

ΘΕΟΦ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Διασκευή

ΔΙΑ ΤΑΣ Γ' και ΣΤ' ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Γ' τ.β.

ΔΗΜ. Β. ΤΟΥΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1972

ΣΤ'

89

ΣΧΒ

Πανεπιστήμιον, Θεσ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ 527/Γ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Δ Ω Ρ Ε Α

ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Τὸ παρὸν βιβλίον δεόν νά διαφυλαχθῇ καὶ διὰ τὴν
ΣΤ' τάξιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐπίσης θὰ χρησιμοποιηθῇ.

ΣΤ' 89 ΣΧΒ
Παναγιωταρίων, Θεοφ.
ΘΕΟΦ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Διασκευή

ΔΙΑ ΤΑΣ Γ' καὶ ΣΤ' ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ὑπὸ

ΔΗΜ. Β. ΤΟΥΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1972

002
hne
CT2B
141

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΟΥΛΗΣ

ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ

O. E. O. B.

αδ. 4010. 10000.

2157

10000

10000

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ μάθημα τῆς Πολιτικῆς Ἀγωγῆς, τὸ ὁποῖον διδάσκεται εἰς τὰ σχολεῖα τῶν προηγμένων χωρῶν ὑπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐνετάχθη παρ' ἡμῖν διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως τὸ 1931. Διὰ διαφόρους ὁμως λόγους οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἐδιδάχθη συστηματικῶς εἰς τὴν χώραν μας.

Συμφώνως πρὸς τὸ ἰσχύον σήμερον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα σκοπὸς τοῦ μαθήματος τούτου εἶναι νὰ εἰσαχθοῦν οἱ μαθηταὶ – βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων φρονηματοπιστικῶν μαθημάτων – εἰς τὴν σύγχρονον ὁργάνωσιν τοῦ κοινωνικοῦ, τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων, νὰ συνειδητοποιήσουν τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντά των ὡς μελῶν τῆς πολιτικῆς κοινότητος τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ νὰ καταστοῦν ἱκανοὶ ὥπως ἐνταχθοῦν εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινότητος ὡς δημιουργικὰ καὶ χρήσιμα μέλη αὐτῆς διὰ νὰ συμβάλουν εἰς τὴν διατήρησιν, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πρόοδον τῆς πολιτικῆς κοινότητος τοῦ Ἔθνους.

Τὴν ἀνάγκην τῆς παροχῆς εἰς τοὺς πολίτας εἰδικῶν γνώσεων ἀναφερομένων εἰς τὰ κοινὰ – δηλαδὴ τὴν ἀνάγκην («Πολιτικῆς Ἀγωγῆς») – τὴν εἶχον ὑπογραμμίσαι ἤδη οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Ὁ Πλάτων θεωρεῖ τὴν πολιτικὴν παιδείαν ὡς τὴν ἀποκορύφωσιν κάθε παιδαγωγικῆς προσπάθειάς. Γενικὸς καὶ ὕψιστος σκοπὸς τῆς παιδείας εἶναι, κατ' αὐτόν, «τὸ πολίτην γενέσθαι τέλειον, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἐπιστάμενον μετὰ δίκης» – δηλαδὴ, νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος τέλειος, ὁλοκληρωμένος πολίτης, γνωρίζων νὰ ἄρχῃ καὶ νὰ ἄρχεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ δικαίου.

Ὁ Ἀριστοτέλης, ἀφ' ἑτέρου, θέτει ὡς προϋπόθεσιν τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἰσορροπίας, «τὸ παιδεύεσθαι πρὸς τὰς πολιτείας» – δηλαδὴ τὴν προσαρμογὴν τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν μορφήν τῆς πολιτείας. «Ἐκεῖνο, γράφει, τὸ ὁποῖον κατ' ἐξοχὴν συμβάλλει εἰς τὴν σταθερότητα τῶν καθεστώτων, εἶναι ἡ προσαρμογὴ τῆς ἀγωγῆς πρὸς τὴν μορφήν τῆς πολιτείας. Ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἐν τούτοις, παραμελεῖται γενικῶς κατὰ

τὰς ἡμέρας μας. Οἱ καλύτεροι νόμοι, οἱ ἐγκεκριμένοι ὑφ' ὅλων τῶν πολιτῶν, δὲν ὠφελοῦν ὅταν οἱ πολῖται δὲν ἔχουν ἀσκηθῇ διὰ τῆς συνηθείας καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως δημοκρατικῶς, ἂν οἱ νόμοι εἶναι δημοκρατικοί, ἢ ὀλιγαρχικῶς ἂν οἱ νόμοι εἶναι ὀλιγαρχικοί.

Αἱ ἀπόψεις ὁμως αὐταὶ κατέστησαν κοινὴ συνείδησις μόνον κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους. Ἔτσι ἤρχισεν εἰς ὅλας τὰς χώρας νὰ καταβάλλεται συστηματικὴ προσπάθεια. διαπαιδαγωγήσεως – διὰ τῆς ὅλης ἀγωγῆς καὶ τοῦ ἐιδικοῦ μαθήματος τῆς Πολιτικῆς Ἀγωγῆς – ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων ἀτόμων εἰς τρόπον ὥστε νὰ αἰσθάνωνται, νὰ σκέπτονται, νὰ βούλωνται καὶ νὰ ἐνεργοῦν ὡς καλοὶ πολῖται, ἐμφορούμενοι ἀπὸ τὸ αἶσθημα τοῦ πολιτικοῦ χρέους καὶ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς πολιτικῆς εὐθύνης.

Εἰς ὅλας τὰς ἐλευθέρas χώρας σήμερον ἡ πολιτικὴ ἀγωγή ἀποτελεῖ τὸν κεντρικὸν σκοπὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως, βασικὴ δὲ ἀποστολὴ τῆς θεωρεῖται ἡ παροχὴ εἰς τὸν πολίτην τῆς μορφώσεως καὶ τῆς ἐμπειρίας ἐκείνης, πὺν εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ νὰ κατανοήσῃ τὸν δημοκρατικὸν τρόπον διακυβερνήσεως καὶ νὰ πιστεύσῃ εἰς αὐτόν, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ καλλιέργεια τῶν ἀτομικῶν ἱκανοτήτων, αἱ ὁποῖαι θὰ τὸν βοηθήσουν νὰ ἐνεργῇ ἐντὸς τοῦ κράτους ὡς νοῦμον ἄτομον καὶ νὰ συμβάλλῃ εἰς τὸ γενικὸν καλόν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ὀλοκληρωτικὰς χώρας, ἡ ἀγωγή τῶν ἀτόμων, ὥστε νὰ γίνουν ὄργανα καὶ φορεῖς τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ, εἶναι ἡ μόνιμος φροντίς τοῦ καθεστῶτος.

Κάθε ἄτομον δικαιούται καὶ ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὰ δικαιώματά του ὡς ἀνθρώπου καὶ ὡς πολίτου : ποῖα εἶναι αὐτά, πόσοι ἀγῶνες ἐχρειάσθησαν διὰ τὴν καθιέρωσίν των καὶ πῶς τοῦ τὰ διασφαλίζει ἡ πολιτεία διὰ τοῦ Συντάγματος. Ἐπίσης, δικαιούται καὶ ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὰ καθήκοντά του, ὡς συνέπειαν καὶ ἀπόρροίαν τῶν δικαιωμάτων του : τὸν σεβασμὸν τῶν νόμων, τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ πατρίου ἐδάφους, τὴν καταβολὴν τῶν φόρων, τὴν ἀγρυπνον προάσπισιν τῶν δικαιωμάτων του καὶ τῶν κατακτήσεών του ἐναντι πάσης, ὁποθενδῆποτε προερχομένης, ἐπιβουλῆς.

Ὡσαύτως, πρέπει νὰ γνωρίζῃ σαφῶς πῶς λειτουργεῖ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, τί εἶναι ἡ νομοθετικὴ, ἡ ἐκτελεστικὴ καὶ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία, πῶς διασφαλίζεται ἡ παράλληλος λειτουργία των κατὰ τρόπον εὐρυθμον, πῶς εἶναι ὠργανωμένη ἡ διοίκησις, ἡ δικαιοσύνη, ἡ δημοσία οἰκονομία, ἡ ἐθνικὴ ἄμυνα, ἡ ἐκπαίδευσις καὶ νὰ ἔχῃ, μὲ μίαν λέξιν,

ζωντανήν εἰκόνα τοῦ πολυπλόκου αὐτοῦ μηχανισμοῦ, ὁ ὁποῖος λέγεται κράτος, ἐνσαρκώνεται ἀπὸ ἄτομα καὶ διέπεται ἀπὸ ιδέας. Τέλος, πρέπει νὰ γνωρίζῃ ποῖοι εἶναι οἱ κίνδυνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπειλοῦν τὴν δημοκρατίαν, ποῖοι εἶναι οἱ φορεῖς τῶν κινδύνων αὐτῶν καὶ ὑπὸ ποίας συνθήκας κυβερνῶνται οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰ ὁλοκληρωτικὰ καθεστῶτα.

Τὸ παρὸν βιβλίον συντεταγμένον, συμφώνως πρὸς τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Γυμνασίου, ἀποτελεῖ διασκευὴν καὶ προσαρμογὴν εἰς τὰς διδακτικὰς ἀνάγκας τῆς «Πολιτικῆς Ἀγωγῆς» τοῦ Θεοφ. Παπακωνσταντίνου, ἡ ὁποία ἐξεδόθη τὸν Μάρτιον—Ἰούνιον τοῦ 1970.

A.B.T.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΕΝΝΟΙΑΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ

1. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΜΒΙΩΣΙΣ

Ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματά του ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἀνθρώπινον ὄν ἐξῆσε καθ' ὁμάδας. Αὐτὴ εἶναι σήμερον ἡ ἀποψὶς τῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία δικαιώνει τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ὡς «ζώου φύσει πολιτικοῦ», δηλαδὴ «κοινωνικοῦ», τὸν δοθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους (384–322 π.Χ.) πρὸ 23 αἰώνων. Ἡ ὁμαδικὴ συμβίωσις εἶναι διὰ τὸν ἄνθρωπον τόσον οὐσιώδης, ὥστε ἡ ὑπαρξίς του εἶναι ἀδιανόητος χωρὶς αὐτήν. Τὸ ἄτομον, ἔξω τῆς ἀνθρωπίνης ὁμάδος, εἶναι ἀδύνατον ν' ἀναπτύξῃ τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια καλοῦμεν ἀνθρώπινα. «Τὸ ἄτομον μεμονωμένον δὲν εἶναι αὐτάρκες — λέγει ὁ Ἀριστοτέλης — καὶ ἐκεῖνος ὁ ὅποιος δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἐν κοινωνίᾳ ἢ δὲν ἔχει ἀνάγκην αὐτῆς λόγῳ αὐτάρκειας, εἶναι ἢ θηρίον ἢ θεός». Ἡ καθ' ὁμάδας ζωὴ εἶναι ἀπαράιτητος διὰ τὸ ἀνθρώπινον ὄν τόσον, ὥστε δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ κοινωνικὴ ὁμάς, ἡ *κοινωνία*, προηγείται τοῦ ατόμου μὲ τὴν ἐννοίαν ὅτι τὸ ἀνθρώπινον ὄν, μὲ τὰς ιδιότητάς του, εἶναι προῖον τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως.

Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ, ἄλλωστε, δὲν περιορίζεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, οὔτε ἀρχίζει μὲ αὐτούς. Τὴν συναντῶμεν, καὶ μάλιστα ὑπὸ μορφὴν ἀξιολόγως ὀργανωμένην, καὶ μεταξὺ διαφόρων κατηγοριῶν ζώων (ἐντόμων, πτηνῶν, θηλαστικῶν) καὶ παρουσιάζουσιν ἀρκετὰς ὁμοιότητας μὲ τὴν ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ καὶ θεμελιώδεις διαφοράς. Οὕτω, μολοντί τὰ ζῶα ἔχουν ἀναπτύξει μέσα συνεννοήσεως, δὲν δύναται νὰ λε-

χθῆ ὅτι διαθέτουν ὁμιλίαν· καὶ μολονότι ἔχουν τὴν ἱκανότητα μαθήσεως, αἱ δυνατότητές των εἶναι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς λίαν περιορισμένοι. Τοῦτο ἰσχύει δι' ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ ζῶα. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ των στηρίζεται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἐπὶ τῶν ἐνστικτῶν ἢ τῆς ἀντανακλαστικῆς συμπεριφορᾶς, ἡ ὁποία πρακτικῶς οὐδεμίαν παρουσιάζει διαφορὰν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Οἱ ἄνθρωποι, ἀντιθέτως, δὲν ἔχουν ὡς ὁδηγὸν τῆς κοινωνικῆς των ζωῆς καὶ δράσεως ἐνστικτώδεις τρόπους συμπεριφορᾶς, ἀλλὰ προσαρμόζουν ἑαυτοὺς εἰς νέας καὶ συνεχῶς μεταβαλλομένας συνθήκας ζωῆς διὰ ν' ἀνακαλύπτουν τρόπους ἐπιλύσεως τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνακύπτουν. Ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία παρουσιάζει, ὡς ἐκ τούτου, μεγάλην ποικιλίαν μορφῶν, μολονότι αἱ θεμελιώδεις ἀνάγκαι τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι εἶναι αἱ αὐταί. Οὕτω, ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα ἔχουν ἀνάγκην προστασίας ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, οἱ τύποι ὅμως τῶν («κατοικιῶν»), τὰς ὁποίας κατασκευάζουν, ποικίλλουν εἰς μέγαν βαθμόν. Ἡ αὐτὴ ποικιλία παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἄλλων ἀναγκῶν των, τόσον τῶν ὑλικῶν, ὅσον καὶ τῶν μὴ ὑλικῶν. Ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία, ἐπίσης, δὲν καλύπτει τὰς ἀνάγκας τῆς κατὰ τὸν ἴδιον πάντοτε τρόπου ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἐνίοτε, ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν ἐποχὴν μας, αἱ μεταβολαὶ συντελοῦνται μὲ ταχύτατον ρυθμὸν καὶ εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς. Ὁ ἄνθρωπος, εἰς οἰανδήποτε περίδον τῆς ἱστορίας του, δὲν μένει ἱκανοποιημένος μὲ τὴν ἀπλὴν ὑπαρξίν καὶ συντήρησίν του. Ἀναζητεῖ πάντοτε βελτίωσιν τῆς τύχης του καὶ προσπαθεῖ ν' ἀνεύρῃ νέους, καλυτέρους, τρόπους ἱκανοποιήσεως τῶν σταθερῶς αὐξανομένων ἀναγκῶν του.

Ὁ ὅρος *κοινωνία* χρησιμοποιεῖται ὑπὸ διπλὴν ἔννοιαν: εὐρυτέραν καὶ στενοτέραν. Ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν περιλαμβάνει τὸ ἀνθρώπινον γένος ὡς σύνολον. Ὑπὸ τὴν στενοτέραν, ἡ ὁποία καὶ χρησιμοποιεῖται συχνότερον, ὑποδηλοῖ ἀνθρωπίνας ομάδας, τῶν ὁποίων τὸ μέγεθος κυμαίνεται ἀπὸ ὀλίγων ἀθροισμάτων οἰκογενειῶν, πὺ ἀπαρτίζουν μίαν πρωτόγονον φυλὴν, μέχρι τῶν συγχρόνων ἐθνῶν, τινὰ ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελοῦνται ἐξ ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων ψυχῶν. Γενικῶς ἡ κοινωνία δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς «ὁμάς ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι συνδέονται διὰ κοινῶν παραδόσεων, ἐθίμων καὶ τρόπων ζωῆς ἢ δι' ἐνὸς κοινοῦ πολιτισμοῦ καὶ οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν συνείδησιν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν ὁμάδα αὐτήν».

2. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ἡ καθ' ὁμάδας συμβίωσις τοῦ ἀνθρώπου, ἥτοι ἡ συμβίωσις μετὰ τῶν ὁμοίων του, ἐδημιούργησεν αὐτομάτως τὴν ἀνάγκην καὶ νό-
νων ρυθμιζόντων τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Τοὺς κανόνας αὐτοὺς τὸ ἄτομον ὀφείλει νὰ ἐκμάθῃ καὶ νὰ τοὺς τηρῇ. Ὁ ἄνθρωπος, δηλαδή, διὰ τῆς ὁμαδικῆς συμβιώσεώς του ἐδημιούργησε «τεχνητῶς» ἓν περιβάλλον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου γεννᾶται τὸ ἄτομον καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ προσαρμοσθῇ. Ἡ λειτουργία τῆς προσαρμογῆς, ἡ ὁποία ἀρχί-
ζει μὲ τὴν γέννησιν καὶ συνεχίζεται ἐπὶ σημαντικὸν διάστημα τῆς ζωῆς ἐνὸς ατόμου, καλεῖται «κοινωνικοποίηση».

Εἰς τοὺς ρυθμιστικοὺς κανόνας πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ ἄλλα στοιχεῖα : ἡ συσσωρευμένη γνῶσις καὶ αἱ διάφοροι τεχνικαὶ τοῦ πράτ-
τειν, ὅπως καὶ τὰ δημιουργήματα, τόσον τὰ ὑλικά, ὅσον καὶ τὰ μὴ ὑλι-
κά, τὰ ὁποῖα ἔχουν πραγματοποιηθῇ καὶ ἀποθησαυρισθῇ ὑπὸ τῆς ὁμά-
δος. Πάντα ταῦτα, ὁμοῦ λαμβανόμενα, ἀπαρτίζουν τὸ κοινωνικὸν περι-
βάλλον ἢ αὐτὸ τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται συνήθως πολιτισμός, μὲ
τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν τοῦ ὅρου. Πολιτισμὸς εἶναι τὸ «ὀργανικὸν ἐκεῖνο
σύνολον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὴν γνῶσιν, τὰς δοξασίας, τὴν τέχνην,
τὰ ἥθη, τὸ δίκαιον, τὰ ἔθιμα καὶ κάθε ἐπίδοσιν καὶ συνήθειαν, τὴν ὁποίαν
ἔχει ἀποκτήσει ὁ ἄνθρωπος ὡς μέλος τῆς κοινωνίας». Κατ' ἄλλον
ὀρισμὸν, εἶναι ἡ «συσσωρευτικὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου». Ἐπειδὴ
δὲ ὁ ἄνθρωπος, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ζῶα, ἐπιδιώκει μονίμως νὰ βελτιώ-
νῃ τὴν μοῖράν του καὶ εἶναι ἡναγκασμένος νὰ προσαρμόζῃ τὸν ἑαυτὸν
του εἰς τὰς μεταβαλλομένας συνθήκας διὰ τῆς ἐπινοήσεως νέων τρό-
πων καλύψεως τῶν ἀναγκῶν του, ὁ πολιτισμὸς δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς
«τὸ σύνολον τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἀνθρώπου ὅπως προσαρμόσῃ τὸν
ἑαυτὸν του εἰς τὸ περιβάλλον του καὶ βελτιώσῃ τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς
του».

Ἐκ τῶν βραχέων αὐτῶν ὀρισμῶν προκύπτει ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον
ὑποδηλοῦν διὰ τοῦ ὅρου «πολιτισμὸς» οἱ ἀνθρωπολόγοι καὶ οἱ κοινω-
νιολόγοι, διαφέρει ἀπὸ τὴν κοινῶς ἀποδιδομένην εἰς αὐτὸν ἔννοιαν, δη-
λαδή τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν. Οἱ πολλοὶ συνή-
θως ὁμιλοῦν περὶ πολιτισμοῦ ὡς συνωνύμου πρὸς τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν
καλλιέργειαν, ἐνῷ διὰ τὸν κοινωνικὸν ἐρευνήτην δὲν ὑπάρχει ἄτομον
ἢ ὁμὰς στερουμένη πολιτισμοῦ, διότι δι' αὐτὸν ὁ πολιτισμὸς περιλαμβά-

νει τὸ συσσωρευμένον ὀργανικὸν σύνολον τρόπων σκέψεως καὶ δράσεως, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται μεταξὺ ἀνθρωπίνων ομάδων, τὰ δὲ ἄτομα μετέχουν κατ' ἀνάγκην τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ομάδος των.

Ὁ πολιτισμὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ὀφεί : τὴν ὕλικήν καὶ τὴν μὴ ὕλικήν. Τὴν ὕλικήν ἀπαρτίζουν τὰ συγκεκριμένα ἀντικείμενα : κατοικίαι, εἶδη ἐπενδύσεως, σκεύη, ἐργαλεῖα, ἐπινοήματα (ὅπως ὁ ἄξων καὶ ὁ μοχλὸς) καὶ αἱ ὕλικαι ἀποκρυσταλλώσεις ἰδεῶν, ὅπως τὰ βιβλία, οἱ πίνακες, τὰ ἀγάλματα. Τὴν μὴ ὕλικήν ἀπαρτίζουν : αἱ ἰδέαι, αἱ ἀντιλήψεις καὶ αἱ μέθοδοι, τὰς ὁποίας προϋποθέτουν τὰ ὕλικά ἀντικείμενα, ὅπως καὶ οἱ τρόποι σκέψεως καὶ δράσεως, αἱ ἀξίαι καὶ αἱ συναισθηματικαὶ ἀντιδράσεις, καὶ γενικῶς τὰ ἀφηρημένα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἡ γλῶσσα, ἡ λογοτεχνία, ἡ ἐπιστήμη, τὸ δίκαιον καὶ ἡ θρησκεία.

3. ΗΘΙΚΗ, ΔΙΚΑΙΟΝ, ΚΡΑΤΟΣ

Ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις εἶναι πλήρης ἀντιθέσεων καὶ διαφορῶν μεταξὺ τῶν ἀτόμων, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ παραμερισθοῦν διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ εἰρηνικὴ διαβίωσις των καὶ νὰ μὴ μεταβληθῇ εἰς «πόλεμον πάντων κατὰ πάντων». Τί ὅμως ἀποτελεῖ ἐγγύησιν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ἀνεκτῆς τάξεως εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ; Τρεῖς εἶναι οἱ παράγοντες ἐναρμονίσεως τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως : ἡ ἠθικὴ, τὸ δίκαιον καὶ τὸ κράτος.

α. — Ἡ ἠθικὴ. Οἱ ἀγροὶ ἄνθρωποι ἀντιλαμβάνονται μὲ ἰδιαιτέραν εὐαισθησίαν τί ἐπιτρέπεται καὶ τί δὲν ἐπιτρέπεται, τί εἶναι καλὸν καὶ τί εἶναι κακόν. Μία ἐσωτερικὴ φωνὴ τοὺς λέγει : «Ὁφείλεις νὰ πράττης τὸ καλὸν καὶ νὰ ἀποφεύγῃς τὸ κακόν !». Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι ὑποτάσσονται προθύμως εἰς αὐτὴν τὴν ἐντολήν, χωρὶς νὰ κατατρίβωνται μὲ σκέψεις ἐπ' αὐτῆς. Διὰ τὴν ἀληθινὴν μητέρα εἶναι αὐτονόητον ὅτι χάριν τῶν παιδιῶν τῆς θά κοπιᾷ καὶ θὰ κουρασθῇ. Ὁ πραγματικὸς ἀγρότης εἶναι ἀφωσιωμένος εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ χωραφιοῦ του χωρὶς νὰ διερωτᾷται ἐὰν μὲ αὐτὸ ἐπιτελεῖ ἠθικὴν πράξιν. Τὸ καλὸ παιδί καὶ ὁ καλὸς μαθητὴς ἐκτελοῦν προθύμως ὅ,τι ζητεῖται ἀπὸ αὐτοὺς διὰ τὴν ἀρμονικὴν συμβίωσιν ἐντὸς τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ σχολείου. Καθ' ἑκάστην μᾶς παρουσιάζεται ἡ εὐκαιρία νὰ κάμνωμεν

τὸ καλὸν χάριν αὐτοῦ τούτου τοῦ καλοῦ. Ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος συμπεριφέρεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀκολουθεῖ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ἡθικοῦ νόμου, ὅστις τὸν ἐνθαρρύνει νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸν κατακρίνει ὅταν ὑποπέσῃ εἰς παράπτωμα. Διὰ ν' ἀκολουθήσῃ τὰς ἐντολὰς αὐτὰς παλαίει συχνὰ μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ ἐνίοτε ὑποβάλλεται εἰς θυσίας.

Εἶναι ἀδύνατον ν' ἀρνηθῶμεν τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἡθικοῦ νόμου ἢ νὰ τὸν παρουσιάσωμεν ὡς ἐφεύρεσιν τῶν ἡθικολόγων. Ἀκόμα καὶ εἰς τοὺς πλέον πρωτογόνους λαοὺς ὑπάρχει τὸ αἶσθημα τοῦ ἡθικοῦ νόμου, ὅπως καὶ ἡ πεποιθήσις περὶ ὑπάρξεως ἐνὸς ἀνωτάτου ὄντος. Ὁ ἡθικὸς νόμος συναντᾶται εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τὸν πυρῆνα τοῦ ἡθικοῦ νόμου ἀπετέλουν αἱ Δέκα Ἐντολαί, αἱ ὁποῖαι καθώριζον τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην κοινότητα. Ὁ χριστιανικὸς ἡθικὸς νόμος τῆς Καινῆς Διαθήκης συνεπλήρωσε τὸν ἡθικὸν νόμον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἰδίως διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὁμιλίας. Εἰς αὐτὴν αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων συνοψίζονται διὰ τῆς ἐντολῆς: «Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς».

Ὅπου ὑπάρχει συμπαγὴς κοινότης ἀνθρώπων, εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινῆς ζωῆς τῆς καὶ τῆς ἐργασίας τῆς νὰ συμβάλλῃ ὁ καθεὶς εἰς αὐτὴν διὰ τῆς στάσεώς του καὶ διὰ τοῦ φρονήματός του. Τοῦτο ὁμῶς πρέπει νὰ τὸ ἀρχίσῃ ὁ καθεὶς πρῶτα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του. Χωρὶς τάξιν, συνειδήσιν καθήκοντος, αὐτοκυριαρχίαν, φιλειρηνικὴν διάθεσιν, αἶσθημα δικαιοσύνης, ἀνεκτικότητα, ἀλληλοβοήθειαν κλπ. εἶναι δύσκολον νὰ ὑπάρχῃ ἁρμονικὴ κοινωνικὴ συμβίωσις.

Πάντοτε ὁμῶς ὑπῆρχον καὶ θὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι πιστεύουν ὅτι ἡμποροῦν νὰ θέτουν τὸν ἑαυτὸν των ὑπεράνω τοῦ ἡθικοῦ νόμου, ν' ἀπολαύσουν τὴν ζωὴν των κατὰ τὸν ἰδικὸν των τρόπον καὶ νὰ κάμνουν ὅ,τι τοὺς ἀρέσει καὶ ὅ,τι τοὺς συμφέρει — ἕως ἐκεῖ ὅπου δὲν τοὺς φθάνει ἡ ἀρπάγη τοῦ νόμου. Πληρώνουν, ἐν τούτοις, καὶ αὐτοὶ τὴν κακὴν αὐτὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας των. Ἀντὶ ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης προκαλοῦν τὴν ἀντιπάθειαν καὶ τὴν περιφρόνησιν τῶν συνανθρώπων των. Εἰς τὸ τέλος ἐπαναστατεῖ ἐναντίον των καὶ ἡ ἰδία ἡ λογικὴ των. Ἡ *συνειδήσις* των (ὁ ζωντανώτερος μάρτυς τοῦ ἀγαθοῦ), τὴν ὁποίαν δὲν ἡμποροῦν νὰ φονεύσουν, δὲν τοὺς ἀφήνει ἡσύχους.

Δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν τὰ ἥθ η μὲ τὴν ἡ θ ι κ ῆ ν. Τὰ ἥθ η εἶναι οἱ ἄγραφοι κανόνες, οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν τὴν ἐξωτερικὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῇ βάσει ὀρισμένων ἀξιωμαμάτων : αὐτὸ γίνεται, ἐκεῖνο δὲν γίνεται. Ἀναφέρονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τὴν ἀξιοπρεπῆ συμπεριφορὰν καὶ εἰς τοὺς κανόνας διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς προσωπικῆς ἐξωτερικῆς ζωῆς καὶ τῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἡ κοινὴ γνώμη ἀπαιτεῖ τὴν τήρησιν καλῶν ἡθῶν. Ἡ προσβολὴ τῶν δύναται νὰ ἔχῃ δυσαρέστους συνεπειὰς διὰ τὸ ἄτομον ὑπὸ ὀρισμένης συνθήκας. Διὰ τοῦτο οἱ κανόνες οἱ σχετικοὶ μὲ τὰ ἥθ η ἔχουν δεσμευτικὴν καὶ ρυθμιστικὴν δύναμιν καὶ ἐφ' ὅσον τὰ ἥθ η μᾶς κοινωνίας εἶναι καλὰ, ἀποτελοῦν, ὡς ἐλέχθη, τὴν « Ὑπερησίαν » Ἀσφαλείας τῆς Ἡθικῆς.

β. — Τὸ Δίκαιον. Ὑπάρχουν πάντοτε ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ὕστερον ἀπὸ ἀπόψεως ἡθικῆς ἀντιλήψεως καὶ διαγωγῆς. Ἡ μέθ η π.χ. εἶναι ἐλάττωμα, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποῖου ὁ μέθυσος ὑποσκάπτει τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις τοῦ καὶ διασπαθίζει τὴν περιουσίαν τοῦ. Ἐπαφίεται ὅμως εἰς τὴν ἰδίαν τοῦ κρίσιν καὶ εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ νὰ διορθωθῇ ἀπὸ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο. "Ὅταν ὅμως ὁ μέθυσος, ὡς οἰκογενειάρχης, ἀδιαφορῇ διὰ τὴν συντήρησιν τῆς οἰκογενείας τοῦ ἢ ὡς θορυβοποιὸς ὑβρίζῃ καὶ ἐνοχλῇ τοὺς ἄλλους, εἶναι δυνατόν νὰ περιμένῃ κανεὶς μέχρις ὅτου ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως τοῦ ὑποδείξῃ τὸν ὀρθὸν δρόμον ; Εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὸν ἀδικηθέντα νὰ εὕρῃ μόνος τὸ δίκαιόν του, δηλαδὴ ν' αὐτοδικήσῃ ; Ἀσφαλῶς ὄχι, διότι τότε οὐδεμία θὰ ὑπῆρχε διασφάλις ὁμαλῆς, λογικῆς καὶ εἰρηνικῆς συμβιώσεως. Ἐπιβάλλεται, ὡς ἐκ τούτου, νὰ ὀρισθῇ ἐκ τῶν προτέρων καὶ σαφῶς καὶ ἀπὸ θέσεως εὐρισκομένης ὑπεράνω ὅλων, τί εἶναι ὀρθόν καὶ τί δὲν εἶναι, τί πρέπει νὰ πράττῃ τις εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν καὶ τί εἰς τὴν ἄλλην καὶ ποῖαι εἶναι αἱ συνέπειαι, τὰς ὁποίας ἔχει νὰ ἀναμένῃ, ἐὰν δὲν τηρήσῃ τοὺς ὑποχρεωτικοὺς αὐτοὺς κανόνας. Οἱ τοιοῦτοι κανόνες ἀποτελοῦν τὸ Δίκαιον.

Μία ἀπὸ τὰς θεμελιώδεις ἀποστολάς τοῦ δικαίου εἶναι νὰ ρυθμίζῃ εἰρηνικῶς καὶ λογικῶς τὰς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις, αἵτινες δημιουργοῦνται ἐκ τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως. Οὕτω, τὸ δίκαιον ἐξασφαλίζει τὴν ἐντὸς τῆς κοινωνίας προστασίαν τοῦ ἀτόμου, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἀπαίτησιν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν ζωτικὸν προορισμόν του ἀνεμπόδιστως, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἡθικοῦ νόμου καὶ τῆς εὐθύνης τοῦ ἐναντι τῶν συνανθρώπων τοῦ.

Ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς του διακρίνομεν τὸ δίκαιον εἰς ἐθι-
μικὸν καὶ νομικόν. Πολὺ μεγαλύτεραν σημασίαν ἔχει ἀπὸ αἰώ-
νων τὸ ὑπὸ τῶν ἐντεταλμένων ὀργάνων τῆς κρατικῆς ἐξουσίας «νομο-
θετηθὲν» δίκαιον (τὸ νομικὸν ἢ γραπτὸν δίκαιον). Τὸ ἐθιμικὸν καὶ τὸ
νομικὸν δίκαιον ὁμοῦ ἀποτελοῦν τὸ λεγόμενον θετικὸν δίκαιον.
Τὸ ἐθιμικὸν δίκαιον ἐδημιουργήθη εἰς παλαιότερους χρόνους, πρὸ τῆς
υπάρξεως γραπτῶν κανόνων δικαίου. Ὡς βάσις του ἐχρησίμευσαν αἱ
ἀπὸ μακροῦ καθιερωθεῖσαι παρὰ τῷ λαῷ ἀντιλήψεις περὶ δικαίου καὶ
ἀδίκου, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν ἀποδεκταὶ ὑπὸ ὅλων καὶ ἦσαν μονίμως ἐν
ἰσχύϊ. Εἶναι ὅμως δυνατόν καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν μας νὰ δημιουργηθῇ
καὶ νὰ ἀναγνωρισθῇ ἐθιμικὸν δίκαιον.

Εἶναι μόνιμος ἡ ἀνάγκη νὰ νομοθετοῦνται συνεχῶς σταθεροὶ κα-
νόνες δικαίου καὶ αἱ σχετικαὶ ἀφορμαὶ εἶναι πολυάριθμοι. Ἐν μέρει
συνδέονται πρὸς τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ ἰσχύουσαι νομικαὶ διατάξεις παλαι-
οῦνται σὺν τῷ χρόνῳ καὶ πρέπει νὰ ἀντικατασταθοῦν με ἄλλας, βελτιω-
μένας καὶ προσηρμοσμένας πρὸς τὰς σημερινὰς περὶ δικαίου ἀντιλήψεις
καὶ πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς.

Δὲν δύναται νὰ εἶναι δίκαιον ὅ,τι ἀντίκειται πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην
φύσιν καὶ πρὸς τὸν ἡθικὸν νόμον. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει ἀπαράγραπτα
δικαιώματα, τὰ ὁποῖα βασιζοῦνται ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἐπὶ
τοῦ ἡθικοῦ νόμου, ὅστις ἴσταται ὑπεράνω τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Ἐπί-
σης, δὲν δύναται νὰ εἶναι δίκαιον ὅ,τι ἔχει ἐπιβληθῇ ἐπὶ ἐνὸς ἀτόμου
ἢ μιᾶς κοινότητος μόνον διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ἐξουσίας, ἐφ' ὅσον ἀν-
τίκειται τοῦτο εἰς τὴν γενικὴν περὶ δικαίου ἀντίληψιν, ὅπως συνέβαινε
κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀπολύτου μοναρχίας. Ἡ ἐξουσία δὲν ἴσταται
ὑπεράνω τοῦ δικαίου, ἀλλ' ὀφείλει νὰ διαφυλάττῃ τὸ δίκαιον ἐν πνεύ-
ματι δικαιοσύνης. Εἰδικοὶ νόμοι, διὰ τῶν ὁποίων καταργεῖται ἡ θεμε-
λιώδης ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῶν πολιτῶν ἐναντι τοῦ νόμου ἢ θεσπίζεται
ἡ καταδιώξις ἢ ἐκτέλεσις ἢ φυσικὴ ἐξόντωσις πολιτικῶν ἀντιπάλων
ἄνευ τῆς προσαγωγῆς των εἰς τακτικὸν δικαστήριον, ἢ ἀπαλλοτριώσεις
ἰδιοκτησίας ἄνευ καταβολῆς ἀποζημιώσεως κλπ. ἀποτελοῦν αὐθαιρέ-
τους μεθόδους, ἀντιθέτους πρὸς πᾶσαν ἐννοίαν δικαίου καὶ δικαιοσύνης.
Ὅταν παρόμοια μέτρα περιβληθοῦν τὸν μανδύαν τῆς νομιμότητος,
ἐμφανιζόμενα ὡς νόμοι, εἶναι ἀπόρροια βιαιῆς ἐπιβληθέντος ἐξαναγκασ-
μοῦ ἐπὶ τοῦ λαοῦ — δηλαδὴ ἀποτελοῦν ἀδικίαν ὑπὸ μορφήν νόμου.

γ. — Τὸ Κράτος. Ἀπὸ τοῦ δικαίου μέχρι τοῦ κράτους ἡ ἀπόστα-

σις εἶναι μικρά. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος ἀνεγνωρίζετο ὅτι χωρὶς ἔννομον τάξιν δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ εἰρηνικὴ καὶ ἐπωφελὴς συμβίωσις τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ὁμολογία αὕτη ὁδηγεῖ κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν παράγωγον ὁμολογίαν ὅτι πᾶν ὅ,τι εἶναι δίκαιον πρέπει καὶ νὰ ἐφαρμόζεται καὶ μάλιστα ἐν ἀνάγκῃ διὰ τοῦ κατ' ἀναγκασμοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπαιτεῖται ἡ ὑπαρξὶς βουλήσεως εὐρισκομένης ὑπεράνω τῶν ἄλλων καὶ δυνάμει ἐπιβολῆς μιᾶς ἐξουσίας ἐχούσης ἰσχὺν ἐναντι τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἐξουσία αὕτη εἶναι τὸ Κ ρ ά τ ο ς.

Κάθε κοινωνία διὰ νὰ ὑπάρχῃ ἔχει ἀνάγκην εἰρήνης καὶ τάξεως. Πρέπει νὰ δεσπόζῃ κάποιον συναίσθημα ἐνότητος μεταξὺ τῶν μελῶν της, νὰ συμμορφοῦνται ταῦτα πρὸς τοὺς τεθειμένους, οἰουσδήποτε, κανόνας, νὰ ὑποτάσσουν κάπως τὰς ἐγωϊστικὰς παρορμήσεις των εἰς τὸ καλὸν καὶ συμφέρον τῆς ομάδος ὡς συνόλου. Διότι, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης «πᾶσα κοινωνία ἀγαθοῦ τινος ἕνεκεν συνέστηκε». Ἐπειδὴ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ ἀτόμου μόνοι, ἀνάγκη ὅπως παρεμβαίνει ἡ κοινωνία καὶ ἀξιοῦ ἀπὸ τὰ μέλη της νὰ συμπεριφέρονται κατὰ τὸν θεωρούμενον ἀναγκαῖον καὶ ἐπιθυμητὸν τρόπον. Ἡ κοινωνία, δηλαδή, εἶναι ἡναγκασμένη ν' ἀσκῇ ἔλεγχον ἐπὶ τῶν ἀτόμων - μελῶν της. Οἱ κοινωνιολόγοι ἀποκαλοῦν τὴν διαδικασίαν αὐτὴν *κοινωνικὸν ἔλεγχον* καὶ ἐννοοῦν διὰ τοῦ ὅρου τὸ σύστημα τῶν μέσων (θεσμῶν κλπ.), διὰ τῶν ὁποίων ἡ κοινωνία ἐπιτυγχάνει τὴν συμμόρφωσιν τῶν μελῶν της πρὸς τοὺς καθιερωμένους ἐκαστοτε κανόνας συμπεριφορᾶς. Ἐκ τῶν μέσων τούτων τὸ βασικώτερον καὶ ἰσχυρότερον εἶναι τὸ *κ ρ ά τ ο ς* (ἡ *πολιτεία*), διὰ τοῦ ὁποίου συνέχεται καὶ αὐτοδιατηρεῖται τὸ σύνολον μιᾶς δεδομένης κοινωνίας.

Ἡ ὁμαδικὴ συμβίωσις τοῦ ἀνθρώπου στηρίζεται ἐπὶ τριῶν θεμελιωδῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ πρῶτον εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ ζήσῃ μόνος. Τὸ δεύτερον, ὅτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι διάφορος ἀπὸ οἰονδήποτε ἄλλον. Καὶ τὸ τρίτον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος θέλει νὰ κάμνῃ ὅ,τι τοῦ ἀρέσει καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θέλησίν του εἰς τοὺς ὁμοίους του. Ἡ κοινωνία καλύπτει τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου διὰ συνεργασίαν, ἐνῶ τὸ κράτος λύει τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν αἱ συγκρούσεις τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ κοινωνία εἶναι ἐνστικτῶδες καὶ φυσικὸν φαινόμενον, ἐνῶ τὸ κράτος εἶναι δημιουργήμα βουλῆσεως καὶ λόγου. Μία δεδομένη κοινωνία καὶ ἐν δεδομένῳ κράτει

δυνατόν νά καταλαμβάνουν τήν αὐτήν γεωγραφικήν περιοχὴν καὶ νά περιλαμβάνουν τὰ αὐτὰ ἄτομα. Ἡ καταγωγὴ των ὁμῶς, οἱ σκοποὶ των καὶ ἡ λειτουργία των εἶναι διάφοροι.

Ἡ κοινωνιολογία καὶ ἡ ἀνθρωπολογία συμφωνοῦν ἐπὶ τοῦ ὅτι ἡ πρώτη κοινωνικὴ ἐνότης ὑπῆρξεν ἡ «οἰκογένεια», τῆς ὁποίας ἡγεῖτο ἓνας ἐκ τῶν γονέων, ὅτι ἡ ἐπομένη καὶ εὐρυτέρα ἐνότης ἦτο ἡ πατριὰ (ἄθροισμα συγγενῶν οἰκογενειῶν), τελοῦσα ὑπὸ ἓνα ἀρχηγόν ἢ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν συμβουλίου καὶ ὅτι ἡ ἀκόμη εὐρυτέρα ἐνότης ἦτο τὸ «φῶλον» (ἄθροισμα οἰκογενειῶν συνδεομένων διὰ κοινῶν προγόνων, διὰ φιλίας καὶ διὰ τῆς συνειδήσεως τῶν πλεονεκτημάτων, τὰ ὅποια εἶναι δυνατόν νά ἐξασφαλισθοῦν ἐκ τῆς συνεργασίας ὑπὸ κοινὴν ἡγεσίαν).

Δὲν εἶναι ἐπιστημονικῶς παρακεκινδυνευμένον νά δεχθῶμεν ὅτι σημαντικοὺς δεσμοὺς συνοχῆς μεταξὺ τῶν ἀρχηγόνων κοινωνικῶν ἐνοτήτων ἀπετέλουν ἡ ἀντίληψις ὑπάρξεως κοινῶν προγόνων, ἡ κοινὴ γλῶσσα, ἡ κοινὴ θρησκεία, ἡ συναίσθησις κοινῶν στρατιωτικῶν καὶ οἰκονομικῶν συμφερόντων καὶ ἡ γεωγραφικὴ γειτονία. Ἐχει γίνει γενικῶς παραδεκτὸν ὅτι αἱ προϊστορικαὶ θρησκείαι περιελάμβανον τόσον τὴν λατρείαν τῶν προγόνων, ὅσον καὶ τὴν λατρείαν τῆς φύσεως καὶ ὅτι αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ διεξήγοντο ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας ἢ τοῦ «φύλου» μέχρις ὅτου διεμορφώθη εἰδικὴ ἱερατικὴ τάξις διὰ νά «ιερουργῇ» καὶ νά ἐπικαλῆται ὑπερφυσικὴν δικαίωσιν τῶν ἐθίμων καὶ τῶν πράξεων τοῦ «φύλου». Κοινὰ ἀνάγκαι εἰς περιόδους πολέμου ἐτόνωνον τὴν συνεργασίαν ὑπὸ ἐνιαίαν ἡγεσίαν. Αἱ οἰκονομικαὶ ἀνάγκαι, ἀκόμη καὶ κατὰ τὸ κυνηγετικὸν καὶ ἀλιευτικὸν στάδιον τῆς κοινωνίας, ἐπέβαλλον τὴν ὑπαρξίν ἀρχηγῶν διὰ νά ὀργανώσουν τὰ σχέδια ἐνεργείας καὶ νά ἐπιβλέπουν τὴν διανομὴν τῆς λείας. Κατὰ τὰ ποιμενικὰ στάδια αἱ οἰκονομικαὶ ἀνάγκαι ἐπέβαλλον τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων ἰδιοκτησίας καὶ μεγαλυτέραν κατανομὴν τῆς ἐργασίας, κατὰ δὲ τὰ χειροτεχνικὰ καὶ ἐμπορικὰ στάδια, τὴν σύναψιν ἐμπορικῶν συμφωνιῶν. Ἡ γεωγραφικὴ γειτονία, τέλος, πρέπει νά ἐπροκάλεσεν ἐδαφικάς διεκδικήσεις ἐκ μέρους ἀτόμων καὶ «φύλων» καὶ νά ὠδήγησεν εἰς τὴν χρῆσιν τῆς βίας πρὸς ὑπαγωγὴν ἄλλων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των.

Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου οἱ ἀρχικοὶ συγγενικοὶ δεσμοὶ κατέστησαν περιπλοκώτεροι διὰ τῆς διαιρέσεως τῆς κοινωνίας εἰς τάξεις : εὐγενεῖς, ἐλευθέρους καὶ δούλους· οἱ ἅπλοι θρησκευτικοὶ δεσμοὶ περιεπλάκησαν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐπεβλήθη ἐνίοτε ἐκ τῶν ἄνω μία ἐπίση-

μος κρατική θρησκεία ἐπὶ διαφόρων δισταμένων ομάδων· καὶ οἱ δεσμοὶ στρατιωτικῆς καὶ οἰκονομικῆς συμπράξεως κατέστησαν ἰσχυρότεροι καὶ ἀπέκτησαν μεγαλύτεραν συνεκτικὴν δύναμιν.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τί σημαίνει ὁ ὅρος «κοινωνία» ;	11. Τί καλεῖται ἠθικὴ ;
2. Δύναται νὰ νοηθῇ τὸ ἄτομον ἔξω τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως ;	12. Ποία ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἠθικῆς καὶ ἡθῶν ;
3. Τί φρονεῖ ὁ Ἀριστοτέλης διὰ τὸ ἐκτὸς κοινωνίας ἄτομον ;	13. Ὑπάρχει ἠθικὸς νόμος ;
4. Τὰ ζῶα ἔχουν κοινωνικὴν ζωὴν ;	14. Τί εἶναι δίκαιον ;
5. Ποῖαι αἱ ὁμοιότητες καὶ ποῖαι αἱ διαφοραὶ τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς κοινωνίας τῶν ζώων ;	15. Ποία ἡ ἀποστολὴ τοῦ δικαίου ἐν τῇ κοινωνίᾳ ;
6. Τί καλεῖται πολιτισμός ;	16. Τί καλεῖται θετικὸν δίκαιον καὶ εἰς τί διαιρεῖται ;
7. Ποῖαι εἶναι αἱ δύο ὀψεις τοῦ πολιτισμοῦ ;	17. Τί εἶναι κράτος ;
8. Τί καλεῖται «κοινωνικοποίησις» ;	18. Τί καλεῖται «κοινωνικὸς ἐλεγχος» ;
9. Τί σημαίνει ὁ ὅρος πολιτισμός διὰ τὴν κοινωνιολογίαν καὶ ἀνθρωπολογίαν καὶ τί ὑπὸ τὴν συνήθη χρῆσιν ;	19. Ποῖα τὰ θεμελιώδη ἀνθρώπινα χαρακτηριστικά, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ ὁμαδικὴ συμβίωσις ;
10. Ποῖοι εἶναι οἱ παράγοντες ἐναρμονίσεως τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως ;	20. Πῶς ἐξελίχθη ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις ;
	21. Ποῖαι ἀνάγκαι ἐδημιούργησαν τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

Δύναται νὰ λεχθῇ μετὰ ἐπιστημονικῆς βεβαιότητος ὅτι νόμοι καὶ κυβερνητικὴ διάρθρωσις ὑπῆρχον εἰς τὰς ἀνθρωπίνας κοινωνίας πολὺν προτοῦ ἐμφανισθῇ ἡ γραπτὴ καταγραφὴ τῶν γεγονότων καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πολὺ ἐνωρὶς ἐξεχώρησε μέγα μέρος τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας του εἰς τὴν βούλησιν τῆς κοινωνίας. Στηριζόμενοι εἰς τὰ δεδομένα τῆς κοινωνιολογίας καὶ τῆς ἀνθρωπολογίας ἀγόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ σπέρματα τῶν συγχρόνων πολιτιστικῶν, οἰκονομικῶν, γεωγραφικῶν καὶ στρατιωτικῶν δεσμῶν καὶ ἀνταγωνισμῶν εἶναι πολὺ παλαιά, ὅσον καὶ ἂν αὐτοὶ οἱ δεσμοὶ καὶ οἱ ἀνταγωνισμοὶ ὑπέστησαν ἀλλοιώσεις ἐν τῇ διαδρομῇ τῆς γραπτῆς ἱστορίας.

1. Αἱ ἀνατολικαὶ αὐτοκρατορίαι

Οἱ ἄνθρωποι, ἔπειτα ἀπὸ τὰ πρῶτα νομαδικὰ στάδια τῆς ζωῆς των, συνεκεντρώθησαν εἰς τὰς περιοχὰς ἐκείνας τῆς γῆς, τὰς ὁποίας ἡ φύσις εἶχεν εὐνοήσει μὲ θερμὸν κλίμα, γονίμους γαίας, ἀφθονίαν ὕδατος καὶ ἐκτεταμένas πεδιάδας. Αἱ φυσικαὶ αὗται συνθῆκαι τοὺς ἐπέτρεψαν νὰ συσσωρεύσουν πλοῦτον καὶ νὰ ἀναπτύξουν καὶ ἐπεκτείνουν τὰς γαίας των. Τοιαῦται ἦσαν αἱ γεωγραφικαὶ συνθῆκαι εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Νείλου, τοῦ Τίγρητος καὶ τοῦ Εὐφράτου, τοῦ Γάγγη, τοῦ Γιαγκτσέ καὶ τοῦ Κιτρίνου ποταμοῦ, ὅπου ἐνεφανίσθησαν αἱ αὐτοκρατορίαι τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τοὺς ἀρχαιστάτους — προϊστορικοὺς καὶ πρωτοῖστορικοὺς — χρόνους. Αἱ ἀνατολικαὶ αὗται αὐτοκρατορίαι ἀποτελοῦν τὰ πρῶτα συγκεκροτημένα κράτη, ἀλλ' ὅχι καὶ παράδειγμα ἀνεκτῆς, ἔστω, διακυβερνήσεως. Ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς θεοποιήσεως σχεδὸν καὶ τοῦ φόβου τοῦ ἡγεμόνος, ὁ δὲ λαὸς τὰς ἐβλεπε (διὰ τῶν ἐκπροσώπων τοῦ ἡγεμό-

νος) ὥς μηχανισμούς ἐπιβολῆς καὶ εἰσπράξεως φόρων καὶ τὸν ἑαυτὸν του ὥς δούλον. Οὐδεμία ἀπὸ τὰς αὐτοκρατορίας αὐτὰς εἶχε πραγματικὴν συνοχὴν, διότι ὅλαι ἐστηρίζοντο ἐπὶ τοῦ δεσποτισμοῦ. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἦτο ἀδύνατος ἡ πολιτικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἐνότης καὶ τελικῶς αἱ αὐτοκρατορίαι αὐταὶ ἀπεσυνετέθησαν. Εἰς τὰς ἀνατολικὰς αὐτοκρατορίας ἡ θάλασσα ἐθεωρεῖτο ἐμπόδιον καὶ ὄχι μέσον ἐμπορικῆς καὶ πολιτιστικῆς δραστηριότητος. Τὰ πολιτιστικὰ κέντρα των εὐρίσκοντο εἰς τὰς κοιλάδας των, διότι ἦσαν κυρίως ἀγροτικά κράτη καὶ ὥς τοιαῦτα ἠϋξήσαν τὴν παραγωγὴν τῶν γαιῶν των διὰ χρησιμοποίησεως τῶν πρώτων γνωστῶν συστημάτων ἀρδεύσεως.

2. ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ - ΠΟΛΕΙΣ

Ἡ νησιωτικὴ διαμόρφωσις τοῦ χώρου τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου καὶ ἡ πληθὺς τῶν κόλπων καὶ τῶν κλειστῶν κοιλάδων τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἠνένησαν τὴν ἀνάπτυξιν ἐνταῦθα ναυτικῶν κρατῶν, ἕκαστον ἐκ τῶν ὁποίων ἀπετελεῖτο ἀπὸ μίαν πόλιν καὶ ὠδήγησαν εἰς τὸν ἀποικισμὸν περιοχῶν, μὲ τὰς ὁποίας ταῦτα εἶχον ἐμπορικὰς συναλλαγὰς. Ἀφ' ἑτέρου, οἱ παρεμβαλλόμενοι εἰς τὴν περιοχὴν φυσικοὶ φραγμοὶ ἐδυσχέραινον ἢ καθίσταν ἀσύμφορον τὴν συνένωσιν τῶν κρατῶν - πόλεων. Ἡ μορφή τῆς πολιτικῆς ἐξελίξεως, ἡ ὁποία ἐσημειώθη εἰς τὰ ἑλληνικὰ κράτη - πόλεις ἐποίκιλλε κατὰ γεωγραφικὰς περιοχὰς καὶ κατὰ χρονικὰς περιόδους. Γενικῶς ὅμως ἡ μικρὰ ἔκτασις τοῦ «κράτους», μὲ τὴν ἔντονον καὶ μεταβαλλομένην ζωὴν, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καὶ τῆς δημοκρατικῆς διακυβερνήσεως, πὺ ἀπέτελεσαν τὸ θεμέλιον ἐνὸς λαμπροῦ καὶ ἀνυπερβλήτου πολιτισμοῦ, τοῦ κλασσικοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπέθεσε τὴν σφραγίδά του ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ δημοκρατία ἐλειτούργει ἱκανοποιητικῶς μόνον εἰς κράτη μὲ μικρὰν ἔκτασιν καὶ μικρὸν πληθυσμὸν καὶ ὅτι ὁ ὑπόλοιπος γνωστὸς κόσμος ἦτο ἀπροετοίμαστος δι' αὐτήν. Ἡ ἑλλειψὶς ἐνότητος ἦτο τὸ κύριον μειονέκτημα τοῦ πόλιτικοῦ συστήματος τῶν ἑλληνικῶν κρατῶν - πόλεων, τὸ ὁποῖον καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν κατὰ κτησίν των ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνα κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα καὶ βραδύτερον εἰς τὴν ὑπαγωγὴν των ὑπὸ τὸν ἑλεγχον τῆς Ρώμης.

3. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Ἡ ἀρχὴ τῶν ἰταλικῶν κρατῶν - πόλεων ὑπῆρξεν ὁμοία πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐλληνικῶν, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὴν Ἰταλίαν τὰ μικρὰ κράτη - πόλεις ἐνεφανίσθησαν ὡς κέντρα ἀγροτικῶν κοινοτήτων. Τελικῶς τὰ ἰταλικά κράτη - πόλεις ἠνώθησαν (συχνὰ διὰ τῆς βίας) μὲ τὴν Ρώμην ἐπὶ κεφαλῇ. Δεδομένου ὅτι εἰς τὴν ἰταλικὴν χερσόνησον ὑπῆρχον ὀλιγώτεροι, παρὰ εἰς τὴν ἐλληνικὴν, γεωγραφικοὶ φραγμοί, ἡ ἐνοποίησις ἐπετεύχθη εὐχερέστερον. Πρὸς τοῦτο ἡ Ρώμη ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπεκτάσεως τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς ἐπιλέκτους κατοίκους τῶν κατακτωμένων περιοχῶν. Ἡ περαιτέρω κατακτητικὴ καὶ ἐπεκτατικὴ σταδιοδρομία τῆς Ρώμης κατέστησε τὸ «σύνταγμά» της, ὡς κράτους - πόλεως, ἀκατάλληλον διὰ μίαν παγκόσμιον αὐτοκρατορίαν. Ὡς ἐκ τούτου διεμόρφωσεν ἡ τότε κοσμοκράτειρα ἓνα ἄλλον τύπον κράτους : ἐν αὐτοκρατορικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς δυνάμεως (τῆς συγκεντρωμένης εἰς χεῖρας τῆς ἀριστοκρατίας), ἐπὶ τῆς συγκεντρωτικῆς ὁργανώσεως καὶ ἐπὶ τῆς ὁμοιομορφίας τοῦ δικαίου. Μὲ τὰς καινοτομίας αὐτὰς ἡ λατρεία τοῦ αὐτοκράτορος ἀπέβη «πατριωτικὸν» καθῆκον. Ἡ ρ ω μ α ῖ κ ῆ α ὕ τ ο κ ρ α τ ο ρ ῖ α συνέβαλε σημαντικῶς εἰς τὴν διαμόρφωσιν πλείστων νεωτέρων συστημάτων δικαίου, εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῆς ἀποικιακῆς διοικήσεως καὶ εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἰδεῶν περὶ παγκοσμίου ἐνότητος. Ἡ ἐπίδρασις της διαφαίνεται καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ διεθνoῦς δικαίου καὶ εἰς τὴν παγκόσμιον ὁργάνωσιν. Τὸ αὐτοκρατορικὸν ὅμως σύστημα εἶχε καὶ συμφύτους ἀδυναμίας. Δὲν προσέφερε χῶρον διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας. Ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκησις ἐχώλαιεν ἀκόμη καὶ εἰς τὴν πόλιν τῆς Ρώμης καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ προϊoῦσα ἐκφύλισις τοῦ ρωμαϊκοῦ πατριωτισμοῦ καὶ ἡ τελικὴ κατάρρευσις τῆς αὐτοκρατορίας. Τὰ τευτονικὰ φύλα, τὰ ὁποῖα εἶχον κατακτηθῇ, εἰσέβαλον εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν κατὰ τὸν 5ον μ.Χ. αἰῶνα, διένειμαν τὰς γαίας μεταξὺ τῶν καὶ ἐνεκαίνισαν τὸ φεουδαλικὸν σύστημα.

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν τευτονικῶν φύλων κατέλυσε τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν εἰς τὴν Δύσιν. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὅμως ἐξηκολούθησεν αὕτη νὰ ὑπάρχῃ ἐπὶ μίαν ἀκόμη χιλιετίαν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα ἐξεῖλχθη εἰς νέαν αὐτοκρατορίαν, τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, μὲ ἔντο-

νον έλληνικόν και χριστιανικόν χαρακτήρα, ή όποία άνέπτυξεν άξιόλογον πολιτισμόν, μέχρις ότου κατελύθη υπό τών όθωμανικών τουρκικών φυλών, που προωθούντο προς δυσμάς από τά βάθη τής 'Ασίας και που ίδρυσαν ιδικήν των αυτοκρατορίαν.

4. Ο ΦΕΟΥΔΑΛΙΚΟΣ ΜΕΣΑΙΩΝ

Διάφορος υπήρξεν ή εξέλιξις εις τό δυτικόν ήμισυ τής ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Ίδρύθησαν εκεί πολλά φεουδαλικά «βασίλεια», τά όποία είναι άμφίβολον άν δύνανται νά όνομασθούν «κράτη» με την σημερινήν έννοιαν του όρου. Κάθε «βασίλειον» ήτο διηρημένον εις τμήματα έλεγχόμενα από δούκας, κόμητας και άλλα μέλη τής τάξεως τών ευγενών, τά όποία άφου ώρχίζοντο πίστιν εις ένα τιτλούχον βασιλέα, έπρωτίμων νά ενεργούν αυτόνόμως. Έκεϊνος, ό όποϊος ήλεγχε την γήν - ήτις απέκτισε μεγάλην σημασίαν μετά την παρακμήν του ρωμαϊκού έμπορίου - είχε και την πολιτικήν δύναμιν. Αί τευτονικαί άντιλήψεις του άτομικισμού, τής έλευθερίας και τής τοπικής αυτονομίας συνεκρούοντο προς τό ρωμαϊκόν σύστημα, τό όποϊον έβασίζετο επί τής συγκεντρωτικής έξουσίας. Τά άποτελέσματα τής συγκρούσεως αυτής υπήρξαν : σύγχυσις, άντιθέσεις και έλλειψις τόσον ένότητας, όσον και έλευθερίας. Κατά τό διάστημα τουτο ή Έκκλησία εις την Εύρώπην (ή Καθολική) υιοθέτησε μίαν τροποποιημένην μορφήν ιμπεριαλισμού, ένίσχυσε και έσταθεροποίησε την έξουσίαν της και διήρυνε τόν χώρον του έλέγχου της. 'Από του 14ου όμως αϊώνος ή έπιρροή της ήρχισε νά μειούται. 'Η 'Αναγέννησις, με την άντίδρασίν της κατά πάσης αϋθεντίας και με την τροπήν του ένδιαφέροντός της προς την κλασσικήν πολιτιστικήν κληρονομίαν, ήπλώθη έφ' όλοκλήρου τής Εύρώπης. Κατά την έπακολουθήσασαν περίοδον τής Μεταρρυθμίσεως, σημαντικόν τμήμα τής Εύρώπης ήκολούθησε την Διαμαρτύρησιν (Προτεστάντισμόν). 'Εν τῷ μεταξύ, αί σταυροφορίαι άνεξωγογόνησαν τό έμπόριον, τό όποϊον με την σειράν του ηύξησε τόν πλούτον και την δύναμιν τών πόλεων. Κατά την περίοδον αϋτήν διεμορφώθησαν πολλοί παράγοντες, υπό την επίδρασιν τών όποίων άνεπτύχθησαν τά ένθινά αίσθήματα : ή αύξησις τών έμπορικών και βιοτεχνικών τάξεων (αί όποϊαι διέκειντο έχθρικώς προς τό φεουδαλικόν σύστημα), ή άνάπτυξις τών πόλεων, ή κάμψις τής δυνάμεως

τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐπίδρασις τῶν ἄλλων παλαιότερων πολιτισμῶν καὶ ἡ συνετελεσμένη ἐμφάνισις νέων πολιτισμῶν καὶ νέων κοινῶν συμπερόντων. Πάντα ταῦτα συνετέλεσαν εἰς τὴν βαθμιαίαν διαμόρφωσιν νέας πολιτικῆς ζωῆς.

5. ΝΕΩΤΕΡΑ ΚΡΑΤΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΙ

Ἐθνικοὶ πολιτιστικοὶ δεσμοί, ἐνισχυόμενοι ὑπὸ φυσικῶν συνόρων, ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν συνενώσεως πλείονων φεουδαλικῶν ἑδαφῶν εἰς εὐρυτέρας πολιτικὰς ἐνότητες, δηλαδή εἰς ἐθνικὰ κράτη. Μὲ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ τὴν κατοχύρωσιν τῆς τάξεως ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν κρατῶν, ἐδημιουργήθη νέα κοινωνικὴ διάρθρωσις καὶ μετεβλήθη πολιτικῶς ὁ χαρακτήρ τῆς κοινωνίας. Ἐκτὸς τούτου ὅμως, ὅπως συνέβη καὶ εἰς παλαιότερας ἐποχάς, ἡ ἀνανέωσις τῆς δυνάμεως τῶν ἐθνῶν ἐγέννησεν εἰς πολλὰ ἐξ αὐτῶν τὴν φιλοδοξίαν προσκλήσεως περισσοτέρων ἑδαφῶν.

Οἱ μεγάλοι ἐχθροὶ τῆς συγκεντρωτικῆς ἐξουσίας ἦσαν οἱ φεουδαλικοὶ ἄρχοντες, ἐναντίον τῶν ὁποίων συνηνώθησαν οἱ βασιλεῖς καὶ ὁ λαός. Ἡ ἐμφάνισις τῶν ἐθνικῶν κρατῶν, ὀργανωμένων ἐπὶ τῆς βάσεως τῶν πολιτιστικῶν δεσμῶν, κατέστρεψε τὴν δύναμιν τῶν τοπικῶν ἀρχόντων. Τὰ ἐθνικὰ κράτη ἀνεδύθησαν ἀπὸ τὸ φεουδαλικὸν χάος ὡς ἀπὸ λυτοὶ μοναρχίαι μὲ ἐθνικοὺς στρατοὺς καὶ ἐθνικὰ φορολογικὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα ἀντικατέστησαν τὰ φεουδαλικά «δοσίματα». Τοιαῦτα κράτη ἦσαν ἡ Γαλλία, ἡ Ἰσπανία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ἑλβετία, ἡ Ρωσία καὶ βραδύτερον ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία.

Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας ηὔξηθη μεγάλως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν καὶ πολλοὶ δουλοπάροικοι κατέστησαν ἐλεύθεροι κολλῆγοι, ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθε σὺν τῷ χρόνῳ μία νέα τάξις μικρῶν γαιοκτημόνων. Αἱ μᾶζαι τοῦ λαοῦ, βελτιώνουσαι συνεχῶς τὴν ὕλικὴν των θέσιν καὶ τὴν παιδευσίν των, ἐζήτουν πρόσθετα πολιτικὰ δικαιώματα καὶ προνόμια. Εἰς τινας χώρας, ὅπως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, συνεκλήθησαν ἀντιπροσωπευτικαὶ συνελεύσεις, αἱ ὁποῖαι κατέστησαν δυνατὴν τὴν βαθμιαίαν μετάβασιν ἐκ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας τοῦ ἐθνικοῦ κράτους πρὸς μίαν περιορισμένην μοναρχίαν ἢ δημοκρατίαν. Ἐνῶ συνετελοῦντο αἱ συνταγματικαὶ αὐταὶ μεταβολαὶ διεμορφώνοντο

νέαι ἀντιλήψεις περὶ περιορισμοῦ τῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας καὶ ἐνισχύσεως τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων. Τὸ νεώτερον δημοκρατικὸν ἐθνικὸν κράτος ἀποτελεῖ τὴν πλέον προκεχωρημένην μορφήν κρατικῆς ἐξελίξεως, διότι διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀντιπροσώπευσιν καθιστᾷ δυνατόν τὴν ἁρμονίαν μεταξὺ ἐλευθερίας καὶ κυριαρχίας, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖ τὰ συμφέροντα, τόσον τοῦ ἀτόμου, ὅσον καὶ τῆς κοινωνίας.

Παρὰ τὴν ἔμφασιν, τὴν ὁποίαν αἱ χῶραι τῆς νεωτέρας Εὐρώπης προσέδωσαν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα καὶ εἰς τὰ φυσικὰ σύνορα, ἐνεφανίσθη μετὰ τὴν αὐτῶν ἄρκετὰ ἐνωρὶς ἔντονος τάσις δημιουργίας ὑπερποντίων αὐτοκρατοριῶν (*ἱμπεριαλισμός*). Μεγάλᾳ τμήματι τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας διεξεδιχέθησαν ἀπὸ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν εὐρωπαϊκὴν δύναμιν καὶ ὁ μεταξὺ των ἀνταγωνισμὸς διὰ τὰς ἀποικιακὰς αὐτὰς περιοχὰς ὑπῆρξεν ἐν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων αἰτίων πολεμικῶν συγκρούσεων. Ἡ καθυπόταξις ξένων λαῶν ἀπὸ τὰς μεγάλας δυνάμεις (*ἀποικιοκρατία*) θεωρεῖται ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς αὐτοδιαθέσεως. Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς βιομηχανίας εἰς τὰς ἀποικιακὰς χώρας, ἀνεπτύχθη εἰς αὐτὰς καὶ ἔντονον ἀπελευθερωτικὸν κίνημα αὐτοδιαθέσεως, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἡ πλήρης σχεδὸν ἐξάλειψις τῆς ἀποικιοκρατίας, τῆς ὁποίας ἐνσαρκώτραι ἦσαν — μέχρι καὶ τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου — αἱ μεγάλαι δυτικαὶ δυνάμεις.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἐνεφανίσθη νέας μορφῆς ἀποικιοκρατία: ἡ κομμουνιστική. Ἀπὸ τοῦ 1939 μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1969 αἱ δυτικαὶ δυνάμεις καὶ συγκεκριμένως ἡ Μ. Βρετανία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία, τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Ὁλλανδία ἔδωσαν ἀνεξαρτησίαν εἰς 44 ἀποικιακὰ ἢ ἐξερτημένα ἐδάφη τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας, συνολικῆς ἐκτάσεως 28.000.000 τ. χλμ. μετὰ συνολικὸν πληθυσμὸν 900.000.000 κατοίκων. (Μόνῃ ἡ Μ. Βρετανία παρεχώρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν, φιλικῶς ἢ κατόπιν ἀγῶνος, εἰς 550.000.000 ἀνθρώπων, πραγματοποιήσασα τὴν μεγαλύτεραν «ἀποχώρησιν» τῆς ἱστορίας). Κατὰ τὴν ἰδίαν περίοδον αἱ δύο κυριαρχοῦσαι εἰς τὸν κομμουνιστικὸν κόσμον δυνάμεις, ἡ Σοβιετικὴ Ἑνώσις καὶ ἡ Λαϊκὴ Κίνα, ἐπέβαλον τὸν ἑλεγχόν των εἰς ξένα ἐδάφη ἐκτάσεως 2.590.000 τ. χλμ. μετὰ συνολικὸν πληθυσμὸν 145.000.000 κατοίκων, εἴτε δι' ἀπροκαλύπτου καὶ βιαίας προσαρτήσεως, εἴτε διὰ τοῦ συστήματος τῶν *δ ο ρ υ φ ὀ ρ ω ν*. Ὁ πληθυσμὸς αὐτὸς εἶναι πολ-

λαπλάσιος εκείνου, ό όποιος παραμένει ακόμη υπό τυπικήν κυριαρχίαν και άποτελεΐται, κατά τό μέγιστον μέρος, από έθνη άνεπτυγμένα και με μακράν ιστορίαν.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποϋ ένεφανίσθησαν τά πρώτα συγκεκροτημένα κράτη ;	10. Ποιος ό ρόλος τής Έκκλησίας κατά την εποχήν του φεουδαλισμοϋ ;
2. Ποιος ήτο ό χαρακτήρ τών πρώτων κρατών ;	11. Ποια τά βασικά χαρακτηριστικά τής 'Αναγεννήσεως ;
3. Τί συνετέλεσεν εις την ανάπτυξιν του κλασσικού έλληνικού πολιτισμοϋ ;	12. Ποιοι υπήρξαν οι παράγοντες άναπτύξεως του έθνικού αισθήματος ;
4. Ποιον ήτο τό κύριον μειονέκτημα του πολιτικού συστήματος τών έλληνικών κρατών - πόλεων ;	13. Πώς έδημιουργήθησαν τά έθνικά κράτη ;
5. Πώς έδημιουργήθη ή ρωμαϊκή αυτοκρατορία ;	14. Ποια υπήρξεν ή πρώτη μορφή τών έθνικών κρατών ;
6. Τί έκληροδότησεν ή ρωμαϊκή αυτοκρατορία εις τόν νεώτερον κόσμον ;	15. Ποια ή έξελικτική πορεία από τής άπολύτου μοναρχίας εις τό νεώτερον δημοκρατικόν κράτος ;
7. Ποϋ όφείλεται ή κατάρρευσις τής ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ;	16. Τί είναι ιμπεριαλισμός και τί άποικιοκρατία ;
8. Ποιος ήτο ό χαρακτήρ τής βυζαντινής αυτοκρατορίας ;	17. Ποια ή νέα μορφή τής άποικιοκρατίας ;
9. Τί ήτο ό φεουδαλισμός ;	

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ

ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ι. ΟΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Διὰ ποίους σκοπούς ὑπάρχει τὸ κράτος ; Τὸ ἐρώτημα ἔχει διατυπωθῇ πλειστάκις εἰς κάθε ἐποχὴν, ἀφ' ὅτου ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν της ἡ πολιτικὴ κοινωνία καὶ εἶναι καίριον ἐρώτημα. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην τὸ κράτος, δημιουργηθὲν λόγῳ τῶν βασικῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς, ὑπάρχει χάριν τοῦ «εὖ ζῆν». Συμφώνως πρὸς τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις, οἱ θεμελιώδεις σκοποὶ τοῦ κράτους, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν καὶ τὴν δικαίωσιν τῆς ὑπάρξεώς του, εἶναι οἱ ἑξῆς :

α. — *Διασφάλιςις τῆς τάξεως.* Πρωταρχικὸς σκοπὸς εἶναι ἡ κατοχύρωσις τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης ἐξωτερικῆς ἀπειλῆς καὶ ἡ διασφάλιςις τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης, τῆς κυριαρχίας τοῦ νόμου καὶ τῆς ἀπονομῆς τοῦ δικαίου. Ἡ ὑπαρξίς κράτους δὲν δικαιολογεῖται ὅταν τοῦτο δὲν κατορθώῃ νὰ ἐκπληροῖ ἐπιτυχῶς τὸν πρωταρχικὸν αὐτὸν σκοπὸν του. Ἡ πραγματοποιήσις ὅλων τῶν ἄλλων ἐπιδιώξεων του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν, τὴν ὅποιαν ἔχει σημειώσῃ ἐν κράτος εἰς τὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων του πλήρη διασφάλισιν τῆς τάξεως, κατὰ τρόπον ἐναρμονιζόμενον πρὸς τὰς ἐλευθερίας τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ὁμάδων μιᾶς δεδομένης κοινωνίας.

β. — *Προαγωγή τῆς ἀτομικῆς εὐημερίας.* Ὅλαι σχεδὸν αἱ νεώτεραι πολιτικαὶ θεωρίαι ἀναγνωρίζουν τὴν σημασίαν τοῦ ἀτόμου, ἀκολουθοῦσαι τὰ διδάγματα τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος. Κατ' ἀρχήν, ἔχει γίνεαι ἀποδεκτὸν ὅτι ἡ ὑπαρξίς τοῦ κράτους δημιουργεῖ τὴν προϋπόθεσιν, ὑπὸ τὴν ὅποιαν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἀτομικὴ πρόοδος. Τὸ κατὰ πόσον ὅμως τὸ ἄτομον δύναται ν' ἀναπτυχθῇ καλύτερον μέσῳ ἀποφάσεων, αἱ ὅποια λαμβάνονται δι' αὐτὸν ἢ μέσῳ ἀποφάσεων, αἱ ὅποια λαμβάνονται ὑπ' αὐτοῦ, ἀποτελεῖ τὴν θεμελιώδη διαφορὰν μεταξὺ τῆς δημοκρατικῆς καὶ τῆς ὀλοκληρωτικῆς θεω-

ρίας. Εἰς τὰ δημοκρατικά κράτη ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ ὅτι «πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ ὅλους, πρέπει νὰ ἐγκρίνεται ἀπὸ ὅλους», ἐνῶ εἰς τὰ ὀλοκληρωτικά κράτη «πᾶν ὅ,τι δὲν εἶναι ὑποχρεωτικόν, εἶναι ἀπηγορευμένον». Ἡ δημοκρατικὴ θεωρία ἀναγνωρίζει τὴν σύμφυτον ἀξίαν τοῦ ἀτόμου καὶ ἐπιδιώκει νὰ ἐξασφαλίσῃ τοὺς πλεόν εὐνοϊκοὺς ὅρους, ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς κοινωνίας ὡς συνόλου, ὑπὸ τοὺς ὁποίους τοῦτο θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν τελείωσιν τῆς προσωπικότητός του. Μεταξὺ τῶν ὄρων τούτων συγκαταλέγεται ἡ προστασία τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ ἡ ἀποτελεσματικὴ συμμετοχὴ εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας.

γ. — Προαγωγή τῆς γενικῆς εὐημερίας. Τρίτος θεμελιώδης σκοπὸς τοῦ κράτους εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἱκανοτήτων τοῦ συνόλου, δηλαδή ἡ φροντίς ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφερόντων τῆς κοινωνίας καὶ ὁ συντονισμὸς τῶν ἐνεργειῶν διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἐπιδιώξεων, τὰς ὁποίας δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ φέρουν εἰς πέρας ἄτομα ἢ ομάδες. Τοῦτο συνεπάγεται τὸν ἐναρμονισμόν τῶν συμφερόντων μεταξὺ ομάδων καὶ ἀτόμων ἢ ομάδων καὶ τῆς κοινωνίας ὡς συνόλου.

δ. — Προαγωγή τῆς ἠθικότητος. Μία ἀπὸ τὰς παλαιότερας καὶ ἀνθεκτικότερας πολιτικὰς θεωρίας διακηρύσσει ὅτι θεμελιώδης ἀποστολὴ τοῦ κράτους εἶναι ἡ προαγωγή τῆς ἠθικότητος τῶν πολιτῶν. «Πολιτεία — λέγει ὁ Πλάτων — τροφὴ ἀνθρώπων ἐστί, καλὴ μὲν ἀγαθῶν, ἡ δὲ ἐναντία κακῶν». Ἐφαρμογὴν τῆς θεωρίας αὐτῆς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀπετέλεσαν αἱ ἀπόπειραι ὅπως ἐπιβληθῇ εἰς τοὺς πολίτας εἰς τύπος ἠθικότητος, εἰς κῶδιξ διαγωγῆς ἢ μία θρησκεία. Ἀποτελεῖ κάποιαν ἀντινομίαν ἡ χρησιμοποίησις τοῦ καταναγκασμοῦ (βίας) διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἠθικῆς, διότι ἡ βία γεννᾷ φυσικὴν ἀντίδρασιν εἰς τὴν βίαν καὶ διότι ἡ ἠθικὴ ἐνέργεια ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐκουσίαν συμπεριφορὰν. Τὸ κράτος, ἐν τούτοις, δὲν δύναται νὰ τηρῇ οὐδετερότητα ἐπὶ τοιούτων θεμάτων. Ὁφείλει νὰ τιμωρῇ τὴν ἀνῆθικον καὶ ἐγκληματικὴν διαγωγὴν ἀτόμων ἢ ομάδων διὰ τοῦ ποινικοῦ νόμου καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν καλὴν διαγωγὴν διὰ διαφόρων ἀνταμοιβῶν.

2. Αἱ Λειτουργίαι τοῦ Κράτους

Τὸ κράτος ἐκδηλοῦται καὶ ἐκπληροῖ τὴν ἀποστολήν του δι' ὀρισμένων ἐνεργειῶν του, αἱ ὁποῖαι καλοῦνται *λειτουργίαι* καὶ δύνανται

νά διαιρεθοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας : τὰς θεμελιώδεις λειτουργίας, δηλαδή ἐκεῖνας, αἵτινες εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ κράτους· τὰς ὑπηρεσιακὰς λειτουργίας, δηλαδή ἐκεῖνας, τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἀσκῇ ἢ νὰ μὴ ἀσκῇ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν μιᾶς δεδομένης κοινωνίας· καὶ τὰς ἐπιχειρηματικὰς λειτουργίας, δηλαδή ἐκεῖνας, διὰ τῶν ὁποίων τὸ κράτος «πωλεῖ» ὑπηρεσίας καὶ ἀγαθά.

α. — *Θεμελιώδεις λειτουργίαι.* Τὸ κράτος ὀφείλει ν' ἀσκῇ τὰς λειτουργίας ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐξουσίας του καὶ τὴν διασφάλισιν τῆς ὑπάρξεώς του. Θεμελιώδεις λειτουργίαι εἶναι : ἡ διατήρησις τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ τὴν ἀμυναν κατὰ ξένης εἰσβολῆς ἢ ἐσωτερικῆς ἀνταρσίας· ἡ διατήρησις τῶν ἀστυνομικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν καταστολὴν τοῦ ἐγκλήματος καὶ τὴν διώξιν τῶν ἐγκληματιῶν· ἡ διατήρησις δικαστηρίων διὰ τὸν κολασμὸν τῶν ἀδικημάτων, τὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν καὶ τὴν ρύθμισιν τῶν διαφορῶν διὰ νομικῶν μέσων· ἡ διατήρησις ἐξωτερικῆς ὑπηρεσίας διὰ τὸν χειρισμὸν τῶν σχέσεων μετὰ ἄλλα κράτη· ἡ διατήρησις συστήματος εἰσπράξεως τῶν φόρων διὰ τὴν ἀσκήσιν τῶν ἄλλων λειτουργιῶν.

β. — *Ὑπηρεσιακαὶ λειτουργίαι.* Εἰς τὰς ὑπηρεσιακὰς λειτουργίας περιλαμβάνονται πλεῖστοι ἐνέργειαι ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς γενικῆς εὐμεβίας ἢ ἄλλων σκοπῶν τοῦ κράτους. Εἶναι ἐνίοτε δυσχερὲς νὰ χαράξῃ τις τὰ ἀκριβῆ ὅρια μεταξὺ τῶν λειτουργιῶν αὐτῶν καὶ τῶν θεμελιωδῶν. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ στρώσις σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ ἡ διάνοιξις δημοσίων ὁδῶν φαίνονται, ἐκ πρώτης ὄψεως, ὡς ὑπηρεσιακαὶ λειτουργίαι, ἐνῶ συνήθως καὶ στρατηγικοὶ λόγοι ὑπαγορεύουν τὴν κατασκευὴν τοιούτων ἔργων διὰ σκοποὺς ἐθνικῆς ἀμύνης. Αἱ ὑπηρεσιακαὶ λειτουργίαι περιλαμβάνουν πολλὰς ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι ἴσως νὰ μὴ ὑπῆρχον ἐὰν δὲν τὰς ἐπωμίζετο τὸ κράτος. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγονται : ἡ μέριμνα διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἀνικάνους πρὸς ἐργασίαν· ἡ κατασκευὴ ὁδῶν, διωρύγων, λιμένων, γεφυρῶν, προβλήτων κλπ.· ἡ μέριμνα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν δημοσίαν ὑγείαν· ἡ ἐποπτεία ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων κοινῆς ὠφελείας· ἡ θέσπισις βασικῶν κανόνων διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν ἄλλων ἐπιχειρήσεων· καὶ ἡ διάδοσις τῶν εἰδήσεων.

γ. — *Ἐπιχειρηματικαὶ λειτουργίαι.* Αἱ ἐπιχειρηματικαὶ λειτουργίαι περιλαμβάνουν ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι δύνανται ν' ἀναληφθοῦν ἐπὶ σκοπῶ

κέρδους ἐκ μέρους ἀτόμων ἢ ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, ἂν τὸ κράτος δὲν ἐπιθυμῇ τὴν ἀσκησίν των. Ἐνίοτε τὸ κράτος ἀναλαμβάνει τὰς λειτουργίας αὐτὰς διότι τὸ ἰδιωτικὸν κεφάλαιον δεικνύει πλήρη ἀπροθυμίαν ἢ ἀνεπαρκῆ διάθεσιν ἐπενδύσεως. Ἄλλοτε, ὅπως συμβαίνει μετὰ τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, τὸ κράτος ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκτείνῃ τὴν δραστηριότητά του ἐφ' ὅλοκλήρου τοῦ ἐδάφους καὶ πρὸς σημεῖα, τὰ ὅποια δὲν θὰ ἄφηναν κανὲν κέρδος εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ἐπιχείρησιν. Ἄλλοι λόγοι ἀναλήψεως ἐπιχειρηματικῶν λειτουργιῶν ὑπὸ τοῦ κράτους εἶναι ἡ ἀνεπάρκεια ἢ τὰ ὑπερβολικὰ βάρη τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. Αἱ ἐπιχειρηματικαὶ λειτουργίαι περιλαμβάνουν : τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν τὴν προστασίαν τῶν ἀνέργων τὴν προστασίαν τῶν τραπεζιτικῶν καταθέσεων τὴν διατήρησιν γραφείων ἐξευρέσεως ἐργασίας κλπ. Εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας οἱ σιδηρόδρομοι, αἱ τηλεπικοινωνίαι καὶ οἱ ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ ἀνήκουν εἰς τὸ κράτος. Αἱ λειτουργίαι αὗται χαρακτηρίζονται ἐνίοτε καὶ *κοινωνικαὶ ἢ κοινωφελεῖς ἢ δημοσίας ὠφελείας*.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποῖοι εἶναι οἱ θεμελιώδεις σκοποὶ τοῦ κράτους ;	4. Ποῖαι εἶναι αἱ κατηγορίαι λειτουργιῶν τοῦ κράτους ;
2. Ποία ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς δημοκρατικῆς καὶ τῆς ὀλοκληρωτικῆς θεωρίας περὶ κράτους ;	5. Ποῖαι εἶναι αἱ θεμελιώδεις λειτουργίαι τοῦ κράτους ;
3. Δύνανται ἡ προαγωγή τῆς ἠθικότητος ν' ἀσκήτῃ διὰ καταναγκασμοῦ ;	6. Ποῖαι εἶναι αἱ ὑπηρεσιακαὶ λειτουργίαι τοῦ κράτους ;
	7. Ποῖαι εἶναι αἱ ἐπιχειρηματικαὶ λειτουργίαι τοῦ κράτους ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV

ΚΡΑΤΟΣ, ΕΘΝΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΣ

Πάρα πολλοὶ ὁρίσμοι τοῦ κράτους ἔχουν διατυπωθῇ μέχρι τοῦδε, τοῦτο δὲ ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν σκοπιάν (ἱστορικὴν, φιλοσοφικὴν, νομικὴν), ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξετάζει ἕκαστος τὸν θεσμὸν τοῦ κράτους καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν δυσχέρειαν τῆς διατυπώσεως ἑνὸς ὁρίσμου δυναμένου νὰ περιλάβῃ ὅλα τὰ εἶδη κρατῶν.

1. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ἕνας ἀπὸ τοὺς εὐστοχωτέρους ὁρισμοὺς τοῦ κράτους εἶναι ὁ ἐξῆς : «*Κράτος (ἢ πολιτεία ἢ ἐπικράτεια)* εἶναι ἓν πολιτικῶς ὀργανωμένον τμήμα τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας (λαός), τὸ ὁποῖον κατέχει μονίμως καθωρισμένον ἔδαφος καὶ διαβιῶν ὑπὸ κυβέρνησιν ἐλευθέραν ἐξωτερικοῦ ἐλέγχου καὶ ἱκανὴν νὰ ἐξασφαλίσῃ συνήθη ὑπακοὴν ἐκ μέρους τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ζοῦν ἐντὸς τῆς δικαιοδοσίας της». Ἄλλοι ὁρίσμοι ὑπογραμμίζουν τὴν κυριαρχίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ κράτους, ἀναφέροντες εἰδικῶς ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἱκανότητα ὅπως χρησιμοποιῇ τὴν δύναμιν διὰ νὰ ἐπιτυχάνῃ διὰ καταναγκασμοῦ τὴν ἐσωτερικὴν ὑπακοὴν καὶ ν' ἀποκρούῃ ἐξωτερικὴν ἐπέμβασιν. Μερικοὶ (περιγραφικοὶ μᾶλλον) ἔχουν περιλάβει ἀπαριθμησιν τῶν λειτουργιῶν του, αἱ ὁποῖαι εἶναι : ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἀμβλυνσις τῶν συγκρούσεων, ἡ προστασία τοῦ λαοῦ ἀπὸ ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν βίαν καὶ ἡ προαγωγὴ τῆς εὐημερίας τοῦ συνόλου. Ὅσονδήποτε ὅμως γενικοὶ ἢ λεπτομερεῖς καὶ ἂν εἶναι οἱ ὁρίσμοι τοῦ συγχρόνου κράτους, ἔχει γίνεи κοινῶς δεκτὸν ὅτι τοῦτο συγκεντρώνει πέντε οὐσιώδη στοιχεῖα : πληθυσμὸν, χώραν, ἐξουσίαν, κυριαρχίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν.

α. — Πληθυσμός. Τὸ πρῶτον στοιχεῖον τοῦ συγχρόνου κράτους εἶναι

ὁ λαός του, ὁ ὁποῖος βεβαίως ἀπὸ ἀριθμητικῆς ἀπόψεως πρέπει νὰ εἶναι τοῦλάχιστον τόσος, ὥστε ἡ σχέσις μεταξὺ κυβερνῶντος καὶ κυβερνωμένου νὰ εἶναι ἀνωτέρας κλίμακος ἀπὸ τὴν ἐπικρατοῦσαν εἰς μίαν οἰκογένειαν ἢ μίαν ἀπλὴν φυλετικὴν ὁμάδα. Ὁ πληθυσμὸς ἐνὸς συγχρόνου κράτους περιλαμβάνει συνήθως δύο κατηγορίας ἀτόμων : τοὺς πολίτας ἢ ὑπηκόους, οἱ ὁποῖοι ἀπολαμβάνουν πλήρων πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ ὀφείλουν πλήρῃ ὑπακοὴν καὶ τοὺς ἀλλοδαπούς (ἤτοι ὑπηκόους ἄλλων κρατῶν), οἱ ὁποῖοι διαμένουν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τοῦ δεδομένου κράτους, τυγχάνουν τῆς προστασίας του ὡς ἄτομα καὶ ὑπόκεινται εἰς ὀρισμένας ὑποχρεώσεις.

β. — Χώρα. Τὸ δεύτερον στοιχεῖον τοῦ συγχρόνου κράτους εἶναι ὅτι τοῦτο ὑφίσταται ἐπὶ καθωρισμένου τμήματος τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, σαφῶς διακεκριμένου ἀπὸ τὰ τμήματα τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τοῦ πληθυσμοῦ ἄλλων κρατῶν. Ὁ γενικὸς ὅρος «χώρα» (τὸν ὁποῖον μερικοὶ συγγραφεῖς ἔχουν ἀντικαταστήσει διὰ τῆς φράσεως «φυσικὴ βάσις τοῦ κράτους») περιλαμβάνει ὄχι μόνον τὴν γῆν (τὸ ἔδαφος), ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα ὑπὲρ τὴν γῆν καὶ τὰ ὕδατα τὰ περιβάλλοντα τὰς ἀκτὰς της εἰς ἀπόστασιν τριῶν τοῦλάχιστον μιλίων (χωρικὰ ὕδατα) καὶ τὰς λίμνας καὶ τὰ ὄρη καὶ ἕλα τὰ ἄλλα χαρακτηριστικά, τὰ περιεχόμενα εἰς τὸ τοπογραφικὸν περιβάλλον τῆς γῆς, τοὺς φυσικοὺς πόρους της καὶ τὸ κλίμα.

γ. — Ἐξουσία. Τὸ τρίτον στοιχεῖον τοῦ συγχρόνου κράτους εἶναι ἡ ἐξουσία, δηλαδὴ ὁ μηχανισμὸς, ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖται διὰ νὰ τηρῇ τὴν τάξιν τὸ κράτος, νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας, αἱ ὁποῖαι τοῦ ζητοῦνται καὶ νὰ ἐκπληροῖ τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις του. Τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν συνθέτουν : ἡ νομοθετικὴ, ἡ ἐκτελεστικὴ καὶ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία, ὡς καὶ ἡ διοίκησις, αἱ ὁποῖαι ἐξασφαλίζουν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τοῦ κράτους. Ἡ κρατικὴ ἐξουσία δύναται νὰ ὑπόκειται εἰς μεταβολάς, τὸσον ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν μορφήν, ἐνῶ τὰ κράτη ἔχουν συνεχῇ ὑπαρξιν.

δ. — Κυριαρχία. Τὸ τέταρτον στοιχεῖον τοῦ συγχρόνου κράτους εἶναι ἡ κυριαρχία, δηλαδὴ ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ, τῆς χώρας καὶ τοῦ μηχανισμοῦ διακυβερνήσεως ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους. Πρόκειται περὶ τῆς ἱκανότητος ἀσχίσεως καταναγκασμοῦ ἐσωτερικῶς.

ε. — 'Ανεξαρτησία. Τὸ πέμπτον στοιχεῖον τοῦ συγχρόνου κράτους εἶναι ἡ ἀνεξαρτησία, δηλαδή ὁ μὴ ἔλεγχος τῆς ἀσκήσεως τῆς κυριαρχίας του ἐκ μέρους ἄλλων κρατῶν. Πρόκειται περὶ ἐλευθερίας ἀπὸ ἐξωτερικὸν καταναγκασμὸν.

2. ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΑΙ ΕΝΩΣΕΙΣ

Εἰς ὠρισμένα σύγχρονα κράτη, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν ὁμοσπονδιακὰς ἐνώσεις ('Ηνωμένοι Πολιτεῖαι, 'Ελβετία, Καναδᾶς, Δυτικὴ Γερμανία, Αὐστραλία κλπ.), ἡ ἀσκῆσις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας διαμοιράζεται μεταξὺ μιᾶς κεντρικῆς κυβερνήσεως καὶ ὁμοσπόνδων ἐνοτήτων (αἵτινες καλοῦνται ἀντιστοίχως : «πολιτεῖαι», «καντόνια», «ἐπαρχίαι», «χω-
ραι») καὶ «πολιτεῖαι»). Εἰς τὰς ὁμοσπονδιακὰς αὐτὰς ἐνώσεις ἡ κρα-
τικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν ὡς σύνολον, διότι αὐτὴ μόνη συγκεντρώνει τὰ θεμελιώδη στοιχεῖα τῆς κυριαρχίας καὶ τῆς ἀνε-
ξαρτησίας. Αἱ ὁμόσπονδοι ἐνότητες δὲν εἶναι κράτη, διότι (ἂν καὶ ἔχουν πληθυσμὸν καὶ χώραν καὶ ἐξουσίαν θεσπίσεως καὶ ἐπιβολῆς νόμων) δὲν δύνανται ν' ἀγνοήσουν τοὺς ὁμοσπονδιακοὺς θεσμούς, ν' ἀκυρώσουν τοὺς νόμους τῆς ὁμοσπονδιακῆς κυβερνήσεως ἢ νὰ χειρισθῶν τὰς ἐξω-
τερικὰς ὑποθέσεις.

3. ΕΘΝΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΕ

Εἰς τὸν τύπον καὶ εἰς τина πολιτικὰ συγγράμματα ἀκόμη χρησι-
μοποιεῖται πολλάκις ὡς συνώνυμος τοῦ κράτους ὁ ὅρος ἔθνος. Ἡ
τοιαύτη ὁμως χρῆσις δὲν εἶναι ἐπιστημονικῶς δόκιμος, διότι τὸ κράτος
ἐκφράζει κυρίως πολιτικὴν ἐνότητα, ἐνῶ τὸ ἔθνος ὑποδηλοῖ πολιτιστι-
κὴν ἐνότητα καὶ ὑπάρχει οὐσιώδης διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν
τύπων κοινωνικῆς συνδέσεως.

Ἡ πολιτικὴ ἐνότης ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς δεσμούς, οἱ ὅποιοι συνέ-
χουν ἓνα ὁλόκληρον πληθυσμὸν (πολλάκις διαφοροποιημένον οἰκονομι-
κῶς, ἀλλὰ καὶ πολιτιστικῶς), ὅστις διαμένει εἰς τὴν αὐτὴν χώραν, ἔχει
τὴν ἰδίαν κυβέρνησιν καὶ ἀπολαμβάνει ἀπὸ κοινοῦ κρατικῆς κυριαρχίας
καὶ ἀνεξαρτησίας. Ἡ πολιτιστικὴ ἐνότης, ἀφ' ἑτέρου, ἐξαρτᾶται ἀπὸ
τοὺς δεσμούς τοὺς ὑπάρχοντας ἐντὸς μιᾶς πληθυσμικῆς ομάδος. Ἐάν

οἱ δεσμοὶ οὗτοι περιλαμβάνουν : συνείδησιν κοινῆς φυλῆς, κοινὴν γλῶσσαν, κοινὴν θρησκείαν, κοινὰ ἔθνη καὶ κοινὰς ἱστορικὰς ἐμπειρίας καὶ παραδόσεις, τότε ἡ πληθυσμικὴ αὐτὴ ὁμάς ἀποτελεῖ ἔθνος. Τὸ ἔθνος, δηλαδή, δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς «εὐρεῖα ὁμάς ἀνθρώπων συνδεομένων διὰ κοινῆς γλώσσης, κοινῶν παραδόσεων, κοινοῦ πολιτισμοῦ καὶ κοινῶν πόθων καὶ ἐχόντων ὑποκειμενικὸν αἶσθημα ἐνότητος ἢ συνείδησιν κοινῆς καταγωγῆς». (Αὐτὸν περίπου τὸν ὀρισμὸν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους δίδει ὁ Ἡρόδοτος τονίζων : «τὸ ἐλληνικόν ἐστι ὅμαιμόν τε καὶ ὁμόγλωσσον, καὶ θεῶν ἰδρύματα κοινὰ καὶ θυσίαι ἡθεὰ τε ὁμότροπα»).

Μία οὕτως ἡνωμένη πολιτιστικῶς ὁμάς δύναται ν' ἀποτελῇ τὴν ὁλότητα ἢ τὴν πλειονότητα τοῦ πληθυσμοῦ ἐνὸς δεδομένου κράτους· ἢ νὰ εἶναι μειονότης ἐντὸς αὐτοῦ· ἢ νὰ εἶναι διεσπαρμένη μετὰ ποικίλλουσας πυκνότητας εἰς πλείονα τοῦ ἐνὸς κράτη. «Ἐν κράτος, ἂν» ἑτέρου, δύναται νὰ εἶναι ἢ πολυεθνικὸν (Σοβιετικὴ Ἑνωσις, Γιουγκοσλαβία) ἢ μονοεθνικόν (Γαλλία, Ἰταλία, Ἰσπανία, Ἑλλάς κλπ.). Μονοεθνικὸν κράτος ἀποτελεῖ ἓνας λαὸς ἡνωμένος διὰ κοινῆς γλώσσης, κοινῶν παραδόσεων, κοινοῦ πολιτισμοῦ καὶ κοινῶν πόθων, ἔχων συνείδησιν τῆς ἐθνικῆς του ὑπάρξεως, νομικῶς ἐλεύθερος ἐξωτερικοῦ ἐλέγχου καὶ μονίμως κατέχων ὀρισμένην χώραν, ἐντὸς τῆς ὁποίας λειτουργεῖ κυρίαρχος κρατικὴ ἐξουσία.

Τὸ ἔθνος θεωρούμενον μετὰ τὸ σύνολον τῶν ὕλικῶν καὶ πνευματικῶν στοιχείων του, ποὺ καθορίζουν τὴν ὕπαρξίν του καὶ μετὰ τὴν συνέχειαν τῶν παραδόσεών του καὶ τῶν πόθων του, ἀποτελεῖ μίαν συλλογικὴν, ζωντανὴν καὶ διαρκῆ προσωπικότητα, ἣ ὁποία διακρίνεται ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ὡς τοιοῦτον ἀποβαίνει ἀντικείμενον προσηλώσεως, ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως ἐκ μέρους τοῦ ἀτόμου. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν συναισθηματικὴν πλευράν τῆς ἐννοίας τοῦ ἔθνους ἐκφράζει σήμερον ἡ ἐννοια τῆς πατρίδος, ἣ ὁποία διεμορφώθη βαθμιαίως μετὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ χρόνου.

Ἀρχικῶς ὁ ὅρος πατρίς ἐσήμαινε τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον ἀπέκτησαν καὶ ὑπερῆψισαν οἱ πρόγονοί μας, εἰς τὸν ὁποῖον ἐζησαν καὶ ἐτάφησαν καὶ εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἡμεῖς ἐγεννήθημεν καὶ ζῶμεν. Σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν ἐννοίαν αὐτὴν τῆς πατρίδος - γῆς περιελήφθησαν μετὰ τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων καὶ αἱ πρὸς αὐτὰ συνδεόμεναι ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ παρελθόντος : οἱ κοινοὶ ἀγῶνες κατὰ τῶν ξένων, αἱ κοινὰ προσπάθειαι διὰ τὴν γενικὴν πρόοδον, ὅλαι αἱ ἐθνικαὶ παραδόσεις. Πρὸς

αὐτὰς συνεδέθησαν αἱ κοιναὶ ἰδέαι περὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος καὶ οἱ κοινοὶ φόβοι καὶ ἐλπίδες. Οὕτω πατρὶς ὑπὸ γενικωτάτην ἔννοιαν εἶναι ὄχι μόνον ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγεννήθημεν ἡμεῖς καὶ ἐτάφησαν οἱ πρόγονοί μας, ἀλλὰ καὶ ἡ κοινὴ μήτηρ ὅλων τῶν ὁμοεθνῶν. Εἶναι ὁ βαθὺς συναισθηματικὸς δεσμὸς ὁ συνδέων πάντας τοὺς ἔχοντας συνείδησιν κοινῆς καταγωγῆς, κοινῶν ἐπιτευγμάτων, κοινῶν παθημάτων, κοινῶν προσπαθειῶν διὰ τὸ παρὸν καὶ κοινῶν ἐλπίδων διὰ τὸ μέλλον. Ἡ τοιαύτη συναισθηματικὴ στάσις ἔναντι τῆς ἐννοίας τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πατρίδος ὀνομάζεται φιλοπατρία.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τί εἶναι κράτος ;	11. Αἱ ἐπὶ μέρος ὁμόσπονδοι ἐνό-
τητες εἶναι κυρίαρχα κράτη ;
2. Ποῖα τὰ στοιχεῖα τοῦ κράτους ;	12. Τί εἶναι ἔθνος ;
3. Ποῖος καλεῖται πολίτης ἡ ὑπή-
κοος ἑνὸς κράτους ;	13. Τί διαφέρει τὸ ἔθνος ἀπὸ τὸ
κράτος ;
4. Ποῖος εἶναι ἀλλοδαπός ;	14. Ποία ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἔθνους
καὶ λαοῦ ;
5. Τί εἶναι ἡ χώρα ὡς στοιχεῖον
τοῦ κράτους ;	15. Ποῖα κράτη καλοῦνται μονοε-
θνικά καὶ ποῖα πολυεθνικά ;
6. Τί καλοῦμεν χωρικά ὕδατα ;	16. Ποία ἡ ἔννοια τῆς πατρίδος ;
7. Ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἀπὸ ποίας
ἐπὶ μέρους ἐξουσίας ἀπαρτίζεται ;	17. Τί εἶναι φιλοπατρία ;
8. Τί εἶναι κυριαρχία ;	
9. Τί εἶναι ἀνεξαρτησία ;	
10. Ποῖα καλοῦνται ὁμόσπονδιακὰ
κράτη ;	

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V

ΜΟΡΦΑΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐν τῇ πράξει εἶναι ἀδύνατον νὰ συλλάβῃ κανεὶς τὴν ἔννοιαν τοῦ κράτους, χωρὶς νὰ σκεφθῇ τὸν τρόπον τῆς διακυβερνήσεως, δηλαδή τὸ *πολίτευμά* του. Πολλὰ ἀπόπειραι ἔγιναν μέχρι τοῦδε διὰ τὴν ταξινόμησιν τῶν κρατῶν ἀναλόγως διαφόρων κριτηρίων. Ἡ παλαιότερα εἶναι τοῦ Ἀριστοτέλους, ἡ ὁποία ἔχει γίνεαι βάσει τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον διαμορφοῦται καὶ ἐκφράζεται ἡ βούλησις τοῦ κράτους καὶ βάσει τοῦ σκοποῦ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην «ὅσαι μὲν πολιτεῖαι (κράτη) τὸ κοινῇ συμφέρον σκοποῦσιν, αὗται μὲν ὀρθαὶ τυγχάνουσιν οὔσαι κατὰ τὸ ἀπλῶς δίκαιον, ὅσαι δὲ τὸ σφέτερον μόνον τῶν ἀρχόντων, ἡμαρτημέναι καὶ πᾶσαι παρεκβάσεις τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν» δεσποτικαὶ γάρ, ἡ δὲ πόλις κοινωνία τῶν ἐλευθέρων».

Ὅρθαι κατ' Ἀριστοτέλην μορφαὶ ὀργανώσεως τοῦ κράτους εἶναι : ἡ *βασίλει*α (μοναρχία), εἰς τὴν ὁποίαν τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν διαχειρίζεται εἷς μὲν, ἀλλ' ὑπερβάλλων τοὺς ἄλλους εἰς τὴν ἀρετὴν, τὴν ἰσχὴν καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ καὶ κυβερνῶν πρὸς τὸ «κοινὸν συμφέρον»· ἡ *ἀριστοκρατία*, εἰς τὴν ὁποίαν τὴν ἐξουσίαν ἀσκοῦν ὀλίγοι μὲν, ἀλλ' «ἄριστοι» καὶ «ἀρετῇ διαφέροντες», πρὸς τὸ συμφέρον ὅλων· καὶ ἡ *πολιτεία* (δημοκρατία), εἰς τὴν ὁποίαν φορεῖς τῆς ἐξουσίας εἶναι οἱ πολλοί, ἀλλὰ κατ' ἀρετὴν ἴσοι καὶ ὅμοιοι, οἱ ὁποῖοι κυβερνοῦν ἐπίσης πρὸς τὸ συμφέρον ὅλων.

«Παρεκβάσεις» καὶ ἐκτροπὰς τῶν τριῶν τούτων ὀρθῶν καὶ ὑγιῶν μορφῶν κράτους ἀποτελοῦν, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, ἡ τυραννίς, ἡ ὀλιγαρχία καὶ ἡ ὀχλοκρατία. Ἡ *τυραννίς* εἶναι παραφθορὰ τῆς βασιλείας. Εἰς αὐτὴν ἓν πρόσωπον, σφετερισθὲν καθ' οἰονδήποτε τρόπον τὴν ἐξουσίαν, κυβερνᾷ μὲ μοναδικὸν κριτήριον τὸ ἰδικόν του συμφέρον. («Τυραννίς ἐστὶ μοναρχία πρὸς τὸ συμφέρον τὸ τοῦ μοναρχοῦντος»). Ἡ *ὀλιγαρχία* εἶναι παραφθορὰ τῆς ἀριστοκρατίας. Εἰς αὐτὴν μία

ἐλαχίστη μειονοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ πλούτου κυρίως, κυβερνᾷ διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδικῶν τῆς συμφερόντων. («Ὀλιγαρχία ἐστὶ μοναρχία πρὸς τὸ συμφέρον τῶν εὐπόρων»). Ἡ ὁ λ ο - κ ρ α τ ί α εἶναι παραφθορά τῆς δημοκρατίας. Εἰς αὐτήν, ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος, ἔχει καταλυθῇ κάθε ἔννοια πειθαρχίας, ἱεραρχίας καὶ λελογισμένης ὀργανώσεως τῆς ζωῆς πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ συνόλου.

1. MONAPXIA

Ὁ ὅρος μοναρχία σημαίνει τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἑνός. Ἀναφέρεται εἰς τὴν μορφήν διακυβερνήσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀρχηγὸς εἶναι κληρονομικὸς βασιλεὺς ἢ αὐτοκράτωρ. Ἐν τῇ πράξει κάθε πολίτευμα, εἰς τὸ ὅποιον ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία εὐρίσκεται εἰς χεῖρας ἑνὸς μόνου προσώπου εἶναι μοναρχία, ἀνεξαρτήτως τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὅποιον τὸ πρόσωπον τοῦτο ἀπέκτησε τὴν ἐξουσίαν του. Τὸ γεγονός ὅτι μία χώρα ἔχει κληρονομικὸν βασιλέα, δὲν σημαίνει ὅτι κυβερνᾶται μοναρχικῶς, ὅταν ἡ ἐξουσία ἀσκῇται εἰς αὐτὴν ὑπὸ ἄλλων προσώπων καὶ ὄχι ὑπὸ τοῦ βασιλέως.

α. — Ἀπόλυτος μοναρχία. Ἡ ἀ π ό λ υ τ ο ς μ ο ν α ρ χ ί α, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ θέλησις τοῦ μονάρχου εἶναι νόμος, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ οὐδεὶς περιορισμὸς εἰς τὴν μορφήν ἢ εἰς τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον πρέπει νὰ ἐκφράζεται ἡ θέλησις αὐτή, ἀπετέλει τὸ ἐπικρατοῦν πολίτευμα εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Ρώμην τῆς παρακμῆς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐμφανίσεως τοῦ νεωτέρου κράτους εἰς τὴν Γαλλίαν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν, τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Πρωσσίαν (μὲ τινες περιορισμοὺς) μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Ἀπόλυτος μοναρχία ἦτο καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος (1833-1843). Ὁ Λουδοβίκος ΙΔ' τῆς Γαλλίας ἐξέφρασε τὸν τρόπον αὐτὸν διακυβερνήσεως μὲ τὸ περιώνυμον ἀξίωμά του : «Τὸ κράτος εἶμαι ἐγώ».

β. — Συνταγματικὴ μοναρχία. Ὅταν ἡ ἐξουσία τοῦ ἡγεμόνος περιορίζεται ὑπὸ ὀρισμένων θεμελιωδῶν κανόνων, ὑπὸ μορφήν γραπτοῦ ἢ ἀγράφου Συντάγματος, τότε τὸ πολίτευμα ὀνομάζεται π ε ρ ι ο ρ ι σ μ έ ν η ἢ σ υ ν τ α γ μ α τ ι κ ῆ μ ο ν α ρ χ ί α. Εἰς τὴν περίπτωσιν

αὐτὴν ὁ μονάρχης εἶναι μὲν θεωρητικῶς ὁ κάτοχος ὅλων τῶν ἐξουσιῶν τοῦ κράτους, τὰς ὁποίας καὶ συγκεντρώνει εἰς χεῖράς του, παραχωρεῖ ὅμως ὠρισμένας ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν λαὸν διὰ συμφωνίας (συνθήκης), ἡ ὁποία λέγεται Σύνταγμα. Τὸ Σύνταγμα τῆς περιορισμένης μοναρχίας συντάσσεται μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ μονάρχου καὶ τοῦ λαοῦ καὶ μόνον διὰ τῆς συνεργασίας των ἡμπορεῖ νὰ μεταρρυθμισθῇ. Ὁ συνταγματικὸς μονάρχης συμπράττει εἰς τὴν ψήφισιν τῶν νόμων καὶ εἰς τὸν διορισμὸν τῶν ὑπαλλήλων, οἱ δὲ ὑπουργοὶ διορίζονται ὑπ' αὐτοῦ καὶ μόνον. Τοιούτον ἦτο τὸ πολίτευμα καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ 1862, ὅποτε ἐξώσθη ὁ Ὅθων.

Ἡ μοναρχία εἶναι πιθανῶς ἡ παλαιότερα μορφή κρατικῆς ὀργανώσεως. Συχνὰ συνοδεύεται ἀπὸ τὴν πίστιν περὶ θείας καταγωγῆς τοῦ μονάρχου (ὅπως εἰς τὴν προπολεμικὴν Ἰαπωνίαν) ἢ περὶ θείων δικαιωμάτων τοῦ μοναρχικοῦ οἴκου («ἐλέφ Θεοῦ»). Οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς ἰσχυρίζονται ὅτι παρουσιάζει τὰ ἐξῆς πλεονεκτήματα : Ἡ ὀργάνωσις τῆς εἶναι ἀπλῆ. Δύναται νὰ ἐνεργῇ ταχέως καὶ δραστηρίως. Ἡμπορεῖ ν' ἀκολουθῇ σταθερὰ καὶ συνεχῇ πολιτικὴν. Ἐξασφαλίζει τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ἐνότητα εἰς τὴν διοίκησιν. Ἀποσοβεῖ τὰς φατριαστικὰς ἐριδας μεταξὺ τῶν κομμάτων. Ὁ μονάρχης, ἰστάμενος ὑπὲρ ὅλων τῶν κομμάτων καὶ τῶν τάξεων, δύναται νὰ κυβερνᾷ ἀμερολήπτως πρὸς τὸ καλὸν ὅλων (ἀγαθοποιὸς δεσποτισμός).

Ἡ πρακτικωτέρα ἀντίρρῃσις κατὰ τοῦ «ἀγαθοποιοῦ» αὐτοῦ δεσποτισμοῦ εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς ἐξασφαλίσεως ἐνὸς τοιούτου «ἀγαθοποιοῦ» μονάρχου. Καὶ ἡ ἱστορικὴ πείρα δεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ μᾶλλον σπανίου εἵδους. Ἐπειτα, ἂν ὁ μονάρχης εἶναι ἡ πηγὴ κάθε νόμου, τί τὸν ἐμποδίζει νὰ παραβῇ καὶ τὸν ἰδικόν του ἀκόμη νόμον ὅταν τοῦτο τὸν συμφέρῃ ; Ἀκόμη ὅμως σημαντικωτέρα εἶναι ἡ ἀντίρρῃσις ὅτι ὑπὸ μοναρχικὸν πολίτευμα δὲν ἀναπτύσσεται εἰς τὸν λαὸν τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν, διὰ τὴν προσήλωσιν εἰς τὸ καθεστῶς καὶ διὰ τὴν κοινωνικὴν ἐνότητα, ποῦ ἀποτελοῦν μέρος τῶν σκοπῶν τοῦ κράτους.

2. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Δημοκρατία εἶναι τὸ πολιτικὸν καθεστῶς, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς βάσιν τὴν πολιτικὴν ἰσότητα καὶ ὅπου ἡ πλειονότης τῶν πολιτῶν μετέ-

χει ἐμμέσως ἢ ἀμέσως τῆς ἐξουσίας. Ἀπόλυτος δημοκρατία πιθανώτατα οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου ὑπῆρξε ποτέ. Ἡ συμμετοχή τῶν πολιτῶν περιορίζεται πάντοτε ὑπὸ τῆς ἡλικίας καὶ συχνὰ ὑπὸ τοῦ φύλου, δεδομένου ὅτι αἱ γυναῖκες προσφάτως μόλις ἔλαβον τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου εἰς πλείστας χώρας. Ἐπίσης, ἐνιαχοῦ οἱ ἀναλφάβητοι δὲν ἔχουν δικαίωμα ψήφου, ὅπως καὶ ὠρισμένοι ἄλλαι κατηγορίαι πολιτῶν (ἡλίθιοι, κατάδικοι δι' ἀτιμωτικά ἐγκλήματα κλπ.). Δημοκρατία, συνεπῶς, δὲν σημαίνει συμμετοχὴν ὅλων τῶν πολιτῶν εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν. Ἀναλόγως τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὅποιον συμμετέχουν οἱ πολῖται, ἡ δημοκρατία δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς ἄμεσον ἢ καθαρὰν δημοκρατίαν καὶ εἰς ἀντιπροσωπευτικὴν δημοκρατίαν.

α. — Ἀμεσος ἢ καθαρὰ δημοκρατία. Αἱ γνωστότεραι ἄμεσοι δημοκρατίαι ὑπῆρχαν : αἱ ἀρχαῖαι Ἀθῆναι, ὅπου οἱ γηγενεῖς ἐλεύθεροι πολῖται μετεῖχον ὅλοι τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου καὶ τῶν δικαστηρίων καὶ ὅπου οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν ἐλάμβανον συχνὰ δημόσια ἀξιώματα εἴτε δι' ἐκλογῆς, εἴτε διὰ κληρώσεως καὶ ἡ Νέα Ἀγγλία, ὅπου οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως εἰς γενικὴν συνέλευσιν συνεζήτουν τὰ τοπικὰ προβλήματα καὶ ἐψήφισαν δι' ἀνατάσεως τῶν χειρῶν ἢ διὰ βοῆς. Ἐπίσης, μορφή ἀμέσου δημοκρατίας εἶναι ἡ ἐτήσια συνέλευσις τῶν πολιτῶν τῆς Ἑλβετίας, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτοι ψηφίζουν τοὺς φόρους, συζητοῦν τὰ προβλήματα τοῦ διαρρεύσαντος ἔτους, θεσπίζουν νέους νόμους καὶ ἀποφασίζουν ἀκόμη καὶ περὶ συνταγματικῶν μεταρρυθμίσεων.

Ἡ ἄμεσος δημοκρατία εἶναι πραγματοποιήσιμος εἰς τὰς μικρὰς μόνον κοινωνίας, ἀποβαίνει δὲ πρακτικῶς ἀνέφικτος εἰς μίαν πολυάνθρωπον κοινωνίαν ἢ εἰς μίαν κοινωνίαν, τὴν ὁποίαν ἀπασχολοῦν πολυπλοκα προβλήματα. Οἱ λόγοι αὗτοι ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς δημοκρατίας.

β. — Ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία. Ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία δύναται νὰ ὀρισθῇ ὥς ἡ μορφή ἐκείνη διακυβερνήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πλειονότης τῶν πολιτῶν μετέχει εἰς τὴν ἐκλογὴν ἀντιπροσώπων, οἵτινες ἐφεξῆς ἀσχοῦν ἐν ὀνόματι τοῦ λαοῦ τὸ νομοθετικὸν ἔργον. Εἰς τὴν ἀντιπροσωπευτικὴν δημοκρατίαν τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐξακολουθεῖ νὰ κατέχη τὸ ἐκλογικὸν σῶμα (ὁ λαὸς) καὶ μόνον ἡ ἀσκησίς της γίνεται ὑπὸ αἵρετῶν ἀντιπροσώπων. Βασικὸν αἷτημα τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς δημοκρατίας εἶναι ἡ ὅσον τὸ δυνατόν

εὐρυτέρα συμμετοχή τῶν πολιτῶν εἰς τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ τοῦ ἐκλέγεσθαι. Εἰς αὐτὴν ὁ λαὸς ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀναθέτῃ διὰ τοῦ Συντάγματος (τὸ ὁποῖον καταρτίζει μόνος του με ἐθνοσυνελεύσεις) ἐξουσίας καὶ εἰς ἄλλα πρόσωπα, ὅπως ὁ Βασιλεὺς ἢ ὁ Πρόεδρος, ἢ Βουλὴ, οἱ δικασταί, ἀλλ' εἶναι ἐλευθερος καὶ νὰ τὰς ἀφαιρέσῃ μεταβάλλων μόνος του τὸ Σύνταγμα.

Ὅλαι αἱ δημοκρατίαι ἔχουν ἓνα ἀνώτατον ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος φροντίζει διὰ τὴν διοίκησιν τῆς χώρας, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, ἄρχει τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ ἀντιπροσωπεύει τὴν χώραν εἰς τὰς σχέσεις της με τὰ ἄλλα κράτη. Ἀναλόγως τοῦ ἀν ὁ ἀνώτατος αὐτὸς ἄρχων, δηλαδὴ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, εἶναι κληρονομικὸς ἢ αἰρετός, ἢ ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία διαιρεῖται εἰς βασιλευομένην καὶ εἰς προεδρικὴν ἢ ἀβασίλευτον δημοκρατίαν.

Βασιλευομένη δημοκρατία εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἀνώτατος ἄρχων εἶναι βασιλεὺς, δηλαδὴ πρόσωπον ἐκ γενετῆς προωρισμένον ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας κατ' ἐντολὴν τοῦ λαοῦ, ἥτις ἐκφράζεται διὰ τοῦ Συντάγματος. Εἰς τὴν βασιλευομένην δημοκρατίαν ὁ βασιλεὺς ἔχει μὲν τυπικῶς τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ δὲν τὴν ἀσκεῖ οὐσιαστικῶς ὁ ἴδιος, διότι κάθε πρᾶξις του πρέπει νὰ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν ἀρμόδιον ὑπουργόν, ὁ ὁποῖος με τὴν ὑπογραφήν του ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην διὰ τὰς πράξεις τοῦ βασιλέως. Δι' αὐτὸ λέγεται ὅτι εἰς τὴν βασιλευομένην δημοκρατίαν «ὁ βασιλεὺς βασιλεύει, ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ». Βασιλευόμεναι δημοκρατίαι εἶναι ἡ Ἑλλὰς (ἀπὸ τοῦ 1864), ἡ Ἀγγλία, ἡ Ὁλλανδία, ἡ Δανία, ἡ Σουηδία, ἡ Νορβηγία κλπ.

Προεδρικὴ ἢ ἀβασίλευτος δημοκρατία εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἀνώτατος ἄρχων εἶναι αἰρετός — ὄχι κληρονομικός — ἐκλεγόμενος ἀπὸ τὸν λαόν, εἴτε ἀπ' εὐθείας (ὅπως εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ 1962), εἴτε ἐμμέσως ὑπὸ ἐκλεκτόρων (ὅπως εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας) ἢ τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν σωμάτων (ὅπως εἰς τὴν Ἰταλίαν). Ὁ αἰρετός ἄρχων ὀνομάζεται πρόεδρος τῆς δημοκρατίας. Προεδρικαὶ δημοκρατίαι εἶναι σήμερον τὰ περισσότερα ἐκ τῶν κρατῶν τοῦ ἐλευθέρου κόσμου. Ἡ Ἑλλὰς ἦτο προεδρικὴ δημοκρατία ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι τοῦ 1935.

γ.—Θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς δημοκρατίας. Ἡ δημοκρατία ἀπο-

τελεῖ τὴν πολιτικὴν ἐνσάρκωσιν τῆς ιδέας τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν πολιτικὴν ἔκφρασιν τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος. Οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοί, ὑπὸ τὴν νεωτέραν μορφήν των, τὴν ἀντιπροσωπευτικὴν, ἤρχισαν ν' ἀναπτύσσωνται βαθμιαίως εἰς τὴν Εὐρώπῃν ἀπὸ τοῦ 14ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν. Ἡ Πουριτανικὴ Ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἀγγλίαν (17ος αἰὼν) καὶ ἕνα αἰῶνα κατόπιν ἡ Ἀμερικανικὴ καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἔθεσαν τὰ θεμέλια τῆς νεωτέρας δημοκρατίας. Ἡ ἐπιβολὴ τῆς συνδέεται πανταχοῦ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ μὲ τὴν ἄνοδον τῶν μεσαίων τάξεων τῶν πόλεων. Διαρκοῦντος τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ δημοκρατία ἐπεβλήθη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας.

Τὸ δημοκρατικὸν σύστημα ἀρχῶν ἔχει ὡς ἐπικεντρὸν τοῦ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀτόμου. Κάθε ἄτομον ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς προσωπικότητός του. Τὸ δεῦτερον θεμελιῶδες αἶτημα τῆς δημοκρατίας εἶναι ἡ ἰσότης. Ἡ δημοκρατία δὲν ἀρνεῖται τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διαφοράς, θεωρεῖ ὅμως περισσότερον σημαντικὰς τὰς ὁμοιότητας. Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐλευθέρᾳ ἄσκησις τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ὑπὸ παντὸς ἀτόμου ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν τῆς δημοκρατίας. Διὰ τοῦτο οὐδὲν δικτατορικὸν σύστημα, ἔστω καὶ ἂν ἐπικαλεῖται ἀρχὰς ἰσότητος ἢ ἀνθρωπιστικούς σκοπούς, δύναται νὰ εἶναι δημοκρατικόν.

"Ὅλαι αἱ δημοκρατικαὶ χῶραι ἐγγυῶνται τὰς ἐλευθερίας τοῦ πολίτου. Αἱ θεμελιώδεις ἐλευθερίαι εἶναι : ἡ προσωπικὴ ἀσφάλεια, ἡ ἀσφάλεια τοῦ ἀτόμου ἀπὸ αὐθαίρετον ποινικὴν καταδίωξιν καὶ φυλάκισιν, ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου, ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἡ ἐλευθερία τοῦ συνέρχεσθαι, ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀναφέρεσθαι εἰς τὰς ἀρχάς, ἡ ἐλευθερία τοῦ συνεταίριζεσθαι (τὸ δικαίωμα, δηλαδή, τοῦ ἰδρύειν κόμματα, σωματεῖα καὶ ἄλλας ἐνώσεις), ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως, ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ ἐλευθερία τῆς ιδιοκτησίας, ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας.

Τὸ σημαντικώτερον πολιτικὸν δικαίωμα, τὸ ἀπορρέον ἀπὸ τὰς ἀνωτέρω ἐλευθερίας, εἶναι τὸ δικαίωμα κάθε πολίτου νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας. Ὅλη ἡ ἐξουσία στηρίζεται ἐπὶ τοῦ λαοῦ (δόγμα τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας), ἐκφράζεται δὲ ὑπ' αὐτοῦ διὰ τῶν ἐκλογῶν. Ἡ δημοκρατία στηρίζεται ἐπὶ αἰρετῆς κυβερνήσεως. Αἱ ἐκλογαὶ πρέπει νὰ διεξάγωνται μὲ λογικὴν συχνότητα καὶ κανονικό-

τητα. Κάθε πολίτης πρέπει να ἔχῃ τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου καὶ αἱ ἐκλογαὶ πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθεραι καὶ ἀνόθευτοι. Οἱ ὑποψήφιοι δὲν πρέπει νὰ περιορίζονται εἰς ἐκείνους ποὺ ἀρέσουν εἰς τὴν κυβέρνησιν. Ἡ ψηφοφορία πρέπει νὰ εἶναι μυστικὴ διὰ νὰ ἐξασφαλίζεται ὁ ψηφοφόρος ἀπὸ κάθε ἐκφοβισμόν.

Τὸ δικαίωμα τοῦ νομοθετεῖν τὸ ἔχει μόνον ἡ συνέλευσις τῶν αἰρετῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (Βουλὴ, Ἐθνοσυνέλευσις, Κογκρέσσον κλπ.) ἐκτὸς ὁσάκις ἐπιφυλάσσεται εἰς τὸν λαὸν ἀποφαινόμενον ἐν δημοψηφίσματι. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀποφασίζῃ περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ, τῆς φορολογίας, τῶν δαπανῶν καὶ τὸ γενικὸν δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς ἐρεῦνης. Τὰ μέλη τῆς ἀπολαμβάνουν ὠρισμένων προνομίων, εἰδικῶς δὲ τῆς ἀσυλίας (δὲν διώκονται, οὔτε συλλαμβάνονται), ἐκτὸς ἂν ἡ Βουλὴ ἀποφασίσῃ τὴν ἄρσιν τῆς ἀσυλίας αὐτῆς κατ'ὅπιν αἰτήσεως τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς. Δὲν διώκονται δι' ὅ,τι λέγουν ἢ πράττουν ὑπὸ τὴν ιδιότητά των ὡς ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, οὔτε παρεμποδίζονται ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν δικαιωμάτων των.

Ἡ διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν εἰς νομοθετικὴν, ἐκτελεστικὴν καὶ δικαστικὴν, θεωρεῖται βαρικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς δημοκρατίας. Ἡ ἐξάρτησις τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὴν νομοθετικὴν, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, καὶ συνεπῶς ἐν ὑστάτῃ ἀναλύσει ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν λαόν, εἶναι ἐπίσης οὐσιώδης, διότι ἐξασφαλίζεται οὕτως ἡ ἐκτέλεσις τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ ἀποκλείεται ἡ αὐθαίρεσις ἐκ μέρους τῶν κατεχόντων ὑψηλὰς θέσεις. Ἡ ὑπαρξὶς ἐπίσης Συντάγματος (τοῦ βασικοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ κριτήριον τοῦ κύρους καὶ τῆς ἰσχύος παντὸς ἄλλου νόμου) εἶναι θεμελιώδης προϋπόθεσις τῆς δημοκρατίας.

Ἡ δημοκρατία ἀξιοῖ τὴν ὑπαρξὶν πολλῶν (τουλάχιστον δύο) πολιτικῶν κομμάτων. Τὰ μονοκομματικὰ κράτη (ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια ἐπιτρέπεται ἡ ὑπαρξὶς ἐνὸς μόνου κόμματος), δὲν εἶναι δημοκρατικά, ἔστω καὶ ἂν χρησιμοποιοῦν ἐπιδεικτικῶς τὴν δημοκρατικὴν τεχνικὴν : ἐκλογάς, κοινοβουλευτικὰς ψηφοφορίας, δημοψηφίσματα. Ἡ ὑπαρξὶς μιᾶς νομίμου καὶ ἀνεγνωρισμένης ἀντιπολιτεύσεως ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν καὶ ἐγγύησιν τῆς δημοκρατίας. Τὸ κυβερνῶν κόμμα ἢ ὁ κυβερνῶν συνασπισμὸς κομμάτων, πρέπει νὰ εἶναι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἑτοιμος ὅπως ἀποσυρθῇ τῆς ἐξουσίας ὑπὲρ τῆς ἀντιπολιτεύσεως,

ἀν ἡ ἀντιπολίτευσις καταστῇ ἱκανὴ ν' ἀναλάβῃ τὴν διακυβέρνησιν δι' ἀποκτῆσεως τῆς πλειονοψηφίας. Ἡ διαμόρφωσις μιᾶς ἐλευθέρας καὶ ἀβιάστου κοινῆς γνώμης εἶναι ζωτικὴ ἀνάγκη διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς δημοκρατίας καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πληροφορήσεως καὶ τῆς συζητήσεως καὶ ἀνάλογον ἐπίπεδον μορφώσεως. Γενικῶς ἡ δημοκρατία στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς πλειονοψηφίας. Σέβεται ὅμως καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς μειονοψηφίας. Ἡ ἀρχὴ τῆς ὁμοφωνίας, μολονότι φαινομενικῶς περισσότερον δημοκρατικὴ, ἀποκρούεται ἀπὸ τοὺς περισσotέrous θεωρητικοὺς τῆς δημοκρατίας, διότι ἐν τῇ πράξει θὰ ὠδήγει εἰς δικτατορίαν μειονοψηφιῶν ἢ ατόμων, ποὺ μὲ τὸ «βέτο» των (ἀρνη-σικυρία) θὰ ἠδύνατο νὰ παρεμποδίσουν τὴν λήψιν κάθε ἀποφάσεως.

Πρέπει νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ἡ δημοκρατία δὲν εἶναι μόνον ὑπόθεσις θεσμῶν, ὅσονδήποτε σημαντικῶν καὶ ὀρθῶν. Ἡ δημοκρατία ἀπαιτεῖ συνεχῇ προσπάθειαν. Προϋποθέτει ὠρισμένην στάσιν ἐκ μέρους κυβερνώντων καὶ κυβερνωμένων καὶ ἀποφασιστικότητα διὰ τὴν τήρησιν ὠρισμένων κανόνων στηριζομένων εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ατόμου. Ἀποτελοῦσα κατάκτησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπαιτεῖ συνεχῇ ἀγῶνα διὰ τὴν διατήρησίν της.

3. ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ

Ἡ πολιτικὴ ἐξέλιξις τοῦ κόσμου, εἰδικῶς εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐφαίνετο διεπομένη ἀπὸ τὴν ἄνοδον τῆς δημοκρατίας μέχρι τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου καὶ ὀλίγον κατόπιν. Αἰφνιδίως ὅμως κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐξαπελύθη ἐν ἰσχυρότατον ἐναντίον τῆς δημοκρατίας κίνημα, τὸ ὁλοκληρωτικὸν κίνημα. Τὸ ἀντιδημοκρατικὸν κύμα ἤρχισε μὲ τὸν μπολσεβικισμόν (κομμουνισμόν) εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὁ ὅποιος ἐχαρκτήρισε τὴν δημοκρατίαν ὡς ἀπλοῦν προσωπεῖον κυριαρχίας τῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ ἐκήρυξε τὴν ἀνάγκην ἐπιβολῆς μιᾶς ἀνηλεοῦς δικτατορίας διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς κοινωνίας ἐπὶ «σοσιαλιστικῆς» βάσεως. Ἀμέσως κατόπιν ἐνεφανίσθησαν, ὡς ἀντίπαλοι τοῦ μπολσεβικισμού, ἀλλὰ λυσσώδεις καὶ αὐτοὶ ἐχθροὶ τῆς δημοκρατίας, ὁ φασισμὸς εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς (νατσιασμός, χιτλερισμός) εἰς τὴν Γερμανίαν.

Εἶναι πολλὰ τὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῶν τριῶν αὐτῶν ὁλοκλη-

ρωτικῶν συστημάτων — μπολσεβικισμοῦ, φασισμοῦ καὶ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Τὸ πρῶτον κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῶν εἶναι ἡ *θ ε ο π ο ί η σ ι ς τ ο ὗ κ ρ ά τ ο υ ς*. Εἰς τὰς δημοκρατίας τὸ κράτος ἀποτελεῖ τὴν ἑκφρασιν τῆς βουλῆσεως τοῦ συνόλου καὶ ἔχει ὡς ἀποστολὴν τοῦ τὴν ἡθικὴν καὶ ὕλικὴν τελείωσιν τοῦ ἀτόμου. Εἰς τὸν μπολσεβικισμόν, τὸν φασισμόν καὶ τὸν ἐθνικοσοσιαλισμόν τὸ κράτος εἶναι αὐτόνομος δύναμις, ποῦ ἔχει τάξει εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς μυστικοπαθεῖς σκοποὺς καὶ ποῦ χρησιμοποιεῖ συνεχῶς τὰ ἄτομα ὡς πρῶτην ὕλην διὰ τὸ ἐργαστήριον τῆς ἱστορίας. Ποτὲ ἄλλοτε ἡ περιφρόνησις πρὸς τὸν ἄνθρωπον δὲν ὑψώθη μέχρι τοιοῦτου βαθμοῦ εἰς «ἰδεολογίαν», ὅσον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ποῦ ἐνεφανίσθησαν τὰ ὀλοκληρωτικὰ συστήματα.

Τὸ δεύτερον κοινὸν χαρακτηριστικὸν εἶναι ὁ *μ ο ν ο κ ο μ μ α τ ι σ μ ό ς*. Ἡ ὑπερατομικὴ βούλησις τοῦ κράτους — τέρατος εἰς τὰ τρία αὐτὰ συστήματα ἐνσαρκώνεται ἀπὸ τὸ κόμμα, τὸ ἓνα καὶ μόνον κόμμα (μπολσεβικικόν, φασιστικόν, ἐθνικοσοσιαλιστικόν), τὸ ὁποῖον συγκεντρώνει ἐλάχιστον τμῆμα τοῦ συνόλου τοῦ λαοῦ, εἶναι ὠργανωμένον με στρατιωτικὴν πειθαρχίαν καὶ ἱεραρχίαν, κρατεῖ εἰς χεῖράς του ὅλα τὰ νήματα τῆς ἐξουσίας καὶ ἀρνεῖται εἰς οἰανδήποτε ἄλλην πολιτικὴν κινήσιν τὴν νομιμότητα καὶ εἰς οἰονδήποτε ἄτομον τὸ δικαίωμα τῆς κριτικῆς.

Τὸ τρίτον κοινὸν χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ παντοδυναμία τῆς *μ υ σ τ ι κ ῆ ς ἀ σ τ υ ν ο μ ί α ς* (Γκεπεοῦ κλπ., "Ὀβρα, Γκεσταπό), διὰ τῆς ὁποίας ἡ μικρὰ ἄρχουσα μειονοψηφία — τὸ Κόμμα — ἐπιβάλλει τὴν θέλησίν της ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ. Διὰ τὴν πανίσχυρον αὐτὴν μυστικὴν ἀστυνομίαν, ἡ ὁποία ἀσκεῖ χαλυβδίνην τρομοκρατίαν, δὲν ὑπάρχει οὔτε ἰδιωτικὴ ζωὴ τῶν ἀτόμων, οὔτε συναγματικὴ ἐγγύησις τῆς ἐλευθερίας των, οὔτε οἰοσδήποτε νομικὸς φραγμὸς εἰς τὴν δράσιν της. Χειρίζεται ἀνεξελέγκτως τὴν τύχην παντὸς πολίτου, ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου μέχρι τῆς κορυφῆς.

Τὸ τέταρτον κοινὸν χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι καὶ τὰ τρία συστήματα θέλουν νὰ ἐμφανίζωνται ὡς φορεῖς ὀλοκλήρου *κ ο σ μ ο θ ε ω ρ ί α ς*, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουν ὡς δικαίωσιν καὶ ὡς ἔσχατον σκοπὸν των. Ἡ κοσμοκρατορία τῆς ἐκλεκτῆς τάξεως — τοῦ προλεταριάτου — εἶναι ἡ κοσμοθεωρία τοῦ μπολσεβικισμοῦ. Ἡ κοσμοκρατορία τῶν Ἰταλῶν — κληρονόμω τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας — ἦτο ἡ κοσμοθεωρία τοῦ φασισμοῦ. Ἡ κοσμοκρατορία τῆς ἐκλεκτῆς φυλῆς — τῆς ἀρίας — ἦτο ἡ

κοσμοθεωρία τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Καὶ ἡ ἐλαφροτέρα παρέκκλισις ἀπὸ τὸ αὐστηρῶς καθωρισμένον σύστημα ἰδεῶν, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν κοσμοθεωρίαν, ἰσοδυναμεῖ καὶ διὰ τὰ τρία συστήματα μὲ αἵρεσιν, δηλαδὴ μὲ ἐσχάτην προδοσίαν τιμωρουμένην διὰ θανάτου.

Τὸ πέμπτον κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῶν ὁλοκληρωτικῶν συστημάτων εἶναι ἡ ἀντίθεσις τῶν πρὸς τὸν χριστιανισμόν. Ὁ μπολσεβικισμὸς ἀρνεῖται κάθε θρησκείαν, ὡς «ὄπιον τοῦ λαοῦ», καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν ὑποκαταστήσῃ διὰ τοῦ ὕλισμοῦ. Ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς προσεπάθησε ν' ἀναστήσῃ τὴν εἰδωλολατρείαν τῶν ἀρχαίων Γερμανῶν, ἀπορρίψας τὸν χριστιανισμόν ὡς θρησκείαν τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν δειλῶν. Καὶ οἱ δύο, ἐν ὑστάτῃ ἀναλύσει, ἐπεδιώξαν νὰ καταλάβουν τὴν θέσιν τῆς θρησκείας εἰς τὴν ψυχὴν τῶν λαῶν.

Ἐκτον κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῶν ὁλοκληρωτισμῶν εἶναι ἡ ἡρωολατρεία, ἡ συστηματικὴ, δηλαδὴ, καλλιέργεια τῆς πίστεως ἐπὶ τὸ ἀλάθητον, τὸ ὑπεράνθρωπον καὶ τὸ τέλειον τοῦ ἀρχηγοῦ (ἄλλως : πρὸς ὁσὸ ἡρωολατρεία). Οἱ ὕμνοι ποὺ ἐγράφησαν καὶ οἱ θρῦλοι ποὺ διεδόθησαν ὑπὸ τῆς κρατικῆς προπαγάνδας διὰ τὸν Στάλιν, τὸν Μουσσολίνι καὶ τὸν Χίτλερ, ἀποτελοῦν τὰ δουλικώτερα κείμενα καὶ τὰ παιδαριωδέστερα παραμῦθια τῆς ἱστορίας τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ τελευταῖον θεμελιῶδες χαρακτηριστικόν, ποὺ ἐμφανίζεται κοινὸν εἰς τὰ τρία συστήματα εἶναι ὁ νεοϊμπεριαλισμὸς τῶν. Ἐπιβληθέντες ὁ μπολσεβικισμὸς, ὁ φασισμὸς καὶ ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς εἰς ἔθνη, ποὺ εἶχον χάσει τὸ λεωφορεῖον τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ κατὰ τὸν 18ον καὶ τὸν 19ον αἰῶνα, ὅποτε ἡ ἐπέκτασις ἐγίνετο εἰς βάρος καθυστερημένων λαῶν πέραν τῶν θαλασσῶν, συνέλαβον τὸ ὄνειρον τῆς κοσμοκρατορίας διὰ τῆς καταβροχθίσεως ἐλευθέρων καὶ ἀνεξαρτήτων λαῶν μὲ ἱστορίαν, παραδόσεις καὶ ἐθνικὸν πολιτισμὸν.

1. Ποῖαι αἱ ὀρθαὶ μορφαὶ πολιτευμάτων κατ' Ἀριστοτέλην ;
2. Ποῖαι αἱ παρεμβάσεις τῶν ὀρθῶν πολιτευμάτων κατ' Ἀριστοτέλην ;
3. Τί διαφέρει ἡ τυραννὶς τῆς μοναρχίας ;
4. Τί διαφέρει ἡ ἀριστοκρατία τῆς ὀλιγαρχίας ;
5. Τί εἶναι ὀχλοκρατία καὶ τί διαφέρει αὕτη τῆς δημοκρατίας ;
6. Τί εἶναι μοναρχία ;
7. Πόσων εἰδῶν μοναρχίας ἔχομεν ;
8. Τί εἶναι ἀπόλυτος μοναρχία καὶ εἰς ποῖα κράτη ἴσχυσε ;
9. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε ποτε ἀπόλυτος μοναρχία ;
10. Τί καλεῖται συνταγματικὴ μοναρχία ;
11. Πότε ἡ Ἑλλὰς εἶχε πολίτευμα συνταγματικῆς μοναρχίας ;
12. Ποῖα ἐπιχειρήματα ἐπικαλοῦνται οἱ ἀπολογηταὶ τῆς μοναρχίας ;
13. Ποῖα τὰ μειονεκτήματα τῆς μοναρχίας ;
14. Τί εἶναι δημοκρατία ;
15. Ὑπάρχει ἀπόλυτος δημοκρατία ;
16. Τί εἶναι καθαρὰ ἡ ἄμεσος δημοκρατία ;
17. Ποῦ δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἄμεσος δημοκρατία καὶ ποῦ ἔτυχεν ἐφαρμογῆς ;
18. Τί εἶναι ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία καὶ ποῖοι λόγοι ἐδημιούργησαν αὐτήν ;
19. Ποῖον εἶναι τὸ βασικὸν αἶτημα τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς δημοκρατίας ;
20. Ποῖα τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος εἰς τὴν δημοκρατίαν ;
21. Τί εἶναι βασιλευομένη δημοκρατία καὶ ποῖα κράτη σήμερον ἔχουν τοιοῦτον πολίτευμα ;
22. Τί εἶναι προεδρικὴ δημοκρατία καὶ τί διαφέρει τῆς βασιλευομένης ;
23. Ποῖαι εἶναι αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς δημοκρατίας ;
24. Ποῦ καὶ πῶς ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τῆς νεωτέρας δημοκρατίας ;
25. Ποῖαι εἶναι αἱ θεμελιώδεις ἐλευθερίαι ;
26. Ποῖον τὸ σημαντικώτερον πολιτικὸν δικαίωμα τοῦ πολίτου ;
27. Ποῖος εἶναι ὁ κυρίαρχος εἰς τὰς δημοκρατίας ;
28. Τί εἶναι βουλή καὶ ποῖα τὰ δικαιώματα αὐτῆς ;
29. Ποῖον τὸ βασικὸν χαρακτηριστικὸν τῆς δημοκρατίας ;
30. Ποῖα ἡ ἀρχὴ τῆς δημοκρατίας ;
31. Πόσα καὶ ποῖα εἶναι τὰ ὁλοκληρωτικὰ συστήματα ;
32. Ποῖα τὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ὁλοκληρωτικῶν συστημάτων ;
33. Ποῖα ἡ κοσμοθεωρία τῶν ὁλοκληρωτικῶν συστημάτων ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI

ΘΕΩΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ἐπάρχουν πολλαὶ καὶ ποικίλαι θεωρίαι περὶ τῶν λειτουργιῶν τοῦ κράτους κλιμακούμεναι ἀπὸ τοῦ ἀναρχισμοῦ, ὁ ὅποιος ἀρνεῖται τὴν ἀνάγκην ὑπάρξεως οἰασδὴποτε ἐξουσίας μέχρι τοῦ κομμουνισμοῦ, ὁ ὅποιος κηρύσσει τὴν ἀνάγκην ὅπως τὸ κράτος κατέχῃ ὅλα τὰ μέσα παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐπὶ πλέον ρυθμίζῃ καταθλιπτικῶς πλείστας λεπτομερείας καὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἀκόμη ζωῆς τῶν ἀτόμων. Αἱ κυριώτεραι ἐκ τῶν θεωριῶν αὐτῶν, αἱ ὅποια συνδέονται, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας εἶναι αἱ ἑξῆς :

1. ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ

Ὁρμώμενοι γενικῶς ἐκ τῶν συμπερασμάτων, τὰ ὅποια συνάγουν ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὴν ἔμφυτον ἀγαθότητα καὶ λογικότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οἱ ἀναρχικοὶ ἀρνοῦνται ἀπολύτως τὴν ἀνάγκην ὑπάρξεως κράτους. Φρονοῦν ὅτι ὁ νόμος καὶ ἡ τάξις πρέπει νὰ τηρῶνται ἄνευ καταναγκασμοῦ. Οἱ ἀναρχικοὶ θέλουσιν ἂν αντικαταστήσουν τὴν καταναγκαστικὴν διακυβέρνησιν δι' ἐθελοντικῶν ἐνώσεων, αἱ ὅποια θ' ἀσχοῦν τὰς ὀλίγας ἐκεῖνας λειτουργίας τοῦ κράτους, ποὺ θεωροῦνται ἀναγκαῖαι. Οἱ ὅπαδοι τῆς θεωρίας αὐτῆς κηρύσσουν τὴν ἀντικατάστασιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας διὰ τῆς συλλογικῆς.

Ἐπάρχει διαφορὰ γνωμῶν μεταξὺ τῶν θεωρητικῶν τοῦ ἀναρχισμοῦ ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ φύσιν τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὀργάνωσης, ἡ ὅποια θὰ ἐγκαθιδρυθῇ μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ κράτους, ὅπως ὑπάρχει καὶ ἀσυμφωνία ὡς πρὸς τὰ μέσα, τὰ ὅποια πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν κατάργησιν τοῦ κράτους. Τινές, ὡς ὁ Μπακοῦνιν (1814-

1876) εἰς τὴν Ρωσίαν, ὑπεστήριξαν τὴν ἀποψιν τῆς μηδενιστικῆς βίας, ἄλλοι δὲως φρονοῦν ὅτι οἱ ἐπιδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀναρχισμοῦ σκοποὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθοῦν καλύτερον διὰ μεθόδων εἰρηνικῆς συν-εργασίας. Γενικῶς δὲν ὑπάρχει μορφή ἀναρχισμοῦ ἐπιδιώκοντος τὴν ἀναρχίαν μετὰ τὴν ἔννοιαν τῆς διαλύσεως τῆς ἐσωτερικῆς κοινωνικῆς τάξεως.

Ὁ ἀναρχισμὸς ἀποτελεῖ οὐτοπίαν. Διότι αἱ ἐθελοντικαὶ ἐνώσεις, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ἀναρχικοὶ ἐπιθυμοῦν ν' ἀντικαταστήσουν τὸ κράτος, δὲν θὰ εἶναι ἱκαναὶ νὰ παρεμποδίσουν τὰ «ἀρχικά» ἄτομα ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιβάλουν τὴν βούλησίν των ἐπὶ τῶν ἀσθενεστέρων καὶ ὅπωςδῆποτε θ' ἀποκτήσουν, θάττον ἢ βράδιον, τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ κράτους. Οἱ ἀναρχικοὶ, πάντως, συνέβαλον οὐσιωδῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πολιτικῆς σκέψεως διὰ τῆς κριτικῆς τῶν σφαλμάτων τοῦ κράτους, τὴν ὁποίαν ἤσκησαν.

2. ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Σοσιαλιστικαὶ δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν αἱ θεωρίαι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ὑποστηρίζουν τὸν οἰκονομικὸν κολλεκτιβισμόν (συλλογικότητα). Αἱ βάσεις τοῦ σοσιαλισμοῦ εἶναι : συλλογικὸς (κρατικὸς) ἔλεγχος τοῦλάχιστον τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς· καὶ εὐρεῖα ἐπέκτασις τῆς κρατικῆς δραστηριότητος. Εἰς μίαν σοσιαλιστικὴν κοινωνίαν ἡ ὀργανωμένη «κοινωνότης» θὰ κατέχῃ καὶ θὰ διαχειρίζεται τὴν γῆν, τὸ κεφάλαιον καὶ τὸν παραγωγικὸν μηχανισμόν (μέσα παραγωγῆς) καὶ ἡ δραστηριότης τῆς θὰ περιλαμβάνῃ τὴν διανομὴν τῶν προϊόντων τῆς παραγωγῆς καὶ πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς γενικῆς εὐημερίας.

Οἱ θιασῶται τοῦ σοσιαλισμοῦ ὑποστηρίζουν ὅτι οὗτος θὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀδικίας καὶ τὰς σπατάλας τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος. Αἱ οἰκονομικαὶ ἀνάγκαι τῆς κοινωνίας, ὑποκείμεναι εἰς λογικὴν ρύθμισιν, θὰ ἐκτιμῶνται μετὰ μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν. Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ζητήσεως θὰ ὑπάρχῃ λεπτομερὲς πρόγραμμα. Θὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὴν σπατάλην, τὴν λαφυραγωγίαν, τὸν ἐπιζήμιον ἀνταγωνισμόν, τὴν ἀπαράγωγον διαφῆμισιν καὶ θὰ περιορισθοῦν αἱ μεγάλαι ἀνισότητες πλοῦτος καὶ εὐκαιριῶν.

Οἱ σοσιαλισταὶ δὲν συμφωνοῦν ἐπὶ τῆς μεθόδου κατανομῆς τοῦ

είσοδήματος εις τὸ «ιδεῶδες» κράτος των. Τινὲς φρονοῦν ὅτι ἡ ἀφθονία τῶν ἀγαθῶν θὰ εἶναι τόση, ὥστε δὲν θὰ ὑπάρχῃ πρακτικῶς πρόβλημα κατανομῆς. Ἄλλοι διακηρύσσουν τὴν ἀρχήν : «ἀπὸ ἑκάστων, ἀναλόγως τῆς ἱκανότητός του· εἰς ἑκάστων, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν του». Καὶ ἄλλοι ὑποδεικνύουν σύστημα μισθῶν ἴσων ἢ διαφορισμένων, ἀναλόγως τῆς ἀσχολίας ἐκάστου ατόμου.

Ἡ ἱστορικὴ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι οἱ σοσιαλισταὶ ὑπερβάλλουν τὴν ἱκανότητα τοῦ κράτους ὅπως λειτουργῇ κατὰ τρόπον ἀπολύτως ἄρτιον καὶ ἀποτελεσματικόν. Τὸ σοσιαλιστικὸν καθεστὼς ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν γενικὴν χειροτέρευσιν, τὴν ὑπεκφυγὴν ἐκ τοῦ καθήκοντος καὶ τὴν δημιουργίαν μεγάλων δυνατοτήτων προσωπικῆς ἰσχύος καὶ ἐπιρροῆς. Οἱ κρατικοὶ διαχειρισταὶ ἐνεργοῦν ὡς μανδραῖνοι τῆς γραφειοκρατίας. Ἡ δημοκρατία δεινοπαθεῖ, διότι ὅπωςδὴποτε ὁ ἐκτεταμένος κρατικὸς παρεμβατισμὸς περιορίζει τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν. Ὁ σοσιαλισμὸς δὲν δύναται νὰ δημιουργήσῃ κίνητρα διὰ τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν, διότι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐργάζονται ἀποτελεσματικῶς ἐὰν δὲν προσδοκοῦν κέρδος.

3. ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

Τόσον ὁ κομμουνισμὸς, ὅσον καὶ ὁ σοσιαλισμὸς προῆλθον ἀπὸ τὰς θεωρίας τοῦ Καρόλου Μάρξ (1818 - 1883) καὶ τοῦ Φρειδερίκου Ἐνγκελς (1820 - 1895). Μία ἀπὸ τὰς κυρίας διαφορὰς μεταξὺ τῶν δύο ἐγκτεταται εἰς τὰ χρησιμοποιοηθόμενα μέσα : οἱ σοσιαλισταὶ ἀποκροῦν τὴν ἐπαναστατικὴν βίαν καὶ ἐπιδιώκουν τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐπιδιώξεων των δι' εἰρηνικῆς δημοκρατικῆς διαδικασίας· οἱ κομμουνισταὶ στηρίζονται κυρίως ἐπὶ τῶν σημείων ἐκείνων τῆς μαρξικῆς θεωρίας, εἰς τὰ ὅποια κηρύσσεται ἡ ἀνάγκη καταλυτικῆς ἐπαναστάσεως. Κατὰ τοὺς σοσιαλιστάς καὶ μετὰ τὸν εἰρηνικὸν σοσιαλιστικὸν μετασχηματισμὸν τῆς κοινωνίας πρέπει νὰ διατηρηθῇ ἡ δημοκρατία, ἐνῶ κατὰ τοὺς κομμουνιστάς, τὴν ταξικὴν ἐπανάστασιν τοῦ προλεταριάτου πρέπει νὰ τὴν διαδεχθῇ μία συγκεντρωτικὴ καταναγκαστικὴ ἐξουσία, ἡ ὁποία θὰ κάμῃ ἀνηλεῆ χρῆσιν τῆς βίας διὰ νὰ ἐξοντώσῃ κάθε ἀντιπολίτευσιν, ἕως ὅτου ἐξαφανισθοῦν ὅλαι αἱ τάξεις. Τότε θὰ ἐπακολουθήσῃ μία μεταβατικὴ περίοδος, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας τὸ κράτος θὰ «μαρανθῇ»,

διότι θά ἔχῃ ἐκλείψει κάθε λόγος υπάρξεώς του, ἐφ' ὅσον δὲν θά υπάρχουν κοινωνικαὶ τάξεις. Ὁ μαρξικὸς κομμουνισμὸς συνεπληρώθη εἰς τὴν θεωρίαν καὶ εἰς τὴν πράξιν ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ρωσσικοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος (τοῦ *μ π ο λ σ ε β ι κ ι σ μ ο ὦ*) Λένιν (1870 - 1924) καὶ Στάλιν (1879 - 1953), εἰς τρόπον ὥστε ἀποτελεῖ μίαν νέαν θεωρητικὴν σύνθεσιν καὶ ἕνα νέον τύπον κοινωνικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κρατικῆς ὀργανώσεως. Εἰς τὴν τρέχουσιν χρῆσιν οἱ ὅροι *μ π ο λ σ ε β ι κ ι σ μ ὸς* καὶ *κομμουνισμὸς* εἶναι συνώνυμοι, μολονότι ὁ κομμουνισμὸς θεωρητικῶς ἀποτελεῖ τὴν τελευταίαν καὶ ὑψίστην φάσιν τῆς ἐπιδιωκομένης ὑπὸ τοῦ μπολσεβικισμοῦ ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας.

Κατὰ τὸν *μ π ο λ σ ε β ι κ ι σ μ ὸν*, τὸ ἀστικὸν καθεστῶς ἐξεπλήρωσε τὴν ἱστορικὴν ἀποστολὴν του καὶ πρέπει νὰ παρῇ ἀπὸ τὴν θέσιν του εἰς ἕν νέον καθεστῶς, τὸ ὁποῖον θά στηρίζεται ἐπὶ τῆς κοινοκτημοσύνης τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, θά καταργήσῃ τὰς διαφόρους τάξεις καὶ θά ἐξασφαλίσῃ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἰσότητα καὶ τὴν εὐδαιμονίαν. Ἡ μεταβολὴ αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ δι' ἐξελίξεως καὶ βαθμιαίων μεταρρυθμίσεων, δηλαδὴ δι' εἰρηνικῶν μέσων. Πρέπει νὰ γίνῃ διὰ *βιαιᾶς καταστροφικῆς ἐπαναστάσεως*, τῆς ὁποίας φορεὺς θά εἶναι ἡ ἐργατικὴ τάξις μετὰ τὴν συμμαχίαν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν μεσαίων ἀγροτῶν, ἰθύνων νοῦς δὲ τὸ κόμμα τῆς ἐργατικῆς τάξεως, δηλαδὴ τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα. Ἡ ἐργατικὴ τάξις ἔχει — κατὰ τὸν μπολσεβικισμόν — ἱστορικὴν ἀποστολὴν ν' ἀνατρέψῃ τὸ ἀστικὸν καθεστῶς, νὰ καταργήσῃ τὰς τάξεις καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἕνα νέον πολιτισμόν. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει ν' ἀναμένῃ πότε θ' ἀποτελέσῃ τὴν πλειονοψηφίαν τῆς χώρας διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν, οὔτε νὰ ὀρρωδῇ πρὸ τῶν βιαιοτήτων, ποὺ θά χρειασθοῦν διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ἀστικοῦ καθεστώτος. Ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ὀφείλει νὰ καταστρέψῃ ὁλόκληρον τὸν κρατικὸν μηχανισμόν τοῦ ἀστικοῦ καθεστώτος, νὰ ἐπιβάλλῃ μίαν σκληρὰν δικτατορίαν (τὴν *«δικτατορίαν τοῦ προλεταριάτου»*) διὰ τὴν συντριβὴν τῶν προνομιούχων τάξεων καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσῃ νέον τύπον διακυβερνήσεως διὰ τῶν «σοβιετ», δηλαδὴ τῶν ἐργατικῶν συμβουλίων (*σοβιετισμός*).

4. ΦΑΣΙΣΜΟΣ

Ὁ φασισμὸς εἶναι μία θεωρία συγκροτηθεῖσα ἐσπευσμένως μετὰ τὴν κατὰληψιν τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ Μουσσολίνι (1883 - 1945) εἰς τὴν

Ἰταλίαν τὸ 1922 μὲ δάνεια μὴ ἀφωμοιωμένα ἐκ τοῦ ἰδεαλισμοῦ, τοῦ ἐθνικισμοῦ, τοῦ σοσιαλισμοῦ, τοῦ συντεχνιασμοῦ, τοῦ μπολσεβικισμοῦ κλπ. Ἡ θεμελιώδης ἀντίληψις τοῦ φασισμοῦ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι τὸ κράτος ἔχει ζώην, ἐνότητα καὶ βούλησιν ἰδικήν του, χωριστὴν ἀπὸ τὰς βουλήσεις τῶν ἀτόμων, τὰ ὅποια τὸ συνθέτουν, ἀνωτέραν ἀπὸ αὐτάς καὶ ὅχι κατ' ἀνάγκην τὴν ἰδίαν πρὸς αὐτάς. Ὁ ρόλος τοῦ λαοῦ εἶναι ὑπακοή καὶ ὑποταγή εἰς τὴν πειθαρχίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ὑποτίθεται ὅτι ἐκ-πληροῦ τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτιστικὴν ἀποστολήν του. Ἡ κρατικὴ ἐξουσία δικαιούται νὰ ἐλέγχῃ πᾶσαν μορφήν ἀνθρωπίνης δραστηριότητος. Ἐργασία καὶ κεφάλαιον ὀφείλουν νὰ συνεργάζωνται ὑπὸ κρατικὸν κατανα-γκασμὸν ἐν ἀνάγκῃ. Ὁ ἰταλικὸς φασισμὸς ἀπετέλεσε τὸ πρότυπον, τὸ ὅποϊον ἠκολούθησαν μὲ οὐσιώδεις παραλλαγὰς καὶ ἄλλαι χώραι, ὅπως ἡ Γερμανία (νατσισμὸς ἢ ἐθνικοσοσιαλισμὸς), ἡ Ἰσπανία (φαλαγγιτισμὸς) καὶ ἡ Ἰαπωνία.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τί εἶναι ἀναρχισμὸς καὶ ποίαν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν προτείνει ;
2. Εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντικατασταθῇ τὸ κράτος ὑπὸ ἐθελοντικῶν ἐνώ-σεων ;
3. Τί εἶναι σοσιαλισμὸς καὶ ποίαν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν προτείνει ;
4. Ποῖα τὰ μειονεκτήματα τοῦ σο-σιαλισμοῦ ;
5. Τί εἶναι κομμουνισμὸς ;
6. Ποία ἡ διαφορά μεταξὺ σοσια-λισμοῦ καὶ κομμουνισμοῦ ;
7. Ποῖα τὰ μέσα ἐπικρατήσεως τοῦ κομμουνισμοῦ ;
8. Ποίαν μορφήν διακυβερνήσεως ἐπιβάλλει ὁ κομμουνισμὸς ;
9. Τί εἶναι ὁ φασισμὸς, πῶς καὶ ποῦ ἐδημιουργήθη ;
10. Τί πιστεύει ὁ φασισμὸς διὰ τὸ κράτος ;
11. Ποῖος ὁ ρόλος τοῦ λαοῦ κατὰ τὸν φασισμὸν ;
12. Εἰς ποίας χώρας ἐφηρμόσθη ὁ φασισμὸς ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VII

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ

Ἡ ἄσκησις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἐπηρεάζει τὴν ζωὴν, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ιδιοκτησίαν καὶ τὴν εὐημερίαν παντὸς ἀτόμου. Τὸ θεμελιώδες πρόβλημα κάθε κοινωνίας εἶναι ἡ ἐναρμόνισις τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου μετὰ τὸν ἀναγκαῖον καταναγκασμόν, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ τοῦ ἐπιβληθῇ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πολιτικῆς κοινωνίας ὡς συνόλου. Σχεδὸν ἐξ ἴσου θεμελιώδης εἶναι καὶ ἡ ἀνάγκη προστασίας τῶν ἀτόμων ἀπὸ τὴν δίψαν ἐξουσίας τῶν κυβερνητῶν των. Πῶς ἔχουν λυθῇ τὰ προβλήματα αὐτὰ καὶ ποία εἶναι σήμερον ἡ πραγματικὴ θέσις τοῦ ἀτόμου ἐν τὸς μιᾷς ἐλευθέρας πολιτικῆς κοινωνίας ;

1. Η ΙΔΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Ἡ σχέσις τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ κράτος ποικίλλει ἀναλόγως τῆς νομικῆς θέσεως τοῦ ἀτόμου ἐντὸς τοῦ κράτους. Δύναται τοῦτο νὰ εἶναι *πολίτης* τοῦ δεδομένου κράτους μετὰ τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν (δηλαδὴ νὰ ἔχῃ τὴν *ιθαγένειάν* του) ἢ καὶ μετὰ τὴν πληρεστέραν ἔννοιαν (δηλαδὴ νὰ ἔχῃ ἐκτὸς τῆς *ιθαγενείας* καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι), ὅποτε ἀποτελεῖ τὸν *λαὸν* τοῦ κράτους. («Ἐξουσία κοινωνεῖν ἀρχῆς βουλευτικῆς ἢ κριτικῆς, πολίτην λέγομεν εἶναι ταύτης τῆς πόλεως» — τονίζει ὁ Ἀριστοτέλης). Δύναται ὅμως νὰ εὕρισκεται καὶ εἰς κατάστασιν κάποιας μειώσεως. Δοῦλοι, δουλοπάροικοι, κατακτηθέντες λαοὶ κλπ. διετέλεσαν ἐν τῇ ἱστορικῇ διαδρομῇ ὑπὸ διαφόρους βαθμοὺς ὑποτελείας. Οἱ δοῦλοι ἀνῆκον ὡς «ἀντικείμενα» εἰς τοὺς κυρίους των· οἱ δουλοπάροικοι ἦσαν δεμένοι μετὰ τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν ἐκαλλιεργοῦν, δὲν ἠδύνατο ν' ἀπομακρυνθοῦν ἐξ αὐτῆς καὶ μετεπιβάλλοντο μετ' αὐτήν· οἱ κάτοικοι τῶν κατακτωμένων ἢ προσαρτωμένων περιοχῶν εἶχον ἐλάχιστα δικαιώματα. Σήμερον οἱ ἀλλοδαποὶ (ξένης *ιθαγενείας*

κάτοικοι μιᾶς χώρας) ὀφείλουν νὰ πληρώνουν φόρους καὶ νὰ ἐκπληροῦν τὰς ὑποχρεώσεις τὰς καθοριζομένας ὑπὸ τῶν νόμων τῆς χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν διαμένουν καὶ ἀπολαμβάνουν τῆς προστασίας της καὶ πλείστων ἀτομικῶν δικαιωμάτων, δὲν ἔχουν ὅμως ὅλα τὰ προνόμια τῶν πολιτῶν (δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι) καὶ δύνανται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ν' ἀπελαθοῦν ἀπὸ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον τοὺς φιλοξενεῖ.

Ἡ ἐπικρατοῦσα σύγχρονος τάσις εἶναι ἡ ἐκ μέρους κάθε κράτους παραχώρησις τοῦ δικαιώματος τοῦ πολίτου (ἰθαγενείας) εἰς ὅλα τὰ ἄτομα τὰ συγκροτοῦντα τὸν πληθυσμὸν του. Ὁ πολίτης ὀφείλει ὑπακοὴν εἰς τὸ κράτος, δηλαδὴ ὀφείλει νὰ εἶναι πιστὸς εἰς αὐτό, νὰ ἐκπληροῖ τὰς στρατιωτικὰς ὑποχρεώσεις του καὶ νὰ ἐκτελῇ νομιμοφρόνως ὅλα τὰ ἄλλα καθήκοντα, τὰ ὁποῖα τὸ κράτος ἐπιβάλλει εἰς τὰ μέλη του. Ὅταν ταξιδεύῃ ἢ διαμένῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δύναται νὰ ζητῇ τὴν προστασίαν τοῦ κράτους του ἐὰν ὑφίσταται καταπίεσιν ἢ ταπεινώσεις. Ἐντὸς τοῦ κράτους του ἀπολαμβάνει ἄλλοτε μεγαλυτέρας καὶ ἄλλοτε μικροτέρας ἀπὸ τοὺς ἄλλοδαποὺς ἐλευθερίας ἔναντι τῶν νομικῶν περιορισμῶν. Μόνον ὁ πολίτης δικαιούται νὰ καταλαμβάνῃ δημοσίας θέσεις καὶ νὰ ψηφίζῃ. Ἐπίσης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ νομοθεσία ἐκάστου κράτους εὐνοεῖ ἰδιαιτέρως τοὺς πολίτας του ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα ἐργασίας, τὴν ἀσκήσιν ἐπαγγελημάτων καὶ τὴν παραχώρησιν οἰκονομικῶν καὶ ἄλλων προνομίων.

Ἡ *ἰθαγένεια* (ἡ ιδιότης τοῦ πολίτου) ἀποκτᾶται : ἐκ γεννήσεως, ἐκ πολιτογραφήσεως, ἐκ προσαρτήσεως ἐδάφους καὶ ἐκ γάμου (ἄλλοδαπῇ λ.χ. νυμφευομένη ἄνδρα ἐλληνικῆς ἰθαγενείας ἀποκτᾷ καὶ αὐτὴ τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν καὶ τὴν διατηρεῖ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου ἢ τὴν διάζευξίν των) — ἀπόλλυται δέ : διὰ πολιτογραφήσεως εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν, δι' ἀποδοχῆς δημοσίας ὑπηρεσίας εἰς ξένον κράτος ἄνευ ἐγκρίσεως, διὰ παραιτήσεως καὶ διὰ γάμου (Ἑλληνὶς λ.χ. νυμφευομένη ἄλλοδαπὸν ἀποκτᾷ τὴν ἰθαγένειαν τοῦ συζύγου της).

2. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΙ

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἀφ' ἐνὸς τῆς ἐλληνικῆς κληρονομίας, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐστράφη ἐκ νέου ἡ προσοχὴ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἀφ' ἐτέρου τοῦ χριστιανισμοῦ, εἰς τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν τοῦ ὁποίου

εδόθη μεγαλύτερα σημασία μετά την έξοδον ἐκ τοῦ Μεσαίωνα, ἤρχισαν νὰ διατυπώνωνται ἐπίμονοι ἀξιιώσεις διὰ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὴν νομικὴν κατοχύρωσιν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν «φύσει» δεδομένων εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἀντίληψις ὅτι ὑπάρχει «φυσικὸν δίκαιον» καὶ ὅτι τοῦτο δύναται τις νὰ τὸ ἀνακαλύψῃ διὰ τοῦ ὁρθοῦ λόγου, ἤσκησε σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκέψεως. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀντίληψιν αὐτήν : ἡ δικαιοσύνη εἶναι συστατικὸν στοιχεῖον τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄχι-ἀπλοῦν προῖον τῶν ἐπιθυμιῶν του· ὁ «φυσικὸς νόμος» εἶναι ὁ νόμος τοῦ ὁρθοῦ λόγου, ὥστε πᾶν τὸ παράλογον ἢ αὐθαίρετον δὲν δύναται νὰ εἶναι δίκαιον· ὁ φυσικὸς νόμος εἶναι παγκόσμιος νόμος, μὴ περιοριζόμενος εἰς ὠρισμένην ἐποχὴν ἢ εἰς ὠρισμένον χῶρον· οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐκ φύσεως ἴσοι καὶ πρέπει νὰ ἐπικρατῇ ἡ γνώμη τῆς πλειονότητος, μολονότι ὄχι πάντοτε ἀλάνθαστος, διότι τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν μόνον πρακτικὸν τρόπον διὰ νὰ ἀποφασίζεται τί εἶναι δίκαιον καὶ τί ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ὁλότητος.

Ἡ ἰσχύουσα σήμερον ἀρχὴ εἶναι ὅτι κάθε πολίτης πρέπει νὰ δύναται νὰ πράττῃ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι τὸ δικαίωμα του αὐτὸ δὲν ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸ ἀντίστοιχον δικαίωμα τῶν ἄλλων πολιτῶν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι γενικῶς ἡ ἐλευθερία ἐκάστου τελειώνει ἐκεῖ ὅπου ἀρχίζει ἡ ἐλευθερία τοῦ ἄλλου καὶ ὅτι ἔχει δύο ὅψεις : θετικὴν καὶ ἀρνητικὴν. Ἡ προστασία τῆς ἐλευθερίας ὅλων ἀποτελεῖ μίαν ἐκ τῶν θεμελιωδῶν λειτουργιῶν τοῦ κράτους, τὸ ὅποῖον ὑπάρχει διὰ νὰ θέτῃ ὠρισμένους περιορισμούς εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἐκάστου, πρὸς προστασίαν τῆς ἐλευθερίας ὅλων· τί εἶναι ὅμως ἐλευθερία ; Ὁ ὅρος οὗτος χρησιμοποιεῖται μὲ διαφόρους σημασίας, συνήθως δὲ ὑποδηλοῦ τὴν ἱκανότητα ἐκάστου νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνεργῇ ὅπως τοῦ ἀρέσει, χωρὶς ξένην ἐπέμβασιν. Ὁρθότερον θὰ ἦτο νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ἐλευθερία ἐξασφαλίζει εἰς ἕκαστον τὸ δικαίωμα νὰ ἐνεργῇ χωρὶς νὰ ὑπόκειται εἰς ἀθέμιτον ἐπέμβασιν τρίτου καὶ μέχρι τοῦ σημείου ποῦ δὲν ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸ αὐτὸ δικαίωμα τῶν ἄλλων.

Πέραν τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία εἶναι συνώνυμος πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν ὑπάρξεως κυριάρχου κράτους, διακρίνομεν δύο εἶδη ἐλευθεριῶν : τὰς πολιτικὰς καὶ τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας.

Αἱ πολιτικαὶ ἐλευθερίαι βασίζονται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὅσον τὸ δυνατόν περισσότεροι πολῖται πρέπει νὰ μετέχουν εἰς τὴν

ἄσκησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ ὅτι οἱ νόμοι τοῦ κράτους πρέπει ν' ἀντιπροσωπεύουν τὴν βούλησιν τῆς πλειονοψηφίας τῶν κατοίκων του. Φυσικὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δοθοῦν ἴσα πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ὅση κυβερνητικὴ ἐξουσία εἰς ὅλους. Αἱ κυβερνητικαὶ ὑπηρεσίαι πρέπει νὰ κατανέμονται ἀναλόγως τῆς ἰκανότητος ἐκάστου καὶ τὸ ἐκλογικὸν σῶμα (τὸ σύνολον τῶν ἐκλογέων) δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ ὁλόκληρον τὸν πλῆθυσμόν. Εἶναι προφανές ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δοθοῦν πολιτικὰ δικαιώματα εἰς ἓνα παιδί. Τὸ πρόβλημα τοῦ κράτους ἐν τῇ παραχωρήσει πολιτικῶν δικαιωμάτων συνίσταται εἰς τὴν παραχώρησιν τούτων, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις των κατὰ τρόπον συνετὸν πρὸς τὸν συμφέρον τοῦ ἔθνους. Πολιτικὰ δικαιώματα ἔχουν μόνον οἱ πολῖται ἐκάστου κράτους, εἶναι δὲ ταῦτα τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου, τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι, τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ εἶναι κανεὶς ἔνορκος, δημόσιος ὑπάλληλος ἢ ἐκδότης ἐφημερίδος καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐγκρίνη τοὺς φόρους διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του.

Αἱ ἀτομικαὶ ἐλευθερίαι (ἢ ἀτομικὰ δικαιώματα) εἶναι τὰ νόμιμα δικαιώματα τῶν ἀτόμων, τὰ ὅποια τὸ κράτος προστατεύει ἔναντι πάσης ἐπεμβάσεως. Παρέχονται σχεδὸν εἰς κάθε πρόσωπον, τὸ ὅποῖον εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς χώρας, εἴτε εἶναι πολίτης τοῦ κράτους, εἴτε ξένος ὑπήκοος. Τὰ δικαιώματα ταῦτα, θεμελιώδη εἰς ὅλα τὰ δημοκρατικὰ κράτη, εἶναι ἀδρομερῶς τὰ ἑξῆς :

α. — Τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς. "Ὅταν ἡ ζωὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι ἀσφαλής, δικαιώματα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ πλεόν πρωτόγονα κράτη ὑπάρχει κάποια πρόβλεψις διὰ τὴν προσωπικὴν ἀσφάλειαν. Τὸ κράτος δύναται ν' ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν μόνον ὁσάκις κινδυνεύει ἡ ἐθνικὴ ἀσφάλεια συνεπεῖχαι πολέμου (καὶ τότε πάλιν διὰ τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ πολίτου ὅπως μετὰσχη τοῦ πολέμου) ἢ λόγῳ ποινῆς προβλεπομένης ὑπὸ τοῦ νόμου δι' ἐγκλημα. Τὸ δικαίωμα τῆς ἀμύνης καὶ τῆς χρησιμοποίησεως βίας ὑπὸ παντὸς ἀτόμου διὰ τὴν προστασίαν τῆς ζωῆς του εἶναι γενικῶς ἀνεγνωρισμένον.

β. — Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τοῦ τύπου. Τὰ δημοκρατικὰ κράτη ἐπιτρέπουν τὴν ἐλευθέραν, προφορικὴν ἢ γραπτὴν, ἔκφρασιν τῆς γνώμης ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν εἶναι ἄσεμνος, στασιαστικὴ, δυσφημιστικὴ ἢ ἐξυβριστικὴ. Ἐν καιρῷ πολέμου ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου δύναται νὰ ὑφίσταται περιορισμοὺς πρὸς προάσπισιν τῆς ἐνότητος τῆς προσπάθειας καὶ ἀποφυγὴν παροχῆς ἐμμέσου ἢ ἀμέσου βοήθειας εἰς τὸν ἐχθρόν.

γ. — *Ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία.* Τόσον εἰς τὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζουν ἐπίσημον θρησκείαν, ὅσον καὶ εἰς ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει χωρισθῇ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὸ κράτος, ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀκολουθῇ κανεὶς οἰονδήποτε θρησκευτικὸν δόγμα ἢ καὶ νὰ εἶναι ἄθρησκος. Ἡ ἐλευθερία ὅμως αὕτῃ δὲν σημαίνει ὅτι τὸ ἄτομον δύναται ν' ἀρνηθῇ ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους, οἱ ὅποιοι ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰς προσωπικὰς δοξασίας του περὶ ὀρθοῦ ἢ ἐσφαλμένου, οὔτε ἐπιτρέπει εἰς μίαν θρησκευτικὴν αἵρεσιν νὰ ἐπιδίδεται εἰς λατρευτικὰ πράξεις ἀντιβαίνουσας πρὸς τὰ χρηστὰ ἥθη.

δ. — *Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία.* Κάθε ἄτομον πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ὅπως ρυθμίζῃ τὰ τῆς ζωῆς του, ἐκλέγῃ τὸ ἐπάγγελμά του, ἀναπτύσσῃ τὴν δρᾶσιν τῆς προτιμῆσώς του καὶ κινῆται ὅπου ἐπιθυμεῖ, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐπεμβαίῃ εἰς ὅμοιον δικαίωμα τῶν ἄλλων. Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος. Οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ἢ ἄλλως περιορίζεται, παρὰ μόνον ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει. Οὐδὲν ὄργανον τῆς κρατικῆς ἐξουσίας δύναται νὰ περιορίσῃ αὐθαιρέτως τὴν σωματικὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου, παρὰ μόνον συμφῶνως πρὸς τὸν νόμον καὶ μάλιστα ὑπὸ ὠρισμένας ἐγγυήσεις, διὰ νὰ προλαμβάνεται ἐνδεχομένη αὐθαιρεσία.

ε. — *Ἡ ἐλευθερία τοῦ συνεταιρίζεσθαι.* Τὸ κράτος ἀναγνωρίζει εἰς τοὺς πολίτας τὸ δικαίωμα νὰ ἰδρύνουν ἐνώσεις διὰ διαφόρους σκοπούς (θρησκευτικούς, ἐπαγγελματικούς, κοινωνικούς, φιλανθρωπικούς, ἐκπαιδευτικούς, καλλιτεχνικούς, ἐπιστημονικούς κλπ.). Αἱ ἐνώσεις αὗται πρέπει νὰ ἔχουν νομίμους ἐπιδιώξεις καὶ ὑπόκεινται εἰς ἔλεγχον, δὲν δύνανται ὅμως νὰ διαλυθοῦν αὐθαιρέτως, εἰμὴ μόνον διὰ παράβασιν τῶν νόμων καὶ ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Ἐπίσης, οἱ πολῖται ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ συγκροτοῦν εἰρηνικῶς πολιτικὰς συγκεντρώσεις ἢ ἄλλας συναθροίσεις.

στ. — *Ἡ ἐλευθερία τοῦ συνάπτειν συμφωνίας.* Τὸ κράτος ἐπιτρέπει — καὶ προστατεύει — ὅλας τὰς ἰδιωτικὰς συμφωνίας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ γενικὸν καλὸν καὶ πρὸς τὰ χρηστὰ ἥθη. Τὰ πηγάζοντα ἐκ τῶν συμφωνιῶν δικαιώματα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις ἀποτελοῦν ἀντικείμενον εἰδικῶν νόμων, οἱ ὅποιοι τὰ ρυθμίζουν λεπτομερῶς.

ζ. — *Τὸ δικαίωμα τῆς ιδιοκτησίας.* Τὸ κράτος προστατεύει τὴν ἀτομικὴν ιδιοκτησίαν ἐναντίον τῆς κλοπῆς, τῆς φθορᾶς, τῆς ἀπάτης

κλπ. Ἐπεμβαίνει ὅμως εἰς αὐτὴν διὰ τῆς φορολογίας, διὰ τῶν ἐπιτάξεων ἐν καιρῷ πολέμου, διὰ τῶν ἀπαλλοτριώσεων ἐκ λόγων κοινῆς ὠφελείας κλπ.

η. — Τὸ δικαίωμα τῆς ἰσότητος ἔναντι τῶν νόμων. Ὅλοι οἱ πολῖται εἶναι ἴσοι ἔναντι τῶν νόμων καὶ ἔναντι τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἕκαστος δὲ ἂν γίνῃ παραβάτης δικάζεται ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ, τὸν ὅποιον προκαταβολικῶς ἔχει καθορίσει ὁ νόμος καὶ τιμωρεῖται μὲ προκαθωρισμένas ποινάς. Οὐδεμία πρᾶξις τιμωρεῖται ἂν δὲν προβλέπεται ὑπὸ νόμου καὶ οὐδεὶς στερεῖται ἄκων τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένου δι' αὐτὸν δικαστοῦ.

θ. — Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας. Κάθε πολίτης δικαιούται νὰ ἰδρύσῃ ἐπικερδῆ ἐπιχείρησιν, ν' ἀκολουθήσῃ ἐν οἰονδήποτε ἐπάγγελμα, νὰ μισθώσῃ τὴν ἱκανότητά του πρὸς ἐργασίαν. Ὅταν αἱ οἰκονομικαὶ συνθῆκαι παρεμποδίζουν τὴν χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τούτου εἰς μέγαν ἀριθμὸν πολιτῶν, καθῆκον τοῦ κράτους εἶναι νὰ ἐπεμβαίῃ διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς αὐτοὺς ἀπασχόλησιν καὶ νὰ τοὺς προστατεύσῃ ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς ἀνεργίας. Ἐπίσης, τὸ κράτος δύναται νὰ κανονίσῃ τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας, τὰς ἡμέρας ἀναπαύσεως, τοὺς ὅρους ὑγιεινῆς εἰς τοὺς τόπους ἐργασίας, τὰ μέτρα ἀσφαλείας διὰ τὴν πρόληψιν ἀτυχημάτων κλπ.

3. ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

α. — Εἰς τὰ δικαιώματα αὐτὰ ἀντιστοιχοῦν, ἐν πρώτοις, ὠρισμένα συσχετικὰ καθήκοντα. Οὕτω τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου εἶναι ταυτοχρόνως καὶ καθῆκον. Ἡ ἀποχή, ὅταν μαρτυρῇ πολιτικὴν ἀδιαφορίαν, ἀποτελεῖ σφάλμα, εἰς ὠρισμένas δὲ χώρας τιμωρεῖται διὰ νόμου. Ὁ πολίτης ὁ φ ε ἰ λ ε ἰ ὄχι μόνον νὰ ψ η φ ἰ ἴ η ἀλλὰ καὶ νὰ πράττῃ τοῦτο ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους.

β. — Ἡ ὑπακοή εἰς τὸν νόμον εἶναι θεμελιῶδες καθῆκον τοῦ πολίτου. Ὁ πολίτης ὀφείλει νὰ ἔχῃ πάντοτε κατὰ νοῦν ὅτι ὁ νόμος δὲν εἶναι προῖον αὐθαίρετου, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, βουλήσεως τοῦ νομοθέτου, ἀλλ' ἀποτέλεσμα τῶν ἀπαιτήσεων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ τῆς συλλογικῆς σκέψεως. Δεδομένου ὅτι τοῦτο ἀληθεύει κυρίως εἰς τὰς δημοκρατίας, εἰς αὐτάς τὸ καθῆκον τῆς ὑπακοῆς εἰς τοὺς νόμους εἶναι ἐπιτακτικώτερον.

γ. — Τέλος, ὁ πολίτης ἔχει τὸ καθῆκον νὰ μετέχῃ τῶν ἀναγκαίων

βαρῶν διὰ τὴν προσφοράν «ὑπηρεσίας» εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἡ «προσωπική» αὐτὴ ὑπηρεσία ἐνοεῖτο μέχρι πρό τιнос ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς «στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας». Δύναται ὅμως νὰ προσλάβῃ καὶ ἄλλας μορφάς, μετὰξὺ τῶν ὁποίων κυριώτεραι εἶναι : τὸ καθῆκον τοῦ πολίτου ν' ἀποδέχεται δημόσια λειτουργήματα (αἵρετὰ ἢ ἄλλα), εἰς τὰ ὁποῖα δύναται νὰ κληθῇ καὶ διὰ τὰ ὁποῖα εἶναι ἱκανός· τὸ φορολογικὸν καθῆκον, δηλαδή τὸ καθῆκον ὅπως συμβάλλῃ χρηματικῶς εἰς τὴν διατήρησιν τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους κ.ἄ.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποῖον εἶναι τὸ θεμελιῶδες πρόβλημα κάθε κοινωνίας ;
2. Ποῖος εἶναι πολίτης ἐνὸς κράτους ;
3. Ποία ἡ θέσις τοῦ ἀλλοδαποῦ σήμερον ;
4. Πῶς ἀποκτᾷ ἄτομόν τι τὴν ἰθαγένειαν ἐνὸς κράτους ;
5. Πῶς ἀπόλλυται ἡ ἰθαγένεια ἀτόμου τινός ;
6. Ποῖαι καλοῦνται πολιτικά ἐλευθερία ἢ πολιτικά δικαιώματα ;
7. Ἐχει ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς ἐνὸς κράτους πολιτικά δικαιώματα ;
8. Ποῖαι καλοῦνται ἀτομικὰ ἐλευθερία ἢ ἀτομικὰ δικαιώματα ;
9. Εἰς ποίους παρέχονται ἀτομικὰ δικαιώματα ;
10. Ποῖα εἶναι τὰ θεμελιώδη ἀτομικὰ δικαιώματα ;
11. Τί σημαίνει δικαίωμα ζωῆς ;
12. Τί εἶναι ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τοῦ τύπου ;
13. Τί εἶναι θρησκευτικὴ ἐλευθερία ;
14. Τί εἶναι προσωπικὴ ἐλευθερία ;
15. Τί σημαίνει ἐλευθερία τοῦ συνεταιρίζεσθαι ;
16. Τί σημαίνει ἐλευθερία τοῦ συνάπτειν συμφωνίας ;
17. Τί σημαίνει δικαίωμα ιδιοκτησίας ;
18. Τί σημαίνει ἰσότης τῶν πολιτῶν ἑναντι τῶν νόμων ;
19. Τί σημαίνει ἐλευθερία τῆς ἐργασίας ;
20. Ποῖα τὰ συσχετικὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου ;
21. Τί σημαίνει καθῆκον ὑπακοῆς εἰς τοὺς νόμους ;
22. Εἰς τί συνίσταται τὸ καθῆκον τῆς προσφορᾶς πρὸς τὸ σύνολον ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VIII

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑ

Οἱ ἄνθρωποι κατέχονται ἀπὸ τὴν θεμιτὴν ἐπιθυμίαν νὰ μειώσουν εἰς τὸ ἐλάχιστον τὰς ἀβεβαιότητας τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Πρὸς τοῦτο ἐκπονοῦν ἓν εἶδος θεμελιώδους νόμου ἢ συστήματος ἀρχῶν, ποὺ ρυθμίζει τὰς ἐννόμους σχέσεις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας πρὸς τοὺς ὑπηκόους της καὶ ποὺ ἀποκαλεῖται γενικῶς *Σύνταγμα*. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ σύγχρονα Συντάγματα εἶναι περίτεχνα κείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα μετὰ μεγάλης προσοχῆς ρυθμίζονται ἡ ὀργάνωσις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, αἱ δικαιοδοσίαι της, οἱ περιορισμοὶ ἐν τῇ ἐνασκήσει της καὶ αἱ σχέσεις της πρὸς τὰ ἄτομα. Εἶναι ἀδιανόητον σήμερον νὰ ὑπάρχῃ κράτος χωρὶς γραπτὸν ἢ ἄγραφον Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον νὰ καθορίζῃ τὰς σχέσεις μεταξὺ κυβερνώντων καὶ κυβερνωμένων. Ἐννοεῖται ὅτι ὑπάρχουν μεγάλαι διαφοραὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων Συνταγμάτων.

Τὰ Συντάγματα διαιροῦνται εἰς *γραπτὰ* καὶ εἰς *ἄγραφα*. Τὰ *γραπτὰ* ἀποτελοῦνται συνήθως ἀπὸ ἓν μοναδικὸν κείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον περιγράφεται ἡ ὅλη διάρθρωσις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ ὀρίζονται λογικῶς ταξινομημένοι οἱ βασικοὶ κανόνες ἀσκήσεώς της. Τὰ *ἄγραφα* συγκροτοῦνται ἀπὸ ἔθιμα ἐνισχυμένα δι' ἱστορικῶν «προηγούμενων». Ἡ διαίρεσις ὅμως αὕτῃ δὲν εἶναι ἀπόλυτος. Μερικὰ γραπτὰ Συντάγματα δὲν περιλαμβάνουν ὅλας τὰς θεμελιώδεις διατάξεις, ἀλλ' ἀφήνουν χώρον καὶ διὰ τὰ ἔθιμα. Ὅπως καὶ μερικά ἄγραφα Συντάγματα περιλαμβάνουν πολλὰ γραπτὰ στοιχεῖα ὑπὸ μορφήν νόμων, διακηρύξεων κλπ.

1. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΩΝ

Τὰ σύγχρονα κράτη ἔχουν ἀποκτήσει τὰ Συντάγματά των :

α. — Διὰ «παραχωρήσεως». Τὸ σύγχρονον κράτος ἀνεδύθη ἀπὸ

τὸ χάος τοῦ Μεσαίωνος ὡς μοναρχία. Σὺν τῷ χρόνῳ, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ μονάρχαι ἡναγκάσθησαν, πιεζόμενοι συνήθως, νὰ παραχωρήσουν εἰς τοὺς ὑπηκόους των ἐν Σύνταγμα, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀνελάμβανον ν' ἀσχοῦν τὴν ἐξουσίαν των συμφώνως πρὸς ὠρισμένους κανόνας, μέσῳ ὠρισμένων ὀργάνων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένης διαδικασίας. Ἡ τήρησις τῶν Συνταγμάτων τούτων ἐξηρτᾶτο ἐν τῇ πράξει ἀπὸ τὴν καλὴν θέλησιν τῶν μοναρχῶν, οἱ ὁποῖοι τὰ παρεχώρουν. Εἷς τινὰς περιπτώσεις, πάντως, τὰ ἐκ παραχωρήσεως Συντάγματα ἀπετέλεσαν τὴν ἀφαιτηρίαν πραγματικῆς δημοκρατικῆς ἐξελίξεως.

β. — Δι' (ἐκπονήσεως). Συνήθως, ἔπειτα ἀπὸ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς νέου κράτους, ἐκπονεῖται κατόπιν μελέτης τὸ Σύνταγμα τοῦ. Οὕτω ἡ Συντακτικὴ Συνέλευσις, ἡ ὁποία συνῆλθεν εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν τὸ 1787 ἐξεπόνησεν ἐν νέον Σύνταγμα διὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, τὸ 1918 - 1919, ἐξεπονήθησαν Συντάγματα διὰ τὰ νέα κράτη τῆς Εὐρώπης, τὰ ὁποῖα ἐδημιουργήθησαν ἐκ τοῦ διαμελισμοῦ τῆς αὐστροουγγρικῆς αὐτοκρατορίας.

γ. — Δι' ἐπαναστάσεως. Αἱ ἐσωτερικαὶ πολιτικοκοινωνικαὶ καὶ αἱ ἀπελευθερωτικαὶ ἐπαναστάσεις (αἱ ὁποῖαι ἐκρήγνυνται ὁσάκις ὁ λαὸς ἢ δυναμικὴ μερὶς αὐτοῦ δὲν εἶναι ἱκανοποιημένη ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσαν μορφήν διακυβερνήσεως καὶ δὲν διαθέτει νομίμους μεθόδους ἀλλαγῆς τῆς ἢ διεκδικεῖ τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν του) ὅταν ἐπιτυχάνουν, «δημιουργοῦν δίκαιον». Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ἡ ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις συντάσσει ἐν Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον θέτει ὑπὸ τὴν λαϊκὴν ἔγκρισιν ἀπ' εὐθείας διὰ δημοψηφίσματος ἢ συγκαλεῖ συντακτικὴν ἐθνοσυνέλευσιν. Παράδειγμα τοιοῦτου Συντάγματος εἶναι τὸ Σύνταγμα τῆς Γαλλίας μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789. Ἐπίσης, τὸ «Προσωρινὸν» Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἐψήφισε τὸ 1822 ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐθνικὴ συνέλευσις, προτοῦ ἡ χώρα καταστῇ ἀνεγνωρισμένον ἀνεξάρτητον κράτος, καὶ τὸ Σύνταγμα τῆς 15ης Νοεμβρίου 1968, τὸ ὁποῖον ἐξεπονήθη ὑπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967 καὶ ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διὰ δημοψηφίσματος.

δ. — Δι' ἐξελίξεως. Ἐπίσης, βραδεῖαι ἐξελικτικαὶ μεταβολαὶ ἄγουν εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἐνὸς Συντάγματος. Ἡ ἐξουσία βαθμιαίως μεταβιβάζεται ἐν τῇ πράξει ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐνὸς ἀπολύτου μονάρχου εἰς πρό-

σωπα αντιπροσωπεύοντα τὸν λαόν. Παράδειγμα τοιαύτης ἐξελίξεως, ἡ ὁποία ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος, ὑπῆρξεν ἡ Μεγάλη Βρεταννία. Τὸ Σύνταγμα αὐτῆς, ἀποτελούμενον ἀπὸ σειρὰν διασπάρτων γραπτῶν κειμένων καὶ θεμελιωδῶν ἐθίμων, κατατάσσεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν «ἀγράφων» Συνταγμάτων.

2. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΘΕ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν του τὸ Σύνταγμα, νὰ μειώσῃ, δηλαδή, εἰς τὸ ἐλάχιστον τὰς ἀβεβαιότητας τῆς πολιτικῆς ζωῆς, πρέπει νὰ ὀρίξῃ μετὰ πάσης δυνατῆς σαφηνείας πῶς θὰ ἐκλέγωνται οἱ ἐκπρόσωποι τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ποῖοι κρατικοὶ λειτουργοὶ θὰ ἀσχοῦν ὠρισμένας ἐξουσίας, ποῖα εἶναι ἡ ἔκτασις τῆς δικαιοδοσίας τῆς καὶ ποῖα δικαιώματα δύναται νομίμως νὰ διεκδικήσῃ ὁ λαὸς ἔναντι τῶν πράξεων τῶν ἐκπροσώπων τῆς ἐκτελεστικῆς, τῆς νομοθετικῆς καὶ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας.

Τὸ γραπτὸν Σύνταγμα πρέπει νὰ εἶναι συγκεκριμένον καὶ κατανοητόν. Πρέπει νὰ καλύπτῃ ὁλόκληρον τὸ πεδίον τοῦ κράτους καὶ νὰ προβλέπῃ διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ συνόλου τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Δὲν πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ πάρα πολλὰς λεπτομερείας, διότι αἱ λεπτομερειακαὶ διατάξεις τὸ καθιστοῦν δυσπροσάρμοστον πρὸς τὰς συνεχῶς μεταβαλλομένας συνθήκας τῆς πραγματικότητος. Πρέπει νὰ μὴ λησμονῇται ὅτι τὸ Σύνταγμα πρόκειται νὰ ἐφαρμόζεται ἐκ μέρους ὠρισμένων ἀνθρώπων ἐνῶ θὰ κυβερνοῦν ἄλλους ἀνθρώπους καὶ ὅτι, συνεπῶς, αἱ διατάξεις του πρέπει ν' ἀξιοποιοῦν τὴν πείραν τοῦ ἔθνους, διὰ τὸ ὅποιον ἔχει ἐκπονηθῇ τὸ Σύνταγμα.

Τὸ Σύνταγμα πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ λεπτομερεῖ ἀπαρίθμησιν τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν, νὰ προβαίνει εἰς ὅσον τὸ δυνατόν σαφέστερον διαχωρισμὸν τῶν ἐξουσιῶν ἢ λειτουργιῶν τοῦ κράτους (δηλαδή τῆς ἐκτελεστικῆς, τῆς νομοθετικῆς καὶ τῆς δικαστικῆς) καὶ νὰ καθορίζῃ σαφῶς τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος καὶ τὴν διαδικασίαν ἀναθεωρήσεως (τροποποιήσεως) τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων του.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τι είναι Σύνταγμα ;
2. Πόσων ειδών Συντάγματα έχουμε ;
3. Διά ποίων τρόπων αποκοιύν τὰ κράτη τὰ Συντάγματά των ;
4. Πῶς αποκοιτᾶται τὸ Σύνταγμα διὰ πάραωρήσεως ;
5. Πῶς αποκοιτᾶται τὸ Σύνταγμα δι' ἐκπονήσεως ;
6. Πῶς αποκοιτᾶται τὸ Σύνταγμα δι' ἐπαναστάσεως ;
7. Πῶς δημιουργεῖται τὸ Σύνταγμα δι' ἐξελίξεως ;
8. Τί πρέπει νὰ περιλαμβάνη κάθε Σύνταγμα ;

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

ΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἡ μόνη δυνατὴ βάσις μιᾶς ὑγιοῦς κοινωνίας εἶναι ἡ ἐλευθερία. Τὸ κράτος, διὰ τοῦ ὁποίου μία ἐλευθέρη κοινωνία πραγματοποιεῖ τὴν ὀργανωμένην ὑπαρξίν της, ἀποκαλεῖται συνήθως *δημοκρατικὸν κράτος* καὶ συνεπῶς ἡ *δημοκρατία* δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ συγκρότησις μιᾶς κοινωνίας βασιζομένης ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας. Περιγραφικῶς ἡ δημοκρατία δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς τὸ πολιτικὸν σύστημα, ὑπὸ τὸ ὅποιον ὑπάρχει καθολικὴ ψηφοφορία, διεξάγονται κατὰ περιόδους τίμιαι ἐκλογαί, λειτουργοῦν διάφορα πολιτικὰ κόμματα, ἐπικρατεῖ ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ ἀπονέμεται τὸ δίκαιον ὑπὸ ἀνεξαρτήτου δικαστικοῦ σώματος. Ἡ δημοκρατία ἀποτελεῖ ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ἡ δημοκρατικὴ κοινωνία εἶναι κοινωνία ἐλευθέρων, ἴσων, ἐνεργῶν καὶ λογικευομένων πολιτῶν, ὅπου ἕκαστος ἐκλέγει τὸν ἰδικόν του τρόπον ζωῆς διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ δέχεται ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἐκλέγουν τὸν ἰδικόν των. Τοῦτο σημαίνει: Πρῶτον, ὅτι εἰς μίαν δημοκρατίαν δὲν εἶναι ἀναγκαῖα, οὔτε ἐπιθυμητὴ ἡ ὁμοιομορφία ἀντιλήψεων καὶ ἐνεργειῶν καὶ ὅτι ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα τῆς διαφωνίας ἀκόμη καὶ ἐπὶ ζωτικῶν ζητημάτων. Κατὰ τὴν δημοκρατικὴν ἀντίληψιν ἡ ἀλήθεια ἀνακύπτει ἀπὸ τὴν σύγκρουσιν τῶν ἀπόψεων καὶ κάθε πολίτης εἶναι δυνατὸν νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἀνακάλυψίν της, διὰ τοῦτο δὲ δὲν πρέπει νὰ παρεμποδίζεται εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς γνώμης του. Δεύτερον, ὅτι τίποτε τὸ «ἀπόλυτον» δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν πολιτικὴν θεωρίαν ἢ πρακτικὴν, ἀλλὰ ὅλα εἶναι σχετικὰ. Τὸ κράτος δὲν εἶναι φορεὺς ἀληθειῶν

ἐξ ἀποκαλύψεως, οὔτε ἰσχύει τὸ ἀλάθητον εἰς τὴν πολιτικὴν. Αἱ δημοκρατικαὶ κοινωνίαι δὲν πιστεύουν εἰς τὸ «κράτος καθ' ἑαυτό», ὡς μίαν μυστικὴν ὄντοτητα, χωριστὴν ἀπὸ τὰ μέλη του. Ἡ μόνη πραγματικότης εἶναι ὁ πολίτης ἄτομον. Τρίτον, ὅτι τὰ πολιτικὰ δικαιώματα πρέπει νὰ εἶναι τὰ αὐτὰ δι' ὅλους, ἀνεξαρτήτως καταγωγῆς ἢ περιουσιακῆς καταστάσεως ἢ καὶ μορφώσεως ἀκόμη. Ἡ δημοκρατία στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἰσότητος, ὡς μονίμου ἐπιδιώξεως. Καὶ τέταρτον, ὅτι ἡ δημοκρατία δὲν νοεῖται χωρὶς τὴν πίστιν εἰς τὰς μεθόδους τῆς εἰρηνικῆς πειθοῦς, εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ λογικεύεται καὶ εἰς τὴν δυνατότητά του ὅπως ἀντιλαμβάνεται τὰ λογικὰ ἐπιχειρήματα.

1. Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

Αἱ ἀρχαὶ τῆς δημοκρατικῆς θεωρίας ὑπάρχουν ἐν σπέρματι εἰς τὰς παναρχαίας διακηρύξεις περὶ τῆς φυσικῆς ἰσότητος ὅλων τῶν ἀνθρώπων, αἱ ὅποια ἀνευρίσκονται εἰς ὅλας τὰς μεγάλας θρησκείας τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα, τὰ ὅποια περιῆλθον εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα. Ἐχρειάσθη ὅμως νὰ παρέλθουν πολλοὶ αἰῶνες ἕως ὅτου αἱ διακηρύξεις αὐταὶ δοκιμασθοῦν ὡς βάσεις πολιτικῆς ὁργανώσεως. Τὰ ἑλληνικὰ κράτη - πόλεις ἦσαν βεβαίως δημοκρατικὰ μὲ τὴν συμμετοχὴν ὅλων τῶν πολιτῶν ὅχι μόνον εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀρχόντων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς διοικήσεως καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ὡθθησαν μάλιστα τὴν πίστιν των εἰς τὴν ἰσότητα μέχρι τοῦ σημείου νὰ πληροῦν πλείστας θέσεις διὰ κλήρου, βάσει τῆς ἀντιλήψεως ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι γενικῶς ἐξ ἴσου καλοὶ. Ἐφήρμοζον ὅμως τὰς ἀρχὰς αὐτάς εἰς περιωρισμένον μόνον ἀριθμὸν πολιτῶν καὶ ἀπέκλειον τοὺς ξένους (ἄλλων πόλεων πολίτας) καὶ τοὺς δούλους.

Ἡ ἔλευσις τοῦ χριστιανισμοῦ δὲν ἐπέφερεν ἄμεσον μεταβολήν. Ἡ διακηρυσσομένη ὑπ' αὐτοῦ ἰσότης ἦτο «ψυχικὸν» καὶ ὅχι πολιτικόν, οἰκονομικόν ἢ νομικόν χαρακτῆρος. Κατὰ τὸν Μεσαίωνα ὅμως ἀνεπτύχθη ἡ ἐννοια τοῦ «συμβολαίου», βάσει τῆς ὁποίας ὁ λαὸς ἀπηλλάσσετο τοῦ καθήκοντος τῆς ὑπακοῆς ἂν ὁ ἡγεμὼν ἢ ὁ ἄρχων γενικῶς δὲν ἐτήρει ἀπὸ τῆς πλευρᾶς του τὰς ὑποτιθεμένας ὑποχρεώσεις του καὶ βάσει τῆς ὁποίας ἡ ἐξουσία ὑπῆρχε χάριν τῶν κυβερνωμένων. Ὁ Μεσαίων, ὡσαύτως, ἐπενόησε τὴν ἀντιπροσώπευσιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐλύθη τὸ πρόβλημα τῆς δημοκρατικῆς διακυβερνήσεως πολυπληθῶν κοινωνιῶν, δὲν ἡδυνήθη

ὅμως νὰ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν τῆς θρησκευτικῆς διαφωνίας, ἡ ὁποία ἔχει ζωτικὴν σημασίαν διὰ κάθε μορφὴν πολιτικῆς ἐλευθερίας.

Ἀπὸ τὸν Μεσαίωνα προέρχεται ἐν ἀπὸ τὰ θεμελιωδέστερα πολιτικὰ κείμενα, ἡ «Magna Carta Libertatum» (Μέγας Χάρτης τῶν Ἑλευθεριῶν), τὸν ὁποῖον ὑπεχρεώθη ὑπὸ τῶν εὐγενῶν νὰ ὑπογράψῃ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1215 ὁ «ἐλέφ Θεοῦ» βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἰωάννης. Ὁ Μέγας Χάρτης καθιέρωσε δύο βαρυσημάντους ἀρχάς : Πρῶτον, ὅτι ἡ ἐξουσία ἐνὸς ἡγεμόνος εἶναι περιορισμένη· καὶ δεύτερον, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα εἶναι σημαντικώτερα ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν βασιλέων.

Ἡ δημοκρατία, ὡς ἀναγνώρισις τοῦ δικαιώματος τοῦ ἀνθρώπου νὰ διαφωνῇ πρὸς κάθε αὐθεντίαν, ἀνεδύθη εἰς τὴν Δύσιν ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν Μεταρρύθμισιν (ἃν καὶ ἐλάχιστοι ἐκ τῶν μεταρρυθμιστῶν ἠνέχθησαν τὴν διαφωνίαν πρὸς ὅσα οἱ ἴδιοι ὑπεστήριζον). Ἡ Μεταρρύθμισις ἔχι μόνον ὑπερήσπισε τὸ δικαίωμα τῆς συνειδήσεως ἐκάστου ὅπως μὴ ἀκολουθῇ τὸ ἐπιβεβλημένον δόγμα, ἀλλὰ καὶ διεκήρυξεν, ἔστω καὶ σπασμωδικῶς, τὴν ἀρχὴν ὅτι ἀπόλυτος ὁμοιομορφία εἶναι ὄχι μόνον ἀνέφικτος, ἀλλὰ καὶ περιττὴ καὶ ἀνεπιθύμητος ἀκόμη.

Ἡ χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ ἀντιλήψεις αὗται ἀπέκτησαν ἐνωρίτερον ἔντονον πολιτικὸν περιεχόμενον, ὑπῆρξεν ἡ Ἀγγλία. Ἐκεῖ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι τοῦ 17ου αἰῶνος δὲν περιορίσθησαν εἰς τὸ πρόβλημα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ εἶχον ὡς ἀντικείμενον καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως ὅπως ἐπεμβαίνῃ εἰς τὴν ἀτομικὴν ιδιοκτησίαν διὰ φορολογίας μὴ ἐγκεκριμένης ὑπὸ τοῦ «παρλαμέντου». Ἡ ἐλευθερία, δηλαδή, τῆς συνειδήσεως συνεδέθη στενῶς μὲ τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ κάθε αὐθαίρετον ἐπέμβασιν εἰς τὴν ιδιοκτησίαν. Τόσον εἰς τὸν τομέα τῆς θρησκείας, ὅσον καὶ εἰς τοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς πολιτικῆς θεωρίας, τὸ κεντρικὸν πρόβλημα ἦτο ἡ σχέσις τοῦ βασιλέως πρὸς τὸ κοινὸν δίκαιον καὶ τὰ ἀντίστοιχα δικαιώματα τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ μονάρχου. Ἡ «Ἀπόφρασις τῶν Δικαιωμάτων» (Bill of Rights), ἡ θεσπισθεῖσα τὸ 1689, διεκήρυξε τὴν θεωρίαν τοῦ «συμβολαίου», τὴν ὑποταγὴν τοῦ βασιλέως εἰς τὸν νόμον καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ λαοῦ ν' ἀλλάσῃ ἡγεμόνα, ὅταν δὲν τὸν ἐμπιστεύεται πλέον. Δέκα ἔτη προηγουμένως, τὸ 1679, εἶχε θεσπισθῇ ὁ περίφημος νόμος «Habeas corpus» (Habeas corpus Act), ὁ ὁποῖος ἐπροστάτευε τοὺς κατηγορουμένους ἀπὸ κάθε αὐθαρεσίαν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα — τὸν 18ον — διεμορφώθησαν τρεῖς δε-

σπόζουσαι ἀρχαί : πρῶτον, ἡ ἀγγλική, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ ἐλευθερία θεμελιούται καλύτερον ἐπὶ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ· δεύτερον, ἡ ἀμερικανική, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν κάθε λαὸς ἔχει δικαίωμα νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς κυβερνήτας του (Διακήρυξις Ἀνεξαρτησίας τοῦ 1776)· καὶ τρίτον, ἡ γαλλική, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν τὰ προνόμια εἶναι τέκνον τῆς ἀπολυταρχίας (Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ 1789). Τὸ πρόβλημα τώρα συνίστατο εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν καταλληλοτέρων θεσμῶν διὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν βασικῶν τούτων ἀρχῶν, ἐκάστη δὲ ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων χωρῶν ἔστρεψε τὴν προσοχὴν της, τόσον πρακτικῶς, ὅσον καὶ θεωρητικῶς, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν, ἡ ὁποία ἰδιαίτερώς τὴν ἐνδιέφερον.

Ἡ ἀμερικανική «Διακήρυξις Ἀνεξαρτησίας» ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀπαρίθμηση τῶν τυραννικῶν ἐνεργειῶν τῆς Μ. Βρεταννίας εἰς βάρος τῶν Ἀμερικανῶν, δικαιολογεῖ τὴν ἀντίστασιν εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτάς βάσει τῶν θεωριῶν τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ «συμβολαίου» καὶ διακηρύσσει ὅτι αἱ ἕως τότε βρεταννικαὶ ἀποικίαι εἰς τὴν Ἀμερικὴν «εἶναι καὶ πρέπει δικαιωματικῶς νὰ εἶναι Ἐλεύθεραι καὶ Ἀνεξάρτητοι Πολιτεῖαι καὶ ὅτι πᾶσα πολιτικὴ σύνδεσις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ κράτους τῆς Μεγάλης Βρεταννίας εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι πλήρως λευμένη». Αἱ διατυπούμεναι εἰς τὴν Διακήρυξιν ἀντιλήψεις περὶ φυσικῆς ἐλευθερίας, ἀναπαλλοτριώτων δικαιωμάτων καὶ αὐτοκυβερνήσεως ἤσκησαν θεμελιώδη ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀμερικανικῆς καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς σκέψεως.

Ἡ γαλλικὴ «Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου» περιλαμβάνει τέσσαρας θεμελιώδεις ἀρχάς : Πρῶτον, οἱ ἄνθρωποι γεννῶνται καὶ παραμένουν ἐλεύθεροι καὶ ἴσοι κατὰ τὰ δικαιώματα· δεύτερον, οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ πράττουν πᾶν ὅ,τι δὲν βλάπτει τὸν ἄλλον καί, συνεπῶς, νὰ σκέπτονται, νὰ ὁμιλοῦν, νὰ γράφουν καὶ νὰ διατυπώνουν τὰ διανοήματά των διὰ τοῦ τύπου ἐλευθέρως· τρίτον, οἱ πολῖται οἱ ἀπαρτίζοντες τὸ ἔθνος ἔχουν τὸ κυρίαρχον δικαίωμα νὰ τὸ διευθύνουν· καὶ τέταρτον, τὸ κυρίαρχον ἔθνος ὀφείλει πάντοτε νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἐνὸς τὰ δικαιώματα τοῦ ἀτόμου καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ κοινὸν ἀγαθόν.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἡ κοινοβουλευτικὴ μεταρρύθμισις καὶ τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα ἐκφράσεως καὶ συμμετοχῆς ἐθεμελίωσαν τὴν πίστιν εἰς τὸν νόμον ὡς προστάτην τῶν πολιτῶν. Οἱ Ἀμερικανοί, ὁρμώμενοι ἀπὸ τὴν ἰδίαν κληρονομίαν τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν (τὴν

πολιτικήν καὶ τὴν θρησκευτικήν), ἀνέπτυσαν βαθεῖαν προσήλωσιν εἰς τὴν ἰσότητά καὶ τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἐξεπόνησαν ἐν σύστημα διακυβερνήσεως, εἰς τὸ ὅποιον εἶναι ἐμφανὴς ἡ λαϊκὴ κυριαρχία. Εἰς τὴν Γαλλίαν — καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην — ἡ δημοκρατία ἡκολούθησε διάφορον δρόμον. Ἐνδιεφέρθη κυρίως διὰ τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος (ἀβασίλευτος δημοκρατία κατὰ μοναρχίαν), διὰ τὴν ὁποίαν ἔγιγαν τρεῖς Ἐπαναστάσεις καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν φαίνεται νὰ ἔθεσε μᾶλλον εἰς δευτέραν μοῖραν τὴν πλευράν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀτόμου ἔναντι τοῦ κράτους.

2. Αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς δημοκρατίας

Ἐκ τῆς βραχείας ταύτης ἐπισκοπῆσεως συνάγεται ὅτι αἱ βάσεις τῆς δημοκρατικῆς φιλοσοφίας εἶναι ποικίλαι, ἀλλὰ σαφεῖς. Τὸ θεμέλιόν της ἀποτελεῖ ἡ ἀντίληψις ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐξ ἴσου τέκνα τοῦ Δημιουργοῦ καὶ συνεπῶς ἴσοι εἰς τὰς ἀνάγκας των καὶ τὰ δικαιώματά των. Ἐκαστος πρέπει νὰ λογίζεται ὡς εἰς καὶ μόνον ὡς εἰς, καὶ ὄχι περισσότερον· ἕκαστος ἔχει κάτι νὰ προσφέρῃ καὶ πρέπει, συνεπῶς, νὰ τοῦ παρέχεται ἡ εὐκαιρία ὅπως τὸ προσφέρῃ. Ἐπεταὶ ἐκ τούτου ὅτι ἡ κυβερνήσις ὑπάρχει διὰ τὰ πρόσωπα καὶ ὄχι τὰ πρόσωπα διὰ τὴν κυβερνήσιν. Τὸ κράτος ὑπάρχει μόνον διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὰ ἄτομα τὰς δυνατότητας ὅπως διάγουν καλὴν ζωὴν, τί δὲ εἶναι «καλὸν» διὰ τὰ ἄτομα θὰ τὸ κρίνουν αὐτὰ καὶ ὄχι τὸ κράτος. Καὶ τέλος, ἡ ἐξουσία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προέρχεται οὔτε ἐκ τῶν ἄνω, οὔτε ἐκ τῶν ἑξῶ. Μοναδικὴ πηγὴ της εἶναι ὁ λαὸς καὶ μοναδικὴ δικαιοσύς της ἡ ἐκ τοῦ λαοῦ προέλευσίς της.

Ἡ δημοκρατία εἶναι αἰσιόδοξον σύστημα διακυβερνήσεως, διότι στηρίζεται ἐπὶ τῆς πίστεως ὅτι ὁ κοινὸς ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ ρυθμίξῃ τὰς τύχας του. Τοῦτο σημαίνει ὄχι ὅτι πᾶς τις δύναται νὰ χαράσῃ καὶ νὰ ἐφαρμόξῃ πολιτικήν, ἀλλὰ ὅτι δύναται νὰ ἐκλέγῃ μὲ σχετικὴν ἐπιτυχίαν μεταξὺ διαφόρων πολιτικῶν καὶ διαφόρων ἀρχῶν· ὄχι ὅτι πᾶς τις δύναται νὰ κυβερνᾷ, ἀλλ' ὅτι δύναται νὰ ἐκλέγῃ τοὺς κυβερνήτας του· ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ γνωρίζῃ κατὰ γενικὸν τρόπον τί εἶδους κράτος ζητεῖ καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ πείσῃ τοὺς ὁμοίους του ὅπως ἐργασθοῦν μετ' αὐτοῦ διὰ τὴν πραγματοποίησίν του.

Ποῖα ὅμως εἶναι τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ ἐνὸς δημοκρατικοῦ

κράτους, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὴν εἰδοποιὸν διαφορὰν τοῦ ἀπὸ ἐν μὴ δημοκρατικὸν κράτος ;

Τὸ πρῶτον εἶναι ὁ σεβασμὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀξιοποίησις τοῦ καὶ ἡ προστασία τοῦ. Τὸ ἄτομον πρέπει νὰ θεωρῇται ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως, νὰ βοηθῇται ὥπως ἀναπτύξῃ τὰς ἱκανότητάς τοῦ καὶ νὰ προστατεύεται ἀπὸ κάθε ἐπιβουλῇ, ἡ ὅποια θὰ τοῦ στέρησῃ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρωπίνου ὄντος καὶ θὰ τὸ καταστήσῃ ὄργανον ἄλλου.

Τὸ δεύτερον εἶναι ὅτι εἰς τὸ δημοκρατικὸν κράτος κάθε πολίτης ἔχει τὰ αὐτὰ πολιτικὰ δικαιώματα μὲ κάθε ἄλλον πολίτην. Ψηφίζει καὶ δύναται νὰ ἐκλεγῇ διὰ τὰ διάφορα ἀξιώματα, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι πολῖται. Τὸ παλαιὸν ἀξίωμα : «ένας ἀνθρώπος, μία ψῆφος» εἶναι ἡ μόνη βάσις διὰ μίαν δημοκρατίαν.

Τὸ τρίτον εἶναι ὅτι ὁ πολίτης, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ψηφίζει, εἶναι ἐλεύθερος (χωρὶς νὰ φοβῇται τὴν ἀστυνομίαν, ἐφ' ὅσον δὲν παραβαίνει τὸν νόμον) : νὰ συμβάλλῃ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς γνώμης, προφορικῶς ἢ γραπτῶς, εἰς δημοσίας συγκεντρώσεις ἢ διὰ τοῦ τύπου· νὰ ἰδρῇ ἀνεμπόδιστος κόμματα, ἐνώσεις ἢ ὁμάδας· νὰ ἐπαινῇ ἢ νὰ κατηγορῇ τοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς ἡγέτας τῆς χώρας τοῦ· νὰ ἐπικρίνῃ τὴν ἀκολουθουμένην ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς τοῦ πολιτικὴν· νὰ ὑποδεικνύῃ ἄλλας λύσεις — διότι ἡ δημοκρατικὴ πολιτικὴ ζωὴ βασίζεται ἐπὶ τῆς πλήρους ἐλευθερίας τῆς συζητήσεως, διὰ τῆς ὁποίας διαμορφοῦται ἡ κοινὴ γνώμη, ἥτις εἶναι ἡ ὑπερτάτη πηγὴ τῆς ἐξουσίας.

Βεβαίως ὁ πολίτης ἐνὸς δημοκρατικοῦ κράτους δὲν δύναται νὰ διεκδικήσῃ παντογνώσιν ἢ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι κατανοεῖ τὰς τεχνικὰς πλευρὰς ὅλων τῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια συνδέονται μὲ τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν. Δύο τινὰ μόνον δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ : Πρῶτον, ὅτι ἔχει τὴν ἱκανότητα ν' ἀντιλαμβάνεται τὰ γενικὰ ζητήματα, τὰς οὐσιώδεις ἀρχάς, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζονται αἱ διάφοροι πολιτικαὶ καὶ τὰ διάφορα προγράμματα καὶ νὰ ἐκλέγῃ μεταξὺ αὐτῶν· καὶ δεύτερον, ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφέρῃ τὴν γνώμην τοῦ ὅταν ἡ σπουδὴ καὶ ἡ πείρα τὸν ἔχῃ καταστήσει ἱκανὸν νὰ διαμορφώσῃ ἀνεξάρτητον κρίσιν.

Ἡ θεμελιώσις τῆς κοινωνίας ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς ἐλευθερίας συζητήσεως (τοῦ διαλόγου) συνεπάγεται τὴν ἀναγνώρισιν τῆς triπλῆς ἀρχῆς : ὅτι ὑπάρχουν διαφοραί· ὅτι αἱ διαφοραὶ αὐταὶ δὲν εἶναι βαθεῖαι· καὶ ὅτι οὐδέποτε λύνονται ἢ ρυθμίζονται διὰ βιαίων μεθόδων.

Ἡ δημοκρατία ἀναγνωρίζει καὶ ἀποδέχεται τὰς διαφοράς. Δὲν πιστεύει εἰς τὴν ὁμοιομορφίαν. Ἀντιθέτως μάλιστα, ἐν ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν της εἶναι ὅτι ἐξασφαλίζει τὸν μηχανισμόν διὰ τὴν ἐλευθέραν ἐκδήλωσίν των. Γνωρίζει ὅτι ὑπάρχουν τόσαι γνῶμαι, ὅσοι καὶ ἄνθρωποι καὶ δὲν ἐπιδιώκει τὴν κατάπνιξίν των ἢ τὸν ἐλεγχόν των. Αἱ διαφοραὶ ὅμως αὐταὶ δὲν πρέπει νὰ εἶναι τόσον βαθεῖαι, ὥστε νὰ καθιστοῦν ἀδύνατον κάθε συμβίωσιν μεταξὺ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δίστανται. Ἀσυμφιλίωτοι μειονότητες, κόμματα ἢ τάξεις ἀποτελοῦν μόνιμον κίνδυνον. Κάθε δημοκρατικὸν σύστημα ἀπαιτεῖ εὐρείαν συμφωνίαν ἐπὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων. Ὅποιος δὲν πιστεύει εἰς τὴν δημοκρατίαν ὀφείλει νὰ μένῃ ἔξω τῆς πολιτικῆς ἢ ν' ἀποδέχεται τὸν γενικὸν τρόπον δημοκρατικῆς ζωῆς καὶ νὰ μὴ συνωμοτῇ διὰ τὴν ἀνατροπὴν του. Ἡ συζήτησις συνεπάγεται ἀλλαγὴν καὶ ἡ δημοκρατικὴ κοινωνία εἶναι κατ' ἀνάγκην μεταβαλλομένη κοινωνία. Οὐδεμία, ἄλλωστε, κοινωνία δύναται νὰ εἶναι στατική. Ἡ ἀλλαγὴ ὅμως πρέπει νὰ εἶναι συνειδητὴ, νὰ κατευθύνεται, δηλαδή, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο ἀπὸ συνειδητὰς βουλήσεις καὶ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ἀπὸ ἀλόγους δυνάμεις, νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα ἀποφάσεων, εἰς τὰς ὁποίας κάθε πολίτης θὰ ἔχῃ συμβάλει ἀναλόγως τῶν ἱκανοτήτων του. Αἱ ἀποφάσεις αὐταὶ πρέπει νὰ εἶναι ἀποφάσεις τῆς πλειονοψηφίας, διότι ἡ δημοκρατία εἰς τὴν καθημερινὴν πρακτικὴν της εἶναι ἡ ἀποδοχὴ τῆς κυριαρχίας τῆς πλειονοψηφίας ἐκ μέρους τῆς μειονοψηφίας. Ὁ κανὼν τῆς πλειονοψηφίας εἶναι θεμελιώδης κανὼν τῆς δημοκρατίας.

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ πολίτης ἐνὸς δημοκρατικοῦ κράτους ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἡ δημοκρατία ἔχει μεγάλας ἀπαιτήσεις ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀπολαμβάνουν τῶν ἀγαθῶν της. Ἀπαιτεῖ αὐτοέλεγχον, πειθαρχίαν, ἀφοσίωσιν εἰς τὴν κοινὴν ὑπόθεσιν, ἱκανότητα ὑποτάξεως εἰς αὐτὴν τῶν ἰδιωτικῶν συμφερόντων καὶ ἐπιθυμιῶν. Στηρίζεται ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ ἀξιοῖ ὅπως ἕκαστος λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν καὶ τοὺς ἄλλους. Ἀπαιτεῖ, ἐπίσης, χρόνον διὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς συλλογικὴν δράσιν καὶ διὰ τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνακύπτουν. Ἡ δημοκρατία εἶναι συμμετοχὴ, δηλαδή ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων πράξις καὶ ἀνάληψις ὑφ' ἐκάστου τῶν εὐθυνῶν, αἱ ὁποῖαι τοῦ ἀναλογοῦν.

Ὁ δημοκρατικὸς τύπος πολίτου ἔχει ὑπ' ὄψιν του ὅτι τὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα τοῦ διασφαλίζει ἡ δημοκρατία δὲν ἀποτελοῦν ἀποκλει-

στικὴν ἰδιοκτησίαν του, ἀλλ' ἀνήκουν καὶ εἰς ἑκατομμύρια ἄλλων πολι-
τῶν. "Ὅτι, συνεπῶς, ὀφείλει νὰ σέβεται καὶ τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων,
ὅπως ἐπιθυμεῖ νὰ σέβωνται καὶ τὰ ἰδικά του. Τοῦτο, ἄλλωστε, ἀποτελεῖ
ἐπιταγὴν, εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν περιπτώσεων, ὅχι μόνον τοῦ ἠθικοῦ,
ἀλλὰ καὶ τοῦ ποινικοῦ νόμου. 'Ο «χρυσὸς κανὼν» τῆς συμπεριφορᾶς
τῶν μελῶν μιᾶς πολιτισμένης κοινωνίας ἔχει τεθῆ μετὰ τὸ πανάρχαιον
ἀξίωμα : «ὃ μισεῖς μηδενὶ ποιήσης», εἰς τὸ ὅποῖον ὁ ἰδρυτὴς τῆς χρι-
στιανικῆς θρησκείας ἔδωσε θετικὴν διατύπωσιν : «πάντα — εἶπεν — ὅσα
ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς»
οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται».

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τί εἶναι δημοκρατία ;
2. Ποῖα εἶναι περιγραφικῶς τὰ στοι-
χεῖα τῆς δημοκρατίας ;
3. Τί ἐννοοῦμεν λέγοντες δημοκρατι-
κὴν κοινωνίαν ;
4. Ποῦ εὐρίσκομεν τὰς πρώτας ἀρ-
χάς τῆς δημοκρατικῆς θεωρίας ;
5. Ποῖαν ἔκτασιν εἶχεν ἡ ἰσότης τῶν
πολιτῶν εἰς τὰ ἑλληνικὰ κράτη-
πόλεις ;
6. Ποῖαν ἔννοιαν εἶχεν ἡ διακηρυσσο-
μένη ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ ἰσό-
της ;
7. Ποῖα ὑπῆρξεν ἡ προσφορὰ τοῦ Με-
σαιῶνος εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς δη-
μοκρατίας ;
8. Τί διαλαμβάνει ἡ «Magna Carta
Libertatum» ;
9. Ποῖαν μορφήν ὑπέδυθη ὁ ἀγὼν
διὰ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν 'Αγ-
γλίαν, τὴν 'Αμερικὴν καὶ τὴν
Γαλλίαν κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον
αἰῶνα ;
10. Ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ κράτους εἰς
τὴν δημοκρατίαν ;
11. Πόθεν προέρχεται ἡ ἐξουσία καὶ
ποῖα ἡ πηγὴ τῆς εἰς τὴν δημο-
κρατίαν ;
12. Πῶς τὸ ἄτομον ρυθμίζει τὰς τύ-
χας του εἰς τὴν δημοκρατίαν ;
13. Ποῖα τὰ βασικὰ χαρακτηριστι-
κὰ τοῦ δημοκρατικοῦ κράτους ;
14. Πῶς ἀξιοποιεῖται ἡ ἐλευθερία
τῆς συζητήσεως εἰς τὴν δημο-
κρατίαν ;
15. Τί ἀπαιτεῖ ἡ δημοκρατία ἀπὸ
τὰς ομάδας καὶ τί ἀπὸ τὰ ἄτομα ;
16. Ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ χρυ-
σοῦς κανὼν τῆς συμπεριφορᾶς
τῶν ἀνθρώπων ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς δημοκρατίας, αἱ ὅποῖαι ἀπορρέουν ἐκ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐκ τῆς πίστεως ὅτι ἡ ἀξιοπρέπεια ὅλων τῶν ἀνθρώπων πρέπει ἐξ ἴσου νὰ τυγχάνῃ σεβασμοῦ, εἶναι μόνιμοι, γενικαὶ καὶ δεσμευτικά. "Ὅπου δὲν τηροῦνται, δημοκρατία δὲν ὑπάρχει, ὅσον καὶ ἂν τὸ κράτος, τὸ ὅποιον τὰς ἀγνοεῖ ἢ τὰς φαλκιδεύει, ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι «δημοκρατικὸν» ἢ «λαϊκὸν» ἢ «προοδευτικὸν» κράτος.

Διὰ νὰ τεθοῦν ὅμως εἰς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν καὶ νὰ κατοχυρωθοῦν αἱ ἀρχαὶ αὗται ἀπαιτοῦνται ὠρισμένοι θεσμοὶ ἐνσαρκώσεώς των, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ ποικίλλουν — καὶ ποικίλλουν — τοπικῶς καὶ χρονικῶς καὶ οἱ ὅποιοι βασικῶς ἀποστολὴν ἔχουν νὰ περιορίζουν τὴν ἐπιβολὴν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς συγκεκριμένης κυβερνήσεως, ἡ ὁποία τὴν ἐνσωματώνει. Οἱ σπουδαιότεροι ἐκ τῶν θεσμῶν τούτων εἶναι οἱ ἐξῆς :

1. ΛΑΪΚΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΙΣ

Ἡ ὕπαρξις ἐνὸς σώματος ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (Βουλῆς, Ἐθνοσυνελεύσεως, Κοινοβουλίου κλπ.), οἱ ὅποιοι ἐκλέγονται ὑπὸ ὅλων τῶν ἐνηλίκων πολιτῶν δι' ἴσης, καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας. Ἡ ὕπαρξις ἐνὸς τοιούτου σώματος, τὸ ὅποιον ἔχει συνεχεῖς δυνατότητος κριτικῆς, χρησιμεύει ὡς μέσον διὰ τοῦ ὁποίου πραγματοποιεῖται ἡ ἀρχὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ καὶ ἐλέγχεται ἡ κυβέρνησις. Χωρὶς μίαν αἰρετὴν συνέλευσιν, ὅσον τὸ δυνατόν εὐρυτέρας βάσεως, δὲν ὑπάρχει δυνατότης νὰ ἐκφράζωνται αἱ ἀπόψεις ὅλων τῶν τμημάτων τῆς κοινῆς γνώμης καὶ οἱ πολῖται θὰ στεροῦνται κάθε διασφαλίσεως.

2. ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ ΤΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ

Ἡ *διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν* τοῦ κράτους : τῆς ἐκτελεστικῆς, τῆς νομοθετικῆς καὶ τῆς δικαστικῆς. Ἡ *ἐκτελεστικὴ* (ἢ καθ'αυτὸ «κυβέρνησις») ἐκπονεῖ τὰ προγράμματα τῆς, ὑποβάλλει τὰς προτάσεις τῆς («νομοσχέδια») εἰς τὴν νομοθετικὴν, προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ψήφισιν τῶν ὑπ' αὐτῆς, ἐποπτεύει ἐνίοτε τὴν ἐφαρμογὴν τῶν καὶ ἐνσαρκώνει τὸν μηχανισμόν ἐπιβολῆς. Ἡ *νομοθετικὴ* (κοινοβούλιον) κρίνει τὰς προτάσεις, ἐκφράζει τὰς ἀπόψεις τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ λαοῦ περὶ τῆς ἀξίας τῶν, τὰς τροποποιεῖ, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐγκρίνῃ ἢ ἀπορρίπτῃ αὐτὰς καὶ ἐλέγχει τὴν κυβέρνησιν. Ἡ *δικαστικὴ* (δικαστήρια) εἶναι ἀνεξάρτητος τόσον ἀπὸ τὴν ἐκτελεστικὴν, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν νομοθετικὴν, ἔχει δὲ ὡς ἀποστολὴν νὰ ἐρμηνεύῃ ἀνεμποδίστως τὸν νόμον, νὰ κρίνῃ τὴν συνταγματικότητα καὶ τὴν νομιμότητα τῶν νόμων καὶ τῶν πράξεων διοικήσεως τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν διευτυπώθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὰ «Πολιτικά» του καὶ ἐπανελήφθη ὑπὸ τοῦ Γάλλου φιλοσόφου Καρόλου Μοντεσκιέ (1689 - 1755) εἰς τὸ ἔργον του : «Τὸ πνεῦμα τῶν νόμων», ὑπὸ τὴν ἐξῆς διατύπωσιν : «Ὅταν εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἢ εἰς τὸ αὐτὸ διοικητικὸν σῶμα συνυπάρχῃ ἡ νομοθετικὴ μετὰ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, δὲν ὑπάρχει ἵχνος ἐλευθερίας, διότι ὑπάρχει φόβος ὁ αὐτὸς μονάρχης ἢ ἡ αὐτὴ γερουσία νὰ θέτῃ νόμους τυραννικοὺς διὰ νὰ τοὺς ἐκτελῇ τυραννικῶς. Δὲν ὑπάρχει, ἐπίσης, ἵχνος ἐλευθερίας ἐὰν ἡ δικαστικὴ ἐξουσία δὲν εἶναι χωρισμένη ἀπὸ τὴν νομοθετικὴν καὶ ἀπὸ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν... Τὰ πάντα θὰ ἐχάνοντο ἂν ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἢ τὸ αὐτὸ σῶμα ἦσκει τὰς τρεῖς αὐτὰς ἐξουσίας».

3. ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ ὑπαρξὶς *πολιτικῶν κομμάτων* : Τὸ κόμμα, τὸ ὁποῖον συγκεντρώνει τὴν πλειονοψηφίαν σχηματίζει τὴν κυβέρνησιν, τὸ δὲ κόμμα ἢ τὰ κόμματα τῆς μειονοψηφίας ἐλέγχουν τὴν κυβέρνησιν ἢ τὸ νομοματικὸν σῶμα ὡς ἀνεγνωρισμένη καὶ ὀργανωμένη ἀντιπολίτευσις. Τὰ πολιτικὰ κόμματα ἐκφράζουν τὰς διαφόρους ἀντιτιθεμένας τάσεις τῆς

κοινῆς γνώμης, ὑποβάλλουν τὴν κυβέρνησιν εἰς συνεχῇ κριτικὴν καὶ ἀποτελοῦν ἐκτὸς τῆς ἐξουσίας τὴν διάδοχον κατὰστασιν διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν τὸ κυβερνῶν κόμμα θὰ χάσῃ τὴν λαϊκὴν ὑποστήριξιν.

4. ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΙΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ

Ἡ διασφάλισις τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν τοῦ πολίτου διὰ κατοχυρώσεώς των ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ προστασίας των ὑπὸ τῶν δικαστηρίων. Ὁ πολίτης πρέπει νὰ ἔχῃ διησφαλισμένην τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου του, τῆς συνειδήσεώς του, τοῦ προσώπου του καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι. Ὁ τύπος πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερος. Χωρὶς τὰς ἐλευθερίας αὐτὰς εἶναι ἀδύνατος ἡ ἄσκησις ἀποτελεσματοῦ ἐλέγχου τῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, αἱ μειονοψηφαὶ σπαραγαλίζονται καὶ οἱ διαφωνοῦντες δὲν ἔχουν καμμίαν ἀσφάλειαν εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἐπίσης, χωρὶς τὰς ἐλευθερίας τοῦ προσώπου, τοῦ λόγου καὶ τοῦ συνέρχεσθαι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ πραγματικὴ ἀντιπροσώπευσις, διότι ὁ λαὸς δὲν ἔχει τὴν δυνατότητα ἢ τὴν ἀσφάλειαν νὰ ἐκφράζῃ καὶ νὰ διαδίδῃ τὰς γνώμας του.

5. ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Ὁ σεβασμὸς τοῦ κανόνο^ς τοῦ νόμου. Ὁ νόμος, ἀφ' ἧς στιγμῆς ψηφισθῇ, πρέπει νὰ τηρῇται ἀπαράβια. Πάντες, περιλαμβανομένης καὶ τῆς κυβερνήσεως, ὀφείλουν νὰ ὑπακούουν εἰς αὐτόν. Μία δημοκρατικὴ κυβέρνησις δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἴσταται ὑπεράνω τῶν νόμων, νὰ εἶναι δηλαδὴ παντοδύναμος, ἔστω καὶ ἂν ἔχῃ ἐκλεγθῇ δημοκρατικῶς. Φύλακες τοῦ νόμου εἶναι τὰ ἀνεξάρτητα δικαστήρια καὶ κάθε παραβία^ς της του — συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς κυβερνήσεως — ὑπόκειται εἰς ποινήν. Χωρὶς τὸν σεβασμὸν τοῦ κανόνο^ς τοῦ νόμου ἡ κυβέρνησις θὰ δύναται νὰ προβαίνει εἰς αὐθαρέτους ἐνεργείας, νὰ καταδυναστεύῃ τὸν λαόν, νὰ καταπιέζῃ τὰς μειονοψηφίας καὶ νὰ ἐξοντώνῃ τὰ ἄτομα. Ἡ δημοκρατία εἶναι κ^ρά^το^ς δ^ικ^αί^ον. «Ἐλεύθεροι ἔοντες (οἱ Ἕλληνες) — λέγει ὁ Ἡρόδοτος — οὐ πάντα ἐλεύθεροί εἰσι· ἔπεστι γάρ σφι δεσπότης νόμος».

Αὐτοὶ εἶναι οἱ βασικοὶ θεσμοί, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχει δημοκρατία. Δὲν ἐφαρμόζονται ὅμως ὁμοιομόρφως ὑπὸ ὅλων τῶν δημοκρατικῶς διακυβερνωμένων λαῶν. Ἐκαστον ἔθνος δύναται νὰ ἐκλέγῃ τὸν ἰδικόν του τρόπον ἐφαρμογῆς καὶ ν' ἀναζητῇ τὴν εἰδικὴν μορφήν, ἢ ὁποία τοῦ ἀρμόζει. Ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ συνέλευσις δύναται νὰ ἐκλέγεται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως. Τὸ νομοθετικὸν ἔργον δύναται ν' ἀσκητᾶται ἀπὸ ἓν ἢ ἀπὸ δύο σώματα (Βουλὴν καὶ Γερουσίαν) καὶ ἡ δικαιοδοσία των δύναται νὰ ὑπόκειται εἰς πολλὰς παραλλαγάς. Ὑπάρχουν, ἐπίσης, διάφοροι τρόποι διακρίσεως (διαχωρισμοῦ) μεταξὺ τῆς ἐκτελεστικῆς, τῆς νομοθετικῆς καὶ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας. Ἄλλου ἢ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἶναι ἰσχυρά, ἄλλου ἀσθενεστέρα. Εἰς τινὰς χώρας ἡ νομοθετικὴ δύναται νὰ προτείνῃ ἀφ' ἑαυτῆς νόμους, εἰς ἄλλας ὄχι. Ἐνιαχοῦ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία δικαιούται καὶ ὑποχρεοῦται νὰ κρίνῃ κατὰ πόσον οἱ νόμοι εἶναι «νόμιμοι», δηλαδὴ σύμφωνοι πρὸς τὸ Σύνταγμα (ὅπως εἰς τὰς Ἑνωμ. Πολιτείας), ἐνῶ ἄλλαχοῦ (ὅπως εἰς τὴν Μ. Βρετανίαν, ὅπου δὲν ὑπάρχει «γραπτὸν» Σύνταγμα) τὸ Κοινοβούλιον εἶναι κυρίαρχον καὶ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία δύναται νὰ κρίνῃ μόνον κατὰ πόσον ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἐνῆργησε συμφώνως πρὸς τὸν νόμον. Ἐπίσης, δυνατόν ἐστὶν ἡ ἐξουσία νὰ λειτουργοῦν δύο μόνον κύρια κόμματα (δικομματικὸν σύστημα) ἢ νὰ λειτουργοῦν δύο μόνον κύρια κόμματα (δικομματικὸν σύστημα) ἢ νὰ λειτουργοῦν δύο μόνον κύρια κόμματα (δικομματικὸν σύστημα) ἢ νὰ λειτουργοῦν δύο μόνον κύρια κόμματα (δικομματικὸν σύστημα). Τέλος, διάφοροι τρόποι δύναται νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν διασφάλισιν τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν τοῦ πολίτου καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ κανόνος τοῦ νόμου.

Γενικῶς τὰ σύγχρονα δημοκρατικὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὑποστῇ σημαντικὴν ἐξέλιξιν δύναται νὰ διαιρεθοῦν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας : εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ καὶ εἰς τὰ προεδρικά. Ἡ κυρία διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι εἰς τὴν κοινοβουλευτικὴν μορφήν ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία (κυβέρνησις) προέρχεται ἐκ τῆς νομοθετικῆς (Βουλῆς), ἐνῶ εἰς τὴν προεδρικὴν μορφήν αἱ δύο ἐξουσίαι εἶναι χωρισμέναι.

Ὑπὸ τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία (ἡ κυβέρνησις) δὲν ἐκλέγεται ἀπ' εὐθείας ὡς τοιαύτη. Καθίσταται ἡ κυβερνώσα ὁμάς, διότι περιλαμβάνει τοὺς ἡγέτας τοῦ δεσπύοντος κόμματος ἢ τοῦ συνασπισμοῦ κομμάτων, ποὺ συγκεντρώνει τὴν πλειοψηφίαν. Παραμένει κυβέρνησις μόνον καθ' ὃ χρονικὸν διάστημα δύναται νὰ διαθέτῃ τὴν πλειοψηφίαν τοῦ νομοθετικοῦ σώματος πρὸς τὴν ὑποστήριξιν τῆς πολιτικῆς τῆς καὶ τῶν προγραμμάτων τῆς. Ὅταν

χάση τὴν ὑποστήριξιν αὐτὴν ἀνατρέπεται ἐντὸς τοῦ ἰδίου νομοθετικοῦ σώματος.

Ὑπὸ τὸ προεδρικὸν σύστημα ὁ πρόεδρος ἐκλέγεται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τὸ νομοθετικὸν σῶμα ἐκλέγεται εἰς χωριστὰς ἐκλογάς. Ὁ πρόεδρος καὶ οἱ συνεργάται του δὲν διαθέτουν ἔδρας εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα καὶ δυνατόν νὰ μὴ ἔχουν τὴν ὑποστήριξιν τῆς πλειοψηφίας, δὲν δύνανται ὅμως ν' ἀνατραποῦν ὑπὸ τοῦ νομοθετικοῦ σώματος. Ὁ πρόεδρος παραμένει κατὰ κανόνα εἰς τὴν ἐξουσίαν μέχρις ὅτου ἐκπνεύσῃ ἡ προκαθορισμένη χρονικὴ περίοδος, διὰ τὴν ὁποίαν ἐξελέγη. Εἶναι, συνεπῶς, σταθερωτέρα ἡ θέσις του ἀπὸ τὴν θέσιν ἐνὸς κοινοβουλευτικοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἐχει ὅμως πολὺ μικροτέραν ἀπὸ αὐτὸν δυνατότητα ψηφίσεως τῶν νόμων, τοὺς ὁποίους προτείνει.

Τόσον ἡ κοινοβουλευτικὴ δημοκρατικὴ μορφή (ἡ ὁποία ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Μ. Βρεταννίαν), ὅσον καὶ ἡ προεδρικὴ δημοκρατικὴ μορφή (ἡ ὁποία καθιερώθη εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας) ἐνέπνευσαν πολλοὺς μιμητάς : ἡ κοινοβουλευτικὴ εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Κοινοπολιτείαν καὶ ἡ προεδρικὴ εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν. Κατὰ τὴν μίμησιν, ἔγιναν ὅπως εἶναι εὐνόητον, πολλαὶ προσαρμογαὶ εἰς τὰς συνθήκας ἐκάστης χώρας καὶ εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ λαοῦ τῆς.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποῖοι εἶναι οἱ βασικοὶ θεσμοὶ κατοχυρώσεως τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν ;	λευθεριῶν τοῦ πολίτου ;
2. Τί εἶναι λαϊκὴ ἀντιπροσώπευσις ;	6. Τί σημαίνει κυριαρχία τοῦ νόμου ;
3. Τί εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν ;	7. Τί εἶναι κοινοβουλευτικὸν δημοκρατικὸν σύστημα ;
4. Τί εἶναι πολιτικὰ κόμματα καὶ τί ἐκφράζουν ;	8. Τί εἶναι προεδρικὸν δημοκρατικὸν σύστημα ;
5. Τί σημαίνει διασφάλισις τῶν ἐ-	9. Ποῖαι αἱ ὁμοιότητες καὶ ποῖαι αἱ διαφοραὶ μεταξὺ κοινοβουλευτικοῦ καὶ προεδρικοῦ συστήματος ;

τὴν διακυβέρνησιν ἔχει οὐσιώδη σημασίαν διὰ τὴν παροχὴν εἰς τὸ ἄτομον τῆς δυνατότητος πλήρους ἀναπτύξεώς του ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Καί, ἡ σήμερον ἐπικρατοῦσα νομικὴ θεωρία, καθ' ἣν ἡ ψῆφος ἀποτελεῖ πολιτικὸν προνόμιον παραχωρούμενον διὰ νόμου, τὸ δὲ «ἐκλογικὸν σῶμα» εἶναι ὄργανον διακυβερνήσεως, τοῦ ὁποίου ἡ σύνθεσις καὶ ἡ ἐξουσία καθορίζονται ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ κράτους.

Ἡ προϋπόθεσις κατοχῆς ἰδιοκτησίας διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου διετηρήθη ἐπὶ πολὺν χρόνον μετὰ τὴν Ἀμερικανικὴν (1776) καὶ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν (1789). Οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς προϋποθέσεως αὐτῆς προέβαλλον τὸ ἐπιχείρημα ὅτι οἱ κάτοχοι ἰδιοκτησίας διαδραματίζουν σημαντικὸν μέρος εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ ἔχουν τὸ ἀπαραίτητον αἶσθημα εὐθύνης διὰ ν' ἀσκοῦν ὡς ἀρμόζει τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου. Ὡς διαμαρτυρία κατὰ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἀνεπτύχθη ἡ θεωρία τοῦ φυσικοῦ δικαίου καὶ ἡ ἠθικὴ θεωρία, αἱ ὁποῖαι προέβαλλον τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι καταβάλλουν φόρους ἢ προσφέρουν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν διαδραματίζουν ἐξ ἴσου μὲ τοὺς κατόχους ἰδιοκτησίας σημαντικὸν μέρος εἰς μίαν πολιτικὴν κοινωνίαν. Ἐπὶ πλεόν ὑπεστηρίχθη ὅτι ἂν ἡ ψῆφος ἀποτελῇ δημοσίαν παραχώρησιν θὰ ἔπρεπε τὸ κριτήριόν της νὰ εἶναι μᾶλλον ἡ μόρφωσις παρὰ ἡ ἰδιοκτησία. Ἡ παλαιὰ ὅμως κατάστασις ὑπεχώρησε βαθμιαίως καὶ κατόπιν πείσμονος ἀντιστάσεως.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ προϋπόθεσις τῆς ἰδιοκτησίας ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς προϋποθέσεως τῆς καταβολῆς φόρων τὸ 1814 καὶ αὕτη μὲ τὴν σειρὰν της ὑπὸ τῆς ἀπλῆς προϋποθέσεως τοῦ ἄρρενος φύλου τὸ 1848. Εἰς τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας ὅπου ἡ ψῆφος ἐρρυθμίζετο ὑπὸ τῶν ἐπὶ μέρους πολιτειῶν, ἠκολούθηθη τὸ ἴδιον γενικὸν σχῆμα. Εἰς τὴν Μ. Βρετανίαν αἱ προϋποθέσεις ἰδιοκτησίας ἐχαλάρωθησαν μὲ τοὺς μεταρρυθμιστικοὺς νόμους τοῦ 1867 καὶ 1884 καὶ τελικῶς κατηργήθησαν τὸ 1918. Εἰς τὰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης, ὅπου παρεχωρήθη τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου, ἡ νομοθεσία συνήθως ἔθεσε τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἰδιοκτησίας ἢ ἐθέσπισε τὴν πολλαπλὴν ψῆφον δι' ὠρισμένας κατηγορίας ἢ τοῦλάχιστον ἔδωκε μεγαλύτερον εἰδικὸν βᾶρος εἰς τὴν ψῆφον τῶν κατόχων ἰδιοκτησίας. Λήγοντος τοῦ 19ου αἰῶνος τὸ δικαίωμα ψήφου εἶχον εἰς ἀρκετὰς χώρας τοῦ δυτικοῦ κόσμου ὅλοι οἱ ἐνήλικοι ἄρρενες. Εἰς τὴν Ἑλλάδα οὐδεμία περιοριστικὴ προϋπόθεσις ἴσχυσεν εὐθὺς ὡς ἀνέκτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν της.

Αἱ γυναῖκες εἶχον τὸ δικαίωμα ψήφου εἰς ὀλίγας σχετικῶς χώρας μέχρι καὶ τῶν μέσων ἀκόμη τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ὑπεσθιρίζετο ὅτι ἡ συμμετοχὴ τῆς γυναικὸς εἰς τὰ κοινὰ θὰ κατέστρεφε τὰς ιδιότητάς των ὡς συζύγων καὶ μητέρων· ὅτι κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου θὰ ἐπηρεάζοντο μᾶλλον ἀπὸ τὰ συναισθήματά των παρὰ ἀπὸ τὴν λογικὴν· ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον τῶν γυναικῶν διὰ τὰ κοινὰ εἶναι φύσει ἀσθενὲς καὶ ὅτι θὰ διετηρεῖτο μόνον ἕως ὅτου παρήρχετο ἡ μόδα· καὶ ὅτι αἱ γυναῖκες ἂν τυχόν ἔκαμνον χρῆσιν τῆς ψήφου θὰ ἐψήφισον ὅπως οἱ σύζυγοι ἢ οἱ πατέρες των. Τὰ ἐπιχειρήματα ὅμως ταῦτα δὲν δύνανται ν' ἀνθέξουν πρὸ τῆς πραγματικότητος τῆς γενικεύσεως τῆς παιδείας, τῆς οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἀναμφισβητήτων καὶ πολυτίμων ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας προσέφεραν αὐταὶ εἰς τὸ ἔθνος κατὰ τὰς πολεμικὰς δοκιμασίας του. Τὸ 1918 ἡ Μ. Βρεταννία παρεχώρησε τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας τὰς ὑπερβάσας τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ μετὰ δεκαετίαν εἰς ὅλας τὰς ἐγγλίκους γυναῖκας. Αἱ Ἑνωμ. Πολιτεῖαι διὰ συνταγματικῆς συμπληρωματικῆς διατάξεως ψηφισθείσης τὸ 1920 κατήργησαν κάθε διάκρισιν φύλου εἰς τὴν παροχὴν τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου. Μετὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία καὶ πλεῖστοι ἄλλαι χώραι κατέστησαν τὴν ψῆφον καθολικὴν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ γυναῖκες ἔχουν πλήρη πολιτικὰ δικαιώματα ἀπὸ τοῦ 1952.

Σήμερον αἱ κυριώτεραι προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀπόκτησιν καὶ ἄσκη-
σιν τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου εἶναι ἡ ἡλικία, ἡ ἰθαγένεια, ἡ διαμονή
καὶ ἐνιαχοῦ ἡ ἐγγραμματισμὸς. Συνήθως ὡς ἔτος τῆς πολιτικῆς ἐνη-
λικιώσεως θεωρεῖται τὸ 21ον. Ὅλα τὰ κράτη ἀναγνωρίζουν τὸ δι-

καίωμα τῆς ψήφου μόνον εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν ιδιότητα τοῦ πολίτου (ἰθαγένεια) καὶ ὄχι εἰς τοὺς διαμένοντας ἐν τῇ χώρᾳ ἀλλοδαπούς. Ἡ ἄσκησις τοῦ δικαιώματος γίνεται εἰς ἓν καθωρισμένον μέρος τῆς ἐπικρατείας, ὅπου ἔχει δηλώσει μόνιμον διαμονὴν ὁ πολίτης καὶ ὅπου εἶναι ἐγγεγραμμένος. Ἡ προϋπόθεσις τῆς ἐγγραμματωσύνης, ἡ ὁποία ἰσχύει ἐνιαχοῦ, δικαιολογεῖται μὲ τὸ ὄχι ἀβάσιμον ἐπιχείρημα ὅτι ἐν ἄτομον, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζει ἀνάγνωσιν εὐρίσκεται ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῶν κοινῶν ἢ νὰ διακρίνῃ τὸ ψηφοδέλτιον τῆς προτιμῆσεώς του. Ἐπίσης, ἀπαιτοῦνται καὶ ὠρισμένα πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ προϋποθέσεις (ψυχικὴ ὑγεία, μὴ στέρησις τοῦ δικαιώματος διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἢ συνεπείᾳ ὑποδικίας διὰ ἐγκλήματα κλπ.).

2. ΕΚΛΟΓΑΙ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΚΛΟΓΩΝ

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγώνων διὰ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου ἐδόθη μεγάλη ἔμφασις ἐπὶ τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου καὶ μικροτέρα ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ψήφου. Ἡ ὑπαρξὶς ὅμως τῆς δημοκρατίας ἐξαρτᾶται ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἰσότητα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν, δηλαδή ἀπὸ τὴν δυνατότητα τοῦ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος συγκεκροτημένου («ἐκλογικοῦ σώματος») ὅπως ἐκλέγῃ ἐλευθέρως καὶ ἀβιάστως τοὺς κυβερνήτας του καὶ ὅπως τοὺς ἀντικαθιστᾷ κατὰ τὰ τακτὰ διαστήματα, ἐὰν ἐπιθυμῇ. Ἐὰν τὸ ἐκλογικὸν σῶμα δὲν εἶναι ἐλεύθερον νὰ κάμῃ πραγματικὴν ἐκλογήν μεταξὺ πλείονων κομμάτων καὶ τῶν ὑποψηφίων των, ἡ ψήφος ἀποτελεῖ παρωδίαν. Δὲν ὑπάρχει οὐσιαστικῶς ἰσότης καὶ ἐλευθερία ὅταν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας ρυθμίζεται διὰ καταναγκασμοῦ ἢ νοθείας.

Ἐκλογή εἶναι ἡ ἐκδήλωσις προτιμῆσεως μεταξὺ ὑποψηφίων διὰ δημόσιον λειτούργημα ἐκ μέρους προσώπων ἐχόντων τὸ δικαίωμα ψήφου. Ἐχει γίνεи γενικῶς παραδεκτὸν ὅτι αἱ ἐκλογαὶ πρέπει νὰ διεξάγωνται ἡμέραν Κυριακὴν ἢ ἡμέραν γενικῆς ἀργίας καὶ ὅτι οἱ τόποι ψηφοφορίας (ἐκλογικὰ τμήματα) πρέπει νὰ εὐρίσκωνται ὄχι μακρὰν τῆς κατοικίας τῶν ψηφοφόρων. Οἱ νόμοι τῶν διαφόρων χωρῶν παρουσιάζουν διαφορὰς ὡς πρὸς τὸ ἐκλογικὸν σύστημα, τὴν ἔκτασιν τῆς ἀμέσου συμμετοχῆς τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος εἰς τὴν ἐκλογήν, τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀντιπροσώπων, οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ ἐκλεγοῦν, τὴν μυστικὴν

τητα τῆς ψηφοφορίας, τὴν συχνότητα τῶν ἐκλογῶν καὶ τὴν διαδικασίαν διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν.

Τὰ κύρια ἐν χρήσει ἐκλογικὰ συστήματα εἶναι δύο : τὸ πλειονοψηφικόν, κατὰ τὸ ὅποιον τὸ κόμμα ἢ ὁ ὑποψήφιος, ὁ ὁποῖος συγκεντρώνει τὰς περισσοτέρας ψήφους εἰς μίαν περιφέρειαν (πολυεδρικήν ἢ μονοεδρικήν), ἐκλέγεται καὶ ὅταν ἀκόμη οἱ ἄλλοι ὑποψήφιοι ἔχουν συγκεντρώσει ὅλοι ὁμοῦ μεγαλύτερον ποσοστόν· καὶ τὸ ἀναλογικόν, κατὰ τὸ ὅποιον αἱ ἔδραι εἰς τὸ νομοθετικόν ἢ τὰ ἄλλα αἵρετὰ σώματα κατανέμονται μεταξὺ τῶν κομμάτων κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ συνόλου τῶν ψήφων, τὰς ὁποίας συνεκέντρωσεν ἕκαστον. Παραλλαγαὶ τῶν δύο τούτων συστημάτων (ἐκάτερον τῶν ὁποίων παρουσιάζει καὶ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα) ἔχουν ἐπινοηθῇ πολλαί. Ἐκ τῶν 134 περίπου κρατῶν, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν σήμερον εἰς τὴν ὑφήλιον, τὰ 73 χρησιμοποιοῦν τὸ πλειονοψηφικόν σύστημα, τὰ 27 τὸ ἀναλογικόν καὶ τὰ λοιπὰ διάφορα μικτὰ συστήματα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Εἰς τί συνίσταται τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου ;
2. Ποῖαι αἱ περὶ ψήφου θεωρίαι ;
3. Ποῖα στάδια διηνύθησαν μέχρι καθολικεύσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου ;
4. Ἀπὸ πότε καὶ πῶς ἐχορηγήθη τὸ δικαίωμα ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας ;
5. Ποῖαι αἱ κυριώτεραι προϋποθέ-

- σεις χορηγήσεως ψήφου εἰς τοὺς πολίτας ;
6. Τί ἄλλο, πέραν τῆς ἰσότητος τῆς ψήφου, ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν τῆς δημοκρατίας ;
7. Τί εἶναι ἐκλογαί, πῶς διεξάγονται καὶ πότε ;
8. Τί εἶναι πλειονοψηφικὸν ἐκλογικὸν σύστημα ;
9. Τί εἶναι ἀναλογικὸν ἐκλογικὸν σύστημα ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

Τὸ «ἐκλογικὸν σῶμα» (δηλαδή τὸ σύνολον τῶν ἐντὸς μιᾶς χώρας δικαιουμένων ψήφου πολιτῶν) εἶναι καθ' ἑαυτὸ ἀσύνδετος μᾶζα, ἡ ὁποία ἀδυνατεῖ ν' ἀποκρυσταλλώσῃ μόνῃ τῆς γενικᾶς ἀπόψεως περὶ τῶν πρακτικῶν μεθόδων ἐξυπηρετήσεως τῶν δισταμένων συμφερόντων τῆς καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ συνόλου. Ἔχει ἀνάγκην, διὰ ν' ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἐκάστοτε ἀκολουθητέας πολιτικῆς, νὰ τοῦ προβληθοῦν διάφοροι λύσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων νὰ ἐκλέξῃ. Τὰς λύσεις αὐτὰς τὰς προτείνουν τὰ πολιτικὰ κόμματα ὑπὸ μορφὴν «προγραμμάτων» συνδεδεμένων συνήθως πρὸς τὸ πρόσωπον ὀρισμένων πολιτικῶν ἀρχηγῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπόσχονται νὰ τὰ ἐφαρμόσουν ἐὰν τοὺς δοθῇ ἡ ἐξουσία ὑπὸ τοῦ κυριάρχου λαοῦ. Τὰ προγράμματα ταῦτα ἀποτελοῦν ἐπιλογὴν ἐκ μέρους ἐκάστου κόμματος τῶν κυριωτέρων προβλημάτων τῆς στιγμῆς, καὶ τῶν προκρινομένων λύσεων.

1. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΣ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Τὰ κόμματα δύνανται νὰ ὀρισθοῦν ὡς ἐνώσεις ψηφοφόρων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μονίμως ὀργανωμένων μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς των, εἶναι δὲ ἀναγκαῖος θεσμὸς τῆς συγχρόνου δημοκρατίας. Χωρὶς αὐτὰ τὸ ἐκλογικὸν σῶμα θὰ ἦτο ἡ ἀνίσχυρον ἡ καταστροφικόν, διότι θὰ ἐτρέπετο πρὸς κατευθύνσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ συνέτριβον τὴν πολιτικὴν μηχανήν. Δὲν ἀποτελεῖ ὑπερβολὴν τὸ λεχθὲν ὅτι τὰ πολιτικὰ κόμματα τὰ ἀποδεχόμενα εἰλικρινῶς τὰς ἀρχὰς τῆς δημοκρατίας εἶναι ἐπιτελεῖα καὶ στρατοὶ ταυτοχρόνως, ποὺ προλαμβάνουν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι τὰ κόμματα ἐξασφαλίζουν τὴν εἰρηνικὴν ἐναλλαγήν τῶν ἐνσαρκωτῶν τῆς ἐξουσίας συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς

πλειονοψηφίας και χωρίς τον πειρασμόν της βίας και ότι προσφέρουν με τον ανταγωνισμό των υπηρεσίας, άνευ των όποιων θα ήτο αδύνατον να υπάρξη δημοκρατία. Οί βασικοί κανόνες του κομματικού συστήματος είναι τρείς : Πρώτος, ή συμφωνία περί συμμορφώσεως εις τας αποφάσεις της πλειονοψηφίας· δεύτερος, ή μη χρησιμοποίησις της βίας εκ μέρους της μειονοψηφίας· και τρίτος, ή έλευθερία της προπαγάνδας προς έλευθεραν κοινήν γνώμην.

Τά κόμματα οργανώνουν το έκλογικόν σώμα εις τρόπον ώστε τουτο να δύναται να λειτουργή αποτελεσματικώς. 'Ορίζουν τους ύποψηφίους δια τὰ αντιπροσωπευτικά σώματα. 'Οργανώνουν περιουσίας και συζητήσεις δια να προκαλέσουν το ενδιαφέρον του έκλογικού σώματος εις τὰ θέματα της προεκλογικής έκστρατείας. "Όταν εύρίσκονται εις την έξουσίαν λαμβάνουν ύπ' όψιν την κοινήν γνώμην, διότι γνωρίζουν ότι αν προκαλέσουν την αποδοκιμασίαν της ως κυβέρνησις διατρέχουν τον κίνδυνον να χάσουν τας προσεχείς εκλογάς. "Όταν εύρίσκονται εκτός της έξουσίας έλέγχουν την κυβέρνησιν (και το κόμμα της) δια τὰ ένδεχόμενα σφάλματά της και ύποδεικνύουν τας ιδιαιτέρας των λύσεις με την έλπίδα ότι οί ψηφοφόροι θα τὰ έμπιστευθούν εις το μέλλον. 'Η μορφή και ή έκτασις της οργανώσεως και της δραστηριότητος των κομμάτων εξαρτάται κατά μέγα μέρος από το Σύστημα εκάστου κράτους.

Είναι σχετικώς πρόσφατος ή έννοια του κόμματος, όπως την αντιλαμβάνομεθα σήμερα, χρονολογούμενη από των μέσων του παρελθόντος αιώνος, όποτε ήρχισε να διαμορφούται όριστικώς το κοινοβουλευτικόν καθεστώς δια της καθιερώσεως της καθολικής ψηφοφορίας. "Εως τότε υπήρχον λέσχαι, εταιρείαι, σύλλογοι, ομάδες με πολιτικόν χαρακτήρα όλαι. Πολιτικά κόμματα όμως, υπό την σύγχρονον έννοιαν, δέν υπήρχον. Αυτά προήλθον από τας λαϊκάς έκλογικάς επιτροπάς, τας έργατικάς ενώσεις, τους άγροτικούς συνεταιρισμούς, τους φοιτητικούς συνδέσμους και από διαφόρους άλλους οργανισμούς και θεσμούς και εταιρείας, όπως ο τεκτονισμός, ή 'Εκκλησία, τὰ οικονομικά συγκροτήματα κλπ.

2. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Εις τρείς μεγάλας κατηγορίας δύναται να διαιρεθούν τὰ σημερινά πολιτικά κόμματα. Την πρώτην αποτελούν τὰ λεγόμενα άστικά κόμ-

ματα, τὰ ὅποια ἐσχηματίσθησαν διαρκοῦντος τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ τὰ ὅποια ἐπιζοῦν μὲ τὴν σημαίαν τοῦ συντηρητισμοῦ ἢ τοῦ φιλελευθερισμοῦ. Τὰ κόμματα αὐτὰ ἔχουν ἀποκεντρωτικὴν ὀργάνωσιν. Ἐπιζητοῦν ὄχι νὰ πλαισιώσουν τὰς μάζας, ἀλλὰ νὰ συνενώσουν ἄτομα καὶ στελέχη. Ἡ ζωὴ των εἶναι προσηνατολισμένη πρὸς τὰς ἐκλογὰς καὶ τοὺς κοινοβουλευτικοὺς συνδυασμούς. Ἀσχολοῦνται μὲ τὰ πρακτικὰ πολιτικὰ προβλήματα καὶ ἀποφεύγουν τοὺς δογματισμούς. Ἀκολουθοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς των ἐκ παραδόσεως καὶ συνηθείας ἢ διὰ λόγους συμφέροντος.

Τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀποτελοῦν τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα. Αὐτὰ ἐπιδιώκουν νὰ στηρίζωνται εἰς τὰς λαϊκὰς μάζας, ἔχουν μόνιμον καὶ συνήθως ἰσχυρὰν γραφειοκρατίαν, ἐπιμελοῦνται τῆς πολιτικῆς μορφώσεως τῶν μελῶν των καὶ λειτουργοῦν κατὰ τρόπον περίπλοκον (μὲ συνέδρια, συνδιασκέψεις, συμβούλια, γραμματείας, ὀλομελείας κλπ.). Τὰ διάφορα ἀξιώματα εἰς τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα εἶναι αἰρετὰ θεωρητικῶς, λόγῳ τοῦ σχηματισμοῦ ὅμως κλικῶν καὶ ἀνταγωνισμῶν, ἢ διοικήσεως των στηρίζεται συνήθως εἰς μίαν γραφειοκρατικὴν ὀλιγαρχίαν.

Τὴν τρίτην κατηγορίαν ἀποτελοῦν τὰ ὀλοκληρωτικὰ κόμματα (κομμουνιστικόν, φασιστικόν, χιτλερικόν). Ἐχουν ἄκρως συγκεντρωτικὸν μηχανισμόν, αὐστηρὰν πειθαρχίαν καὶ στρατιωτικὴν ἱεραρχίαν. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς των εἶναι ἡ κατὰκτησις τῆς ἐξουσίας διὰ παντὸς μέσου καὶ ἡ ἐπ' ἄπειρον διατήρησις τῆς. Διὰ τὰ κόμματα αὐτά, ἐν ὅσῳ εὐρίσκονται ἐκτὸς τῆς ἐξουσίας, οἱ κοινοβουλευτικοὶ ἀγῶνες ἔχουν δευτερεύουσαν σημασίαν. Ἐκεῖνο, ποῦ προέχει εἶναι ἡ ὀργάνωσις ἐνὸς μηχανισμοῦ βιαίας καταλήψεως τῆς ἀρχῆς καὶ μονίμου διασφαλίσεώς της διὰ τοῦ καταναγκασμοῦ.

Τὰ σύγχρονα ὀργανωμένα πολιτικὰ κόμματα διαθέτουν διάρθρωσιν καὶ μηχανισμόν, μὲ τὸν ὅποῖον κινοῦνται καὶ κινοῦν τὰ μέλη των καὶ τοὺς ὁπαδοὺς των. Ἡ ἔννοια τοῦ μέλους ὅμως δὲν ἔχει εἰς ὅλα τὰ ἴδιον περιεχόμενον. Ἄλλο σημαίνει «μέλος» τοῦ κόμματος εἰς ἓν ἀστικὸν κόμμα, ἄλλο εἰς ἓν κομμουνιστικόν, ἄλλο εἰς ἓν σοσιαλιστικόν. Ὑπάρχουν καὶ κόμματα, ποῦ δὲν ἔχουν καθόλου μέλη, ἀλλὰ μόνον ἐπαγγελματίας τῆς ἐκλογικῆς μηχανῆς ὁπαδοὺς, ποῦ ἀσχοιοῦνται μὲ τὰς προκριματικὰς ἐκλογὰς, καὶ τὸ ἀνώνυμον πλῆθος.

Ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῆς ἐσωτερικῆς διαρθρώσεως των καὶ τοῦ σκο-

ποῦ, τὸν ὁποῖον τάσσουν, τὰ κόμματα διακρίνονται εἰς δύο εἶδη : εἰς κόμματα στελεχῶν καὶ εἰς κόμματα μαζῶν.

Τὰ κόμματα στελεχῶν ἀποβλέπουν εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῶν καλύτερων στοιχείων διὰ τὴν προπαρασκευὴν καὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος. Ἐπιδιώκουν τὴν ποιότητα καὶ ὄχι τὴν ποσότητα. Ἀναζητοῦν «προσωπικότητα», ποὺ νὰ ἔχουν κύρος ἢ πείραν τῆς ἐκλογικῆς τεχνικῆς ἢ τοπικὴν ἐπιρροὴν ἢ χρήματα διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ταμείου τοῦ κόμματος.

Τὰ κόμματα μαζῶν προσπαθοῦν νὰ ἔχουν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτεραν καὶ μονιμωτέραν ἐπαφὴν μὲ τὰς λαϊκὰς μάζας διὰ νὰ ἐπιλέγουν μεταξὺ αὐτῶν τὰ ἱκανώτερα στοιχεῖα, νὰ σχηματίσουν ἀπὸ αὐτὰ ἓνα ἡγετικὸν μηχανισμόν, νὰ τὰ μορφώσουν πολιτικῶς καὶ νὰ εἰσπράττουν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας συνδρομᾶς. Τοιαῦτα κατ' ἐξοχὴν κόμματα εἶναι τὰ σοσιαλιστικά, τὰ ὁποῖα ἰδρύθησαν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος καὶ τὰ ὁποῖα ἀρχικῶς ἐφιλοδόξησαν νὰ ἐκπροσωπήσουν τὰ συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξεως μόνον, βραδύτερον δὲ υἱοθέτησαν καὶ συνθήματα εὐρυτέρας ἀπηχήσεως.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ κομμουνισμοῦ ἀπὸ τῆς δευτέρας δεκαετίας τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἐπροκάλεσε δύο οὐσιώδεις μεταβολάς: Ἀφ' ἐνὸς ἐσχηματίσθησαν καὶ εἰς τὴν ἐθνικὴν παράταξιν κόμματα ποὺ συνεδύαζον τὰς δύο ιδιότητας, ἦσαν δηλαδή ταυτοχρόνως κόμματα στελεχῶν καὶ κόμματα μαζῶν (καὶ τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὸ φασιστικὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸν εἰς τὴν Γερμανίαν) καὶ ἐφ' ἑτέρου διεμορφώθη νέος μικτὸς τύπος «ἐργατικοῦ» κόμματος, τὸ κομμουνιστικόν, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ εἶναι ταυτοχρόνως κόμμα στελεχῶν καὶ μαζῶν. Τὰ κομμουνιστικά κόμματα ἔχουν αὐστηρῶς συγκεντρωτικὴν διάρθρωσιν καὶ στρατιωτικὴν πειθαρχίαν, στηρίζονται δὲ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς συνωμοτικότητος καὶ διαθέτουν στελεχῇ ἐπαγγελματικῶς ἐκπαιδευμένα εἰς ὅλας τὰς μορφὰς ἐπαναστατικῆς δράσεως.

3. ΚΟΜΜΑΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Οἱ τύποι κομματικῶν συστημάτων, τὰ ὁποῖα ἐπικρατοῦν σήμερον εἰς τὰ δημοκρατικά κράτη εἶναι δύο : ὁ **δικομματισμός** (ἡ ὑπαρξίς, δηλαδή, δύο μειζόνων κομμάτων ἴσης περίπου καὶ ἐλαφρῶς διαφερούσης ἐκάστοτε δυνάμεως) καὶ ὁ **πολυκομματισμός** (ἡ ὑπαρ-

ξίς πλειόνων κομμάτων με ἴσην περίπου δύναμιν). Ὁ δικομματισμός καὶ ὁ πολυκομματισμός ἀποτελοῦν τὸ γινώρισμα τῆς δημοκρατίας. Ἡ ἐπικράτης εἰς τὴν χώραν τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἐκ τῶν δύο τούτων συστημάτων ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλοὺς καὶ πολυπλόκους παράγοντας : ἀπὸ τὴν παράδοσιν, ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν συγκρότησιν, ἀπὸ τὴν θρησκευτικότητα τοῦ δεδομένου ἔθνους, ἀπὸ τὴν σύνθεσίν του, ἀπὸ τοὺς ἀνταγωνισμοὺς τῶν τυχόν ὑπαρχουσῶν μειονοτήτων, ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὸ ἰσχύον ἐκλογικὸν σύστημα καὶ τὴν μονιμότητα ἢ μεταβλητότητά του κλπ. Δικομματικὸν πρακτικῶς σύστημα ἐπικρατεῖ εἰς τὴν Μ. Βρεταννίαν καὶ τὰς Ἡνωμ. Πολιτείας. Πολυκομματικόν, εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἄλλας χώρας τοῦ ἐλευθέρου κόσμου.

Ἡ ὑπαρξίς δύο ἀντιθέτων τάσεων σημαίνει τὴν ὑπαρξιν δύο ἀντιθέτων λύσεων ἐπὶ ἐνὸς προβλήματος τοῦ οἰκονομικοῦ, κοινωνικοῦ, πολιτικοῦ, θρησκευτικοῦ κλπ. βίου τοῦ ἔθνους. Ὑπάρχουν ὅμως πάντοτε δυνατότητες προβολῆς καὶ ἐνδιαμέσων λύσεων, αἱ ὁποῖαι παρέσχον τὴν βᾶσιν ἐμφανίσεως τοῦ κέντρου μεταξὺ τῶν ἄκρων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐνεφανίσθησαν κόμματα τοῦ «κέντρου», τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἴδιον δόγμα, ἀλλὰ ἐπιδιώκουν νὰ πραγματοποιήσουν μίαν σύνθεσιν ἀπὸ δύο ἀντίθετα πολιτικὰ προγράμματα. Τὸ «κέντρον» εἶναι τὸ γεωμετρικὸν σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον συναντῶνται οἱ μετριοπαθεῖς δύο ἀντιθέτων τάσεων.

Πολυκομματισμός ἐπικρατεῖ ἐκεῖ ὅπου λειτουργοῦν περισσότερα τῶν τριῶν κομμάτων. Οἱ παράγοντες, οἱ ὁποῖοι καθορίζουν τὴν ὑπαρξιν πολλῶν κομμάτων, εἶναι κυρίως αἱ ἐσωτερικαὶ ἀντιθέσεις αἱ ὑφιστάμεναι ἐντὸς μιᾶς δεδομένης χώρας. Καὶ αἱ ἀντιθέσεις αὗται εἶναι : κοινωνικαί, πολιτικαί, οἰκονομικαί, θρησκευτικαί, ἐθνολογικαὶ καὶ ἱστορικαί. Πέραν αὐτῶν ὅμως ὁ κυριώτερος συντελεστής τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν κομμάτων εἶναι τὸ ἐκλογικὸν σύστημα. Τὸ ἀναλογικὸν εὖ νοεῖ τὸν πολυκομματισμόν. Τὸ πλειονοψηφικὸν εὖ νοεῖ τὸν δικομματισμόν. Τὸν πολυκομματισμόν ὅμως τὸν εὖ νοεῖ καὶ ὁ ἀνεπτυγμένος ἀτομικισμός τῶν πολιτῶν, ἡ ἔμφυτος κλίσις των πρὸς τὴν κατάτμησιν τῆς δράσεως καὶ τῶν ἐκδηλώσεών της καὶ ἡ προτίμησις πρὸς τὸν προσωπικὸν παράγοντα. Πάντα ταῦτα ἀποτελοῦν πρόσθετον συντελεστὴν κομματικῆς διασπορᾶς. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ ὑπερβολικὸς κατακερματισμός τῶν πολιτικῶν δυνάμεων εἰς μίαν χώραν ἀποτελεῖ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-

στον, νοσηρόν σύμπτωμα καὶ μαρτυρεῖ κρίσιν τῆς ἡγέτιδος τάξεως.

Διὰ τὸν ὑπολογισμόν τῆς δυνάμεως τῶν κομμάτων ἰσχύουν τρία κριτήρια : Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀπαδῶν· ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλογέων (ἐκλογικὴ ἀκτινοβολία)· καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀπαδῶν δὲν ἀποτελεῖ μέτρον γενικοῦ ὑπολογισμοῦ, διότι τὰ μὲν κόμματα στελεχῶν δὲν τηροῦν μητρῶα μελῶν, τὰ δὲ κόμματα μαζῶν ἔχουν ποικίλους τρόπους ὑπολογισμοῦ των. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλογέων, ἀντιθέτως, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν, ἀποτελοῦν κοινὰ μέτρα. Μὲ τὸν πρῶτον κρίνεται ἡ δύναμις ἐνὸς κόμματος εἰς τὴν κοινὴν γνώμην (ἡ ἀκτινοβολία του). Μὲ τὸν δεύτερον, ἡ «κυβερνητικὴ» δυναμικότης του. Διὰ ν' ἀναλύσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινῆς γνώμης ἐναντι τῶν κομμάτων βασιζόμεθα ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλογέων. Διὰ νὰ καθορίσωμεν τὸν ρόλον των καὶ τὴν βαρύτητά των ἐντὸς τοῦ κράτους, ἐξετάζομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν των. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὰ κόμματα διαιροῦνται : εἰς κόμματα τῆς πλειονοψηφίας (ἐκεῖνα, ποὺ ἡμποροῦν νὰ σχηματίσουν μόνον των κυβέρνησιν, διότι διαθέτουν τὴν πλειονοψηφίαν τῶν ἐδρῶν εἰς τὴν Βουλὴν), εἰς μεγάλα κόμματα καὶ εἰς μικρὰ κόμματα, τὰ ὅποια συχνὰ διαδραματίζουν ρόλον ἄκρως δυσανάλογον πρὸς τὴν ἀριθμητικὴν των σημασίαν.

Τὰ πολιτικὰ κόμματα ἐγεννήθησαν ἱστορικῶς ὅταν αἱ λαϊκαὶ μαζαὶ ἀνῆλθον καὶ εἰσῆλθον οὐσιαστικῶς εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν. Ἐσχημάτισαν τὰ ἀναγκαῖα πλαίσια διὰ ν' ἀναπτυχθοῦν τὰ πολιτικὰ στελέχη τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ ἡ ἀνάπτυξις των συνεταυτίσθη μὲ τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δημοκρατίας. Παρουσιάζουν πολλὰ μειονεκτήματα, ποὺ ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον στοιχεῖον κάθε ἀνθρωπίνου θεσμοῦ. Προσέφεραν ὅμως καὶ προσφέρουν ὑπηρεσίας εἰς τὰ ἔθνη καὶ τὰς κοινωνίας. Ἐν καθεστῶς μὲ πολιτικὰ κόμματα, ἔστω καὶ κακῶς λειτουργοῦντα, ἔχει ὅπωςδῆποτε στοιχεῖα δημοκρατικότητος. Ἐνῶ ἐν καθεστῶς χωρὶς κόμματα — καὶ τοιοῦτον εἶναι τὸ καθεστῶς, εἰς τὸ ὅποιον ὑπάρχει ἐν μόνον κόμμα, τὸ βιαίως καὶ μονίμως κυβερνῶν — εἶναι ξένον καὶ ἐχθρικόν πρὸς τὴν δημοκρατίαν.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποία είναι βασικώς ή άποστολή των πολιτικῶν κομμάτων ;
2. Ποῖοι οἱ βασικοὶ κανόνες τοῦ κόμματικοῦ συστήματος ;
3. Πόθεν προῆλθον τὰ κόμματα καὶ πῶς ἔλαβον τὴν σημερινήν των μορφήν ;
4. Πόσαι κατηγορίαι κομμάτων υπάρχουν σήμερον ;
5. Πῶς εἶναι συγκεκροτημένα τὰ ολοκληρωτικὰ κόμματα ;
6. Τί εἶναι κόμμα στελεχῶν καὶ τί κόμμα μαζῶν ;
7. Τί εἶναι δικομματισμός καὶ τί πολυκομματισμός ;
8. Ποῖα τὰ κριτήρια διὰ τὸν ὑπολογισμόν τῆς δυνάμεως τῶν κομμάτων ;
9. Ὑπάρχει σχέσις κομματικοῦ καὶ ἐκλογικοῦ συστήματος καὶ ποία ;

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΩΣ ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ

Ἡ δημοκρατία ὡς κρατικὴ μηχανὴ εἶναι πολὺπλοκος, μὲ πολλοὺς μοχλοὺς καὶ πλῆθος ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι τοὺς θέτουν εἰς κίνησιν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, ὅπως καὶ αἱ ἰσχυραὶ συνταγματικαὶ δεσμεύσεις καὶ οἱ ἔλεγχοι καθιστοῦν τὴν δημοκρατίαν, συμφώνως πρὸς τὰς ἀπόψεις πεπειραμένων πολιτειολόγων, «τὸ δυσχερέστερον τῶν πολιτευμάτων». Ταυτοχρόνως ὅμως ἡ δημοκρατία ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι, ὑπὸ ὁμαλᾶς συνθήκας λειτουργίας της, εἶναι ἀδύνατον νὰ μετατραπῇ εἰς παντοδυναμίαν ἢ κρατικὴ ἐξουσία. Ἐπὶ πλεόν, ἀπὸ ὅλας τὰς μορφὰς κυριαρχίας μόνον εἰς τὴν δημοκρατίαν ἡ κρατικὴ ἐξουσία εἶναι ἡ ὀλιγώτερον ἀφόρητος διὰ τοὺς πολίτας.

Ἐν ἀκόμῃ προσὸν τῆς δημοκρατίας εἶναι ὅτι ἐπιδιώκει καὶ προτιμᾷ τὴν ἐξομάλυνσιν τῶν ἀντιθέσεων, δὲν ἀποφεύγει ὅμως τὸν ἀγῶνα, οὔτε τὸν καταπνίγει διὰ τῆς βίας. Εἰς τὸν δημόσιον βίον ἐμφανίζονται συχνὰ ἀντίθετοι ἀπόψεις, αἱ ὅποια συγκρούονται μεταξύ των. Ἡ δημοκρατία ἐπιτρέπει τὴν ἐλευθέραν ἐκδήλωσιν αὐτῶν τῶν ἀπόψεων. Ὁ πολίτης ὀφείλει νὰ σχηματίσῃ γνώμην διὰ τῆς ἐλευθέρως, πνευματικῶς ἐντίμου, ἐκθέσεως τῶν ἀντιθέτων ἀπόψεων καὶ ἔχει παραλλήλως τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφράζῃ ἐλευθέρως τὰς ἀπόψεις αὐτάς. Αἱ δικτατορίαι, ἀντιθέτως, δὲν ἀνέχονται τὴν ἐλευθερίαν τῆς γνώμης.

Ἀλλὰ καὶ ἡ δημοκρατία ἔργον ἀνθρώπων εἶναι καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν δύναται νὰ εἶναι τελεία. Σχεδὸν καθημερινῶς διαβάζομεν ἢ ἀκούομεν σφοδροτάτας ἐπικρίσεις κατ' αὐτῆς ἢ σχέδια βελτιώσεώς της ἐκ μέρους ἐπαϊόντων ἢ ἀδῶν, ἀρμοδίων ἢ ἀναρμοδίων, δημοκόπων καὶ κακοβούλων, πολιτικῶν μὲ ἐπίγνωσιν τῆς εὐθύνης των καὶ πληρωμένων ἐκπροσώπων οἰκονομικῶν συμφερόντων. Οὐδαμοῦ ὅμως καὶ οὐδέποτε ὑπῆρξε πολίτευμα, εἰς τὸ ὅποιον ἡ πραγματικότης ν' ἀνταπεκρίθη ἢ ν' ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ ἰδεῶδες καὶ οὐδαμοῦ καὶ οὐδέποτε ὑπῆρξαν καταστατικοὶ χάρται ἢ νόμοι ἐκπονηθέντες ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ

ίκανοποιούντες απόλύτως όλους. Πᾶσα τακτοποίησις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ὑπόκειται εἰς ἀνθρωπίνας ἀτελείας καὶ εἰς ἀνθρωπίνας παραλείψεις. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ παραιτηθῇ τις τῆς προσπαθείας ὅπως διορθώσῃ ὅσα δὲν ἔχουν καλῶς ἢ ὅπως διαφυλάξῃ ὅσα κινδυνεύουν.

Καθῆκον παντὸς πολίτου εἰς μίαν δημοκρατίαν εἶναι νὰ συμβάλλῃ δι' ὅλων τῶν δυνάμεών του καὶ ἐν πλήρει συνειδήσει εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ὁ καθεὶς, βεβαίως, μὲ τὸν ἰδικόν του τρόπον καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς ἀρμοδιότητός του. Εἰς τὴν δημοκρατίαν ἡ τύχη τοῦ λαοῦ εὐρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἰδίου τοῦ λαοῦ. Διὰ τοῦτο, ἄλλωστε, ἡ δημοκρατία εἶναι τὸ ἀπαιτητικώτερον πολίτευμα.

Ὡς «κυριαρχία τοῦ λαοῦ διὰ τὸν λαόν» ἡ δημοκρατία πρέπει νὰ γίνῃ ζωντανή καὶ ν' ἀποκτήσῃ περιεχόμενον μέσῳ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι τὴν αἰσθάνονται καὶ τὴν ἐκτιμοῦν ὡς ἀξίαν. Κάθε πολίτης ὀφείλει, μετατρέπων τὴν γνωστὴν φράσιν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' : «Τὸ κράτος εἶμαι ἐγώ», νὰ λέγῃ : «Καὶ ἐγὼ εἶμαι τὸ κράτος !». Πρέπει νὰ εἶναι ἔτοιμος ὡς ἐλεύθερος καὶ ὑπεύθυνος πολίτης νὰ ὑπεραμυνθῇ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἡ δημοκρατία εἶναι ἡ μορφή ἐκείνη τῆς διαμορφώσεως πολιτικῆς βουλῆσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἕκαστος πρέπει νὰ ἔχῃ συνείδησιν διὰ λογαριασμὸν τοῦ συνόλου.

Οἱ Ἀμερικανοί, οἱ Ἀγγλοὶ, οἱ Ἑλβετοὶ πιστεύουν εἰς τὴν δημοκρατίαν των καὶ ὑπερφηανεύονται δι' αὐτήν. Ὑπὸ τὸ δημοκρατικὸν καθεστὼς των, ἐὰν τὸ ἐξετάσωμεν ἐν τῷ συνόλῳ του, δὲν ἀπεκόμισαν ἀπογοητευτικὴν πεῖραν. Τούναντίον. Καὶ ἡ ἐπιτυχία αὐτῇ τοῦ πολιτεύματός των δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὴν μακροχρόνιον καὶ ἀδιάσπαστον δημοκρατικὴν παράδοσιν. Ὅφειλεται πρὸ παντὸς εἰς τὸν λεγόμενον δημοκρατικὸν τρόπον ζωῆς, δηλαδὴ τὴν στάσιν τῶν ἀνθρώπων ἑναντι τῶν ζητημάτων τῆς καθημερινῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Χαρακτηριστικὰ τοῦ δημοκρατικοῦ τρόπου ζωῆς εἰς τὰς χώρας αὐτάς εἶναι : τὸ ὅτι ὅλοι λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὸν πλησίον των· ἢ ἀπὸ μακροῦ χρόνου κτηθεῖσα ἐκ τοῦ ἀθλητισμοῦ συνήθεια τοῦ «ἐντίμου παιγνιδίου» ποὺ συντελεῖ ὥστε νὰ ἡμπορῇ κανεὶς νὰ διατηρῇ τὴν ἀξιοπρέπειάν του ἀκόμη καὶ ὅταν χάνῃ· ἡ ἀνεκτικότης ἑναντι τοῦ ἀντιπάλου· ἡ μὲ αὐτὴν συνδεομένη πειθαρχία, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἀκούει τις μὲ ἡρεμίαν τὸν ἀντίπαλόν του· ἡ φιλικὴ ἀνοχή καὶ συναδελφικότης· ἡ ἀπλότης εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ προϋσταμένων καὶ ὑφισταμένων· ἡ

εὐθαρσῆς εἰλικρίνεια ἐκάστου πολίτου κατὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἀπόψεώς του, ἡ ὁποία δὲν συνεπάγεται ἀπώλειαν τῆς εὐπρεπείας· τὸ θερμὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ ζητήματα τῆς ἡμέρας κλπ.

Ὁ δημοκρατικὸς τρόπος ζωῆς προϋποθέτει τὰ ἑξῆς :

1. Νὰ ἐκδηλώνῃ ὁ πολίτης ἐνδιαφέρον διὰ τὸ κράτος ὡς διαχειριστὴν τῶν δημοσίων ὑποθέσεων, αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν ὅλους τοὺς πολίτας. Ἐκαστος πολίτης ὀφείλει νὰ τελῇ ἐν ἐπιφυλακῇ, διότι ἡ πόλις καὶ τὸ κράτος εἶναι ἰδική του ὑπόθεσις.

2. Νὰ λαμβάνῃ θέσιν ἐναντι τῶν πολιτικῶν ζητημάτων, ἐν πάσῃ ψυχραιμίᾳ μετὰ τὴν ἐξέτασίν των. Ὅποιοι ἀγνοοῦν τὰ ζητήματα αὐτὰ ἢ τὰ γνωρίζει μόνον ἐν μέρει εἶναι προτιμώτερον νὰ ἀπέχῃ.

3. Νὰ εἶναι ἀνεκτικὸς, νὰ σταθμίζῃ ψυχραίμως τὴν γνώμην τῶν ἄλλων καὶ νὰ τὴν λαμβάνῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν. Δὲν ὑπάρχει μόνον φῶς ἢ μόνον σκότος. Θορυβώδεις σκηναὶ καὶ προσωπικαὶ ἀντεγκλήσεις ἀποδεικνύουν ἔλλειψιν εὐπρεπείας καὶ δὲν βοηθοῦν νὰ μεταπεισθῇ ὁ ἀντίπαλος.

4. Νὰ μὴ ὑποστηρίξῃ ἀποκλειστικῶς προσωπικὰ ἢ ταξικὰ συμφέροντα, ἀλλὰ νὰ ἐκτιμᾷ καὶ τὰ δίκαια ζωτικὰ συμφέροντα τῶν ἄλλων.

5. Νὰ ἀναγνωρίζῃ μὲ παρρησίαν καὶ ἐλευθέρως ὅτι ἡ διαχείρισις τῶν σοβαρῶν δημοσίων συμφερόντων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀνατεθῇ εἰς οἷονδήποτε, ἀλλὰ μόνον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι διακρίνονται διὰ τὰς γνώσεις των καὶ τὰς ικανότητάς των καὶ εἶναι γνωστοὶ ὡς «προσωπικότητες». Εἶναι σημαντικώτατον δι' ἐν κράτος νὰ διαθέτῃ ἐπιτελεῖον ἐπιλέκτων.

6. Νὰ ἀποδέχεται τὰς εὐθύνas του καὶ νὰ καθιστᾷ τὸν ἑαυτὸν τοῦ συνυπεύθυνου, ἔστω καὶ ἂν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὸ νὰ δίδῃ τὴν ψῆφόν του κατὰ τὰς ἐκλογάς.

7. Νὰ δίδῃ εἰς τὸ κράτος ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὸ κράτος (φόρους κλπ.).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποῖα τὰ πλεονεκτήματα τῆς δημοκρατίας ;

2. Ὑπάρχουν τέλεια πολιτεύματα ;

3. Ποῖον τὸ καθῆκον τοῦ πολίτου εἰς τὴν δημοκρατίαν ;

4. Τί σημαίνει «κυριαρχία τοῦ λαοῦ

διὰ τὸν λαόν» ;

5. Τί σημαίνει «δημοκρατικὸς τρόπος ζωῆς» ;

6. Ποῖαι αἱ προϋποθέσεις «τοῦ δημοκρατικοῦ τρόπου ζωῆς» δι' ἕκαστον πολίτην ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI

Ο ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ

"Αρνησιν τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ δημοκρατία, ἀποτελεῖ ὁ ὀλοκληρωτισμός. Ἡ μορφή αὐτῇ διακυβερνήσεως ἀπεκλήθη οὕτω διότι τὸ βασικὸν χαρακτηριστικόν της εἶναι ὅτι τὸ κράτος ἐνσαρκοῦται ὑπὸ ἐνὸς κόμματος, τὸ ὁποῖον ἀσκει μονίμως ἀπόλυτον καὶ ὀλοκληρωτικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν πολιτῶν. Ὁ ὀλοκληρωτισμὸς ὑπὸ τὴν σύγχρονον μορφήν ἐνεφανίσθη μετὰ τὸν Πρῶτον Παγκόσμιον Πόλεμον καὶ ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Ρωσσίαν (1917) ὡς μπολσεβικισμός (κομμουνισμός), εἰς τὴν Ἰταλίαν (1922) ὡς φασισμός καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν (1933) ὡς ἐθνικοσοσιαλισμός (νατσιασμός). Μετὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον καὶ συνεπεία τούτου κατέρρευσεν ὁ φασιστικὸς καὶ ὁ ἐθνικοσοσιαλιστικὸς ὀλοκληρωτισμός, ἐνῶ ὁ κομμουνιστικὸς ἐξηπλώθη διὰ τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ ἢ αὐτοδυνάμως καὶ εἰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας.

1. ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΣΜΟΣ, ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ, ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ

Βασικῶς ὁ ὀλοκληρωτισμὸς δὲν εἶναι κάτι τὸ νέον, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἀπλῶς νέαν μορφήν χρησιμοποίησεως παλαιῶν μεθόδων. Τὰ ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα εἶναι συγχρονισμένη ἀναβίωσις τοῦ παλαιοῦ ἀπολυταρχικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον διεξεδίκει τὸ δικαίωμα μονοπωλήσεως τῆς ἐξουσίας ἐντὸς μιᾶς δεδομένης «κοινότητος» διὰ τὴν κηρύσσει πόλεμον, νὰ συνάπτῃ εἰρήνην, ν' ἀποφασίξῃ περὶ τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν, νὰ ἐπιβάλλῃ φόρους, νὰ παραχωρῇ καὶ νὰ ἀφαιρῇ ἰδιοκτησίαν, νὰ καθορίξῃ τί εἶναι ἔγκλημα, νὰ κολάζῃ τὴν ἀνυπακοήν, νὰ ἐπεμβαίνει εἰς τὰ τῆς οἰκογενείας, νὰ ρυθμίζῃ τὰς προσωπικὰς συνθείας, νὰ ἐλέγχῃ τὴν σκέψιν κλπ.

Ὁ ἀπολυταρχισμὸς ὑπὸ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν μορφήν εἶναι ὁ παλαιότερος τύπος ἀσκήσεως ἐξουσίας (διακυβερνήσεως), εἴτε ἀναχθῇ κανεὶς εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς ὡς ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενειακῆς ὁμάδος, εἴτε ἐνθυμηθῇ τὴν ἐξουσίαν τοῦ στρατιωτικοῦ κατακτητοῦ. Ἐναντίον τῶν διαφόρων αὐτῶν μορφῶν ἀπολυταρχισμοῦ ἡ δημοκρατία διεξεδίκησεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ δικαιώματά της καὶ ἐλάχισται εἶναι σήμερον αἱ ἐπιζήσασαι τῆς ἐπιθέσεως. Οἱ παλαιοὶ ἀπολυταρχισμοί, στηριζόμενοι συνήθως ἐπὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος καὶ τῶν «ἐκ Θεοῦ» δικαιωμάτων ἐξηφανίσθησαν ὅλοι σχεδὸν ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου. Οἱ νέοι δὲν ἔχουν πλέον θρησκευτικὴν ἢ κληρονομικὴν βάσιν καὶ δικαιολογοῦν ἑαυτοὺς ἐπικαλούμενοι ἄλλην ἀρχήν, παλαιὰν ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως, ἀλλ' «ἐκσυγχρονισμένην»: τὴν ἀρχὴν τῆς δικτατορίας.

Τί εἶναι ὅμως δικτατορία; Ὁ ἐπικρατέστερος ὁρισμὸς της εἶναι ὁ ἐξῆς: ἡ διακυβέρνησις ὑπὸ ἐνὸς ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀρχικῶς δὲν κατέλαβε τὴν ἐξουσίαν κληρονομικῶς δικαίῳ, ἀλλὰ εἴτε διὰ τῆς βίας, εἴτε διὰ συγκαταθέσεως καὶ συνηθέστερον διὰ συνδυασμοῦ ἀμφοτέρων καὶ ὁ ὁποῖος διαθέτων ἐξουσίαν τὴν ἀσκειῖ αὐθαριέτως διὰ διαταγῶν μᾶλλον παρὰ διὰ νόμων. Τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα τῆς δικτατορίας εἶναι ὅτι δὲν λογοδοτεῖ εἰς κανένα καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀντικειμενικὸς περιορισμὸς τῆς χρονικῆς διαρκείας της. Ὁ ὅρος ἐλήφθη ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ῥώμην ὅπου (ἐπὶ ἐλευθέρᾳ πολιτείᾳ) παρεχωροῦντο ὑπὸ τῆς Συγκλήτου, εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις, ἀπεριόριστοι ἐξουσίαι εἰς ἓν ἄτομον.

Κατὰ τοὺς μετὰ τὸν Μεσαίωνα χρόνους διάφοροι ἡγήται ὑψώθησαν, συνεπεῖχ' εἰδικῶν συνθηκῶν, μέχρι τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας (ὁ Γουλιέλμος τῆς Ὁράγγης, ὁ Κρόμβελλ, ὁ Δαντὼν, ὁ Ροβεσπιέρος) καὶ λιέλμος τῆς Ὁράγγης, ὁ Κρόμβελλ, ὁ Δαντὼν, ὁ Ροβεσπιέρος) καὶ ὠνομάσθησαν «δικτάτορες» ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων. Ἀλλ' ὁ πρῶτος πραγματικὸς δικτάτωρ τῶν νεωτέρων χρόνων, ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς νεωτέρας δικτατορίας, ὑπῆρξεν ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης (1769 - 1821). Ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐν μέσῳ κρίσεως, ἀλλὰ πάρτης (1769 - 1821). Ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐν μέσῳ κρίσεως, ἀλλὰ κατέστησε τὴν ἐξουσίαν του μόνιμον καὶ ἔθεσε τὴν βάσιν ἐνὸς νέου τύπου αὐθεντίας: τῆς ἀπολυταρχίας τῆς στηριζομένης ἐπὶ μείγματος κοινης συγκαταθέσεως καὶ ἀπροσχηματίστου βίας. Ὑπὸ τὴν σημερινὴν ὅμως μορφήν της ἡ δικτατορία ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Ῥωσίαν μετὰ τὸν Λένιν τὸ 1917.

Ἡ ἱστορικὴ πεῖρα ἔχει ἀποδείξει ὅτι ἡ δικτατορία οὐδέποτε ἐπικρατεῖ εἰς μίαν χώραν μετὰ δημοκρατικὰς παραδόσεις καὶ μετὰ ἰσχυρὰν

συνείδησιν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀτομικῆς πολιτικῆς εὐθύνης. "Ὅπου ἐξηφανίσθη ἡ δημοκρατία, ἦτο φυτὸν χωρὶς βαθείας ρίζας καὶ ξένον διὰ τὸ ἔδαφος. Εἰς κάθε περίπτωσιν ἡ δικτατορία ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν. Στρατιωτικὴ ἦττα, οἰκονομικὴ κρίσις, κατάρρευσις παλαιῶν παραδόσεων, ἔλλειψις ἄλλης καλυτέρας λύσεως, ἀνικανότης τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας, φθορὰ τῶν θεσμῶν, ὅταν συμπέσουν μὲ τὴν ὑπαρξίν ἐνὸς ἀτόμου ἢ ομάδος ἀτόμων μὲ συγκεκριμένον πρόγραμμα, σαφὲς σχέδιον δράσεως καὶ ἀποφασιστικὴν νοοτροπίαν, ὁδηγοῦν εἰς τὴν δικτατορίαν.

2. Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ

"Ὅλοι σχεδὸν αὐταὶ αἱ προϋποθέσεις ὑπῆρχον εἰς τὴν Ρωσίαν τοῦ 1917 : Ὁ πόλεμος εἶχε προσλάβει δυσάρεστον τροπὴν διὰ τὰ ρωσικὰ ὄπλα. Ὁ στρατὸς ἦτο κουρασμένος. Ὁ λαὸς ὑπέφερε ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν καὶ τὴν μείωσιν τῆς παραγωγῆς λόγῳ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Τὸ τσαρικὸν καθεστὼς εἶχεν ἀπὸ μακροῦ χάσει καὶ τὴν αἰγλήν του καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητά του. Καὶ ἐπὶ πλέον, ὑπῆρχε καὶ ἔδρα ἀπὸ δεκαπενταετίας εἰς τὴν ἀχανῆ χώραν ἐν συνωμοτικὸν καὶ δραστήριον κόμμα, τὸ Κομμουνιστικόν (Μπολσεβικικόν), ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ ὁποίου εὐρίσκετο ἕνας ἰδιοφυὴς ὁργανωτὴς καὶ πολιτικός : ὁ Βλαδὶμηρος Ἰλιτς Οὐλιάνωφ, ὁ ὁποῖος ἔμεινε γνωστὸς εἰς τὴν ἱστορίαν μὲ τὸ ψευδώνυμον Λένιν (1870 - 1924).

Δὲν ἀνέτρεψε τὸ κόμμα αὐτὸ τὸν ἀντιπαθῆ καὶ χρεωκοπημένον τσαρισμόν, παρὰ τὴν εὐρύτητα καλλιεργημένην ἐντύπωσιν ἐκ μέρους τῶν κομμουνιστῶν, οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν περὶ τῆς «ἐνδόξου ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως» των. Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ Λένιν καὶ τὸ κόμμα του τὸν Ὀκτώβριον (ν. ἡ. 7 Νοεμβρίου) τοῦ 1917 ἀνέτρεψαν τὴν πρῶτην δημοκρατικὴν κυβέρνησιν τῆς ρωσικῆς ἱστορίας, ἡ ὁποία προῆλθεν ἀπὸ μίαν γνησίως λαϊκὴν ἐξέγερσιν ἐπισυμβᾶσαν τὸν Φεβρουάριον (ν. ἡ. Μάρτιον) τοῦ ἰδίου ἔτους. Ἀντὶ «ἐπαναστάσεως» οἱ μπολσεβῆκοι ἀποτελοῦντες μίαν ἐλαχίστην, ἀλλὰ δυναμικὴν μειονοψηφίαν (25.000 μέλη τοῦ κόμματος ἐπὶ πληθυσμοῦ τότε 150 ἑκατομμυρίων) ἔκαμαν ἐν ἀντεπαναστατικὸν πρᾶξιμόπημα κατὰ τῆς ἐγκαθιδρυμένης ἤδη ἐν Ρωσίᾳ δημοκρατίας.

Τὸ καθεστώς, τὸ ὁποῖον ἐγκαθίδρυσεν ἡ φεβρουαριανὴ ἐπανάστασις τοῦ 1917 ὑπὸ τὸν σοσιαλιστὴν ἡγέτην Ἀλέξανδρον Κερένσκυ, ἦτο τόσον δημοκρατικὸν καὶ τόσον σύμφωνον πρὸς τοὺς πόθους τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, ὥστε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1917 ὁ ἡγέτης τῶν μπολσεβίκων, ὁ Λένιν, ἠναγκάζετο νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ Ρωσσία ἦτο «ἡ πλέον ἐλευθέρα χώρα τοῦ κόσμου». Πράγματι δέ, ἡ φεβρουαριανὴ ἐπανάστασις εἶχε καταργήσει ὅλας τὰς ἐθνικὰς, θρησκευτικὰς καὶ ταξικὰς διακρίσεις, εἶχε καθιερώσει διὰ νόμου τὸ ἀξίωμα ὅτι «οὐδεὶς στερεῖται τοῦ φυσικοῦ αὐτοῦ δικαστοῦ», εἶχεν ἐξασφαλίσει ἐγγυήσεις περὶ τῆς ἀμεροληψίας τῶν δικαστηρίων, εἶχε παράσχει ἰσότητα δικαιωμάτων εἰς τὰς γυναῖκας, εἶχε διακηρύξει τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν τοῦ τύπου, εἶχεν ἀποκαταστήσει ὅλας τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας καὶ εἶχε καταργήσει τὰ καταπιεστικὰ εἰς βάρος τῶν ἀγροτῶν μέτρα.

Ἡ συσταθεῖσα μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ τσάρου καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατίας εἰς τὴν Ρωσσίαν Προσωρινὴ Κυβέρνησις τοῦ Ἀ. Κερένσκυ προεκήρυξε γενικὰς ἐκλογὰς Συντακτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως διὰ τὸν Νοέμβριον 1917 με μυστικὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν. Τὴν ἀνάγκην διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν αὐτῶν εἶχεν ἀναγνωρίσει καὶ τὸ Κομμουνιστικὸν (Μπολσεβικικὸν) Κόμμα μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ κατάρθωνε, δημοσκοποῦν, νὰ παρασύρῃ τὸν ρωσικὸν λαὸν πρὸς τὰς ἀπόψεις του. Ἡ ἐλπίς του αὕτη ἐνισχύθη, ὅπως ἦτο φυσικόν, μετὰ τὴν πραξικοπηματικὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας καὶ διὰ τοῦτο δὲν παρημπόδισε τὴν διεξαγωγὴν των. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως τῆς λαϊκῆς ἐτυμηγορίας (25 Νοεμβρίου 1917) ὑπῆρξε συντριπτικὸν διὰ τοὺς μπολσεβίκους. Ἐπὶ 36.000.000 ψηφισάντων οἱ μπολσεβίκοι ἔλαβον μόνον 9.000.000 (ἦτοι τὰ 25%) καὶ ἐπὶ συνόλου 707 ἐδρῶν μόνον 175 (ἦτοι τὰ 24,75%).

Οὕτω ἡ Πανρωσικὴ Συντακτικὴ Ἐθνοσυνέλευσις, ἡ ὁποία ἀνεδείχθη ἐκ τῶν πρώτων ἐλευθέρων καὶ δημοκρατικῶν ἐκλογῶν καὶ ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ τὴν 18ην Ἰανουαρίου 1918 ἦτο ἀντικομμουνιστικὴ. Οἱ κομμουνισταί, οἱ ὁποῖοι προτοῦ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν εἶχον ὡς κεντρικὸν σύνθημά των τὰς ἐκλογὰς, ἔσπευσαν νὰ συλλάβουν τοὺς ἡγέτας τῶν ἄλλων πολιτικῶν κομμάτων καὶ ἔθεσαν ἐκτὸς νόμου μερικὰ ἐξ αὐτῶν. Παρὰ τὴν τρομοκρατίαν ὅμως αὐτὴν ἡ Ἐθνοσυνέλευσις συνῆλθε καὶ ἐνῶ ἔνοπλοι ὄρδαὶ μπολσεβίκων περιεφέροντο εἰς τοὺς διαδρόμους, ἔλαβεν ἀπόφασιν περὶ δημοκρατικῆς μορφῆς διακυβερνήσεως, ἀρνηθεῖσα ψῆφον ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ

Λένιν. Αυτή ήταν η πρώτη και η τελευταία πράξις της δημοκρατικής Βουλῆς τῆς Ρωσσίας, διότι ἀπὸ τῆς ἐπομένης οἱ μπολσεβίκοι ἀπηγόρευσαν διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων νέαν σύγκλησιν τῆς καὶ ἐξαπέλυσαν κατὰ παντὸς ἀντιφρονοῦντος τὴν τρομοκρατίαν τῶν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἔκτοτε βασικὸν καὶ μόνιμον γνώρισμα τοῦ ὀλοκληρωτικοῦ καθεστῶτος, τοῦ ἐγκαθίδρυσαν.

3. ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ

Τὸ πολιτικὸν καὶ τὸ οἰκονομικὸν καθεστῶς τὸ ἐγκαθιδρυθὲν εἰς τὴν Ρωσσίαν ὑπὸ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ἀριθμεῖ σήμερον βίον ὑπερβαίνοντα τὸν ἡμῶν αἰῶνα. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διήλθεν ἀπὸ διαφόρους φάσεις, ἀλλὰ ὁ ὀλοκληρωτικὸς χαρακτήρ του δὲν μετεβλήθη: Ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἐνσαρκοῦται καὶ μονοπωλεῖται ὑπὸ μιᾶς ὀργανωμένης μειονοψηφίας (δηλαδή τῆς ἐκάστοτε ἡγεσίας τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος)· ὁ λαὸς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ τὴν δυνατότητα νὰ μεταβάλλῃ τὴν κυβέρνησιν του ἢ νὰ διαφωνήσῃ πρὸς αὐτήν· καὶ τὸ κράτος ὑπάρχει ὡς αὐτοσκοπὸς διὰ νὰ ὑπηρετῇται ἀπὸ τὰ ἄτομα καὶ νὰ ἐπεμβάινῃ εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ζωῆς των καὶ ὅχι διὰ νὰ τὰ ὑπηρετῇ. Πρόκειται, δηλαδή, περὶ ἐνὸς καθεστῶτος μονοκομματικοῦ, δικτατορικοῦ καὶ ἀπολυταρχικοῦ, τὸ ὁποῖον ὅμως αὐτοτιτλοφορεῖται «σοσιαλιστικόν» καὶ «δημοκρατικόν».

Τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα, τὸ ὁποῖον μονοπωλεῖ τὴν ἐξουσίαν μὴ ἐπιτρέπον τὴν λειτουργίαν ἄλλου κόμματος (ἔστω καὶ τῶν ἰδίων βασικῶν ἀρχῶν), ἀριθμεῖ περὶ τὰ 13 ἑκατομμύρια μελῶν ἐπὶ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἐκ 237 ἑκατομμυρίων (κατ' ἐπίσημον ἐκτίμησιν τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1968), ἥτοι περιλαμβάνει τὰ 5% τοῦ λαοῦ. (Ἐκ τούτων τὰ 37% εἶναι ἐργάται, τὰ 16% ἀγρόται καὶ τὰ 47% ὑπάλληλοι, διανοούμενοι κλπ.). Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ 13 ἑκατομμύρια μελῶν ὑπὸκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ «μηχανισμοῦ» τοῦ Κόμματος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ μίαν ἐπιτελικὴν ἐπαγγελματικὴν ὀργάνωσιν, ἀριθμεῖ 240.000 ἄτομα (τὸ 1 χιλιοστὸν περίπου τοῦ λαοῦ) καὶ στηρίζει τὴν παντοδύναμον προσωποπαγῇ ἡγεσίαν. Οὕτω, ὁ κομμουνιστικὸς ὀλοκληρωτισμὸς ἔχει θεμελιωθῇ ἐπὶ τριπλῆς δικτατορίας: τοῦ κόμματος ἐπὶ τῆς μάζης τοῦ λαοῦ· τοῦ «μηχανισμοῦ» (ἐσωτερικῆς ὁμάδος) ἐπὶ

τοῦ ὑπολοίπου τοῦ κόμματος καὶ τοῦ ἡγέτου ἐπὶ τοῦ «μηχανισμοῦ» τοῦ κόμματος καὶ τοῦ ἔθνους. Ἡ ἔννοια τῆς εὐθύνης τῆς κυβερνήσεως ἔναντι τοῦ λαοῦ δὲν ὑπάρχει ὑπὸ τὸν ὀλοκληρωτισμόν.

Ὁ κύριος ἐνσαρκωτῆς τῆς κρατικῆς δυνάμεως εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν εἶναι τὸ ἐνδεκαμελὲς *Πολιτικὸν Γραφεῖον τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς* τοῦ Κόμματος, τὸ ὁποῖον ἀσκεῖ τὴν ὑπερτάτην καὶ ἀνεξέλεγκτον ἐξουσίαν τοῦ διὰ τριῶν ὀργάνων : διὰ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος (καὶ συγκεκριμένως τῆς δεκαμελοῦς Γραμματείας τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς του, τῆς ὁποίας τρία μέλη μετέχουν καὶ τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου) διὰ τοῦ μικροῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, (τοῦ ὁποίου τρία μέλη μετέχουν καὶ τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου) καὶ διὰ τῆς πανισχύρου Μυστικῆς Ἀστυνομίας, τῆς ὁποίας πληροφοροδότηι καὶ πράκτορες ὑπάρχουν εἰς κάθε τομέα τῆς σοβιετικῆς ζωῆς, μὴδὲ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ἐξαιρουμένου.

Κατὰ τὸ σοβιετικὸν Σύνταγμα τοῦ 1936 τὸ ἀνώτατον ὄργανον τῆς κρατικῆς ἐξουσίας εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἑνωσιν εἶναι τὸ Ἄνωτα-
τον Σοβιέτ», τὸ ὅποιον εἶναι «αἰρετόν», ἀντιστοιχεῖ τυπικῶς πρὸς
τὰ κοινοβούλια τῶν δημοκρατιῶν καὶ ἀποτελεῖ συνεπῶς τὴν νομοθε-
τικὴν ἐξουσίαν. Τὸ σῶμα ὅμως τοῦτο συνέρχεται ἅπαξ ἡ δις τοῦ ἔτους
καὶ ἡ ἀποστολὴ του εἶναι νὰ ἐγκρίνῃ ἐν μιᾷ συνεδριάσει τὸν προϋπολο-
γισμὸν καὶ τὰ ἀθρόως ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως (δηλαδή τοῦ
Κόμματος) διατάγματα. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἐλεγχος εἶναι ἄγνωστος.

Ὑπὸ τὸ σοβιετικὸν καθεστῶς ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἐξουσία κατέχεται μονίμως παρὰ τῆς ὀργανωμένης εἰς τὸ μονοκρατορικὸν κόμμα μειοψηφίας. Ὑπαρξίς ἄλλου κόμματος (ἀντιτιθεμένου πρὸς τὸ σύστημα ἢ ἀπλῶς πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς κυβερνήσεως) δὲν ἐπιτρέπεται. Δυνατότης εἰρηνικῆς ἀλλαγῆς τῶν προσώπων ἢ τῶν μεθόδων διακυβερνήσεως δὲν προσφέρεται εἰς τὸν λαόν. Ἡ διαφωνία ἰσχυναμει με προδοσίαν καὶ διώκεται ἀπηνῶς ὡς προδοσία. Ἡ ἀντικατάστασις τῶν ἡγετῶν γίνεται ἢ διὰ φυσικοῦ θανάτου των ἢ διὰ τῆς ὑποχθονίου πάλης ἐντὸς τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ μονοπωλιακοῦ κόμματος ἢ διὰ δικαστικῆς δολοφονίας των ὡς «προδοτῶν» — μεθόδου, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησεν ἐξαντλητικῶς ἐπὶ ὀλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν ὁ Ἰωσήφ Στάλιν, διάδοχος τοῦ Λένιν καὶ προκατόχος τοῦ Νικήτα Χρουστῶφ, ὅστις παρεμερίσθη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1964 ὑπὸ τοῦ Λεωνίδα Μπρέζνεφ (πρώ-

του γραμματέως του Κόμματος) και του 'Αλεξέι Κοσύγκιν (πρωθυπουργού). 'Η διάκρισις των εξουσιών είναι άνυπαρκτος.

Αί διεξαχόμεναι εις την Σοβιετικήν 'Ενωσιν εκλογαί έχουν την εξωτερικήν μορφήν ψηφοφορίας (καθολικής, ἴσης, άμέσου και μυστικής) κατά τὸ 134 ἄρθρον τοῦ Συντάγματος), ἀλλὰ εκλογαί δὲν εἶναι. Διότι οἱ ψηφοφόροι δὲν ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἐκδηλώσουν τὴν προτίμησίν των (δηλαδή νὰ «ἐκλέξουν») μεταξὺ διαφόρων συνδυασμῶν καὶ προγραμμάτων. Ὑπάρχει εἰς μοναδικὸς συνδυασμὸς κατὰ περιφέρειαν, ὃ ὁποῖος καταρτίζεται ὑπὸ τοῦ Κόμματος. Τὸ δικαίωμα τῆς ἀναδείξεως τῶν ὑποψηφίων τὸ ἔχει μόνον ὁ κομματικὸς μηχανισμὸς καὶ αἱ δεσποζόμεναι ὑπ' αὐτοῦ ὀργανώσεις. Πρόκειται, συνεπῶς, περὶ διορισμοῦ καὶ ὄχι εκλογῆς ἀντιπροσώπων. 'Η ἐκβασίς τῶν εκλογῶν εἶναι προκαθορισμένη καὶ οὐδὲν παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, τὸ δὲ ποσοστὸν τῶν ψηφιζόντων τὸν μοναδικὸν εἰς κάθε περιφέρειαν συνδυασμὸν κυμαίνεται περὶ τὸ 99,50%. Αἱ εκλογαί εἰς ὅλας τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι τελοῦν ὑπὸ τὸν κομμουνιστικὸν ὀλοκληρωτισμὸν, ἀποτελοῦν καθάραν παρωδίαν.

'Εν τῇ πράξει ὅλαι αἱ ἐλευθερίαι, τῶν ὁποίων ἀπολαμβάνουν τὰ ἄτομα ὑπὸ τὰ δημοκρατικὰ καθεστῶτα, ἔχουν μονίμως ἀνασταλῆ ὑπὸ τὸν κομμουνιστικὸν ὀλοκληρωτισμὸν. Οἱ πολῖται εἰς τὰ κομμουνιστικὰ κράτη δικαιοῦνται (καὶ ὀφείλουν) νὰ ἐκφράζουν μόνον τὰς ὑπὸ τοῦ Κόμματος ὑποστηριζομένας γνώμας. 'Η σιωπὴ ἐκλαμβάνεται ὡς ἀποδοκιμασία καὶ ἐπισύρει δυσμένειαν. 'Η διαφωνία πρὸς τὴν ἀκολουθουμένην πολιτικὴν καὶ ἡ κριτικὴ της ἀπαγορεύεται. Ἐπιτρέπεται μόνον ἡ κριτικὴ τῶν μεθόδων ἐφαρμογῆς μιᾶς δεδομένης πολιτικῆς, ἡ ὁποία ὑποτίθεται ὅτι πάντοτε εἶναι ὀρθή. 'Ο πολίτης ὀφείλει νὰ ἔχῃ τὴν ἐπίσημον κοσμοθεωρίαν, νὰ ἀκολουθῇ (ὡς καλλιτέχνης ἢ ἐπιστήμων) τὴν ἐκάστοτε κομματικὴν γραμμὴν περὶ καλλιτεχνικῆς δημιουργίας (λογοτεχνικῆς, ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς, μουσικῆς) καὶ περὶ ἐπιστημονικῶν θεωριῶν.

'Ο τύπος εἶναι κρατικὸς, οὐδεὶς δὲ δικαιούται, οὔτε δύναται νὰ ἐκδώσῃ ἐντύπως ὅ,τιδήποτε (βιβλίον, ἐφημερίδα, περιοδικόν, προκήρυξιν). Πάντα τὰ ἐντυπα ἀποτελοῦν ἐκδόσεις τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον μονοπωλεῖ τὰ τεχνικὰ μέσα, τὸ δὲ περιεχόμενόν των ἐλέγχεται αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ Κόμματος. Αἱ ἐφημερίδες δημοσιεύουν μόνον ἐπίσημους ἀνακοινώσεις, ἀσχοῦσαι σχολαστικὴν λογοκρισίαν (ἀποσιώπησιν, πε-

ρικοπήν και διαστροφήν) ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν εἰδήσεων, αὐστηροτέραν τῆς ἀσκουμένης ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν χωρῶν ἐν καιρῷ πολέμου. "Ολα τὰ μέσα πληροφορήσεως τῶν πολιτῶν εὐρίσκονται εἰς χεῖρας τοῦ Κόμματος. Ἡ ἀκρόασις ξένων ραδιοφωνικῶν σταθμῶν θεωρεῖται ὡς ἐχθρική ἐνέργεια κατὰ τοῦ καθεστώτος.

Ὁ δικαστικὸς μηχανισμὸς ἀποβλέπει εἰς τὴν πλήρη καθυπόταξιν τοῦ ατόμου. Οὐδεμία ὑπάρχει δικαστικὴ ἐγγύησις διὰ τὸν πολίτην. Δύναται νὰ συλληφθῇ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὑπὸ τῆς παντοδυναμίας μυστικῆς ἀστυνομίας, νὰ στερηθῇ τῆς ἐλευθερίας του ἐπὶ ἀπερίριστον χρόνον ἄνευ δίκης καὶ νὰ καταδικασθῇ εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν κατόπιν δίκης κεκλεισμένων τῶν θυρῶν. Πᾶσα κατηγορία διατυπωμένη ὑπὸ τῆς κατηγορούσης ἀρχῆς θεωρεῖται ἀυτοπρόδεικτος καὶ συνεπῶς ὁ κατηγορούμενος βαρύνεται μὲ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητός του. Ἡ θανατικὴ ποινὴ ἔχει θεσπισθῇ καὶ ἐπιβάλλεται ἀθρόως δι' ἀδικήματα, τὰ ὅποια εἰς τὰς δημοκρατικὰς χώρας τιμωροῦνται μὲ συνήθεις ποινὰς φυλακίσεως.

Δὲν ὑπάρχει πρακτικῶς ἐλευθερία τῆς ἐργασίας ὑπὸ τὸν κομμουνιστικὸν ὀλοκληρωτισμόν. Οἱ ἐργάται τελοῦν οὐσιαστικῶς εἰς κατάστασιν μονίμου ἐπιστρατεύσεως. Δὲν ἔχουν κανένα δικαίωμα διαπραγματεύσεως μὲ τὸν ἐργοδότην — δηλαδὴ τὸ κράτος — διότι τὸ καθεστὼς ἰσχυρίζεται ὅτι αὐτοὶ εἶναι οἱ ἐργοδότες (ἐν ὀνόματι τοῦ θεωρητικοῦ «πλάσματος», καθ' ὃ τὸ κράτος εἶναι «ἐργατικόν»). Δικαίωμα ν' ἀπεργήσουν διὰ νὰ διαμαρτυρηθοῦν ἢ νὰ διεκδικήσουν ὑψηλότερον ἡμερομίσθιον ἢ καλυτέρους ὅρους ἐργαζίας δὲν ἔχουν. Ἡ ἀπεργία τιμωρεῖται ὡς ἐσχάτη προδοσία. Ὁ ἐργάτης ὀφείλει νὰ ἐργάζεται εἰς ὅ,τι διαταχθῇ, ὅσον διαταχθῇ καὶ ὅπου διαταχθῇ. Τὰ ἐργατικά συνδικάτα ἀποτελοῦν κρατικὴν ὀργάνωσιν ἐλεγχομένην πλήρως ὑπὸ τοῦ Κόμματος, τὸ ὅποion ἐπιλέγει καὶ ἐπιβάλλει τὰ στελέχη των, βασικὴ δὲ ἀποστολὴ των εἶναι νὰ ἐξασφαλίσουν διαρκῆ αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος τῶν ἐργατῶν. Ἀνάλογος εἶναι ἡ θέσις καὶ τῶν ἀγροτῶν (οἱ ὅποιοι ἔχουν καταστῇ δουλοπάροικοι ἐργάται γῆς).

4. ΑΡΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ὁ κομμουνιστικὸς ὀλοκληρωτισμὸς — ὅπως καὶ ὁ φασιστικὸς καὶ ὁ ἐθνικοσοσιαλιστικὸς — θεωρεῖ καὶ χρησιμοποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ὡς

πρώτην ύλην (καὶ ὅχι ὡς αὐτοσκοπὸν) διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ τε-
ρατώδους κράτους, τὸ ὁποῖον ἐνσαρκώνει μία δυναμικὴ μειονοψηφία. Τὸ
κράτος αὐτὸ δι' ὅλων τῶν εἰς τὴν διάθεσιν του μέσων ἐπιδιώκει νὰ
ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς πολίτας τὴν παθητικὴν καὶ ὁμοιόμορφον ἀποδοχὴν
πάσης ἀποφάσεως τῶν φορέων τῆς ἐξουσίας, οἱ ὅποιοι οὐδεμίαν ἔχουν
εὐθύνην ἔναντι τοῦ λαοῦ. Δὲν ἀνέχεται τὴν συζήτησιν, τὸν διάλογον,
τὰς διαφοράς, τὴν ποικιλίαν, τὴν σύγκρουσιν τῶν ἰδεῶν. Ἀποτελεῖ
ἄρνησιν τῶν πολυτιμωτέρων κατακτήσεων τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὀπισθο-
δρομήσιν πρὸς τὰς σκοτεινότερας ἐποχὰς τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ τῆς
ἀπολυταρχίας ἐν ὀνόματι τῆς «προόδου».

Ὁ κομμουνιστικὸς ὁλοκληρωτισμὸς εἶναι μόνιμος καὶ σοβαρὰ
ἀπειλὴ διὰ τὴν δημοκρατίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀντιμετώπισίς του ἀπα-
σχολεῖ εὐλόγως ὅλας τὰς ἐλευθέρας χώρας καὶ ὅλους τοὺς ἐλευθέρους
ἀνθρώπους. Τὰ ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα ἀνακύπτουν ἐκ τοῦ προβλήματος,
ποῦ θέτει ἡ ἱστορία εἰς τὰς δημοκρατίας εἶναι : Πρέπει ἡ δημοκρατία
ν' ἀνέχεται ἀποπείρας ἀντικαταστάσεώς της ὑπὸ δεσποτισμοῦ ; Πρέπει
ἡ ἀνοχὴ νὰ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι διακηρύσσουν καὶ
ἐφαρμόζουν τὴν μισαλλοδοξίαν ; Πρέπει ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου νὰ
ἐκτείνεται καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θεωροῦν αἷσχος τὸν ἐλεύθερον
τύπον ; Καί, πέραν ὅλων, πρέπει ἐν ἔθνος νὰ ἐπιτρέπη τὴν ὑπαρ-
ξίν ἐντὸς τῶν κόλπων του ἰσχυρῶν ὁμάδων, αἱ ὁποῖαι ἐπιδιώκουν τὴν ὑπα-
γωγὴν του εἰς ξένην κυριαρχίαν, ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ Κομμουνιστικὰ
Κόμματα καὶ τὰ ὑποκατάστατα αὐτῶν, τὰ ὁποῖα δροῦν εἰς τὰς ἐλευ-
θέρας χώρας ; Ἡ γενικὴ ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα εἶναι ὅτι
«ὅσον μεγαλύτερος εἶναι ὁ κίνδυνος ἐκ τῶν ἀνατρεπτικῶν τούτων ὁμά-
δων, τόσον μεγαλύτερα εἶναι ἡ δικαιολογία ἐπεμβάσεως εἰς τὰς δρα-
στηριότητάς των». Ἡ δημοκρατία, ἀποτελοῦσα κατ'ἀκτὴσιν τοῦ ἀνθρω-
πίνου γένους, ἔχει δικαίωμα καὶ καθήκον ν' ἀμύνεται δι' ὅλων τῶν μέ-
σων κατὰ τῶν ἐχθρῶν της, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦν τὰς ἐλευθερίας διὰ
νὰ καταλύσουν διὰ παντὸς τὴν ἐλευθερίαν.

1. Τί είναι ολοκληρωτισμός και πότε εμφανίσθη υπό την σύγχρονον αὐτοῦ μορφήν ;
2. Ποίου συστήματος διακυβερνήσεως ἀποτελεῖ ἀναβίωσιν ὁ ολοκληρωτισμός ;
3. Τί εἶναι δικτατορία ;
4. Ποῖος δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁ πρῶτος δικτάτωρ τῶν νεωτέρων χρόνων ;
5. Ποία αἷτια ὡδηγοῦν μίαν χώραν εἰς δικτατορικὴν διακυβέρνησιν ;
6. Πῶς ἐπεβλήθη ὁ κομμουνιστικὸς ολοκληρωτισμὸς ἐν Ρωσίᾳ ;
7. Τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα ἀνέτρεψε τὸ 1917 εἰς τὴν Ρωσσίαν τὸν τσαρισμὸν ἢ τὴν δημοκρατίαν ;
8. Ποία ἦτο ἡ πρώτη καὶ τελευταία δημοκρατικὴ βουλή τῆς Ρωσσίας καὶ ποία ἡ μοναδικὴ πρᾶξις τῆς ;
9. Ποῖος ὁ χαρακτήρ καὶ ποῖα τὰ βασικά γνωρίσματα τοῦ κομμουνισμοῦ ;
10. Ποία ἡ διάρθρωσις καὶ ἡ λειτουργία τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ;
11. Ποῖος ὁ πληθυσμὸς τῆς Ρωσσίας καὶ πόσα μέλη ἔχει τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα ;
12. Ποῖος εἶναι ὁ κύριος ἐνσάρκωτης τῆς κρατικῆς δυνάμεως εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ;
13. Ποῖον τὸ ἀνώτατον ὄργανον τῆς κρατικῆς ἐξουσίας εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ;
14. Πόσα κόμματα ὑπάρχουν εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν καὶ πῶς ἐναλλάσσονται εἰς τὴν ἐξουσίαν ;
15. Πῶς γίνεται ἡ ἀλλαγὴ τῶν ἡγετῶν εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ;
16. Γίνονται ἐκλογαὶ εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ;
17. Ὑπάρχουν ἀτομικαὶ ἐλευθερίαι εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ;
18. Δύνανται οἱ σοβιετικοὶ πολῖται νὰ ἔχουν ἀτομικὴν κοσμοθεωρίαν ;
19. Πῶς λειτουργεῖ ὁ τύπος εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ;
20. Πῶς ἀπονέμεται ἡ δικαιοσύνη εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ;
21. Ὑπάρχει ἐλευθερία τῆς ἐργασίας εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ;
22. Ἐπιτρέπεται ἡ ἀπεργία καὶ ὁ συνδικαλισμὸς εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν ;
23. Πῶς χρησιμοποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ὁ κομμουνισμὸς ;
24. Ποῖαι αἱ ὑποχρεώσεις τῆς δημοκρατίας ἔναντι τῆς κομμουνιστικῆς ἀπειλῆς ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VII

Η ΣΥΝΟΔΟΙΠΟΡΙΑ

Ὁ κομμουνισμὸς οὔτε ἀναμένει, οὔτε κατορθώνει νὰ καταστῇ ἀριθμητικῶς αὐτοδύναμος διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ κατάληψιν τῆς ἐξουσίας. Ἀναζητεῖ ἐκάστοτε *συμμάχους* καὶ ὑπηρέτας. Κατὰ τὰς περιόδους ἐπαναστατικῆς κρίσεως καὶ δυναμικῆς ἀναμετρήσεως, ἂν δὲν ἔχῃ ἐπιτύχει τὴν πρόσκτησιν ὡς συμμάχων διαφόρων κοινωνικῶν στρωμάτων, ξένων βασικῶς πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις του (ἀγροτῶν, μικροαστῶν κλπ.), προσπαθεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ τοῦλάχιστον τὴν οὐδετεροποίησιν των διὰ καταλήλων συνθημάτων. Ἐν τῷ μεταξῷ, μόνιμος ἐπιδιώξις του εἶναι ἡ διὰ παντός μέσου ἐξασφάλις μεμονωμένων *συνεργατῶν* ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς κοινωνίας, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἀναπτύσσει τὴν δρᾶσίν του. Οἱ συνεργάται αὐτοὶ — οἱ «*συνοδοίποροι*» — προσφέρουν, ἐνσυνειδήτως ἢ ἀσυνειδήτως, ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸν κομμουνισμὸν καὶ εἶναι ἄθλιον μεταπολεμικὸν φαινόμενον — παγκόσμιον καὶ ἑλληνικόν. Ὁ συνοδοιπὸρος ἔχει περάσει συνήθως τὴν πρώτην νεότητα, ἀπολαμβάνει μὲ πολλὴν βουλιμίαν τῶν ἀγαθῶν τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος, δὲν εἶναι διατεθειμένος νὰ ὑποστῇ καμμίαν θυσίαν ὑπὲρ τῶν «*ιδεῶν*» του καὶ πάντοτε σχεδὸν βαρύνεται μὲ ἓνα παρελθόν, τὸ ὁποῖον προτιμᾷ νὰ μὴ τοῦ τὸ ὑπενθυμίζουν. Ἡ *συνοδοιπορία* εἶναι μία στάσις μᾶλλον μόνιμος καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰδικῶς ἤρchiσε ν' ἀνθῇ ἀφ' ὅτου αἱ ἱστορικαὶ συγκυρίαι καὶ ἡ ἔλλειψις ὀργανώσεως τῶν ἀστικῶν δημοκρατικῶν κομμάτων κατέστησαν τὸ Κ.Κ.Ε. μὲ τοὺς κατευθυνόμενους ὀπαδοὺς του (εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε μέσῳ τῶν «*θυγατέρων*» ὀργανώσεών του) παράγοντα τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, ὑπολογισμὸν ἀπὸ, ὅλων τῶν εἰδῶν καὶ ποιότητων, τοὺς καιροσκόπους.

Τέσσαρα εἶναι τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς στάσεως τοῦ συνοδοιπόρου:

1. Ἡ *ιδιότυπος «προοδευτικότης»* του. Ὁ συνοδοιπὸρος λαμβάνει ὡς δεδομένον καὶ αὐταπόδεικτον ἀξίωμα τὸ ὅτι, τάχα, ὁ κομμουνισμὸς ἀποτελεῖ ἐν ἀνώτερον στάδιον ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ

συλλαμβανομένους ή μυστική άστυνομία, διά την κατασκοπείαν, πού διεξάγουν εις κάθε χώραν οί κομμουνισταί, διά την κτηνώδη συντριβήν του άπελευθερωτικού άγώνος όλοκλήρων λαών, όπως ο άνατολικογερμανικός, ο ουγγρικός και ο τσεχοσλοβακικός, διά τόν βάνουσον στραγγαλισμόν της παραμικράς έκδηλώσεως πνευματικής άνεξαρτησίας εκ μέρους τών διανοουμένων εις τās κομμουνιστικάς χώρας κλπ.

4. *Η άποφυγή συζητήσεως διά τὰ κομμουνιστικά καθεστῶτα.* "Αν ύπενθυμίση κανείς εις τόν συνοδοιπόρον τὰ συμβαίνοντα εις τὰ κομμουνιστικά καθεστῶτα, θά λάβη τήν έξής άπάντησιν : «Δέν γνωρίζω τί συμβαίνει εκεί. Έκείνο, πού μ' ενδιαφέρει είναι ο τόπος μου και τὸ δημοκρατικόν καθεστῶς μας, τὸ ὅποιον δέν πρέπει νά νοθεύεται με άνελευθερά μέτρα, οὔτε νά χωρίζη τοὺς πολίτας εις δύο κατηγορίας». Ο συνοδοιπόρος ὑποκρίνεται μᾶλλον ἀδιαφορίαν και ἄγνοιαν δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τόν κομμουνισμόν, εις τόν ὅποιον ὅμως συγχωρεῖ τὰ πάντα, ἐνῶ δέν συγχωρεῖ τίποτε εις τήν δημοκρατίαν — ἐν ὀνόματί της...

Οί συνοδοιπόροι εις τήν μεγίστην πλειονότητά των δέν ἀγωνίζονται δι' ιδέας, ἀλλά διά συμφέροντα. Αἱ «ιδέαι» αποτελοῦν πρόσχημα. Βασικῶς ἐκεῖνο, πού τοὺς ενδιαφέρει είναι νά ἐξασφαλίσουν τὸ ἀνώτατον ὄριον ὠφελείας, χωρίς νά διατρέξουν κανένα ἀπὸ τοὺς κινδύνους, πού διατρέχουν οί κομμουνισταί. Οἱ "Ελληνες συνοδοιπόροι ἤμποροῦν νά διαιρεθοῦν εις δύο μεγάλας κατηγορίας : εις τοὺς «μονίμους» και εις τοὺς «ἐφέδρους». Μόνιμοι εἶναι οἱ κατ' ἐξακολούθησιν ὑπηρετοῦντες τόν κομμουνισμόν και τελοῦντες εις ἄμεσον ἢ ἔμμεσον, ἀλλά συνεχῇ ἐξάρτησιν ἀπὸ αὐτόν, διότι δέν ἔχουν ἰδίαν πολιτικὴν ἢ ἄλλην ὀντότητα. Έφεδροι εἶναι οἱ κατὰ περιόδους ἐρωτοτροποῦντες πρὸς τόν κομμουνισμόν, συνήθως παροδικῶς, με τήν ἐλπίδα νά τρυγήσουν συμπληρωματικῶς ἀπὸ τήν δύναμίν του ἢ διά νά διαφοροποιηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, υἱοθετοῦντες ἐτοίμους ἀπόψεις ἢ λόγῳ ἀπλῆς ἀφελείας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τί εἶναι οἱ συνοδοιπόροι ;	4. Ὑπάρχουν συνοδοιπόροι εις τήν Ἑλλάδα ;
2. Ποία ἡ σχέση τῶν συνοδοιπόρων με τόν κομμουνισμόν ;	5. Εἰς ποίας κατηγορίας δύνανται νά διαιρεθοῦν οἱ συνοδοιπόροι ;
3. Ποῖα τὰ χαρακτηριστικά τῆς στάσεως τοῦ συνοδοιπόρου ;	

σεις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὸν κύριον ἐπιδιωκόμενον σκοπόν, τῆς ἐνιαίας δηλαδὴ κρατικῆς ὀργανώσεως τῶν σκληρῶς μαχομένων διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἑλλήνων. Ἀπαραίτητος ἦτο ἡ δημιουργία κεντρικῆς κρατικῆς ὀργανώσεως.

Ἐθνικαὶ Συνελεύσεις. — Ἡ δημιουργία κεντρικῆς κρατικῆς ὀργανώσεως ἐπετεύχθη τὸ πρῶτον διὰ τῆς συνελθούσης τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου 1821 εἰς τὸ χωρίον Πιάδα (παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἐπίδαυρον) *Α' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων*, ἀπαρτισθείσης ἐκ 59 ἐν ὧν ἀντιπροσώπων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων. Ἡ συνέλευσις αὕτη ἐνέκρινε, τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1822, τὸ ἀποκληθὲν «*Προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος*», ὡς καὶ ἐπίσημον διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, εἰς τὴν ὁποίαν (ἀποτελοῦσαν προσέμιον τοῦ Συντάγματος) διεκηρύσσοντο τὰ ἑξῆς: «Ἐν ὀνόματι τῆς Ἀγίας καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος. Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, τὸ ὑπὸ τὴν φρικώδη Ὄθωμανικὴν δυναστείαν, μὴ δυνάμενον νὰ φέρῃ τὸν βαρύντατον καὶ ἀπαρδειγμάτιστον ζυγὸν τῆς τυραννίας, καὶ ἀποσείσας αὐτὸν μὲ μεγάλας θυσίας, κηρύττει σήμερον διὰ τῶν νομίμων Παραστατῶν του εἰς Ἑθνικὴν συνηγμένων Συνέλευσιν, ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξίν καὶ ἀνεξαρτησίαν». Τὸ Προσωρινὸν τοῦτο Πολίτευμα ἐδημιουργεῖ δύο σώματα, ἀμφότερα αἰρετὰ καὶ πολυμελῆ, διὰ τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν, τὸ *Βουλευτικὸν* (δηλαδὴ τὴν Βουλὴν) καὶ τὸ *Εκτελεστικὸν* (ἀντίστοιχον πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους καὶ ἀπαρτιζόμενον ἐκ πέντε μελῶν). Τὰ σώματα ταῦτα ἐκηρύσσοντο ἀπολύτως ἰσοδύναμα πρὸς ἄλληλα διὰ τὴν κατάρτισιν τῶν νόμων, τὰ δὲ μέλη των ἐξελέγοντο δι' ἐν μόνον ἔτος. Ἡ ἀπόλυτος ὅμως ἰσοδυναμία τῶν δύο σωμάτων, τὸ βραχυχρόνιον τῆς θητείας των καὶ τὸ πολυμελὲς τοῦ Ἐκτελεστικοῦ ἀπετέλουν σοβαρώτατα μειονεκτήματα τοῦ Προσωρινοῦ Πολιτεύματος, λόγῳ τῶν ὁποίων ἐδυσχεραίνετο μεγάλως ἡ ἐνότης κατευθύνσεως τοῦ Ἀγῶνος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποτελεσματικὴ ἄσκησις τῆς διοικήσεως.

Τὰ μειονεκτήματα ταῦτα ἀπετέλεσαν τὴν αἰτίαν διὰ τὴν μετὰ 15 περίπου μῆνας ἀναθεώρησιν τοῦ Προσωρινοῦ Πολιτεύματος ὑπὸ τῆς συνελθούσης, τὴν 29ην Μαρτίου 1823, εἰς Ἀστρος τῆς Κυνουρίας *Β' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως*. Αὕτη κατήρτισε τὸν ἀποκληθέντα «*Νόμον τῆς Ἐπιδαύρου*», διὰ τοῦ ὁποίου ὅμως ἤρθη μό-

νον ἐν ἐκ τῶν μειονεκτημάτων τοῦ Προσωρινοῦ Πολιτεύματος, δηλαδή ἢ ἀπόλυτος ἰσοδυναμία Βουλευτικοῦ καὶ Ἐκτελεστικοῦ ὡς πρὸς τὴν κατάρτισιν τῶν νόμων. Συγκριτικῶς, τὸ δικαίωμα ἀπολύτου ἀρνη-
κατικῆς τοῦ Ἐκτελεστικοῦ μετετράπη εἰς ἀναβλητικὸν δικαίωμα. Τὰ
σικυρίας τοῦ Ἐκτελεστικοῦ μετετράπη εἰς ἀναβλητικὸν δικαίωμα. Τὰ
ἄλλα ὅμως μειονεκτήματα δὲν ἐθεραπεύθησαν. Ἐπὶ πλέον, ἡ Β' Ἐθνι-
κὴ Συνέλευσις προσέθεσεν εἰς ταῦτα καὶ νέον, διότι διὰ μυστικοῦ Ψη-
φίσματός της ὥρισεν ὅτι ὁ διορισμὸς ὅλων τῶν ἐπάρχων θὰ ἐπραγμα-
τοποιεῖτο διὰ κοινῆς ἀποφάσεως Ἐκτελεστικοῦ καὶ Βουλευτικοῦ, πρᾶγ-
μα τὸ ὅποῖον συνετέλεσεν εἰς τὴν δημιουργίαν νέων ἀφορμῶν προστρι-
βῶν μεταξὺ τῶν δύο σωμάτων καὶ πραγματικῶς καθεστῶτος ἀνιστασίας.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1825 συνεκλήθη νέα Ἑθνικὴ Συνέλευσις, ἡ *Γ' Ἑθνικὴ Συνέλευσις*, ἀλλ' αὕτη μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827 κατέστη δυνατόν νὰ ἀρχίσῃ τὰς ἐργασίας της, ἀρχικῶς μὲν ἐρμιόνην, βραδύτερον δὲ εἰς Τροιζῆνα. Ἡ Συνέλευσις αὕτη ἐνέκρινε Ψῆφισμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀντιτίθετο εἰς ἓν κρινε Ψῆφισμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀντιτίθετο εἰς ἓν κρινε μόνον πρόσωπον, τὸν *Κυβερνήτην*, ἐπὶ ἑπταετεί θητεία, ἐκλεγέντος διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια (1776 - 1831), ἐν συνεχείᾳ δὲ κατήρτισε τὸ ἀριώτερον τῶν *Συνταγμάτων* τῆς περιόδου τοῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος, τὸ «*Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος*», τὸ ὁποῖον ἀπετέλει κείμενον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀξιοσημείωτον καὶ προτρέχον τῆς ἐποχῆς του.

Κυβερνήτης. — Ἀλλὰ καὶ τὸ Σύνταγμα τοῦτο δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ. Διότι ὁ ἀφιχθεὶς τὸν 7ην Ἰανουαρίου 1828 εἰς τὴν Ἑλλάδα Κυβερνήτης Ἰωάννης Καποδίστριας ἔκρινεν ὅτι δὲν ἦτο ἐνδεειγμένη, ὑπὸ τὰς κρατούσας τότε συνθήκας, ἡ ἐφαρμογὴ του, μετὰ τὴν συγκατάθεσιν δὲ τῆς Βουλῆς ἀνέστειλε τὴν ἰσχύν του καὶ συνεκέντρωσεν εἰς χεῖράς του πᾶσαν ἐξουσίαν δημιουργήσας παρ' αὐτῷ συμβουλευτικὸν σῶμα ἐξ 27 μελῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδόθη ἀρχικῶς τὸ ὄνομα «Πανελληνιον», βραδύτερον δὲ «Γερουσία».

Μετά ἔν καὶ ἡμισυ ἔτος, τὸ θέρος τοῦ 1829, ὁ Καποδίστριας συνεκάλεσε νέαν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν εἰς Ἀργος, τὴν Δ' Ἑθνικὴν Συνέλευσιν, διὰ νὰ ἐγκρίνῃ νέον Σύνταγμα. Ἀλλὰ τὸ συντακτικὸν ἔργον αὐτῆς δὲν ἐσημείωσε πρόοδον, οὕτω δὲ οὐδὲν σχέδιον Συντάγματος εἶχε καταρτισθῆ, ὅταν μετὰ δύο καὶ πλέον ἔτη, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1831, ἐδολοφονεῖτο εἰς τὸ Ναύπλιον ὁ Καποδίστριας. Τὴν δολοφονίαν τοῦ Κυβερνήτου ἐπηκολούθησε κατάστασις πλήρους ἀναρχίας.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συνεκλήθησαν δύο νέαι Ἑθνικαὶ Συνελεύσεις. Ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν, ἡ *Ἑ' Ἑθνικὴ Συνέλευσις*, ἐνέκρινε, τὴν 15ην Μαρτίου 1832, τὸ ἀποκληθὲν *Ἀ' Ἡγεμονικὸν Σύνηταγμα*, τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φοράν προέβλεπε τὴν ἀνάθεσιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἰς κληρονομικὸν ἡγεμόνα καὶ τὴν ὑπαρξιν δύο Βουλῶν, ἥτοι Βουλῆς ἐκλεγομένης ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ Γερουσίας, τῆς ὁποίας τὰ μέλη διωρίζοντο ὡς ἰσόβια ὑπὸ τοῦ Ἡγεμόνος. Ἡ δευτέρα, ἡ ὁποία ἔλαβε τὸ ὄνομα *(κατὰ συνέχειαν Δ' Ἑθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις)* — διότι ἐθεώρει ἑαυτὴν ὡς συνεχίζουσαν τὸ ἔργον τῆς συγκληθείσης τὸ 1829 ὑπὸ τοῦ Καποδίστρια — ἐπελήφθη καὶ αὐτὴ τῆς καταρτίσεως νέου Συντάγματος, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον τῆς, διότι τὴν 10ην Αὐγούστου 1832 διελύθη βιαίως, ἀφοῦ προηγουμένως, τὴν 29ην Ἰουλίου 1832, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν Προστατίδων Δυνάμεων (Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ρωσσίας) εἶχον διαμηνῦσει εἰς αὐτὴν ὅτι δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ καταρτισθῇ Σύνταγμα χωρὶς τὴν συνεργασίαν τοῦ ἤδη ἐκλεγέντος ὑπ' αὐτῶν ὡς Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος βασιλόπαιδος τῆς Βαυαρίας Ὁθωνος.

2. ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ διοικήσις τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Ὁθωνος ἡσκήθη ἐν σημαντικῷ μέτρῳ διὰ Βαυαρῶν, τὸ γεγονός δὲ τοῦτο, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν μὴ τήρησιν τῆς δοθείσης πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ὁθωνος ὑποσχέσεως περὶ παραχωρήσεως Συντάγματος, ὠδήγησεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843, τῆς ὁποίας ἡγέτης ἦτο ὁ συνταγματάρχης Δ. Καλλέργης. Ὁ Ὁθων, πρὸ τοῦ κινδύνου ἐκθρονίσσεώς του, ὑπεχώρησε καὶ συνεκάλεσεν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν, ἡ ὁποία συνῆλθεν ἐν Ἀθήναις τὴν 8ην Νοεμβρίου 1843. Ἡ Συνέλευσις αὕτη — ἡ ὁποία ἀπεκλήθη αἰτῆς *Γ' Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἑθνικῇ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις* — κατήρτισε Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἐκυρώθη καὶ ἐξεδόθη τὴν 18ην Μαρτίου 1844 ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Βασιλεὺς ἔδωκεν ἐνώπιον τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως τὸν περὶ τηρήσεως τοῦ Συντάγματος ὅρκον.

Σύνταγμα τοῦ 1844. — Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844 ἐνεπνέετο κυρίως ἐκ τοῦ βελγικοῦ Συντάγματος τοῦ 1831 — τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε τὸ ὑπόδειγμα τῶν περισσοτέρων εὐρωπαϊκῶν Συνταγμάτων μέχρι τοῦ

Α' Παγκοσμίου Πολέμου — χωρίς όμως νὰ υἱοθετῇ καὶ τὴν βασικῆς σημασίας διάταξιν τοῦ περὶ λαϊκῆς κυριαρχίας. Ἡ μορφή πολιτεύματος, τὴν ὁποίαν καθιέρωνεν, ἦτο ἡ τῆς *π ε ρ ι ω ρ ι σ μ ἔ ν η ς ἡ σ υ ν τ α γ μ α τ ι κ ῆ ς μ ο ν α ρ χ ί α ς*. Ὁ Βασιλεὺς συμμετεῖχεν εἰς τὴν ἄσκησιν καὶ τῶν τριῶν ἐξουσιῶν, νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ τελευταία ἐχαρακτηρίζετο ὡς πηγάζουσα ἐξ αὐτοῦ. Οἱ Ὑπουργοὶ διωρίζοντο καὶ ἐπαύοντο ἐλευθέρως ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἐκύρωνεν ἐπίσης τοὺς νόμους τοὺς ψηφιζομένους ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας. Καὶ ἡ μὲν Βουλὴ ἐξελέγετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, τὰ μέλη ὅμως τῆς Γερουσίας, 27 κατ' ἐλάχιστον ὄριον, διωρίζοντο ἰσοβίως ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Ὁ Ὅθων, ἀναγκασθεὶς κατόπιν τῆς ἐπαναστάσεως νὰ παραχωρήσῃ τὸ Σύνταγμα, οὐδεμίαν διάθεσιν εἶχε νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ, τὰς ὁποίας κατέβαλλε συνεχῶς πᾶσαν προσπάθειαν νὰ «περιγράψῃ», διὰ παντοειδῶν ἐπεμβάσεων εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ δι' ἄλλων μεθόδων. Ἡ τοιαύτη πολιτεία τοῦ εἶχεν ὡς συνέπειαν νέαν ἐπανάστασιν, μετὰ 19 ἔτη, κατ' ἀκολουθίαν τῆς ὁποίας ὄχι μόνον ἠλλάξεν ἡ δυναστεία, ἀλλὰ καὶ μετεβλήθη ἡ μορφή τοῦ πολιτεύματος ἀπὸ συνταγματικῆς μοναρχίας εἰς *β α σ ι λ ε υ ο μ ἔ ν η ν δ η μ ο κ ρ α τ ί α ν*.

Σύνταγμα τοῦ 1864. — Ἡ Ἐπανάστασις ἐξεργάγη εἰς Ἀθήνας τὴν νύκτα τῆς 10ης πρὸς τὴν 11ην Ὀκτωβρίου 1862, ἐνῶ ὁ Ὅθων μετὰ τῆς Ἀμαλίας εὐρίσκοντο εἰς περιοδείαν εἰς τὰς ἐπαρχίας. Διὰ τοῦ ἐκδοθέντος τότε ὑπὸ τῶν ἡγετῶν τῆς ἐπανάστασεως «*Ψ η φ ῖ σ μ α τ ο ς τ ο ὦ Ἐ θ ν ο υ ς*», ὁ Ὅθων καὶ ἡ δυναστεία τοῦ ἐκηρύχθησαν ἔκπτωτοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου, συνεστήθη Προσωρινὴ Κυβέρνησις καὶ προσεκρύχθησαν ἐκλογαὶ Ἐθνικῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως «πρὸς σύνταξιν τῆς Πολιτείας καὶ ἐκλογὴν Ἡγεμόνος». Ἡ Συνέλευσις (ἀποκληθεῖσα «*ἡ ἐ ν Ἀ θ ῆ ν α ι ς Β ᾽ τ ὠ ν Ἑ λ λ ῆ ν ω ν Σ υ ν ἑ λ ε υ σ ι ς*») συνῆλθε τὴν 10ην Δεκεμβρίου 1862, ἀφοῦ δὲ ὁ βασιλόπαις τῆς Ἀγγλίας Ἀλφρέδος — ὁ ὁποῖος εἶχεν, ἐν τῷ μεταξύ, διὰ δημοψηφίσματος ἐκλεγῇ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων — δὲν ἀπεδέχθη τὸν προσφερόμενον Θρόνον, ἐξέλεξεν ὡς Βασιλέα τὸν ὑποδειχθέντα ὑπὸ τῶν Προστατίδων Δυνάμεων πρίγκηπα τῆς Δανίας Γεώργιον Χριστιανὸν Γουλιέλμον, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Γεώργιος Α', Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων». Ὁ Γεώργιος ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του τὴν 19ην Ὀκτωβρίου 1863, ἀφοῦ προηγουμένως ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις, διὰ Ψηφίσματός της τῆς 9ης Ὀκτωβρίου

1863, διεκήρυξεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν θὰ εἶχε δικαίωμα κυρώσεως τοῦ ὑπὸ κατάρτισιν Συντάγματος, ἀλλὰ μόνον τῶν νόμων. Ἐτίθετο οὕτω, κατὰ τρόπον πανηγυρικόν, ἡ ἀρχὴ ὅτι τὸ νέον Σύνταγμα θὰ προήρχετο ἐκ τοῦ λαοῦ, θὰ ἦτο Σύνταγμα βασιλευσμένης δημοκρατίας, ἐνῶ τὸ προηγούμενον Σύνταγμα τοῦ 1844 προήρχετο ἐκ τοῦ μονάρχου καὶ καθιέρου το πολίτευμα τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864, τὸ ὁποῖον κατήρτισεν ἡ ἐν Ἀθήναις Β' τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις, διεκήρυξε πανηγυρικῶς τὴν ἀρχὴν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας (ἅπασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουσιν ἐκ τοῦ Ἔθνους, ἐνεργοῦνται δὲ καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα), ὥριζε τὸ ἄρθρ. 21 αὐτοῦ), καθιέρωνε δὲ καὶ τὴν καθολικότητα τῆς ψήφου, ἐνῶ διὰ τὸν Βασιλέα προέβλεπε ὅτι δὲν εἶχεν ἄλλας ἐξουσίας πέραν ἐκείνων, τὰς ὁποίας τοῦ ἀνέθετον ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ πρὸς αὐτὸ συνάδοντες νόμοι. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀνετίθετο εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Βασιλέα (ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀρμοδιότητα, τόσον προτάσεως, ὅσον καὶ κυρώσεως τῶν νόμων), ἡ ἐκτελεστικὴ εἰς τὸν Βασιλέα, ὁ ὁποῖος τὴν ἤσκει διὰ τῶν ὑπευθύνων Ὑπουργῶν, τέλος δὲ ἡ δικαστικὴ εἰς ἀνεξάρτητα δικαστήρια. Ἐξάρτησιν τῶν Κυβερνήσεων ἐκ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς δὲν προέβλεπε τὸ Σύνταγμα, αὕτη ὅμως καθιερώθη εἰς τὴν πρᾶξιν μετὰ παρέλευσιν ἑνδεκα ἐτῶν, διὰ τοῦ περιφήμου Λόγου τοῦ Θρόνου τοῦ 1875 (τοῦ ὁποίου εἰσηγητὴς ὑπῆρξεν ὁ τότε Πρωθυπουργὸς Χαρ. Τρικούπης). Διὰ τούτου ὁ Βασιλεὺς ἀνήγγειλεν ὅτι θὰ ἀπῆται ἐφεξῆς ὡς ἀπαραίτητον προσὸν τῶν παρ' αὐτοῦ καλουμένων εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας ὅπως ἀπολαύουν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς.

Σύνταγμα τοῦ 1911. — Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 προέβλεπε ἐξαιρετικῶς περίπλοκον διαδικασίαν διὰ τὴν ἀναθεώρησιν αὐτοῦ, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας αὕτη ἀπέβαινεν ἀνέφικτος εἰς τὴν πρᾶξιν. Οὕτω, μεταβολὴ καὶ ἐκσυγχρονισμὸς τοῦ Συντάγματος ἐπραγματοποιήθη μόνον μετὰ τὴν στρατιωτικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1909, διὰ τῆς Β' Διπλῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τοῦ 1911 καὶ χωρὶς νὰ τηρηθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ συνταγματικοῦ κειμένου προβλεπομένη διαδικασία ἀναθεωρήσεως. Διὰ τῶν γενομένων τροποποιήσεων τοῦ Συντάγματος ἐπεδιώχθησαν ἡ καταπολέμησις τῆς κωλυσιεργίας εἰς τὴν Βουλὴν, ἡ ἀρτιωτέρα κατοχύρωσις τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν δικαστῶν, ἡ ἀπλοποιήσις τῆς

διαδικασίας τῆς ἀναθεωρήσεως καὶ ἡ ἀποτελεσματικωτέρα προστασία τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων.

Σύντομος ὅμως ὑπῆρξεν ἡ περίοδος ὁμαλῆς ἐφαρμογῆς τοῦ *Συντάγματος τοῦ 1911*. Διότι, ἐξ ἀφορμῆς τῆς συμμετοχῆς ἢ μὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον, ἐξεδηλώθη τὸ 1915 ὀξεῖα συνταγματικὴ κρίσις ἔχουσα ὡς ἀντικείμενον τὴν ἔκτασιν τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ Βασιλέως τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν διορισμὸν καὶ τὴν παῦσιν τῶν Κυβερνήσεων καὶ τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς. Κατ' ἀκολουθίαν ταύτης, ἡ Ἑλλάς εὐρέθη ἐπὶ τι διάστημα (1916 - 1917) ὑπὸ δύο Κυβερνήσεις, μίαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἑτέραν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, μέχρις ὅτου, κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1917, ἐπεκράτησε, μετὰ τὴν συνδρομὴν τῶν Συμμάχων τῆς Ἀντάντ ἢ εἰς Θεσσαλονίκην προσωρινῇ Κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Ἑλευθέριον Βενιζέλον. Πράγματι, τὴν 30ὴν Μαΐου 1917 ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀφήνων τὸν Θρόνον εἰς τὸν δευτερότοκον υἱόν του Ἀλέξανδρον, τὴν δὲ 14ην Ἰουνίου ἐσχηματίζετο νέα Κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Ἑλ. Βενιζέλον, τερματιζομένου οὕτω τοῦ προσωρινοῦ διχασμοῦ τοῦ Κράτους.

Ἡ νέα Κυβέρνησις ἔλαβε διάφορα ἔκτακτα μέτρα κατὰ παρέκκλισιν ἀπὸ τοῦ Συντάγματος, μετὰ δὲ τὴν νικηφόρον διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς συμμάχους τῆς ἑκβασιν τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου, ὑπέβαλεν εἰς τὴν Βουλὴν (Αὐγούστος 1920) πρότασιν περὶ ἀναθεωρήσεως ὠρισμένων ἀρθρῶν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911, ἰδίως δὲ ἐκείνων τῶν ὁποίων ἡ ἀκριβὴς ἔννοια εἶχεν ἀποτελέσει ἀντικείμενον ἀμφισβητήσεων καὶ εἶχεν ὀδηγήσει εἰς τὴν συνταγματικὴν κρίσιν τοῦ 1915. Μετὰ τὴν συνοπτικὴν ἔγκρισιν τῆς προτάσεως ταύτης, ἡ Βουλὴ διελύθη καὶ προσκηρύχθησαν ἐκλογαὶ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς διὰ τὴν 25ην Ὀκτωβρίου 1920, αἱ ὁποῖαι διεξήχθησαν τελικῶς μίαν ἑβδομάδα βραδύτερον (1η Νοεμβρίου) λόγῳ τοῦ ἐπισυμβάντος ἐν τῇ μεταξὺ θανάτου τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου. Αἱ ἐκλογαὶ αὗται ἀπέβησαν ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου, κατόπιν δὲ διεξαχθέντος δημοψηφίσματος ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ ἡ Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ ἀνεκηρύσσετο «Γ' ἐν Ἀθήναις Συντακτικὴ Συνέλευσις» διὰ νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ ἔργου ριζικῆς ἀναμορφώσεως τοῦ Συντάγματος. Τὸ ἔργον ὅμως τοῦτο προωθήθη μετὰ ἐξαιρετικῶς βραδύν ρυθμὸν, ἐλάχιστα δὲ ἄρθρα τοῦ νέου Συντάγματος εἶχον ψηφισθῇ, ὅταν ἐπῆλθεν (Αὐγούστος 1922) ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ 11ην Σεπτεμβρίου 1922 καὶ ἐπικρατήσασα ἀμέσως στρατιωτικὴ ἐπανάστασις ἤξιωσε τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως ὑπὲρ τοῦ Διαδόχου Γεωργίου καὶ τὴν ἄμεσον διάλυσιν τῆς Γ' Συντακτικῆς Συνελεύσεως. Τὰ αἰτήματα ταῦτα ἱκανοποιήθησαν, μετὰ ἓν ἔτος δὲ ἡ Ἐπανάστασις προσέβη εἰς τὴν προκήρυξιν ἐκλογῶν *Συντακτικῆς Συνελεύσεως*. Αὗται διεξήχθησαν τὴν 16ην Δεκεμβρίου 1923, δύο δὲ ἡμέρας βραδύτερον ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἐξηναγιάζετο νὰ ἀπέλθῃ οἰκογενειακῶς ἐξ Ἑλλάδος (ἀνατεθείσης τῆς Ἀντιβασιλείας εἰς τὸν ναύαρχον Π. Κουντουριώτην), μέχρις ὅτου ρυθμισθῇ τὸ θέμα τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος ὑπὸ τῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως. Ἡ ἀναχώρησις αὕτη ἐσημαίνει οὐσιαστικῶς τὴν κατάλυσιν τοῦ πολιτεύματος τῆς βασιλευμένης δημοκρατίας, ἡ ὁποία ὠλοκλήρῳθη τυπικῶς διὰ τοῦ ἀπὸ 25ης Μαρτίου 1924 *Ψηφίσματος τῆς Δ' Συντακτικῆς Συνελεύσεως*. Διὰ τοῦτου ἐκηρύσσεται ἡ ἐκπτώσις καὶ ἡ Ἑλλάς ἀνεκηρύσσεται εἰς δημοκρατίαν κοινοβουλευτικῆς μορφῆς, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐγκρίσεως τῆς ἀποφάσεως ταύτης διὰ δημοψηφίσματος ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Ἡ Δ' Συντακτικὴ Συνέλευσις ἐπελήφθη μετὰ ταῦτα, μετὰ βραδὺν ὅμως ρυθμὸν, τοῦ ἔργου τῆς καταρτίσεως νέου Συντάγματος, εἶχε δὲ ψηφίσει μόνον 36 ἄρθρα αὐτοῦ, ὅταν τὴν 25ην Ἰουνίου 1925 ἐξεργάγῃ στρατιωτικὸν κίνημα ὑπὸ τὸν Θ. Πάγκαλον. Οὗτος ἐσχημάτισε Κυβέρνησιν καὶ ἔτυχε ψήφου ἐμπιστοσύνης τῆς Συνελεύσεως, συγχρόνως δὲ ἐπέτυχε τὴν ἐγκρισιν παρ' αὐτῆς *Ψηφίσματος*, διὰ τοῦ ὁποίου συνεκροτεῖτο τριακονταμελὲς ἐπιτροπὴ ἐκ βουλευτῶν πρὸς ψήφισιν τοῦ νέου Συντάγματος. Τὸ Σύνταγμα τοῦτο θὰ ὑπεβάλλετο ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Συνέλευσιν — ἡ ὁποία θὰ συνήρχετο ἐκ νέου τὴν 15ην Ὀκτωβρίου — πρὸς ὀριστικὴν κύρωσιν. Ἡ τριακονταμελὲς ἐπιτροπὴ εἰργάσθη συντόμως καὶ ὑπέβαλε τὴν 11ην Σεπτεμβρίου τὸ Σύνταγμα πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία ὅμως τὸ μετέβαλε κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ ὑπὸ τὴν νέαν αὐτὴν μορφήν τὸ ἐδημοσίευσεν τὴν 29ην Σεπτεμβρίου 1925, διαλύσασα συγχρόνως τὴν Συνέλευσιν. Ἐκτοτε, ὁ Θ. Πάγκαλος ἐκυβέρνησε δικτατορικῶς, μέχρι τῆς ἀνατροπῆς του, τὴν 22αν Αὐγούστου 1926, ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Κουνδύλη. Οὗτος ἐσχημάτισεν ὑπηρεσιακὴν Κυβέρνησιν, ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν του μορφήν τὸ Σύνταγμα τῆς τριακονταμελοῦς Ἐπιτροπῆς καὶ προσεκήρυξεν ἐκλογὰς διὰ τὴν ἀνάδειξιν Βουλῆς, ἡ ὁποία θὰ ἡδύνατο, ἐντὸς ὀρισμένης προθεσμίας,

νά ἐπιφέρει ὅσας μεταβολὰς ἐθεώρει ἀναγκαίαις εἰς τὸ Σύνταγμα.

Σύνταγμα τοῦ 1927. — Ἡ Βουλὴ, ἡ ὁποία συνῆλθε τὴν 26ην Νοεμβρίου 1926, ἐπανεσυζήτησε τὸ Σύνταγμα καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς διατάξεις, ἐψήφισε δὲ τοῦτο εἰς τὸ σύνολον τὴν 2αν Ἰουνίου 1927. Τὴν ἐπομένην, 3ην Ἰουνίου, τὸ νέον Σύνταγμα ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927, ἐπηρεασθὲν εἰς περιωρισμένην μόνον κλίμακα ἀπὸ τὰς σημειωθείσας μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον ἐξελίξεις ὡς πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀσκήσεως τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, καθώριζε ρητῶς τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος ὡς *δημοκρατίαν* καὶ προσέθετεν ὅτι «ἀπασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἀπὸ τὸ Ἔθνος, ὑπάρχουν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἀσχοῦνται καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα». Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀντιτίθετο εἰς δύο Βουλὰς (Βουλὴν καὶ Γερουσίαν), ἀμφοτέρως αἰρετάς, ἐνῷ ἡ ἐκτελεστικὴ ἀντιτίθετο εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας — ἀσχοῦντα αὐτὴν διὰ τῶν Ὑπουργῶν — ὁ ὁποῖος ἐξελέγετο διὰ μίαν πενταετίαν ἀπὸ τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν συνερχομένας εἰς κοινὴν συνεδρίαν.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 διετηρήθη ἐν ἰσχύϊ ἐπὶ μίαν περίπου ὀκταετίαν. Διότι, μετὰ τὸ ἀποτυχὸν στρατιωτικὸν κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου 1935, ἡ τότε Κυβέρνησις, μεταβαλλομένη ἀπὸ νομίμου εἰς ἐπαναστατικὴν, προέβη εἰς τὴν ἔκδοσιν σειρᾶς Συντακτικῶν Πράξεων, διὰ τῆς κυριωτέρας ἐκ τῶν ὁποίων κατηργεῖτο ἡ Γερουσία, διελύετο ἡ Βουλὴ καὶ ἐξηγγέλλετο ἡ διενέργεια ἐκλογῶν πρὸς ἀνάδειξιν Ἐθνοσυνελεύσεως, ἡ ὁποία θὰ ἐψήφισε τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Αἱ ἐκλογαὶ διεξήχθησαν τὴν 9ην Ἰουνίου 1935, χωρὶς νὰ συμμετάσχουν εἰς αὐτάς τὰ κεκηρυγμένα ὑπὲρ τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας κόμματα, ἡ δὲ ἐξ αὐτῶν προελθοῦσα *Ἐ' Ἑθνικὴ Συνέλευσις* συνῆλθε τὴν 1ην Ἰουλίου 1935 καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐγκρίνῃ Ψήφισμα, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον ὁ λαὸς θὰ ἐκαλεῖτο μέχρι τῆς 15ης Νοεμβρίου εἰς *δημοψήφισμα* διὰ νὰ ἀποφανθῇ ἂν θὰ διετηρεῖτο τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας ἢ θὰ ἐπανεφέρετο ἐκεῖνο τῆς βασιλευσμένης δημοκρατίας. Πράγματι δὲ ἡ Κυβέρνησις καθώρισεν ἐν συνεχείᾳ τὴν 3ην Νοεμβρίου 1935 ὡς ἡμερομηνίαν διεξαγωγῆς τοῦ δημοψηφίσματος.

Ἀλλὰ τὴν 10ην Ὀκτωβρίου 1935 στρατιωτικοὶ παράγοντες ἐξήναγκασαν εἰς παραίτησιν τὴν Κυβέρνησιν Τσαλδάρη, σχηματισθείσης αὐθημερὸν νέας κυβερνήσεως ὑπὸ τὸ στρατηγὸν Κονδύλην. Ἡ Κυβέρ-

νησις αὕτη ἐνεφανίσθη ἀμέσως ἐνώπιον τῆς Συνελεύσεως καὶ ἐπέτυχε τὴν ἔγκρισιν Ὑψηλίσματος, διὰ τοῦ ὁποίου κατηργεῖτο τὸ πολίτευμα τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας, ἐπανεφέρετο ἐν ἰσχύϊ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911 καὶ ὠρίζετο ὅτι διὰ τοῦ δημοψηφίσματος τῆς 3ης Νοεμβρίου θὰ ἐκαλεῖτο ὁ λαὸς ὅπως ἐγκρίνῃ τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολήν.

Μετὰ τὸ δημοψήφισμα καὶ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β' εἰς τὴν Ἑλλάδα (25 Νοεμβρίου 1935) ἐσχηματίσθη ὑπηρεσιακὴ Κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Κωνσταντῖνον Δεμερτζῆν, διελύθη δὲ ἡ Ε' Ἐθνικὴ Συνέλευσις καί, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπάνοδου εἰς ὁμαλὸν πολιτικὸν βίον, προσεκρυθχθήσαν ἐκλογαὶ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, προκειμένου νὰ προβῇ αὕτη εἰς τροποποιήσιν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911. Εἰς τὰς ἐκλογὰς ταύτας μετέσχον ὅλα τὰ κόμματα, ἐπεὶδὴ ὅμως οὐδεμία τῶν ἀντιπάλων παρατάξεων διέθετε τὴν ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν εἰς τὴν Βουλὴν, μὲ συνέπειαν νὰ παρουσιάζεται ὡς ρυθμιστὴς τῆς καταστάσεως τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα (διαθέτον 15 μόλις βουλευτὰς ἐπὶ συνόλου 300), δὲν κατέστη δυνατὸς ὁ σχηματισμὸς Κυβερνήσεως ἐκ τοῦ Κοινοβουλίου καὶ παρέμεινεν εἰς τὴν ἀρχὴν ἡ Κυβέρνησις Δεμερτζῆ. Ὅταν δὲ τὸν Ἀπρίλιον 1936 ἀπεβίωσεν ὁ Πρωθυπουργός, ἀνέλαβε τὴν ἡγεσίαν τῆς Κυβερνήσεως ὁ μέχρι τότε Ἀντιπρόεδρος αὐτῆς Ἰω. Μεταξᾶς καὶ ἔτυχε ψήφου ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, ἡ ὁποία μετ' ὀλίγον διέκοψε τὰς ἐργασίας της διὰ τὸ φθινόπωρον χωρὶς νὰ ἔχῃ ἔως τότε ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος.

Ἡ Γ' ὅμως Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ δὲν ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ ἐκ νέου. Τὴν 4ην Αὐγούστου 1936 αὕτη διελύθη, ἐνῶ συγχρόνως ἐκηρύσσεται ὁ στρατιωτικὸς νόμος εἰς τὴν χώραν, ἔκτοτε δὲ ἡ Ἑλλὰς ἐκυβερνήθη ὑπὸ καθεστῶς αὐταρχικόν, τὸ ὁποῖον διετηρήθη καὶ μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Μετά, ἐξ ἄλλου, τὴν ἐμπλοκὴν καὶ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ τὴν κατάληψιν της τελικῶς ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων τὸν Ἀπρίλιον 1941, ὁ Βασιλεὺς μετὰ τῆς Κυβερνήσεως κατέφυγον εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου βραδύτερον ἐξεδόθησαν δύο Συντακτικαὶ Πράξεις. Διὰ τῆς πρώτης ἐξ αὐτῶν καθωρίζετο ὁ τρόπος ἀσκήσεως τῆς κρατικῆς ἐξουσίας «μέχρις ἀπελευθερώσεως τῆς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατεχομένης Πατρίδος καὶ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ λειτουργίας ἐλευθέρου Συνταγματικοῦ Πολιτεύματος», διὰ δὲ τῆς δευτέρας ἐκηρύσσεται ἄκυρον τὸ Β. Διάταγμα τῆς 4ης Αὐγούστου 1936, διὰ τοῦ ὁποίου εἶχον ἀνασταλῇ πλεῖσται τῶν εἰς τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα

ἀναφερομένων διατάξεων τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911. Ἐν τῷ μεταξύ, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλειτούργουν αἱ λεγόμεναι «κατοχικαὶ κυβερνήσεις», αἱ ὁποῖαι ἤντλουν τὴν ἐξουσίαν των ἐκ τῶν ἀρχῶν κατοχῆς καὶ ἐτέλουν ὑπὸ τὸν ἀπόλυτον ἑλεγχόν των.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἐθεωρήθη ἰσχύον τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911, ὡς εἶχε τροποποιηθῇ δι' ὀρισμένων Συντακτικῶν Πράξεων τοῦ 1935, ἐκ παραλλήλου ὅμως αἱ διαδεχθεῖσαι ἀλλήλας, μέχρι τῶν ἐκλογῶν τῆς 31ης Μαρτίου 1946, Κυβερνήσεις ἡσκησαν καὶ συντακτικὴν ἐξουσίαν, ἐκδύσασαι 115 ἐν ὄλῳ Συντακτικὰς Πράξεις.

Ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν τῆς 31ης Μαρτίου 1946 προελθοῦσα «Δ' Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ» ἀπεφάσισε τὴν διεξαγωγὴν δημοψηφίσματος διὰ τὴν ἐπάνοδον ἢ μὴ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β' εἰς τὴν Ἑλλάδα, συνεκρότησε δὲ καὶ ἐπιτροπὴν ἐκ μελῶν τῆς (τὴν ἀποκληθεῖσαν Ἐπιτροπὴν τοῦ Β' Ψηφίσματος) διὰ τὴν κατάρτισιν σχεδίου Συντάγματος. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη εἰργάσθη ἐπὶ δύο σχεδὸν ἔτη, κατήρτισε δὲ σχέδιον Συντάγματος ἐξ 145 ἀρθρῶν, τὸ ὁποῖον κατετέθη εἰς τὴν Βουλὴν τὴν 15ην Ἰουνίου 1948. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐβασίζετο κυρίως εἰς τὰ Συντάγματα τοῦ 1911 καὶ τοῦ 1927, περιεῖχεν ὅμως καὶ ἀρκετάς πρωτοτύπους διατάξεις, κυριωτέρα τῶν ὁποίων ἦτο ἡ προβλέπουσα τὴν ἄσκησιν τῶν νομοθετικῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς Βουλῆς ἐν ὁλομελείᾳ καὶ εἰς τμήματα.

Ἀλλ' ἡ Βουλὴ δὲν ἐφάνη διατεθειμένη νὰ ἐγκρίνῃ τὸ σχέδιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον τελικῶς δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν οὔτε ὡς βάσιν συζητήσεως. Μετὰ ἐν δὲ περίπου ἔτος καὶ ὅταν ἐπλησίαζε πλέον τὸ τέρμα τοῦ τετραετοῦς βίου τῆς, συνεκρότησε νέαν ἐπιτροπὴν (τὴν γνωστὴν ὡς Ἐπιτροπὴν τοῦ ΞΗ' Ψηφίσματος) διὰ νὰ ἀναθεωρήσῃ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911 (22 Ἰουλίου 1949). Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, ἐργασθεῖσα συντόμως, ὑπέβαλε τὸ σχέδιόν τῆς τὴν 23ην Δεκεμβρίου 1949 εἰς τὴν Βουλὴν, ἡ ὁποία διέκοψε τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὰς ἐργασίας, λόγῳ τῶν ἑορτῶν, μέχρι 9ης Ἰανουαρίου 1950. Τὴν παραμονὴν ὅμως τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ἐργασιῶν τῆς, ἡ Βουλὴ διελύθη καὶ προεκηρύχθησαν ἐκλογαί, χωρὶς νὰ γίνῃ οἰαδήποτε πρόβλεψις εἰς τὸ σχετικὸν Βασιλικὸν Διάταγμα ἂν ἡ νέα Βουλὴ θὰ συνέχιζεν ἢ ὅχι τὸ ἀναθεωρητικὸν ἔργον τῆς διαλυθείσης.

Ἡ ἐκ τῶν διεξαχθεισῶν τὴν 5ην Μαρτίου 1950 ἐκλογῶν προελθοῦσα Βουλὴ ἀπέφυγε νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸ συνταγματικὸν ἔργον — παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐξεδηλώθησαν ὀρισμέναι ἀπόπειραι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην — ἐπειδὴ ὅμως καθίστατο ὁλονὲν περισσότερον ἐπιτακτικὴ

ή ανάγκη όπως αρθή ή ύφισταμένη άβεβαιότης ως προς τὸ συνταγματικὸν καθεστώς, άπεφασίσθη τελικῶς, κατόπιν συμφωνίας τῶν κυριωτέρων κομμάτων, όπως διαλυθῇ ή Βουλὴ καὶ προκηρυχθοῦν ἐκλογαί. Κατὰ τὴν συμφωνίαν ταύτην προεβλέπετο ὅτι ή νέα Βουλὴ θά ἦτο δυνατὸν δι' ἀποφάσεώς της, λαμβανομένης ἐντὸς τοῦ πρώτου διμήνου τῆς πρώτης αὐτῆς συνόδου, νά ἐπικυρώσῃ ή νά ἀπορρίψῃ εἰς τὸ σύνολόν του τὸ σχέδιον Συντάγματος, τὸ ὁποῖον εἶχε καταρτίσει ή 'Επιτροπὴ τοῦ ΕΗ' Ψηφίσματος.

Σύνταγμα τοῦ 1952. — Αἱ ἐκλογαὶ διεξήχθησαν τὴν 9ην Σεπτεμβρίου 1951, τὴν δὲ 7ην Νοεμβρίου ή Κυβέρνησις υπέβαλεν εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς ἔγκρισιν τὸ ὑφιστάμενον σχέδιον Συντάγματος. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὁμῶς συνεδρίαν ή ἀξιωματικὴ ἀντιπολίτευσις ('Ελληνικὸς Συναγερμὸς) ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ἀνεγνώριζεν εἰς τὴν Βουλὴν τοιαύτην ἀρμοδιότητα, ἀπεχώρησε δὲ ἐν τέλει τῆς συνεδριάσεως τῆς 21ης Δεκεμβρίου 1951 πρὸ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ψηφοφορίας. Οὕτω, τὸ Σύνταγμα ἐνεκρίθη τελικῶς ὑπὸ 132 μόνον βουλευτῶν ἐπὶ συνόλου 258, ἥτοι διὰ πλειονοψηφίας μόλις ὑπερβαίνουσας τὴν ἀπόλυτον, ἐδημοσιεύθη δὲ τὴν 1ην 'Ιανουαρίου 1952.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952, τὸ ὁποῖον καθόριζε ρητῶς ὡς μορφήν τοῦ πολιτεύματος τὴν β α σ ι λ ε ν ο μ έ ν η ν δ η μ ο κ ρ α τ ι α ν, ἐβασίζετο κυρίως εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911 καὶ ἐν τινι μέτρῳ εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927, ἐλαχίστας δὲ νέας διατάξεις περιεῖχε καὶ εἶχεν ἀγνοήσει ὅλας τὰς συγχρόνους ἐξελλίξεις ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀσκήσεως τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Παρὰ ταῦτα, διετηρήθη ἐν ἰσχύϊ ἐπὶ 15 καὶ πλέον ἔτη, μέχρι τῆς 'Εθνικῆς 'Επαναστάσεως τῆς 21ης 'Απριλίου 1967.

3. ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ 'Ελλάς ἔχει σήμερον (1970) συνολικὴν ἐ π ι φ ά ν ε ι α ν 131.944 π. χλμ. συμφώνως πρὸς τὴν τελευταίαν ἐμβαδομέτρησιν, γενομένην τὸ 1963. Ἐκ τούτων, τὰ 106.777,76 καταλαμβάνει τὸ ἡπειρωτικὸν τμήμα της καὶ τὰ 25.166,24 τὸ νησιωτικόν. Τὰ ἡπειρωτικὰ σύνορά της ἔχουν μῆκος 1.170,20 χλμ., ἐξ ὧν τὰ 967,20 χλμ. πρὸς τὰ κομμουνιστικά κράτη 'Αλβανίαν, Γιουγκοσλαβίαν καὶ Βουλγαρίαν. Τὸ συνολικὸν μῆκος

τῶν ἀκτῶν τῆς ἀνέρχεται εἰς 15.020,9 χλμ. Διοικητικῶς ὑποδιαιρεῖται εἰς : 52 νομούς, 147 ἐπαρχίας, 256 δήμους, 5.812 κοινότητες καὶ 11.619 οἰκισμούς.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἀνέρχεται, καθ' ὑπολογισμὸν (ἀρχομένου τοῦ 1970) εἰς 8.870.000. Ὅταν τὸ 1821 τὸ ἐλληνικὸν Ἔθνος ἔλαβε τὰ ὅπλα διὰ ν' ἀποτινάξῃ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν, ὁ πληθυσμὸς τοῦ ἔφθανε τὰς 938.765. Κατὰ τὴν πρώτην ἀπογραφὴν, ἡ ὁποία διενεργήθη τὸ 1828 ἐπὶ τοῦ ἀπελευθερωθέντος χώρου, ὅστις εἶχεν ἐπιφάνειαν 47.516 τ. χλμ. εὐρέθησαν κατοικοῦντες εἰς αὐτὸν 753.400, ὅπερ σημαίνει ὅτι ὁ ἀγὼν ὑπὲρ τῆς Ἀνεξαρτησίας ἐστοίχισεν 185.365 ψυχάς.

Ἐκτοτε ἐσημειώθησαν αἱ ἐξῆς ἐδαφικαὶ καὶ πληθυσμικαὶ ἐξελίξεις : Τὸ 1870 (μετὰ τὴν γενομένην τὸ 1864 προσάρτησιν τῶν Ἰονίων νήσων) ἐπιφάνεια 50.211 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸς 1.457.894. Τὸ 1889 (μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἀρτης τὸ 1881) ἐπιφάνεια 63.606 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸς 2.187.208. Τὸ 1907 (μετὰ τὴν παραχώρησιν μικρᾶς λωρίδος ἐδάφους τῆς Θεσσαλίας τὸ 1897) ἐπιφάνεια 63.211 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸς 2.631.952. Τὸ 1920 (μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Κρήτης, τῶν Νήσων Αἰγαίου τὸ 1913-1914 καὶ τῆς Θράκης, Ἰμβρου καὶ Τενέδου τὸ 1919 - 1920) ἐπιφάνεια 150.476 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸς 5.531.474. Τὸ 1928 (μετὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, τῆς Ἰμβρου καὶ τῆς Τενέδου βάσει τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης τοῦ 1923) ἐπιφάνεια 129.281 τ. χλμ. καὶ πληθυσμὸς 6.204.684. Τὸ 1940, κατὰ τὴν γενομένην τὴν 16ην Ὀκτωβρίου ἀπογραφὴν, ἡ Ἑλλὰς εἶχε πληθυσμὸν 7.344.860. Τὸ 1951 (μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Δωδεκανήσου τὸ 1947) ἐπιφάνεια 131.944 τ.χλμ. καὶ πληθυσμὸς 7.632.801¹.

Δεδομένου ὅτι κατὰ τὰ ἀμέσως πρὸ τοῦ πολέμου ἔτη ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἠῤῥανεν ἐτησίως κατὰ 95 - 100.000 ψυχῶν, θὰ ἔπρεπεν οὗτος μετὰ τὴν προσάρτησιν καὶ τῆς Δωδεκανήσου νὰ φθάσῃ κανονικῶς τὸ 1951 τὰ 8.580.000 περίπου. Τὸ διαπιστούμενον ἔλλειμμα τῶν 950.000 περίπου ψυχῶν ὀφείλεται εἰς τρεῖς λόγους : εἰς τὰς ἀπωλείας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου 1940 - 1941, τῆς ἰταλικῆς, γερμανικῆς καὶ βουλγαρικῆς κατοχῆς 1941 - 1944, τῆς δεκεμβριανῆς κομμουνιστικῆς ἐπανάστασεως τοῦ 1944 καὶ τοῦ συμμοριτοπολέμου τοῦ 1946 - 1949· εἰς τοὺς ἐκ πείνης ἀθρόους θανάτους ἰδίᾳ κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς κατοχῆς· καὶ εἰς τὴν μεγάλην πτώσιν τῆς γεννητικότητος κατὰ τὴν δεκαετίαν

1940 - 1949. 'Η γενομένη τὴν 19ην Μαρτίου 1961 (τελευταία) ἀπο-
γραφὴ ἔδωσε πληθυσμὸν 8.388.553.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποίαν μορφήν προσέλαβεν ἡ κρα-
τική ὀργάνωσις ἄμα τῇ ἐνάρξει
τοῦ 'Αγῶνος ;
2. Πότε συνήλθεν ἡ Α' 'Εθνικὴ
Συνέλευσις καὶ ποίας ἀποφάσεις
ἔλαβε ;
3. Ποῖα τὰ μειονεκτήματα τοῦ
Προσωρινοῦ Πολιτεύματος ;
4. Πότε συνήλθεν ἡ Β' 'Εθνικὴ
Συνέλευσις καὶ ποίας ἀποφάσεις
ἔλαβε ;
5. Τί προέβλεπε τὸ «Πολιτικὸν
Σύνταγμα τῆς 'Ελλάδος» καὶ
ὑπὸ ποίου κατηρτίσθη ;
6. Ποῖος ὠρίσθη Κυβερνήτης καὶ
πῶς ἔσκησε τὴν ἐξουσίαν ;
7. Πότε συνεκλήθησαν αἱ Δ', Ε'
καὶ ἡ «κατὰ συνέχειαν Δ'» 'Ε-
θνικαὶ Συνελεύσεις ;
8. Πῶς κατηρτίσθη τὸ Σύνταγμα
τοῦ 1844 καὶ τί πολίτευμα κα-
θιέρωνε ;
9. Πῶς κατηρτίσθη τὸ Σύνταγμα
τοῦ 1864 καὶ τί πολίτευμα κα-
θιέρωνε ;
10. Ποίαν ἀρχὴν διεκήρυσσε τὸ
Σύνταγμα τοῦ 1864 ;
11. Πότε καθιερώθη ἡ ἀρχὴ τῆς
ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς ;
12. Πῶς κατηρτίσθη τὸ Σύνταγμα
τοῦ 1911 καὶ τί ἐπεδιώχθη διὰ
τῶν τροποποιήσεων, αἱ ὁποῖαι
ἐπηνέχθησαν εἰς τὸ Σύνταγμα
τοῦ 1864 ;
13. Ποία ἡ αἰτία τῆς συνταγματι-
κῆς κρίσεως τοῦ 1915 καὶ
ποῖον τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς ;
14. Ποῖον πολίτευμα ἐψήφισεν ἡ
Δ' Συντακτικὴ Συνέλευσις ;
15. Τί διελάμβανε τὸ Σύνταγμα τοῦ
1927 ;
16. Πότε καὶ πῶς ἐπανεφέρθη ἡ
βασιλεία εἰς τὴν 'Ελλάδα ;
17. Πότε ἐκηρύχθη ἡ δικτατορία
τοῦ 'Ιωάνν. Μεταξᾶ ;
18. Πῶς ἠσκέτο ἡ κρατικὴ ἐξου-
σία κατὰ τὴν κατοχὴν ;
19. Μὲ ποῖον Σύνταγμα ἐκυβερνή-
θη ἡ 'Ελλάς μετὰ τὴν ἀπελευ-
θέρωσιν ;
20. Πῶς ἐψηφίσθη τὸ Σύνταγμα
τοῦ 1952, ποία ἡ προϊστορία
του, καὶ ποῖα τὰ μειονεκτήμα-
τά του ;
21. Ποία ἡ συνολικὴ ἐπιφάνεια τῆς
'Ελλάδος ;
22. Ποῖος ὁ πληθυσμὸς τῆς 'Ελλά-
δος τὸ 1821, τὸ 1828 καὶ τὸ
1970 ;
23. Ποῖον τὸ ἔλλειμμα πληθυσμοῦ
λόγῳ δοκιμασιῶν τῆς δεκαετίας
1940 - 1950 ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ 21^{ΗΣ} ΑΠΡΙΛΙΟΥ

1. Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Τὴν 21^{ην} Ἀπριλίου τοῦ 1967 αἱ ἑνοπλοὶ δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος ἀνέλαβον τὰς εὐθύνas διακυβερνήσεως τῆς χώρας κατόπιν ἀναιμάκτου Ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία ἐπεκράτησεν ἀμέσως καὶ ἔγινε δεκτὴ μετ' ἀνακουφίσεως ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἡνοίγεν οὕτω, ἐν νέον κεφάλαιον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ ὁ Στρατὸς δι' ἑκτὴν φοράν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους καθίστατο συντελεστὴς ἀποφασιστικῆς μεταβολῆς εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Αἱ προηγούμεναι ἐπεμβάσεις τοῦ εἶχον πραγματοποιηθῇ τὸ 1843, τὸ 1862, τὸ 1909, τὸ 1922, καὶ τὸ 1935.

Ἡ Ἐπανάστασις τῆς 21^{ης} Ἀπριλίου ἀπετέλεσεν ἐκτροπὴν ἐκ τῆς συνταγματικῆς τάξεως, ἀλλ' ὑπῆρξε προῖδον ἱστορικῆς ἀναγκαιότητος, προσδιορισθεῖσα ἀφ' ἐνὸς ἀπὸ τὴν παγκόσμιον κατάστασιν, τὰ βασικὰ γνωρίσματα τῆς ὁποίας εἶναι : ἡ πάλῃ μεταξὺ δημοκρατίας καὶ ὀλοκληρωτισμοῦ, ὁ ταχὺς ρυθμὸς μεταβολῆς καὶ προόδου, ἡ κρίσις καὶ ἀμφισβήτησις ὅλων τῶν θεσμῶν καὶ ἡ ἰδεολογικὴ σύγχυσις καὶ ἀμνηχανία, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν κατάστασιν, τὰ βασικὰ γνωρίσματα τῆς ὁποίας εἶναι : ἡ ἀνάγκη διαφυλάξεως τῆς ἔθνικῆς ἐλευθερίας καὶ ἀκεραιότητος, ἡ ἀνάγκη ἐκσυγχρονισμοῦ τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν τῆς χώρας, ἡ ἀνάγκη ἀνακτῆσεως τοῦ χρόνου, ὁ ὁποῖος ἀπωλέσθη εἰς τὸν τομέα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, λόγῳ τοῦ καταστροφικοῦ συμμοριτοπολέμου, τοῦ ὀργανωθέντος ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ καὶ ἡ ἀνάγκη ἠθικῆς ἐξυγιάνσεως τῆς δημοσίας ζωῆς τῆς χώρας.

Ἡ κατάστασις, ἡ ὁποία ἐπεκράτει εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰς παρμονὰς τῆς Ἐπαναστάσεως παρουσίαζε τὰ ἑξῆς βασικὰ χαρακτηριστικά :

1. Εἶχον ὑποστῇ προϋῶσαν καταλυτικὴν φθορὰν ὅλοι οἱ θεμελιώδεις θεσμοὶ τῆς χώρας κατὰ τὴν τελευταίαν ἰδίαν πενταετίαν : ὁ Κοινοβουλευτισμός, οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ὁποῖου περιεβάλλοντο μὲ περιφρόνησιν ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ, λόγῳ τῆς χαμηλῆς στάθμης τῶν περισσοτέρων ἢ Βασιλεία, λόγῳ τῆς ἐμπλοκῆς τῆς εἰς τοὺς ἄνευ ἀρχῶν πολιτικούς ἀνταγωνισμούς· τὸ σύστημα τῆς Ἀντιπροσωπεύσεως, λόγῳ τῆς καταπτώσεως τῶν πολιτικῶν ἡθῶν, τῆς ἐξαγορᾶς τῶν ψήφων, τῆς συνεργασίας πολλῶν ἐξ ἐπαγγέλματος πολιτευτῶν τῶν ἀστικῶν κομμάτων μὲ τοὺς κομμουνιστάς· ὁ Συνδικαλισμός, λόγῳ τῆς διαφθορᾶς τῆς ἡγεσίας του· ἡ Διοίκησις, λόγῳ τῶν κομματικῶν ἐπεμβάσεων, αἱ ὁποῖαι ὑπέθλαπον φαυλότητα καὶ καταχρήσεις· ὁ Τύπος, τὸ μέγιστον μέρος τοῦ ὁποῖου διέσχυε τὰ πάντα, διεστρέβλωνε τὰ γεγονότα, ἐξεβίαζε τὰ κόμματα καὶ τὰς κυβερνήσεις καὶ παρεπλάνει συστηματικῶς τὴν κοινὴν γνώμην. Ἀκόμῃ καὶ ἡ Δικαιοσύνη καὶ ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶχον μείνει ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὸ γενικὸν κλίμα τῆς φθορᾶς καὶ τῆς παρακμῆς. Τὸ καθεστώς, τὸ ὁποῖον κατέλυσε ἡ Ἐπανάστασις, ἀπετέλει θλιβεράν παρωδίαν δημοκρατίας, ἡ ὁποία, θὰ προσκάλει ἀγανάκτησιν εἰς κάθε πολίτην προηγμένης χώρας.

2. Εἶχε σημειωθῇ ἐπικίνδυνος διάβρωσις τῆς ἐθνικῆς ζωῆς ἐκ μέρους τοῦ κομμουνισμοῦ ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς Ε.Δ.Α. ὀφειλομένη εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ ἐθνικὴν ἀμβλύτητα τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας, τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν δυσφορίαν τῶν λαϊκῶν μαζῶν ἐκ τῆς ἐπικρατοῦσης καταστάσεως καὶ τὴν εἰσροὴν πεπειραμένων καὶ ἐκπαιδευμένων κομμουνιστικῶν στελεχῶν, τὰ ὁποῖα ἐπανεπατρίσθησαν ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ παραπετάσματος μὲ τὴν ἄδειαν τῶν προεπαναστατικῶν κυβερνήσεων.

Ὁ κομμουνισμός, ἐξαχθεὶς ὑπὸ τῶν ἀστικῶν κομμάτων ἐκ τῆς ἠθικῆς ἀπομονώσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθη μετὰ τὴν στρατιωτικὴν συντριβὴν τοῦ 1949, εἶχε κατορθώσει : νὰ δημιουργήσῃ «λαϊκὸν μέτωπον βάσεως», εἰς τὰς τάξεις τοῦ ὁποῖου εἶχε προσχωρήσει σημαντικὸν ποσοστὸν ἐθνικοφρόνος στοιχείου· νὰ ἐπιτύχῃ ἔλεγχον ἐπὶ σημαντικοῦ τμήματος τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, τῶν ἐργατικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν σωματείων καὶ τῆς νεολαίας· νὰ ἐγκαταστήσῃ πρᾶκτοράς του εἰς καιρίας θέσεις τῆς κρατικῆς μηχανῆς, τῶν διαφόρων ὀργανισμῶν καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων κοινῆς ὠφελείας· νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀποτελεσματικότητά τοῦ παρὰ νόμου μηχανισμοῦ του· νὰ συγκεντρώσῃ ὅπλισμον (κατὰς τὰς ἐπισήμους ἀπορρήτους ἐκθέσεις τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν)

εἰς ἄγνωστον ποσότητα· νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ὀργάνωσίν του εἰς τὴν ὑπαιθρον· νὰ συγκροτήσῃ «μαχητικὰς ομάδας κρούσεως» ἀποτελοῦσας τοὺς πυρῆνας ἐπαναστατικοῦ στρατοῦ καὶ «ομάδας λαϊκῶν τιμωρῶν» κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς δολοφονικῆς Ο.Π.Λ.Α., ἡ ὁποία εἶχε δράσει διαρκούσης τῆς κατοχῆς. Ἐπίσης, ὁ κομμουνισμὸς εἶχεν ἐπιτύχει νὰ διεισδύσῃ καὶ εἰς ἐνόπλους δυνάμεις εἰς ἑκτασιν μεγαλυτέραν τῆς συνήθους, ὅπου παρουσιάζετο περισσότερον ἐνεργὸς μὲ πράξεις δολιοφθορᾶς, φανερᾶς ἐκδηλώσεως κομμουνιστικῶν πεποιθήσεων ἐκ μέρους ὀπλιτῶν καὶ μὲ ἐπιθετικὰς ἐνεργείας, ἔργῳ καὶ λόγῳ, εἰς βάρος στρατιωτικῶν ἐκ μέρους ἰδιωτῶν κομμουνιστῶν.

Ἡ τοιαύτη διάβρωσις τῆς ἐθνικῆς ζωῆς ἐκ μέρους τοῦ κομμουνισμοῦ ἐδημιούργει εἰς αὐτόν, συνεπικουρούμενον ὑπὸ τῶν συνοδοιπόρων, τὴν δυνατότητα : νὰ παραλύσῃ τὴν ζωὴν τῆς χώρας δι' ἐκτεταμένου κύματος ἀπεργιῶν· νὰ προβῇ εἰς πράξεις βίας καὶ στασιαστικὰς ἐνεργείας· νὰ καταλύσῃ τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν ἰδίᾳ εἰς περιοχὰς ὅπου δὲν ὑπῆρχον στρατιωτικαὶ μονάδες ἢ ὑπῆρχον ἀλλὰ μικρᾶς δυνάμεως· νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ στρατοῦ πρὸς καταστολὴν στασιαστικῶν ἐνεργειῶν διὰ πράξεων δολιοφθορᾶς εἰς στρατιωτικὰ μέσα, δολοφονίας ἀξιωματικῶν, κάμψεως τοῦ ἠθικοῦ καὶ τῆς ἀγωνιστικότητος τῶν τμημάτων μὲ τὴν ρύψιν καταλλήλων συνθημάτων ὑπὸ τῶν ὤργανωμένων ὀπλιτῶν· νὰ προβῇ εἰς δολιοφθορὰς ἐγκαταστάσεων κοινῆς ὠφελείας (ἰδίᾳ τηλεπικοινωνιῶν καὶ παροχῆς ρεύματος)· καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὰς ἀνωτέρω δυνατότητας δι' εἰσδύσεως κομμουνιστοσυμμοριτῶν ἐκ τῶν ὁμόρων κρατῶν.

3. Εἶχεν ὑποστῇ χρονίαν διατάραξιν ἡ ἐσωτερικὴ γαλήνη τῆς χώρας διὰ τῶν συνεχῶν ἀπεργιῶν, «πορειῶν», διαδηλώσεων καὶ ταραχῶν, τὰς ὁποίας ὀργάνωνον οἱ κομμουνισταὶ μετὰ τῶν συνοδοιπορικῶν στοιχείων τῶν πολιτικῶν ὀργανώσεων τοῦ Κέντρου. Αἱ μεγάλαι λαϊκαὶ μᾶζαι κατείχοντο ἀπὸ αἴσθημα ἀνασφαλείας καὶ ἀβεβαιότητος· οἱ ἐπιχειρηματῆαι ὕφίσταντο ἐκβιαστικὴν τρομοκράτησιν ἐκ μέρους τῶν κομμουνιστῶν, οἱ ὅποιοι τοὺς ἐξηνάγκαζον νὰ καταβάλλουν ἐκτάκτους ἢ μονίμους εἰσφοράς· καὶ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς χώρας εἶχεν ὑποστῇ παραλυτικὴν ὕφесιν ὀφειλομένην ἀφ' ἐνὸς εἰς τὴν ἔλλειψιν ὀρθῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς καὶ ἀφ' ἐτέρου εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἔκρυθμον κατὰστασιν.

4. Εἶχε καταστῇ κοινὴ συνείδησις ὅτι ἡ χώρα εὗρίσκετο εἰς περίο-

δον πολιτικοῦ χάους, τὸ ὁποῖον ἔφθασεν εἰς ἐπικίνδυνον σημεῖον μετὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1965 καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχεν οὔτε πολιτικὸν κόμμα, οὔτε προσωπικότης διὰ τὴν ἐξαγάγῃ τὸ Ἔθνος ἐκ τοῦ ἀδιεξόδου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε περιαχθῇ λόγῳ σειρᾶς μοιραίων σφαλμάτων καὶ προδήλου ἀνεπαρκείας τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας.

5. Τέλος, ἡ Ἑλλάς εἶχε φθάσει εἰς τὸ χεῖλος ἐμφυλίου πολέμου μετὰ τῆς Δεξιᾶς καὶ τῆς συνοδοιπορούσης πρὸς τὸν κομμουνισμὸν Κεντροαριστερᾶς, ὁ ὁποῖος θὰ ἐξερρηγγνύετο ἀφεύκτως μετὰ τὰς ἐκλογάς, αἵτινες ἐπρόκειτο νὰ διεξαχθοῦν τῇ 28ῃ Μαΐου 1967. Αἱ συνέπειαι τοῦ ἐμφυλίου αὐτοῦ πολέμου θὰ ἦσαν καταστρεπτικαὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα, τόσον ἀπὸ ὕλικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως. Ἐξ αὐτοῦ θὰ ἐξήρχετο τελικῶς νικητὴς ὁ κομμουνισμός, ὅχι διότι διέθετεν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν, ἀλλὰ διότι ἦτο ἡ μόνη μετὰ τὸν Στρατὸν ὀργανωμένη δύναμις.

Ἡ Ἐπανάστασις τῆς 21ης Ἀπριλίου, ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου, εἶναι φαινόμενον : α) ἐθνικόν, διότι ἀπεσόβησε τὸν κίνδυνον ἀπωλείας τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας μας, τὸν ὁποῖον ἐνεσάρκωνεν ὁ κομμουνισμός· β) πολιτικόν, διότι ἀνέστειλε τὴν προϋῶσαν ἐκφύλισιν τῆς δημοκρατίας καὶ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ὠδήγουν οἱ ἐπαγγελματῖαι τῆς πολιτικῆς· καὶ γ) κοινωνικόν, διότι ἀνταπεκρίθη εἰς τὸ αἷτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, τὸ ὁποῖον παρέμενεν ἀνικανοποίητον ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ πολέμου.

Οἱ σκοποί, τοὺς ὁποίους ἔταξεν ἡ Ἐπανάστασις — πέραν τῆς κατοχυρώσεως τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς διασφάλισεως τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης — εἶναι οἱ ἑξῆς : Ἐξυγίανσις τῆς δημοσίας ζωῆς. Ταχεῖα οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις πρὸς ὄφελος ὅλων τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων. Ἀμβλυνσις τῶν κοινωνικῶν διαφορῶν. Ἀπαλλαγὴ τῶν ἀσθενεστέρων ἀπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης. Ἀνύψωσις τῆς μορφωτικῆς στάθμης τοῦ λαοῦ διὰ καθολικεύσεως τῆς παιδείας πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς. Παροχὴ ἴσων εὐκαιριῶν εἰς ὅλους. Ἐκσυγχρονισμός τῆς κρατικῆς μηχανῆς. Συμφιλίωσις Κράτους καὶ πολιτῶν. Συγκρότησις ἐλευθέρας πολιτείας μετ' ὀργανωμένην τὴν αὐτοάμυνάν της κατὰ πάσης ἐπιβουλῆς. Ὁ κεντρικὸς σκοπὸς τῆς Ἐπαναστάσεως εἶναι ἡ ἐξαγωγή τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν κατὰστασιν καθυστερήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκετο καὶ ἡ ὀργάνωσίς της εἰς κράτος σύγχρονον, δημοκρατικόν καὶ ἰσχυρόν.

2. Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ 1952

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 ἀπετέλει, ἤδη ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του, κείμενον παρωχημένης ἐποχῆς καὶ τελείως ἀσυγχρόνιστον. Ἦτο, κατὰ βάσιν, ταυτόσημον ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενόν του πρὸς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911, εἶχε δὲ περιλάβει ὀλίγας μόνον διατάξεις εἰλημμένας ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 καὶ ἀκόμη ὀλιγωτέρας νέας. Εἶχεν ἀγνοήσει ἐκ συστήματος τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις, τόσον ὡς πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὰς σχέσεις μεταξὺ Κράτους καὶ ἀτόμων. Ὡς ἐκ τούτου — καὶ ἀσχέτως τῶν ἀντιρρήσεων, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐγερθῇ ὡς πρὸς τὸ κύρος τῆς διαδικασίας τῆς καταρτίσεώς του — δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς λειτουργίας τῆς κρατικῆς μηχανῆς. Παρουσίαζεν, ἐπὶ πλεόν, κενὰ καὶ ἀντιφάσεις δυσχεραίνουσας τὸ ἔργον τοῦ ἐφαρμοστοῦ τῶν διατάξεών του καὶ παρεχούσας γόνιμον ἔδαφος διὰ τὴν ὑποστήριξιν ἐρμηνειῶν ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων καὶ συχνὰ αὐθαιρέτων, κατὰ τὰ συμφέροντα τῶν ἐκάστοτε κυβερνώντων ἢ ἀντιπολιτευομένων. Αἱ συνεχῶς ἀνακύπτουσαι περὶ τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς συνταγματικῆς διατάξεως ἀμφισβητήσεις, αἱ ὁποῖαι προσελάμβανον ἐνίοτε ἐξαιρετικὴν ὀξύτητα, καθίστανον κατ' ἀνάγκην δυσχερῆ τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς χώρας.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, φυσικὸν ἦτο νὰ ὑποστηρίζεται, εἰς ὅλον ἐν μεγαλυτέραν κλίμακα, ἡ ἄποψις ὅτι τὸ συνταγματικὸν κείμενον εἶχεν ἀνάγκην ριζικῆς ἀναμορφώσεως. Παρὰ ὅμως τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἄποψις αὕτη εὗρισκεν ἀπήχησιν καὶ μεταξὺ τῶν πολιτικῶν κύκλων, ἡ διαδικασία τῆς ἀναθεωρήσεως δὲν ἐτίθετο εἰς κίνησιν. Καὶ ὅταν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1963, ὑπεβλήθη εἰς τὴν Βουλὴν πρότασις ἀναθεωρήσεως, αὕτη δὲν κατέστη δυνατόν νὰ προωθηθῇ οὐσιαστικῶς, λόγῳ τῶν κρατουσῶν τότε πολιτικῶν συνθηκῶν καὶ τῆς καθημερινῶς ἐντεινομένης ὀξύτητος τῶν κομματικῶν παθῶν.

Τὴν πραγματικὴν ταύτην κατάστασιν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀγνοήσῃ ἡ Ἐθνικὴ Ἐπανάστασις τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967, δύο δὲ μόλις ἐβδομάδας μετὰ τὴν ἀναίμακτον ἐπικράτησίν της, ἐξήγγειλεν ἐπισήμως τὴν πρόθεσίν της διὰ τὴν κατάρτισιν νέου Συντάγματος. Διὰ τῆς Α' Συντακτικῆς Πράξεως τῆς 5/6ης Μαΐου 1967, ἀφοῦ διεκηρύχθη εἰς τὸ προοίμιον αὐτῆς ἡ ἀνάγκη ὅπως διαμορφωθοῦν αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος πρὸς τὸν σκοπὸν προστασίας τοῦ κρατοῦντος πολιτειακοῦ

καὶ κοινωνικοῦ καθεστῶτος «κατὰ πάντων τῶν ἐπιβουλευομένων αὐτόν», ἀνετέθη, μέχρι ψηφίσεως τοῦ νέου Συντάγματος, εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἢ συντακτικὴ ἐξουσία ἀσκουμένη ὑπὸ τὴν μορφήν Συντακτικῶν Πράξεων, ὥρισθη δὲ ὅτι τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θὰ κατήρτιζε τὸ νέον Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον θὰ ὑπεβάλλετο εἰς τὸν λαὸν πρὸς κύρωσιν διὰ **δημοψηφίσματος**. Ἐκ παραλλήλου, συνεκροτεῖτο καὶ εἰκοσαμελὲς ἐπιτροπὴ ἐκ νομικῶν πρὸς μελέτην τῶν ἐπενεκτέων εἰς τὸ Σύνταγμα τροποποιήσεων.

Μετά τινας μῆνας, τὴν 13ην Δεκεμβρίου 1967, ἐξεδηλώθη πραξικόπημα ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Βασιλέως ἐναντίον τῆς Ἑθνικῆς Ἐπαναστάσεως, τὸ ὁποῖον ἀπέτυχεν ἐν τῇ γενέσει του. Ὁ Βασιλεὺς, μετὰ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του, ἀνεχώρησεν ἀμέσως εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τὴν ἐσπέραν δὲ τῆς ἰδίας ἡμέρας ἢ Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ (ἀπαρτιζομένη ἐκ τοῦ συνταγματάρχου Γ. Παπαδοπούλου, τοῦ ταξιάρχου Στ. Παττακοῦ καὶ τοῦ συνταγματάρχου Ν. Μακαρέζου), ἀπηύθυνε Προκήρυξιν πρὸς τὸν Λαόν. Δι' αὐτῆς, ἀφοῦ ἐξετίθεντο τὰ σημειωθέντα ἔκτακτα γεγονότα καὶ ἡ ἀδικαιολόγητος ἀποχὴ «ἐκ τῆς ἐνασχήσεως τῶν βασιλικῶν καθηκόντων τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τὴν συνταγματικὴν τάξιν ἐχόντων δικαίωμα ἐνασχήσεως τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας», ὥριζετο ὡς Ἀντιβασιλεὺς ὁ ἀντιστράτηγος Γ. Ζωιτάκης «εἰνα ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως ἀσκήσῃ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν». Ἀμέσως κατόπιν ὥρίσθη ἐνώπιον τοῦ Ἀντιβασιλέως νέα Κυβέρνησις ὑπὸ τὸν ἡγέτην τῆς Ἐπαναστάσεως συνταγματάρχην Γεώργιον Παπαδόπουλον, εἰς αὐτὴν δὲ μετέσχον ὅλα τὰ μέλη τῆς προηγούμενης, ἐξαιρέσει τοῦ μέχρι τότε Πρωθυπουργοῦ Κ. Κόλλια (ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀκολουθήσει τὸν Βασιλέα εἰς τὸ ἐξωτερικόν) καὶ τοῦ Ἀντιπροέδρου ἀντιστρατήγου Γ. Σπαντιδάκη.

Ἐν τῷ μεταξῷ, ἡ εἰκοσαμελὲς ἐκ νομικῶν Ἐπιτροπὴ, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐπιτίμου Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας Χ. Μητρέλια, προέβαιναν εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν προσχεδίου νέου Συντάγματος, τὸ ὁποῖον καὶ παρέδωκεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν 23ην Δεκεμβρίου 1967. Τὸ προσχέδιον τοῦτο, ἀποτελούμενον ἐξ 125 ἄρθρων, ἀν καὶ ἠκολούθει κατὰ βάσιν — ἰδίως ὡς πρὸς τὴν διάρθρωσιν τῆς ὕλης — τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952, εἰσήγε πολλὰς καινοτομίας ὡς πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀσκήσεως τῆς κρατικῆς ἐξουσίας.

Ἡ Ἑθνικὴ Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις, ἀφοῦ ἐμελέτησε τὸ προ-

σχέδιον, ἔδωκε τοῦτο εἰς τὴν δημοσιότητα τὴν 15ην Μαρτίου 1968 καὶ ἐκάλεσε τοὺς πολίτας εἰς δημοσίαν συζήτησιν ὄχι μόνον ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ἐπὶ τῶν ἀναγκαίων συνταγματικῶν μεταρρυθμίσεων. Ἐν συνεχείᾳ, ἐπιτροπαὶ ἐξ Ὑπουργῶν ἀνεμόρφωσαν τὸ προσχέδιον, τὴν δὲ 29ην Ἰουνίου 1968 ἤρχισεν ἡ ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἐξονυχιστικὴ συζήτησις, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιερώθησαν μακρόταται συνεδριάσεις. Τὴν 10ην Ἰουλίου τὸ κυβερνητικὸν σχέδιον, ἀποτελούμενον ἐξ 138 ἄρθρων, ἐψηφίσθη εἰς τὸ σύνολον, τὴν δὲ ἐπομένην ἐδόθη εἰς τὴν δημοσιότητα ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ὁ ὅποιος ἐδήλωσεν ἅψ' ἐνὸς μὲν ὅτι τὸ δημοψήφισμα θὰ διεξήγτο τὴν 29ην Σεπτεμβρίου, ἅψ' ἐτέρου δὲ ὅτι τὸ δημοσιευθὲν σχέδιον δὲν ἦτο καὶ τὸ τελικόν, ἀλλ' ὅτι θὰ ἐπεφέροντο ἐνδεχομένως εἰς αὐτὸ ὠρισμένοι βελτιώσεις μετὰ νέαν δημοσίαν συζήτησιν.

Ἡ δευτέρα αὕτη δημοσία συζήτησις παρετάθη μέχρι τῶν ἀρχῶν Σεπτεμβρίου 1968, τὴν δὲ 14ην Σεπτεμβρίου τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐνέκρινεν εἰς τὸ σύνολον, μετὰ νέας μακροτάτας συνεδριάσεις, τὸ τελικὸν κείμενον τοῦ Συντάγματος. Τὸ κείμενον τοῦτο, ἀποτελούμενον ἐπίσης ἐξ 138 ἄρθρων, διέφερεν εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ προηγουμένου κυβερνητικοῦ σχεδίου. Εἶναι δὲ ἰδιαίτερος χαρακτηριστικὸν ὅτι μόνον 30 ἐκ τῶν ἄρθρων τοῦ προηγουμένου σχεδίου διετηρήθησαν τελείως ἀμετάβλητα, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα 108 ὑπεβλήθησαν εἰς μεταβολάς, ἄλλας μὲν καθαρῶς γλωσσικὰς ἢ ἐπουσιώδεις, ἄλλας δὲ οὐσιαστικὰς.

Τὸ Δ η μ ο ψ ή φ ι σ μ α διεξήχθη, ὅπως εἶχε προαγγελθῇ, τὴν 29ην Σεπτεμβρίου 1968, κατ' αὐτὸ δὲ τὸ νέον Σύνταγμα ἐνεκρίθη διὰ συντριπτικῆς πλειονοψηφίας (92,108 % τῶν ψηφισάντων). Τὴν 15ην Νοεμβρίου 1968, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐπικύρωσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ δημοψηφίσματος, ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐτέθη ἀμέσως ἐν ἰσχύϊ, ἐξαιρέσει ὠρισμένων διατάξεων, διὰ τὰς ὁποίας τὸ ἄρθρον 138 αὐτοῦ ὥριζεν ὅτι θὰ ἐτίθεντο βραδύτερον εἰς ἐφαρμογὴν διὰ Πράξεων τῆς Ἐθνικῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν διατάξεων τούτων, αἱ τῶν ἄρθρων 10 (περὶ προσωπικῆς ἐλευθερίας), 13 § 1 (περὶ τοῦ ἀσύλου τῆς κατοικίας), 14 (περὶ ἐλευθεροτυπίας, καταργηθείσης τῆς προληπτικῆς λογοκρισίας), 18 (περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ συνέρχεσθαι) καὶ 19 (περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ συνεταιρίζεσθαι) ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν δυνάμει Πράξεων τῆς Ἐθνικῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως.

3. ΒΑΣΙΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1968 ὑπῆρξε προὶόν ἐπαναστάσεως, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὅλα τὰ ἀπὸ τοῦ 1844 ἐλληνικά Συντάγματα, τὰ ὅποια κατηρτίσθησαν κατόπιν ἐπαναστάσεως ἢ πραξικοπήματος. Ἡ διαδικασία ὅμως τῆς καταρτίσεώς του ὑπῆρξε διάφορος ἐκείνης τῶν προηγουμένων Συνταγμάτων. Διότι κατηρτίσθη εἰς τὴν τελικὴν φάσιν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, μετὰ προηγηθεῖσαν ὅμως ἐλευθέραν δημοσίαν συζήτησιν ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἐνεκρίθη δὲ ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ δημοψηφίσματος. Ἡ διαδικασία αὕτη, δημοκρατικὴ ὡς πρὸς ἀμφότερα τὰ σκέλη της, ἠκολουθήθη διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπῆρξε δὲ ἀνάλογος πρὸς ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν κατηρτίσθη καὶ τὸ ἰσχύον Σύνταγμα τῆς Γαλλίας τοῦ 1958.

Ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου, ἐπίσης, τὸ Σύνταγμα τοῦ 1968 διαφέρει ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Διότι ἔχει καθιερώσει πλείστας καινοτομίας ἰδίως ὡς πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀσκήσεως τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὰς σχέσεις μεταξὺ τοῦ Κράτους καὶ τῶν ἀτόμων. Ἐδημιούργησε νέους θεσμούς, ἀγνώστους κατὰ τὸ παρελθόν, χαρακτηρίζεται δὲ ἀπὸ ἔντονον προσπάθειαν σαφοῦς καθορισμοῦ τῶν ὀρίων τῶν ἀρμοδιοτήτων καὶ τῶν σχέσεων πρὸς ἄλληλα τῶν σπουδαιότερων ὀργάνων τοῦ Κράτους, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἀποφεύγωνται αἱ γνωσταὶ ἐκ τοῦ παρελθόντος ἀμφισβητήσεις, αἱ ὁποῖαι παρενέβαλλον συνεχῶς προσκόμματα εἰς τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τοῦ δημοσίου βίου. Εἶναι Σύνταγμα ἀπολύτως συγχρονισμένον, ἀλλὰ καὶ προσηρμοσμένον πρὸς τὰ δεδομένα τῆς ἐλληνικῆς πραγματικότητος, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ λειτουργία τῆς κρατικῆς μηχανῆς κατὰ τρόπον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς μας.

Α. — Αἱ κυριώτεραι τῶν καινοτομιῶν, τὰς ὁποίας εἰσήγαγε τὸ Σύνταγμα τοῦ 1968, ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

α. Ἡ δημιουργία τοῦ θεσμοῦ τοῦ *Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου* (ἄρθρα 89 καὶ 106), ὡς ἀνωτάτου δικαστικοῦ ὀργάνου, μὲ πολλὰς ἀρμοδιότητας, μεταξὺ τῶν ὁποίων σπουδαιόταται εἶναι ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν κρίσιν περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ Βασιλέως, τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Κυβερνήσεως, ὥστε τὰ θέματα ταῦτα νὰ μὴ ἀντιμετωπίζωνται κατὰ τρόπον ἀνέυθυνον.

β. Ἡ δημιουργία τοῦ θεσμοῦ τοῦ *Συμβουλίου τοῦ Ἐθνοῦς* (ἄρθρ. 54), τὸ ὁποῖον γνωμοδοτεῖ πρὸς τὸν Βασιλέα διὰ τὴν ἄσκησιν ὀρισμένων ἀρμοδιοτήτων του, συγχρόνως δὲ καλεῖται νὰ ἐγκρίνῃ τὴν θέσιν εἰς ἐφαρμογὴν, εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις, τοῦ νόμου περὶ καταστάσεως πολιορκίας (συνεπαγομένου τὴν ἀναστολὴν ὀρισμένων συνταγματικῶν διατάξεων σχετικῶν μὲ τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας) κατὰ τὸ ἄρθρ. 25.

γ. Ἡ δημιουργία τοῦ θεσμοῦ τοῦ *Ἐπιτρόπου τῆς Βουλῆς* (ἄρθρ. 127) πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Ombudsman τῶν σκανδιναυικῶν χωρῶν.

δ. Ἡ λεπτομερειακὴ ρύθμισις τῆς ἀσκήσεως τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ *Βασιλέως* πρὸς διορισμὸν καὶ παῦσιν τῶν Κυβερνήσεων (ἄρθρ. 43).

ε. Ἡ λῆψις εἰδικῆς προνοίας διὰ τὴν ἐξασφάλισιν μεγαλυτέρας *σταθερότητος τῶν Κυβερνήσεων* (ἄρθρ. 93).

στ. Ἡ καθιέρωσις ἀπολύτου ἀσυμβιβάστου μεταξὺ *βουλευτικοῦ καὶ ὑπουργικοῦ ἀξιώματος*, ἐξαιρέσει τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν Ἀντιπροέδρων τῆς Κυβερνήσεως (ἄρθρα 61 καὶ 88).

ζ. Ἡ διαίρεσις τῆς *Βουλῆς* εἰς τμήματα (ἄρθρα 71 καὶ 72) καὶ ἡ εἰσαγωγή τοῦ *θεσμοῦ τῶν νόμων-πλασιῶν* (ἄρθρ. 48) πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιταχύνσεως τοῦ ρυθμοῦ τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου.

η. Ἡ ἀναγνώρισις εἰς *ἐκτάκτους περιπτώσεις* ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσης καὶ ἀπροβλέπτου ἀνάγκης, νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος εἰς τὸν Βασιλέα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως (ἄρθρ. 48).

θ. Ἡ συνταγματικὴ ἀναγνώρισις τῶν *πολιτικῶν κομμάτων* καὶ ἡ ρύθμισις τῆς καθόλου λειτουργίας των (ἄρθρ. 58), προβλεπομένης καὶ τῆς δυνατότητος διαλύσεως αὐτῶν, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἐν Δυτικῇ Γερμανίᾳ ἰσχυόντων, δι' ἀποφάσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου.

ι. Ἡ μείωσις τοῦ *ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν* εἰς 150 κατ' ἀνώτατον ὄριον, ἡ αὔξησις τῆς διαρκείας τῆς *βουλευτικῆς περιόδου* εἰς πέντε ἔτη, ὁ καθορισμὸς εὐρυτάτων *ἐκλογικῶν περιφερειῶν* διὰ νὰ καταπολεμηθῇ ἡ μικροκομματικὴ τοπικὴ συναλλαγὴ, ὁ καθορισμὸς ἐλαχίστου *ὁρίου ποσοστοῦ ψήφων*

διὰ τὴν ἐκπροσώπησιν κόμματος ἢ συνασπισμοῦ κομμάτων εἰς τὴν Βουλὴν (ὥστε νὰ ἀποφεύγεται ὁ κατακερματισμὸς τῶν πολιτικῶν δυνάμεων), ἡ πρόβλεψις περὶ τῆς ἐκλογῆς ὀρισμένου ἀριθμοῦ βουλευτῶν ἐξ ὁλοκλήρου τῆς Ἐπικρατείας κατ' ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως τῶν κομμάτων, τέλος δὲ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐκλογῆς τοῦ αὐτοῦ προσώπου ὡς βουλευτοῦ διὰ τετάρτην κατὰ συνέχειαν βουλευτικὴν περίοδον, ὥστε νὰ εὐχεραίνεται ἡ ἀνανέωσις τῶν στελεχῶν τῶν κομμάτων.

ια. Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀναδρομικῆς ἐπιβολῆς φόρου ἢ οἰουδὴποτε ἄλλου οἰκονομικοῦ βάρους χάριν τῆς προστασίας τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν συναλλαγῶν (ἄρθρ. 82).

ιβ. Ἡ ρητὴ ἀνάθεσις εἰς τὰ δικαστήρια τῆς ἀρμοδιότητος ὅπως ἐλέγχουν τὴν συνταγματικότητα τῶν νόμων τόσον κατὰ τὸ περιεχόμενον, ὅσον καὶ κατὰ τὸν τρόπον τῆς καταρτίσεως αὐτῶν (ἄρθρ. 118).

ιγ. Ἡ καθιέρωσις τῆς δυνατότητος ἀναγνωρίσεως ἀρμοδιοτήτων εἰς ὅργανα διεθνῶν ὀργανισμῶν, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐξυπηρετεῖ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς συνεργασίας μετ' ἄλλων κρατῶν, ὑπὸ τῶν ὅρων τῆς ἐγκρίσεως τῆς σχετικῆς διεθνοῦς συνθήκης ὑπὸ τῆς Βουλῆς δι' ἡϋξημένης πλειονοψηφίας (ἄρθρ. 53).

Β. — Εἰς τὸν τομέα τῶν σχέσεων τοῦ Κράτους πρὸς τὰ ἄτομα, αἱ κυριώτεραι καινοτομίαι, τὰς ὁποίας εἰσήγαγε τὸ Σύνταγμα τοῦ 1968, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

α. Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ δικαιώματος τοῦ ἀτόμου πρὸς ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητός του ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλει δικαιώματα τῶν ἄλλων καὶ δὲν παραβιάζει τὸ Σύνταγμα ἢ τὸν ἠθικὸν νόμον (ἄρθρ. 9).

β. Ἡ ἀρτιωτέρα προστασία τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, διὰ τοῦ καθορισμοῦ ἀνωτάτων χρονικῶν ὁρίων διαρκείας τῆς προφυλακίσεως (ἄρθρ. 10).

γ. Ἡ ἀρτιωτέρα ρύθμισις τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, διακηρυσσομένης συγχρόνως τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ τύπος ἐπιτελεῖ δημοσίαν ἀποστολὴν, ἡ ὁποία συνεπάγεται δικαιώματα καὶ καθήκοντα, ἀλλὰ καὶ εὐθύνην διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν δημοσιευμάτων (ἄρθρ. 14).

δ. Ἡ πλεόν ὀρθολογικὴ ἢ κατὰ τὸ παρελθὸν ρύθμισις διαφορῶν

θεμάτων σχετικῶν πρὸς τὴν ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτριώ-
σιν (ἄρθρ. 21).

ε. Ἡ καθιέρωσις τῆς δυνατότητος στερήσεως, δι' ἀποφάσεως τοῦ
Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, ὠρισμένων ἀτομικῶν δικαιω-
μάτων ἐν περιπτώσει καταχρηστικῆς ἀσκήσεως αὐτῶν (ἄρθρ. 24),
κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν εἰς Δυτικὴν Γερμανίαν ἰσχυόντων.

στ. Ἡ καθιέρωσις διατάξεων κοινωνικοῦ περιεχομένου, ἀναφε-
ρομένων εἰς τὴν προστασίαν τοῦ γάμου, τῆς οἰκογε-
νείας, τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν ἀνηλίκων, τὴν προστασίαν
τῶν πολυτέκνων καὶ τῶν θυμάτων πολέμου, τὴν ἐξα-
σφάλισιν ἀπασχολήσεως καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν
ἐργαζομένων, τὴν ὑγείαν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀσφα-
λείαν τοῦ πληθυσμοῦ, τέλος δὲ τὴν βελτίωσιν τῶν ὅρων διαβιώσεως
τοῦ λαοῦ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας (ἄρθρα
26-28).

4. Η ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1968 προσδιορίζει ρητῶς τὴν μορφήν τοῦ πο-
λιτεύματος τῆς Ἑλλάδος ὡς *Βασιλευομένην Δημοκρα-
τίαν*, ἀπαγορεύει δὲ τὴν δι' ἀναθεωρήσεως τοῦ συνταγματικοῦ κει-
μένου μεταβολὴν τῆς μορφῆς ταύτης τοῦ πολιτεύματος (ἄρθρα 2 §
1 καὶ 137 § 1). Πέραν ὅμως τούτου, διακηρύσσει πανηγυρικῶς τὴν
ἀρχὴν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας θεμε-
λιοῦται ἡ ἔννοια τῆς δημοκρατίας διὰ τοῦ ἄρθρ. 2 § 2, τὸ ὁποῖον ὀρίζει
ὅτι «ἅπανσαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἐκ τοῦ Λαοῦ, ὑπάρχουν ὑπὲρ τοῦ
Λαοῦ καὶ τοῦ ἔθνους καὶ ἀσκοῦνται καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα».
Ἀνάλογος διάταξις ἀπήντα καὶ εἰς τὰ Συντάγματα τοῦ 1864, τοῦ 1911
καὶ τοῦ 1952, ἦτο ὅμως κάπως διάφορος κατὰ τὸ περιεχόμενον, δεδο-
μένου ὅτι τὰ Συντάγματα ἐκεῖνα ὥριζον ὅτι «ἅπανσαι αἱ ἐξουσίαι πηγά-
ζουν ἐκ τοῦ ἔθνους, ἐνεργοῦνται δὲ καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα».
Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα ἀφ' ἐνὸς ἀντικατέστησε τὸν ὅρον «ἔθνος» διὰ τοῦ
ὀρθοτέρου καὶ ἀνταποκρινομένου εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας
ὅρου «λαὸς» καὶ ἀφ' ἑτέρου προσέθεσεν ὅτι αἱ ἐξουσίαι «ὑπάρχουν ὑπὲρ
τοῦ Λαοῦ καὶ τοῦ ἔθνους». Διὰ τῆς τελευταίας ταύτης φράσεως ὑποδει-
κνύεται σαφῶς εἰς τὰ ὅργανα τοῦ Κράτους ὅτι πρέπει νὰ ἔχουν πάντοτε

ὥς ὁδηγόν, κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν ἐξουσιῶν των, τὰ συμφέροντα τόσον τοῦ λαοῦ, ὅσον καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ Ἔθνους γενικώτερον.

Πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένη ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ δικαίωματος, τὴν ὁποίαν ἐπίσης καθιερώνει τὸ ἰσχύον Σύνταγμα, διὰ τοῦ ἀρθροῦ 56. Κατ' αὐτό, τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα ἀναγνωρίζεται εἰς ὅλους τοὺς πολίτας, τοὺς ἔχοντας συμπληρώσει τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος προσδίδεται οὐσιαστικὸν περιεχόμενον εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς δημοκρατίας, ἀφοῦ ὅλοι οἱ ὥριμοι καὶ ἱκανοὶ πρὸς ἐνέργειαν πολῖται, ἄνευ ποιοτικῶν διακρίσεων, διαθέτουν τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα.

5. Η ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ ΤΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ

Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα υἱοθετεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν. Λέγοντες «διάκρισιν τῶν ἐξουσιῶν» ἐννοοῦμεν τὸ σύστημα ἐκεῖνο ὀργανώσεως τῆς ἀσκήσεως τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, κατὰ τὸ ὁποῖον ὑφίστανται εἰς τὸ Κράτος τρεῖς χωρισταὶ ὁμάδες ὀργάνων, ἡ μία τῶν ὁποίων εἶναι ἀρμοδίᾳ διὰ τὴν θέσπισιν τῶν κανόνων τοῦ δικαίου (νομοθετικὰ ὄργανα), ἡ δευτέρα διὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἢ ἐκτέλεσιν τῶν νόμων (διοικητικὰ ἢ ἐκτελεστικὰ ὄργανα) καὶ ἡ τρίτη διὰ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης (δικαστικὰ ὄργανα). Τὴν ὑπαρξίν τριῶν ὁμάδων κρατικῶν ὀργάνων διέκρινε πρῶτος ὁ Ἀριστοτέλης (384 - 322 π.Χ.) παρατηρήσας ὅτι «ἔστι δὴ τρία μέρη τῶν πολιτειῶν πασῶν... ἐν μὲν τι τὸ βουλευόμενον περὶ τῶν κοινῶν, δεύτερον δὲ τὸ περὶ τὰς ἀρχάς... τρίτον δὲ τι τὸ δικάζον».

Ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν διατυπῶνται εἰς τὸ ἀρθρ. 3 τοῦ Συντάγματος, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀνατίθεται εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Βασιλέα, ἡ ἐκτελεστικὴ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Κυβέρνησιν, τέλος δὲ ἡ δικαστικὴ εἰς τὰ δικαστήρια, τῶν ὁποίων αἱ ἀποφάσεις ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως. Ὑπάρχουν, συνεπῶς, τρεῖς ἰδιαιτέραι ὁμάδες ὀργάνων διὰ τὴν ἀσκήσιν μιᾶς ἐκάστης ἐκ τῶν τριῶν κατευθύνσεων, πρὸς τὰς ὁποίας ἐκδηλοῦται ἡ κρατικὴ ἐξουσία, ἥτοι τῆς νομοθεσίας, τῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης.

Ἄλλὰ τὰ διάφορα κρατικά ὄργανα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐνεργοῦν εἰς τελείαν ἀπομόνωσιν τὰ μὲν ἀπὸ τὰ δέ, διότι τοῦτο θὰ ἀπέληγεν εἰς ἀδυναμίαν ὁμαλῆς λειτουργίας τῆς κρατικῆς μηχανῆς. Ἡ συνεργασία μεταξύ τῶν διαφόρων κρατικῶν ὀργάνων εἶναι ἀπαραίτητος, δι' αὐτὸ δὲ καὶ ἡ διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν δὲν καθιεροῦται ὑπὸ ἀπόλυτον μορφήν. Ἀντιθέτως, τὸ Σύνταγμα ὀργανώνει τὴν συστηματικὴν συνεργασίαν καὶ ἀλληλεπίδρασιν τῶν διαφόρων κρατικῶν ὀργάνων, ἐπὶ πλέον δὲ καθιερώνει καὶ τὴν λεγομένην *αἰδιασταύρωσιν λειτουργιῶν*. Ἀναθέτει δηλ. εἰς ὠρισμένα κρατικά ὄργανα ἀρμοδιότητας, αἱ ὁποῖαι, ἂν ἐφηρμόζετο ἀπολύτως ἡ διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀνατεθοῦν εἰς αὐτά. Οὕτω λ.χ. ἀναθέτει εἰς τὴν Βουλὴν, κύριον νομοθετικὸν ὄργανον, ἀρμοδιότητας διοικητικὰς ἢ καὶ δικαστικὰς, εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Κυβέρνησιν, κύρια ἐκτελεστικά ὄργανα, ἀρμοδιότητας νομοθετικὰς ἢ δικαστικὰς, τέλος δὲ καὶ εἰς τὰ δικαστήρια ἀρμοδιότητας διοικητικὰς, ἀκόμη δὲ καὶ νομοθετικὰς, ὅπως συμβαίνει ὅταν τὸ Συναγματικὸν Δικαστήριον χαρακτηρίζῃ ὡς ἀντισυναγματικὸν νόμον τινὰ μὲ συνέπειαν τὴν ἀκύρωσίν του.

Ἡ διάκρισις, πάντως, τῶν ἐξουσιῶν παρουσιάζεται εἰς τὸ ἰσχύον Σύνταγμα αὐστηροτέρα ἢ εἰς τὰ προηγούμενα. Τοῦτο προκύπτει ἀπὸ ὠρισμένας διατάξεις, εἰδικώτερον δὲ ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν ἀσυμβίβαστον μεταξύ τοῦ βουλευτικοῦ καὶ τοῦ ὑπουργικοῦ ἀξιώματος ἢ αἱ ὁποῖαι ἀπαγορεύουν τὴν ὑποβολὴν εἰς τὴν Βουλὴν ἐρωτήσεως ἢ ἐπερωτήσεως ἢ τὴν συζήτησιν εἰς αὐτὴν περὶ ἐκκρεμοῦς ἐνώπιον δικαστηρίου δίκης.

6. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Τὸν συνδετικὸν κρίκον μεταξύ τῶν τριῶν ἐξουσιῶν ἀποτελεῖ ὁ Βασιλεὺς, διότι εἶναι, κατὰ τὸ ἄρθρ. 3 τοῦ Συντάγματος, κύριον ὄργανον τόσον τῆς νομοθετικῆς, ὅσον καὶ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐπὶ πλέον δὲ ἀρμόδιος διὰ τὸν διορισμὸν, συμφώνως ὅμως πρὸς τὸν νόμον, τῶν δικαστῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἀποφάσεις ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματί του. Τὴν τοιαύτην θέσιν τοῦ Βασιλέως ἐντὸς τοῦ πολιτεύματος ὑπογραμμίζει καὶ τὸ ἄρθρ. 30 § 1 τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον τὸν χαρακτηρίζει «σύμβολον τῆς ἐνότητος τοῦ Ἑθνους» καὶ «Ἀνώτατον Ἀρχοντα τοῦ Κράτους».

Ὁ Βασιλεὺς κηρύσσεται, διὰ τοῦ ἁρθρου 30 τοῦ Συντάγματος,

ἀνεύθυνος καὶ ἀπαρabiάστος, λόγῳ δὲ ἀκριβῶς τοῦ ἀνευθύνου του ὀρίζεται, διὰ τοῦ ἄρθρ. 42, ὅτι οἰαδήποτε πρᾶξις του διὰ νὰ ἔχῃ ἰσχὺν πρέπει νὰ προσυπογράφεται ἀπὸ τὸ ἀρμόδιον μέλος τῆς Κυβερνήσεως, εἰς ὠρισμένας δὲ περιπτώσεις ἀπὸ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνευθύνου τοῦ Βασιλέως καθιερώθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, υἱοθετήθη δέ, παρὰ τὴν ἐκ τῆς μοναρχίας «ἐλέω Θεοῦ» καταγωγὴν της, ἀπὸ τὰ σύγχρονα δημοκρατικὰ πολιτεύματα, διότι διευκολύνει τὴν διατήρησίν του μακρὰν τῶν πολιτικῶν διαμαχῶν καὶ ἐνισχύει τὴν θέσιν τῆς ἐκ τοῦ λαοῦ προερχομένης ὑπευθύνου Κυβερνήσεως. Ἡ ἀρχή, ὡς ἐκ τούτου, τοῦ ἀνευθύνου δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν ὅτι ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ ἐνεργῇ ἐλευθέρως, χωρὶς νὰ δεσμεύεται ἀπὸ τὸ ὑφιστάμενον δίκαιον, ἐπὶ κεφαλῇς τῆς πυραμίδος τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ Σύνταγμα. Πρᾶξις τοῦ Βασιλέως ἀντίθετος πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους εἶναι ἀνίσχυρος νομικῶς, μόνον δὲ εὐθύνῃ δὲν φέρει δι' αὐτὴν ὁ Βασιλεὺς, ἐπειδὴ τὴν εὐθύνῃ τὴν φέρουν τὰ μέλη ἢ μέλος τῆς Κυβερνήσεως. Τὸ ἀπαρabiάστον, ἐξ ἄλλου, τοῦ Βασιλέως ἔχει τὴν ἔννοιαν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι εἰς οὐδεμίαν ἀρχὴν ἢ ἐξουσίαν ἐντὸς τοῦ Κράτους δίδει λόγον διὰ τὰς πράξεις του, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι ἀπολαύει ἰδιαιτέρας προστασίας διὰ τῶν ποινικῶν νόμων διὰ πᾶσαν προσβολὴν ἀπευθυνομένην κατὰ τοῦ προσώπου του.

Ὁ Βασιλεὺς ἔχει, κατὰ τὸ Σύνταγμα, διαφόρους ἀρμοδιότητας, αἱ ὁποῖαι κατατάσσονται εἰς κατηγορίας. Αἱ κατηγορίαι αὗται εἶναι αἱ ἑξῆς :

α. *Νομοθετικαὶ ἀρμοδιότητες.* Αὗται συνίστανται εἰς τὴν κύρωσιν τῶν ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφιζομένων νόμων, εἰς τὴν παροχὴν ἀμνηστίας ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων, εἰς τὴν θέσιν ἐν ἰσχύϊ τοῦ νόμου «περὶ καταστάσεως πολιορκίας» καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν, κατὰ τὸ ἄρθρ. 48 τοῦ Συντάγματος, διαφόρων διαταγμάτων, τὰ ὁποῖα περιέχουν κανόνας δικαίου.

β. *Διοικητικαὶ ἀρμοδιότητες.* Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ἐντάσσονται ὁ διορισμὸς καὶ ἡ παῦσις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἡ ἀπονομὴ βαθμῶν κατὰ νόμον εἰς τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις, ἡ κήρυξις πολέμου, ἡ ἔκδοσις καὶ δημοσίευσις τῶν νόμων, ἡ ἔκδοσις διοικητικῶν διαταγμάτων καὶ ἡ ἀπονομὴ παρασῆμων.

γ. *Δικαστικαὶ ἀρμοδιότητες.* Αὗται εἶναι ὁ διορισμὸς τῶν δικαστῶν καὶ ἡ ἀπονομὴ χάριτος εἰς καταδικασθέντας.

δ. Ρυθμιστικά άρμοδιότητες. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουν ἀρμοδιότητες ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ρύθμισιν τοῦ βίου τῆς Βουλῆς καὶ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως, εἰδικώτερον δὲ ἡ σύγκλησις ἐκάστοτε τῆς Βουλῆς εἰς σύνοδον καὶ ἡ κήρυξις τῆς ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῶν συνόδων αὐτοπροσώπως ἢ διὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἡ ἀναστολή τῶν ἐργασιῶν τακτικῆς βουλευτικῆς συνόδου, ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς καὶ ὁ διορισμὸς καὶ ἡ παῦσις τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως.

ε. Ἀρμοδιότητες διεθνoῦς παραστάσεως. Αὗται εἶναι ἡ ἐκπροσώπησις τοῦ Κράτους εἰς τὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἄλλων κρατῶν καὶ ἡ συνομολόγησις διεθνῶν συνθηκῶν.

Πέραν τῶν ἀρμοδιοτήτων τούτων, οὐδεμίαν ἄλλην δύναται νὰ ἀσκήσῃ ὁ Βασιλεὺς, διότι τοῦτο ἀπαγορεύεται ρητῶς ἐκ τοῦ Συντάγματος, τὸ ἄρθρον 55 τοῦ ὁποῖου ὀρίζει ὅτι «ὁ βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἀρμοδιότητας εἰμὴ ὅσας ἀπονέμει εἰς αὐτὸν ρητῶς τὸ Σύνταγμα».

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τί συνέβη τὴν 21ην Ἀπριλίου 1967 ;
2. Πότε ἄλλοτε αἱ ἐνοπλιοι δυνάμεις ἐπενέβησαν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας ;
3. Ποία ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἐπαναστάσεως ;
4. Ποῖοι εἶναι οἱ σκοποὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ;
5. Ἀπὸ πότε εἶχε διαπιστωθῇ ἡ ἀνάγκη ἀναμορφώσεως τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 ;
6. Ποία διαδικασία ἠκολουθήθη διὰ τὴν ἐκπόνησιν καὶ τὴν ψήφισιν τοῦ νέου Συντάγματος ;
7. Ἀπὸ πότε ἰσχύει τὸ Σύνταγμα τοῦ 1968 ;
8. Ποῖαι εἶναι αἱ κυριώτεραι καινοτομίαι τοῦ νέου Συντάγματος, ὡς πρὸς τὴν ἀσκήσιν τῆς

- κρατικῆς ἐξουσίας ;
9. Ποῖαι εἶναι αἱ κυριώτεραι καινοτομίαι τοῦ νέου Συντάγματος εἰς τὰς σχέσεις Κράτους καὶ Πολιτῶν ;
10. Ποία εἶναι ἡ μορφή τοῦ πολιτεύματος κατὰ τὸ νέον Σύνταγμα ;
11. Ποῖαι ἀρχαὶ διακηρύσσονται εἰς τὸ νέον Σύνταγμα ;
12. Τί καλοῦμεν «διάκρισιν τῶν ἐξουσιῶν» ;
13. Τί καλοῦμεν «διασταύρωσιν τῶν λειτουργιῶν» ;
14. Ποία ἡ θέσις τοῦ Βασιλέως κατὰ τὸ Σύνταγμα ;
15. Τί καλοῦμεν «ἀνεύθυνον» καὶ τί «ἀπαρξίαστον» τοῦ Βασιλέως ;
16. Ποῖαι αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Βασιλέως κατὰ τὸ Σύνταγμα ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ

Η ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

1. Η ΒΟΥΛΗ

Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται (ἄρθρ. 3 § 1 τοῦ Συντάγματος) ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς. Ἡ τοιαύτη σύμπραξις τῶν δύο ὀργάνων εἰς τὴν κατάρτισιν τῶν νόμων ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ψηφίσεως αὐτῶν ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς κυρώσεώς των ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Ἡ ἀρμοδιότης ὅμως τοῦ Βασιλέως ὅπως κυρώνη τοὺς νόμους καθιεροῦται ὅχι ὡς ἀπόλυτος, ἀλλ' ὡς ἀναβλητική. Συγκεκριμένως, ἂν ὁ Βασιλεὺς δὲν κυρώσῃ τὸν νόμον ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ψηφίσεώς του ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τὸ σχέδιον παραπέμπεται ἐκ νέου εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Βουλῆς. Ἄν δὲ ἡ τελευταία αὕτη τὸ ψηφίση ἐκ νέου διὰ τῆς ἀπολύτου πλειονοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς, ὁ Βασιλεὺς εἶναι πλέον ὑποχρεωμένος νὰ τὸ κυρώσῃ καὶ νὰ τὸ καταστήσῃ νόμον τοῦ Κράτους.

Τὸ κύριον, συνεπῶς, ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀσκεῖται ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία, εἶναι ἡ Βουλὴ. Αὕτη, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 57 § 1 τοῦ Συντάγματος, ἀποτελεῖται ἀπὸ 150 κατ' ἀνώτατον ὄριον βουλευτάς, οἱ ὅποιοι (ἄρθρ. 56) ἀναδεικνύονται ἀπὸ τὸ ἐκλογικὸν σῶμα δι' ἀμέσου, καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας.

Βουλευταί. Οἱ βουλευταὶ διακρίνονται, κατὰ τὸ Σύνταγμα, εἰς δύο κατηγορίας. Εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀναδεικνύονται κατὰ ἐκλογικὰς περιφερείας καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀναδεικνύονται ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀποτελοῦν ποσοστὸν τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, καθοριζόμενον διὰ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου μεταξὺ τοῦ ἐνὸς πέμπτου καὶ τοῦ ἐνὸς ἑκτου. Οὕτω, ἂν ὁ ἐκλογικὸς νόμος καθορίσῃ τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν εἰς 150 (ἥτοι εἰς τὸ ἀνώτατον ἐπιτρεπόμενον κατὰ τὸ Σύνταγμα ὄριον),

Ἡ Βουλὴ ἐκλέγεται διὰ μίαν πενταετίαν, ὅταν δὲ αὕτη συμπληρωθῇ, θὰ πρέπει νὰ διαλυθῇ καὶ νὰ προκηρυχθοῦν νέαι ἐκλογαὶ ἐντὸς 35 ἡμερῶν (ἄρθρ. 60). Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ τερματισθῇ καὶ ἐνωρίτερον, δηλαδὴ πρὸ τῆς παρόδου τῶν πέντε ἐτῶν, ὁ βίος τῆς Βουλῆς διὰ τῆς διαλύσεως αὐτῆς. Διὰ τὴν διάλυσιν ἀπαιτεῖται Βασιλικὸν Διάταγμα, τὸ ὁποῖον προσυπογράφεται ἀπὸ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, διὰ νὰ εἶναι δὲ ἔγκυρον τὸ διάταγμα τοῦτο, πρέπει νὰ ζητηθῇ ἡ γνώμη τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἑθνους (ἄρθρ. 46).

Ἐκλογιμότης. Διὰ νὰ ἐκλεγῇ τις βουλευτὴς — διὰ νὰ εἶναι ἐκλόγιμος, ὡς λέγεται — πρέπει νὰ συγκεντρῶνῃ, κατὰ τὸ ἄρθρ. 61 τοῦ Συντάγματος, πέντε προσόντα. Ταῦτα εἶναι : α) ἡ ἑλληνικὴ ἰθαγένεια, β) ἡ ἡλικία τῶν 25 ἐτῶν συμπληρωμένων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς, γ) ἡ κατὰ νόμον ἱκανότης τοῦ ἐκλέγειν, πρῶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ στερηθῇ τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου λόγῳ πνευματικῆς ἀνικανότητος ἢ ἠθικῆς ἀναξιότητος, δ) ἡ ἐγγραφὴ εἰς ἐκλογικὸν κατάλογον καὶ ε) τὸ ἀπολυτήριον μέσης ἐκπαιδεύσεως, γενικῆς, ἢ ἐπαγγελματικῆς.

Πέραν ὅμως τῶν προσόντων, τὸ Σύνταγμα ὀρίζει ὅτι δὲν πρέπει νὰ συντρέχουν καὶ ὠρισμένα κωλύματα, ἡ ὑπαρξίς τῶν ὁποίων ἀποκλείει τὴν ἐκλογιμότητα. Οὕτω, ὅσοι ἀπέκτησαν τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν διὰ πολιτογραφήσεως ἢ γάμου εἶναι δυνατόν νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταὶ μόνον μετὰ τὴν πάροδον δέκα ἐτῶν ἀπὸ τῆς πολιτογραφήσεως ἢ τοῦ γάμου. Δὲν εἶναι ἐπίσης ἐκλόγιμοι ὅσοι δὲν ἐξεπλήρωσαν τὰς στρατιωτικὰς ὑποχρεώσεις των ἢ δὲν ἀπηλλάγησαν νομίμως ἀπὸ τούτων, ὅσοι κατεδικάσθησαν εἰς ποινὰς συνεπαγομένης στέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων (καὶ μάλιστα ἐπὶ χρόνον διπλάσιον τοῦ ὀριζομένου διὰ τῆς καταδικαστικῆς αποφάσεως), ὡς καὶ ὅσοι κατεδικάσθησαν εἴτε δι' ὠρισμένα ἀξιόποινα ἀδικήματα ἀτιμωτικοῦ χαρακτῆρος, ρητῶς κατονομαζόμενα εἰς τὸ Σύνταγμα, εἴτε δι' ἐνεργὸν συμμετοχὴν εἰς κόμμα, ὀργάνωσιν, σωματεῖον ἢ ἔνωσιν προσώπων, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶναι ἡ διάδοσις καὶ ἐφαρμογὴ ἰδεῶν τεινουσῶν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ κρατοῦντος πολιτεύματος ἢ τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος ἢ εἰς ἀπόσπασιν μέρους τῆς Ἐπικρατείας. Ἐπὶ πλέον, διὰ νὰ καταπολεμηθῇ ὁ βουλευτικὸς ἐπαγγελματισμὸς καὶ νὰ διευκολυνθῇ ἡ ἀνανέωσις τῶν στελεχῶν τῶν κομμάτων, ὀρίζεται ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκλεγῇ τις διὰ τετάρτην κατὰ συνέχειαν φορὰν βουλευτῆς — ἐξαι-

ρέσει τῶν διατελεσάντων κοινοβουλευτικῶν πρωθυπουργῶν καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων — ὅπως ἐπίσης ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκλεγῇ βουλευτὴς ὁ διατελέσας Ὑπουργὸς ἢ Ὑφυπουργὸς κατὰ τὴν πρὸ τῶν ἐκλογῶν βουλευτικὴν περίοδον (διὰ τὴν νὰ ἀποφεύγεται ὁ κίνδυνος νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὸ ἀξίωμά του πρὸς ἀπόκτησιν ἐκλογικῆς πελατείας), ὡς καὶ ὁ ἔχων ἀνειλημμένην ὑποχρέωσιν παραμονῆς ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν πρὶν ἐκπνεύσῃ ὁ χρόνος οὗτος.

Κωλύματα. Τὸ Σύνταγμα (ἄρθρ. 62) καθιερώνει καὶ ὠρισμένα σχετικὰ κωλύματα, ἀπαγορεύον τὴν ἐκλογὴν ὡς βουλευτῶν : α) τῶν ἐμμίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων, β) τῶν ὑπαλλήλων ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου καὶ δημοσίων ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ τῶν διοικητῶν ἢ προέδρων τῶν διοικητικῶν συμβουλίων πάντων τῶν ὀργανισμῶν τούτων, γ) τῶν μονίμων ἀξιωματικῶν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, τοῦ λιμενικοῦ σώματος καὶ τῆς πυροσβεστικῆς ὑπηρεσίας, δ) τῶν δημάρχων καὶ τῶν προέδρων κοινοτήτων καὶ ε) τῶν συμβολαιογράφων καὶ τῶν φυλάκων ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν. Τὰ κωλύματα ταῦτα χαρακτηρίζονται ὡς σχετικὰ, διότι παύουν ὑφιστάμενα διὰ τῆς πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν παραιτήσεως ἀπὸ τῆς θέσεώς των τῶν ἐμπιπτόντων εἰς τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας. Ἡ παραιτήσις αὕτη, συμφώνως πρὸς ρητὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος, συντελεῖται διὰ μόνης τῆς ἐγγράφου ὑποβολῆς τῆς, χωρὶς νὰ ἀπαιτῆται καὶ ἀποδοχῆ τῆς ἀπὸ τὴν ἀρμοδίαν ἀρχήν. Ἡ τελευταία αὕτη πρόνοια ἐλήφθη διὰ νὰ μὴ παρεμποδίζεται ἀπὸ τὴν διοίκησιν, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι τῆς εἶναι ἀπαραίτητος, ἢ ἀποχώρησις ἐκ τῆς ὑπηρεσίας οἰοῦντοτε ἐκ τῶν ἀνωτέρω προσώπων προκειμένου νὰ πολιτευθῇ.

Πάντα τὰ κωλύματα ἐκλογιμότητος καθορίζονται περιοριστικῶς ἀπὸ τὸ Σύνταγμα. Ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶναι δυνατόν διὰ νόμου οὔτε νὰ προστεθοῦν ἄλλα εἰς αὐτά, ἀλλ' οὔτε νὰ καταργηθοῦν ὠρισμένα ἐκ τῶν καθορισθέντων.

Ἀσυμβίβαστα. Τὸ Σύνταγμα καθιερώνει καὶ περιπτώσεις ἀσυμβιβαστοῦ τῶν βουλευτικῶν καθηκόντων πρὸς ἕτερα ἔργα (ἄρθρ. 63). Προβλέπει οὕτως εἰδικώτερον ὅτι ὁ βουλευτὴς δὲν δύναται νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ διευθυντὴς ἢ ἄλλος ἀντιπρόσωπος ἢ διοικητικὸς σύμβουλος ἢ ἐμμισθος νομικὸς σύμβουλος ἢ ὑπάλληλος ἐμπορικῶν ἐταιριῶν ἢ ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι εἴτε ἐπιχορηγοῦνται τακτικῶς, δυνάμει εἰδι-

κοῦ νόμου, ἀπὸ τὸ Κράτος ἢ ἀπολαύουν εἰδικῶν προνομίων, δηλαδὴ προνομίων μὴ παρεχομένων εἰς πᾶσαν ὁμοειδῆ ἐπιχείρησιν. Προβλέπει, ἐπίσης, ὅτι οἱ βουλευταὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνοικιάζουσιν ἀγροτικὰ κτήματα τοῦ Δημοσίου ἢ νὰ ἀναλαμβάνουσιν προμηθείας τοῦ Κράτους καὶ ἄλλων ὀργανισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουσιν δημόσιον χαρακτηρὰ ἢ νὰ ἀναλαμβάνουσιν ἐργολαβίας ἐκτελέσεως δημοσίων, δημοτικῶν ἢ κοινοτικῶν ἔργων ἢ νὰ ἐνοικιάζουσιν δημοσίους ἢ δημοτικούς φόρους ἢ νὰ δέχωνται παραχωρήσεις ἐπὶ δημοσίων κτημάτων. Τέλος, ὀρίζει ὅτι οἱ δικηγόροι, οἱ ὁποῖοι ἐκλέγονται βουλευταί, μόνον ἐνώπιον τῶν ἀνωτάτων δικαστηρίων δικαιουῦνται νὰ ἀσκοῦν τὸ λειτούργημά των, τόσον διὰ νὰ διαφυλαχθῇ τὸ κῦρὸς των, ὅσον καὶ διὰ νὰ μὴ δημιουργοῦνται ἐντυπώσεις ὅτι διὰ τῆς χρησιμοποίησεως βουλευτοῦ ὡς δικηγόρου ἐπιδιώκεται νὰ ἐπηρεασθῇ ἡ κρίσις τοῦ δικαστηρίου.

Ὁ κατέχων ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα θέσιν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνακηρυχθῇ ὑποψήφιος καὶ νὰ ἐκλεγῇ βουλευτὴς χωρὶς νὰ χρειάζεται νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν θέσιν ταύτην. Μετὰ ὅμως τὴν ἐκλογὴν του καὶ ἐντὸς προθεσμίας ὀκτῶ ἡμερῶν, ἀφ' ἧς ἡ ἐκλογὴ καταστῇ ὀριστική, ὑποχρεοῦται νὰ προβῇ εἰς δῆλωσιν ἐπιλογῆς μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς ἀσυμβιβάστου θέσεως ἢ ιδιότητος. Ἄν παραλείψῃ νὰ προβῇ εἰς τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν, ἐκπίπτει αὐτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς περιπτώσεις μὴ ἐκλογιμότητος, αἱ τοῦ ἀσυμβιβάστου δὲν καθορίζονται περιοριστικῶς ἀπὸ τὸ Σύνταγμα. Πράγματι τὸ ἄρθρον 63 § 3 ὀρίζει ὅτι διὰ νόμου εἶναι δυνατὸν νὰ καθιερωθοῦν καὶ ἄλλα ἔργα ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα, πέραν τῶν ρητῶς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπομένων.

Ἡ κρίσις περὶ τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ τῶν προσόντων τοῦ ἐκλογίμου καὶ περὶ τῆς συνδρομῆς κωλύματός τινος ἢ ἀσυμβιβάστου ἀντίκειται, κατὰ τὸ Σύνταγμα, εἰς τὸ *Συνταγματικὸν Δικαστήριον*. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξασφαλίζεται ἡ ἀμερόληπτος καὶ ἀπληλαχμένη πολιτικῶν ἐπηρεασμῶν δικαστικὴ κρίσις ἐπὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω θεμάτων. Τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον εἶναι ἐπίσης ἀρμόδιον νὰ κρίνῃ ἂν βουλευτὴς τις ἐξέπεσε τοῦ ἀξιώματός του ἐκ τῶν ὑστέρων, εἴτε διότι ἀπώλεσέ τι τῶν προσόντων τοῦ ἐκλογίμου (λ.χ. τὴ ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν), εἴτε διότι ἀπεδέχθη θέσιν ἢ ἀξίωμα ἢ ἀνέλαβεν ἔργον συνεπαγόμενον τὴν μὴ ἐκλογιμότητα ἢ τὸ ἀσυμβίβαστον.

Ἀσυλῖαι. Τὰ μέλη τῆς Βουλῆς, χάριν τῆς καλυτέρας ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων των, ἀπολαύουν ὠρισμένων ἀσυλίων. Οὕτω, κατὰ τὸ ἄρθρ. 67 τοῦ Συντάγματος, ὁ βουλευτὴς δὲν φέρει εὐθύνην διὰ γνώμην ἢ ψῆφον, τὴν ὁποίαν ἔδωκε κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του. Εὐθύνεται ὅμως καὶ διώκεται ποινικῶς ἂν κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του διαπράξῃ ἐξύβρισιν, δυσφήμησιν ἢ συκοφαντικὴν δυσφήμησιν προσώπου τινὸς ἢ ἀρχῆς. Ἡ ἐξαίρεσις αὕτη ἐθεσπίσθη εἰς τὸ ἰσχύον Σύνταγμα ἐν ὅψει τῆς πείρας τοῦ παρελθόντος, ὅτε εἶχε διαπιστωθῇ ὅτι οἱ βουλευταὶ ἔκαμνον κατάχρησιν τοῦ ἀνευθύνου κατὰ τρόπον προσβάλλοντα τὸ δημόσιον αἴσθημα. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 68, ἐξ ἄλλου, ἀπαγορεύεται ἡ δίωξις, σύλληψις ἢ φυλάκισις βουλευτοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βουλευτικῆς συνόδου (δηλαδὴ ὅταν ἐργάζεται ἡ Βουλὴ), χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ σώματος. Ἡ ἄδεια ὅμως αὕτη δὲν ἀπαιτεῖται ὡςάκις ὁ βουλευτὴς καταληφθῇ ἐπ' αὐτοφώρῳ διαπράττων κακούργημα ἢ ἂν διαπράξῃ τὰ ἀξιοποινα ἀδικήματα τῆς ἐξυβρίσεως, τῆς δυσφημήσεως καὶ τῆς συκοφαντικῆς δυσφημήσεως. Ἐξ ἄλλου, ὀρίζεται ὅτι ὡςάκις ἀπαιτεῖται ἄδεια τῆς Βουλῆς, αὕτη τεκμαίρεται ὅτι παρεσχέθη ἂν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποφανθῇ ἐντὸς 45 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς διαβιβάσεως εἰς τὸν Πρόεδρον αὐτῆς τῆς σχετικῆς αἰτήσεως τοῦ εἰσαγγελέως. Ἡ τελευταία αὕτη διάταξις ἐτέθη εἰς τὸ ἰσχύον Σύνταγμα, διότι κατὰ τὸ παρελθὸν ἡ Βουλὴ υἱοθέτει συχνότατα παρελκυστικὴν τακτικὴν καὶ ἀπέφευγε νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν αἰτήσεων τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς περὶ διώξεως μελῶν τῆς.

Οἱ βουλευταὶ λαμβάνουν, κατὰ τὸ ἄρθρ. 70 τοῦ Συντάγματος, ἀποζημίωσιν, τῆς ὁποίας τὸ ὕψος καθορίζεται διὰ νόμου ψηφιζομένου ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ παρελθὸν οἱ βουλευταὶ ἀπῆλθον πληθώρας ἀτελειῶν καὶ ἀπαλλαγῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐδημιουργεῖτο ἀνεπίτρεπτον προνομιακὸν καθεστῶς, τὸ ἰσχύον Σύνταγμα ἀπηγόρευσε ρητῶς τὴν εἰς αὐτοὺς χορήγησιν οἰασδῆποτε ἀτελείας, ἀπαλλαγῆς, εὐεργετήματος ἢ ἄλλης παροχῆς.

Σύνοδοι. Ἡ Βουλὴ δὲν ἐργάζεται συνεχῶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πενταετοῦς περιόδου αὐτῆς, ἀλλὰ κατὰ χρονικὰ διαστήματα, τὰ ὁποῖα καλοῦνται σὺνοδοι τῆς Βουλῆς. Αἱ σύνοδοι εἶναι τριῶν εἰδῶν, τακτικαί, ἔκτακτοι καὶ εἰδικαί. Τακτικὴ σύνοδος πραγματοποιεῖται μίαν φορὰν κατ' ἔτος, ἀρχίζει δὲ τὴν 15ην Σεπτεμβρίου καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διαρκέσῃ ὀλιγώτερον τῶν τριῶν μηνῶν, δὲν εἶναι δὲ δυνατόν νὰ λήξῃ,

ἔστω καὶ ἂν παρῆλθε τὸ τρίμηνον, ἂν δὲν ἔχῃ ἐγκριθῇ ὁ προϋπολογισμός. Ἐκτακτος σύνοδος συγκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ὅποτεδῆποτε, ἡ δὲ διάρκειά της δὲν εἶναι ὠρισμένη. Αἱ ἐργασίαι της τερματίζονται διὰ Β. Διατάγματος, ὅταν κρίνουν τοῦτο σκόπιμον ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις. Τέλος, ἡ Βουλὴ συνέρχεται εἰς εἰδικὴν σύνοδον διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ὠρισμένων εἰδικῶν θεμάτων, τὰ ὅποια προβλέπει τὸ Σύνταγμα, κατὰ δὲ τὴν τοιαύτην σύνοδον ἡ Βουλὴ δὲν δύναται νὰ ἀσχοληθῇ μὲ οἰονδῆποτε ἄλλο ἔργον, πλὴν ἐκείνου διὰ τὸ ὅποιον συνεκλήθη.

Ἡ ἐσωτερικὴ ὀργάνωσις τῆς Βουλῆς διέπεται ἀπὸ τὸν Κανονισμὸν αὐτῆς, τὸν ὅποιον ψηφίζει μόνη της καὶ χωρὶς οἰανδῆποτε σύμπραξιν τοῦ Βασιλέως. Ὁ Κανονισμὸς δημοσιεύεται διὰ τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, οἰοσδῆποτε δὲ βουλευτῆς δύναται νὰ προσφύγῃ εἰς τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον ἂν φρονῇ ὅτι διάταξις τις τοῦ Κανονισμοῦ εἶναι ἀντισυνταγματική.

Ὁλομέλεια — Τμήματα. Χάριν τῆς ταχυτέρας προωθήσεως τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου της — ἡ ὅποια ἀποτελεῖ τι τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, λόγῳ τῆς τεραστίας ἐπεκτάσεως τοῦ κύκλου τῆς κρατικῆς δραστηριότητος — ἡ Βουλὴ ἀσκεῖ τοῦτο εἰς Ὁλομέλειαν καὶ εἰς Τμήματα. Τὰ Τμήματα εἶναι δύο, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἡ νομοθετικὴ ἀρμοδιότης κατανέμεται κατὰ ὑπουργεῖα, ἐνῷ δι' ὠρισμένα νομοθετήματα, τὰ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων κατονομάζονται ρητῶς εἰς τὸ Σύνταγμα, ἀρμοδίᾳ πρὸς συζήτησιν καὶ ψήφισιν αὐτῶν εἶναι μόνον ἡ Ὁλομέλεια τῆς Βουλῆς. Ἐξ ἄλλου, τὸ Σύνταγμα προβλέπει τὴν ὑπαρξιν καὶ εἰδικῶν Τμήματος, τὸ ὅποιον λειτουργεῖ μόνον κατὰ τὴν περίοδον τῶν διακοπῶν τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, δηλαδὴ κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν συνόδων διάστημα καὶ εἶναι ἀρμόδιον μόνον διὰ τὴν ψήφισιν νόμων τῆς ἀρμοδιότητος τῶν Τμημάτων καὶ ὅχι τῆς Ὁλομελείας τῆς Βουλῆς.

2. ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

Οἱ νόμοι, διὰ τῶν ὁποίων κυρίως θεσπίζονται, μεταβάλλονται ἢ καταργοῦνται οἱ κανόνες τοῦ δικαίου, ψηφίζονται ὑπὸ τῆς Ὁλομελείας ἢ Τμήματος τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν διαδικασίαν, τὴν ὁποίαν χαράσσει τὸ

Σύνταγμα. Ἡ διαδικασία αὐτὴ ἀκολουθεῖ ὀρισμένα στάδια, ἤτοι : α) τῆς νομοθετικῆς πρωτοβουλίας καὶ β) τῆς ἐπεξεργασίας, συζητήσεως καὶ ψηφίσεως, ταῦτα δὲ ἐπακολουθεῖ τὸ στάδιον τῆς κυρώσεως τοῦ νόμου ὑπὸ τοῦ Βασιλέως.

Τὴν νομοθετικὴν πρωτοβουλίαν, ἤτοι τὴν ἀρμοδιότητα πρὸς ὑποβολὴν εἰς τὴν Βουλὴν προτάσεων ἢ σχεδίων νόμων, ἀσκοῦν κατὰ τὸ Σύνταγμα ἄφ' ἑνὸς μὲν τὰ μέλη τῆς Βουλῆς, ἄφ' ἑτέρου δὲ τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ τὰ μὲν μέλη τῆς Βουλῆς ὑποβάλλουν προτάσεις νόμων, τὰ δὲ μέλη τῆς Κυβερνήσεως σχέδια νόμων. Πέραν αὐτῶν, οὐδεὶς ἄλλος δικαιοῦται νὰ ὑποβάλῃ προτάσεις ἢ σχέδια νόμων εἰς τὴν Βουλὴν.

Τόσον τὰ σχέδια, ὅσον καὶ αἱ προτάσεις νόμων πρέπει, πρὶν ὑποβληθοῦν εἰς τὴν Βουλὴν, νὰ παραπεμφθοῦν εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπὴν νομοτεχνικῆς ἐπεξεργασίας, ἡ ὁποία δὲν ἀποτελεῖται ἐκ βουλευτῶν, ἀλλ' ἐκ νομικῶν. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *Κεντρικὴ Νομοτεχνικὴ Ἐπιτροπὴ*, συνεστήθη διὰ τοῦ Α.Ν. 551/1968. Μετά, ἐξ ἄλλου, τὴν ὑποβολὴν των εἰς τὴν Βουλὴν παραπέμπονται πρὸς νεωτέραν ἐπεξεργασίαν εἰς ἐπιτροπὴν ἐκ βουλευτῶν καὶ κατόπιν φέρονται πρὸς συζήτησιν καὶ ψήφισιν ἐνώπιον τῆς Ὀλομελείας ἢ Τμήματος τῆς Βουλῆς.

Διαδικασία. Ἡ διαδικασία διὰ τὴν συζήτησιν καὶ τὴν ψήφισιν εἰς τὴν Ὀλομέλειαν καὶ τὰ Τμήματα τῆς Βουλῆς καθορίζεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα. Οὕτω, ὀρίζεται ὅτι ἡ Ὀλομέλεια δὲν δύναται νὰ συζητήσῃ ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι παρόντες 50 τοῦλάχιστον βουλευταί, τὸ δὲ Τμήμα ἂν δὲν εἶναι παρόντες τοῦλάχιστον 25. Ἐξ ἄλλου, διὰ τὴν ψήφισιν τῶν νόμων εἰς τὸ σύνολον αὐτῶν ἐπιβάλλεται ὀνομαστικὴ ψηφοφορία καὶ ὀρίζεται ὅτι ἀπαιτεῖται ἀπόλυτος πλειονοψηφία τῶν παρόντων, ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι μικρότερα τῶν 40 βουλευτῶν διὰ τὴν Ὀλομέλειαν καὶ τῶν 20 διὰ τὸ Τμήμα.

Οἱ νόμοι, εἴτε ψηφίζονται ἀπὸ τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Βουλῆς, εἴτε ἀπὸ Τμήμα αὐτῆς, ἔχουν τὴν αὐτὴν τυπικὴν δύναμιν, τὴν αὐτὴν ἀξίαν. Ἐν τούτοις, νόμος ὁ ὁποῖος, συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα, ἔπρεπε νὰ ψηφισθῇ καὶ ἐψηφίσθῃ ἀπὸ τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Βουλῆς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τροποποιηθῇ ἢ νὰ καταργηθῇ δι' ἑτέρου νόμου, ὁ ὁποῖος ψηφίζεται ἀπὸ Τμήμα τῆς Βουλῆς. Οὕτω π.χ. ὁ νόμος περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὸ Σύνταγμα, πρέπει νὰ ψηφίζεται ἀπὸ τὴν

Ὁλομέλειαν τῆς Βουλῆς, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τροποποιηθῇ δι' ἄλλου νόμου, ὁ ὁποῖος ψηφίζεται ἀπὸ Τμῆμα τῆς Βουλῆς.

Ἐπειδὴ, τὸ νομοθετικὸν ἔργον τὸ βαρύνον κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν τὴν Βουλὴν, δὲν εἶναι δυνατόν λόγῳ τοῦ ὅγκου του νὰ πραγματοποιηθῇ μὲ τὴν ἀπαιτουμένην ταχύτητα διὰ τῆς ψηφίσεως τῶν σχετικῶν νόμων ἀπὸ τὴν Ὁλομέλειαν ἢ Τμῆμα, τὸ Σύνταγμα τοῦ 1968 ἐδημιούργησε καὶ ἄλλας διαδικασίας θεσπίσεως κανόνων δικαίου. Αἱ διαδικασίαι αὗται προβλέπονται ἀπὸ τὸ ἄρθρ. 48 καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν ταχεῖαν νομοθετικὴν παρέμβασιν τοῦ Κράτους πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν παρουσιαζομένων ζητημάτων, εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς :

α) Ἡ ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως *Διαταγμάτων*, διὰ τῶν ὁποίων ρυθμίζονται αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐφαρμογῆς νόμου τινὸς (ἄρθρ. 48 § 1). Διὰ τῶν Βασιλικῶν τούτων Διαταγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκδίδονται μὲ τὴν προσυπογραφὴν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, θεσπίζονται δευτερευούσης σημασίας κανόνες δικαίου, σχετικοὶ μὲ τὴν ἐφαρμογὴν ὀρισμένου νόμου, εἶναι δὲ τὰ διατάγματα ταῦτα διάφορα ἀπὸ τὰ καθαρῶς διοικητικὰ Βασιλικά Διατάγματα (ὡς π.χ. τὸ Β.Δ. περὶ διορισμοῦ τινος ὡς δημοσίου ὑπαλλήλου).

β) Ἡ ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, κατόπιν προτάσεως τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, *κανονιστικῶν Βασιλικῶν Διαταγμάτων*, τὰ ὁποῖα περιέχουν κυρίους κανόνες δικαίου (ἄρθρ. 48 § 2). Τὰ Διατάγματα ταῦτα ἐκδίδονται κατόπιν ἐξουσιοδοτήσεως, τὴν ὁποίαν παρέχει νόμος καὶ ἐντὸς τῶν διὰ τοῦ νόμου τούτου χαρασσομένων ὁρίων. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ ἐξουσιοδοτικὸς νόμος καθορίζει εἰδικῶς τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον θὰ ρυθμισθῇ διὰ Βασ. Διατάγματος.

γ) Ἡ ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, κατόπιν προτάσεως πάντοτε τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, *Βασιλικῶν Διαταγμάτων νομοθετικοῦ περιεχομένου*, ἐπὶ τῇ βάσει γενικῶν νομοθετικῶν κατευθύνσεων χαρασσομένων ὑπὸ ἐξουσιοδοτικοῦ νόμου (ἄρθρ. 48 § 3). Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ ἐξουσιοδοτικὸς νόμος — ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ὡς « νόμος - πλαίσιον », ἐπειδὴ θέτει τὰ γενικὰ πλαίσια, ἐντὸς τῶν ὁποίων πρέπει νὰ γίνῃ χρῆσις τῆς δι' αὐτοῦ παρεχομένης ἐξουσιοδοτήσεως — ἀφ' ἑνὸς μὲν πρέπει νὰ ψηφίζεται ὑπὸ τῆς Ὁλομελείας τῆς Βουλῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ τάσῃ καὶ χρονικὸν ὄριον ἐντὸς τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ γίνῃ χρῆσις τῆς ἐξουσιοδοτήσεως. Διὰ τῶν νόμων -

πλαisiών, οί όποιοι άποτελοϋν σπουδαία καινοτομία ν τοϋ ισχύοντος Συντάγματος, διευκολύνεται ή εφαρμογή τοϋ νομοθετικοϋ προγράμματος τής Κυβερνήσεως και άποφεύγεται συγχρόνως ή ύπερβολική άπασχόλησις τής Βουλής με νομοθετήματα, τά όποια πολλάκις έχουν τεχνικόν καθαρως χαρακτηρη.

δ) 'Η έκδοσις ύπό τοϋ Βασιλέως, κατόπιν προτάσεως τοϋ 'Υπουργικοϋ Συμβουλίου, *Νομοθετικῶν Διαταγμάτων* πρὸς άντιμετώπισιν έκτάκτων περιπτώσεων εξαιρετικῶς επειγούσης και άπροβλέπτου ανάγκης (άρθρ. 48 § 5). Τά Νομοθετικά ταϋτα Διατάγματα, τά όποια εΐναι δυνατόν νά αναφέρωνται εις οίονδήποτε θέμα, έκδίδονται μόνον άφοϋ συμφωνήσῃ τὸ Συνταγματικόν Δικαστήριον ότι συντρέχει περίπτωσης επειγούσης ρυθμίσεως, πρέπει δέ νά υποβάλλωνται έκ τῶν ὁστέρων και έντὸς τακτῆς προθεσμίας πρὸς κύρωσιν διὰ νόμου εις τὴν Βουλὴν. "Αν ή προθεσμία καταθέσεως παρέλθῃ άπρακτος ή αν παρέλθῃ άπρακτος ή προθεσμία, ή όποία τάσσεται εις τὴν Βουλὴν διὰ νά άποφασίσῃ, τά έκδοθέντα νομοθετικά διατάγματα παύουν νά ισχύουν έφεξῆς. 'Αποτελοϋν οϋτω προσωρινούς νόμους.

'Ιδιαιτέραν κατηγορίαν Νομοθετικῶν Διαταγμάτων άποτελοϋν τά έκδιδόμενα άπό τής 15ης Νοεμβρίου 1968 — ήμερομηνίας δημοσιεύσεως τοϋ Συντάγματος — ύπό τοϋ άσκοϋντος τὴν βασιλικὴν έξουσίαν προτάσει τοϋ 'Υπουργικοϋ Συμβουλίου. Διὰ τῶν νομοθετικῶν τούτων διαταγμάτων άσκειται ή νομοθετικὴ έξουσία μέχρι τής ύπό τοϋ λαοϋ αναδείξεως τής πρώτης μετὰ τὸ Σύνταγμα Βουλῆς, ταϋτα δέ, κατὰ τὸ άρθρ. 136 τοϋ Συντάγματος, δὲν έχουν ανάγκην κυρώσεως ύπό τής Βουλῆς. 'Από τής 'Εθνικῆς 'Επαναστάσεως, εξ άλλου, τής 21ης 'Απριλίου 1967 μέχρι τής 15ης Νοεμβρίου 1968 ή νομοθετικὴ έξουσία ήσκειτο ύπό τὴν μορφήν *Αναγκαστικῶν Νόμων*, έκδιδομένων ύπό τοϋ άσκοϋντος τὴν βασιλικὴν έξουσίαν τῇ προτάσει τής Κυβερνήσεως, συμφώνως πρὸς τὴν Α' Συντακτικὴν Πρᾶξιν τής 5/6ης Μαΐου 1967.

Οί νόμοι άρχίζουν νά ισχύουν άπό τής δημοσιεύσεώς των εις τὴν 'Εφημερίδα τής Κυβερνήσεως, έφ' ὅσον ὅμως δὲν ὑπάρχει διάφορος διάταξις εις αὐτούς, ή οϋσιαστικὴ εφαρμογή των άρχίζει μετὰ πάροδον δέκα ήμερῶν άπό τής δημοσιεύσεως διὰ νά δοθῇ ὁ καιρός, τόσον εις τὰ ὄργανα τοϋ Κράτους, ὅσον και εις τοὺς πολίτας νά λάβουν γνώσιν τοϋ περιεχομένου των. Συνηθέστατα ὅμως ή εφαρμογή τῶν νόμων προβλέπεται νά άρχίζῃ άπό τής ήμέρας τής δημοσιεύσεώς των, ένῶ ὑπάρχουν

καὶ περιπτώσεις (ιδίως ὅταν πρόκειται περὶ κωδίκων) νὰ ὀρίζεται ἡμερομηνία ἐνάρξεως τῆς ἐφαρμογῆς μετὰ πάροδον μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως.

Κατ' ἀρχὴν οἱ νόμοι ἰσχύουν μόνον διὰ τὸ μέλλον καὶ δὲν ἔχουν ἀναδρομικὴν δύναμιν. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως ὁ νόμος νὰ περιέχῃ διάταξιν προβλέπουσαν τὴν ἀναδρομικὴν ἰσχύν του, ἐκτὸς ἂν ἀναφέρεται εἰς ὠρισμένα θέματα, διὰ τὰ ὅποια τὸ Σύνταγμα ἀποκλείει τὴν ἀναδρομικὴν ἐφαρμογὴν. Οὕτω, κατὰ τὸ ἄρθρ. 11, ἀποκλείεται ἡ ἀναδρομικὴ ἐφαρμογὴ νόμων, διὰ τῶν ὁποίων εἴτε χαρακτηρίζεται διὰ πρώτην φορὰν πρᾶξις τις ἢ παράλειψις ὡς ἀξιόποινος, εἴτε θεσπίζεται βαρυτέρα ποινὴ τῆς προβλεπομένης κατὰ τὸ παρελθὸν δι' ἀξιόποινον τινα πρᾶξιν, ἐνῶ κατὰ τὸ ἄρθρ. 82 ἀποκλείεται ἡ ἀναδρομικὴ ἐφαρμογὴ νόμων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιβάλλονται φόροι ἢ ἄλλα οἰκονομικὰ βάρη.

Οἱ νόμοι, διὰ νὰ ἐφαρμόζωνται, πρέπει νὰ εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὸ Σύνταγμα. Ὁ ἐλεγχος τῆς συνταγματικότητος αὐτῶν ἀνήκει εἰς τὰ δικαστήρια, τὰ ὅποια, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 118, ὑποχρεοῦνται νὰ μὴ ἐφαρμόζουν τοὺς νόμους, οἱ ὅποιοι εἴτε εἶναι ἀντίθετοι, ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενόν των, πρὸς τὸ Σύνταγμα, εἴτε κατηρτίσθησαν κατὰ παράβασιν τῶν διατάξεών του. Ἡ ὑποχρέωσις αὕτη ὑφίσταται δι' ὅλα τὰ δικαστήρια, ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου μέχρι τοῦ κατωτάτου, ὁ δὲ χαρακτηρισμὸς διατάξεώς τινος νόμου ἢ καὶ νόμου ὁλοκληροῦ ὡς ἀντισυνταγματικοῦ δὲν συνεπάγεται ἀκύρωσιν, ἀλλὰ μόνον τὴν μὴ ἐφαρμογὴν εἰς τὴν συγκεκριμένην ὑπόθεσιν, τῆς ὁποίας ἐπελήφθη τὸ δικαστήριον. Πέραν ὅμως τούτου, τὸ ἰσχύον Σύνταγμα ἐδημιούργησε καὶ τὸ *Συνταγματικὸν Δικαστήριον*, τὸ ὅποιον, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα νὰ ἀκυρώσῃ ἀντισυνταγματικούς νόμους, ὅποτε οὗτοι παύουν πλέον νὰ ἰσχύουν.

3. ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

Ἡ Βουλὴ δὲν ἀσχολεῖται μόνον μὲ νομοθετικὸν ἔργον. Ἐξ ἴσου σπουδαῖον εἶναι καὶ τὸ ἐλεγκτικὸν ἔργον της, δηλαδή ἡ ἀσκῆσις τοῦ λεγομένου *κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου* ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως. Ἀκριβῶς δὲ ἡ σπουδαιότης τοῦ ἔργου τούτου ὠδήγησε τὸν συνταγματικὸν νομοθέτην εἰς τὸ νὰ τὸ ἀναθέσῃ εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Βουλῆς

καὶ ὄχι εἰς Τμῆμα αὐτῆς, διὰ τοῦ ἄρθρ. 73 τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ὀρίζει ὅτι «ἡ Βουλὴ συνεδριάζει ἅπαξ τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος ἐν Ὁλομελείᾳ πρὸς ἄσκησιν κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου».

Διάφορα εἶναι τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων ἀσκεῖται ὁ κοινοβουλευτικὸς ἐλέγχος. Ἐκ τῶν μέσων δὲ τούτων, ἄλλα μὲν τὸ Σύνταγμα περιορίζεται ἀπλῶς νὰ ἀναφέρῃ, ἐνῶ ἄλλων ρυθμίζει κατὰ βάσιν καὶ τὸν τρόπον ἀσκήσεώς των. Εἰδικώτερον τὰ μέσα ταῦτα εἶναι τὰ ἐξῆς :

α) Αἱ ἀναφοραὶ. Αὗται συνίστανται εἰς τὴν διατύπωσιν εὐχῆς ἢ συστάσεως πρὸς λῆψιν μέτρου τινὸς καὶ ὑποβάλλονται, κατὰ τὸ ἄρθρ. 76 τοῦ Συντάγματος, παρὰ παντὸς πολίτου, εἴτε ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ Προεδρεῖον τῆς Βουλῆς, εἴτε διὰ βουλευτοῦ. Τὰς ἀναφοράς ἡ Βουλὴ δικαιούται νὰ παραπέμπῃ εἰς τὸν ἀρμόδιον Ὑπουργὸν ἢ Ὑφυπουργόν, ὁ ὁποῖος καὶ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ δώσῃ διασαφήσεις ἐπ' αὐτῶν ἂν τοῦ ζητηθοῦν ἀπὸ τὴν Βουλὴν.

β) Αἱ ἐρωτήσεις. Αὗται μνημονεύονται ἀπλῶς εἰς δύο ἄρθρα τοῦ Συντάγματος (67 § 3 καὶ 95 § 3), ὑποβάλλονται δὲ ἐγγράφως μόνον παρὰ βουλευτοῦ διὰ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς. Δι' αὐτῶν ζητοῦνται παρὰ βουλευτοῦ διὰ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, δι' αὐτῶν ζητοῦνται πληροφορίαι ἂν περιστατικόν τι ἀληθεύῃ, ἂν ἡ Κυβέρνησις γνωρίζῃ τι περὶ τῆς ἀκριβοείας εἰδήσεως ἢ ἂν πρόκειται νὰ λάβῃ ἀπόφασιν ἐπὶ τινος θέματος ἢ νὰ καταθέσῃ ἐγγράφῳ χρήσιμα εἰς τὴν Βουλὴν.

γ) Αἱ ἐπερωτήσεις. Καὶ αὗται ἀναφέρονται ἀπλῶς εἰς τὰ ἄρθρα 67 § 3 καὶ 95 § 3 τοῦ Συντάγματος, ὑποβάλλονται δὲ ἐπίσης ἐγγράφως μόνον ὑπὸ βουλευτῶν εἰς τὸ Προεδρεῖον τῆς Βουλῆς. Σκοπὸς των εἶναι ἡ ἄσκησις ἐλέγχου ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως διὰ τῆς ἐρεῦνης τῶν αἰτίων ἢ τοῦ σκοποῦ κυβερνητικῆς πράξεως ἢ παραλείψεως, ἐπ' αὐτῶν δὲ διεξάγεται ἐνώπιον τῆς Βουλῆς προφορικὴ συζήτησις μεταξύ ἐπερωτῶντος καὶ ἐπερωτωμένου μέλους τῆς Κυβερνήσεως. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ ἡ γενικεύσις τῆς συζητήσεως ἐπὶ ὠρισμένης ἐπερωτήσεως, ὅποτε μετέχουν εἰς αὐτὴν καὶ ἄλλοι βουλευταὶ ἢ Ὑπουργοί.

δ) Αἱ ἐξεταστικαὶ ἐπιτροπαί. Περὶ αὐτῶν προβλέπει εἰδικῶς τὸ ἄρθρ. 77 § 2 τοῦ Συντάγματος καὶ ὀρίζει ὅτι συγκροτοῦνται κατ' ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως τῶν κομμάτων ἐν τῇ Βουλῇ. Σκοπὸς τῆς συστάσεως ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς εἶναι ἡ διεξαγωγὴ ἐρεῦνης διὰ τὴν διαπίστωσιν παραλείψεων ἢ παρανόμων ἐνεργειῶν τῆς Κυβερνήσεως ἢ ἄλλων κρατικῶν ὀργάνων ἢ, ἀκόμη, καὶ ἡ μελέτη εἰδικοῦ τινος θέματος. Κατὰ

τὸ παρελθὸν ἢ συγκρότησις ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν ἐπραγματοποιεῖτο μόνον κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς, ἢ ὅποια σπανιώτατα ἐλαμβάνετο, δεδομένου ὅτι αἱ Κυβερνήσεις ἐθεώρουν ὡς ἐχθρικήν πρὸς αὐτάς ἐνέργειαν τὴν σύστασιν των. Ἡδὴ ὅμως ἡ συγκρότησίς των προβλέπεται ὡς ὑποχρεωτική ἂν ζητηθῇ ἀπὸ τὰ δύο πέμπτα τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς Βουλῆς, οὕτω δὲ ἡ συγκρότησις τοιαύτης ἐπιτροπῆς δὲν εἶναι πλέον δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὡς μαρτυροῦσα δυσπιστίαν τῆς Βουλῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Ἐξ ἄλλου, διὰ λόγους προστασίας ὑψίστων συμφερόντων τοῦ Κράτους, τὸ Σύνταγμα προβλέπει (ἄρθρ. 77 § 3) ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συνιστῶνται ἐξεταστικαὶ ἐπιτροπαὶ διὰ θέματα σχετικὰ πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἢ τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν.

ε) Ἡ πρότασις δυσπιστίας. Αὕτη ἀποτελεῖ τὸ ἐντονώτερον μέσον κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου, ἐφ' ὅσον δὲ ἐγκριθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς συνεπάγεται τὴν ἀνατροπὴν τῆς Κυβερνήσεως. Λόγῳ ἀκριβῶς τῆς συνεπειᾶς ταύτης, ἀποτελεῖ ἀντικείμενον εἰδικῆς ρυθμίσεως ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον θέτει σειρὰν κανόνων ἐν σχέσει μὲ αὐτὴν διὰ τοῦ ἄρθρ. 93. Οὕτω, διὰ νὰ ὑποβληθῇ ἐγκύρως πρότασις δυσπιστίας (καὶ νὰ εἶναι, συνεπῶς, δυνατόν νὰ συζητηθῇ) πρέπει νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη ἀπὸ τὸ ἐν ἑκτον τοῦλάχιστον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν (ἤτοι ἀπὸ 25 βουλευτὰς ἂν ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς των ἀνέρχεται εἰς 150) καὶ νὰ καθορίξῃ σαφῶς τὰ θέματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ διεξαχθῇ ἡ συζήτησις. Ἡ συζήτησις αὕτη ἀρχίζει μετὰ τὴν ἀπαροδὸν δύο ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς προτάσεως, ἐκτὸς ἂν ἡ Κυβέρνησις ζητήσῃ τὴν ἄμεσον ἐναρξίν της, καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαρκέσῃ περισσότερον τῶν τριῶν ἡμερῶν. Μετὰ τὸ τέλος τῆς συζητήσεως διεξάγεται ἀμέσως ἡ ψηφοφορία ἐπ' αὐτῆς, ἡ Κυβέρνησις ὅμως δικαιούται νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναβολὴν τῆς διεξαγωγῆς της ἐπὶ 48 ὥρας. Ἐξ ἄλλου, ἡ πρότασις δυσπιστίας, τότε μόνον ἐπιφέρει τὴν ἀνατροπὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἂν ψηφίσουν ὑπὲρ αὐτῆς τὸ ἥμισυ πλέον ἐνὸς τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν (ἤτοι 76 ἂν ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἀνέρχεται εἰς 150). Τέλος, διὰ νὰ ἐξασφαλιστῇ περισσότερον ἢ σταθερότης τῶν Κυβερνήσεων καὶ διὰ νὰ μὴ υποβάλλωνται ἀνὰ συχνὰ διαστήματα προτάσεις δυσπιστίας — αἱ ὁποῖαι μοιραίως, διὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν συζητήσεως, προκαλοῦν δυσχερείας εἰς τὴν προώθησιν τόσον τοῦ ἔργου τῆς Κυβερνήσεως, ὅσον καὶ τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου τῆς Βουλῆς — τὸ Σύνταγμα προβλέπει ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑποβληθῇ τοιαύτη πρότασις ἂν δὲν ἔχῃ παρέλθει διάστημα

τουλάχιστον ενός έτους, είτε από τῆς ἀπορρίψεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς τοιαύτης προτάσεως, είτε ἀπὸ τῆς ἐγκρίσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς προτάσεως ἐμπιστοσύνης, τὴν ὁποίαν εἶχε θέσει ἡ Κυβέρνησις. Ἀλλ' ἀπὸ τὸν κανόνα τοῦτον καθιεροῦται μία ἐξαίρεσις : Πρότασις δυσπιστίας εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποβληθῇ χωρὶς κανένα χρονικὸν περιορισμὸν ἐφ' ὅσον φέρεται ὑπογραφὰς τοῦ ἡμίσεος πλέον ἑνὸς τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, διότι εἰς τοιαύτην περίπτωσιν ὑπάρχει πλέον τεκμήριον ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἀπώλεσε τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Βουλῆς.

Ἡ καταψήφισις τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ τὴν Βουλὴν δημιουργεῖ δι' αὐτὴν νομικὴν ὑποχρέωσιν ὅπως παραιτηθῇ. Δύναται ὅμως ἡ Κυβέρνησις νὰ εἰσηγηθῇ εἰς τὸν Βασιλέα τὴν *διὰ λυσι*ν τῆς Βουλῆς καὶ τὴν διεξαγωγὴν νέων ἐκλογῶν, ὁπότε ἂν ἡ εἰσήγησις τῆς γίνῃ δεκτὴ καὶ διαλυθῇ ἡ Βουλὴ (ἀφοῦ προηγουμένως ὁ Βασιλεὺς ἀκούσῃ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἔθνους) παραμένει εἰς τὴν ἀρχήν. Ἄν, ἐξ ἄλλου, τοιαύτη εἰσήγησις δὲν γίνῃ δεκτὴ καὶ ἡ Κυβέρνησις δὲν παραιτῆται, ὁ Βασιλεὺς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ προβῇ εἰς τὴν παῦσιν αὐτῆς, ἀφοῦ ἀκούσῃ προηγουμένως τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἔθνους.

Ὁ ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως κοινοβουλευτικὸς ἐλεγχος ὑποβοηθεῖται ἀπὸ τὸν *Ἐπίτροπον* τῆς Βουλῆς, τὸν θεσμὸν τοῦ ὁποίου εἰσήγαγε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ ἰσχύον Σύνταγμα. Ὁ Ἐπίτροπος ἐκλέγεται, κατὰ τὸ ἄρθρ. 127, εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου, διὰ πλειονοψηφίας τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, πρέπει δὲ νὰ εἶναι νομομαθὴς ἀνεγνωρισμένου κύρους καὶ νὰ μὴ εἶναι μέλος τῆς Βουλῆς. Ὁ Ἐπίτροπος, ἐξ ἄλλου, δὲν ἐνεργεῖ αὐτοβούλως, ἀλλὰ μόνον κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, ἡ ὁποία τοῦ δίδεται δι' ὠρισμένον θέμα μετ' αἵτησιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἢ ἀρχηγοῦ κόμματος ἀνεγνωρισμένου κατὰ τὸν Κανονισμὸν τῆς Βουλῆς.

Τὸ ἐλεγκτικὸν ἔργον τῆς Βουλῆς ὁλοκληροῦται διὰ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 94 τοῦ Συντάγματος, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας εἶναι αὕτη μόνη ἀρμοδία διὰ τὴν ἄσκησιν ποινικῆς διώξεως κατὰ τῶν ὑπευθύνων Ὑπουργῶν ἐνώπιον τοῦ *Εἰδικοῦ Δικαστηρίου*. Καὶ εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ποινικῆς ταύτης διώξεως παρεμβάλλεται ὁ Ἐπίτροπος τῆς Βουλῆς, δεδομένου ὅτι τὸ ἄρθρ. 94 § 3 ὀρίζει ὅτι ἡ Βουλὴ λαμβάνει ἀπόφασιν περὶ διώξεως μέλους Κυβερνήσεως μετὰ τὴν διενέργειαν ἐξετάσεως καὶ ὑποβολὴν πορίσματος ὑπὸ τοῦ Ἐπιτρόπου.

4. Η ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὁθωνος εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ τοῦ Β.Δ. τῆς 1/13ης Φεβρουαρίου 1833, ἐδημιουργήθη ἡ Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως, ὡς ἐπίσημον ὄργανον διὰ τὴν καταχώρισιν ὅλων τῶν νόμων καὶ τῶν διαταγμάτων, ὡς καὶ ὅλων τῶν διατάξεων καὶ διακηρύξεων τῶν ὑπουργείων, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀνάγκην δημοσιότητος. Ἀργότερον, διὰ διαφόρων νομοθετημάτων, ἐπεβλήθη ἡ εἰς αὐτὴν ὑποχρεωτικὴ δημοσίευσις καὶ ἄλλων πράξεων, ἥδη δὲ ἡ Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως ἐκδίδεται εἰς ὁκτὼ διάφορα Τεύχη (ἦτοι τὰ Τεύχη Α, Β, Γ καὶ Δ, τὸ Παράρτημα, τὸ τεῦχος Πράξεων Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, τὸ Δελτίον Ἀωνύμων Ἐταιρειῶν καὶ Ἐταιρειῶν Περιωρισμένης Εὐθύνης καὶ τὸ Δελτίον Ἐμπορικῆς καὶ Βιομηχανικῆς Ἰδιοκτησίας).

Εἰς τὸ Α' Τεῦχος καταχωρίζονται αἱ σπουδαιότεραι κρατικαὶ πράξεις, ἦτοι οἱ Νόμοι, τὰ κανονιστικὰ Βασιλικά Διατάγματα, ὠρισμένα ἀτομικὰ Βασιλικά Διατάγματα, ὡς εἶναι τὸ περὶ διορισμοῦ Ἀντιβασιλέως κατὰ τὰ ἄρθρα 40 καὶ 41 § 1 τοῦ Συντάγματος, καὶ τὰ περὶ διορισμοῦ καὶ παύσεως ἢ ἀποδοχῆς τῆς παραιτήσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, οἱ Βασιλικοὶ λόγοι, τὰ Διαγγέλματα, αἱ Βασιλικαὶ ἀνακοινώσεις, αἱ Πράξεις τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ τὰ σχετικὰ μὲ συμβάσεις μετὰ ξένων Κρατῶν ἔγγραφα.

Εἰς τὸ Β' Τεῦχος καταχωρίζονται αἱ ὑπουργικαὶ ἀποφάσεις καὶ αἱ τῶν δημοσίων ἀρχῶν ἐν γένει ἀποφάσεις, αἱ ἐπέχουσαι κανονιστικὸν χαρακτῆρα, οἱ κανονισμοὶ διαφόρων ὑπηρεσιῶν μετὰ τῶν ἐγκριτικῶν αὐτῶν ἀποφάσεων, αἱ ἀστυνομικαὶ διατάξεις, αἱ ὑπουργικαὶ ἄδειαι εἰσγωγῶν ἐμπορευμάτων καὶ μεταλλευτικῶν ἐρευνῶν.

Εἰς τὸ Γ' Τεῦχος καταχωρίζονται ἐν περιλήψει πάντα τὰ κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν δημοσιευόμενα Βασιλικά Διατάγματα τὰ ἀφορῶντα ὑπηρεσιακὰς μεταβολὰς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων (ἦτοι διορισμούς, ἀπολύσεις, μεταθέσεις, προαγωγὰς κλπ.), ἀπονομὴν παρασῆμων, ἀπονομὴν βασιλικῆς χάριτος εἰς καταδίκους, ὡς καὶ αἱ πράξεις τῶν ὑπουργῶν καὶ λοιπῶν δημοσίων ἀρχῶν αἱ ἀφορῶσαι ὡσαύτως διορισμούς, ἀπολύσεις, μεταθέσεις, προαγωγὰς, αὐξήσεις μισθῶν, ἀπονομὴν ἐπιμισθίων κλπ.

Εἰς τὸ Δ' Τεῦχος καταχωρίζονται Βασιλικά Διατάγματα μετα-

τροπῆς ρυμοτομικῶν σχεδίων καὶ Βασιλικά Διατάγματα ἢ ὑπουργικαὶ ἀποφάσεις κηρύσσουσαι ἀπαλλοτρίωσιν.

Εἰς τὸ Παράρτημα καταχωρίζονται αἱ διακηρύξεις δημοπρασιῶν, προσκλήσεις εἰς διαγωνισμούς, τὸ διατακτικὸν τῶν ἀκυρωτικῶν ἀποφάσεων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὠρισμέναι πράξεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὑπουργικαὶ πράξεις ἐγκριτικαὶ τῶν καταστατικῶν συνεταρισμῶν, οἱ γενικοὶ ἰσολογισμοὶ τοῦ Κράτους, προϋπολογισμοὶ διαφόρων Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου καὶ τελικοὶ τινες πίνακες γενικῆς βαθμολογίας ἐπιτυχόντων εἰς διαγωνισμοὺς πρὸς πρόσληψιν δημοσίων ὑπαλλήλων.

Τὰ πρωτότυπα τῶν νόμων φυλάσσονται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης, ἀφοῦ πρὸ τῆς δημοσιεύσεώς των, ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης τὰ σφραγίσῃ διὰ τῆς Μεγάλης τοῦ Κράτους Σφραγίδος καὶ ὑπογράψῃ τὴν σφράγισιν.

Ὅλαι αἱ κρατικαὶ πράξεις, διὰ τὰς ὁποίας οἱ νόμοι προβλέπουν ὅτι πρέπει νὰ δημοσιεύωνται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἀποκτοῦν ἰσχὺν μόνον διὰ τῆς τοιαύτης δημοσιεύσεως, διὰ τῆς ὁποίας καὶ γίνονται ἐπισήμως γνωσταὶ τόσον εἰς τὰ ὅργανα τοῦ Κράτους, ὅσον καὶ εἰς τοὺς πολίτας. Συνεπῶς, πρὸ τῆς δημοσιεύσεως δὲν ἔχουν ἰσχὺν καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀξιόσῃ ἢ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἐφαρμογὴν των.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ὑπὸ ποίου ἀσκεῖται ἡ νομοθετική ἐξουσία ;
2. Πόσα εἶναι τὰ μέλη τῆς Βουλῆς καὶ πῶς ἀναδεικνύονται ;
3. Ποῖαι αἱ κατηγορίαι βουλευτῶν καὶ πῶς ἐκλέγεται ἑκάστη ;
4. Πῶς διὰ τοῦ Συντάγματος ἀποφεύγεται ὁ κατακερματισμὸς τῶν πολιτικῶν δυνάμεων ;
5. Πῶς διενεργοῦνται αἱ βουλευτικά ἐκλογαί ;
6. Διὰ πόσα ἔτη ἐκλέγεται ἡ Βουλὴ ;
7. Τί ἀπαιτεῖται διὰ νὰ ἐκλεγῇ τις βουλευτής ;
8. Ποῖα τὰ κωλύματα ἐκλογῆς τινὸς ὡς βουλευτοῦ ;
9. Εἰς ποίας περιπτώσεις ὑπάρχει ἀσυμβίβαστος τῶν βουλευτικῶν καθηκόντων πρὸς ἕτερα ἔργα ;
10. Ποῖος ἀποφαίνεται διὰ τὴν ὑπαρξίν ἢ μὴ τῶν προσόντων καὶ τὴν συνδρομὴν κωλύματος ἢ ἀσυμβιβάστου διὰ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα ;
11. Ποῖαι εἶναι αἱ βουλευτικά ἀσυλίας ;
12. Τί καλεῖται σὺνδοδος τῆς Βουλῆς καὶ πόσων εἰδῶν συνόδους ἔχομεν ;
13. Τί εἶναι Ὀλομέλεια καὶ τί Τμήματα τῆς Βουλῆς ;
14. Τί εἶναι νόμος καὶ ποία ἡ διαδικασία ψηφίσεως τῶν νόμων ;
15. Ποῖος ἔχει τὴν νομοθετικὴν πρωτοβουλίαν καὶ πῶς ἀσκεῖται αὕτη ;
16. Θεσπίζονται κανόνες δικαίου καὶ ὑπὸ ἄλλων ὀργάνων ἐκτὸς τῆς Βουλῆς ;
17. Ποῖαι αἱ κατηγορίαι τῶν Βασιλικῶν διαταγμάτων ;
18. Πῶς ἀσκεῖται σήμερον ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ;
19. Ἀπὸ πότε ἄρχεται ἡ ἰσχὺς τῶν νόμων ;
20. Δύνανται νὰ ἔχουν ἀναδρομικὴν ἰσχύον οἱ νόμοι ;
21. Εἰς ποῖον ἀνήκει ὁ ἐλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων ;
22. Τί εἶναι «κοινοβουλευτικὸς ἐλεγχος» καὶ πῶς ἀσκεῖται οὗτος ;
23. Τί εἶναι «πρότασις δυσπιστίας» ;
24. Πότε ὑποχρεοῦται νὰ παραιτηθῇ ἡ Κυβέρνησις ;
25. Τί εἶναι ὁ Ἐπίτροπος τῆς Βουλῆς καὶ ποία ἡ ἀποστολή του ;
26. Τί εἶναι ἡ Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἰς πόσα τεύχη ἐκδίδεται ;
27. Τί δημοσιεύεται εἰς ἕκαστον τεύχος τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ;
28. Ποῦ φυλάσσονται τὰ πρωτότυπα τῶν νόμων ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV

Η ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

1. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀσκειῖται (ἄρθρ. 3 § 2 τοῦ Συντάγματος) ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης τὸ Σύνταγμα χαρακτηρίζει ὡς κύρια ὄργανα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν Βασιλέα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν Κυβέρνησιν, ἐνῶ τὰ παλαιότερα Συντάγματα ἀνέθετον τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Βασιλέα καὶ προέβλεπον ὅτι ἤσκει ταύτην διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων Ὑπουργῶν. Ἡ νέα διατύπωσις δικαιολογεῖται ἐκ τῆς καιρίας σημασίας, τὴν ὁποίαν ἔχει ἀποκτήσει εἰς τὰ σύγχρονα δημοκρατικὰ πολιτεύματα — ἰδίως δὲ τὰ καθιεροῦντα, ὡς ἡ Ἑλλάς, τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα — ἡ *Κυβέρνησις*. Αὕτη, πράγματι, δὲν εἶναι πλέον δυνατόν νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐκτελεστικὸν ὄργανον τῶν ἐντολῶν καὶ ἐπιθυμιῶν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους, ἀλλ' ἔχει ἐξελιχθῇ εἰς τὸ κύριον ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀσκειῖται ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία. Τοῦτο ὀφείλεται ὅχι μόνον εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔλκει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκ τοῦ λαοῦ — ἀφοῦ διὰ τὴν διατηρηθῇ εἰς τὴν ἀρχὴν πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς πλειονοψηφίας τῆς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενης Βουλῆς — ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὅτι εἶναι ὄργανον ὑπεύθυνον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Βασιλέα, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀνεύθυνος καὶ δὲν δύναται νὰ ἐκδώσῃ οἰανδήποτε κρατικὴν πρᾶξιν χωρὶς τὴν προσυπογραφὴν τοῦ ἀρμοδίου ἢ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν. Οὕτω, ἡ Κυβέρνησις ἀπολαύει εἰς σημαντικὴν ἔκτασιν ἀνεξαρτησίας ἐναντι τοῦ Βασιλέως, ἐξ αὐτῆς δὲ προέρχεται πᾶσα πρωτοβουλία ἐν σχέσει μὲ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ὥστε νὰ καθίσταται πράγματι ὁ κύριος φορεὺς τῆς ἐξουσίας ταύτης.

Εἰς τὴν Κυβέρνησιν, τὴν συγκρότησιν, τὰς ἀρμοδιότητας καὶ τὴν

εύθυνην αὐτῆς τὸ Σύνταγμα ἀφιερώνει ἰδιαίτερον τμήμα ἀποτελούμενον ἀπὸ ὀκτῶ ἄρθρα (87 - 94). Πέραν ὅμως τοῦ τμήματος τούτου, ἡ Κυβέρνησις ἀναφέρεται καὶ εἰς ἄρκετὰ ἄλλα ἄρθρα τοῦ Συντάγματος ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἄσκησιν ὠρισμένων ἀρμοδιότητων της.

Τὴν Κυβέρνησιν, κατὰ τὸ ἄρθρον 87 § 1 τοῦ Συντάγματος, «ἀποτελεῖ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, συγκείμενον ἐκ τῶν Ὑπουργῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πρωθυπουργοῦ». Ταυτίζεται, συνεπῶς, ἡ Κυβέρνησις πρὸς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ ὅλους τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ προεδρεύεται ἀπὸ τὸν Πρωθυπουργόν, προβλέπεται δὲ ὅτι πέραν τῶν Ὑπουργῶν εἶναι δυνατόν νὰ διορισθοῦν καὶ δύο, τὸ πολὺ, Ἀντιπρόεδροι τῆς Κυβερνήσεως, οἱ ὅποιοι εἴτε διευθύνουν Ὑπουργεῖον, εἴτε δὲν προΐστανται Ὑπουργεῖου, ὁπότε καὶ χαρακτηρίζονται ὡς ἄνευ χαρτοφυλακίου. Οἱ Ἀντιπρόεδροι ἀναπληρώνουν τὸν Πρωθυπουργόν, ὅταν ἀπουσιάζῃ ἢ κωλύεται καὶ τὸν ἐπικουροῦν εἰς τὸ ἔργον του, ἂν δὲ δὲν ὑπάρχῃ Ἀντιπρόεδρος καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς ἀπουσιάζῃ ἢ κωλύεται, ἀναπληρώνεται προσωρινῶς εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτοῦ ὀριζομένου Ὑπουργοῦ. Τὸ Σύνταγμα προβλέπει, ἐπίσης, τὸν θεσμὸν τῶν Ὑφυπουργῶν καὶ ὀρίζει ὅτι οὗτοι καλοῦνται κατὰ περίπτωσιν νὰ μετέχουν τῶν συνεδριάσεων τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὅταν ἢ εἰς αὐτὰς παρουσία των κρίνεται ἀναγκαῖα ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

Ἡ συγκρότησις καὶ ἡ λειτουργία εἰδικώτερον τῆς Κυβερνήσεως ρυθμίζεται ἀπὸ τὰ Ν.Δ. 1/1968 καὶ 585/1970 «περὶ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ Ὑπουργείων». Ἡ Κυβέρνησις εἶναι ἡ κινητήριος δύναμις τοῦ ὅλου κρατικοῦ μηχανισμοῦ, αἱ δὲ ἀρμοδιότητες αὐτῆς, πολλαὶ καὶ ποικίλαι, καθορίζονται τόσον ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν νομοθεσίαν, εἰδικώτερον δὲ τὰ Ν.Δ. 1/1968 καὶ 585/1970.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα, ἡ Κυβέρνησις εἶναι ἀρμοδία ὅπως διατυπώσῃ προτάσεις εἰς τὸν Βασιλέα πρὸς ἔκδοσιν Βασ. Διαταγμάτων : διὰ τὴν θέσιν ἐν ἰσχύϊ τοῦ νόμου περὶ καταστάσεως πολιορκίας (ἄρθρ. 25), διὰ τὴν ἀνάθεσιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας εἰς τὸν ἐνῆλικον Διάδοχον ἐπὶ ἀποδημίας τοῦ Βασιλέως (ἄρθρ. 40), διὰ τὸν διορισμὸν Ἀντιβασιλέως ἢ Τοποτηρητοῦ (ἄρθρ. 41), διὰ τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς καὶ τὴν προκήρυξιν νέων ἐκλογῶν (ἄρθρα 46 καὶ 60), διὰ τὴν ἔκδοσιν νομοθετικῶν διαταγμάτων πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐκτάκτων περιπτώσεων ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσας καὶ ἀπροβλέπτου ἀνάγκης (ἄρθρ. 48 § 5), διὰ τὴν ἀπονο-

τικῆς (ἡ ὁποία προεδρεύεται ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν Συντονισμοῦ) καὶ τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ἀσκήσιν περιορισμένου ὑπερ-
ρεσιακοῦ χαρακτῆρος ἀρμοδιοτήτων τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου
καὶ τοῦ Κυβερνητικοῦ Πολιτικοῦ Συμβουλίου, ὡς καὶ ἡ δυνα-
τότης συστάσεως ἄλλων εἰδικῶν ἐπιτροπῶν ἐξ Ὑπουργῶν, Ὑφυπουργῶν
ἢ καὶ ἄλλων προσώπων διὰ τὴν μελέτην καὶ εἰσήγησιν ἐπὶ εἰδικῶν
θεμάτων.

2. Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

Εἰς παλαιότερας ἐποχάς, ἰδίως δὲ πρὸ τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου
Πολέμου, ὁ Πρωθυπουργὸς ἐθεωρεῖτο ἀπλῶς πρόεδρος ἑνὸς συλλογι-
κοῦ ὀργάνου, τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, «πρῶτος μεταξὺ ἴσων». Μετὰ
τὴν πάροδον ὅμως τοῦ χρόνου ὁ Πρωθυπουργὸς ἀπέκτησεν ἐξαι-
ρετικὴν σπουδαιότητα καὶ ἐξειλίχθη εἰς ἰδιαίτερον κρατικὸν ὄργανον,
ὥστε σήμερον νὰ θεωρῇται τὸ κυριώτερον ὄργανον ἀσκήσεως τῆς ἐκτε-
λεστικῆς ἐξουσίας καὶ ὁ κατευθύνων τὴν λειτουργίαν τοῦ ὅλου κρατικοῦ
μηχανισμοῦ.

Τὸ ἰσχυρὸν Σύνταγμα ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς συγχρόνους αὐτὰς
ἀντιλήψεις καὶ ὑπογραμμίζει ἰδιαίτερώς τὴν θέσιν τοῦ Πρωθυπουρ-
γοῦ. Διότι δὲν ἀναθέτει ἀπλῶς εἰς αὐτὸν τὴν προεδρίαν τῆς Κυβερνή-
σεως (ἄρθρ. 87 § 1), ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνάγει εἰς ἰδιαίτερον κρατικὸν ὄργα-
νον, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸ ἄρθρ. 89 § 1, «καθορίζει καὶ ἐκφράζει τὴν γε-
νικὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητα αὐτῆς καὶ
κατευθύνει τὰς ἐνεργείας τῆς πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς τῆς, εὐθύ-
νεται δέ, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του ἐνώπιον τῆς Βουλῆς
καὶ τοῦ Βασιλέως». Ἐπὶ πλεόν, κατὰ τὸ Σύνταγμα (ἄρθρ. 89 § 2), ὁ
Πρωθυπουργὸς «ἐποπτεύει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων ὑπὸ τῶν κρατι-
κῶν καὶ δημοσίου ἐν γένει ἐνδιαφέροντος ὑπηρεσιῶν καὶ τὴν πρὸς τὸ συμ-
φέρον τοῦ Κράτους καὶ τῶν πολιτῶν λειτουργίαν αὐτῶν». Τὴν προέ-
χουσιν, τέλος, θέσιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ ὑπογραμμίζουν καὶ ὠρισμέ-
ναι ἄλλαι συνταγματικαὶ διατάξεις, ὡς ἡ τοῦ ἄρθρ. 43 § 1, κατὰ τὴν
ὁποίαν διορίζεται ἰδιαίτερώς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ προτείνει εἰς αὐτὸν
τὸν διορισμὸν καὶ τὴν παῦσιν τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, ἢ αἱ τῶν
ἄρθρων 43 §§ 2 καὶ 3 καὶ 93 § 3, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας ὁ Βασι-

λεὺς δὲν δύναται νὰ διορίσῃ τὸν Πρωθυπουργὸν κατὰ βούλησιν, ἀλλὰ πρέπει, πλὴν ὠρισμένων ἐξαιρέσεων, νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἐντολὴν σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ διαθέτοντος τὴν ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν εἰς τὴν Βουλὴν κόμματος ἢ εἰς τὸν ὑποδεικνυόμενον διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας τῆς Βουλῆς.

Τὴν προέχουσιν θέσιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ ὑπογραμμίζει καὶ ἡ νομοθεσία, τὸ δὲ Ν.Δ. 1/1968 ἀναθέτει εἰς αὐτὸν εἰδικὰς καὶ σπουδαίας ἀρμοδιότητας, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρέπει ἰδιαίτερώς νὰ ἀναφερθοῦν αἱ ἐξῆς :

α) Ἡ διατύπωσις καὶ ἐκθεσις πρὸς τὸν λαὸν καὶ τὴν Βουλὴν τῶν κατευθυντηρίων ἀρχῶν καὶ βάσεων τοῦ κυβερνητικοῦ προγράμματος.

β) Ἡ κατάθεσις εἰς τὴν Βουλὴν, κατὰ Δεκέμβριον ἐκάστου ἔτους, τοῦ σχεδίου τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

γ) Ἡ παρακολούθησις καὶ ἐπίβλεψις τῆς πραγματώσεως τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως παρ' ἐκάστου Ὑπουργοῦ.

δ) Ὁ συντονισμὸς τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ὑπουργῶν καὶ τῶν Συμβουλίων καὶ Ἐπιτροπῶν ποὺ λειτουργοῦν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Κυβερνήσεως.

ε) Ἡ ἄρσις τῶν μεταξὺ τῶν Ὑπουργῶν διαφωνιῶν.

στ) Ἡ ἀπόφασις ἐπὶ τῆς καταρτίσεως πάσης συμβάσεως (εἴτε διεθνοῦς, εἴτε ἰδιωτικοῦ δικαίου), ἐφ' ὅσον ἡ σύμβασις αὕτη πρέπει νὰ κυρωθῇ διὰ νόμου.

3. ΥΠΟΥΡΓΟΙ ΚΑΙ ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΙ

Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ προηγούμενα, καθορίζει, διὰ τοῦ ἄρθρ. 87 § 4, τὸν ἀριθμὸν τῶν Ὑποῦργων εἰς 20 κατ' ἀνώτατον ὅριον. Ὁ περιορισμὸς οὗτος ἐκρίθη ἀναγκαῖος, διότι κατὰ τὸ παρελθὸν δὲν ἦτο σπάνιον τὸ φαινόμενον νὰ αὐξάνεται ὑπερμέτρως ὁ ἀριθμὸς τῶν Ὑπουργῶν μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν ἱκανοποίησιν προσωπικῶν φιλοδοξιῶν τῶν στελεχῶν τῶν κομμάτων. Οὕτω σήμερον, τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως δὲν δύνανται νὰ ὑπερβοῦν συνολικῶς τὰ 23 (Πρωθυπουργός, 2 Ἀντιπρόεδροι τῆς Κυβερνήσεως καὶ 20 Ὑπουργοί), ἐνῶ δὲν ὑπάρχει συνταγματικὸς περιορισμὸς ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν Ὑφυπουργῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι ἰσότιμα μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ καλοῦνται νὰ μετέχουν συνεδριάσεων τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου μόνον ὅταν ἡ παρουσία των εἰς αὐτάς κρίνεται ἀναγκαία ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

“Εκαστος Ὑπουργὸς διευθύνει ἐν ὑπουργεῖον — χωρὶς νὰ ἀποκλείεται νὰ διευθύνῃ καὶ περισσότερα τοῦ ἐνὸς — ἥτοι προΐσταται ὡργανωμένου συνόλου ὑπηρεσιῶν τῆς διοικήσεως. Πέραν ὅμως τῶν διευθυνόντων ὑπουργεῖον Ὑπουργῶν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν καὶ Ὑπουργοὶ ἄνευ χαρτοφυλακίου — προβλεπόμενοι ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 91 τοῦ Συντάγματος — οἱ ὅποιοι φέρουν μὲν τὸν τίτλον τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ μετέχουν τῆς συλλογικῆς εὐθύνης τῆς Κυβερνήσεως, δὲν προΐστανται ὅμως ὑπουργείου.

Διὰ τῶν Ν.Δ. 1/1968, καὶ 585/1970 ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπουργείων ὠρίσθη εἰς 18, εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἐξῆς : α) Προεδρίας Κυβερνήσεως, β) Συντονισμοῦ, γ) Ἐξωτερικῶν, δ) Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ε) Δικαιοσύνης, στ) Ἑσωτερικῶν, ζ) Οἰκονομικῶν, η) Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, θ) Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, ι) Ἐμπορίου, ια) Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, ιβ) Γεωργίας, ιγ) Βιομηχανίας, ιδ) Ἐργασίας, ιε) Δημοσίων Ἔργων, ιστ) Δημοσίας Τάξεως, ιζ) Συγκοινωνιῶν καὶ ιη) Βορείου Ἑλλάδος. Αἱ εἰδικώτεροι, ἐξ ἄλλου, ἀρμοδιότητες ἐνὸς ἐκάστου τῶν Ὑπουργείων καθορίζονται ἀναλυτικῶς διὰ νόμων, νομοθετικῶν διαταγμάτων καὶ βασιλικῶν διαταγμάτων, ἀναφερομένων ἰδιαίτερως εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν καὶ ρυθμιζόντων τὴν Ὁργάνωσίν των ὡς συνόλων συγκεκροτημένων ὑπηρεσιῶν.

Πέραν τῶν ὡς ἄνω 18 ὑπουργείων, τὸ Ν.Δ. 1/1968 ὀρίζει ὅτι ὑπάρχουν καὶ δύο θέσεις Ἀναπληρωτῶν Ὑπουργῶν, μία διὰ τὸ Ὑπουργεῖον Προεδρίας Κυβερνήσεως καὶ μία διὰ τὸ Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ. Δύνανται ὅμως, ἐπὶ πλεόν, νὰ διορισθοῦν καὶ Ὑπουργοὶ ἄνευ χαρτοφυλακίου τόσοι, ὅσα εἶναι τὰ διευθυνόμενα ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἢ τῶν Ἀντιπροέδρων τῆς Κυβερνήσεως Ὑπουργεῖα, ἐντὸς πάντοτε τοῦ πλαισίου τῶν 20 Ὑπουργῶν, τοὺς ὁποίους ἐπιτρέπει κατ’ ἀνώτατον ὅριον νὰ ὑπάρχουν τὸ Σύνταγμα.

Ὡς πρὸς τοὺς Ὑφυπουργοὺς, τὸ Σύνταγμα δὲν περιορίζει τὸν ἀριθμὸν των, ἀλλ’ ὀρίζει ἀπλῶς ὅτι οὗτοι ἐπικουροῦν τὸν Ὑπουργὸν παρὰ τῷ ὑπουργεῖῳ τοῦ ὁποίου ἔχουν διορισθῇ καὶ ἀσκοῦν τὰς ἀρμοδιότητας ἐκείνας, τὰς ὁποίας τοὺς ἀναθέτει δι’ ἀποφάσεώς του (ἄρθρ. 91). Οὕτω, δὲν ὑπάρχουν, οὔτε ἐκ τοῦ Συντάγματος, οὔτε ἐκ τοῦ νόμου ἰδιαίτεροι ἀρμοδιότητες τῶν Ὑφυπουργῶν, ἀλλ’ ὁ Ὑπουργός, παρὰ τῷ ὁποίῳ διορίζεται Ὑφυπουργός, ἐκδίδει ἐκάστοτε ἀπόφασιν, διὰ τῆς ὁποίας καθορίζει ποίας ἐκ τῶν ἀρμοδιοτήτων του ἐκχωρεῖ εἰς

τον Υφυπουργόν. Ἡ τοιαύτη δὲ ἀπόφασις εἶναι δυνατὸν νὰ τροποποιηθῇ ἢ ἀκόμη καὶ νὰ ἀνακληθῇ καθ' οἷανδήποτε στιγμὴν παρὰ τοῦ ἐκδίδαντος αὐτὴν Υπουργοῦ.

Τὰ Ν.Δ. 1/1968 καὶ 585/1970 ἔχουν συστήσει ἑνδεκα ἐν ὅλῳ θέσεις Υφυπουργῶν, ἥτοι τρεῖς παρὰ τῷ Πρωθυπουργῷ, δύο θέσεις εἰς τὸ Υπουργεῖον Προεδρίας Κυβερνήσεως καὶ ἀνὰ μίαν εἰς τὰ Υπουργεῖα Συντονισμοῦ, Οἰκονομικῶν, Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, Ἐμπορίου καὶ Γεωργίας. Προβλέπει, ἐπίσης, δωδεκάτην θέσιν μόνιμου Υφυπουργοῦ εἰς τὸ Υπουργεῖον Ἐθνικῆς Ἀμύνης, εἰς τὴν ὁποίαν δύναται νὰ διορίζεται ὁ ἐκάστοτε Ἀρχηγὸς τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων διατηρῶν παραπλεύρως τὴν ιδιότητά του ταύτην καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν ἀρμοδιότητας, ὡς καὶ δεκάτην τρίτην θέσιν εἰς τὸ Υπουργεῖον Ἐξωτερικῶν, ἐφ' ὅσον ὅμως εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο δὲν ἔχει τυχὸν διορισθῇ μόνιμος Υφυπουργός, ἥτοι Υφυπουργός, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι πολιτικὸν πρόσωπον, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου. Τέλος, προβλέπεται ὅτι εἶναι δυνατὸν διὰ Β.Δ. ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τοῦ Πρωθυπουργοῦ, νὰ συνιστῶνται καὶ ἄλλαι θέσεις Υφυπουργῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατὸν νὰ καταργηθοῦν κατὰ τὴν ἰδίαν διαδικασίαν, δηλαδὴ διὰ Β.Δ. ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποῖοι ἀσκοῦν τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ;	ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν τῇ Κυβερνήσει ;
2. Τί εἶναι Κυβέρνησις ;	8. Ποῖαι αἱ εἰδικαὶ ἀρμοδιότητες τοῦ Πρωθυπουργοῦ ;
3. Πόθεν ἡ Κυβέρνησις ἔλκει τὴν ἐξουσίαν της ;	9. Ποῖα τὰ καθήκοντα τοῦ Υπουργοῦ ;
4. Ἀπὸ ποίους ἀπαρτίζεται ἡ Κυβέρνησις ;	10. Τί εἶναι Υπουργός ἄνευ χαρτοφυλακίου ;
5. Ποῖαι εἶναι αἱ ἀρμοδιότητες τῆς Κυβερνήσεως ;	11. Ποῖα τὰ καθήκοντα τῶν Υφυπουργῶν ;
6. Ποῖα συμβούλια καὶ ἐπιτροπαὶ ὑπάρχουν καὶ λειτουργοῦν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Κυβερνήσεως ;	12. Πόσα καὶ ποῖα εἶναι σήμερον τὰ Υπουργεῖα ;
7. Τί εἶναι Πρωθυπουργός καὶ ποῖα	13. Πόσαι καὶ ποῖαι εἶναι αἱ θέσεις Υφυπουργῶν ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V

Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

1. ΟΡΙΑ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ

Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἀσκειῖται (ἄρθρ. 3 § 3 τοῦ Συντάγματος) ὑπὸ τῶν Δικαστηρίων, αἱ δὲ δικαστικαὶ ἀποφάσεις ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης τὸ Σύνταγμα χαρακτηρίζει ὡς κύρια ὄργανα ἀσκήσεως τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας τὰ δικαστήρια, περαιτέρω δὲ ἀφιερώνει τὸ τέταρτον τμήμα τοῦ Τρίτου Μέρους αὐτοῦ (ἄρθρα 95 - 119) εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῶν δικαστηρίων, τὴν ἀρμοδιότητα αὐτῶν καὶ τοὺς διέποντας τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης κανόνας.

Τὰ Δικαστήρια ἔχουν ὡς ἀποστολὴν τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, δηλαδὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν λύσιν τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν ἰδιωτῶν, ὅσον καὶ μεταξὺ τοῦ Κράτους καὶ τῶν ἰδιωτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀσκῆσιν τῆς ἐξουσίας τοῦ Κράτους πρὸς κολασμὸν τῶν τελούντων ἀξιοποίνους πράξεις. Εἰς ὁρισμένας ὁμῶς περιπτώσεις τὰ δικαστήρια περιβάλλονται καὶ διοικητικὰς ἀρμοδιότητας (ὡς λ.χ. ἡ ἀνακήρυξις τῶν ὑποψηφίων καὶ τῶν ἐπιτυχόντων βουλευτῶν) λόγῳ τῶν μεγαλυτέρων ἐγγυήσεων ἀνεξαρτησίας, τὰς ὁποίας ἐξασφαλίζουν ἐν σχέσει πρὸς τὰ διοικητικὰ ὄργανα, ἐπὶ πλέον δὲ τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον ἔχει καὶ νομοθετικὴν ἀρμοδιότητα, δεδομένου ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀκυρώσῃ ἀντισυνταγματικούς νόμους. Ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως ὑπάρχουν περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας δικαστικαὶ ἀρμοδιότητες ἀνατίθενται εἰς ὄργανα νομοθετικὰ ἢ διοικητικὰ, αἱ περιπτώσεις ὁμῶς αὐταὶ εἶναι τόσον περιωρισμένοι, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν ἐφαρμόζεται πολὺ αὐστηρότερον ὡς πρὸς τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν παρὰ ὡς πρὸς τὰς ἄλλας δύο, ἥτοι τὴν νομοθετικὴν καὶ τὴν ἐκτελεστικὴν.

2. ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΑΥΤΟΥ

Τὰ δικαστήρια, ἀπονέμοντα τὴν δικαιοσύνην, ἐφαρμόζουν τὸ ἐκάστοτε ἰσχύον δίκαιον. Δίκαιον δὲ εἶναι σύνολον κανόνων, οἱ ὅποιοι διέπουν ὑποχρεωτικῶς τὴν συμπεριφορὰν καὶ τὰς σχέσεις τῶν εἰς κράτη ὀργανωμένων κοινωνιῶν καὶ τῶν μελῶν των πρὸς τὸ Κράτος καὶ πρὸς ἄλλα.

Ἀρχαιοτάτη εἶναι ἡ διάκρισις τοῦ δικαίου εἰς δύο βασικοὺς κλάδους, τὸ δημόσιον καὶ τὸ ἰδιωτικόν. Καὶ δημόσιον μὲν δίκαιον καλεῖται τὸ ρυθμίζον τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Κράτους, τὰς σχέσεις τῶν κρατῶν πρὸς ἄλλα καὶ τὰς σχέσεις τῶν ἀτόμων πρὸς τὸ Κράτος, ἰδιωτικὸν δὲ τὸ ρυθμίζον τὰς σχέσεις τῶν ἀτόμων πρὸς ἄλλα.

Τὸ δημόσιον δίκαιον ὑποδιακρίνεται περαιτέρω εἰς δημόσιον διεθνὲς δίκαιον καὶ ἐσωτερικὸν δημόσιον δίκαιον. Τὸ δημόσιον διεθνὲς δίκαιον ἀναφέρεται εἰς τὰς πρὸς ἄλλα σχέσεις τῶν κρατῶν, ἐνῶ τὸ ἐσωτερικὸν δημόσιον δίκαιον εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Κράτους καὶ τὰς σχέσεις τῶν ἀτόμων πρὸς τὸ Κράτος. Τοῦ ἐσωτερικοῦ δημοσίου δικαίου ὑπάρχουν πολλοὶ κλάδοι, εἰδικώτερον δὲ τὸ συνταγματικὸν δίκαιον, τὸ διοικητικόν, τὸ ποινικόν, τὸ δικονομικόν (πολιτικὴ καὶ ποινικὴ δικονομία) καὶ τὸ ἐκκλησιαστικόν. Τὸ συνταγματικὸν ὅμως δίκαιον ἀποτελεῖ τὸν σπουδαιότερον κλάδον τοῦ ἐσωτερικοῦ δημοσίου δικαίου, αὐτὸν τοῦτον τὸν κορμὸν του, διότι περιλαμβάνει τοὺς βασικωτέρους κανόνας, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὴν ὀργάνωσιν ἐνὸς κράτους καὶ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας του, ὡς καὶ τὴν θέσιν καὶ τὰ ὄρια τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἐναντι τῶν ἀτόμων.

Τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον ὑποδιακρίνεται καὶ αὐτὸ εἰς τέσσαρας βασικοὺς κλάδους, τὸ ἀστικὸν δίκαιον, τὸ ἐμπορικὸν δίκαιον, τὸ ἰδιωτικὸν διεθνὲς δίκαιον, καὶ τὸ ἐργατικὸν δίκαιον.

Οἱ κανόνες τοῦ δικαίου περιλαμβάνονται εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα. Οἱ νόμοι εἶναι γραπτοὶ κανόνες δικαίου, τοὺς ὁποίους θέτει τὸ Κράτος διὰ τῶν ἀρμοδίων πρὸς τοῦτο ὀργάνων του, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν τυπικῶν νόμων, ψηφιζομένων ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ κυρουμένων ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, εἴτε ὑπὸ ἄλλας μορφάς, ὡς εἶναι τὰ νομοθετικὰ διατάγματα καὶ τὰ κανονιστικὰ Βασιλικά Διατάγματα. Τὰ ἔθιμα, ἐξ ἄλλου,

είναι άγραφοι κανόνες δικαίου, οί όποιοι τίθενται άπό τήν κοινωνία δια μακράς και όμοιομόρφου άσκήσεως, πραγματοποιουμένης με τήν συνείδησιν ότι αποτελούν κανόνες δικαίου. Οί κανόνες αύτοί, οί όποιοι περιλαμβάνονται εις τά έθιμα, ισχύουν ως δίκαιον, διότι τούς δέχεται τό Κράτος, άναγνωρίζον ότι ή ύπαρξίς των και ή έφαρμογή των πληροΐ πραγματικώς άνάγκας τοϋ κοινωνικοϋ βίου.

Μεταξύ τών διαφόρων κανόνων τοϋ δικαίου τήν άνωτάτην ιεραρχικώς θέσιν κατέχει τό *Σύνταγμα*, πρός τās διατάξεις τοϋ όποίου πρέπει νά είναι σύμφωνος πās κανών δικαίου δια νά ισχύη και νά είναι δυνατόν νά έφαρμοσθῇ. Ό έλεγχος τῆς πρός τό Σύνταγμα συμφωνίας τών άλλων κανόνων δικαίου άνατίθεται εις τά δικαστήρια, τά όποια, κατá τό άρθρ. 118 τοϋ Συντάγματος, ύποχρεοϋνται νά μη έφαρμόζουν τās διατάξεις εκείνας τών νόμων, τών νομοθετικών διαταγμάτων ή τών κανονιστικών πράξεων, αί όποίαι είτε είναι άντίθετοι πρός τό περιεχόμενον τοϋ Συντάγματος, είτε κατηρτίσθησαν κατá διαδικασίαν μη σύμφωνον πρός τās σχετικās συνταγματικās διατάξεις. Έπί πλέον, τό Συνταγματικόν Δικαστήριον έχει τό δικαίωμα, εις ώρισμένες περιπτώσεις όχι άπλως νά μη έφαρμόση (όπως τά άλλα δικαστήρια) τήν άντισυνταγματικήν διάταξιν, αλλά και νά τήν άκυρώση, δηλαδή νά τήν έξαφανίση.

3. ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Τά δικαστήρια διακρίνονται εις τέσσαρας βασικάς κατηγορίας : Τά τακτικά ή γενικής άρμοδιότητος, τά ειδικά, τά εξαιρετικά και τά έκτακτα. Εις τήν δευτέραν κατηγορίαν, τών ειδικών δικαστηρίων, ανήκει και τό Συνταγματικόν Δικαστήριον, έπειδή όμως τοϋτο παρουσιάζει εξαιρετικήν σπουδαιότητα δια τήν έφαρμογήν τοϋ Συντάγματος και εύρίσκεται εις τήν κορυφήν τῆς πυραμίδος τών δικαστικών όργάνων, πρέπει νά προηγηθῇ ή εις αύτό άναφερομένη ανάπτυξις.

Α. Τό Συνταγματικόν Δικαστήριον. Τοϋτο έδημιουργήθη τό πρώτον παρ' ήμιν δια τοϋ ισχύοντος Συντάγματος, κατá τό άρθρον δέ 98 αύτοϋ, άπαρτίζεται εξ 11 μελών, τών όποίων ό αριθμός δύναται νά αύξηθῇ μέχρις 15 δια Βασιλικού Διατάγματος προτάσει τοϋ Υπουργικοϋ Συμβουλίου και μετá σύμφωνον γνώμην τῆς όλομελείας τοϋ ίδίου τοϋ Συνταγματικοϋ Δικαστηρίου. Τά μέλη του προέρχονται εκ δύο κατη-

γοριῶν, ἤτοι ἀφ' ἐνὸς μὲν δικαστῶν, καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων Ἀνωτάτων Σχολῶν καὶ διακεκριμένων νομομαθῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ δημοσίων ἀνδρῶν καὶ ἀνωτάτων δημοσίων λειτουργῶν, μὲ τὸν περιορισμὸν ὅτι ἡ πλειονοψηφία τῶν μελῶν του πρέπει νὰ προέρχεται ἐκ τῆς πρώτης κατηγορίας. Τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν κατὰ τὸ Σύνταγμα ἀρμοδιοτήτων τοῦ Βασιλέως, τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Κυβερνήσεως κατόπιν αἰτήσεως τῆς Κυβερνήσεως, τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἢ ἀρχηγοῦ ἀνεγνωρισμένου κόμματος, ἐκδικάζει προσφυγὰς κατὰ νομοθετικῶν ἢ διοικητικῶν πράξεων προπαρασκευῆς ἢ διενεργείας βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ὡς καὶ ἐνστάσεις κατὰ τοῦ κύρους ἐκλογῶν, ἀποφασίζει περὶ τῆς συνταγματικότητος νόμου, νομοθετικοῦ διατάγματος ἢ διατάξεως αὐτῶν εἰς περίπτωσιν ἐκδόσεως ἀντιθέτων ἀποφάσεων μεταξὺ τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων (Συμβουλίου Ἐπικρατείας, Ἀρείου Πάγου καὶ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου), ἀπαγγέλλει στέρησιν ὠρισμένων ἀτομικῶν δικαιωμάτων κατὰ τῶν προβαλλόντων εἰς καταχρηστικὴν ἄσκησιν αὐτῶν, ἐκδικάζει αἰτήσεις ἐπὶ ὠρισμένων περιπτώσεων στέρησεως χρήσεως τῆς ιδιοκτησίας, ἐκδικάζει ἀμφισβητήσεις περὶ ἐκπτώσεως βουλευτῶν ἀπὸ τοῦ ἀξιώματός των λόγῳ ἀσυμβιβάστου ἢ ἀπωλείας τῶν προσόντων τοῦ ἐκλογίμου, ἀποφασίζει περὶ διαλύσεως πολιτικῶν κομμάτων, ἐγκρίνει τὰ καταστατικά των καὶ ἐποπτεύει τὴν ἐν γένει λειτουργίαν των, δημοσιεύει τοὺς καταλόγους τῶν δι' ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν ἐκλεγόμενων βουλευτῶν (κατὰ τὸ ἄρθρ. 57 § 4 τοῦ Συντάγματος) καὶ κρίνει περὶ τοῦ ἂν συντρέχῃ ὁ ὅρος τῆς ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσας καὶ ἀπροβλέπτου ἀνάγκης διὰ τὴν ἐκδοσιν νομοθετικοῦ διατάγματος (κατὰ τὸ ἄρθρ. 48 § 5 τοῦ Συντάγματος).

Β. Τὰ τακτικὰ δικαστήρια. Τακτικὰ ἢ γενικῆς δικαιοδοσίας δικαστήρια εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶναι ἀρμόδια πρὸς ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ παντὸς θέματος, ἐκτὸς τῶν ἀνατεθειμένων, κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, εἰς ἰδιαίτερα δικαστήρια. Τὰ τακτικὰ δικαστήρια, τὰ ὅποια συγκροτοῦνται ἐκ τακτικῶν δικαστῶν (οἵτινες ἔχουν ὡς μοναδικὴν ἀποστολὴν τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀπολαύουν ὠρισμένων ἐκ τοῦ Συντάγματος ἐγγυήσεων, ἐξασφαλιζουσῶν τὸ ἀμερόληπτον τῆς κρίσεώς του), ὑποδιακρίνονται εἰς πολιτικά, ποινικά καὶ διοικητικά. Τὰ πολιτικὰ δικαστήρια εἶναι τὰ εἰρηνοδικεῖα, τὰ πρωτοδικεῖα (μονομελῆ καὶ πολυμελῆ), τὰ ἐφετεῖα καὶ ὁ

Ἄρειος Πάγος, ἐκδικάζουν δέ, κατὰ τὸ ἄρθρ. 110 τοῦ Συντάγματος, ὅλας τὰς διαφορὰς ἢ ὑποθέσεις τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου. Τὰ ποινικὰ δικαστήρια εἶναι τὰ πταισματοδικεῖα, πλημμελοδικεῖα (μονομελῆ καὶ πολυμελῆ), τὰ ἐφετεῖα, τὰ μικτὰ κακουργιοδικεῖα (εἰς τὰ ὅποια συμμετέχουν καὶ ἄπλοῦ πολῖται) καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος, ἀπονέμουν δὲ τὴν ποινικὴν δικαιοσύνην καὶ ἐκδικάζουν ὅλας τὰς ποινικὰς ὑποθέσεις.

Δι' εἰδικῶν νόμων συνιστῶνται διοικητικὰ δικαστήρια πρὸς ἐκδίκασιν εἴτε ὅλων τῶν διοικητικῶν διαφορῶν, εἴτε ὠρισμένων κατηγοριῶν ἐξ αὐτῶν. Διοικητικὰ ὅμως δικαστήρια γενικῆς δικαιοδοσίας δὲν ἔχουν συσταθῆ μέχρι τοῦδε, ὑπάρχουν δὲ μόνον τακτικὰ διοικητικὰ φορολογικὰ δικαστήρια, πρωτοβάθμια καὶ δευτεροβάθμια, ὡς καὶ τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας, ὡς ἀνώτατον διοικητικὸν δικαστήριον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι συγχρόνως καὶ εἰδικὸν δικαστήριον, δεδομένου ὅτι ἐκδικάζει καὶ αἰτήσεις ἀκυρώσεως κατὰ πράξεων διοικητικῶν ἀρχῶν διὰ παράβασιν τοῦ νόμου ἢ ὑπέρβασιν ἐξουσίας.

Γ. Τὰ εἰδικὰ δικαστήρια. Ταῦτα προβλέπονται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα διὰ τὴν ἐκδίκασιν ὠρισμένων μόνον ὑποθέσεων, εἶναι δὲ εἰδικώτερον τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου δικάζονται οἱ ὑπὸ τῆς Βουλῆς διωκόμενοι Ὑπουργοὶ δι' ἀξιόποινα ἀδικήματα τελεσθέντα παρ' αὐτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων των, τὸ Δικαστήριον Συγκροούσεως Καθηκόντων, τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον (τὸ ὅποιον ἔχει καὶ διοικητικὰς ἀρμοδιότητας), διάφορα εἰδικὰ διοικητικὰ δικαστήρια (ὡς τὰ δικαστήρια σημάτων καὶ ἄλλα), τὰ δικαστήρια ἀνηλίκων, τὰ τακτικὰ στρατοδικεῖα, ναυτοδικεῖα καὶ ἀεροδικεῖα, τέλος δὲ τὸ δικαστήριον ἀγῶνων κακοδικίας.

Δ. Τὰ ἐξαιρετικὰ δικαστήρια. Ταῦτα συνιστῶνται, ὅταν τίθεται εἰς ἐφαρμογὴν, κατὰ τὸ ἄρθρ. 25 τοῦ Συντάγματος, ὁ νόμος περὶ καταστάσεως πολιορκίας, εἶναι δὲ τὰ καλούμενα ἔκτακτα στρατοδικεῖα, ναυτοδικεῖα καὶ ἀεροδικεῖα. Τὰ ἐξαιρετικὰ δικαστήρια ἐκδικάζουν, ὅταν συνιστῶνται, ὅλα τὰ κατὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ Κράτους, τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς δημοσίας τάξεως ἀξιόποινα ἀδικήματα, παρ' οἵουδήποτε καὶ ἂν ἐτελέσθησαν.

Ε. Τὰ ἔκτακτα δικαστήρια. Ταῦτα, χαρακτηριζόμενα καὶ ὡς δικαστικά ἐπιτροπαί, εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνιστῶνται ἐκ τῶν ὑστέρων πρὸς ἐκδίκασιν ὠρισμένου προσώπου ἢ ὠρισμένης ὑποθέσεως, ἡ δὲ δημιουργία των ἀπαγορεύεται ρητῶς ἀπὸ τὸ ἄρθρ. 12 τοῦ Συντάγματος.

4. ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

Οἱ δικασταὶ ἀπολαύουν ἐκ τοῦ Συντάγματος ὠρισμένων ἐγγυήσεων, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀνεξαρτησίας των, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἀπονέμουν τὴν δικαιοσύνην ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ οἰανδήποτε πίεσιν, ὁποθενδῆποτε προερχομένην. Αἱ ἐγγυήσεις αὗται εἶναι αἱ ἑξῆς :

α) Ἡ ἰσοβιότης καὶ ἡ μονιμότης τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν. Ἰσοβιότης καὶ μονιμότης διαφέρουν ἀλλήλων. Ὁ μόνιμος ὑπάλληλος δὲν ἀπολύεται (πλὴν ὠρισμένων περιπτώσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγεται καὶ ἡ συμπλήρωσις ὠρισμένου χρόνου ὑπηρεσίας ἢ ὠρισμένης ἡλικίας) ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἡ σχετικὴ ὑπηρεσία καὶ θέσις, ἐνῶ ὁ ἰσόβιος διατηρεῖται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἂν ἀκόμη καταργηθῇ ἡ θέσις του ἢ καὶ ὁλόκληρος ἡ ὑπηρεσία, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ὀριζομένου δι' αὐτὸν ἐκ τοῦ Συντάγματος ὀρίου ἡλικίας. Οὕτω, ἡ ἰσοβιότης ἀποτελεῖ διὰ τὸν ὑπάλληλον πολὺ σπουδαιότεραν ἐγγύησιν ἢ ἡ μονιμότης, οἱ περισσότεροι δὲ ἐκ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν ἀπολαύουν ἰσοβιότητος. Εἰδικώτερον ἰσόβιοι εἶναι οἱ τακτικοὶ δικασταὶ ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ πρωτοδίκου καὶ ἄνω (πρωτοδίκαι, ἐφέται, ἀρεοπαγῖται, τακτικοὶ δικασταὶ τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, πάρεδροι καὶ σύμβουλοι Ἐπικρατείας, πάρεδροι καὶ σύμβουλοι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, μέλη τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου), μόνιμοι δὲ εἶναι οἱ ἄλλοι δικαστικοὶ λειτουργοί, ὡς οἱ εἰρηνοδίκαι καὶ πταισματοδίκαι, οἱ εἰσηγηταὶ τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, οἱ εἰσαγγελεῖς καὶ ἀντεισαγγελεῖς, οἱ ἐπίτροποι καὶ ἀντεπίτροποι τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων καὶ ὁ γενικὸς ἐπίτροπος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Ἐξ ἄλλου, καθορίζεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ τὸ ὄριον ἡλικίας διὰ τὴν ἀποχώρησιν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, εἶναι δὲ τοῦτο τὸ 70ὸν διὰ τὰ μέλη τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοὺς προέδρους καὶ τοὺς εἰσαγγελεῖς ἐφε-

τῶν, τοὺς συμβούλους τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τοὺς προέδρους τῶν δευτεροβαθμίων διοικητικῶν δικαστηρίων καὶ τὸν γενικὸν ἐπίτροπον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τὸ ὅσον δὲ δι' ὅλους τοὺς ἄλλους δικαστικούς λειτουργούς, ἀσχέτως τοῦ ἂν εἶναι ἰσόβιοι ἢ μόνιμοι.

β) Ἡ ἐξασφάλις τῆς ὑ π η ρ ε σ ι α κ ῆ ς σ τ α δ ι ο δ ρ ο μ ί α ς τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν. Αἱ τοποθετήσεις, μεταθέσεις, ἀποσπάσεις καὶ προαγωγαὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν δὲν ἐνεργοῦνται ἐλευθέρως ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλὰ μετ' ἀπόφασιν, διὰ μὲν τοὺς δικαστικούς λειτουργούς τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου ἀπαρτιζομένου ἐκ μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου, διὰ δὲ τοὺς δικαστικούς λειτουργούς τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων Ἀνωτάτου Συμβουλίου Διοικητικῆς Δικαιοσύνης ἀπαρτιζομένου ἐκ μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ δικασταὶ δὲν ἐξαρτῶνται, διὰ τὴν ὑπηρεσιακὴν ἐξέλιξίν των, ἀπὸ τὴν εὐνοίαν τῶν ἐκάστοτε κυβερνώντων καὶ ἐνισχύεται ἡ ἀνεξαρτησία των. Ἐξαίρεσιν ἀπὸ τοῦ κανόνος τούτου θεσπίζει τὸ Σύνταγμα προκειμένου περὶ προαγωγῆς εἰς τὰς θέσεις Προέδρων καὶ Ἀντιπροέδρων τῶν ἀνωτάτων δικαστηρίων (Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, Συμβουλίου Ἐπικρατείας, Ἀρείου Πάγου καὶ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου), ἡ ὁποία ἐνεργεῖται διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος προτάσει τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, ἡ Κυβέρνησις δὲν ἀπολαύει ἐλευθερίας, δεδομένου ὅτι οἱ προαγόμενοι πρέπει νὰ εἶναι μέλη τῶν οἰκείων δικαστηρίων, μὴ δυνάμενοι νὰ ληφθοῦν ἄλλοθεν.

γ) Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐγγυήσεις, τὸ ἰσχύον Σύνταγμα προσέθεσε καὶ μίαν ἄλλην : Ἀπαγορεύει (ἄρθρ. 95 § 3) τὴν εἰς τὴν Βουλὴν διατύπωσιν ἐρωτήσεως, ἐπερωτήσεως ἢ δηλώσεως, ὡς καὶ τὴν ἐνώπιον αὐτῆς διεξαγωγὴν οἰασδήποτε συζητήσεως ἐν σχέσει πρὸς ἐκκρεμῇ δίκην. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἐνισχύεται ἡ ἀνεξαρτησία τῶν δικαστῶν καὶ ἔναντι τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ θέσῃ ὑπὸ ἔλεγχον τὸ ἔργον των.

5. Ο ΠΟΛΙΤΗΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Τὴν θέσιν τοῦ πολίτου ἔναντι τῆς δικαιοσύνης διαγράφει μὲ ἐνάργειαν τὸ ἄρθρ. 119 τοῦ Συντάγματος. Κατ' αὐτὸ ἀέκαστος δικαιούται εἰς τὴν παροχὴν ἐννόμου προστασίας ὑπὸ δικαστηρίου καὶ δύναται ν'

ἀναπτύξη ἐνώπιον τούτου τὰς ἀπόψεις του περὶ τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων του». Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καινοτομίαν τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, κατοχυροῦται συνταγματικῶς ἀφ' ἐνὸς τὸ δικαίωμα παντὸς ἀνθρώπου νὰ ἀξιώσῃ τὴν συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους προστασίαν του ὑπὸ τῶν δικαστικῶν ὀργάνων τοῦ Κράτους καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ βασικὸν δικονομικὸν ἀξίωμα, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ἐπιτρέπεται νὰ δικασθῇ χωρὶς νὰ ἀκουσθῇ ἀπὸ τὸ δικαστήριον.

Πέραν τούτου, τὸ Σύνταγμα θεσπίζει καὶ ἐγγυήσεις ὑπὲρ τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν δικαστηρίων. Αἱ ἐγγυήσεις αὗται εἶναι κυρίως δύο, αἱ ἐξῆς :

α. Ἡ δημοσιότης τῶν συνεδριάσεων τῶν δικαστηρίων, κατὰ τὸ ἄρθρ. 116 τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἀποκλείει τὴν δημοσιότητα κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου μόνον, ἂν αὕτη κριθῇ ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ ἔθνικα συμφέροντα, τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς, τὰς ἐνόπλους δυνάμεις ἢ τὴν δημοσίαν τάξιν, ὡς καὶ ὅταν προσβάλλεται ἡ δημοσία αἰδὼς ἢ συντρέχουν εἰδικοὶ λόγοι πρὸς προστασίαν τῆς ἰδιωτικῆς ἢ οἰκογενειακῆς ζωῆς προσώπου τινός. Ἡ καθιέρωσις τῆς δημοσιότητος ἀποτελεῖ σοβαρὰν ἐγγύησιν ὑπὲρ τῶν ἀτόμων, διότι ἡ ἐκ ταύτης ἀπορρέουσα δυνατότης ἐλέγχου ἐκ μέρους τῆς κοινῆς γνώμης καθιστᾷ προσεκτικώτερον τὸν δικαστὴν καὶ συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἀποφεύγωνται αὐθαίρετοι κρίσεις του.

β. Τὸ ἠτιολογημένον τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 117 τοῦ Συντάγματος πᾶσα ἀπόφασις πρέπει νὰ εἶναι εἰδικῶς ἠτιολογημένη καὶ νὰ ἀπαγγέλλεται εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν. Καὶ ἡ ἐγγύησις αὕτη εἶναι σπουδαιότατη, διότι διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς αἰτιολογίας αὕτη εἶναι ὑποχρεῶται ὁ δικαστὴς νὰ ἐκθέσῃ τὴν ἀλληλουχίαν τῶν σκέψεων, αἱ ὁποῖαι τὸν ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀπόφασίν του, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐλεγχθῇ τὸ ὁρθὸν ἢ μὴ ταύτης.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια τὰ ὄργανα τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας ;
2. Ποία ἡ ἀποστολή τῶν δικαστηρίων ;
3. Τί εἶναι δίκαιον ;
4. Πόσοι καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ βασικοὶ κλάδοι τοῦ δικαίου ;
5. Ποῖαι εἶναι αἱ πηγαὶ τοῦ δικαίου ;
6. Τί εἶναι ἔθιμον ;
7. Ποία εἶναι ἡ θέσις τοῦ Συντάγματος ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν κανόνων δικαίου ;
8. Ποῖος ἐλέγχει τὴν συνταγματικότητα τῶν νόμων ;
9. Ποια τὰ εἶδη τῶν δικαστηρίων ;
10. Ποῖαι αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συνταγματικοῦ δικαστηρίου ;
11. Ποῖοι διορίζονται μέλη τοῦ Συνταγματικοῦ δικαστηρίου ;
12. Ποία εἶναι τὰ τακτικά δικαστήρια ;
13. Τί εἶναι τακτικοὶ δικασταὶ ;
14. Ποία εἶναι τὰ πολιτικά δικαστήρια ;
15. Ποία εἶναι τὰ ποινικά δικαστήρια ;
16. Ποία εἶναι τὰ διοικητικά δικαστήρια ;
17. Ποία καλοῦνται εἰδικὰ δικαστήρια ;
18. Ποία εἶναι ἔκτακτα δικαστήρια καὶ πότε συνιστῶνται ;
19. Ποῖαι αἱ ἐγγυήσεις τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν δικαστηρίων ;
20. Τί εἶναι ἰσοβιότης τῶν δικαστῶν ;
21. Τί εἶναι μονιμότης τῶν δικαστῶν ;
22. Ποία ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἰσοβιότητος καὶ μονιμότητος ;
23. Ποία εἶναι ἡ θέσις τοῦ πολίτου ἐναντὶ τῆς δικαιοσύνης ;
24. Πῶς προστατεύονται οἱ πολῖται ἀπὸ ἐνδεχομένης δικαστικῆς αὐθαρεσίας ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI

Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

1. ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΙΣ

Ἡ διοίκησις τοῦ Κράτους ἀσκειῖται, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Κυβερνήσεως, εἴτε ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ Κράτους, εἴτε ὑπὸ τῶν ὀργάνων διαφόρων αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν, οἱ ὅποιοι χαρακτηρίζονται ὡς νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ὀμιλοῦμεν περὶ κρατικῆς διοικήσεως, εἰς δὲ τὴν δευτέραν περὶ αὐτοδιοικήσεως.

Ἡ κρατικὴ διοίκησις εἶναι δυνατὸν νὰ ἀσκῇται εἴτε κατὰ τὸ συγκεντρωτικόν, εἴτε κατὰ τὸ ἀποκεντρωτικόν σύστημα. Κατὰ τὸ πρῶτον, μόνον τὰ κεντρικὰ διοικητικὰ ὅργανα εἶναι ἀρμόδια νὰ λαμβάνουν ἀποφάσεις δι' ὅλοκληρον τὴν χώραν, ἀσχέτως τοῦ ἂν πρόκειται περὶ θεμάτων γενικοῦ ἢ τοπικοῦ χαρακτῆρος, αἱ δὲ τοπικαὶ ἢ περιφερειακαὶ ὑπηρεσίαι ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ κεντρικὰ ὅργανα καὶ ἐνεργοῦν συμφώνως πρὸς τὰς ὑποδείξεις των. Κατὰ τὸ δεύτερον, ἡ ἀποφασιστικὴ ἀρμοδιότης πρὸς ρύθμισιν θεμάτων ἀναφερομένων εἰς ὠρισμένην ἐδαφικὴν περιοχὴν ἀνατίθεται εἰς περιφερειακὰ ὅργανα, ἐνῶ τὰ κεντρικὰ ἀσκοῦν μόνον ἑλεγχον καὶ ἐποπτεῖαν ἐπ' αὐτῶν.

Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα υἱοθετεῖ ρητῶς τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα, διὰ τοῦ ἀρθρ. 120 αὐτοῦ, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις. Διότι εἶναι γεγονός ὅτι τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα καθιστᾷ δυνατὴν τὴν ταχεῖαν καὶ ἐν γνώσει τῶν τοπικῶν συνθηκῶν ἀντιμετώπισιν πληθώρας προβλημάτων ὑπὸ τῆς κρατικῆς διοικήσεως, ἐνῶ συγχρόνως ἀνταποκρίνεται καὶ πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς μας, αἱ ὅποια δημιουργοῦνται ἐκ τῆς τεραστίας διευρύνσεως τοῦ κύκλου τῆς κρατικῆς δραστηριότητος.

Τὰ κύρια κρατικὰ ὅργανα, διὰ τῶν ὁποίων λειτουργεῖ τὸ ἀποκεν-

τρωτικὸν σύστημα παρ' ἡμῖν, εἶναι οἱ νομοάρχαι, ἕκαστος τῶν ὁποίων προΐσταται μιᾶς τῶν διοικητικῶν περιφερειῶν (τῶν νομῶν) εἰς τὰς ὁποίας διαιρεῖται ἡ χώρα. Τὴν διαίρεσιν τοῦ Κράτους εἰς περιφερείας ἐπιβάλλει αὐτὸ τοῦτο τὸ Σύνταγμα, διότι τὸ ἄρθρ. 120 § 2 αὐτοῦ προβλέπει ὅτι «κατὰ τὸν διὰ νόμου καθορισμὸν τούτων λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ γεωοικονομικαί, πληθυσμικαί καὶ συγκοινωνιακαὶ συνθήκαι».

Ὁ νομάρχης εἶναι ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως καὶ διοικητῆς τοῦ νομοῦ, βοηθεῖται δὲ εἰς τὸ ἔργον του ὑπὸ εἰδικῆς ὑπηρεσίας ἐκ δημοσίων ὑπαλλήλων, ἀνηκόντων κυρίως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν, ὁ προΐστάμενος τῶν ὁποίων (διευθυντῆς τῆς νομαρχίας) εἶναι καὶ ἀναπληρωτῆς τοῦ νομάρχου. Ὁ νομάρχης ἔχει πολλὰς ἀρμοδιότητας, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως εἰς τὸν νομόν, εἰς τὴν ἄσκησιν πειθαρχικῆς ἐξουσίας ἐπὶ ὅλων τῶν εἰς τὸν νομόν ὑπηρετούντων δημοσίων ὑπαλλήλων, ἐκτὸς τῶν ὑπαγομένων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης, εἰς τὴν ἄσκησιν ἐποπτείας ἐπὶ τῶν νομικῶν προσώπων καί, ἰδίως, εἰς τὴν ἄσκησιν διαφόρων ἀρμοδιοτήτων Ὑπουργῶν. Αἱ ἀποφάσεις ὅμως, τὰς ὁποίας ἐκδίδει εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν ὁ νομάρχης, ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ δικαιούται νὰ τὰς ἀκυρώσῃ ἂν εἶναι παράνομοι.

Οἱ νομάρχαι ὅμως δὲν εἶναι τὰ μόνα περιφερειακὰ ὄργανα τοῦ Κράτους, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀποφασιστικὰς ἀρμοδιότητας. Ὑπάρχουν καὶ περιφερειακὰ ὄργανα Ὑπουργείων, τὰ ὁποῖα ἔχουν καὶ αὐτὰ τοιαύτας ἀρμοδιότητας, ἀναγομένας ὅμως μόνον εἰς τὸ πλαίσιον τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ Ὑπουργείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν. Οὕτω, ἡ ἀποφασιστικὴ ἀρμοδιότης των παρουσιάζεται ὡς εἰδικευμένη, ἐνῶ ἡ ἀντίστοιχος ἀρμοδιότης τῶν νομαρχῶν ἔχει γενικὸν χαρακτῆρα ἐκτετατομένη εἰς τὰ πλεῖστα τῶν Ὑπουργείων.

2. ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ἡ διοίκησις τοῦ Κράτους δύναται νὰ ἀσκῇται καὶ διὰ διαφορῶν αὐτοδιοικουμένων ὁργανισμῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Οἱ ὁργανισμοὶ αὗτοί, οἱ ὁποῖοι ἀντλοῦν τὴν ἐξουσίαν των ἀπὸ τὸ Κράτος, εἶναι ἄφ' ἑνὸς μὲν οἱ ὁργανισμοὶ τῆς τοπικῆς

αὐτοδιοικήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκεῖνοι τῆς εἰδικῆς ἢ καθ' ὕλην αὐτοδιοικήσεως.

Τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν (ἡ ὁποία ὀργανώθη τὸ πρῶτον παρ' ἡμῶν ἐπὶ τῆς Ἀντιβασιλείας τοῦ Ὁθωνος διὰ τοῦ νόμου τῆς 27ης Δεκεμβρίου 1833 «περὶ συστάσεως τῶν δήμων») ἐπιβάλλει ρητῶς τὸ Σύνταγμα διὰ τοῦ ἄρθρ. 121, τὸ ὁποῖον ὀρίζει ὅτι «τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν συνιστοῦν οἱ Δῆμοι καὶ αἱ Κοινότητες» (§ 1) καὶ ὅτι «ἡ ἐκλογὴ τῶν δημοτικῶν καὶ τῶν κοινοτικῶν ἀρχῶν ἐνεργεῖται διὰ καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας». Περαιτέρω, τὸ Σύνταγμα καθορίζει τοὺς σκοποὺς τῶν ὀργανισμῶν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ τείνουν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν τοπικῶν συμφερόντων καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν κατοίκων τῆς οἰκείας περιφερείας (ἄρθρ. 121 § 5) καὶ προβλέπει τὴν ἐπὶ τῶν ὀργανισμῶν τούτων ἄσκησιν ἐποπτείας ὑπὸ τοῦ Κράτους (ἄρθρ. 121 § 6). Κατὰ τὴν νομοθεσίαν, ἐξ ἄλλου, οἱ Δῆμοι καὶ αἱ Κοινότητες διοικοῦν τὰς τοπικὰς ὑποθέσεις.

Ἡ διάκρισις τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως εἰς Δήμους καὶ Κοινότητας χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1912, ἐνῶ παλαιότερον ὑπῆρχον μόνον Δῆμοι. Καὶ *Δ ἦ μ ο ι* μὲν εἶναι αἱ πρωτεύουσαι τῶν νομῶν καὶ αἱ πόλεις ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων, *Κ ο ι ν ό τ η τ ε ς* δὲ οἱ αὐτοτελεῖς συνοικισμοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πληθυσμὸν τοὐλάχιστον 500 κατοίκων. Ἐξ ἄλλου, ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ ὡς πρὸς τὰ διοικοῦντα ὅργανα. Ἡ Κοινότης διοικεῖται ἀπὸ τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον, ἐνῶ ὁ Δῆμος ἀπὸ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον, τὴν Δημαρχιακὴν Ἐπιτροπὴν καὶ τὸν Δήμαρχον.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν, ἡ εἰδικὴ ἢ καθ' ὕλην αὐτοδιοίκησις δὲν καθιεροῦται εὐθέως ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, ἀλλὰ τοῦτο τὴν θεωρεῖ ἐξυπακουομένην. Οὕτω λ.χ. εἰς τὸ ἄρθρ. 17 χαρακτηρίζει τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα ὡς «αὐτοδιοικούμενα νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου», ἐνῶ εἰς ἄλλα ἄρθρα ἀναφέρει εἴτε τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, εἴτε τὰ ὅργανα αὐτῶν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀργανισμῶν εἰδικῆς αὐτοδιοικήσεως ἦτο ἄλλοτε ἐξαιρετικὰ περιορισμένος. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὅμως παρουσιάζει συνεχῆ διόγκωσιν, λόγῳ τῆς ἀκαταπαύστου διευρύνσεως τοῦ κύκλου τῆς κρατικῆς δραστηριότητος εἰς τομεῖς, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὸ παρελθόν, ἀνῆκον εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν καὶ μόνον. Οἱ ὀργανισμοὶ εἰδικῆς αὐτο-

διοικήσεως διοικούνται από όργανα, τὰ ὅποια συνήθως διορίζονται ἐπὶ θητεία ὑπὸ τῆς κρατικῆς διοικήσεως, ὑπάρχουν ἔμως καὶ ὠρισμένοι ὀργανισμοί, οἱ ὅποιοι διοικούνται ἀπὸ ὄργανα αἰρετά, ὡς εἶναι τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα. Ἐξ ἄλλου, οἱ ὀργανισμοὶ ἐιδικῆς αὐτοδιοικήσεως ὑπόκεινται — ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐκεῖνοι τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως — ὑπὸ τὴν κρατικὴν ἐποπτεῖαν, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργός.

Ὡς χαρακτηριστικὰ παραδείγματα ὀργανισμῶν ἐιδικῆς αὐτοδιοικήσεως παρ' ἡμῖν εἶναι δυνατόν νὰ μνημονευθοῦν ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα, τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον, τὸ Ἐθνικὸν Ἰδρυμα Ραδιοφωνίας, οἱ Δικηγορικοὶ Σύλλογοι, ὁ Ἑλληνικὸς Ὀργανισμὸς Τουρισμοῦ, τὰ Ἐμπορικὰ καὶ Βιομηχανικὰ Ἐπιμελητήρια, οἱ Ἰατρικοὶ Σύλλογοι, τὸ Ἰδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, τὰ Νοσηλευτικὰ Ἰδρύματα, ὁ Ὀργανισμὸς Βάμβακος, ὁ Ὀργανισμὸς Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων, τὰ διάφορα Ταμεῖα Ἀσφαλίσεως κλπ.

Ἰδιαιτέραν μορφήν ὀργανισμῶν ἐιδικῆς αὐτοδιοικήσεως ἀποτελοῦν αἱ *δημόσιαι ἐπιχειρήσεις*. Αὗται ἀποτελοῦν κρατικὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὅποια ἔμως δὲν χαρακτηρίζονται ὡς νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου καὶ λειτουργοῦν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, ἀν καὶ τὰ διοικούντα αὐτὰς ὄργανα διορίζονται ὑπὸ τοῦ Κράτους. Αἱ κυριώτεραι δημόσιαι ἐπιχειρήσεις ἐν Ἑλλάδι εἶναι ὁ Ὀργανισμὸς Τηλεπικοινωνιῶν Ἑλλάδος (ΟΤΕ) καὶ ἡ Δημοσία Ἐπιχείρησις Ἡλεκτρισμοῦ (ΔΕΗ), ὑπάρχει ἔμως τάσις ὅπως καὶ ἄλλα νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου μεταβληθοῦν εἰς δημοσίας ἐπιχειρήσεις διὰ νὰ παρουσιάξουν μεγαλυτέραν εὐελιξίαν εἰς τὴν ἐν γένει δραστηριότητά των, ἰδίως δὲ τὴν οἰκονομικήν.

3. ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

Ἡ κρατικὴ διοίκησις ἀσκεῖται διὰ τῶν *δημοσίων υπαλλήλων*. Οἱ δημόσιοι υπάλληλοι, κατὰ τὸ Σύνταγμα (ἄρθρ. 50), διορίζονται κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένων ἐξαιρέσεων. Ὁ Ἑλληνικὸς Κῶδιξ, ὁ ὁποῖος διέπει τὴν ὅλην κατάστασιν τῶν δημοσίων υπαλλήλων, ὀρίζει ὅτι οἱ κατώτεροι δημόσιοι υπάλληλοι διορίζονται ὑπὸ ἄλλων κρατικῶν ὀργάνων, κατὰ τὰ εἰδικώτερον ἐκάστοτε προβλεπόμενα.

σεως συμβουλίου. Τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ καταργήσεως τῆς ὑπηρεσίας ἢ καὶ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν κατέχει ὁ δημόσιος ὑπάλληλος, ἐπὶ καταδίκης τοῦ ὑπαλλήλου εἰς ποινὴν συνεπαγομένην ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ λειτουργήματός του, τέλος δὲ ἐπὶ ἀποχωρήσεως λόγῳ ὀρίου ἡλικίας. Κατὰ τὸ Σύνταγμα οἱ ὑπάλληλοι ἀποχωροῦν ὑποχρεωτικῶς ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν εὐθὺς ὡς συμπληρώσουν 35 ἔτη πραγματικῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἢ καὶ πρὸ τῶν 35 ἐτῶν ἐφ' ὅσον συνεπλήρωσαν, ἀναλόγως βαθμοῦ, τὸ 62ον ἢ τὸ 65ον ἔτος τῆς ἡλικίας των.

Τὸ Σύνταγμα θεσπίζει ὀρισμένους θεμελιώδεις διὰ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους ὑποχρεώσεις, ὀρίζον ὅτι ὑφείλουν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη, ὡς καὶ ὅτι ἀντίκεινται ἀπολύτως εἰς τὴν ἰδιότητά των ἰδεολογία, αἱ ὁποῖαι σκοποῦν εἰς τὴν ἀνατροπὴν ἢ τὴν ὑπονόμευσιν τοῦ ὑφισταμένου πολιτειακοῦ ἢ κοινωνικοῦ καθεστώτος ἢ συνδέονται πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ προγράμματα κομμάτων διαλυθέντων καὶ τεθέντων ἐκτὸς νόμου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πῶς ἀσκεῖται ἡ διοίκησις τοῦ Κράτους ;	αὐτοδιοικήσεως ;
2. Ποῖα τὰ συστήματα διοικήσεως ;	11. Τί εἶναι οἱ δῆμοι καὶ τί αἱ κοινότητες ;
3. Τί εἶναι συγκεντρωτικὸν σύστημα ;	12. Τί εἶναι καθ' ὅλην αὐτοδιοικήσις ;
4. Τί εἶναι ἀποκεντρωτικὸν σύστημα ;	13. Τί εἶναι αἱ δημόσιαι ἐπιχειρήσεις καὶ πῶς λειτουργοῦν ;
5. Ποῖα τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος ;	14. Τί εἶναι δημόσιος ὑπάλληλος ;
6. Διὰ ποίων ὀργάνων λειτουργεῖ τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα ;	15. Ποῖαι αἱ προϋποθέσεις διορισμοῦ τινὸς ὡς δημοσίου ὑπαλλήλου ;
7. Ποῖαι αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ νομάρχου ;	16. Ποῖαι αἱ κατηγορίαι καὶ ποῖοι οἱ βαθμοὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ;
8. Ποῖα τὰ ἐκτὸς τοῦ νομάρχου περιφερειακὰ ὄργανα μὲ ἀποφασιστικὰς ἀρμοδιότητας ;	17. Τί καλεῖται μονιμότης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ;
9. Τί εἶναι ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκησις ;	18. Πότε ἀπολύεται ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ;
10. Ποῖα τὰ ὄργανα τῆς τοπικῆς	19. Ποῖαι αἱ ἐκ τοῦ Συντάγματος ὑποχρεώσεις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VII

ΕΘΝΙΚΗ ΑΜΥΝΑ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΤΑΞΙΣ

A. ΕΘΝΙΚΗ ΑΜΥΝΑ

Ἡ ἀμυνα τοῦ Ἔθνους, ἥτοι «ἡ υπεράσπισις τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τοῦ Κράτους, τοῦ κρατοῦντος πολιτεύματος καὶ τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος ἐναντι πάσης ἐπιβουλῆς» εἶναι ἀνατεθειμένη, ὡς κυρία ἀποστολή, εἰς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦνται : ἐκ τοῦ Στρατοῦ Ξηρᾶς (Στρατοῦ), Θαλάσσης (Ναυτικοῦ) καὶ Ἀέρος (Ἀεροπορίας) — κατὰ τὸ ἄρθρ. 129 § 1 τοῦ Συντάγματος.

Ἐκτὸς τούτου αἱ Ἐνοπλοὶ Δυνάμεις : συμβάλλουν εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς χώρας διὰ κατασκευῆς ἔργων κοινῆς ὠφελείας· ὑποβοηθοῦν ἢ καὶ ἀναλαμβάνουν ἐν συνόλῳ τὴν διάσωσιν καὶ περίθαλψιν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς περιοχάς, αἵτινες πλήττονται ἐκ σεισμῶν, πλημμυρῶν, πυρκαϊῶν κλπ. καὶ συμπαρίστανται παντοιοτρόπως εἰς τὸν πληθυσμὸν τῶν μεμαχρυσμένων καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀκριτικῶν περιοχῶν, ὑποβοηθοῦσαι «ὡς φορεὺς, ὑπηρέτης καὶ υπερασπιστῆς τῆς ἐθνικῆς ιδέας» τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος.

1. ΤΟ ΕΝΟΠΛΙΟΝ ΕΘΝΟΣ

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὰς Ἀθήνας πᾶς ἐλεύθερος πολίτης, ἔχων ἡλικίαν 18 ἐτῶν καὶ ἐγγεγραμμένος εἰς τὸ (αἰζηιάρχικόν γραμματεῖον) τοῦ δήμου του, ὑπέκειτο εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἥ δὲ ὑποχρέωσις αὕτη ὑφίστατο δι' αὐτὸν μέχρι τοῦ 60οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του. Οἱ νέοι, αἱ ἔχοντες ἡλικίαν κατωτέραν τῶν 20 ἐτῶν («ἐφηβοί») καὶ οἱ ἄνω τῶν 50 ἐνήλικοι, δὲν ὑπηρετοῦν ἔξω τῆς Ἀττικῆς. Ἡ ἀσκήσις εἰς τὴν τέχνην τῶν ὅπλων διήρκει ἀπὸ τοῦ 18ου μέχρι τοῦ 20οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας.

Ἀναλόγους ὑποχρεώσεις ὑπεῖχον οἱ πολῖται καὶ εἰς τὴν Ρώμην ἐπὶ ἐλευθέρᾳ πολιτείας. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως ἡ ὑποχρέωσις τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἡτόνισεν, ἀπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἰδίᾳ χρόνων, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τοῦ μισθοφορικοῦ συστήματος καὶ τοῦτο ὑπῆρξεν ἐν ἑκ τῶν αἰτίων τῆς καταρρέουσας τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὸν 5ον μ.Χ. αἰῶνα. Τὸ μισθοφορικὸν σύστημα, μὲ διαφόρους παραλλαγάς, διετηρήθη καθ' ὅλον τὸν Μεσαίωνα, καταργηθὲν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ὅποτε ἐνεφανίσθη ἡ ἀνεβίωσεν ἡ ἰδέα τοῦ ἐνόπλου Ἑθνοῦς, δηλαδὴ τῆς συμμετοχῆς ὅλων εἰς τὴν ἀμυναν τῆς χώρας.

2. ΔΙΑΡΘΡΩΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ἀνωτάτη ἀρχὴ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς χώρας εἶναι κατὰ τὸ Σύνταγμα (ἄρθρ. 129 § 2) ἡ Κυβέρνησις, ἡ ὁποία καὶ καθορίζει τὴν ἐν γένει πολιτικὴν τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης. Διὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεων ἐπὶ ζητημάτων ἀφορώντων εἰς τὴν χάραξιν τῆς πολιτικῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, ἡ Κυβέρνησις διαθέτει τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον Ἑθνικῆς Ἀμύνης (Α.Σ.Ε.Α.), τὸ ὁποῖον ἐν πολέμῳ ἢ ἐπιστρατεύσει μετονομάζεται εἰς Πολεμικὸν Συμβούλιον.

Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς ἐθνικῆς ἀμύνης ἡ Κυβέρνησις διαθέτει κυρίως τὸ Ὑπουργεῖον Ἑθνικῆς Ἀμύνης καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸ ὑπαγομένας Ἐνόπλους Δυνάμεις. Συμβάλλουν ὅμως εἰς τοῦτο καὶ τὰ λοιπὰ Ὑπουργεῖα, Ὁργανισμοὶ κλπ. ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν. Ὁ Ὑπουργὸς Ἑθνικῆς Ἀμύνης (Υ.ΕΘ.Α.) : προΐσταται τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, εἶναι ὑπεύθυνος ἔναντι τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν διεύθυνσιν τούτων καὶ ἀσκεῖ τὰς ἀρμοδιότητάς του διὰ τοῦ Ἀρχηγείου Ἐνόπλων Δυνάμεων, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν συμβουλευτικὴν γνώμην τοῦ παρὰ τῷ Ἀρχηγείῳ Ἀνωτάτου Συμβουλίου Ἐνόπλων Δυνάμεων (Α.Σ.Ε.Δ.).

Τὸ Ἀρχηγεῖον Ἐνόπλων Δυνάμεων (Α.Ε.Δ.) εἶναι τὸ ἀνώτατον ἱεραρχικῶς κλιμάκιον τοῦ συνόλου τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ τὸ ὅργανον, διὰ τοῦ ὁποίου βοηθεῖται ὁ Υ.ΕΘ.Α. εἰς τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του. Ὁ Ἀρχηγὸς τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἀσκεῖ τὴν διοίκησιν ὅλων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων διὰ τῶν Ἀρχηγῶν Στρατοῦ Ξηρᾶς,

Ναυτικοῦ καὶ Ἀεροπορίας, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ μικτοῦ ἐπιτελείου του, ἦτοι τοῦ Ἀρχηγείου Ἐνόπλων Δυνάμεων.

3. ΣΤΡΑΤΟΣ, ΝΑΥΤΙΚΟΝ, ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

1. *Στρατὸς Ξηρᾶς.* Ἀποστολὴ τοῦ Στρατοῦ Ξηρᾶς εἶναι : Ἐν πολέμῳ μὲν, ἡ διεξαγωγὴ τῶν καταλλήλων ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ συνόλου τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους καὶ ἡ διασφάλισις τῆς ἐσωτερικῆς ἀσφαλείας ὁλοκλήρου τῆς χώρας, ἐν εἰρήνῃ δέ, ἡ πρὸς πόλεμον προπαρασκευὴ διὰ τῆς καταλλήλου ὁργανώσεως, ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐξοπλισμοῦ τῶν μονάδων καὶ διὰ τῆς ἡθικῆς διαπαιδαγωγήσεως καὶ τῆς ἐγκαίρου κινητοποιήσεώς των πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐν πολέμῳ ἀποστολῆς των.

2. *Ναυτικόν.* Ἀποστολὴ τοῦ Ναυτικοῦ εἶναι : Ὁ ἔλεγχος τοῦ ἐλληνικοῦ θαλασσίου χώρου καὶ τῶν ἀκτῶν· ἡ ἐξασφάλισις τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν· ἡ ἀπὸ θαλάσσης ἄμυνα τῶν νήσων καὶ παραλίαν τῆς χώρας· καὶ ἡ παροχὴ ὑποστηρίξεως εἰς τὰς λοιπὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις.

3. *Ἀεροπορία.* Ἀποστολὴ τῆς Ε.Β.Α. εἶναι ἡ διὰ τῆς ἐναερίου δράσεως ἐξουδετέρωσις τῶν μέσων διεξαγωγῆς πολέμου τοῦ ἀντιπάλου μέχρι κάμψεως τῆς θελήσεώς του πρὸς πόλεμον καὶ ἡ προστασία τῆς φιλίας πολεμικῆς ἰσχύος.

4. ΥΠΟΧΡΕΩΣΙΣ ΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ

Ἡ στράτευσις (ἡ ὑπηρεσία, δηλαδή, εἰς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις τοῦ Ἑθνους) εἶναι δικαίωμα καὶ ὑποχρέωσις ἀπορρέουσα ἐκ τῆς ιδιότητος τοῦ πολίτου. Ἡ πρὸς στράτευσιν ὑποχρέωσις διακρίνεται εἰς στρατευσίμον (θητεία ἢ ἐκγύμνασις) καὶ εἰς ἐφεδρικὴν. Πᾶς Ἕλλην (ἡλικίας 21 ἐτῶν) καλούμενος ὀφείλει νὰ προσέλθῃ πρὸς *κατὰ τὰς* καὶ ἐκπλήρωσιν τῆς στρατευσίμου ὑποχρεώσεώς του. Ἡ διάρκεια τῆς θητείας εἶναι διετής, τῆς δὲ ἐκγυμνάσεως ὀκτάμηνος. Ἡ διάρκεια τῆς ἐφεδρικῆς ὑποχρεώσεως εἶναι ἀνάλογος τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ἐιδικῶν περιστάσεων. Ἐν ἐπιστρατεύσει ἢ εἰς τὰς Μονάδας Ἑθνοφυλακῆς καταλοῦνται ἅπαντες οἱ ἄρρενες Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ 19ου μέχρι τοῦ 50ου ἔτους τῆς ἡλικίας των.

Οἱ στρατεύσιμοι ἐκάστης κλάσεως (ἢ ὅποια ἀνευρίσκεται διὰ προσθήκης τοῦ ἀριθμοῦ 21 εἰς τὸ ἔτος γεννήσεώς των) πρὸ τῆς προσκλήσεώς των πρὸς κατάταξιν ὀφείλουν νὰ παρυσιασθοῦν αὐτοπροσώπως πρῶτον εἰς τὴν ἀστυνομικὴν ἀρχὴν τοῦ τόπου διαμονῆς των διὰ νὰ ἐφοδιασθοῦν διὰ Στρατιωτικοῦ Δελτίου ἐπιλογῆς καὶ κατατάξεως καὶ ἀκολούθως εἰς τὸ ἀρμόδιον Συμβούλιον Ἐπιλογῆς διὰ νὰ ὑποστοῦν ἐξέτασιν τῆς σωματικῆς των ἱκανότητος καὶ ἀρχικὴν ἐπιλογὴν. Ἡ πρόσκλησίς των πρὸς κατάταξιν γίνεται ἐντὸς τοῦ ἔτους, κατὰ τὸ ὅποιον ἄγουν τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Οἱ μὴ προσερχόμενοι ἐντὸς τῶν τασσομένων προθεσμιῶν ἢ οὐδόλως προσερχόμενοι κηρύσσονται ἀνυπότακτοι καὶ ὑπέχουν πρόσθετον στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ποινὰς καὶ στερήσεις.

Κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα καλοῦνται ὁμοίως πρὸς κατάταξιν καὶ οἱ ἐγγεγραμμένοι εἰς τὴν ἐφεδρείαν διὰ μετεκπαίδευσιν, ἐκτέλεσιν ἀσκήσεων ἢ οἰανδήποτε ἀνάγκην, οἱ δὲ ἐκ τούτων ἀγύμναστοι δι' ἐκπαίδευσιν. Οἱ οὐδόλως ἢ ἐκπροθέσμως παρυσιαζόμενοι κηρύσσονται ἐπίσης ἀνυπότακτοι. Ἐξαιροῦνται τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης οἱ ὀπλῖται οἱ ἔχοντες τέσσαρα ζῶντα γνήσια τέκνα, ὡς καὶ ὁ πρεσβύτερος, ὁ ἔχων τρεῖς ἢ περισσοτέρους ἀδελφοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις ὑπὸ οἰανδήποτε ἰδιότητα. Οἱ ἐγγεγραμμένοι εἰς τὴν ἐφεδρείαν ὀφείλουν, μέχρ' συμπληρώσεως τοῦ 40οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, νὰ ὑποβάλουν εἰς τὸ ἀρμόδιον Στρατολογικὸν Γραφεῖον ὑπεύθυνον δῆλωσιν περὶ τοῦ τόπου διαμονῆς των κατὰ πᾶσαν ὀριστικὴν ἢ προσωρινὴν (πέραν τοῦ τριμήνου) ἀλλαγὴν τῆς διαμονῆς των.

Ἐξαιροῦνται ἢ ἀπαλλάσσονται τῆς ἐκπληρώσεως τῆς στρατευσίμου ὑποχρεώσεώς των: οἱ ἐνταχθέντες εἰς τὴν Ἀγιοταφικὴν Ἀδελφότητα ἢ περιβληθέντες τὸ μοναχικὸν σχῆμα· οἱ κρινόμενοι σωματικῶς ἀκατάλληλοι διὰ τὴν ἐκτέλεσιν στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἐν γένει· οἱ ἀποφοιτήσαντες ἢ φοιτῶντες εἰς Θεολογικὰς Σχολὰς, Ἐκκλησιαστικὰς Σχολὰς ἢ Ἐκκλησιαστικὰ Φροντιστήρια καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἱερωθοῦν, ἐφ' ὅσον κρίνονται ἀρμοδίως κατάλληλοι· οἱ συμπράττοντες εἰς τὴν λειτουργίαν, κατὰ τὰ ἀντίστοιχα θρησκευτικὰ δόγματα, Ἰσραηλῖται καὶ Μουσουλμᾶνοι· καὶ ὁ μόνος ἢ πρεσβύτερος υἱός, ὁ ἔχων πατέρα ἢ ἀδελφὸν φονευθέντα, ἐξαφανισθέντα ἢ θανόντα ἐκ τραυμάτων ἢ μαχουχιῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπηρεσίας του (ἐν ἐπιστρατεύσει

ἢ πολέμῳ) εἰς τὰς Ἑνόπλους Δυνάμεις ἢ τὴν Ἑθνικὴν Ἀντίστασιν, ἢ ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν κατοχῆς ἢ τῶν Κομμουνιστῶν.

Τυχάνουν ἀναβολῆς κατατάξεως : οἱ σπουδασταὶ Ἀνωτάτων καὶ Ἀνωτέρων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων πρὸς λῆψιν τοῦ πτυχίου των· οἱ ναυτιλλόμενοι πρὸς ἀπόκτησιν θαλασσίας ὑπηρεσίας διὰ τὴν λῆψιν διπλώματος πλοίαρχου ἢ μηχανικοῦ γ' τάξεως ἢ ραδιο-τηλεγραφητοῦ β' τάξεως· καὶ οἱ ἔχοντες ἀδελφὸν ὑπηρετοῦντα στρατεύσιμον ὑπηρεσίαν εἰς τὰς Ἑνόπλους Δυνάμεις. Μεταφέρονται, ἐξ ἄλλου, ἐκ τῶν ὑποχρέων θητείας εἰς τοὺς ὑποχρέους ἐκγυμνάσεως οἱ στρατεύσιμοι οἱ ἔχοντες τοὺς ὑπὸ τοῦ νόμου καθοριζομένους οἰκογενειακοὺς λόγους.

5. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Εἰς τὰς Ἑνόπλους Δυνάμεις — στελέχη καὶ ὀπλίτας — παρέχεται συστηματικὴ καὶ πολύμορφος ἐκπαίδευσις διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἐκπληρώσουν ἀποτελεσματικῶς τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν τῆς ἀμύνης τῆς Πατρίδος. Δι' αὐτῆς ἀφ' ἑνὸς ἀναπτύσσονται αἱ ψυχικαί, ἠθικαί, πνευματικαὶ καὶ σωματικαὶ ἱκανότητες τοῦ προσωπικοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀποκτᾷ τοῦτο τὴν στρατιωτικὴν, ἐπιστημονικὴν καὶ τεχνικὴν κατάρτισιν, ἢ ὅποια εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου. Ἀκέραιος χαρακτήρ, ἀπεριόριστος ἀφοσίωσις πρὸς τὴν Πατρίδα, ὑψηλὸν συναίσθημα τιμῆς καὶ βαθεῖα συνείδησις καθήκοντος εἶναι αἱ θεμελιώδεις ἀρεταί, τὰς ὁποίας καλλιεργεῖ ἡ στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσις.

Στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως τυγχάνει διαδοχικῶς ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος. Καὶ εἶναι αὕτῃ μὲ τὴν πολυμορφίαν τῆς χρήσιμος ὅχι μόνον διὰ τὸν εἰδικὸν σκοπὸν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐν γένει ζωὴν κάθε πολίτου. Διότι οἱ ἐκάστοτε στρατεύόμενοι νέοι κατὰ τὴν περίοδον τῆς θητείας των ἀνδροῦνται, ἀποκοτῶν συνείδησιν εὐθύνης, σκληραγωγοῦνται, πλουτίζουν τὰς γνώσεις των καὶ μαθαίνουν νὰ εἶναι καλοὶ πολῖται. Αἱ Ἑνοπλοὶ Δυνάμεις ἀποτελοῦν μέγα Σχολεῖον τοῦ Ἑθνους.

Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ὀπλιτῶν διεξάγεται : Εἰς τὰ διάφορα κατὰ κλάδον Ἑνόπλων Δυνάμεων Κέντρα Ἐκπαιδεύσεως Νεοσυλλέκτων (ΚΕΝ), ὅπου ἐθίζονται οἱ νέοι εἰς τὴν στρατιωτικὴν ζωὴν καὶ ἀποκοτῶν ὠρισμένας βασικὰς γνώσεις· εἰς τὰ Κέντρα Ἐκπαιδεύσεως

Ειδικότητων, όπου οι στρατεύσιμοι αποκτοῦν ειδικὰς γνώσεις, τεχνικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φύσεως καὶ χρησίμους καὶ διὰ τὸν μετέπειτα βίον των ὡς πολιτῶν· καὶ εἰς τὰς Μονάδας, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς θητείας, διὰ νὰ καταστοῦν οἱ ὁπλῖται καλοὶ μαχηταὶ καὶ χρηστοὶ πολῖται.

Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν σ τ ε λ ε χ ῶ ν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἀρχίζει εἰς τὰς λεγομένας Παραγωγικὰς Σχολὰς καὶ συνεχίζεται εἰς τὰς Μονάδας καὶ εἰς ἄλλας Σχολὰς ἢ Κέντρα Ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ ἢ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ καθ' ὅλην τὴν σταδιοδρομίαν των. Αἱ *Παραγωγικαὶ Σχολαὶ* στελεχῶν (ἀξιωματικῶν) τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων εἶναι : Ἡ Στρατιωτικὴ Σχολὴ Εὐελπίδων· ἡ Σχολὴ Ναυτικῶν Δοκίμων· ἡ Σχολὴ Ἰκάρων· ἡ Στρατιωτικὴ Ἱατρικὴ Σχολή· ἡ Σχολὴ Μηχανικῶν Ἀεροπορίας· ἡ Σχολὴ Ἀξιωματικῶν Σωμάτων (διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν Ἀξιωματικῶν τοῦ Ὑγειονομικοῦ, τοῦ Δικαστικοῦ, τοῦ Στρατολογικοῦ καὶ τοῦ Οἰκονομικοῦ)· καὶ ἡ Στρατιωτικὴ Σχολὴ Ἀδελφῶν Νοσοκόμων. Λειτουργοῦν ἐπίσης τρεῖς Παραγωγικαὶ Σχολαὶ ὑπαξιωματικῶν : Ἡ Σχολὴ Μονίμων Ὑπαξιωματικῶν Στρατοῦ· ἡ Σχολὴ Τεχνιτῶν Ὑπαξιωματικῶν Ἀεροπορίας· καὶ ἡ Σχολὴ Ναυτοπαιδῶν Πόρου.

Ἡ φοίτησις εἰς τὰς Παραγωγικὰς Σχολὰς Ἐνόπλων Δυνάμεων — διαφόρου διαρκείας κατὰ Σχολὴν — παρέχεται δωρεὰν καὶ τὰ ἐξοδα διατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως βαρύνουν τὸ Δημόσιον. Εἰς τὰς Παραγωγικὰς Σχολὰς δύναται νὰ φοιτήσῃ οἰοσδήποτε Ἕλλην (ἢ Ἑλληνὶς διὰ τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν Ἀδελφῶν Νοσοκόμων) ἔχων τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν. Ἐπίσης, δύναται νὰ φοιτήσουν Ἕλληνες τὸ γένος, προσερχόμενοι ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ μὴ ἔχοντες τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν, τὴν ὁποίαν αποκτοῦν ἄνευ ἐτέρας διαδικασίας ἀμέσως μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν των εἰς μίαν ἐκ τῶν Σχολῶν τούτων.

Διὰ νὰ μετὰσχουν τῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων οἱ ὑποψήφιοι πρέπει νὰ ἔχουν ἀπολυτήριον γυμνασίου ἢ ἄλλης ἰσοτίμου ἀνεγνωρισμένης σχολῆς, νὰ εἶναι ἡλικίας 17 μέχρις 21 ἐτῶν (20 διὰ τὴν Σχολὴν Ναυτικῶν Δοκίμων), ἄγραμοι καὶ ἄνευ ὑποχρεώσεως νυμφεύσεως καὶ νὰ ἔχουν ἀνάστημα ὄχι κατώτερον τοῦ 1,60 μ. Αἱ εἰσιτήριοι ἐξετάσεις περιλαμβάνουν : ὕγειονομικὴν ἐξέτασιν, ἀθλητικὴν δοκιμασίαν, ψυχοτεχνικὴν δοκιμασίαν (test) καὶ γραπτὴν ἐξέτασιν ἐπὶ ὠρισμένων μαθημάτων.

Μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τῶν Παραγωγικῶν Σχολῶν οἱ ἀξιωματικοὶ φοιτοῦν, βάσει προγραμματισμοῦ καὶ δαπάναις τοῦ Δημοσίου,

εἰς πλείστας Σχολὰς τοῦ ἐσωτερικοῦ ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ πρὸς πληρεστέραν κατάρτισιν, ἐπιμόρφωσιν ἢ καὶ ἐξειδίκευσιν εἰς ὀρισμένους τομεῖς τῆς στρατιωτικῆς δραστηριότητος. Οὕτω διὰ τῆς συστηματικῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς ὁποίας τυγχάνει ὁ ἀξιωματικός, καὶ βάσει τῆς ἱκανότητος καὶ ἀποδόσεώς του δύναται νὰ ἀνέλθῃ μέχρι τῶν ἀνωτέρων καὶ ἀνωτάτων βαθμίδων τῆς ἱεραρχίας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

Ἡ ἀντιστοιχία βαθμῶν εἰς τοὺς τρεῖς κλάδους τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἔχει ὡς ἑξῆς :

Σ τ ρ α τ ὸ ς	Ν α υ τ ι κ ὸ ν	Ἀ ε ρ ο π ο ρ ῖ α
Στρατηγὸς	Ναύαρχος	Πτέραρχος
Ἀντιστράτηγος	Ἀντιναύαρχος	Ἀντιπτέραρχος
Ὑποστράτηγος	Ὑποναύαρχος	Ὑποπτέραρχος
Ταξίαρχος	Ἀρχιπλοίαρχος	Ταξίαρχος
Συνταγματάρχης	Πλοίαρχος	Σμήναρχος
Ἀντισυνταγματάρχης	Ἀντιπλοίαρχος	Ἀντισμήναρχος
Ταγματάρχης	Πλωτάρχης	Ἐπισμηναγὸς
Λοχαγὸς	Ὑποπλοίαρχος	Σμηναγὸς
Ὑπολοχαγὸς	Ἀνθυποπλοίαρχος	Ὑποσμηναγὸς
Ἀνθυπολοχαγὸς	Σημαιοφόρος	Ἀνθυποσμηναγὸς
Ἀνθυπασπιστὴς	Ἀνθυπασπιστὴς	Ἀνθυπασπιστὴς
Ἀρχιλοχίας	Ἀρχικελευστὴς	Ἀρχισμηνίας
Ἐπιλοχίας	Ἐπικελευστὴς	Ἐπισμηνίας
Λοχίας	Κελευστὴς	Σμηνίας
Δεκανεὺς	Δίοπος	Ὑποσμηνίας
Στρατιώτης	Ναύτης	Σμηνίτης

6. ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΙΑ

Ἡ προπαρασκευὴ τῆς στρατεύσεως, ἡ διενέργεια αὐτῆς καὶ ἡ ἐν γένει παρακολούθησις τῆς ἐκπληρώσεως τῶν στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων ἐκ μέρους ὅλων ὅσοι ὑπέχουν στρατεύσιμον ἢ ἐφεδρικὴν ὑποχρέωσιν ἀνήκουν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν Σ τ ρ α τ ο λ ο γ ι κ ῶ ν

Γ ρ α φ ε ί ω ν. Εἰς κάθε νομόν ὑπάρχει ἓν Στρατολογικόν Γραφεῖον Στρατοῦ Ξηρᾶς, τὸ ὁποῖον ἐδρεύει εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ, φέρει τὸ ὄνομά της καὶ παρακολουθεῖ ὅλους τοὺς ἐγγεγραμμένους εἰς τὰ μητρώα ἀρρένων τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων τοῦ νομοῦ. (Διὰ τὸν νομόν Ἀττικῆς ὑπάρχουν δύο : τὸ Σ.Γ. Ἀθηνῶν καὶ τὸ Σ.Γ. Ἀττικῆς). Οἱ στρατεύσιμοι, οἱ ὅποιοι μετὰ τὴν παρουσίαν των εἰς τὸ Συμβούλιον Ἐπιλογῆς Ὀπλιτῶν ἐπελέγησαν διὰ τὸ Ναυτικὸν παρακολουθοῦνται ὑπὸ τοῦ Ναυτικοῦ Στρατολογικοῦ Γραφείου Πειραιῶς, οἱ δὲ ἐπιλεγέντες διὰ τὴν Ἀεροπορίαν ὑπὸ τοῦ Στρατολογικοῦ Γραφείου Ἀεροπορίας.

Ἐκ τῶν προσερχομένων ὅπως ἐκπληρώσουν τὴν στρατιωτικὴν των θητείαν νεοσυλλέκτων, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀπόφοιτοι σχολείων μέσης ἐκπαιδεύσεως ἢ πτυχιούχοι Ἀνωτάτων Σχολῶν, γίνεται ἐπιλογή τῶν καταλληλοτέρων καὶ οὗτοι μετὰ τὴν βασικὴν ἐκπαίδευσίν των εἰσάγονται εἰς Σχολὰς Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποφοιτοῦν ὡς *ἐ φ ε δ ρ οὶ ἀ ξ ι ω μ α τ ι κ οὶ* τῶν διαφόρων Ὀπλῶν καὶ Σωμάτων. Οὕτω χάρις εἰς τὸ σύστημα τοῦτο αἱ Ἐνοπλῖοι Δυνάμεις διαθέτουν διὰ τὴν περίπτωσιν ὑπερτάτης ἀνάγκης στελέχη πολὺ περισσότερα τοῦ σώματος τῶν *μ ο ν ῖ μ ω ν ἀ ξ ι ω μ α τ ι κ ῶ ν*, οἱ ὅποιοι ἐξέρχονται ἐκ τῶν Παραγωγικῶν Σχολῶν.

Β. ΔΗΜΟΣΙΑ ΤΑΞΙΣ

Ἡ τήρησις τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἡ διαχείρισις τῆς ἀσφαλείας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας πραγματοποιεῖται ὑπὸ τεσσάρων Σωμάτων : τοῦ Σώματος Χωροφυλακῆς, τοῦ Σώματος Ἀστυνομίας Πόλεων, τοῦ Πυροσβεστικοῦ Σώματος καὶ τῆς Ἀγροφυλακῆς.

1. ΣΩΜΑ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ

Ἀποστολὴ τῆς Χωροφυλακῆς εἶναι ἡ διαχείρισις τῆς δημοσίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀσφαλείας, ἡ τήρησις τῆς δημοσίας τάξεως, ἡ ἀσκήσις τῆς ἀστυνομείσεως ἐν γένει καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἐκτελέσεως τῶν νομίμων καὶ ἀρμοδίως ἐκδιδομένων ἀποφάσεων τῶν κρατικῶν ἀρχῶν. Ἡ ἀρμοδιότης της ἐκτείνεται ἐφ' ὅλοκλήρου τῆς χώρας. Περι-

λαμβάνει τὸ σύνολον τῆς χερσαίας περιοχῆς, τοὺς ἀερολιμένας, τὰς λίμνας, τοὺς πλωτοὺς ποταμοὺς κλπ., πλὴν τῶν πόλεων Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Πατρῶν καὶ Κερκύρας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχει ἀρμοδιότητα τὸ Σῶμα τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πόλεις ταύτας τὸ Σῶμα τῆς Χωροφυλακῆς εἶναι ἐπιφορτισμένον μὲ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Βασιλέως, τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ ἄλλων ὑψηλῶν προσώπων, μὲ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Βουλῆς, μὲ τὴν παράστασιν εἰς τὰς συνεδριάσεις τῶν δικαστηρίων καὶ μὲ τὴν μεταγωγὴν τῶν κρατουμένων.

Παραγωγικαὶ Σχολαὶ τοῦ Σώματος Χωροφυλακῆς εἶναι : ἡ Σχολὴ Ἀξιωματικῶν Χωροφυλακῆς, διετοὺς φοιτήσεως καὶ ἡ Σχολὴ Ὀπλιτῶν Χωροφυλακῆς μὲ τρία τμήματα : Δοκίμων Χωροφυλάκων (ἑξαμήνου φοιτήσεως)· Δοκίμων Ὑπενωμοταρχῶν (ἑννεαμήνου φοιτήσεως)· καὶ Δοκίμων Ἐνωμοταρχῶν (ἑννεαμήνου φοιτήσεως).

2. ΣΩΜΑ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΠΟΛΕΩΝ

Ἀποστολὴ τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων εἶναι ἡ διαφύλαξις τῆς δημοσίας εἰρήνης, ἡσυχίας καὶ τάξεως, ἡ πρόληψις καὶ δίωξις τῶν ἀδικημάτων, ἡ φροντίς διὰ τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν νόμων, τῶν διαταγμάτων καὶ τῶν ὑπὸ τῶν δημοσίων ἀρχῶν ἐκδιδομένων κανονισμῶν κλπ. Ἡ ἀρμοδιότης αὐτῆς περιορίζεται εἰς τὰς πόλεις Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Πατρῶν καὶ Κερκύρας.

Ἡ Ἀστυνομία Πόλεων ἰδρύθη τὸ 1921 κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Μητροπολιτικῆς Ἀστυνομίας τοῦ Λονδίνου, ἔχει καθαρῶς ἀστυνομικὸν χαρακτῆρα καὶ διέπεται ὑπὸ ἰδικῶν τῆς διατάξεων. Ἐπιτελικὸν ὄργανον τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ὑπουργὸς Δημοσίας Τάξεως ἀσκεῖ τὰς ἀρμοδιότητάς του, εἶναι τὸ Ἀρχηγεῖον Ἀστυνομίας Πόλεων.

Παραγωγικαὶ Σχολαὶ τοῦ Σώματος Ἀστυνομίας Πόλεων εἶναι : ἡ Ἀστυνομικὴ Σχολὴ (ὑπαστυνόμων β' τάξεως, διετοὺς φοιτήσεως), ἡ Σχολὴ Ἀρχιφυλάκων (ἑννεαμήνου φοιτήσεως), ἡ Σχολὴ Γυναικῶν Ἀστυφυλάκων (ἑξαμήνου φοιτήσεως) καὶ ἡ Σχολὴ Ἀστυφυλάκων (ἑξαμήνου φοιτήσεως).

3. ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΟΝ ΣΩΜΑ

Ἀποστολή τοῦ Πυροσβεστικοῦ Σώματος εἶναι ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ προστασία τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν καὶ τοῦ Κράτους κατὰ τῶν κινδύνων τοῦ πυρός, τῶν θεομηνιῶν καὶ τῶν πλημμυρῶν, ἡ παροχὴ βοήθειας εἰς τὰς δασικὰς ἀρχὰς ἐπὶ πυρκαϊῶν δασῶν καὶ ἡ λήψις προληπτικῶν μέτρων κατὰ τοῦ πυρός. Ἡ ἀρμοδιότης του ἐκτείνεται ἐπὶ 37 νομῶν τῆς χώρας, εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν ὁποίων ἐδρεύει ἀντίστοιχος πυροσβεστικὴ ὑπηρεσία.

Τὸ Πυροσβεστικὸν Σῶμα ἰδρύθη τὸ 1930 καὶ περιλαμβάνει : Ἀρχηγεῖον, τρεῖς διοικήσεις Πυροσβεστικῆς Ὑπηρεσίας Πόλεων καὶ πυροσβεστικούς σταθμούς α', β' καὶ γ' τάξεως. Διὰ τὴν παραγωγὴν στελεχῶν τοῦ Σώματος ἰδρύθη τὸ 1968 Πυροσβεστικὴ Σχολὴ μὲ τμήματα : ἀνθυποπυραγῶν, ἀρχιπυροσβεστών, πυροσβεστών καὶ ἐπιμορφώσεως καὶ μετεκπαιδεύσεως ἀξιωματικῶν. Ἡ δύναμις τοῦ Σώματος ἀνέρχεται εἰς 2.011 ἄνδρας, ἀξιωματικούς καὶ κατωτέρους ὅλων τῶν εἰδικότητων.

4. ΑΓΡΟΦΥΛΑΚΗ

Ἀποστολὴ τῆς Ἀγροφυλακῆς εἶναι ἡ φρουρῆσις τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων πρὸς πρόληψιν διαπράξεως ἀδικημάτων, ἡ προανάκρισις ἐπὶ ἀδικημάτων ἀγροτικῆς φύσεως, ἡ δίωξις καὶ ἐκδίκασις τῶν ἐξ αὐτῶν εἰς βαθμὴν πταίσματος, ἡ ἀστυνόμευσις τῶν ἀρδευτικῶν ὑδάτων, ἡ παροχὴ συνδρομῆς εἰς τὴν δημοσίαν δύναμιν διὰ τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας καὶ ἡ ἐκδόσις ἀγρονομικῶν διατάξεων διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν σχέσεων γεωργῶν καὶ κτηνοτρόφων. Ἡ ἀρμοδιότης τῆς Ἀγροφυλακῆς ἀπλοῦται ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἀγροτικῆς ἐκτάσεως τῆς χώρας.

Ἡ Ἀγροφυλακὴ εἶναι περιφερειακὴ ὑπηρεσία, ἡμιστρατιωτικῶς ὀργανωμένη καὶ ὑπαγομένη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Δημοσίας Τάξεως. Ἀπαρτίζεται ἐκ τῆς Διευθύνσεως Ἀγροφυλακῆς, ἐκ 52 Διοικήσεων Ἀγροφυλακῆς (ὅσοι καὶ οἱ νομοὶ τοῦ κράτους) καὶ 250 Ἀγρονομείων. Ἡ δύναμις τῆς Ἀγροφυλακῆς ἀποτελεῖται ἐξ 603 ὑπαλλήλων καὶ 8.170 ἀγροφυλάκων.

ΛΙΜΕΝΙΚΟΝ ΣΩΜΑ

Ἀποστολὴ τοῦ Λ.Σ., ἐνόπλου σώματος, ὑπαγομένου εἰς τὸ Ὑ-

πουργείον Ἑμπ. Ναυτιλίας καὶ συσταθέντος τὸ 1919, εἶναι ἡ διοίκησις τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ ἡ ἀστυνόμευσις τῶν λιμένων, τῶν ἀκτῶν, τῶν χωρικῶν ὑδάτων καὶ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων. Παραγωγικὴ Σχολὴ τοῦ Λ.Σ. εἶναι ἡ Σχολὴ Δοκίμων Σημαιοφόρων Λιμενικῶν, ἡ δὲ ὀνοματολογία τῶν βαθμοφόρων εἶναι ἡ αὐτὴ μετὰ τὴν τοῦ Π. Ναυτικοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποία εἶναι ἡ ἀποστολὴ τῶν Ἑνόπλων Δυνάμεων ;
2. Τί καλεῖται ἔθνος ;
3. Ποία κατὰ τὸ Σύνταγμα ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ τῶν Ἑνόπλων Δυνάμεων ;
4. Τί εἶναι τὸ Συμβούλιον Ἑθνικῆς Ἀμύνης ;
5. Ποῖαι αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Ἀμύνης καὶ πῶς ἀσκεῖ ταύτας ;
6. Τί εἶναι τὸ Ἀρχηγεῖον τῶν Ἑνόπλων Δυνάμεων ;
7. Ποία ἡ ἀποστολὴ τοῦ Στρατοῦ Ξηρᾶς ;
8. Ποία ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ναυτικοῦ ;
9. Ποία ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἀεροπορίας ;
10. Τί εἶναι ἡ στράτευσις καὶ εἰς τί διακρίνεται ;
11. Πῶς καὶ πότε γίνεται ἡ στράτευσις ;
12. Ποῖοι ἐξαιροῦνται ἡ ἀπαλλάσσονται τῆς στρατεύσεως ;
13. Ποῖοι τυγχάνουν ἀναβολῆς ;
14. Ποῖος ὁ σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἑνόπλων Δυνάμεων ;
15. Ποῦ γίνεται ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ὀπλιτῶν ;
16. Ποῖαι αἱ Παραγωγικαὶ Σχολαὶ τῶν Ἑνόπλων Δυνάμεων ;
17. Ποῖοι δικαιοῦνται νὰ μετᾶσχουν εἰς τὰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις τῶν Παραγωγικῶν Σχολῶν τῶν Ἑνόπλων Δυνάμεων ;
18. Τί περιλαμβάνουν αἱ εἰσιτήριαι ἐξετάσεις ;
19. Ποῖοι οἱ βαθμοὶ ἐξελλίξεως εἰς τὸν Στρατόν ;
20. Ποῖοι οἱ βαθμοὶ ἐξελλίξεως εἰς τὸ Ναυτικόν ;
21. Ποῖοι οἱ βαθμοὶ ἐξελλίξεως εἰς τὴν Ἀεροπορίαν ;
22. Τί εἶναι τὰ Στρατολογικὰ Γραφεῖα καὶ ποία ἡ ἀποστολὴ των ;
23. Ὑπάρχουν ἐκτὸς τῶν μονίμων ἀξιωματικῶν ἄλλα στελέχη τῶν Ἑνόπλων Δυνάμεων, βάσει ποίου κριτηρίου γίνεται ἡ ἐπιλογὴ των καὶ ποῦ ἐκπαιδεύονται ;
24. Ποία ἡ ἀποστολὴ τοῦ Σώματος τῆς Χωροφυλακῆς ;
25. Ποῖαι αἱ Παραγωγικαὶ Σχολαὶ τοῦ Σώματος Χωροφυλακῆς ;
26. Ποία ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων καὶ εἰς ποίας πόλεις ἔχει ἀρμοδιότητάς ;
27. Ποῖαι αἱ Παραγωγικαὶ Σχολαὶ τοῦ Σώματος Ἀστυνομίας Πόλεων ;
28. Ποία ἡ ἀποστολὴ τοῦ Πυροσβεστικοῦ Σώματος ;
29. Ποία ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἀγροφυλακῆς ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VIII

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἡ λειτουργία τῆς δημοκρατίας στηρίζεται εἰς τὸν λαόν, τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν τοῦ Κράτους. Ὑπὸ τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα οἱ πολῖται ἀποτελοῦν ὄχι μόνον τὸ ἔμψυχον στοιχεῖον τοῦ Κράτους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀσκεῖται ἡ ἐξουσία του, ἀλλὰ καὶ τὴν πηγὴν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Τὴν ἀρχὴν αὐτὴν, ὑπογραμμίζει καὶ τὸ ἄρθρον 2 § 2 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ὀρίζει ὅτι ὅλαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ ὑπάρχουν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Ἔθνους.

1. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Ὡς πηγὴ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, οἱ πολῖται ἔχουν ἔναντι τοῦ Κράτους καὶ δικαιώματα καὶ καθήκοντα. Ἡ ἀκριβὴς ἀσκήσις τῶν δικαιωμάτων των καὶ ἡ πιστὴ ἐκπλήρωσις τῶν καθηκόντων των ἀποτελοῦν ἀπαραίτητον ὅρον διὰ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

A. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Τὸ Σύνταγμα διασφαλίζει εἰς τοὺς πολίτας σειρὰν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἑξῆς :

1. Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, διὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν ὁποίων ὁ πολίτης συμπράττει εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Ταῦτα εἶναι τρία, ἦτοι : τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι εἰς τὰς βουλευτικὰς καὶ τὰς δημοτικὰς καὶ κοινοτικὰς ἐκλογάς· τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζεσθαι εἰς δημοσίαν θέσιν· καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ εἶναι τις ἑνορκος εἰς ὠρισμένας ποινικὰς δίκας. Εἰδικώτερον :

α) Τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι ἀνήκει εἰς μόνους

ὑπάρξῃ σχετικὸς νόμος. Ἡ προστασία ὁμῶς τῶν ἀλλοδαπῶν θεμελιούται εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εἰς μόνον τὸν νόμον, ὁ ὁποῖος εἶναι δυνατόν νὰ μεταβληθῇ ὥστε νὰ ἀρθῇ ἡ προστασία, ἐνῶ ἡ ἐκ τοῦ Συντάγματος προστασία διὰ τοὺς Ἑλλήνας αἱρεται μόνον διὰ μεταβολῆς τοῦ Συντάγματος.

3. Τὸ δικαίωμα προστασίας ὑπὸ τοῦ Κράτους ἔναντι τῶν ξένων Κρατῶν. Διὰ τῶν ἀρμοδίων αὐτοῦ ὀργάνων, εἰδικώτερον δὲ διὰ τῶν ὀργάνων τῆς διπλωματικῆς ὑπηρεσίας, τὸ Κράτος ἐξασφαλίζει καὶ προστατεύει τὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν του ἔναντι τῶν ξένων Κρατῶν καὶ ἀναλαμβάνει πολλάκις, ὡς ἰδικὰς του ἀπαιτήσεις τὰς κατὰ τῶν ξένων Κρατῶν ἀξιώσεις των, διότι κατ' ἀρχὴν τὰ ἄτομα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐναγάγουν κράτη ἐνώπιον τῶν διεθνῶν δικαστηρίων.

4. Τὸ δικαίωμα διαμονῆς ἐντὸς τῶν ἐδαφικῶν ὁρίων τοῦ Κράτους. Ἐκ τοῦ δικαιώματος τούτου ἀπορρέουν δύο τινὰ : ἅψ' ἑνὸς μὲν ὅτι τὸ Κράτος δὲν δύναται νὰ ἐκδώσῃ πολίτην του εἰς ἄλλο Κράτος διὰ νὰ δικασθῇ παρ' αὐτοῦ, ἅψ' ἑτέρου δὲ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀπελάσῃ τὸν πολίτην του, ἥτοι νὰ τὸν ἐξαναγκάσῃ νὰ ἐξέλθῃ τῶν ἐδαφικῶν ὁρίων τοῦ Κράτους. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ μόνον, ἂν τὸ Κράτος στερήσῃ τῆς ἰθαγενείας του τὸν πολίτην του, ὅποτε πλέον ἐξομοιοῦται μὲ ἀλλοδαπὸν. Τούναντίον, τὸ Κράτος δὲν εἶναι κατ' ἀρχὴν ὑποχρεωμένον ὅπως δέχεται τὴν εἴσοδον ἐντὸς τῆς χώρας του ἀλλοδαπῶν, δύναται δὲ νὰ προβάλῃ καὶ εἰς τὴν ἀπέλασιν ἀλλοδαπῶν ἢ νὰ τοὺς ἐκδώσῃ εἰς ἄλλο Κράτος διὰ νὰ δικασθῶν δι' ἐγκληματικὰς πράξεις, τὰς ὁποίας ἐτέλεσαν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος.

Β. ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ

Τὰ καθήκοντα τοῦ Ἑλλήνος πολίτου — συνέπεια τῶν δικαιωμάτων του, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως — δύναται νὰ διαιρεθοῦν εἰς τρεῖς κατηγορίας. Προηγοῦνται τὰ καθήκοντα πρὸς τὸ Κράτος — πρὸς τὸ ὅλον σύστημα διακυβερνήσεως καὶ ὀργανώσεως τοῦ ἔθνους. Ἀκολουθοῦν τὰ προσωπικὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ἐμμέσως εἰς τὸ Κράτος καὶ εἰς τοὺς ὁμοίους μας. Καὶ τελευταῖα ἔρχονται διάφορα ἄλλα καθήκοντα, ἡθικῆς κυρίως φύσεως, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν εἰς τὴν ἀτομικὴν τελείωσιν καὶ τὴν γενικὴν ἡμέρωσιν τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως.

δικαιολογεῖ καὶ τὴν δυνατότητα διὰ τὸ Κράτος νὰ στερῇ τῆς ἰθαγενείας τοὺς πολίτας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι παραβαίνουν τὴν θεμελιώδη ταύτην ὑποχρέωσιν των.

γ.—Τρίτον καθῆκον εἶναι ἡ ὑπακοή, ἥτοι ἡ γνῶσις καὶ ἡ τήρησις τῶν νόμων καὶ ἡ συμμόρφωσις πρὸς τὰς κρατικὰς ἐπιταγὰς. Τὸ Κράτος διὰ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ψηφίζει τοὺς νόμους, ἀλλὰ δὲν ἐξετάζει ἂν οἱ πολῖται τοὺς γνωρίζουν ὅλους, πρᾶγμα ποῦ θὰ ἦτο, ἄλλωστε, ἀδύνατον, διότι οὔτε οἱ νομομαθεῖς ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι νομικαὶ ἐγκυκλοπαιδεῖαι. Εἶναι ὅμως δυνατόν κάθε πολίτης νὰ ἔχη κάποιαν γενικὴν ἰδέαν τῶν βασικῶν νομικῶν κανόνων, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὴν συμπεριφορὰν τῶν ἀτόμων ἑναντι ἀλλήλων καὶ ἑναντι τοῦ Κράτους. Ἡ δὲ γενικὴ αὕτη ἰδέα εὐρύνεται μὲ τὴν πάροδον τῆς ἡλικίας. Γενικῶς οἱ πολῖται ὀφείλουν νὰ ἐκτελοῦν τὰς διαταγὰς τῶν κρατικῶν ὀργάνων, ἂν δὲ φρονοῦν ὅτι μία διαταγὴ δὲν εἶναι νόμιμος, δὲν δικαιοῦνται νὰ ἀντισταθοῦν ἢ νὰ αὐτοδικήσουν, ἀλλὰ ὀφείλουν νὰ προσφύγουν εἴτε εἰς ἀνώτερα ὄργανα, εἴτε εἰς τὰ δικαστήρια, συμφώνως καὶ πρὸς τὸ ἄρθρον 119 τοῦ Συντάγματος, τὸ ὅποιον θέτει τὴν ἀρχὴν ὅτι «ἐκάστος δικαιοῦται εἰς τὴν παροχὴν ἐννόμου προστασίας ὑπὸ δικαστηρίου καὶ δύναται ν' ἀναπτύξῃ ἐνώπιον τούτου τὰς ἀπόψεις του περὶ τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων του». Ἡ μὴ συμμόρφωσις τοῦ πολίτου πρὸς τὸ καθῆκον τῆς ὑπακοῆς σημαίνει υἱοθέτησιν τοῦ πολέμου πάντων ἑναντίον πάντων καὶ ἀπολήγει εἰς τὴν ἄρνησιν αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας τοῦ Κράτους καὶ τὴν καθιέρωσιν τῆς ἀναρχίας.

δ.—Τέταρτον καθῆκον εἶναι ἡ παροχὴ εἰς τὸ Κράτος ὑλικῶν εἰσφορῶν, ἰδίως διὰ τῆς καταβολῆς φόρων καὶ τελῶν. Καὶ τὸ καθῆκον τοῦτο προβλέπεται ἀπὸ τὸ ἰσχύον Σύνταγμα, τὸ ὅποιον ὀρίζει (ἄρθρ. 7 § 5) ὅτι «οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη, ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των».

ε.—Πέμπτον καθῆκον εἶναι ἡ ἀσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, κατὰ τὰς ἐκάστοτε διενεργουμένας (βουλευτικὰς καὶ δημοτικὰς) ἐκλογάς. Τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην θεσπίζει τὸ ἄρθρον 57 § 4 τοῦ Συντάγματος καὶ τοῦτο, διότι τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα δὲν ἀποτελεῖ, κατὰ κυριολεξίαν δικαίωμα, ἀλλὰ λειτουργήμα, τὸ ὅποιον ἀναθέτει τὸ Κράτος εἰς τὸν πολίτην διὰ τὴν ἀρτίαν λειτουργίαν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Ὁ πολίτης ὀφείλει νὰ δίδῃ τὴν ψήφον του λαμ-

βάνων ὑπ' ὄψιν τὰ γενικώτερα συμφέροντα τοῦ ἔθνους καὶ τηρῶν πιστῶς τὰς διατάξεις τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου καὶ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς πολιτικῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας.

στ.—Ἐκτον καθῆκον εἶναι ἡ παροχὴ βοηθείας εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ εἰς τὴν διώξιν τῶν παραβατῶν τοῦ νόμου. Ἡ βοήθεια αὐτὴ δύναται νὰ παρασχεθῇ κατὰ τρεῖς τρόπους : Πρῶτον, διὰ τῆς μαρτυρίας. Πᾶς πολίτης ἔχων ἄμεσον ἀντίληψιν ἐνὸς γεγονότος, τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ τὴν δικαιοσύνην, ὀφείλει νὰ καταθέσῃ ἐπ' αὐτοῦ «τὴν ἀλήθειαν, ὅλην τὴν ἀλήθειαν καὶ μόνον τὴν ἀλήθειαν». Δεύτερον, διὰ τῆς ὑπηρεσίας ὡς ἐνόρκου. Ἡ διατήρησις τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐνόρκων εἰς περιωπὴν ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὸν βαθμὸν τῆς εὐσυνειδησίας τῶν πολιτῶν, οἵτινες κληροῦνται ὡς ἐνόρκοι. Τρίτον, διὰ τῆς ὑποβοηθήσεως τῆς ἀστυνομίας εἰς τὸ ἔργον τῆς διώξεως τοῦ ἐγκλήματος, εἴτε πρόκειται περὶ συγκρούσεως μὲ κακοποιούς, εἴτε περὶ παροχῆς πληροφοριῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἡδύναντο νὰ συμβάλουν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν δραστῶν μιᾶς σοβαρᾶς ἀξιοποίνου πράξεως.

ζ.—Ἐβδομον εἶναι τὸ καθῆκον τῆς στοιχειώδους μόρφώσεως διὰ τῆς συμπληρώσεως τοῦ κύκλου τῶν σπουδῶν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Καὶ τὸ καθῆκον τοῦτο θεσπίζεται διὰ τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ὀρίζει (ἄρθρον 17 § 3) ὅτι «ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις εἶναι δι' ὅλους ὑποχρεωτική». Οὕτω πᾶς πολίτης πρέπει νὰ ἀποκτᾷ ὠρισμένας στοιχειώδεις καὶ βασικὰς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀρτιωτέραν λειτουργίαν τῆς δημοκρατίας. Πρὸς τὸ καθῆκον τοῦτο συνάπτεται στενῶς καὶ τὸ διὰ τοῦ ἀρθροῦ 26 § 2 τοῦ Συντάγματος δημιουργούμενον, κατὰ τὸ ὁποῖον «οἱ γονεῖς ἔχουν τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθῆκον ν' ἀνατρέφουν καὶ διαπαιδαγωγοῦν τὰ τέκνα των». Ἐννοεῖται ὅτι τὸ Κράτος προσφέρει εἰς τοὺς πολίτας καὶ περαιτέρω ἐκπαίδευσιν διὰ τῶν μέσων καὶ ἀνωτάτων σχολῶν καὶ παρέχει εἰς ὅλους — ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν καὶ εἶναι προικισμένοι — τὴν δυνατότητα πλήρους μορφώσεως. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ συμφέρον τῆς δημοκρατίας.

η.—Ὀγδοον καθῆκον ἐναντι τοῦ Κράτους καὶ ἐναντι τοῦ συνόλου εἶναι τὸ καθῆκον τῆς ἀμέσου δηλώσεως εἰς τὰς ἀρμοδίας ὑγειονομικὰς ἀρχὰς κάθε κρούσματος λοιμώδους νόσου, δηλαδὴ

νόσου ἐντόνως μεταδοτικῆς, ἡ ὁποία, ἂν δὲν ληφθοῦν τὰ κατάλληλα μέτρα ἀπομονώσεως τοῦ ἀσθενοῦς καὶ προληπτικῆς προστασίας τῶν ὑγιῶν, δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς ἐπιδημίαν δυσκόλως ἀντιμετωπιζομένην καὶ δυναμένην νὰ ἔχῃ πολυάριθμα θύματα. Ἡ ἀπόκρυψις λοιμώδους νόσου εἶναι πρᾶξις τόσον ἡλιθία, ὅσον καὶ ἡ ἀπόκρυψις μιᾶς πυρκαϊᾶς.

2. Πρόσωπικὰ καθήκοντα.

Μίαν δευτέραν κατηγορίαν ἀποτελοῦν ὠρισμένα καθήκοντα προσωπικῆς μᾶλλον καὶ ιδιωτικῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα ὅμως ὅλα ἐπηρεάζουν τὴν ζωὴν τοῦ συνόλου. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰς κοινωνίας, εἰς τὰς ὁποίας οἱ πολῖται ἐκτελοῦν εὐσυνειδήτως τὰ βασικά των ἔναντι τοῦ Κράτους καθήκοντα, παραμένουν πολλὰ ἔναντι τῶν ὁποίων ἐπιδεικνύουν κάποιαν ἀμέλειαν ἢ ἀδιαφορίαν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι δὲν ἔχουν ὅλοι τὸν ἴδιον χαρακτῆρα καὶ ὅτι ἐμφοροῦνται ἀπὸ μεγάλην ποικιλίαν ἀντιλήψεων ὡς πρὸς τὴν σημασίαν καὶ τὴν βαρύτητα τῶν ὑποχρεώσεών των. Εἰς τὰς ἀληθῶς ἐλευθέρως καὶ δημοκρατικᾶς χώρας οἱ πολῖται δὲν θεωροῦνται ὡς ὄντα, ποὺ πρέπει νὰ δαμασθοῦν διὰ τῆς βίας διὰ νὰ πειθαρχοῦν εἰς ὅλους τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανονισμούς, τοὺς ὁποίους θεσπίζουν ἐκεῖνοι ποὺ συμβαίνει νὰ ἔχουν τὴν κυβερνητικὴν ἐξουσίαν. Ὁ δημοκρατικὸς πολίτης εἰς πλείστους τομεῖς ἔχει καὶ τὴν τιμητικὴν ἐλευθερίαν τῆς αὐτοημερώσεως καὶ αὐτοπειθαρχήσεως.

α.—Τὸ πρῶτον καθῆκον τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶναι ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ συνόλου διὰ τῆς ἀσχήσεως ἐνὸς ἐπαγγελματιοῦ χρησίμου καὶ εἰς τὸ ἄτομον καὶ εἰς τὸ Ἔθνος. Ἡ ἐργασία εἶναι ὄχι μόνον καθῆκον, ἀλλὰ καὶ δικαίωμα καὶ ἀνάγκη. Κάθε πολίτης πρέπει νὰ εἶναι «αὐτάρκης», νὰ ἡμπορῇ, δηλαδή, νὰ συντηρῇ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ μὴ εἶναι ἄχρηστος ἢ βάρος διὰ τὸ σύνολον. Ἐκπληρῶν τὸ καθῆκόν του αὐτὸ διὰ τῆς ἐπιλογῆς μιᾶς παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως καθίσταται ἄξιος σεβασμοῦ καὶ προσφέρει ὑπηρεσίαν εἰς τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑπαγορεύσῃ εἰς τοὺς πολίτας του τὸ εἶδος τῆς ὑπηρεσίας, ποὺ θὰ τοῦ προσφέρουν καὶ νὰ τοὺς ἐξαναγκάσῃ εἰς τοῦτο — ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ ὀλοκληρωτικὰ κράτη, τὰ ὁποῖα μεταβάλλουν τοὺς πολίτας εἰς δουλοπαροίκους.

β.—Τὸ δεύτερον καθῆκον εἶναι ἡ *πρόληψις ἡματαιώσεως ἐνὸς ἐγκλήματος*, ἔστω καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς τοῦ πολίτου.

Ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα ἐκάστου (τὴν γενναιότητά του, δηλαδή, καὶ τὴν ἱκανότητα λήψεως ἀποφάσεων), ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἀντικειμενικὰς συνθήκας τῆς συγκεκριμένης περιπτώσεως, ἀπὸ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν φυσικὴν διάπλασιν τοῦ πολίτου καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους παράγοντας. Παράγωγον τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ εἶναι τὸ καθῆκον τῆς ἀμύνης ἔναντι κακοποιοῦ (ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς οἰκίας) διὰ τῆς χρησιμοποίησεως παντὸς μέσου, ὅταν διατρέχῃ κίνδυνον ἢ ζωὴ τοῦ πολίτου.

γ.—Τὸ τρίτον καθῆκον εἶναι ἡ ἐκ μέρους ἐκάστου ἐκπλήρωσις τῆς ἀποστολῆς του ὡς *γ ο ν έ ω ς*. Οἱ γονεῖς εἶναι σημαντικώτατα πρόσωπα, ἀπὸ κρατικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀπόψεως, διότι μεγαλώνουν καὶ ἀνατρέφουν τὴν μέλλουσαν γενεάν τῶν πολιτῶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ εὐημερία καὶ ἡ πρόοδος τοῦ Ἔθνους. Ἡ κοινωνία διὰ νὰ προκόψῃ ἔχει ἀνάγκην πολιτῶν μὲ καλὸν χαρακτῆρα, καλὰς συνηθείας καὶ συνείδησιν εὐθύνης, ἡ δὲ διάπλασις τοιούτων πολιτῶν ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τοὺς γονεῖς.

δ.—Τὸ τέταρτον καθῆκον εἶναι ἡ πρόθυμος καὶ ἐλευθέρως *τ ή ρ η σ ι ς τ ο υ Κ ώ δ ι κ ο ς Ὁ δ ι κ ή ς Κ υ κ λ ο φ ο ρ ί α ς*, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτᾶται ἡ ἀσφάλεια ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν κυκλοφορούντων εἰς τὰς ὁδοὺς πεζῶν ἢ μὲ οἰονδήποτε μεταφορικὸν μέσον. Ἡ ἀλματώδης κατ' ἔτος ἀνάπτυξις καὶ ἐπέκτασις τῆς κυκλοφορίας καὶ ἡ συνεχὴς αὐξησις τοῦ πληθυσμοῦ προσδίδουν ζωτικὴν σημασίαν εἰς τὸ καθῆκον αὐτό, τὸ ὁποῖον κατοχυροῦται μὲ ποινικὰς κυρώσεις, ἀλλὰ προϋποθέτει πάντως ὑψηλὴν συνείδησιν προσωπικῆς εὐθύνης.

ε.—Τὸ πέμπτον καθῆκον εἶναι ἡ *ἀ π ο φ υ γ ῇ ἐ ν ο χ λ ή σ ε ω ς τ ῶ ν ἄ λ λ ω ν* εἴτε γενικῶς, εἴτε εἰς περιωρισμένην κλίμακα. Ἐνοχλεῖ τοὺς ἄλλους ὅποιος διαταράσσει τὴν κοινὴν ἡσυχίαν, ὅποιος προκαλεῖ ἐπεισῶδια εἰς μίαν συγκέντρωσιν, ὅποιος προβαίνει εἰς ταραχώδεις ἐκδηλώσεις κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς ἀπεργίας, ὅποιος προκαλεῖ γενικῶς θορύβους, ὅποιος δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνάγκην ἡσυχίας τῶν συγκατοίκων του ἢ τῶν γειτόνων του, ὅποιος βρωμίζει τοὺς κοινοχρήστους χώρους (πάρκα, δρόμους, σταθμοὺς κλπ.), ὅποιος πετᾷ εἰς τὸν δρόμον τοὺς ὀλισθηροὺς φλοιοὺς καρπῶν, ποὺ ἔμπορoῦν νὰ προκαλέσουν δυστυχήματα κλπ.

3. Ἡθικὰ καθήκοντα

Υπάρχουν, τέλος, ὀρισμένα καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ οὐδένᾳ νόμον καὶ ἀπὸ οὐδεμιᾶν διτάξειν ὑπαγορεύονται, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα, ἂν εἴμεθα συνειδητοὶ πολῖται, τὰ ἐκπληροῦμεν εὐχαρίστως αἰσθανόμενοι μάλιστα ἱκανοποίησιν διὰ τὴν ἐκπλήρωσίν των. Τὰ καθήκοντα αὐτὰ εἶναι τὰ λεγόμενα ἠθικὰ καθήκοντα. "Ολοι οἱ εὐπρεπεῖς πολῖται ἀναγνωρίζουν ὅτι ἔχουν καὶ ἠθικὰ καθήκοντα, εἰς τὰς περισσοτέρας δὲ τῶν περιπτώσεων ταῦτα συνίστανται εἰς τὸ νὰ πράττῃ τις ὅ,τι γνωρίζει καὶ θεωρεῖ ὡς καλὸν — νὰ βοηθῇ π.χ. τὸν εὐρισκόμενον εἰς δύσκολον θέσιν ἢ διατρέχοντα κίνδυνον. Τὰ ἠθικὰ καθήκοντα καλύπτουν εὐρύτατον τομέα τῆς ζωῆς καὶ ἐμμέσως ἐπηρεάζουν τὴν πορείαν ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους. Ἡ μὴ ἐκπλήρωσις των δὲν ἐπισύρει ποινὰς στερητικὰς τῆς ἐλευθερίας ἢ χρηματικὰς, ἀλλὰ προκαλεῖ, ἀναλόγως τῆς ἠθικῆς στάθμης τοῦ συνόλου, ἔκπληξιν ἢ ἀποδοκιμασίαν μέχρι καὶ κοινωνικοῦ αποκλεισμοῦ ἐκ μέρους τῶν συμπολιτῶν. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἀκόμη καὶ οἱ ἄγριοι ἔχουν τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνεντίμου διαγωγῆς.

α.—Τὸ πρῶτον κατ' ἐξοχὴν ἠθικὸν καθήκον εἶναι τὸ καθήκον τῆς *συνεχοῦς μορφώσεως*. Δὲν σημαίνει τοῦτο ὅτι πρέπει κανεὶς εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν νὰ μελετᾷ καὶ νὰ δίδῃ ἐξετάσεις. Σημαίνει ἀπλῶς ὅτι ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ πάντοτε τὴν βελτίωσίν του καὶ τὴν καλλιέργειάν του δι' ὅλων τῶν μέσων, δηλαδὴ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητός του. Οἶονδῆποτε ἐπάγγελμα καὶ ἂν ἀσκή κανεὶς δύναται νὰ συνελίξῃ τὸ καλὸν ἔργον τῆς χρησιμοποίησεως καὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ πνεύματός του καὶ τοῦ σώματός του, τῆς ἀποκτήσεως καλῶν συνηθειῶν καὶ τῆς προσκλήσεως γνώσεων.

β.—Τὸ δεύτερον καθήκον εἶναι ἡ *εὐπρεπὴς δημοσίᾳ συμπεριφορά*, τὴν ὁποίαν πλεῖστοι δὲν προσέχουν. Οἱ ἄλλοι δὲν ἐνδιαφέρονται ἰδιαιτέρως πῶς συμπεριφερόμεθα εἰς τὸ σπίτι μας, ἀλλ' ἀσφαλῶς παρατηροῦν τί κάμνομεν, ὅταν τοῦτο τοὺς ἀφορᾷ προσωπικῶς. Ἐριστικὴ καὶ ἐπιθετικὴ συμπεριφορὰ εἰς τὰ λεωφορεῖα, εἰς τοὺς κινηματογράφους, εἰς τὰ θέατρα, εἰς τὰς συναυλίας καὶ εἰς τοὺς δρόμους ἀποτελεῖ παράβασιν τοῦ καθήκοντος ὅπως σεβώμεθα τὴν γαλήνην καὶ τὴν ψυχικὴν ἡρεμίαν τοῦ πλησίον μας. Οἱ οὕτω συμπεριφερόμενοι ἀποδεικνύουν ὅτι ὑστεροῦν εἰς τὸν τομέα τῆς αὐτοκαλλιιεργείας των καὶ ὅτι ὀφείλουν νὰ προσέξουν τὸ μειονέκτημά των τοῦτο.

γ.—Τὸ τρίτον καθήκον κάθε πολίτου εἶναι ἡ *μικρά, ἔστω, ἀποτα-*

μίευσις — ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι σήμερον ἡ μεγίστη πλειονότης τῶν ἐργαζομένων τυγχάνει προστασίας ἔναντι τοῦ γήρατος, τῶν ἀτυχημάτων, τῆς ἀσθενείας καὶ τῆς ἀνεργίας.

δ.— Τὸ τέταρτον καθῆκον εἶναι ἡ ἐξόφλησις τῶν χρεῶν. Δὲν εἶναι κανεὶς ἐγκληματίας ἐὰν ὀφείλῃ εἰς κάποιον πεντακοσίας δραχμάς. Οὔτε θὰ εἶναι ἂν τὸ ὀφειλόμενον ποσὸν εἶναι πολὺ μεγαλύτερον. Ἄν ὅμως δὲν καταβάλλῃ κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ ἐξοφλήσῃ τὸ χρέος του καὶ συνάπτῃ καὶ ἄλλα, θ' ἀρχίσῃ μοιραίως νὰ φθίρῃται τὸ ὄνομά του καὶ νὰ κλονίζεται ἡ πίστις του.

ε.— Τὸ πέμπτον καθῆκον, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ἰδιαιτέρως τὰς πολιτισμένας κοινωνίας, εἶναι ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἡλικιωμένους. Τὰ άτομα, τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν καλοὶ πολῖται εἰς ὅλην τὴν ζωήν, τὰ ὁποῖα εἰργάσθησαν ἀποδοτικῶς καὶ ἀπεδείχθησαν ἱκανὰ ὅπως συντηρήσουν ἑαυτά, ὅταν γηράσουν δικαιούνται νὰ διεκδικήσουν — πέραν τῆς κρατικῆς προστασίας — καὶ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν βοήθειαν ἐκ μέρους ὧν.

στ.— Τὸ ἕκτον καθῆκον εἶναι ὁ σεβασμὸς πρὸς τὰ κοινωφελῆ ἔργα, τὰ ὁποῖα καθιστοῦν μίαν περιοχὴν περισσότερον πολιτισμένην, περισσότερον εὐχάριστον καὶ περισσότερον ἄνετον. Τοιαῦτα («ἔργα») εἶναι τὰ ὑδραγωγεῖα, τὰ ἀποχετευτικά, τὰ ἔργα φωτισμοῦ τῶν δρόμων, αἱ δημόσιαι βιβλιοθῆκαι, τὰ γήπεδα, τὰ πάρκα, αἱ κολυμβητικαὶ δεξαμεναὶ κλπ., τὰ ὁποῖα ὁ συνειδητὸς πολίτης τὰ προσέχει ὥσάν ν' ἀποτελοῦν ἰδιοκτησίαν του, ἀποφεύγων τὴν πρόκλησιν οἰασδήποτε ζημίας ἢ φθορᾶς εἰς αὐτά.

ζ.— Τὸ ἑβδομον καθῆκον ἡθικῆς φύσεως εἶναι ἡ μετὰ προθυμίας προσφορὰ κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν ἐκ μέρους ἐκείνων τῶν πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι δύνανται καὶ ἔχουν τὴν χρονικὴν ἄνεσιν ν' ἀπασχολοῦνται, ἄνευ ἀμοιβῆς, μὲ ἔργα ὠφέλιμα εἰς μερίδα τοῦ συνόλου ἢ εἰς τὸ σύνολον.

η.— Τὸ ὄγδοον καθῆκον ἡθικῆς φύσεως εἶναι ἡ συνδρομὴ τῆς πολιτείας εἰς τὴν προσπάθειάν της διὰ τὴν προστασίαν τῆς φύσεως καὶ τοῦ περιβάλλοντος (τοῦ βιοπεριβάλλοντος) ἐκ τῶν συνεπειῶν τῆς προόδου τῆς τεχνικῆς καὶ ἡ ἀτομικὴ συμβολὴ εἰς τὴν προστασίαν τῆς δημοσίας ὑγείας καὶ καθαριότητος καὶ τὴν ἐν γένει προαγωγὴν τῆς τουριστικῆς καὶ κοινοτικῆς ἀναπτύξεως.

II. ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

Τὰ κόμματα παρουσιάζουν ιδιαίτεραν σπουδαιότητα διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς δημοκρατίας, διότι ὁ ἐκλογικὸς ἀγὼν διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῶν μελῶν τῆς Βουλῆς διεξάγεται, κατὰ κανόνα, μεταξύ αὐτῶν. "Όταν δὲ λέγωμεν κ ὁ μ μ α, ἐννοοῦμεν ἑνωσιν πολιτῶν (συνήθως ὠργανωμένην εἰς σωματεῖον), ἡ ὁποία διαθέτει ὀργάνωσιν γενικῆς φύσεως καὶ ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν διὰ νὰ καταστήσῃ σκοποὺς τοῦ Κράτους τὰς πολιτικὰς τῆς ἐπιδιώξεις.

1.—*Ἱστορικὴ ἐξέλιξις.* Ἡ ὑπαρξίς κομμάτων εἶναι τόσον παλαιά, ὅσον καὶ ὁ πολιτικὸς βίος τῶν λαῶν. Ἡ συνεχὴς διεύρυνσις τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ἡ ὁποία ἀπέληξεν εἰς τὴν καθιέρωσιν τῆς καθολικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κομμάτων καὶ τὴν ἀπόκτησιν παρ' αὐτῶν εὐρείας λαϊκῆς βάσεως. Συνέτεινεν, ἐπίσης, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν των εἰς κόμματα ἀρχῶν, μὲ συγκεκριμένα ἰδεολογικὰ προγράμματα δυνάμενα νὰ προσελκύσουν τὸν ὄγκον τῶν ἐκλογέων, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀρτίαν ὀργάνωσιν των. Τέλος, συνετέλεσεν εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀναγνώρισιν των καὶ ρυθμίσιν των διὰ τοῦ δικαίου, τὸ ὁποῖον, κατ' ἀρχάς, τὰ εἶχεν ἀγνοήσει παρὰ τὴν ὑπαρξίν των καὶ παρὰ τὴν ἀδιαμφισβήτητον ἐπιρροήν των ἐπὶ τοῦ δημοσίου βίου.

Εἰς τὴν σύγχρονον Ἑλλάδα, κόμματα ἐδημιουργήθησαν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος. Τὰ κόμματα ὅμως ταῦτα μέχρι καὶ τῶν ἡμερῶν μας, δὲν ὑπῆρξαν κόμματα ἀρχῶν, ἀλλὰ κόμματα προσωπικά. Ἀπηρτίζοντο ἀπὸ ἄτομα ἀκολουθοῦντα ὀρισμένον ἀρχηγὸν καὶ ἀγωνιζόμενα διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ κατάληψιν τῆς ἀρχῆς. Ἰδεολογικὰ προγράμματα δὲν ὑφίσταντο, ὥστε νὰ ἐπιδιώκεται ἡ πραγματοποίησις των διὰ τῆς καταλήψεως τῆς ἐξουσίας. (Ἐξάίρεσιν ἀπετέλει τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα, τὸ ὁποῖον ἰδρύθη, ὠργανώθη καὶ ἔδρα, ὡς πρακτορεῖον ξένης δυνάμεως). Μοναδικὸς σκοπὸς ἦτο ἡ κατάληψις τῆς ἐξουσίας ὡς ἐξουσίας καὶ ἡ ἀνάληψις τῆς πρωθυπουργίας ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κόμματος. Τὰ Συντάγματά μας, ἐξ ἄλλου, ἡγνῶουν τὰ κόμματα, μόνον δὲ εἰς τὸν Κανονισμὸν τῆς Βουλῆς καὶ εἰς τὴν ἐκλογικὴν νομοθεσίαν — ὡς καὶ εἰς ὀρισμένους νόμους — ἀνεφέροντο τὰ κόμματα.

2.—*Τὰ κόμματα κατὰ τὸ Σύνταγμα.* Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1968 ὄχι μόνον ἀναφέρει εἰς πλεῖστα σημεῖα τὰ κόμματα, ἀλλὰ καὶ ἀφιερώνει

εις αὐτά (εις τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν λειτουργίαν των), ὁλόκληρον ἄρθρον, τὸ ἄρθρον 58. Κατὰ τὸ ἄρθρον τοῦτο δικαίωμα πρὸς ἴδρυσιν πολιτικῶν κομμάτων ἔχουν μόνον πολῖται "Ἕλληνες κεκτημένοι τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα, μόνον δὲ οἱ κατὰ τὰ ἀνωτέρω "Ἕλληνες πολῖται δύνανται νὰ εἶναι καὶ μέλη αὐτοῦ. Τοῦτο εἶναι ἀπολύτως λογικὸν καὶ συνεπές, δεδομένου ὅτι τὰ κόμματα, κατὰ τὸ Σύνταγμα, «διὰ τῆς δράσεώς των ἐκφράζουν τὴν λαϊκὴν θέλησιν». Θὰ ἦτο, συνεπῶς, ἀνακόλουθον νὰ μετέχουν τῶν κομμάτων πρόσωπα, τὰ ὅποια δὲν δύνανται νὰ συμβάλλουν ἀποφασιστικῶς διὰ τῆς ἐνεργείας των εἰς τὴν ἐκφρασιν τῆς λαϊκῆς θελήσεως, ὅπως εἶναι οἱ μὴ κεκτημένοι τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 58 τοῦ Συντάγματος τὰ κόμματα θεωροῦνται ὡς σωματεῖα καὶ πρέπει νὰ ἔχουν καταστατικόν, ὑποβαλλόμενον πρὸς ἐγκρισιν εἰς τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον, δὲν δικαιοῦνται δὲ νὰ μετασχουν ἐκλογῶν ἂν τὸ καταστατικὸν των δὲν ἔχῃ ἐγκριθῇ. Προβλέπει περαιτέρω τὸ Σύνταγμα ὅτι τὰ κόμματα πρέπει νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, ὡς καὶ ὅτι ἡ ἐν γένει ὀργάνωσίς των, τὸ πρόγραμμά των καὶ ἡ δρᾶσίς των πρέπει νὰ διέπωνται ὑπὸ ἐθνικῶν καὶ δημοκρατικῶν ἀρχῶν. Διὰ τῶν διατάξεων τούτων δημιουργοῦνται συγκεκριμέναι ὑποχρεώσεις διὰ τὰ κόμματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ περιεχόμενον τῶν καταστατικῶν των, τὸ ὅποιον θὰ πρέπει νὰ ἀποβλέπη εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἀνωτέρω ὑποχρεώσεων, διότι ἄλλως δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου.

Πρὸς διασφάλισιν τῆς δημοκρατικῆς ὀργανώσεως τῶν κομμάτων, τὸ Σύνταγμα ἐπιβάλλει ὅπως τόσον οἱ ἀρχηγοὶ των, ὅσον καὶ αἱ διοικοῦσαι ἐπιτροπαὶ των ἐκλέγωνται «ὑπὸ ἀντιπροσωπευτικῶν συνελεύσεων τῶν μελῶν». Αἱ συνελεύσεις αὗται, διὰ νὰ ἔχουν πράγματι ἀντιπροσωπευτικὸν χαρακτῆρα, θὰ πρέπει νὰ ἀπαρτίζωνται ὄχι μόνον ἀπὸ κοινοβουλευτικὰ μέλη τοῦ κόμματος (δηλ. τοὺς βουλευτάς του), ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλα πρόσωπα, τὰ ὅποια νὰ ἀναδεικνύωνται ἀπὸ τὰ εἰς τὰς διαφόρους περιφερείας τοῦ Κράτους μέλη τοῦ κόμματος.

Ἡ οἰκονομικὴ διαχείρισις τῶν κομμάτων πρέπει ἐπίσης νὰ περιβάλλεται, κατὰ τὸ Σύνταγμα, ἀπὸ καθεστῶς δημοσιότητος. Πρὸς τοῦτο ὀρίζεται ὅτι τὰ κόμματα ὀφείλουν νὰ τηροῦν βιβλία ἐσόδων καὶ δαπανῶν ὀρίζεται ὅτι τὰ κόμματα ὀφείλουν νὰ τηροῦν βιβλία ἐσόδων καὶ δαπανῶν, εἰς τὰ ὅποια νὰ καταχωρίζωνται αἱ πάσης φύσεως εἰσφοραὶ πρὸς αὐτά, κατονομαζομένων εἰδικῶς καὶ τῶν εἰσφερόντων προσώπων, ὥστε νὰ ἀποκλείεται ἡ ἐξ ἀδήλων πόρων χρηματοδότησις αὐτῶν. Τὸν Φεβρουά-

ριον, ἐξ ἄλλου ἐκάστου ἔτους τὰ κόμματα ὑποχρεοῦνται νὰ δημοσιεύουν τὸν οἰκονομικὸν ἀπολογισμὸν τοῦ προηγουμένου ἔτους, ὥστε οἱ πάντες νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ λαμβάνουν γινῶσιν τῶν στοιχείων τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεώς των.

Ἡ ἐν γένει λειτουργία τῶν κομμάτων τίθεται ὑπὸ τὸν διαρκῆ ἔλεγχον τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, ἔλεγχον ὁ ὅποιος ἀναφέρεται τόσον εἰς τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν, ὅσον καὶ εἰς τὴν καθόλου δραστηριότητα τῶν κομμάτων, ἥτις πρέπει νὰ ἀσκήται ἐντὸς τῶν πλαισίων, τὰ ὅποια τάσσουν τὸ Σύνταγμα, οἱ νόμοι καὶ τὸ καταστατικὸν τοῦ κόμματος. Ἄν τὸ κόμμα παραβῇ τὸ Σύνταγμα ἢ τοὺς νόμους, τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διατάξῃ τὴν διάλυσίν του. Ἄλλ' ἔχει ἐπίσης τὸ δικαίωμα τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον νὰ διατάξῃ τὴν διάλυσιν κόμματος καὶ νὰ τὸ θέσῃ ἐκτὸς νόμου, ὅταν οἱ σκοποὶ ἢ ἡ δραστηριότης του ἀντιτίθενται ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ἢ συγκεκαλυμμένως πρὸς τὸ πολίτευμα ἢ ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος ἢ ἐκθέτουν εἰς κίνδυνον τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τοῦ Κράτους ἢ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν. Ἡ τελευταία αὕτῃ διάταξις ἔχει ληφθῇ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τῆς Δυτικῆς Γερμανίας τοῦ 1949 καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν προστασίαν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τοῦ Κράτους ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν των. Ἡ διάλυσις, ἐξ ἄλλου, κόμματος δι' ἀποφάσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ἔχει ὡς συνέπειαν ὅτι οἱ βουλευταὶ του ἐκπίπτουν τοῦ ἀξιωματός των, αἱ δὲ ἔδραι, τὰς ὁποίας κατεῖχον εἰς τὴν Βουλὴν, παραμένουν κεναὶ μέχρι τέλους τῆς βουλευτικῆς περιόδου, διότι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πληρωθοῦν δι' ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς.

3. — Τὸ καθῆκον συμμετοχῆς εἰς κόμματα. Ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, κατὰ τὸ ἄρθρον 58 τοῦ Συντάγματος, τὰ κόμματα ἐκφράζουν τὴν λαϊκὴν θέλησιν καὶ ὀφείλουν νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, δημιουργεῖται καθῆκον τῶν πολιτῶν ὅπως ὀργανοῦνται εἰς πολιτικὰ κόμματα καὶ συμμετέχουν εἰς ταῦτα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς πραγματοποιήσεως τῆς τοιαύτης ἐπιδιώξεως. Τὸ καθῆκον ὅμως τοῦτο εἶναι ἀπλῶς ἠθικὸν καὶ ὄχι νομικόν. Πράγματι, ἂν ἐδεχόμεθα ὅτι οἱ πολῖται ἔχουν νομικὴν ὑποχρέωσιν νὰ συμμετέχουν εἰς κόμματα, τοῦτο θὰ ἦτο ἀντίθετον πρὸς τὴν ρητὴν διάταξιν τοῦ ἁρθροῦ 58 § 1 τοῦ Συντάγματος, ἡ ὁποία ὀρίζει ὅτι «Ἕλληνες πολῖται ἔχοντες τὸ δικαίωμα

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πνευματικὴ ὀριμότης θεωρεῖται κατὰ κανόνα ἀποκτηθεῖσα ἅμα τῇ συμπληρώσει ὀρισμένης ἡλικίας (περὶ τὸ 21ον ἔτος), ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος πληροῦται, ὅταν ὁ νομοθέτης ἀναγνωρίζῃ τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα εἰς πάντας τοὺς ἔχοντας τὴν ἡλικίαν ταύτην πολίτας.

Τὸ Σύνταγμα ρητῶς καθιερώνει τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν διὰ τοῦ ἄρθρου 56 αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ὄχι μόνον προβλέπει ὅτι ἡ ἐκλογὴ τῶν βουλευτῶν πραγματοποιεῖται δι' ἀμέσου, καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας, ἀλλὰ καὶ προσδιορίζει εἰδικώτερον ὅτι δικαίωμα ψήφου ἔχουν οἱ συμπληρώσαντες τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας των πολῖται. Θεσπίζονται οὕτω δύο μόνον προσόντα διὰ τὸν ἐκλογέα, ἥτοι ἀφ' ἐνὸς ἡ ἐλληνικὴ ἰθαγένεια καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἡλικία τῶν 21 ἐτῶν συμπεπληρωμένων. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ προσὸν τῆς ἰθαγενείας, τὸ Σύνταγμα δὲν κάμνει διάκρισιν ἐν σχέσει μὲ τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκτίθη ἡ ἰθαγένεια· συνεπῶς, ἔχουν ἐξ ἴσου τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα τόσον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπέκτησαν τὴν ἰθαγένειαν διὰ τῆς καταγωγῆς (ὡς τέκνα Ἑλλήνων πολιτῶν) ὅσον καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀπέκτησαν διὰ γάμου, διὰ πολιτογραφήσεως ἢ καὶ δι' ἄθροας πολιτοποιήσεως (ἡ ὁποία ἐπέρχεται εἰς περίπτωσιν προσκτήσεως νέων ἑδαφῶν). Τοῦτο, ἄλλωστε, ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀντιπαραβολὴν τῆς διατυπώσεως τοῦ ἄρθρου 56 πρὸς ἐκείνην τοῦ ἄρθρου 61, τὸ ὁποῖον προβλέπει ὅτι κατ' ἐξαιρέσιν οἱ ἀποκτήσαντες διὰ γάμου ἢ πολιτογραφήσεως τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταὶ πρὸ τῆς παρόδου δεκαετίας ἀπὸ τοῦ γάμου ἢ τῆς πολιτογραφήσεως. Ὡς πρὸς τὸ προσόν, ἐξ ἄλλου, τῆς ἡλικίας τῶν 21 ἐτῶν, αὕτη πρέπει νὰ εἶναι συμπεπληρωμένη κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς διενεργείας τῶν ἐκλογῶν.

Πρὸς τὴν καθιέρωσιν τῆς καθολικότητος τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος δὲν ἀντίκειται ἡ στέρησις ὀρισμένων προσώπων τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου, εἴτε λόγῳ ἠθικῆς ἀναξιοῦτος, εἴτε λόγῳ πνευματικῆς ἀνικανότητος. Οὕτω, κατὰ τὸ Σύνταγμα, στεροῦνται τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου οἱ καταδικασθέντες εἰς οἰανδήποτε ποινὴν διὰ πράξεις ἢ ἐνεργείας στρεφόμενας κατὰ τοῦ κρατοῦντος πολιτειακοῦ ἢ κοινωνικοῦ καθεστώτος, ἐνῶ κατὰ τὴν νομοθεσίαν στεροῦνται τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου οἱ καταδικασθέντες εἰς ὀρισμένας ποινάς, οἱ ὑπόδικοι ἐπὶ κακουργήματι, οἱ παραπεμφθέντες εἰς δίκην ἐπὶ λιποταξίᾳ καὶ οἱ στερηθέντες τῆς ἐλευθερίας διαχειρίσεως τῆς περιουσίας των ἐφ' ὅσον ἐτέθησαν διὰ

δικαστικῆς ἀποφάσεως, εἴτε ὑπὸ δικαστικὴν ἀπαγόρευσιν, εἴτε ὑπὸ δικαστικὴν ἀντίληψιν.

Διὰ τὰ δύναται ὁμοίως ὁ ἐκλογεὺς νὰ προσέλθῃ ἐκάστοτε εἰς τὰς κάλπας καὶ νὰ ψηφίσῃ, πρέπει νὰ ἐκπληρώσῃ μίαν διατύπωσιν : νὰ ἐγγραφῇ εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους. Οἱ ἐκλογικοὶ κατάλογοι ἀποβλέπουσι εἰς τὸν ἐκ τῶν προτέρων καθορισμὸν τῶν δικαιουμένων νὰ ψηφίσουν, ὥστε νὰ ἀποφεύγεται οἰαδήποτε πλαστοπροσωπεία ἢ νοθεία, εἶναι δὲ διαρκεῖς, δηλ. ἔτοιμοι ἐκ τῶν προτέρων καὶ δὲν συντάσσονται ἐπὶ τούτῳ, ὡς αἰεὶ πρόκειται νὰ διενεργηθοῦν ἐκλογαί. Ἡ σύνταξις τῶν πραγματοποιοειῖται κατὰ διαδικασίαν, τὴν ὁποίαν ὀρίζει ὁ νόμος, κατ' ἔτος δὲ ὑποβάλλονται εἰς ἀναθεώρησιν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, μὲ τὸν σκοπὸν ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ἐγγραφοῦν εἰς αὐτοὺς οἱ ἐν τῷ μεταξὺ ἀποκτήσαντες τὰ προσόντα τοῦ ἐκλογέως, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ διαγραφοῦν ἐξ αὐτῶν ὅσοι ἀπώλεσαν τὰ προσόντα ταῦτα προσωρινῶς ἢ διαρκῶς.

2. — *Σημασία τῶν ἐκλογῶν.* Μεγίστη εἶναι ἡ σημασία τῶν ἐκλογῶν. Διότι δι' αὐτῶν, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι καθιεροῦνται ἡ καθολικότης τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, προσδίδεται οὐσιαστικὸν περιεχόμενον εἰς τὴν δημοκρατικὴν ἀρχήν, ἢ, ἄλλως, τὴν ἀρχὴν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Διὰ τῶν ἐκλογῶν ὁ λαὸς ὄχι μόνον ἀναδεικνύει τοὺς ἀντιπροσώπους του, οἱ ὅποιοι θὰ ἀπαρτίσουν τὴν Βουλὴν καὶ θὰ ἀσχοληθοῦν κυρίως μὲ τὸ νομοθετικὸν ἔργον, ἀλλ' ἀναδεικνύει ἐμμέσως καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ἀφοῦ αὕτη πρέπει εἴτε νὰ προέρχεται ἐκ τοῦ διαθέτοντος τὴν ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν εἰς τὴν Βουλὴν κόμματος, εἴτε νὰ στηρίζεται εἰς συνασπισμὸν κομμάτων διαθέτοντα τὴν ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν εἰς τὴν Βουλὴν, πρέπει δὲ ὅπωςδήποτε νὰ ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς διὰ τὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν ἀρχήν.

Ἡ τοιαύτη σημασία τῶν ἐκλογῶν διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῆς δημοκρατίας δικαιολογεῖ καὶ τὸ καθῆκον τῶν πολιτῶν ὅπως συμμετέχουν εἰς ταῦτας. Τὸ δὲ καθῆκον τοῦτο ὑπογραμμίζει ἰδιαιτέρως τὸ Σύνταγμα, διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθρ. 56 § 4, ἡ ὁποία καθιστᾷ ὑποχρεωτικὴν τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος.

3. — *Ἐκλογικὰ συστήματα.* Αἱ ἐκλογαὶ διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῶν μελῶν τῆς Βουλῆς διεξάγονται ἐπὶ τῇ βάσει ἐκλογικοῦ τινος συστήματος. Εἶναι δὲ ἐκλογικὸν σύστημα ἡ μέθοδος, διὰ τῆς ὁποίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δοθεισῶν ψήφων εἰς ἐκάστην ἐκλογικὴν περιφέρειαν, κατανέμονται

αί εἰς αὐτὴν ἀντιστοιχοῦσαι βουλευτικαὶ ἔδραι καὶ ἐπιλέγονται οἱ ἐκ τῶν ὑποψηφίων καταλαμβάνοντες ταύτας.

Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα παρουσιάζει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος καὶ τῆς δημοκρατίας. Διότι ἐκ τῆς υἱοθετήσεως τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ συστήματος ἐξαρτῶνται δύο τινά : ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ συγκρότησις τοῦ Κοινοβουλίου κατὰ τρόπον ἀπηχοῦντα, ὅσον τὸ δυνατόν ἀρτιώτερον, τὰ φρονήματα τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ δημιουργία ἐντὸς αὐτοῦ ὁμοιογενοῦς πλειονοψηφίας, ἡ ὁποία νὰ δύναται νὰ στηρίξῃ σταθεράν Κυβέρνησιν.

"Απειρα εἶναι τὰ ἐκλογικὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν κατὰ καιροὺς ἐπινοηθῇ, ἀλλὰ καὶ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὰ διάφορα Κράτη. Κατὰ βάσιν ὅμως τὰ συστήματα ταῦτα εἶναι δυνατόν νὰ ἐνταχθοῦν εἰς δύο ὁμάδας, τὰ πλειονοψηφικὰ καὶ τὰ ἀναλογικὰ.

Τὰ πλειονοψηφικὰ συστήματα εἶναι κατὰ βάσιν δύο, τὸ τῆς ἀπολύτου καὶ τὸ τῆς σχετικῆς πλειονοψηφίας. Κατὰ τὸ πρῶτον, τὸ τῆς ἀπολύτου, θεωρεῖται ἐπιτυχὴν ὁ ὑποψήφιος ἢ ὁ συνδυασμός, ὁ ὁποῖος συνεκέντρωσε τοὐλάχιστον τὸ ἡμισυ πλέον μιᾶς τῶν ἐγκύρων ψήφων εἰς τὴν οἰκείαν περιφέρειαν. Κατὰ τὸ δεύτερον σύστημα, τὸ τῆς σχετικῆς πλειονοψηφίας, ἐπιτυχὴν θεωρεῖται ὁ ὑποψήφιος ἢ ὁ συνδυασμός, ὁ ὁποῖος συνεκέντρωσε περισσοτέρας ψήφους ἐν συγκρίσει πρὸς ἕνα ἕκαστον κεχωρισμένως ἐκ τῶν ἀντιπάλων του εἰς τὴν οἰκείαν ἐκλογικὴν περιφέρειαν.

Τὰ πλειονοψηφικὰ συστήματα δὲν εἶναι μόνον τὰ ἀπλούστερα, ἀλλὰ παρουσιάζουν καὶ τὸ βασικὸν πλεονέκτημα ὅτι συντελοῦν εἰς τὴν δημιουργίαν ἰσχυρῶν πλειονοψηφιῶν εἰς τὸ Κοινοβούλιον, κατ' ἀκολουθίαν δὲ τούτου καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν βιωσίμων Κυβερνήσεων. Εὐνοοῦν τὸν περιορισμὸν τοῦ ἐκλογικοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ δύο κομμάτων, ὥστε νὰ ἀποφεύγεται ἡ κατάρτησις τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας εἰς πληθώραν κομμάτων καὶ κομματιδίων, ἡ ὁποία ἔχει, συνηθέστατα, δυσαρέστους ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς ὁμαλῆς ἐξελέξεως τοῦ πολιτικοῦ βίου. Συγχρόνως ὅμως παρουσιάζουν καὶ τὸ βασικὸν μειονέκτημα ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ των δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς συγκρότησιν τοῦ Κοινοβουλίου κατὰ τρόπον μὴ ἀντικατοπτρίζοντα τὰς πολιτικὰς κατευθύνσεις τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος.

Ἡ τελευταία αὕτη διαπίστωσις ὑπῆρξεν ἐκείνη, ἡ ὁποία ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐπινόησιν τῶν ἀναλογικῶν συστημάτων, διὰ τῶν

ὁποίων ἐπιδιώκεται ὅπως ἐκπροσωποῦνται εἰς τὸ Κοινοβούλιον ὅλοι αἱ ἀξιόλογοι πολιτικαὶ κατευθύνσεις, ὥστε τὸ Κοινοβούλιον νὰ ἀποτελεῇ τὴν «ἐν μικρῷ εἰκόνα τοῦ λαοῦ». Κατὰ τὰ ἀναλογικὰ συστήματα, ἐπὶ τῇ βάσει διαφόρων ἀριθμητικῶν συνδυασμῶν (ἐνίοτε πολυπλόκων), αἱ ἔδραι ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας κατανέμονται ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ψήφων, τὰς ὁποίας συνεκέντρωσεν εἰς αὐτὴν ἕκαστος κομματικὸς συνδυασμός, εἰς τρόπον ὥστε τὸ Κοινοβούλιον νὰ συγκροτῇται ἐκ μελῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ διάφορα κόμματα κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐκλογικῆς δυνάμεως τῶν.

Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα δὲν περιέχει διάταξιν ὡς πρὸς τὸ ἐκλογικὸν σύστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον θὰ διενεργοῦνται αἱ ἐκλογαί, ἀλλ' ἐπαφίεται δι' αὐτὸ εἰς τὸν νόμον. Ἀσχέτως ὅμως συστήματος, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ υἱοθετηθῇ, ὁ νομοθέτης ὑπόκειται, ἐκ τοῦ ἄρθρ. 57 § 6 τοῦ Συντάγματος, εἰς ἓνα οὐσιαστικὸν περιορισμὸν : κατ' αὐτὸν δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκπροσώπησις εἰς Βουλὴν κόμματος ἢ συνασπισμοῦ κομμάτων ἂν δὲν συνεκέντρωσεν ὀρισμένον ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐγκύρων ψηφοδελτίων. Τὸ ποσοστὸν τοῦτο ἀφίνεται νὰ καθορισθῇ εἰδικώτερον ἀπὸ τὸν ἐκλογικὸν νόμον, ἐντὸς ὅμως τῶν πλαισίων, τὰ ὁποῖα θέτει τὸ Σύνταγμα καὶ τὰ ὁποῖα καθορίζονται ἀπὸ αὐτὸ εἰς 10% ἕως 16,66% διὰ τὰ κόμματα καὶ εἰς 25% ἕως 33,33% διὰ τοὺς συνασπισμοὺς κομμάτων.

Παρὰ ταῦτα τὸ Σύνταγμα ἐπιβάλλει τὴν υἱοθέτησιν ἀναλογικοῦ συστήματος διὰ τὴν ἀνάδειξιν μιᾶς κατηγορίας βουλευτῶν : τῶν βουλευτῶν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ ἄρθρ. 57 § 4, ἀναδεικνύονται ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν καὶ τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι κατώτερος τοῦ ἐνὸς ἑκτοῦ, οὔτε μεγαλύτερος τοῦ ἐνὸς πέμπτου τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Πράγματι τὸ Σύνταγμα ὀρίζει ὅτι οὗτοι ἐκλέγονται «κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐκλογικῆς δυνάμεως ἐκάστου κόμματος».

IV. ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΙΣ

“Ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ κοινῆς γνώμης ἐννοοῦμεν τὴν συνισταμένην τῶν ἀντιλήψεων καὶ ἀπόψεων ἐπὶ διαφόρων θεμάτων, αἱ ὁποῖαι διαμορφοῦνται καὶ ἐπικρατοῦν ἐκάστοτε εἰς τὴν κοινωνίαν. Αἱ τοιαῦται ἀντιλήψεις καὶ ἀπόψεις ἀφ' ἐνὸς μὲν εἶναι μεταβληταί, ἀφ' ἑτέρου δὲ

δὲν εἶναι — καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι — κοιναὶ εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας. Εἶναι αἱ ἀπόψεις τῆς πλειονότητος τῶν μελῶν της, διότι εἶναι ἀδύνατον ἀκόμη καὶ νὰ φαντασθῇ κανεὶς ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, τῆς ὁποίας ὅλα τὰ μέλη συμφωνοῦν ἀπολύτως μεταξὺ τῶν, ἔστω καὶ ἐπὶ ἐνὸς συγκεκριμένου θεμάτων.

Σπουδαιότατον εἶναι τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον διαδραματίζει ἡ κοινὴ γνώμη εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς δημοκρατίας. Διότι, ἀφοῦ ἡ δημοκρατία εἶναι τὸ πολίτευμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον στηρίζεται εἰς τὴν διὰ τῆς ψήφου ἐκάστοτε ἐκδηλουμένην κυριαρχίαν τοῦ λαοῦ, αὐτονόητον εἶναι ὅτι αἱ κρατοῦσαι, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διενεργείας τῶν ἐκλογῶν, ἀντιλήψεις καὶ ἀπόψεις εἰς τὴν κοινωνίαν ἀσκοῦν ἀποφασιστικὴν ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἔκβασιν τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος. Ἀλλὰ καὶ πέραν τῶν ἐκλογῶν — αἱ ὁποῖαι ἄλλωστε, δὲν διεξάγονται κατὰ βραχέα χρονικὰ διαστήματα — ἡ ἐκάστοτε διαμορφουμένη κοινὴ γνώμη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγνοῖται ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνως κυβερνῶντας τὸ Κράτος, ἰδίως ὅταν πρόκειται περὶ ζωτικῆς σημασίας θεμάτων.

1. Ἡ σημασία τῆς ἐνημερώσεως τοῦ λαοῦ.— Ἡ ἐπιρροή, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη διαμόρφωσις τῆς κοινῆς γνώμης τόσο διὰ τὴν ἔκβασιν τῶν ἐκάστοτε διενεργουμένων ἐκλογῶν, ὅσον καὶ διὰ τὴν ὑπὸ τῶν κυβερνῶντων ἀντιμετώπισιν διαφόρων ζητημάτων, ὑπογραμμίζει τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ἡ πλήρης καὶ ἀκριβὴς ἐνημέρωσις τοῦ λαοῦ. Εἶναι, πράγματι, ἐπιβεβλημένον ὅπως ὁ λαὸς κατατοπίζεται ἐπὶ τῶν διαφόρων θεμάτων καὶ προβλημάτων, τὰ ὁποῖα τὸν ἀπασχολοῦν καὶ τὸν ἐνδιαφέρουν καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀντιμετώπισις, κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τρόπον, εἶναι δυνατὸν νὰ κρίνῃ τὸ μέλλον τόσο τῆς κοινωνικῆς ὁλότητος, ὅσον καὶ τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα τὴν συναπαρτίζουν.

Διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ὅμως ἡ ὀρθὴ ἐκάστοτε κρίσις τοῦ λαοῦ, ἐν τῷ μέτρῳ βεβαίως τοῦ ἀνθρωπίνως ἐφικτοῦ, πρέπει ἡ ἐνημέρωσις αὐτοῦ ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων πρὸς τοῦτο παραγόντων νὰ εἶναι ὄχι μόνον πλήρης, ἀλλὰ καὶ ἀκριβὴς. Διότι, ἂν δὲν παρέχωνται εἰς τὸν λαὸν σαφῆ καὶ ἀκριβῆ πληροφοριακὰ στοιχεῖα, μοιραίως θὰ δημιουργηθοῦν εἰς αὐτὸν σφαλεραί ἢ πεπλανημέναι ἐντυπώσεις, αἱ ὁποῖαι δυνατὸν νὰ συντελέσουν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς γνώμης κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ προκαλέσῃ δυσχερεστους ἢ καὶ καταστρεπτικὰς διὰ τὴν κοινωνικὴν ὁλότητα ἐξελίξεις. Ἡ πλήρης γνώσις τῆς πραγματικότητος ἀποτελεῖ

στοιχεῖον βασικῆς σημασίας διὰ τὴν ὀρθὴν καὶ κατὰ τρόπον ἀνταποκρι-
νόμενον πρὸς τὸ ἀληθές συμφέρον τοῦ συνόλου διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς
γνώμης. Καὶ ἐπιτρέπει, εἰς ὅσῃ ἔκτασιν εἶναι τοῦτο δυνατόν, τὴν ἐπι-
κράτησιν τῆς δημαγωγίας εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πολιτικοῦ βίου.

2. Παράγοντες διαμορφώσεως τῆς κοινῆς γνώμης.—Οἱ παράγον-
τες, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ συντελέσουν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς
γνώμης πρὸς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν κατεύθυνσιν, συνάπτονται καὶ πρὸς
τὰ ἑκάστοτε ὑπὸ κρίσιν θέματα. Πράγματι, ὠρισμένα ἐκ τούτων συγ-
κινοῦν ἰδιαιτέρως τὴν κοινήν γνώμην καὶ προκαλοῦν τὰς ἀμέσους ἀντι-
δράσεις της, ἐνῷ ἄλλα τὴν ἀπασχολοῦν πολὺ ὀλιγότερον ἢ, ἐνίοτε, τὴν
ἀφήνουν ἀδιάφορον. Ἡ τοιαύτη, ἐξ ἄλλου, γενικωτέρα τοποθέτησις τῆς
κοινῆς γνώμης, ἔναντι τῶν διαφορῶν θεμάτων δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ εἰς ὅλα
τὰ κράτη. Ποικίλλει ἀπὸ κράτους εἰς κράτος, ἀναλόγως τῶν κρατουσῶν
εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν εἰδικῶν συνθηκῶν. Οὕτω λ.χ. τὸ φυλετικὸν πρόβ-
λημα εἶναι ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν ζυηρότατα τὴν κοινήν
γνώμην εἰς τὰς Ἑλ. Πολιτείας, ἐνῷ τὴν ἀφήνουν ἀδιάφορον εἰς τὴν Ἐλ-
λαδίαν καὶ εἰς πλείστα τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ὅπου ἄλλα προβλήματα,
πολιτικά, οἰκονομικά καὶ κοινωνικά ἀπορροφοῦν τὸ ἰδιαίτερον ἐνδια-
φέρον της.

Τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ καὶ ἡ κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ διάρθρωσις τῆς χώρας ἀποτελοῦν γενικωτέρας σημασίας παράγοντας, οἱ ὅποιοι συντελοῦν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς γνώμης. Πέραν ὅμως τούτων καὶ ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε παρουσιαζομένων θεμάτων ὑπηρετῶνται καὶ ἄλλοι εἰδικώτεροι παράγοντες. Οὕτω, ὑπάρχουν θέματα ἐπὶ τῶν ὁποίων σπουδαίαν ἐπιρροὴν ἀσκοῦν αἱ ἀπόψεις συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων ἢ ἄλλα διὰ τὰ ὅποια ἐπιδρῶν ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη γνώμη προσωπικοτήτων τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ἀκόμη δὲ καὶ αἱ συνθῆκαι αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν, εἰς δεδομένην στιγμὴν, εἰς ὁρισμένον τομέα τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ἡ ἐκ τοῦ Συντάγματος προ-στασία τῆς ἐλευθερίας τῆς πνευματικῆς κινήσεως ὑπὸ τὰς διαφόρους αὐτῆς μορφὰς ἀποτελεῖ στοιχεῖον, τὸ ὅποion συντελεῖ εἰς τὴν διάδοσιν τῶν τοιοῦτων γνωμῶν καὶ ἀπόψεων καὶ τὴν ἀνάλογον διαμόρφωσιν τῆς κοι-νῆς γνώμης.

3. Τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως.—Εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς γνώμης χρησιμεύουν ἰδίως τὰ μέσα τῆς μαζικῆς ἐνημερώσεως, ὅπως ὁ Τύπος, τὸ ραδιόφωνον, ἡ τηλεόρασις, ὁ κινηματογράφος καὶ τὸ

θέατρον. Ἐκ τούτων, ἀρχαιότερα εἶναι ὁ Τύπος καὶ τὸ θέατρον (ιδίως δὲ τὸ δεύτερον, ἀριθμοῦν ζῶν ἡλιετιῶν), ἐνῷ τὰ ἄλλα τρία εἶναι δημιουργήματα τοῦ τρέχοντος αἰῶνος, κατὰ τὸν ὅποιον καὶ παρουσίασαν τεραστίαν ἀνάπτυξιν. Ὅλα ἀπευθύνονται εἰς τὸ εὐρύτατον κοινόν, εἶναι δὲ ἰδιαιτέρως κατάλληλα μέσα διὰ τὴν διάδοσιν ἰδεῶν καὶ ἀπόψεων δυναμένον νὰ ἐπηρεάσουν καὶ νὰ διαμορφώσουν τὴν κοινὴν γνώμην.

Ἀναμφισβήτητον ὅμως εἶναι ὅτι ὁ Τύπος — τόσον ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν περιοδικῶν, ὅσον καὶ ὑπὸ ἐκείνην τῶν βιβλίων καὶ τῶν φυλλαδίων — ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον μέσον ὃχι μόνον ἐνημερώσεως, ἀλλὰ καὶ ἐπηρεασμοῦ τῆς κοινῆς γνώμης. Καὶ τοῦτο, διότι τὸ γραπτὸν κείμενον δὲν δημιουργεῖ φευγαλέας μόνον ἐντυπώσεις, ὡς συμβαίνει κατὰ κανόνα μὲ τὰ ἄλλα μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως τοῦ κοινοῦ. Ὁ ἀναγνώστης του ἔχει τὴν εὐχέριαν νὰ τὸ μελετήσῃ μετὰ προσοχῆς καὶ νὰ προσφύγῃ ἐπανειλημμένως εἰς αὐτὸ διὰ νὰ τὸ διεξέλθῃ ἐκ νέου καὶ διὰ νὰ προσπαθήσῃ ἐνδεχομένως νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰς ἀπόψεις καὶ τὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον του, ὑποβάλλων αὐτὰς καὶ εἰς κριτικὴν βάσανον. Ἀποτελεῖ οὕτως ὁ Τύπος τὸ πλεόν ἀποτελεσματικὸν μέσον διὰ τὴν διάδοσιν ἰδεῶν καὶ τὴν διὰ τούτων διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς γνώμης, δι' αὐτὸ δὲ καὶ εἶναι ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας συνταγματικῆς προστασίας, εὐρυτέρας τῆς προβλεπομένης διὰ τὰ ἄλλα μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως.

Δὲν πρέπει, ἐξ ἄλλου, νὰ παραβλέπεται ὅτι κυρίως μὲν ὁ Τύπος, εἰς περισσότερον δὲ περιορισμένην κλίμακα τὰ ἄλλα μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, εἶναι δυνατόν, κατὰ τὰς περιστάσεις, νὰ ἀσκήσουν εὐεργετικὴν ἢ ὀλεθρίαν ἐπιρροὴν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς γνώμης. Ὁ κίνδυνος τῆς ὀλεθρίας ἐπιρροῆς ἐντείνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, ἰδίᾳ δὲ ὁ Τύπος, ἔχουν περιέλθει — κατ' ἀκολουθίαν καὶ τῶν σημειωθείσων τεχνικῶν ἐξελίξεων — εἰς χεῖρας πανισχύρων οἰκονομικῶν συγκροτημάτων, διὰ τὰ ὁποῖα μοναδικὸν κίνητρον δραστηριότητος ἀποτελεῖ ἡ πραγματοποίησις κατὰ τὸ δυνατόν μεγαλυτέρων κερδῶν. Ἡ ἐπιδίωξις αὕτη παρασύρει τοὺς ἐπιχειρηματίας εἰς τὴν ἐκάστοτε ἀναζήτησιν καὶ παρεμβολὴν πληροφοριῶν καὶ ἀπόψεων, αἱ ὁποῖαι νὰ εἶναι κατάλληλοι νὰ ἐντυπωσιάσουν τὴν κοινὴν γνώμην, ἔστω καὶ ἂν ἐλάχιστα ἢ οὐδόλως ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πραγματικότητα. Σχηματίζεται οὕτω συχνότατα ψευδὴς καὶ παραπλανητικὴ ἀτμόσφαιρα, ὁδηγοῦσα τὴν κοινὴν γνώμην εἰς

έσφαλμένες κρίσεις και εις συμπεράσματα, τὰ ὅποια πᾶν ἄλλο ἢ θεμελιούνται ἐπὶ πραγματικῶν δεδομένων. Ἡ ἔλλειψις συναισθήματος κοινωνικῆς εὐθύνης τῶν διαθετόντων τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως δημιουργεῖ ὀξὺτατον πρόβλημα εις πλείστας χώρας τοῦ ἐλευθέρου κόσμου καὶ θέτει εις κίνδυνον αὐτὴν ταύτην τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν.

4. *Ἐλευθεροτυπία καὶ δημοσιογραφία.*—Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα κατοχυρώνει τὴν ἐλευθεροτυπίαν διὰ τοῦ ἄρθρ. 14 αὐτοῦ, τὸ ὅποιον ὀρίζει ὅτι «ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος καὶ ἐπιτελεῖ δημοσίαν ἀποστολὴν, συνεπαγομένην δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις, ὡς καὶ εὐθύνην διὰ τὴν συνεπαγομένην δικαιοῦματα καὶ ὑποχρεώσεων του». Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης τίθενται τὰ ὁρθὰ πλαίσια τῆς ἐλευθερίας τοῦ Τύπου, ἡ ἄσκησης τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ λειτουργήματα καὶ πρέπει νὰ ἀποβλέπη εἰς τὴν προστασίαν τοῦ δημοσίου συμφέροντος, ὑπογραμμίζεται δὲ ἡ εὐθύνη, τὴν ὁποίαν ὑπέχει ὁ Τύπος ὡς κύριον μέσον ἐνημερώσεως τῆς κοινῆς γνώμης, διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν δημοσιευμάτων του. Ἡ εὐθύνη αὕτη θεμελιώνει τὴν λήψιν κατασταλτικῶν μέτρων ἐναντίον τοῦ ἐξερχομένου τῶν ὁρίων τῆς ἀποστολῆς τοῦ Τύπου, ὑπὸ τὴν μορφήν ἰδίως ποινικῶν κυρώσεων, ὡρισμένας δὲ περιπτώσεις, ρητῶς κατονομαζομένας εἰς τὸ Σύνταγμα, καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς κατασχέσεως τοῦ ἐντύπου. Ἐξ ἀντιθέτου, τὸ Σύνταγμα ρητῶς ἀπαγορεύει τόσον τὴν λογοκρισίαν, ὅσον καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον, δεδομένου ὅτι ταῦτα δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθερίας τοῦ Τύπου. Κατ' ἐξαίρεσιν ὅμως τὸ Σύνταγμα ἐπιτρέπει τὴν παῦσιν τοῦ ἐντύπου — ἡ ὁποία ἀποτελεῖ προληπτικὸν μέτρον — εἴτε ὡς προσωρινήν, εἴτε καὶ ὡς ὀριστικήν, ἀπαγγελλομένην δὲ πάντοτε διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως, ὅταν ἀπαγγελλοῦν κατ' αὐτοῦ ἀλλεπάλληλοι καταδίκες δι' ὠρισμένα ἀξιοποινα ἀδικήματα, εἰδικώτερον δὲ διὰ τὰ ἀδικήματα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια συνεπάγονται κατὰσχεςιν, ὡς καὶ δι' ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων προσβάλλεται ὁ ἰδιωτικὸς ἢ ὁ οἰκογενειακὸς βίος.

Διὰ τοῦ θεσμικοῦ Ν.Δ. 346/1969 «Περὶ Τύπου» ρυθμίζονται, βάσει τοῦ Συντάγματος, ἅπαντα τὰ θέματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Τύπου, τὴν ἐκδοσιν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, τὸν οἰκονομικὸν ἔλεγχον τῶν ἐπιχειρήσεων Τύπου καὶ τὰ διὰ τοῦ Τύπου διαπραττόμενα ἀδικήματα.

Ἡ ἀπαγόρευσις τῶν προληπτικῶν μέτρων ἰσχύει μόνον διὰ τὸν

Τύπον. Τοὺναντίον ἐπὶ τῶν ἄλλων μέσων μαζικῆς ἐνημερώσεως ἐπιτρέπονται προληπτικὰ μέτρα, δεδομένου ὅτι ἡ τελευταία παράγραφος τοῦ ἄρθρ. 14 τοῦ Συντάγματος ὀρίζει ὅτι αἱ προστατευτικαὶ διὰ τὸν Τύπον διατάξεις δὲν ἰσχύουν διὰ τὸν κινηματογράφον, τὰ δημόσια θεάματα, τὴν φωνογραφίαν, τὴν ραδιοφωνίαν, τὴν τηλεόρασιν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα παρεμφερῆ μέσα μεταδόσεως λόγου ἢ παραστάσεως.

Ἐν ὅψει τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Τύπος ἐπιτελεῖ λειτουργήματα, τὸ Σύνταγμα λαμβάνει εἰδικὴν πρόνοιαν καὶ διὰ τὰ πρόσωπα τὰ ἀσκοῦντα τὸ λειτουργήμα τοῦτο, τοὺς δημοσιογράφους, προβλέπον (ἄρθρ. 14 § 11) ὅτι «νόμος ὀρίζει τὰ προσόντα, τοὺς ὅρους καὶ τοὺς δεοντολογικοὺς κανόνας ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος». Δὲν εἶναι πράγματι, νοητὸν τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἀσκοῦν τὸ δημοσιογραφικὸν ἐπάγγελμα, εἴτε ὡς ἐκδότες, εἴτε ὡς συντάκται, νὰ μὴ συγκεντρώνουν ὠρισμένα προσόντα καὶ νὰ μὴ παρέχουν ὠρισμένα ἐχέγγυα ἥθους καὶ ἀκεραιότητος, συγχρόνως δὲ καὶ νὰ μὴ συμμορφοῦνται, κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματός των, πρὸς ὠρισμένους δεοντολογικοὺς κανόνας. Τὴν πρόνοιαν ταύτην ἐπιβάλλει τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Τύπος ἀσκεῖ σημαντικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς γνώμης, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπεται νὰ ἀσκοῦν τὸ δημοσιογραφικὸν λειτουργήμα πρόσωπα ἀκατάλληλα πρὸς τοῦτο καὶ δυνάμενα νὰ ἀσκήσουν φθοροποιὸν ἐπίδρασιν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην.

5. *Πολῖται καὶ Τύπος.*—Ἐξ ὅσων ἐλέχθησαν, εὐκόλον εἶναι νὰ καταλήξῃ τις εἰς συμπεράσματα ἐν σχέσει πρὸς τὴν στάσιν, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλεται νὰ ἀκολουθοῦν οἱ πολῖται ἔναντι τοῦ Τύπου. Διότι, ἐφ' ὅσον ὁ Τύπος διευθύνεται, κατὰ κανόνα, ἀπὸ μεγάλας οἰκονομικᾶς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι θέτουν εἰς πρωταρχικὴν μοῖραν, ἐν παραβολῇ πρὸς τὸ δημόσιον συμφέρον, τὰ ἴδια αὐτῶν συμφέροντα, ὁ πολίτης πρέπει νὰ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐπιφυλακτικὸς ἔναντι τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Τύπου. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ σπεύδῃ νὰ τὰ υἱοθετῇ ὡς ἀνταποκρινόμενα πλήρως πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἀντιθέτως, πρέπει νὰ τὰ ὑποβάλλῃ εἰς προσεκτικὴν βάσανον καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ διαπιστώσῃ κατὰ πόσον ἀνταποκρίνονται ἢ ὅχι πρὸς τὰ πραγματικὰ δεδομένα. Ἄν δὲν τὸ πράττῃ, διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ παρασυρθῇ εἰς πεπλανημένας ἐντυπώσεις καὶ ἰδέας, διὰ τὰς ὁποίας, ὅταν μετανόησῃ καὶ συλλάβῃ τὴν ἀλήθειαν, θὰ εἶναι ἴσως πλέον ἀργά. Διότι θὰ ἔχῃ ἐνεργήσῃ κατὰ τρόπον ἀντίθετον καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς κοινωνικῆς ὁλότητος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ πραγματικὸν συμφέρον.

1. Ποῦ στηρίζεται ἡ λειτουργία τῆς δημοκρατίας ;
2. Ποῖος ὁ ἀπαραίτητος ὅρος λειτουργίας τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ;
3. Ποῖα εἶναι τὰ θεμελιώδη δικαιώματα τοῦ πολίτου ;
4. Ποῖα εἶναι τὰ πολιτικά δικαιώματα ;
5. Ποῖαι αἱ κατηγορίαι καθήκοντων τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν ;
6. Ποῖα τὰ καθήκοντα πρὸς τὸ Κράτος ;
7. Πῶς ἐκπληροῦνται τὸ καθήκον τῆς υπερασπίσεως τῆς Πατρίδος ;
8. Τί εἶναι τὸ καθήκον τῆς πίστεως πρὸς τὴν Πατρίδα ;
9. Τί σημαίνει ὑπακοή εἰς τοὺς νόμους ;
10. Τί σημαίνει συνεισφορά εἰς τὰ δημόσια βάρη ;
11. Ποῖα ἡ σημασία τοῦ καθήκοντος ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ;
12. Διὰ ποίου τρόπου ὁ πολίτης συμβάλλει εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης ;
13. Ποῖον τὸ καθήκον τῆς στοιχειώδους μορφώσεως ;
14. Πῶς ὁ πολίτης δύναται νὰ προστατεύσῃ ἐμμέσως τὴν ὑγείαν τοῦ συνόλου ;
15. Ποῖα τὰ προσωπικά καθήκοντα ;
16. Τί εἶναι τὸ καθήκον ἀσκήσεως ἐνὸς ἐπαγγέλματος ;
17. Τί εἶναι τὸ καθήκον προλήψεως ἢ ματαιώσεως ἐνὸς ἐγκλήματος καὶ τί τὸ καθήκον ἀμύνης ;
18. Ποῖα τὰ καθήκοντα τῶν πολιτῶν ὡς γονέων ;
19. Τί ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν τήρησιν τοῦ Κώδικος Ὀδικῆς Κυκλοφορίας ;
20. Πότε ἐνοχλοῦμεν τοὺς ἄλλους ;
21. Τί καλοῦμεν ἡθικὸν καθήκον ;
22. Ποῖα τὰ ἡθικά καθήκοντα ;
23. Τί σημαίνει εὐπρεπὴς δημοσία συμπεριφορά ;
24. Ποῖα εἶναι κοινωφελῆ ἔργα καὶ ποῖον τὸ πρὸς αὐτὰ καθήκον μας ;
25. Τί καλεῖται κόμμα ;
26. Τί συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κομμάτων ;
27. Ποῖαι αἱ προϋποθέσεις ιδρύσεως καὶ λειτουργίας πολιτικῶν κομμάτων ;
28. Ποῖαι αἱ ὑποχρεώσεις τῶν κομμάτων ;
29. Ποῖων κομμάτων ἀπαγορεύεται ἡ ἵδρυσις ;
30. Ὑφίσταται περιορισμὸς συμμετοχῆς εἰς κόμματα ;
31. Τί καλεῖται ἐκλογικὸν σῶμα ;
32. Πότε ἡ ψηφοφορία λέγεται καθολική ;
33. Ποῖα προσόντα πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ ἐκλογεὺς ;
34. Ποῖοι στεροῦνται τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου ;
35. Ποῖος ὁ σκοπὸς συντάξεως ἐκλογικῶν καταλόγων ;
36. Τί εἶναι αἱ ἐκλογαί ;
37. Ποῖα ἡ σημασία τῶν ἐκλογῶν ;
38. Πῶς διεξάγονται αἱ ἐκλογαί ;
39. Τί εἶναι ἐκλογικὸν σύστημα ;
40. Ποῖα ἡ σημασία τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος ;
41. Τί εἶναι πλειονοψηφικὸν σύστημα ;
42. Τί εἶναι ἀναλογικὸν σύστημα ;

43. Τί απαιτεῖται διὰ τὴν ἐκπροσώ-
πησιν εἰς τὴν Βουλὴν κόμματος
ἢ συνασπισμοῦ κομμάτων ;
44. Τὸ Σύνταγμα εἰς ποίαν περί-
πτωσιν ἀναφέρει τὸ εἶδος τοῦ
ἐκλογικοῦ συστήματος ;
45. Τί καλεῖται κοινὴ γνώμη ;
46. Ποία ἡ σημασία τῆς ἐνημερώ-
σεως τοῦ λαοῦ ;
47. Πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ ἐνημέ-
ρωσις τοῦ λαοῦ ;
48. Ποιοὶ οἱ παράγοντες διαμορφώ-
σεως τῆς κοινῆς γνώμης ;
49. Ποῖα τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημε-
ρώσεως ;
50. Δύναται ὁ Τύπος νὰ ἐπηρεάσῃ
τὴν κοινὴν γνώμην καὶ διατί ;
51. Διατί σήμερον ὑφίσταται κίν-
δυνος ἐλευθρίας ἐπιρροῆς τοῦ
Τύπου ;
52. Πῶς κατοχυροῦται ἡ ἐλευθερο-
τυπία ;
53. Ἐπιτρέπεται ἡ λογοκρισία καὶ
ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τοῦ Τύ-
που ;
54. Πότε καὶ πῶς ἐπιτρέπεται ἡ
παῦσις ἐνὸς ἐντύπου ;
55. Ποία ἡ πρόνοια τοῦ νόμου διὰ
τοὺς δημοσιογράφους ;
56. Ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ στάσις
τοῦ πολίτου ἔναντι τῶν δημο-
σιευμάτων τοῦ Τύπου ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΧ

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Τὸ Κράτος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἔχει ἐπωμισθῇ καθήκοντα ζωτικῆς σημασίας, ἣ ἐκπλήρωσις τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὸν λόγον ὑπάρξεώς του ὡς ἠθικῆς προσωπικότητος μετ' ἀποστολὴν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας, τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως, τῆς ὕλικῆς εὐημερίας καὶ τῆς πνευματικῆς προόδου τῶν πολιτῶν του. Εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας, ν' ἀντιμετωπίζῃ τὰ προβλήματα τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, νὰ ικανοποιῇ τὰς προσδοκίας καλυτέρας ἐκπαιδεύσεως, ἀρτιωτέρων καὶ πυκνοτέρων ὁδικῶν δικτύων καὶ ἄλλων κατασκευῶν δημοσίας χρήσεως, νὰ καλύπτῃ τὰς ἀνάγκας ἀποτελεσματικωτέρας προστασίας τῆς υγείας τῶν πόλιτῶν, νὰ βελτιώῃ συνεχῶς τὴν λειτουργίαν τῆς κρατικῆς μηχανῆς καὶ νὰ ὀργανώῃ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας.

Ἡ ἐκπλήρωσις τῶν καθηκόντων αὐτῶν συνεπάγεται τεραστίας δαπάνας, τὸ ὕψος τῶν ὁποίων ἀνέρχεται σταθερῶς εἰς ὅλας τὰς χώρας, διότι ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος διευρύνεται ὁ ρόλος τοῦ Κράτους καὶ διογκοῦνται αἱ ὑποχρεώσεις του. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι προῖον τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως καὶ ἀποτελεῖ θεμελιῶδες γνώρισμα καὶ συνέπειαν τῆς συντελεσθείσης κατὰ τὸν αἰῶνά μας τεχνικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου. Ἡ ἀντιμετώπισις τῶν δαπανῶν τούτων προϋποθέτει καὶ ἀντίστοιχα ἔσοδα, τὰ ὁποῖα ἀντλοῦνται ἐκ διαφόρων πηγῶν.

Ι. Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ἡ πολιτικὴ τοῦ Κράτους ἐπὶ τῶν δαπανῶν καὶ τῶν ἐσόδων του ἀποτυπῶνται εἰς ἀριθμοὺς διὰ τοῦ π ρ ο ὕ π ο λ ο γ ι σ μ ο ὦ, ὁ ὅποιος εἶναι αὐτὸ ἐνιαύσιος τυπικὸς νόμος, διὰ τοῦ ὁποίου προσδιορίζονται αἱ

πηγαί και ἡ πιθανὴ ἀπόδοσις τῶν δημοσίων ἐσόδων και καθορίζονται τὰ ὅρια τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους δι' ἕκαστον οἰκονομικὸν ἔτος». Ὁ προϋπολογισμός, δηλαδή, εἶναι πρᾶξις λογιστικῇ, νομικῇ και πολιτικῇ. Ὡς λογιστικὴ πρᾶξις ἔχει τὴν αὐτὴν θεμελιώδη σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει και διὰ πᾶσαν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν και εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὸ Κράτος λόγω τῆς ἐκτάσεως τῶν οἰκονομικῶν του, τοῦ εὐρυτάτου κύκλου τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ἀφορᾷ, τῆς ἐλλείψεως φυσικῆς ἐκπροσωπήσεως και τῆς ροπῆς πρὸς αὐξήσιν τῶν δαπανῶν. Ὡς νομικὴ πρᾶξις, εἶναι ἀπαραίτητος διὰ νὰ ἔχουν νόμιμον χαρακτήρα αἱ ἐνέργειαι τῶν ὀργάνων τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, διότι δι' αὐτοῦ, ὡς νόμου, παρέχεται εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἡ τυπικὴ ἔγκρισις και ἄδεια ὅπως προβῇ εἰς δαπάνας και εἰσπράξεις. Ὡς πολιτικὴ πρᾶξις, τέλος, ὁ προϋπολογισμός πρῶτον, ἀποτελεῖ μέσον πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ πολιτικοῦ και οἰκονομικοῦ προγράμματος τῆς Κυβερνήσεως, παρέχων ἀκριβῆ εἰκόνα αὐτοῦ και τοῦ μέτρου κατὰ τὸ ὁποῖον θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ και δεύτερον ἀπαλλάσσει τὴν Κυβέρνησιν ἐκ τῆς εὐθύνης διὰ τὰ παρ' αὐτῆς πραγματοποιούμενα ἔξοδα και ἔσοδα, ἐφ' ὅσον ταῦτα περιορίζονται ἐντὸς τῶν ἐν αὐτῷ προβλεφθέντων ὀρίων και στηρίζονται εἰς κειμένας διατάξεις νόμων.

Ὁ προϋπολογισμός εἶναι βραχυχρόνιον — ἐνιαύσιον — πρόγραμμα οἰκονομικῆς δράσεως και δι' αὐτοῦ ἐπιδιώκεται ἡ ὀρθολογικὴ κατανομὴ τῶν διαθέσιμων πόρων ἐνὸς ἔτους πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν και πραγματοποίησιν τῆς οἰκονομικῆς και κοινωνικῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως. Διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ διατίθενται τὰ ἀναγκαῖα ποσὰ διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης και τῆς ἐννόμου τάξεως, διὰ τὴν ἀπονόμην τῆς δικαιοσύνης και τὴν διασφάλισιν τῆς χρηματικῆς τάξεως (ἀπαιτήτων προϋποθέσεων πρὸς ἐξασφάλισιν και προστασίαν τῆς κοινωνικῆς και οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας), διὰ τὴν παραγωγὴν ὑπηρεσιῶν πρὸς ἱκανοποίησιν συλλογικῶν ἀναγκῶν, τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, ἀλλὰ και διὰ τὴν ἱκανοποίησιν ἀτομικῶν ἀναγκῶν, αἱ ὁποῖαι, λόγω τῆς εἰσοδηματικῆς ἀνισότητος, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἱκανοποιηθοῦν ἐπαρκῶς ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τοῦ Κράτους.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα (ἄρθρ. 82 § 1) «οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται οὐδ' εἰσπράττεται ἄνευ νόμου», ὅπερ σημαίνει ὅτι εἰς τὸν προϋπολογισμὸν οὐδὲν κονδύλιον ἐσόδων δύναται ν' ἀναγραφῇ, ἂν δὲν ὑπάρχῃ προηγου-

γών και τών συνταξιούχων. Ειδικώτερον οί μὲν ἐν ἐνεργείᾳ κρατικοὶ λειτουργοὶ ἀπορροφοῦν 17.975 ἑκατομμύρια, οἱ δὲ συνταξιούχοι 6.788.

III. ΠΗΓΑΙ ΕΣΟΔΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Κυρία καὶ τακτικὴ πηγὴ ἐσόδων τοῦ Κράτους εἰς ὅλας τὰς χώρας, διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν δαπανῶν του, εἶναι οἱ *φ ό ρ ο ι*, δευτερεύουσα ὠρισμένα *δ ι κ α ι ώ μ α τ ά* του καὶ *π ρ ό σ ο δ ο ι*, ἔκτακτος δὲ τὰ *δ η μ ό σ ι α δ ά ν ε ι α*.

Α' - ΦΟΡΟΙ - ΑΜΕΣΟΙ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΟΙ

Φόρος εἶναι «ἡ κατὰ νόμον ἀναγκαστικὴ, ἄνευ εἰδικῆς ἀντιπαροχῆς εἰσφορὰ εἰς τὸ Κράτος ἐκ μέρους φυσικῶν ἢ νομικῶν προσώπων διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του». Οἱ φόροι εἶναι δύο εἰδῶν : ἄμεσοι καὶ ἔμμεσοι. Ἄ μ ε σ ο ι φόροι εἶναι οἱ ἀπ' εὐθείας ἐπιβαλλόμενοι ἐπὶ τῶν ὑποχρέων πολιτῶν, βάσει τοῦ εἰσοδήματός των ἢ ἐξ ἄλλων προσωποπαγῶν αἰτίων (κληρονομίας, δωρεᾶς κλπ.) καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ μετατεθοῦν εἰς τοὺς ὤμους ἄλλων, ἔ μ μ ε σ ο ι δὲ οἱ ἐπιβαλλόμενοι ἐπὶ ὠρισμένων ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν καὶ ἐπιβαρύνοντες τὰ ἄτομα μόνον ἐν ᾧ μέτρῳ κάμνουν χρῆσιν τῶν ἀγαθῶν τούτων ἢ ὑπηρεσιῶν. Οἱ ἔμμεσοι φόροι ἐπιβάλλονται ἐπὶ ἀγαθῶν κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν των εἰς τὴν χώραν (δασμοί), κατὰ τὴν παραγωγὴν των (φόροι καταναλώσεως, ὅπως τοῦ καπνοῦ), κατὰ τὴν μεταβίβασίν των (φόρος μεταβιβάσεως ἀκινήτων, χαρτόσημον τιμολογίων κλπ.) καὶ ἐπὶ παροχῆς ὑπηρεσιῶν ἢ ἐπὶ οἰασ-
δήποτε συναλλαγῆς ἢ ἐγγράφου.

Οἱ ἄμεσοι φόροι θεωροῦνται κοινωνικῶς δικαιότεροι τῶν ἐμμέσων, διότι ἐπιβαρύνουν τοὺς πολίτας ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς ἀντοχῆς των καὶ δὲν πλήττουν τοὺς οἰκονομικῶς ἀσθενεστέρους, ἐνῷ οἱ ἔμμεσοι (οἱ περισσότεροι, τοῦλάχιστον, ἐξ αὐτῶν) ἐπιβαρύνουν τὸ σύνολον, διότι προέρχονται ἐξ ἀγαθῶν εὐρείας καταναλώσεως, τὰ ὅποια εἶναι ἐξ ἴσου σχεδὸν ἀναγκαῖα εἰς ὅλους. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ σύγχρονα κράτη προσπαθοῦν ὅπως βελτιώνεται συνεχῶς ἡ σχέσις μεταξύ ἀμέσων καὶ ἐμμέσων φόρων, δι' αὐξήσεως τῶν ἐκ τῆς ἀμέσου φορολογίας ἐσόδων.

Κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἡ ἄμεσος φορολογία ἦτο *ἀ ν α λ ο γ ι κ ή*,

ὁ καταβαλλόμενος, δηλαδή, φόρος ἀντεπροσώπευε σταθερὸν ποσοστὸν τοῦ εἰσοδήματος, τῆς κληρονομίας, τῆς δωρεᾶς κλπ., ἀδιαφόρως τοῦ ὕψους των. Σήμερον ὅμως σπανίως ἀπαντῶνται καθαρῶς ἀναλογικοὶ ὕψους φόροι, διότι ἔχει καθιερωθῇ καὶ γενικευθῇ τὸ σύστημα τῆς *pro-
oportione* ἀμέσου φορολογίας, κατὰ τὸ ὅποιον ὅσον μεγαλύτερον εἶναι τὸ φορολογητέον ποσόν, τόσον ὑψηλότερον ὀρίζεται τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου (ὁ λεγόμενος «φορολογικὸς συντελεστής»). Τὸ σύστημα τοῦτο θεωρεῖται κοινωνικῶς δικαιότερον καὶ οἰκονομικῶς λογικώτερον, διότι ἕνας εὐπορος δαπανῶν ἐκ τῶν εἰσοδημάτων του ὀλιγώτερα διὰ τὰ ἀπαραιτήτητα καὶ περισσότερα διὰ πολυτελῆ διαβίωσιν ἀπὸ ἑνα μέτριον εἰσοδήματιαν ἢ ἀπὸ ἑνα πτωχόν, διαθέτει περιθώρια νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ Κράτος μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν εἰσοδημάτων του. Βάσει τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, μάλιστα, ἀπαλλάσσονται τελείως τῆς φορολογίας τὰ χαμηλὰ εἰσοδήματα.

1. "Άμεσοι φόροι

Ἄμεσοι φόροι εἶναι οἱ ἐξῆς :

1. Ὁ φόρος εισοδήματος, ὁ ὁποῖος διαιρεῖται εἰς ἑπτὰ κατηγορίας ἀναλυτικῶν φόρων, τὰς ἐξῆς : α) Ἐπὶ τοῦ εισοδήματος ἐξ οἴκου β) Ἐπὶ τοῦ εισοδήματος ἐξ ἐκμισθώσεως γαιῶν γ) Ἐπὶ τοῦ εισοδήματος ἐκ κινητῶν ἀξιῶν δ) Ἐπὶ τοῦ εισοδήματος ἐκ ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων ε) Ἐπὶ τοῦ εισοδήματος ἐκ γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ ἐκμεταλλεύσεων στ) Ἐπὶ τοῦ εισοδήματος ἐκ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ζ) Ἐπὶ τοῦ εισοδήματος ἐξ ὑπηρεσιῶν ἐλευθερίων ἐπαγγελματιῶν.

Ἐκ τοῦ φορολογητέου εἰσοδήματος ἐκπίπτεται (ἐκτὸς ἄλλων εἰδικῶν ἐκπτώσεων) ποσὸν 15.000 δρχ. κατὰ φορολογούμενον, ποσὸν 9.000 διὰ τὴν σύζυγον καὶ 5.000 δι' ἕκαστον συνοικοῦν καὶ βαρῦνον τὸν φορολογούμενον πρόσωπον, τὰ ἔξοδα ἱατρικῆς καὶ νοσοκομειακῆς περιθάλψεως, αἱ δωρεαὶ εἰς τὸ Δημόσιον κλπ., τὰ ἀσφάλιστρα ζωῆς κλπ. Ὁ φόρος εἰσοδήματος ὑπολογίζεται βάσει τοῦ προοδευτικοῦ συστήματος.

2. Οἱ φόροι ἐπὶ τῆς περιουσίας, ἤτοι ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν, τῶν προικῶν, τῶν δωρεῶν καὶ τῶν κερδῶν ἐκ λαχείων, οἱ ὅποιοι ἐπίσης ὑπολογίζονται βάσει τοῦ προοδευτικοῦ συστήματος, ὥστε νὰ φορολογοῦνται βαρύτερον αἱ μεγαλύτεραι περιουσίαι.

Ἡ φορολογικὴ συνείδησις. Κάθε πολίτης, ἔχων εἰσόδημα πέραν ἐνὸς κατωτάτου ὁρίου, ὀφείλει νὰ ὑποβάλλῃ ἐντὸς τοῦ Ἰανουαρίου—Μαρτίου εἰς τὴν Οἰκονομικὴν Ἐφορίαν τοῦ τόπου τῆς κατοικίας του δὴ λωσιν περὶ τῶν ἐκ πάσης πηγῆς εἰσοδημάτων, τὰ ὅποια ἀπέκτησε κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος. Ἡ Ἐφορία ἐλέγχει ἂν ὁ φορολογούμενος ἐδήλωσε τὰ πραγματικὰ εἰσοδήματά του καὶ «βεβαιώνει» τὸν ἀναλογοῦντα φόρον, ὁ ὅποιος ἀκολούθως εἰσπράττεται ὑπὸ τοῦ Δημοσίου Ταμείου. Ἡ παράλειψις ὑποβολῆς δηλώσεως φορολογίας εἰσοδήματος ἢ ἡ ὑποβολὴ ἀνακριβοῦς δηλώσεως ὑπὸ τῶν πρὸς τοῦτο ὑποχρέων συνιστᾷ ἀδίκημα φοροδιαφυγῆς, τὸ ὅποion τιμωρεῖται διὰ ποινῆς φυλακίσεως τοῦλάχιστον ἐνὸς ἔτους καὶ χρηματικῆς ποινῆς ἀπὸ 20.000 μέχρις 1.000.000.

Ἡ ὑποβολὴ εἰλικρινοῦς φορολογικῆς δηλώσεως ἀποτελεῖ ἐν ἐκ τῶν θεμελιωδῶν καθήκόντων τοῦ πολίτου. Εἰς ὅλας τὰς προηγμένας χώρας ἡ προσπάθεια τῆς ἐξαπατήσεως τοῦ Κράτους δι' ἀποκρύψεως τοῦ εἰσοδήματος (ἢ προσπάθεια φοροκλοπῆς) θεωρεῖται ἀτιμωτικὸν ἀδίκημα καὶ κολάζεται μὲ ἐξοντωτικὴν αὐστηρότητα. "Ὅσον περισσότερον προηγμένη εἶναι μία χώρα, τόσον περισσότερον ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ φορολογικὴ συνείδησις τῶν πολιτῶν της καὶ τὰ κρούσματα φοροκλοπῆς σπανιώτερα.

2. Ἑμμεσοὶ φόροι

Ἑμμεσοὶ φόροι εἶναι :

1. Οἱ δασμοί, δηλαδὴ οἱ ἐπὶ τῆς ἀξίας φόροι, οἱ ὅποιοι ἐπιβάλλονται ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων εἰς τὴν χώραν ἐμπορευμάτων καὶ οἱ ὅποιοι ἐπιβαρύνουν τὴν τιμὴν πωλήσεώς των. Διὰ τῶν δασμῶν ἐπιδιώκονται ἅφ' ἐνὸς ταμειευτικοῦ σκοποῦ (πρόσκτησις ἐσόδων ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς μὴ παραγομένων εἰς τὴν χώραν εἰδῶν, ὅπως ὁ καφὲς κ.ἄ.) καὶ ἅφ' ἐτέρου προστατευτικοῦ τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς, γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς. Εἰς τὴν δευτέραν αὐτὴν περίπτωσιν σκοπὸς τοῦ δασμοῦ εἶναι νὰ καταστήσῃ τὸ ξένον ἐμπόρευμα ἀκριβώτερον ἀπὸ τὸ ὁμοειδὲς ἐγχώριον, ὥστε νὰ μὴ τὸ συναγωνίζεται ἐξοντωτικῶς. Ἡ Ἑλλάς, ἀπὸ τῆς συνδέσεώς της μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα ἢ Κοινὴν Ἀγορὰν (1962) ὑποχρεοῦται ὅπως μειώσῃ συνεχῶς τοὺς δασμοὺς ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων ἐκ τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ προῦ-

τὸ Γενικὸν Χημεῖον τοῦ Κράτους, αἱ Ἀποθήκαι τῶν Τελωνείων κλπ.

3. *Περιουσία* τοῦ Κράτους, ὅπως τὰ δημόσια κτήματα, τὰ δάση, οἱ λιμένες, αἱ ἱαματικαὶ πηγαί, τὰ μεταλλεῖα, τὰ ὄρυχεῖα, τὰ ἰχθυοτροφεῖα κλπ., τὰ ὅποια προσπορίζουν εἰς τὸ Δημόσιον σημαντικὰ εἰσοδήματα.

4. Πρόσοδοι ἐκ τῶν Κρατικῶν Λαχείων (Ἐθνικοῦ, Λαϊκοῦ καὶ Εἰδικοῦ).

Γ' - ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΝΕΙΑ

Αἱ ἔκτακτοι δαπάναι τοῦ Κράτους λόγω πολέμου ἢ μεγάλων θεομηνιῶν ἢ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μεγάλων παραγωγικῶν ἔργων δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀντιμετωπισθοῦν διὰ τῶν τακτικῶν ἐσόδων του. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἀναζητοῦνται πόροι ἐξ ἄλλων πηγῶν, ἡ σημαντικωτέρα καὶ συνηθεστέρα τῶν ὁποίων εἶναι τὸ *δημόσιον δάνειον*. ("Ἄλλαι πηγαὶ εἶναι : ἡ ἐκποίησης περιουσιακῶν στοιχείων τοῦ Κράτους, ἡ χρησιμοποίησις τῶν δημοσίων θησαυρῶν, ἡ ἐπιβολὴ ἐκτάκτου φορολογίας, ἡ ἔκδοσις χρήματος ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας). Τὸ σύνολον τῶν ἀνά πᾶσαν δεδομένην στιγμὴν ὑποχρεώσεων τοῦ Κράτους ἐκ δημοσίων δανείων ἀποτελεῖ τὸ *Δημόσιον Χρέος* τῆς χώρας.

Κατὰ τῶν δημοσίων δανείων ἔχουν διατυπωθῇ διάφορα ἐπιχειρήματα, τὸ κυριώτερον ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ὅτι ταῦτα (ἐπειδὴ κατὰ κανόνα εἶναι μακροπρόθεσμα) ἐπιτρέπουν εἰς τὴν παροῦσαν γενεάν ν' ἀπολαμβάνη εἰς βάρος τῆς μελλούσης, ἥτις θὰ ἐπιστρέψῃ τὸ δάνειον διὰ τῆς πληρωμῆς τοῦ τοκοχρεωλυσίου. Ἐφ' ὅσον ὅμως διὰ τοῦ δανείου δὲν ἀποσκοπεῖται ἡ κάλυψις τακτικῶν δαπανῶν, ἀλλὰ ἡ πραγματοποίησις δαπανῶν κεφαλαίου ἢ ἐπενδύσεως, τὸ ἐπιχειρήμα χάνει τὴν σημασίαν του. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν αἱ δαπάναι αὗται, λόγω τῶν ὑπερόγκων ποσῶν τὰ ὅποια ἀντιπροσωπεύουν, νὰ καλυφθοῦν διὰ τῆς φορολογίας καὶ διότι δὲν εἶναι, ἐπὶ πλεόν, δίκαιον, νὰ βαρύνουν ἀποκλειστικῶς τὴν παροῦσαν γενεάν, ἀφοῦ ἐκ τούτων θ' ἀντλήσουν ὀφέλη καὶ αἱ μέλουσαι γενεαὶ τῶν φορολογουμένων. Ἐπιβάλλεται, συνεπῶς, ὅχι μόνον ἐκ λόγων δημοσιονομικῶν καὶ οἰκονομικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ λόγων κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ὅπως αἱ δαπάναι ἐπενδύσεως ἢ κεφαλαίου καλύπτωνται διὰ τῆς προσφυγῆς εἰς δανεισμόν.

Τὰ δάνεια διακρίνονται :

1. Εἰς ἐσωτερικά καὶ εἰς ἐξωτερικά, ἀναλόγως τοῦ ἀν τὸ Κράτος ἀντλή δι' αὐτοῦ τὰ κεφάλαια τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην, ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἢ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

2. Εἰς διηνεκῇ δάνεια καὶ εἰς χρεωλυτικά. Διηνεκῇ καλοῦνται τὰ δάνεια, ὅταν τὸ Κράτος δὲν ὑποχρεοῦται ἐκ τῆς συμβάσεως τοῦ δανείου ν' ἀποσβέσῃ τὸ κεφάλαιόν του, ἀλλὰ δύναται νὰ πράττῃ τοῦτο κατὰ προαίρεσιν, ὑποχρεούμενον μόνον νὰ πληρώνῃ κατ' ἔτος τὸν συμπεφωνημένον τόκον. Χρεωλυτικά καλοῦνται τὰ δάνεια, ὅταν τὸ Κράτος ὑποχρεοῦται κατ' ἔτος νὰ καταβάλῃ ἐκτὸς τοῦ συμπεφωνημένου τόκου, καὶ τὸ εἰς τὴν σύμβασιν ὀριζόμενον χρεωλύσιον, ἥτοι μέρος τοῦ κεφαλαίου, εἰς τρόπον ὥστε ἐντὸς τοῦ ὀρισμένου διὰ τῆς συμβάσεως τοῦ δανείου χρόνου, ν' ἀποσβέσῃ τὸ δανεισθὲν ποσόν.

3. Εἰς συνήθη καὶ εἰς ἀναγκαστικά. Εἰς τὰ συνήθη δάνεια τὸ Κράτος ἐνεργεῖ ἄμεσον ἐλευθέραν προσφυγὴν εἰς τὴν ἀποταμίευσιν, ἣτις ἐγγράφεται εἰς τὸ δάνειον ὠθουμένη ἀπὸ τὸ συμφέρον αὐτῆς. Τὸ Κράτος πολλάκις διὰ νὰ προσελκύσῃ τὴν ἀποταμίευσιν προσφέρει, πέραν τοῦ τόκου καὶ ὀρισμένα πλεονεκτήματα, ὅπως ἡ ὑπὸ τὸ ἄρτιον τιμὴ, τὰ λαχεῖα (λαχειοφόρα δάνεια), ἡ φορολογικὴ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἐκ τῶν τίτλων τοῦ δανείου προκύπτοντος εἰσοδήματος κλπ. Εἰς τὰ ἀναγκαστικά δάνεια τὸ Κράτος ἐπιβάλλει ὑποχρεωτικῶς τὴν σύναψιν καὶ τοὺς ὅρους τοῦ δανείου διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, καταναγκάζον τοὺς πολίτας ὅπως τοῦ δανείσουν μέρος τῆς περιουσίας των ἢ τοῦ εἰσοδήματός των. Τὸ ἀναγκαστικὸν δάνειον ἀποτελεῖ οὐσιαστικῶς ἐπίταξιν χρήματος καὶ διὰ τοῦτο ἔχει χαρακτηρισθῇ ὡς ἔκτακτος φόρος.

Τὰ δημόσια δάνεια ἐκδίδονται συνήθως : ἢ διὰ δημοσίας ἐργασιῶν, ὅποτε τὸ Κράτος, στηριζόμενον εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πίστιν, προσκαλεῖ ἀπ' εὐθείας τοὺς πολίτας, ν' ἀγοράσουν ὁμολογίας μέχρις ὀρισμένης ἡμερομηνίας ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς ἐγγραφῆς (ἄμεσος τρόπος)· ἢ κατόπιν διαπραγματεύσεως μετὰ τραπεζῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκδίδουν τὸ δάνειον εἰς ὀρισμένην τιμὴν ὑπὸ τὸ ἄρτιον καὶ χορηγοῦν τὸ ἀναγκαῖον ποσὸν εἰς τὸ Κράτος, ἀκολούθως δὲ καλύπτουν τοῦτο εἰς δημοσίαν ἐγγραφήν, ἢ τὸ τοποθετοῦν μεταξὺ τῶν πελατῶν των (ἔμμεσος τρόπος). Ὁ ἔμμεσος τρόπος, χρησιμοποιοιθεὶς κυρίως διὰ τὴν σύναψιν ἐξωτερικῶν δανείων, παρουσιάζει τὸ πλεονέκτημα ὅτι τὸ Κράτος δὲν ρισκοκινδυνεύει ἀποτυχίαν καλύψεως τοῦ ἐκδιδομένου δανείου, μειονεκτεῖ

ὅμως κατὰ τὸ ὅτι αἱ τράπεζαι ἐξασφαλίζουν δι' ἐαυτὰς ὅρους (τιμὴ ὑπὸ τὸ ἄρτιον, ὑψηλοὶ τόκοι κλπ.), οἱ ὅποιοι ἀναβιβάζουν τὸ κόστος τοῦ διὰ τοῦ δανείου ἀποκτωμένου χρήματος.

Ἡ Ἑθνικὴ Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις ἐξέδωκεν εἰς δημοσίαν ἐγγραφὴν μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1969 τρία (λαχειοφόρα) Ὁμολογιακὰ Δάνεια Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως, ὑπερκαλυφθέντα, τὰ ἐξῆς :

α) Λαχειοφόρον Δάνειον Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως 6,5% 1967 ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου 1.500.000.000 δραχμῶν. β) Λαχειοφόρον Δάνειον Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως 6,5% 1968 ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου 1.800.000.000 δραχμῶν. γ) Λαχειοφόρον Δάνειον Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως 6,5% 1969 ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου 2.000.000.000 δραχμῶν. Τὰ δάνεια ταῦτα ἀποφέρουν εἰς τοὺς κομιστὰς τῶν ὁμολογιῶν τόκον 6,5% καὶ ἄλλα πλεονεκτήματα.

IV. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Αἱ χῶραι τοῦ κόσμου διαιροῦνται ἀδρομερῶς ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς προόδου καὶ εὐημερίας εἰς τρεῖς ὁμάδας : εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας, εἰς τὰς ἀναπτυσσομένας καὶ εἰς τὰς ὑποαναπτύκτους. Τὸ συνήθως χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν ταξινόμησιν κριτήριον εἶναι τὸ ἐτήσιον $\kappa \alpha \tau \alpha \kappa \epsilon \varphi \alpha \lambda \eta \nu$ ἐθνικὸν εἰσόδημα — δηλαδή τὸ $\epsilon \theta \nu \iota \kappa \acute{o} \nu \epsilon \iota \sigma \acute{o} \delta \eta \mu \alpha$ (=τὸ σύνολον τῆς χρηματικῆς ἀξίας τῶν ἐντὸς ἐνὸς ἔτους παραγομένων ἀγαθῶν καὶ προσφερομένων ὑπηρεσιῶν), διηρημένον διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων. Τὸ κριτήριον τοῦτο εἶναι τυπικόν, διότι, ὡς γνωστόν, τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα δὲν κατανέμεται ἐξ ἴσου μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας. Ἐχει ὅμως τὸ προσὸν ὅτι παρέχει τὴν χρήσιμον εἰκόνα ἐνὸς μέσου ὄρου. Βάσει τούτου, εἰς τὰς $\alpha \nu \epsilon \pi \tau \upsilon \gamma \mu \acute{\epsilon} \nu \alpha \varsigma$ χώρας κατατάσσονται αἱ ἔχουσαι ἐτήσιον κατὰ κεφαλὴν ἐθνικὸν εἰσόδημα ἄνω τῶν 1.500 δολλαρίων· εἰς τὰς $\alpha \nu \alpha \pi \tau \upsilon \sigma \sigma \omicron \mu \acute{\epsilon} \nu \alpha \varsigma$ αἱ ἔχουσαι εἰσόδημα 500 μέχρι 1.500 δολλαρίων καὶ εἰς τὰς $\upsilon \rho \omicron \alpha \nu \alpha \pi \tau \acute{\upsilon} \kappa \tau \omicron \upsilon \varsigma$ αἱ ἔχουσαι εἰσόδημα κάτω τῶν 500 δολλαρίων.

Ἡ Ἑλλάς ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν. Τὸ ἐτήσιον κατὰ κεφαλὴν ἐθνικὸν εἰσόδημά της, τὸ ὅποιον τὸ 1967 ἀνῆρχετο εἰς 710 δολλάρια, ὑπολογίζεται τώρα εἰς 800 καὶ θὰ φθάσῃ τὸ 1972 εἰς 1020 δολλάρια. Ὑπολείπεται, πάντως, κατὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, ὅλων σχεδὸν τῶν δυτικῶν χωρῶν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνεξήγητον.

Ἀριθμοῦσα ἐλεύθερον κρατικὸν βίον 140 μόνον ἐτῶν, ἐξῆλθε καθημαγμένη καὶ κατηρειπωμένη ἀπὸ ἑνα σκληρὸν ἀγῶνα μακροτάτης διαρκείας, χωρὶς νὰ ἔχη πραγματοποιήσει τὴν ἐθνικὴν ὀλοκλήρωσίν της. Μεγάλα καὶ συμπαγῇ τμήματα τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐξηκολούθουν νὰ τελοῦν ὑπὸ ξένον ζυγὸν καὶ τὸ γεγονός τοῦτο ἀφ' ἐνὸς συνέβαλεν εἰς τὴν φαλκίδευσιν τῆς οἰκονομικῆς προσπάθειας της καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀνήγαγεν εἰς κορυφαῖον στόχον τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ, ἡ ὁποία ἤρχισεν οὐσιαστικῶς μὲ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους (1912-1913), ἐνῶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπροκάλεσε πολλὰς ἀπογοητεύσεις καὶ δοκιμασίας.

Διέρρευσαν ἔκτοτε 58 ἔτη. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα δὲν ἦσαν ἐξ ὀλοκλήρου ἔτη εἰρήνης διὰ τὴν χώραν μας. Τὸ ἐν τρίτον σχεδὸν ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξε πλήρες συγκλονιστικῶν πολεμικῶν περιπετειῶν, αἱ περισσότεραι τῶν ὁποίων τῆς ἐπεβλήθησαν, καλύψασαι αὐταὶ μόνον ὀλόκληρον δεκαετίαν. Πρῶτος Παγκόσμιος Πόλεμος, Μικρασιατικὴ Ἑκστρατεία, Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, Κατοχὴ, Δεκεμβριανὴ Ἐπανάστασις, Συμμοριτοπόλεμος, ἀνέτρεπον καὶ κατέστρεφον ἀλληλοδιαδόχως ὅ,τι συνεσώρευεν ὑπομονητικῶς ὁ μόχθος τῶν κατοίκων τῆς χώρας αὐτῆς, τῆς ὁποίας οἱ φυσικοὶ πόροι δὲν εἶναι τόσον ἀφθονοί, ὅσον ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὸ ἴδιον χρονικὸν διάστημα, ἀρκετὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ἀπῆλυσαν ἀπολύτου εἰρήνης καὶ ἄλλα διετέλεσαν ἐν πολέμῳ μόνον ἐπὶ δέκα ἔτη συνολικῶς κατ' ἀνώτατον ὅριον, ἐνῶ τῆς Ἑλλάδος αἱ πολεμικαὶ δοκιμασίαι ἐκάλυψαν ἐν συνόλῳ εἴκοσι περίπου ἔτη. Τὰ δεδομένα ταῦτα ἀποτελοῦν ἐπαρκῇ καὶ ἀντικειμενικὴν ἐξήγησιν τῆς καθυστερήσεώς της.

Μεταξὺ τῶν βασικῶν καθηκόντων τοῦ Κράτους κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους συγκαταλέγεται καὶ ἡ ὁργάνωσις τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας, ἡ ὁποία προϋποθέτει τὴν ἐκπόνησιν μακροπνόου σχετικῶς **π ρ ο γ ρ ά μ μ α τ ο ς** μὲ σκοπὸν τὸν ὀρθολογικὸν συντονισμόν τῶν προσπαθειῶν τῶν ἐπὶ μέρους φορέων τῆς οἰκονομίας καὶ τὴν κινητοποίησιν τῶν διαθέσιμων πόρων πρὸς ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως. Εἰς τὰς ἐλευθέρας οἰκονομίας, ὅπως ἡ ἑλληνική, ὁ προγραμματισμὸς τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ὅπως ἡ ἑλληνική, ὁ προγραμματισμὸς τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, σημαίνει ὄχι κατάργησιν ἢ παραμερισμὸν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, ἀλλὰ πλήρη ἀξιοποίησίν της. Ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, ἄλλωστε, ἀπε-

τέλεσεν ανέκαθεν καὶ ἀποτελεῖ τὸ ὄξυγόνον τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

1. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Ὁ προγραμματισμὸς ἀποβλέπει εἰς ἐπίτευξιν δημιουργικῆς συνθέσεως τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ τῆς κρατικῆς δραστηριότητος, ὥστε εἰς τὸν συντομώτερον δυνατὸν χρόνον νὰ ἐξασφαλισθοῦν διὰ τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ ὑψηλὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον καὶ εὐνοϊκαὶ συνθήκαι πρὸς συνεχῇ πολιτιστικὴν ἀνάπτυξιν καὶ κοινωνικὴν πρόοδον. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ πενταετοῦς *Προγράμματος Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως 1968 - 1972* (Π.Ο.Α.), τὸ ὁποῖον ἐξέπōνήσε καὶ ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1968 ἡ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις.

Οἱ κυριώτεροι στόχοι τοῦ Προγράμματος τούτου εἶναι οἱ ἑξῆς :

1. Ἐπίτευξις μέσου ἐτησίου ρυθμοῦ ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας μεταξὺ 7,5% καὶ 8,5%, οὕτως ὥστε τὸ κατὰ κεφαλὴν ἐτήσιον ἔθνικὸν εἰσόδημα νὰ φθάσῃ τὸ 1972 τὰ 1020 δολλάρια.

2. Διατήρησις καὶ ἐνίσχυσις τῆς νομισματικῆς σταθερότητος.

3. Πραγματοποιήσις σημαντικῆς βελτιώσεως εἰς τὴν διανομὴν εἰσοδήματος μεταξὺ κοινωνικῶν τάξεων (ταχύτερα αὐξήσις τοῦ εἰσοδήματος τῶν γεωργῶν, τῶν μισθοσυντηρητῶν κλπ.) καὶ μειώσεις τῶν ὑφισταμένων ἀνισοτήτων εἰς τὰς οἰκονομικὰς εὐκαιρίας (κατάργησις κλειστῶν ἐπαγγελεμάτων, προνομίων κλπ.).

4. Ἐπίτευξις σημαντικῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος τῆς οἰκονομίας διὰ νὰ μειωθῇ τὸ πραγματικὸν κόστος παραγωγῆς, νὰ βελτιωθῇ ἡ ἀνταγωνιστικότης καὶ νὰ πραγματοποιηθῇ σημαντικὴ πρόοδος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς πλήρους ἐναρμονίσεως τῆς οἰκονομίας πρὸς τὸ καθεστῶς τῶν χωρῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος (Ε.Ο.Κ.).

Κατὰ τὸ Πρόγραμμα, ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας βασίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Τὸ Κράτος τῆς παρέχει πλήρη ἐνθάρρυνσιν διὰ τῆς δημιουργίας εὐνοϊκοῦ περιβάλλοντος καὶ διὰ τῆς θετικῆς ὑποστηρίξεώς της μετὰ τὴν χορήγησιν καταλλήλων κινήτρων ἢ τὴν ἄρσιν ὑφισταμένων ἀντικινήτρων καὶ δὲν ἀναλαμβάνει ἐπενδύσεις

εις τομεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία εἶναι ἢ δύναται νὰ καταστῇ ἐπαρκὴς καὶ ἀποτελεσματικὴ. Ὡς γνωστὸν ὅμως, ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία δεικνύει πολλάκις—εἰς ὅλας τὰς χώρας—ἀπροθυμίαν ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων, τὰ ὅποια συνεπάγονται μεγάλους κινδύνους ἢ ἀπαιτοῦν δέσμευσιν μεγάλων κεφαλαίων διὰ μακρὰν χρονικὴν περίοδον. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐκτέλεσις πολλῶν ἐκ τῶν ἔργων τούτων εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς βιομηχανικῆς βάσεως τῆς οἰκονομίας ἐντὸς τῶν προθεσμιῶν τῶν συμφωνιῶν συνδέσεως μετὰ τῆς Ε.Ο.Κ., τὸ βάρος τῆς ἀναλαμβάνεται ἐμμέσως ὑπὸ τοῦ Κράτους (διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Τραπεζῆς Βιομηχανικῆς Ἀναπτύξεως, Ε.Τ.Β.Α.) μὲ τὴν συνεργασίαν ἐλληνικῶν καὶ ξένων ἰδιωτικῶν φορέων.

Πέραν τούτου ὅμως ὑφίστανται σημαντικὰ περιθώρια ἀναλήψεως ὑγιоῦς καὶ θετικῆς δραστηριότητος ἐκ μέρους τοῦ Κράτους, διότι εἰς τὸν ἄμεσον ἔλεγχον τοῦ Δημοσίου ὑπάρχει σήμερον λίαν ὑψηλὸν ποσοστὸν τῶν οἰκονομικῶν πόρων τῆς χώρας (περὶ τὰ 25%). Δύναται, συνεπῶς, τὸ Κράτος διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος καὶ βελτιώσεως τῆς κατανομῆς τῶν πόρων τούτων, νὰ συμβάλῃ εὐθέως εἰς τὴν προώθησιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Τὸ Κράτος φέρει τὴν ἄμεσον εὐθύνην διὰ τὴν ἐπέκτασιν καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμόν τῆς βασικῆς ὑποδομῆς τῆς οἰκονομίας (ἐνέργεια, μεταφοραί, ἐπικοινωνίαι κλπ.). Ἐπίσης, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας ἀπαιτεῖται ἡ ἐκτέλεσις ὑπὸ τοῦ Κράτους εὐρυτάτου προγράμματος ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων καὶ ἡ διενέργεια σημαντικῶν ἐπενδύσεων εἰς τοὺς τομεῖς τῆς γεωργικῆς ἐρεῦνης, τῶν γεωργικῶν ἐφαρμογῶν καὶ τῆς ἐμπορίας τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Τὸ Κράτος, ὡσαύτως, ἀποτελεῖ τὸν καταλληλότερον φορέα παροχῆς τῶν ὑπηρεσιῶν : ἐκπαιδεύσεως, υγείας, προνοίας, κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως κλπ.

2. ΠΡΟ-ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Τὸ κύριον μέσον διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀπαιτουμένων διαρθρωτικῶν μεταβολῶν εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν δυνατοτήτων οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας ἀποτελοῦν αἱ *δημοσιαι ἐπενδύσεις*. Ἡδη ἀπὸ τῶν πρώτων, μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ἐτῶν ἐκτὸς τοῦ *Τακτικοῦ Προϋπολογισμοῦ*, τὰ ἔσοδα τοῦ ὁποίου προορίζονται νὰ καλύψουν τακτικὰς κυρίως δαπάνας, καταρτίζεται καὶ ἰδιαιτέρος *Προϋπολογισμός*

γισμός *Ἐπενδύσεων*, (κατατιθέμενος μετὰ τοῦ Τακτικοῦ Προϋπολογισμοῦ), τὰ ἔσοδα τοῦ ὁποίου προέρχονται ἐκ δημοσίων δα-
νείων, ἐξωτερικῆς βοήθειας καὶ ἄλλων πηγῶν, αἱ δὲ δαπάναι διατίθεν-
ται διὰ τὴν ἐκτέλεσιν παραγωγικῶν ἔργων. Κατὰ τὴν προεπαναστατι-
κὴν ὁμῶς ἐποχὴν εἰς τὸ πρόγραμμα δημοσίων ἐπενδύσεων ἐνετάσσοντο
ἐκάστοτε πλεῖστα ἀντιπαραγωγικά καὶ ἀντιοικονομικά ἔργα, ἄνευ ἀξιο-
λογήσεως καὶ βάσει κομματικῶν ἀποκλειστικῶς κριτηρίων καὶ ὥς ἐκ
τούτου ἡ ἀπόδοσις ὑπῆρξε περιορισμένη καὶ ἡ σπατάλη πόρων μεγάλη.

Ἡ Ἑθνικὴ Κυβέρνησις ἔταξεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοὺς ἐξῆς στόχους
εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν δημοσίων ἐπενδύσεων : διαθέσις αἰσθητῶς μεγα-
λυτέρων πιστώσεων· ἐξυγίανσις τοῦ προγράμματος· ὀργανικὴ σύνδε-
σις τῶν ἐτησίων προγραμμάτων δημοσίων ἐπενδύσεων πρὸς τὸ πεντα-
ετὲς Π.Ο.Α.· ἐντατικὴ προώθησις τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προγράμματος·
καὶ ἀποκέντρωσις τοῦ προγράμματος διὰ τῆς ἐκτελέσεως σημαντικοῦ
τμήματος αὐτοῦ ἐπὶ περιφερειακῆς βάσεως.

Πρὸς ἀποτελεσματικωτέραν ἐκτέλεσιν τοῦ πενταετοῦς Προγράμ-
ματος Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως (Π.Ο.Α.) ἐξεπονήθη ὑπὸ τῆς Ἑθني-
κῆς Κυβερνήσεως — διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα — καὶ πενταε-
τὲς *Πρόγραμμα Δημοσίων Ἐπενδύσεων 1968-1972* (Π.Δ.Ε.), τὸ ὁποῖον προβλέπει συνολικὸν ὕψος πληρωμῶν διὰ τὴν πεν-
ταετίαν 61 δισεκ. δραχμῶν, (ἐναντι 30 δισεκ. τῆς προηγούμενης πεντα-
ετίας 1963-1967), εἶναι συνεπὲς πρὸς τοὺς στόχους καὶ τὰς κατευθύν-
σεις τοῦ Π.Ο.Α., καὶ θέτει τὰ θεμέλια ὀρθολογικῆς ἐπιλογῆς σειρᾶς
ἔργων ἐθνικῆς καὶ περιφερειακῆς κλίμακος. Εἰδικώτερον διὰ τοῦ πεν-
ταετοῦς Π.Δ.Ε. προβλέπεται οὐσιώδης αὐξήσις τῶν ἐπενδυτικῶν δα-
πανῶν εἰς τοὺς τομεῖς τῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως, τῆς ἐκπαιδεύ-
σεως, τῶν κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν, τῆς γεωργίας καὶ τοῦ τουρισμοῦ.

Ἡ Ἑθνικὴ Κυβέρνησις κατὰ τὴν διαρρεύσασαν ἀπὸ τῆς Ἐπανα-
στάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967 τριετίαν, ἐπραγματοποίησε τὰ ἐξῆς
εἰς τὸν τομέα τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν :

1. Κατέθεσεν ἐγκαίρως — ἐντὸς τῶν συνταγματικῶν προθεσμιῶν —
τοὺς προϋπολογισμοὺς ἐτῶν 1967, 1968, 1969 καὶ 1970, ἐνῶ κατὰ τὴν
τελευταίαν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τριακονταπενταετίαν οὐδέποτε εἶχε
γίνει ἔγκαιρος κατάθεσις προϋπολογισμοῦ.

2. Παρουσίασεν ἰσοσκελισμένους τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν ἐτῶν

1967 μέχρι και 1969 (ως και τον του 1970) και τους επραγματοποίησεν άνευ έλλειμμάτων.

3. Έξησφάλισε και ενίσχυσε την νομισματικήν σταθερότητα, καταστήσασα την δραχμήν έν έκ των σκληροτέρων νομισμάτων του κόσμου.

4. Ηύξησε τας δαπάνας του Προϋπολογισμού (Τακτικού και Έπενδύσεων) διά την εκπαίδευσιν, την πρόνοϊαν, τους μισθους και τας συντάξεις.

5. Διέγραψε τας συσσωρευθείσας εις την Άγροτικήν Τράπεζαν όφειλās των άγροτών, τας ύφισταμένες κατά την 31ην Μαρτίου 1968, αι όποϊαι άνήρχοντο εις 7.764 εκατομ. δραχμών και έβάρυνον 644.000 περίπου άγροτικές οικογενείας, δι' άναδοχής του βάρους αυτών υπό του κρατικού Προϋπολογισμού.

6. Έλαβε σειράν μέτρων δικαιότερας κατανομής των φορολογικων βαρών διά : μειώσεως της φορολογίας του εισοδήματος (μειώσεις των συντελεστών και αύξησις του άφορολογήτου όρίου), καταργήσεως διαφόρων φόρων (όπως ο φόρος αυτομάτου υπερτιμήματος μεταβιβάσεως ακινήτων), παροχής φορολογικων διευκολύνσεων (ως κινήτρων οικονομικής ανάπτυξεως), διευκολύνσεως καταβολής καθυστερουμένων φόρων, διαγραφής μικροοφειλών προς το Δημόσιον και μεθοδικής καταπολεμήσεως της φοροδιαφυγής.

1. Τι καλεῖται Προϋπολογισμός ;
2. Ποία ἡ σημασία τοῦ Προϋπολογισμοῦ ;
3. Ποία ἡ ἀποστολή τοῦ Προϋπολογισμοῦ ;
4. Πῶς καὶ πότε κατατίθεται εἰς τὴν Βουλὴν ὁ Προϋπολογισμός ;
5. Διὰ ποίους σκοποὺς δαπανᾷ τὰ ἔσοδά του τὸ Κράτος ;
6. Ποῖαι αἱ πηγαὶ ἐσόδων τοῦ Κράτους ;
7. Τί εἶναι ἄμεσοι φόροι καὶ τί ἔμμεσοι φόροι ;
8. Τί εἶναι ἀναλογικὴ ἄμεσος φορολογία ;
9. Τι καλεῖται προοδευτικὴ ἄμεσος φορολογία ;
10. Ποῖαι αἱ κατηγορίαι τοῦ φόρου εἰσοδήματος ;
11. Ποῖοι εἶναι οἱ ἄμεσοι φόροι ;
12. Τί εἶναι φορολογικὴ δῆλωσις καὶ τί καλεῖται φοροδιαφυγή ;
13. Ποῖοι εἶναι οἱ ἔμμεσοι φόροι ;
14. Ποῖαι αἱ κατηγορίαι ἐσόδων ἐξ ἐμμέσων φόρων ;
15. Ποῖαι αἱ φορολογικαὶ ὑπηρεσίαι τοῦ Κράτους ;
16. Ἐκτὸς τῶν φόρων ὑπάρχουν ἄλλαι πηγαὶ ἐσόδων τοῦ Κράτους καὶ ποῖαι ;
17. Τί εἶναι δημόσιον δάνειον ;
18. Ποῖα τὰ εἴδη τῶν δανείων ;
19. Ποῖα δάνεια λέγονται χρεωλυτικά ;
20. Ποῖα δάνεια λέγονται ἀναγκαστικά ;
21. Διὰ ποίων τρόπων ἐκδίδονται τὰ δημόσια δάνεια ;
22. Ποῖα δάνεια ἐξέδωκεν ἡ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις ;
23. Τί εἶναι τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα ;
24. Εἰς ποίας ὁμάδας κατατάσσονται αἱ διάφοροι χῶραι μὲν κριτήριον τὸ κατὰ κεφαλὴν ἐθνικὸν εἰσόδημα ;
25. Ποῖον τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τῆς Ἑλλάδος ;
26. Ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ προγραμματισμοῦ ;
27. Ποῖοι οἱ βασικοὶ στόχοι τοῦ πενταετοῦς Προγράμματος Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως 1968 - 1972 ;
28. Τί καλύπτει ὁ Προϋπολογισμὸς Ἐπενδύσεων καὶ πόθεν προέρχονται τὰ ἔσοδα αὐτοῦ ;
29. Τί ἐπραγματοποίησε εἰς τὸν τομέα τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν ἡ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Χ

Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἡ Ἑλλάς εἶναι κράτος χριστιανικόν. «Ἐπικρατοῦσα θρησκεία» εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι «ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Ἡ Ἐκκλησία τῆς (ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος) εἶναι αὐτοκέφαλος, ἀλλ' ἀπὸ δογματικῆς ἀπόψεως, ἀναποσπάστως ἡνωμένη μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης καὶ πάσης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας», ἥτοι μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν λοιπῶν Ὁρθόδοξων Πατριαρχείων καὶ Ἐκκλησιῶν.

Εἰς οὐδεμίαν, ἴσως, ἄλλην χώραν τοῦ κόσμου ἐπικρατεῖ τόση θρησκευτικὴ καὶ δογματικὴ ὁμοιογένεια τοῦ πληθυσμοῦ, ὅση εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1961 ἐπὶ 8.388.000 κατοίκων τὰ 8.177.000 εἶναι Χριστιανοὶ καὶ ἐκ τούτων τὰ 8.118.000 Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι. Ἐκ τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν δογμάτων, οἱ Καθολικοὶ ἀνέρχονται εἰς 35.000 καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι εἰς 15.000. Ὑπάρχουν καὶ 9.500 Μονοφυσῖται. Ἕλληνες πολῖται, Μουσουλμᾶνοι τὸ θρήσκευμα, ὑπάρχουν 108.000, Ἑβραῖοι δὲ 5.800. Οἱ ὑπόλοιποι ἀνήκουν εἰς διάφορους αἱρέσεις ἧ δὲν ἐδῆλωσαν θρήσκευμα. Ἦτοι, τὰ 97,48% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος εἶναι Χριστιανοὶ καὶ τὰ 96,78% Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι.

Α. Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποτελεῖ εὐρεῖαν κοινότητα αὐτοκυβερνωμένων (αὐτοκεφάλων) Ἐκκλησιῶν, συνδεομένων πρὸς ἀλλήλας διὰ κοινῆς πίστεως (δόγματος), ἀλλὰ τελουσῶν τὰ τῆς λατρείας των εἰς τὴν ἐθνικὴν των γλῶσσαν. Ὀνομάζεται Ἀνατολική, διότι ἐκφράζει τὸ δόγμα τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Χρι-

στιανωσύνης καὶ Ὁ ρ θ ό δ ο ξ ο ς, διότι ἐνσαρκώνει καὶ τηρεῖ τὴν «ὀρθὴν δόξαν», δεχομένη δύο πηγὰς τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος : τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, ἴσης ἀξίας (ισοκύρους) καὶ ἀλληλοσυμπληρουμένας. Ἀποκαλεῖται συχνὰ καὶ Ἑ λ λ η ν ι κ ή, διότι ἰδρύθη εἰς τὰς ὀμιλούσας τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν χώρας τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Σήμερον εἶναι ἡ Ἐκκλησία ὅχι μόνον τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς διασπορᾶς, ἀλλὰ καὶ πλήθους ἄλλων λαῶν. Οἱ ἀνὰ τὸν κόσμον Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἀνῆρχοντο τὸ 1969 εἰς 142.433.000.

Ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία σύγκειται ἐκ τεσσάρων Πατριαρχείων (ἀποκαλουμένων «πρεσβυγενῶν») καὶ ἑπτὰ Πατριαρχικῶν ἢ Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, τῶν ἐξῆς :

1. *Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον* (τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως) πρῶτον τῇ τάξει μεταξύ τῶν πρεσβυγενῶν, κατὰ τὸν 15^{ον} κανόνα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (681). Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος φέρει τὸν τίτλον : «Ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιώτης, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης», κατέχει δεσπόζουσαν θέσιν μεταξύ ὅλων τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ἐν τῷ προσώπῳ του συγκεντρώνει τρεῖς διακεκριμένας ἀρμοδιότητας : Πρῶτον ὡς Προκαθήμενος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔχει τὴν πρωτοβουλίαν προκλήσεως συζητήσεων ἐπὶ ὅλων τῶν θεμάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ δόγμα, τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν καὶ τὸ κανονικὸν δίκαιον μετὰ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν, Ὁρθοδόξων ἢ μὴ Ὁρθοδόξων, Ἐκκλησιῶν· συγκαλεῖ Συνόδους καὶ Οἰκουμενικάς Συνόδους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀνακηρύσσει νέας Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, ὅπου τοῦτο καθίσταται ἀναγκαῖον. Ἀποτελεῖ τὸ σύμβολον ἐνότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἀπολαμβάνει μεγάλης αὐθεντίας καὶ γοήτρου μετὰ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Δεύτερον, τελεῖ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ «Κλίματος» τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὑπὸ τὴν ιδιότητα ταύτην εἶναι ὁ πνευματικὸς καὶ διοικητικὸς ἀρχηγὸς τῆς ἱεραρχίας καὶ τοῦ κλήρου τοῦ Κλίματος τούτου. Τρίτον, ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ἀσκεῖ ἐπισκοπικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς «διοικήσεώς» του. Αἱ ἀνωτέρω τρεῖς ἀρμοδιότητες συγκεντροῦνται ἀχωρίστως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου βάσει τῶν ἀποφάσεων τῆς Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει Οἰκουμενικῆς Συνόδου (381) καὶ τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου (450).

πάσης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς) (δυνάμει παναρχαίων πατριαρχικῶν σιγιλίων) καὶ περιλαμβάνει ἀνεκτιμήτους θησαυροὺς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων φέρει τὸν τίτλον : «Ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Μακαριότης, ὁ Πατριάρχης τῆς Ἀγίας Πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης, Συρίας, Ἀραβίας, Πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἀγίας Σιών».

Πατριαρχικαὶ καὶ Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ ἐξῆς :

1. Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας (Πατριαρχεῖον Μόσχας καὶ πάσης Ρωσσίας). Τὸ Πατριαρχεῖον Μόσχας ἰδρύθη τὸ 1589, ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸ 1593, κατηργήθη τὸ 1721 καὶ ἀνε-
συστήθη τὸ 1917.

2. Ἐκκλησία τῆς Σερβίας. Ἀπέκτησεν αὐτονομίαν, ὑπὸ τὴν ἐπο-
πτεῖαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ 1831. Τὸ 1879 ἐκηρύχθη
ἀνεξάρτητος καὶ Αὐτοκέφαλος ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου
καὶ τὸ 1920 ἀνεγνωρίσθη ὡς Πατριαρχεῖον.

3. Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας. Ἀνεκηρύχθη ἀνεξάρτητος καὶ αὐτο-
κέφαλος ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸ 1885, τὸ δὲ 1925 ἀνε-
γνωρίσθη ὡς Πατριαρχεῖον.

4. Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας. Ἐκηρύχθη τὸ 1872 «Σχισματικὴ»
ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ ὅποῖον τὸ 1945 ἤρε τὸ Σχί-
σμα, ὅρισαν ὅπως ἡ Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας ὀνομάζεται Αὐτοκέ-
φαλος. Τὸ 1953 ἄνευ συγκαταθέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου,
ἀνεκήρυξεν ἑαυτὴν εἰς Πατριαρχικὴν, ἀναγνωρισθείσης τελικῶς τῆς
«Πατριαρχικῆς ἀξίας καὶ περιοπῆς» τῆς τὸ 1961.

5. Ἐκκλησία τῆς Κύπρου. Διὰ τοῦ η' κανόνος τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ
Οἰκουμενικῆς Συνόδου (431) ἀνεγνωρίσθη εἰς τοὺς «τῶν ἀρίων Ἐκ-
κλησιῶν, τῶν κατὰ τὴν Κύπρον προεστῶτας», τὸ «ἀνεπηρέαστον καὶ
ἀβίαστον», ὥστε νὰ «ποιοῦνται δι' ἑαυτῶν τὰς χειροτονίας τῶν εὐλα-
βεστάτων Ἐπισκόπων». Προκαθήμενος αὐτῆς εἶναι ἀρχιεπίσκοπος,
φέρων τὸν τίτλον : «Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Νέας Ἰουστινια-
νῆς καὶ πάσης Κύπρου». Περιλαμβάνει 3 μητροπόλεις.

6. Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας. Ἀνεκηρύχθη αὐτοκέφαλος ὑπὸ τοῦ
Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸ 1924.

(Ὅπου ἐπεβλήθη τὸ κομμουνιστικὸν καθεστῶς — ἀπὸ τοῦ 1917

ματικὴν καὶ ἡθικὴν ἐπιβίωσιν τῆς κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τῆς δουλείας. Ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ ἦτο ἡ μόνη διηρθρωμένη ζωὴ διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς διεφυλάχθη ἀκαταία ἡ ἐθνικὴ συνείδησις των καὶ διετηρήθη ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα. Ὑπῆρξε τεραστία τότε ἡ προσφορά τοῦ κλήρου ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, διότι ἐτέλει εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὸν λαόν, ἀπελάμβανε τοῦ σεβασμοῦ του, τὸν ἐνεψύχωνε καὶ τὸν ἐβοήθει. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀνυπαρξίας ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ἡ χριστιανικὴ πίστις συνεκέντρωνε καὶ ἐσυμβόλιζεν ὅλας τὰς ἐλπίδας τοῦ Γένους.

Μεγάλας ὑπηρεσίας προσέφερεν ἡ Ἐκκλησία καὶ κατὰ τοὺς δεινούς, ἀλλ' ἐνδόξους χρόνους τῆς Ἐθνεγερσίας. Ἐκπρόσωποί τῆς — βαθυμῶχοι, ἀλλὰ καὶ ἀπλοῦ λευῖται, σοφοὶ ἀλλὰ καὶ ταπεινοὶ ἱερωμένοι — μετέσχον τῆς προπαρασκευῆς τῆς, ἡγωνίσθησαν κατὰ τὴν διάρκειάν τῆς ὡς πολέμαρχοι ἢ κοινοὶ ἀγωνισταὶ καὶ ἔδωσαν τὴν ζωὴν των προθύμως ὡς μαχηταὶ ἢ ὡς μάρτυρες τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἡ παράδοσις αὐτὴ ἐσυνεχίσθη καὶ κατὰ τοὺς ἀλυτρωτικοὺς καὶ τοὺς ἀμυντικοὺς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους ὑπεχρεώθη νὰ διεξαγάγῃ τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν του καὶ τὴν προάσπισιν τῆς ἐλευθερίας του καὶ τῆς ἀκεραιότητός του μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Γ. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀμα τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, ἡ Ἀντιβασιλεία τοῦ Ὁθωνος ἀνεκήρυξε τὸ 1833 — μετὰ σύμφωνον γνώμην τῶν ἐν Ναυπλίῳ συνελθόντων ἀρχιερέων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀλλ' ἄνευ προηγουμένης συγκαταθέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου — τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς συνέπειαν τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας. Παρὰ τὴν προβληθεῖσαν ἀντίδρασιν ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844 περιελήφθη διάταξις περὶ αὐτοκεφάλου, ἐνῶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀνεγνώρισε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος αὐτοκέφαλον μετὰ ἐξαετίαν, ἥτοι τὸ 1850 διὰ τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθέντος «Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου». Βραδύτερον δι' ἄλλων Πατριαρχικῶν Πράξεων, παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος : τὸ 1866, μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα προσάρτησιν τῶν Ἰονίων νήσων, αἱ ἐν αὐταῖς ἐκκλησιαστικαὶ

ἐπαρχίαι· τὸ 1881 αἱ ἐπαρχίαι τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας· καὶ τὸ 1928 (ἐπιτροπικῶς) αἱ ἐπαρχίαι τῶν Νέων Χωρῶν, ἦτοι Μακεδονίας, Ἡπείρου, Θράκης καὶ Νήσων, πλὴν τῆς Κρήτης.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος «κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν», «τηρεῖ ἀπαρασλεύτως τοὺς περὶ τὸ δόγμα καὶ τὴν λατρείαν ἱερῶν ἀποστολικῶν καὶ συνοδικῶν κανόνων καὶ τὰς ἱερὰς παραδόσεις», «εἶναι ἀνυπόκοφος, ἀσχετὴ ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης Ἐκκλησίας τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα» καὶ συνίσταται «ἐκ πάντων τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς περιφερείαις τῆς χώρας πιστευόντων καὶ ὁμολογούντων τὸ ἱερὸν τῆς πίστεως Σύμβολον, πρεσβευόντων δὲ πάνθ' ὅσα πρεσβεύει ἡ Ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία». Προκαθήμενος αὐτῆς εἶναι Ἀρχιεπίσκοπος, φέρων τὸν τίτλον : «Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος». Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος περιλαμβάνει 70 μητροπόλεις.

Ἡ Ἑθνικὴ Κυβέρνησις εὗρε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς κατάστασιν ἀποξενώσεως καὶ νάρκης, ἡ ὁποία ὠφείλετο εἰς πολλοὺς λόγους. Διὰ τοῦτο καὶ ἔταξεν ὡς ἓνα ἐκ τῶν βασικῶν σκοπῶν τῆς τὴν παροχὴν εἰς αὐτὴν πάσης ἡθικῆς καὶ ὕλικῆς βοήθειας, ὥστε νὰ ἐξυψωθῇ τὸ κύρος τοῦ κλήρου, νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ψυχικὴ ἐπαφὴ μεταξὺ τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπετεύχθη κατὰ σημαντικὸν μέρος.

Ἡ συγκρότησις ἀριστίνδην Ἱερᾶς Συνόδου, ἡ ὁποία ἐξέλεξε νέον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ἡ βελτίωσις τῆς νομοθεσίας περὶ ἐκκλησιαστικῆς δικαιοσύνης, ἡ ἀπομάκρυνσις ὠρισμένων ἀρχιερέων διὰ λόγους ἡθικῆς τάξεως, ἡ πρόκρισις νέων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπληρώθησαν κεναὶ ἢ κενωθεῖσαι ἐν τῷ μεταξὺ μητροπολιτικαὶ ἑδραί, ἡ μισθολογικὴ διαβάθμισις τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου δι' ἐντάξεώς του εἰς τὸν κρατικὸν προϋπολογισμόν (διὰ τῆς ὁποίας κατέστησαν στενότεροι οἱ δεσμοὶ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας καὶ ἰκανοποιήθη ἀπὸ δεκαετιῶν διατυπούμενον αἷτημα τοῦ κλήρου) καὶ ἡ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας ψήφισις νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ρυθμίζει ἅπαντα τὰ θέματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς καὶ εἰς τὰς σχέσεις τῆς μετὰ τῆς Πολιτείας καὶ παρέχει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πλήρη ἐλευθερίαν

ὅπως ἀξιοποίησιν τὴν περιουσίαν της, ὥστε νὰ καταστῇ αὕτη ἀποδοτικὴ καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὰς ἀπαιτούμενας προσόδους πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σοβαρωτάτων πνευματικῶν, ἐθνικῶν καὶ κοινωνικῶν σκοπῶν τῆς Ἐκκλησίας — ἀποτελοῦν τὰ κυριώτερα μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας.

Τὰ τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διέπονται σήμερον κατὰ βάσιν ὑπὸ τοῦ Ν.Δ. 126/1969 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», διὰ τοῦ ὁποίου αὕτη χαρακτηρίζεται ὡς νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου, ἀπολαῦσιν τῶν προνομίων τοῦ Κράτους. Κεντρικὰ διοικητικὰ σώματα αὐτῆς εἶναι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος καὶ ἡ Γενικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Συνέλευσις. Ἀνωτάτῃ ἐκκλησιαστικῇ ἀρχῇ εἶναι ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, ἡ ὁποία ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν ὡς Πρόεδρον καὶ ὅλους τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερεῖς, ἔχει δὲ πολλὰς ἀρμοδιότητας καὶ ἀπολαύει αὐτονομίας, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι δύναται νὰ λαμβάνῃ ἀποφάσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ὁργανισμῶν της. Ὅταν ὅμως θεωρῇ ὅτι αἱ ἀποφάσεις αὐταὶ πρέπει νὰ περιβληθῶν τὴν ἰσχὺν νόμου, τὰς ὑποβάλλει εἰς τὸν Ὑπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων, ὁ ὁποῖος ἐφ' ὅσον συμφωνεῖ, προβαίνει εἰς τὴν ἔκδοσιν σχετικοῦ Β. Διατάγματος ἢ εἰσηγεῖται τὴν ψήφισιν σχετικοῦ νόμου.

Ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος εἶναι τὸ κύριον μόνιμον διοικητικὸν ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐκπροσωπεῖ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας καὶ συγκροτεῖται ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν ὡς πρόεδρον καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς Προέδρους τῶν δέκα μονίμων συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν. Αἱ ἀρμοδιότητές της ἀπαριθμοῦνται λεπτομερῶς εἰς τὸν νόμον. Εἰς τὰς συνεδριάσεις της δύναται νὰ παρίσταται ὁ Ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων, ἐφ' ὅσον συζητοῦνται θέματα διοικητικῆς φύσεως.

Τέλος, ἡ Γενικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Συνέλευσις συγκροτεῖται ἀπὸ μόνιμα καὶ αἵρετὰ μέλη (ἦτοι ἀπλοῦς πολίτας ἀναδεικνυομένους διὰ κλήρου) ἔχει δὲ ὀρισμένας ἀρμοδιότητας, κατὰ τὸ πλεῖστον οἰκονομικῆς φύσεως. Τὸ λαϊκὸν ὅμως στοιχεῖον — καὶ τοῦτο εἶναι ἰδιαιτέρως ἀξιοσημεῖωτον — δὲν συμμετέχει μόνον εἰς τὴν κεντρικὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας (διὰ τῆς ἐκπροσωπήσεώς του εἰς τὴν Γενικὴν Ἐκκλησιαστικὴν Συνέλευσιν), ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν συγκρότησιν περιφερειακῶν διοι-

κητικῶν ὀργάνων, ὡς εἶναι αἱ Ἐπαρχιακαὶ Γενικαὶ Συνελεύσεις, τὰ Μητροπολιτικὰ Ἐκκλησιαστικὰ Συμβούλια, αἱ Ἐνοριακαὶ Συνελεύσεις καὶ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Συμβούλια τῶν ἐνοριῶν.

Α. ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Αἱ σχέσεις μεταξύ Κράτους καὶ Ἐκκλησίας ρυθμίζονται κατὰ βά-
σιν διὰ τοῦ πρώτου ἐδαφίου τοῦ ἄρθρου 1 § 1 τοῦ Συντάγματος, τὸ
ὁποῖον ὀρίζει ὅτι «ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνα-
τολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς
θρησκείας ταύτης ὡς ἐπικρατούσης ἀπαντᾷ εἰς ὅλα τὰ ἐλληνικὰ
συνταγματικὰ κείμενα, ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας
'Αγῶνος, ἔχει δὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ θρησκεία,
τὴν ὁποίαν πρεσβεύει ἡ μεγίστη πλειονότης τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἡ ἐπί-
σημος θρησκεία τοῦ Κράτους. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ἡ θρησκεία αὕτη
εὐρίσκεται εἰς ἰδιάζουσαν νομικὴν θέσιν πρὸς τὸ Κράτος καὶ ἀπολαύει
εἰδικῶν προνομίων (παρεχομένων τόσον ἐκ τοῦ Συντάγματος, ὅσον καὶ
ἐκ τῶν νόμων), τὰ ὅποια δὲν ἐπεκτείνονται καὶ εἰς τὰς ἄλλας θρησκείας.

Τὰ ἐκ τοῦ Συντάγματος εἰδικὰ προνόμια τῆς ἐπικρατούσης
θρησκείας εἶναι τέσσαρα, ἥτοι : ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ κατ' αὐτῆς προση-
λυτισμοῦ καὶ πάσης ἄλλης ἐπεμβάσεως· ἡ τήρησις ἀναλλοιώτου τοῦ
κειμένου τῶν Ἀγίων Γραφῶν· ἡ ἀναγνώρισις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλη-
σίας τῆς Ἑλλάδος ὡς αὐτοδιοικουμένου ὀργανισμοῦ· καὶ ἡ λῆψις γνω-
μοδοτήσεως τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου διὰ πᾶν σχέδιον ἢ πρότασιν
νόμου ἀναφερομένην εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλη-
σίας ταύτης.

Τὰ ἐκ τοῦ νόμου, ἐξ ἄλλου, προνόμια εἶναι πολλά, μεταξὺ δὲ αὐτῶν
πρέπει νὰ μνημονευθοῦν ἰδιαιτέρως : ἡ ὑποχρεωτικὴ διδασκαλία τῶν
θρησκευτικῶν κατὰ τὸ δόγμα τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας
εἰς τὰ σχολεῖα Μέσης καὶ Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως· ἡ ἀρμοδιότης
τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου ὅπως ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τοῦ περιεχομένου
τῶν ἀναφερομένων εἰς θρησκευτικὰ ἀντικείμενα βιβλίων· ἡ ὑπὸ τοῦ Κρά-
τους καταβολὴ τῆς μισθοδοσίας τῶν ἐφημερίων καὶ τοῦ μεγαλύτερου
μέρους τῆς μισθοδοσίας τῶν ἀρχιερέων· ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ πάσης φορο-
λογίας ἢ κρατήσεως τῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐκουσίων

εἰσφορῶν τῶν μελῶν τῆς ἡ συνδρομῇ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀποφάσεων τῶν ὀργάνων διοικησεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος· καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς ὡς ἀνυποστάτου τοῦ συναπτομένου ὑπὸ ὀρθοδόξου γάμου, ἐφ' ὅσον δὲν ἱερολογηθῇ ὑπὸ ἱερέως τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἐκ τοῦ χαρακτηριζομένου τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς ἐπικρατούσης ἐν Ἑλλάδι προκύπτουν καὶ ὠρισμέναι συνέπειαι, εἰδικώτερον δὲ ὅτι : τόσον ὁ Βασιλεὺς, ὅσον καὶ ὁ Διάδοχος ὀφείλουν νὰ πρεσβεύουν τὴν θρησκείαν ταύτην (ἄρθρ. 31 § 2 τοῦ Συντάγματος)· ὅτι ὁ ἕρκος τοῦ Βασιλέως δίδεται κατὰ τὸν τύπον τῆς Ὁρθοδόξου θρησκείας (ἄρθρ. 30 § 2)· ὅτι ὁ Τοποτηρητῆς τοῦ Θρόνου, ὡς καὶ ὁ Ἐπίτροπος καὶ ὁ Συνεπίτροπος τοῦ Βασιλέως πρέπει νὰ πρεσβεύουν τὸ Ἀνατολικὸν Ὁρθόδοξον δόγμα (ἄρθρα 41 § 1 καὶ 39 § 2)· καὶ ὅτι κατὰ τὴν νομοθεσίαν τὸ ἐορτολόγιον τοῦ Κράτους καὶ αἱ ἐπίσημοι τελεταὶ του ρυθμίζονται κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς Ἐκκλησίας ταύτης καὶ καθιεροῦνται ἡ Κυριακὴ ἀργία.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 1 § 2 τοῦ Συντάγματος ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι αὐτοκέφαλος, δηλαδή διοικητικῶς ἀνεξάρτητος ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην ὁμόδοξον Ἐκκλησίαν. Τὸ αὐτοκέφαλον καθιερώθη ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος, ὅποτε ὁ κληρὸς τῶν μαχομένων διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος διέκοψε τοὺς δεσμούς του πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον (ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξηρτᾶτο ἕως τότε), διότι τοῦτο ἐτέλει ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ Σουλτάνου. Τὸ αὐτοκέφαλον, ἐξ ἄλλου, ἀνεγνώρισε βραδύτερον, τὸ 1850, καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δι' ἐκδοθέντος πρὸς τοῦτο Συνδικοῦ Τόμου.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διοικεῖται ὑπὸ Ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχιερέων (ἄρθρον 1 § 2), οἱ δὲ λειτουργοὶ τῆς ὑποκείνται εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Κράτους (ἄρθρον 16 § 3). Διὰ τῶν διατάξεων τούτων ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, καθίσταται ὀργανισμὸς εἰδικῆς αὐτοδιοικήσεως, τὸ δὲ διέπον τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὸ Κράτος σύστημα εἶναι σύστημα κατὰ τὸ ὅποιον ἡ Ἐκκλησία εἶναι διακεκριμένη ὑπὸ τοῦ Κράτους, τελεῖ ὅμως εἰς προνομιούχον θέσιν καὶ ἀπολαύει τῆς ἰδιαιτέρας προστασίας του.

1. Τί προσέφερον ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ;
2. Τί προσέφερον ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν ;
3. Ποῖα ἢ θέσις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Ὁρθόδοξον Χριστιανισμὸν ;
4. Ποῖα τὰ κυριώτερα μέτρα, τὰ ὅποια ἐλήφθησαν ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ;
5. Τί εἶναι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας ;
6. Τί εἶναι ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος ;
7. Πῶς συμμετέχει τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας ;
8. Ποῖα τὰ ἐκ τοῦ Συντάγματος προνόμια τῆς Ἐκκλησίας ;
9. Ποῖα τὰ ἐκ τῶν νόμων προνόμια τῆς Ἐκκλησίας ;
10. Ποῖαι αἱ εἰδικώτεραι συνέπειαι ἐκ τοῦ χαρακτηρισμοῦ ὡς ἐπι-

- κρατούσης τῆς θρησκείας τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ;
11. Τί σημαίνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι αὐτοκέφαλος ;
 12. Πότε ἀνεκηρύχθη καὶ πότε ἀνεγνωρίσθη ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὡς αὐτοκέφαλος ;
 13. Πόσα καὶ ποῖα εἶναι τὰ «πρεσβυγενῆ» Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ;
 14. Ποῖαι αἱ διακεκριμέναι ἀρμοδιότητες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ;
 15. Ποῖαι Ἐκκλησίαι ὑπάγονται εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ;
 16. Ποῖαι αἱ Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ;
 17. Ὑπὸ ποῖον καθεστῶς τελοῦν αἱ Ἐκκλησίαι εἰς τὰς χώρας, ὅπου ἐπεβλήθη ὁ κομμουνισμὸς ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ XI

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ἐκπαίδευσις, ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν τοῦ ὅρου, εἶναι ἡ διαδικασία, διὰ τῆς ὁποίας μεταδίδεται εἰς τὴν ἐκάστοτε νέαν γενεάν ἡ ὕλική, πνευματική, ἠθική καὶ πολιτιστικὴ κληρονομία τῆς κοινωνίας. Ἡ ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς θεμελιωδестέρας λειτουργίας τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, διότι ἡ διατήρησις των ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μεταβιβάσεως τῆς συσσωρευμένης πολιτιστικῆς κληρονομίας εἰς τοὺς ἐπιγιγνομένους. Εἰς τὰς πρωτογόνους κοινωνίας ἡ διαδικασία αὕτη πραγματοποιεῖται συνήθως διὰ τῆς ἐπαφῆς τοῦ παιδὸς μὲ τοὺς γονεῖς, τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς συνομηλίκους του, ἡ δὲ μάθησις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς παρατηρήσεως, τῆς μιμήσεως καὶ τῆς ὑποβολῆς. Εἰς τὰς πολιτισμένους, χρησιμοποιεῖται ὀργανωμένον σύστημα ἐκπαιδεύσεως μὲ σαφῶς καθωρισμένους σκοποὺς, τὸ ὁποῖον λαμβάνει βεβαίως ὑπ' ὄψιν καὶ ἀξιοποιεῖ τὴν συμβολὴν τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ περιβάλλοντος.

Εἰδικώτερον ἡ ἐκπαίδευσις ἀποβλέπει εἰς τὴν μετάδοσιν τῆς συσσωρευθείσης πολιτιστικῆς κληρονομίας τοῦ παρελθόντος, τὴν ἄσκησιν τῶν νέων εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν, τὴν ὁμαλὴν προσαρμογὴν των εἰς τὸ περιβάλλον καὶ τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς ζωῆς μὲ νέας ἀξίας. Χωρὶς ἐκπαίδευσιν εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταβιβασθῇ ἡ πολιτιστικὴ κληρονομία εἰς τὰς νέας γενεάς, διότι τὰ ἰδεώδη, αἱ ἀξίαι, τὰ ἥθη καὶ ἡ πεῖρα, ποὺ ἀποκτᾷ ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του δὲν μεταδίδονται κληρονομικῶς. Πέραν τούτου ὅμως ἀποστολὴ τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι νὰ καταστήσῃ τοὺς νέους ἱκανοὺς ὅπως ζήσουν ὡς χρήσιμα — διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ διὰ τὸ σύνολον — μέλη τῆς πολυπλόκου συγχρόνου κοινωνίας, ἐντὸς τῆς ὁποίας κάθε ἄτομον διαδραματίζει σημαντικὸν μέρος εἰς τοὺς διαφόρους εἰδικοὺς θεσμούς, ὅπως εἶναι ἡ Οἰκογένεια, ἡ Κοινότης, τὸ Κράτος, τὸ Σχολεῖον, ἡ Ἐκκλησία, ἡ παραγωγὴ κλπ. Ἐπὶ πλέον, ἡ Ἐκπαίδευσις ὀφείλει νὰ καλλιεργῇ εἰς τοὺς νέους ὅλας ἐκείνας

τὰς δημιουργικὰς πνευματικὰς ικανότητας, μὲ τὰς ὁποίας θὰ διευρύνουν, θὰ πλουτίσουν καὶ θὰ βελτιώσουν τὰ ἐπιτεύγματα τῶν προηγηθεισῶν γενεῶν.

1. ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ἡ παιδεία οὐδέποτε ἦτο κοινὸν κτῆμα. Ἐπὶ χιλιετίας ἀπετέλει προνόμιον τῶν ὀλίγων καὶ εἶχε μονομερῆ, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χαρακτηρισμὸν. Τὸ αἶτημα τῆς καθολικεύσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὸ ὁποῖον μᾶς φαίνεται σήμερον αὐτονόητον, διευτυπώθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Τσέχου παιδαγωγοῦ Ἀμῶς Κομενίου (1592 - 1670), ὅστις ὑπεστήριξε τὴν ἀνάγκην δημιουργίας εἰς κάθε χώραν συστήματος σχολείων, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ διδάσκωνται «τὰ πάντα» (δηλαδή, ὅχι μόνον τὰ ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν θρησκείαν) «εἰς πάντα» (δηλαδή, εἰς τὸ σύνολον τοῦ λαοῦ). Μόνον ὅμως ἀπὸ τοῦ παρόντος αἰῶνος ἤρχισε πραγματοποιούμενον βαθμὴδὸν τὸ αἶτημα τοῦτο.

Σήμερον εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένη ἡ ἀρχὴ ὅτι ἡ Πολιτεία ὀφείλει νὰ παρέχῃ ἴσας εὐκαιρίας ἐκπαιδεύσεως εἰς ὅλους καὶ ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἔχει ὅχι μόνον δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ καθῆκον νὰ μορφωθῇ τόσον, ὥστε νὰ ἐπιτελέσῃ ὅσον τὸ δυνατόν καλῦτερον τὴν ἀποστολὴν του ὡς πολίτης. Τοῦτο δὲν σημαίνει, βεβαίως, ὅτι τὰ ἄτομα εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ συνεχίζουν τὴν φοίτησίν των εἰς τὸ σχολεῖον πέραν τῶν ὁρίων τῶν ἐνδιαφερόντων των ἢ τῶν πνευματικῶν δυνατοτήτων των. Οὔτε ὅτι χρήσιμοι διὰ τὸ σύνολον καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν των εἶναι ἐκεῖνοι μόνον, οἱ ὁποῖοι θὰ κατορθώσουν ν' ἀποκτήσουν ἕνα τίτλον ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως. Κάθε ἄνθρωπος ἀποβαίνει χρήσιμος ὅταν ἀξιοποιῇ τὰς πραγματικὰς διανοητικὰς καὶ φυσικὰς ικανότητάς του.

Ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἀντιμετωπίζει πολλὰ καὶ δυσχερῆ προβλήματα. Διότι πρέπει τώρα νὰ καλύπτῃ πολὺ εὐρύτερα πεδία γνώσεων. Διότι εἶναι μεγίστη ἡ ποικιλία τῶν κοινωνικῶν ρόλων. Διότι ὁ κόσμος, εἰς τὸν ὁποῖον ζῶμεν, μεταβάλλεται συνεχῶς. Διότι ὁ ὄγκος τῶν συσσωρευθεισῶν γνώσεων ἔχει ἀυξηθῇ τόσον, ὥστε καὶ ἡ μεγαλὴ ἀνθρωπίνη διάνοια εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸν περιλάβῃ. Διότι, ἀπὸ τῆς λήξεως ἰδίᾳ τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, αὐξάνει μὲ ταχύτατον ρυθμὸν ὁ πληθυσμὸς καὶ παραλλήλως μὲ αὐτὸν (εἰς ποσοστὸν δὲ πολὺ

μεγαλύτερον) αὐξάνει καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς Ἑκπαιδεύσεως, δημιουργῶν ἀσφυκτικὰ προβλήματα χώρων διδασκαλίας, μέσων διδασκαλίας καὶ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Διότι τὰ συστήματα ἐκπαιδεύσεως ἔχουν ἀνάγκην προσαρμογῆς, ἐνῶ αἱ μεταρρυθμίσεις εἰς τὸν τομέα τοῦτον εἶναι πάντοτε βραδείας ἀποδόσεως καὶ δημιουργοῦν σοβαροὺς κινδύνους, ἂν δὲν ἔχουν μελετηθῇ μετὰ προσοχῆς.

Εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον — εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας, εἰς τὰς ἀναπτυσσομένας καὶ εἰς τὰς ὑποαναπτύκτους χώρας — τὸ μεγαλύτερον καὶ δυσχερέστερον πρόβλημα εἶναι τὸ ἐκπαιδευτικὸν καὶ ὁμοφωνία διὰ τὴν καλυτέραν λύσιν του δὲν ὑπάρχει. "Ολαὶ αἱ χῶραι ἔχουν τώρα ἐπίγνωσιν τοῦ γεγονότος ὅτι διὰ τὴν πρόδόν των, τὴν πνευματικὴν, τὴν πολιτιστικὴν καὶ τὴν οἰκονομικὴν, ἀπαιτεῖται ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερα καλλιέργεια τῶν διανοητικῶν, τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν πρακτικῶν ἱκανοτήτων τῶν πολιτῶν των. Ἡ ἀνάγκη αὕτη ἔχει συνειδητοποιηθῇ εὐρύτατα καὶ ἀπὸ τὰ ἄτομα. Ἡ δίψα καὶ τὸ αἶτημα τῆς μαθήσεως εἶναι σήμερον παγκόσμιον φαινόμενον.

2. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ἡ Ἑκπαίδευσις εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα οὐδέποτε εὗρίσκετο εἰς ἱκανοποιητικὴν κατάστασιν, μολοντί τὸ ἀνθρώπινον ὕλικόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καλεῖται νὰ ἐπιδράσῃ, προσφέρει ἀξιόλογον ἔδαφος. "Οσοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν ἔχουν διαπιστώσει ὅτι τὰ Ἑλληνόπουλα ἔρχονται ἀπὸ τὸ ἐργαστήριον τῆς φύσεως προικισμένα μὲ πολὺ καλὰς καταβολάς. Ἐχουν, εἰς τὴν μεγάλην πλειονότητά των, γοργὴν ἀντίληψιν, ἰσχυρὰν μνήμην, παρατηρητικότητά, περιέργειαν, συλλογιστικὴν ἱκανότητα, σπινθηροβόλον πνεῦμα, ἔφεσιν μαθήσεως καὶ διάθεσιν προόδου, ὑπερτερροῦντα, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς, τῶν παιδιῶν τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἐκεῖνο, ποὺ τοὺς λείπει καὶ ποὺ ἔμπορουν ν' ἀποκτήσουν, εἶναι ἡ ἱκανότης τῆς συγκεντρώσεως καὶ τῆς παρατεταμένης προσοχῆς, ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ ὑπομονή.

Πολλοὶ εἶναι οἱ λόγοι τῆς μὴ ἱκανοποιητικῆς ἀποδόσεως τῆς ἐκπαιδευτικῆς προσπάθειας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ πολιτεία ἐθεώρησεν ἀνεκὰ θεν τὴν ἐκπαίδευσιν ὡς κάτι τὸ δευτερεῦον. Διέθετε δι' αὐτὴν πάντοτε πολὺ χαμηλὸν συγκριτικῶς ποσοστὸν τοῦ Προϋπολογισμοῦ, διότι ἄλλαι

πτεῖαν τοῦ Κράτους καὶ ἐνισχύονται οἰκονομικῶς ὑπ' αὐτοῦ. Οἱ καθηγηταὶ τῶν εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι. Αἱ ἀρχαὶ τῶν ἐκλέγονται παρὰ τῶν τακτικῶν καθηγητῶν αὐτῶν. Τὴν κρατικὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων ἀσχεῖ ὁ Ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων διὰ Κυβερνητικοῦ Ἐπιτρόπου. Ἐπιτρέπεται, κατ' ὅπιν ἀδείας τῆς ἀρχῆς, εἰς ἰδιώτας μὴ ἐστερημένους τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ εἰς νομικά πρόσωπα ἢ ἱδρυσις ἐκπαιδευτηρίων, λειτουργούντων κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Οἱ ἰδρύνοντες ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ οἱ διδάσκοντες εἰς ταῦτα δεόν νὰ κέκτῃνται τὰ διὰ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους ἀπαιτούμενα ἠθικὰ καὶ λοιπὰ προσόντα.

Ἡ Ἐκπαίδευσις εἰς τὴν Ἑλλάδα περιλαμβάνει τρεῖς βασικοὺς κύκλους (βαθμίδας) σπουδῶν : τὴν Δημοτικὴν, τὴν Μέσην καὶ τὴν Ἀνωτάτην καὶ παρέχεται ἐξ ὀλοκλήρου δωρεὰν εἰς τὰ δημόσια ἐκπαιδευτήρια, ἀπαγορευομένης πάσης, ὑφ' οἷανδήποτε μορφῆν, εἰσφορᾶς. Εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς δωρεὰν παιδείας περιλαμβάνεται καὶ : ἡ δωρεὰν χορήγησις διδακτικῶν βιβλίων· ἡ παροχὴ κρατικῆς ἐνισχύσεως εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν καὶ ἡ χορήγησις ὑποτροφῶν εἰς τοὺς ἐπιδεικνύοντας ἰδιαίτεραν ἐπίδοσιν νέους.

Ἡ προσχολικὴ ἐκπαίδευσις παρέχεται ὑπὸ τῶν Νηπιαγωγείων, εἰς τὰ ὅποια ἐγγράφονται νήπια συμπληρώσαντα τὴν 1ην Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους τῆς ἐγγραφῆς τῶν ἡλικίαν τριῶν ἐτῶν καὶ ἐξ μηνῶν.

Ι. Δημοτικὴ Ἐκπαίδευσις. Αὕτη παρέχεται εἰς τὰ δημόσια ἐξατάξια Δημοτικὰ Σχολεῖα. Ἡ φοίτησις εἶναι ἐξασετῆς, ὅση καὶ ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκ τοῦ Συντάγματος, ἡ ὁποία ὅμως δύναται νὰ παραταθῇ εἰς ἑννεαετῇ διὰ παρακολούθησεως καὶ 3 ἐτῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἐγγράφονται εἰς τὴν πρώτην τάξιν διὰ πρώτην φορὰν παιδιὰ ἄρρενα καὶ θήλεα, ἐφ' ὅσον τὴν 1ην Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους τῆς ἐγγραφῆς τῶν ἔχουν συμπληρώσει ἡλικίαν πέντε ἐτῶν καὶ ἐξ μηνῶν. (Παραλλήλως λειτουργοῦν καὶ ἰδιωτικὰ δημοτικὰ σχολεῖα).

ΙΙ. Μέση Ἐκπαίδευσις. Αὕτη παρέχεται εἰς τὰ δημόσια ἐξατάξια Γυμνάσια. Τὰ γυμνάσια, ἐξασετοῦς φοιτήσεως, διαιροῦνται εἰς δύο κύκλους : κατώτερον (περιλαμβάνοντα τὰς τρεῖς πρώτας τάξεις) καὶ ἀνώτερον (περιλαμβάνοντα τὰς τρεῖς τελευταίας τάξεις). Εἰς τὸν ἀνώτερον δύναται νὰ ὀργανώνωνται ἀπὸ τῆς δ' τάξεως ἐν ἣ περισσότερα τμήματα τῶν ἐξῆς δύο βασικῶν κατευθύνσεων : θεωρητικῆς (μὲ προέχοντα τὰ

στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας) καὶ θετικῆς (μὲ προέχοντα τὰ στοιχεῖα τῶν μαθηματικῶν καὶ θετικῶν ἐπιστημῶν). Ἡ ἐγγραφή εἰς τὰ γυμνάσια ἀποφοίτων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου γίνεται κατόπιν ἐξετάσεων. (Παραλλήλως λειτουργοῦν καὶ ἰδιωτικὰ γυμνάσια).

Εἰς τὴν Μέσσην Ἐκπαίδευσιν κατατάσσεται καὶ ἡ *Τεχνικὴ καὶ Ἐπαγγελματικὴ Ἐκπαίδευσις*, ἡ παρεχομένη ὑπὸ διαφόρων τεχνικῶν, γεωργικῶν, ἐμπορικῶν, οἰκιακῆς οἰκονομίας, ναυτικῶν, παροχῆς κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν, ἐκκλησιαστικῶν, καλλιτεχνικῶν (πλὴν ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ χαρακτικῆς) καὶ εἰδικῶν καλλιτεχνικῶν σχολῶν, εἰς τὰς πλείστας ἐκ τῶν ὁποίων ἐγγράφονται, κατόπιν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων, οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον δημοτικοῦ σχολείου ἢ ἀποφοιτήριον γυμνασιακῆς τινος τάξεως ἢ ἀπολυτήριον γυμνασίου, ἀναλόγως τοῦ ἐπιπέδου καὶ τῆς φύσεως τῆς διδασκομένης ὕλης. (Παραλλήλως λειτουργοῦν καὶ ἰδιωτικαὶ τεχνικαὶ καὶ ἐπαγγελματικαὶ σχολαὶ ὅλων τῶν ἀνωτέρω κλάδων, πλὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ).

III. Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευσις. Αὕτη παρέχεται εἰς τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα, τετραετοῦς μέχρις ἐξαετοῦς φοιτήσεως, καὶ εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου δημοσία. Τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα εἶναι τὰ ἑξῆς :

α. Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον (Ἀθηνῶν). Ἰδρύθη τὸ 1837 καὶ περιλαμβάνει 5 Σχολάς, τὰς ἑξῆς : Θεολογικὴν, Νομικὴν, Ἱατρικὴν, (μετὰ Ὀδοντιατρικοῦ τμήματος), Φιλοσοφικὴν (μετὰ 2 τμημάτων ξένων γλωσσῶν) καὶ Φυσικομαθηματικὴν (ἐκ 5 τμημάτων).

β. Ἐθνικὸν Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον. Ἰδρύθη ὡς «Σχολεῖον Τεχνῶν» τὸ 1843, λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν σημερινὴν του μορφήν ἀπὸ τοῦ 1888 καὶ περιλαμβάνει 5 Σχολάς, τὰς ἑξῆς : Πολιτικῶν Μηχανικῶν, Ἀρχιτεκτόνων, Μηχανολόγων Ἠλεκτρολόγων (μεθ' ἑνὸς τμήματος), Χημικῶν Μηχανικῶν (μετὰ τμήματος Μεταλλειολόγων) καὶ Τοπογράφων Μηχανικῶν.

γ. Ἀριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης. Ἰδρύθη τὸ 1925 καὶ περιλαμβάνει 8 Σχολάς, τὰς ἑξῆς : Θεολογικὴν, Νομικὴν (ἐκ 2 τμημάτων), Ἱατρικὴν (μετὰ Ὀδοντιατρικοῦ τμήματος), Φιλοσοφικὴν (μετὰ 4 τμημάτων ξένων γλωσσῶν καὶ παραρτήματος ἐν Ἰωαννίνοις), Φυσικομαθηματικὴν (ἐκ 5 τμημάτων καὶ παραρτήματος ἐν Ἰωαννίνοις),

Κτηνιατρικήν, Γεωπονοδασολογικήν (ἐκ 2 τμημάτων) καὶ Πολυτεχνικήν (ἐκ 3 τμημάτων).

δ. Πανεπιστήμιον Πατρῶν. Ἰδρύθη τὸ 1966 καὶ περιλαμβάνει 2 Σχολάς, τὴν Φυσικομαθηματικήν (ἐκ 4 τμημάτων) καὶ τὴν Πολυτεχνικήν.

ε. Ἀνωτάτη Σχολὴ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν. Ἰδρύθη τὸ 1920.

στ. Πάντειος Ἀνωτάτη Σχολὴ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Εἶναι δημοσία ἀπὸ τοῦ 1937.

ζ. Ἀνωτάτη Γεωπονικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν. Ἰδρύθη τὸ 1920.

η. Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολὴ Πειραιῶς. Λειτουργεῖ ὡς ἰσότιμος ἀπὸ τοῦ 1958, καταστάσα δημοσία τὸ 1966.

θ. Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης. Λειτουργεῖ ὡς δημοσία ἀπὸ τοῦ 1966.

ι. Ἀνωτάτη Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν. Περιλαμβάνει ἐργαστήρια ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ χαρακτικῆς καὶ εἰς τοὺς κατόχους ἀπολυτηρίου γυμνασίου παρέχει καὶ θεωρητικὴν καὶ ἱστορικὴν μόρφωσιν.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἑξῆς ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα :

α. Ἐθνικὴ Ἀκαδημία Σωματικῆς Ἀγωγῆς. Ἰδρύθη τὸ 1939 καὶ εἶναι τριετοῦς φοιτήσεως.

β. Ἀνώταται Σχολαὶ Οἰκιακῆς Οἰκονομίας, δύο ἐν ὧν ἡ «Χαρκόπειος» Ἀθηνῶν καὶ ἡ «Ἀριάδνη» Χανίων τριετοῦς φοιτήσεως.

γ. Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημίαι, 15 ἐν ὧν διετοῦς φοιτήσεως.

δ. Σχολὴ Νηπιαγωγῶν Καλλιθέας, διετοῦς φοιτήσεως.

Τέλος, ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα εἶναι καὶ αἱ ἑξῆς τρεῖς δημόσιαι Τεχνικαὶ Σχολαί :

α. Ἀνωτέρα Δημοσία Σχολὴ Ὑπομηχανικῶν Ἀθηνῶν, τετραετοῦς φοιτήσεως, μὲ τρία τμήματα (πολιτικῶν ὑπομηχανικῶν, μηχανολόγων ὑπομηχανικῶν καὶ ἠλεκτρολόγων ὑπομηχανικῶν).

β. Ἀνωτέρα Δημοσία Σχολὴ Ὑπομηχανικῶν Θεσσαλονίκης, τετραετοῦς φοιτήσεως, μὲ τρία τμήματα (πολιτικῶν ὑπομηχανικῶν, μηχανολόγων ὑπομηχανικῶν καὶ ἠλεκτρολόγων ὑπομηχανικῶν).

γ. Ἀνωτέρα Δημοσία Σχολή Ἡλεκτρονικῶν, λειτουργοῦσα παρὰ τῷ Σιβιτανδεΐφ Ἰδρύματι, τριετοῦς φοιτήσεως.

Ἡ εἰσδοχή φοιτητῶν καὶ σπουδαστῶν καὶ τὰ ἀνώτατα καὶ ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα γίνεται κατόπιν ἐξετάσεων, εἰς τὰς ὁποίας δύνανται νὰ προσέλθουν οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Αἱ εἰσιτήριοι ἐξετάσεις, θεσπισθεῖσαι ἀπὸ τεσσαρακονταετίας, διεξήγοντο ἐπὶ ἔτη εἰς τὰς σχολάς, εἰς τὰς ὁποίας ἐπεθύμουν νὰ φοιτήσουν οἱ ὑποψήφιοι. Τὸ σύστημα ὅμως τοῦτο προεκάλει πολλὰς, ὅχι ἀβασίμους, ἀμφισβητήσεις γνησιότητος τῶν ἀποτελεσμάτων, αἱ ὅποια ἔφθασαν μέχρι τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης.

Μετὰ τὸ 1963 ἡ διενέργεια τῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων ἀνελήφθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Αἱ ἀνώταται σχολαὶ διηρέθησαν εἰς τέσσαρας ομάδας καὶ οἱ ὑποψήφιοι ἐξητάζοντο εἰς τὰ μαθήματα τῆς ομάδος, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆγετο ἡ σχολὴ τῆς προτιμήσεώς των, ἐπιτυχάζοντες δὲ εἰσήγοντο εἰς αὐτὴν ἢ εἰς μίαν ἄλλην τῆς ομάδος. Ἡ κατάταξις καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν ἀποτελεσμάτων ἐγένετο δι' ἠλεκτρονικοῦ υπολογιστοῦ. Κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1965-66 ἐκρίθη σκόπιμον ν' ἀντιγραφῇ τὸ γαλλικὸν σύστημα τοῦ baccalauréat (τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰσαχθῇ εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ 1809). Βάσει αὐτοῦ αἱ σχολαὶ ἐχωρίσθησαν εἰς δύο μεγάλας ομάδας: τὴν ομάδα τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν ομάδα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, με' ἀνάλογον διαφοροποίησιν εἰς τὰ ἐξεταζόμενα μαθήματα. Οἱ ἐπιτυχάνοντες, ἐλάμβανον «ἀκαδημαϊκὸν ἀπολυτήριον» Α ἢ Β τύπου, τὸ ὁποῖον τοῖς παρεῖχε δικαίωμα ἐγγραφῆς εἰς μίαν ἐκ τῶν σχολῶν τῆς πρώτης ἢ τῆς δευτέρας ομάδος. Τὸ σύστημα ὅμως τοῦτο ἀπέτυχε καταγωδῶς, διότι ἡ κατάταξις τῶν ἐπιτυχανόντων εἰς μίαν ἐκ τῶν σχολῶν τῆς ομάδος σπανίως συνέπιπτε με' τὰς προτιμήσεις των.

Ἡ Ἐπανάστασις κατήργησε τὸ «ἀκαδημαϊκὸν ἀπολυτήριον». Κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1967-68 αἱ ἀνώταται σχολαὶ διηρέθησαν εἰς 6 ομάδας πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ὑποψηφίων ὅπως ἐπιτύχουν συμφωνοτέραν πρὸς τὰς προτιμήσεις των κατάταξιν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1968-69 τὸ σύστημα ἐβελτιώθη ἔτι μᾶλλον διὰ τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν σχολῶν εἰς 13 «κύκλους» (ἐνότητος ὁμοειδοῦς χαρακτῆρος ἢ συγγενοῦς κατευθύνσεως).

Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσαγομένων εἰς κάθε σχολὴν ἢ τμήμα σχολῆς προκαθορίζεται κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, κατόπιν γνώμης

τῶν ἀντιστοίχων ἀνωτάτων καὶ ἀνωτέρων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων καὶ τὸ ὕψος του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας καὶ ἀπὸ τὰς δυνατότητας (ἐργαστηριακὰς, κτιριακὰς, διδακτικὰς κλπ.) ἐκπαιδεύσεως, τὰς ὁποίας διαθέτει ἐκάστη σχολή.

4. Ο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Ἀποφασιστικὴν σημασίαν ἔχει μόνον διὰ τὴν κοινωνικὴν ἐπιτυχίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν προσωπικὴν εὐτυχίαν (ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχικῆς αὐταρκείας καὶ ἱκανοποιήσεως) τοῦ ἀτόμου ἔχει ἡ ἐκλογή τοῦ προσιδιάζοντος εἰς τὰς πνευματικὰς ἱκανότητας, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς κλίσεις του ἐπαγγέλματος. Κάθε ἄνθρωπος εἶναι προικισμένος ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ πολλὰς ἱκανότητας καὶ ἔχει ἐξησφαλισμένην τὴν ἐπιτυχίαν, ὅταν τὰς ἀνακαλύψῃ καὶ τὰς ἀξιοποιήσῃ, ἐνῶ ἀντιθέτως πρέπει νὰ εἶναι βέβαιος σχεδὸν περὶ τοῦ ναυαγίου του, ὅταν ἀκολουθήσῃ σταδιοδρομίαν διὰ τὴν ὁποίαν δὲν διαθέτει πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς προϋποθέσεις.

Παλαιότερον, ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία εἶχε συνείδησιν τῆς ἀληθείας αὐτῆς· διὰ τοῦτο καὶ ἡ προσπέλασις εἰς τὰ προπύλαια τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων ἐγένετο μὲ περισσοτέραν αὐτογνωσίαν, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ὁ φραγμὸς τῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων καὶ τοῦ «κλειστοῦ ἀριθμοῦ». Ἀκόμη καὶ διὰ τὴν φοίτησιν εἰς τὸ γυμνάσιον ἐπεκράτει ἡ ἀντίληψις ὅτι ὁ μαθητὴς ἔπρεπε νὰ ἔχῃ δώσει δείγματα ἰδιαίτερας ἐπιδόσεως. Ἐνῶ τώρα ὅλοι οἱ ἐπιστήμαι θεωροῦνται κατάλληλοι δι' ὅλους καὶ ὅλοι κατάλληλοι δι' ὅλας τὰς ἐπιστήμας.

Τὴν νοοτροπίαν αὐτὴν τὴν πληρώνει πανάκριβα ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία καὶ πρῶτοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μετὰ πολυτελεῖς σπουδὰς καὶ ταλαιπωρίας κατορθώνουν ν' ἀποσπάσουν ἐν πτυχίον χωρὶς νὰ ἔχουν πλασθῇ διὰ νὰ εἶναι ἐπιστήμονες. Ἡ ζημία εἶναι τριπλῇ: Πρῶτον, χάνονται τὰ ὀραιότερα καὶ προσληπτικώτερα ἔτη ζωῆς ἐνὸς νέου. Δεύτερον, στεροῦνται ζωτικοὶ τομεῖς τῆς οἰκονομίας δυναμικοῦ, τὸ ὁποῖον, ὀρθῶς προσανατολιζόμενον, θὰ ἦτο δυνατόν ν' ἀποδεῖχθῇ πολύτιμον. Καὶ τρίτον, ἐκεῖνοι ποὺ ἠκολούθησαν ἀκατάλληλον δι' αὐτοὺς ἐπάγγελμα, οὐδέποτε θὰ αἰσθανθοῦν τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἱκανοποίησιν, τὴν ὁποίαν προσφέρει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ δημιουργικὴ ἀξιοποίησις τῶν ἐμφύτων ἱκανότητων των, ἐνῶ θὰ ἔχουν, ἔστω καὶ ὑποσυνειδήτως, τὴν γεῦσιν τῆς ἀπο-

τυχίας καί, μὲ τὴν τάσιν μεταθέσεως τῶν εὐθυνῶν, θὰ αἰτιῶνται τὴν «κοινωνίαν» ἀντὶ τοῦ ἑαυτοῦ των.

Πολλοὶ εἶναι οἱ παράγοντες, οἱ ὅποιοι συμβάλλουν εἰς τὸν ἐσφαλμένον, καὶ συνεπῶς ἐπιζήμιον, ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμόν. Κατ' ἀρχὴν ἐλκύουν τὰ ἐπαγγέλματα, τὰ ὅποια θεωροῦνται ἀποδοτικώτερα ἢ («ἔχοντα μέλλον»). Ἐπειτα, ὅσα κρίνονται «εὐκολώτερα» ἢ δημιουργοῦντα «περισσότερας δυνατότητας». Ἐπίσης ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἀπολαμβάνουν μεγαλυτέρου «γοήτρου». Ἐνας ποῦ ἐτελείωσε τὸ γυμνάσιον, νομίζει ὅτι θὰ εἶναι ὑποτιμητικὸν δι' αὐτὸν νὰ ἀκολουθήσῃ πρακτικὸν ἐπάγγελμα. Ἡ ἐσφαλμένη, ἐξ ἄλλου, ἐκτίμησις τῶν ἱκανοτήτων των ἐπάγγελμα. Ὁ παρασύρει πολλοὺς πρὸς κατευθύνσεις ἐξησφαλισμένης ἀποτυχίας. Ὁ ποῖος ἔγραφε καλὰς ἐκθέσεις ὡς μαθητὴς νομίζει ὅτι ἔχει ἀναμφισβήτητον λογοτεχνικὸν ἢ δημοσιογραφικὸν τάλαντον. Ἄλλος, ὁ ὅποῖος ἐσημείωσε κάποιαν ἐπιτυχίαν εἰς μίαν μαθητικὴν θεατρικὴν παράστασιν, πιστεύει ὅτι εἶναι γεννημένος ἡθοποιός.

Ὁλεθρία εἶναι πολλάκις ἐν προκειμένῳ ἡ παρέμβασις τῶν γονέων. Πολλοὶ γονεῖς θέλουν νὰ ἐπιβάλλουν εἰς τὰ τέκνα των τὴν ἰδικήν των θέλησιν, χωρὶς νὰ ὑπολογίζουσιν τὴν κλίσιν τῶν παιδιῶν. Ὁ ἱατρὸς ἢ δικηγόρος θέλει ἀπαραιτήτως νὰ κάμῃ καὶ τὸν υἱόν του ἱατρὸν ἢ δικηγόρον (διότι τάχα θὰ δυνηθῇ νὰ τοῦ μεταβιβάσῃ («ετοίμην πελατεῖαν»)), ἐνῶ, ἐκεῖνος ἔχει κλίσιν νὰ γίνῃ καθηγητὴς ἢ ἐμποροπλοίαρχος. Ὁ μὴ τυχὼν παιδείας, ἀλλὰ πλουτίσας, ἐπιμένει νὰ γίνῃ ὁ υἱὸς του πυρηνικός, φυσικός, ἐνῶ ἐκεῖνος αἰσθάνεται κλίσιν πρὸς τὸ ἐμπόριον. Συχνότατα, ἐπίσης, οἱ γονεῖς ἀνακαλύπτουν εἰς τὰ τέκνα των ἐκ στοργῆς «τάλαντα» ἀνύπαρκτα καὶ τὰ παρασύρουν πρὸς κατευθύνσεις ἐσφαλμένας.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος, ἡ ὅποια δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ προ- τοῦ ὁ νέος συμπληρώσῃ τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας (διότι τότε ἔχουν μορφοποιηθῇ αἱ ἱκανότητές του καὶ αἱ τάσεις του) εἶναι ἔργον λεπτότατον, τὸ ὅποῖον ἀπαιτεῖ τὴν ἀρμονικὴν (καὶ ἀπηλλαγμένην προῖδεασμῶν) συνεργασίαν τριῶν παραγόντων : τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, με- ταξὺ τῶν καθηκόντων τῶν ὁποίων περιλαμβάνεται καὶ ἡ διάγνωσις καὶ ἐνίσχυσις τῶν ἱκανοτήτων ἐκάστου μαθητοῦ· τῶν γονέων, οἱ ὅποιοι ὀφείλουν νὰ παραμερίζουν κάθε ὑποκειμενισμόν· καὶ τοῦ ἐνδιαφερομένου, ὅστις πρέπει ν' ἀναζητήσῃ τὴν πραγματικὴν κλίσιν του καὶ νὰ σταθμίσῃ μὲ αὐστηρότητα τὰς ἱκανότητάς του, ἔχων ὑπ' ὄψιν του ὅτι τὸ καλύτε- ρον καὶ τὸ ὠραιότερον ἐπάγγελμα διὰ τὸν καθένα εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον

τοῦ ἀρέσει καὶ διὰ τὸ ὅποῖον συγκεντρώνει πραγματικὰς πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς προϋποθέσεις.

5. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ὅταν ἡ Ἑθνικὴ Ἑπαναστατικὴ Κυβέρνησις ἀνελάμβανε τὰς εὐθύνας διακυβερνήσεως τῆς χώρας, ἐπεκράτει κατὰστασις χάους εἰς τὴν Ἑκπαίδευσιν. Διότι ἡ κατεδαφιστικὴ ἐπιδρομὴ τῶν δῆθεν «μεταρρυθμιστῶν» ἐπέτεινε τὰς ὑφισταμένας ἐλλείψεις, ἐπροκάλεσε σύγχυσιν εἰς διδάσκοντας καὶ διδασκόμενους καὶ ἐπεσώρευσε νέα προβλήματα, χωρὶς νὰ ἐπιλύσῃ τὰ παλαιά.

Εἰς τὴν Δημοτικὴν καὶ τὴν Μέσσην Ἑκπαίδευσιν αἱ συνθήκαι στεγάζεως καὶ διδασκαλίας τῶν μαθητῶν ἦσαν κατὰ σημαντικὸν ποσοστὸν δυσμενέσταται λόγῳ ἐλλείψεως κτιρίων, ὀφειλομένης εἰς τὴν αὐξησιν τοῦ μαθητικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴν παράλυσιν τοῦ Ὄργανισμοῦ Σχολικῶν Κτιρίων· εἰς ἀμφοτέρας τὰς βαθμίδας δὲν ὑπῆρχεν ἀπὸ μακροῦ ἐποπτικὸν προσωπικόν (ἐπιθεωρηταὶ καὶ γενικοὶ ἐπιθεωρηταὶ)· εἰς τὴν Μέσσην Ἑκπαίδευσιν 300 σχολεῖα ἐστεροῦντο, ἀπὸ μακροῦ ἐπίσης, διευθυντῶν (γυμνασιάρχων)· καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς δὲν ὑπῆρχον διδακτικὰ βιβλία.

Εἰς τὴν Ἀνωτάτην Ἑκπαίδευσιν σημαντικὸς ἀριθμὸς καθηγητῶν ἐξεμεταλλεύετο ἀγρίως τοὺς φοιτητὰς διὰ τῆς (ἀναγκαστικῆς πολλὰκις) πωλήσεως τῶν πανεπιστημιακῶν συγγραμμάτων εἰς ὑψηλοτάτας τιμὰς· οἱ μὴ δυνάμενοι ν' ἀγοράσουν τὰ συγγράμματα φοιτηταὶ ἐτιμωροῦντο ἐνίοτε ὑπὸ τῶν καθηγητῶν διὰ κακῆς βαθμολογίας κατὰ τὰς ἐξετάσεις· ἡ ἐκλογὴ τῶν καθηγητῶν, λόγῳ τοῦ ἐπικρατοῦντος καθεστώτος νεποτισμοῦ, δὲν ἐνεργεῖτο μὲ τὸ κριτήριον τῆς ἐπιστημονικῆς ἱκανότητος· ὑπῆρχον καθηγηταί, τῶν ὁποίων ἡ ἐν γένει διαγωγὴ ἦτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἰδιότητα τοῦ πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου· ὁ θεσμὸς τοῦ βοηθητικοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ εἶχεν ἐκφυλισθῇ· αἱ εἰσιτήριοι ἐξετάσεις ἐγίνοντο μὲ ἐν σύστημα, ὑπὸ τὸ ὅποῖον κατελύοντο αἱ στοιχειωδέστεραι ἀρχαὶ τοῦ ἐλευθέρου ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ.

Οἱ ταχθέντες ὑπὸ τῆς Ἑπαναστάσεως ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ εἰς τὸν κεφαλαιώδη τομέα τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀπὸ τὴν πρόοδον τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται καὶ ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τῆς χώρας,

είναι οί ἐξῆς : Ἐθνικός προσανατολισμός τῆς ἐκπαιδεύσεως· ἐξυγίανσις καὶ βελτίωσις τοῦ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ· κάλυψις τῶν ἀμέσων ἀναγκῶν ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ· παροχὴ εἰς ὅλους τοὺς νέους ἴσων εὐκαιριῶν μορφώσεως· καὶ μεθοδικὴ δημιουργία τῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐπέκτασιν, τὸν ἐκσυγχρονισμόν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς. Διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἀντικειμενικῶν αὐτῶν σκοπῶν, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ καὶ ὑλικά μέσα ἄφθονα καὶ χρόνον μακρὸν καὶ προπαρασκευὴν συστηματικὴν, κατεβλήθη σύντομος προσπάθεια, στηριχθεῖσα καὶ εἰς τὰς ὑλικὰς δυνατότητας τὰς παρασχεθείσας ὑπὸ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Ἐκπαιδεύσεως (τακτικοῦ καὶ ἐπενδύσεων), ὅστις κατὰ τὴν τριετίαν 1967-1969 ὑπερέβαινε σταθερῶς τὸ 10% τοῦ συνολικοῦ προϋπολογισμοῦ.

Συγκεκριμένως, διὰ τὴν Δημοτικὴν καὶ τὴν Μέσσην Ἐκπαίδευσιν ἐλήφθησαν τὰ ἐξῆς μέτρα :

1. Κατεσκευάσθησαν ἄνω τῶν 2000 νέων αἰθουσῶν διδασκαλίας· ἐπεσκευάσθησαν 2000 διδασκτῆρια· ἐτέθησαν τὰ θεμέλια πλείστων νέων σχολείων· ἀναδιωργανώθη ὁ Ὁργανισμὸς Σχολικῶν Κτιρίων διὰ νὰ καταστῇ οὗτος περισσότερον εὐέλικτος καὶ ν' αὐξηθῇ ἡ ἀποτελεσματικότης του εἰς τὴν κάλυψιν τῶν κατασκευαστικῶν ἀναγκῶν.

2. Ἐτέθη ἐκ νέου ἐπὶ ἐθνικῶν βάσεων καὶ ἀναδιωργανώθη ἡ Γενικὴ Ἐκπαίδευσις (Δημοτικὴ καὶ Μέση) διὰ τοῦ Α.Ν. 129/1967, ὁ ὁποῖος καθώρισε τὰ τοῦ περιεχομένου τῆς διδασκαλίας, τῆς λειτουργίας τῶν σχολείων, τῆς διοικήσεως αὐτῶν, τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ, τῆς ἐπιλογῆς τοῦ ἐποπτικοῦ προσωπικοῦ κλπ.

3. Ἐπελέγησαν κατόπιν ἀδιαβλήτων διαγωνισμῶν ἐπιθεωρηταὶ καὶ γενικοὶ ἐπιθεωρηταὶ τῆς Δημοτικῆς καὶ γενικοὶ ἐπιθεωρηταὶ τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως· προήχθησαν 300 λειτουργοὶ τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως εἰς γυμνασιάρχας· διωρίσθησαν ἄνω τῶν 5000 νέων δημοδιδασκάλων καὶ καθηγητῶν· καὶ ἰδρύθη Διδασκαλεῖον Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, διετοῦς φοιτήσεως, διὰ τὴν μετεκπαίδευσιν τῶν διδασκάλων.

4. Καθιερώθη καὶ ἐπραγματοποιήθη ἡ δωρεὰν διανομὴ ὅλων τῶν διδασκτικῶν βιβλίων εἰς τὴν δημοσίαν Δημοτικὴν καὶ Μέσσην Ἐκπαίδευσιν (γενικὴν καὶ τεχνικὴν)· ἐξεδόθησαν τὰ ἀπαραίτητα διδασκτικὰ βιβλία καὶ διὰ τὰς δύο τελευταίας τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων (13, πέραν τῶν ἀναγνωστικῶν καὶ τῆς γραμματικῆς)· ἀνετυπώθησαν, κατό-

πιν ἐπιλογῆς, ἄνω τῶν 60 διδακτικῶν βιβλίων τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως καὶ συνεγράφησαν ἀρκετὰ νέα.

5. Ἐξεπονήθη νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα καὶ διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα (διότι τὸ ἰσχύον ἦτο παλαιὸν καὶ παρουσίαζε πλεῖστα μειονεκτήματα) καὶ διὰ τὰ γυμνάσια, ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς τεθείσας γενικὰς ἀρχὰς τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ εἰς τὰς συγχρόνους ἀνάγκας.

Τὰ ληφθέντα διὰ τὴν Ἀνωτάτην Ἐκπαίδευσιν μέτρα εἶναι τὰ ἐξῆς:

1. Ἐλύθη ὀριστικῶς, ἀπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1967-68, τὸ πρόβλημα τῶν συγγραμμάτων τῶν καθηγητῶν (τὸ ὅποῖον ἐταλαιπώρησε δεκάδας γενεῶν φοιτητῶν) διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς δωρεὰν χορηγήσεως εἰς τοὺς φοιτητὰς τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν κατάρτισίν των συγγραμμάτων δαπάναις τοῦ Κράτους, ὅπερ καταβάλλει λογικὴν ἀποζημίωσιν εἰς τοὺς συγγραφεῖς - καθηγητὰς. (Ἀπὸ τοῦ 1969-70 εἰς τὸ μέτρον τοῦτο περιελήφθησαν καὶ οἱ σπουδασταὶ τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν).

2. Ἐξυγιάνθη, ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ, τὸ ἀνώτερον διδακτικὸν προσωπικὸν τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως ὀρισμένων καθηγητῶν καὶ ὑφηγητῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν πράκτορες τοῦ κομμουνισμοῦ ἢ εἶχον ἐπιδείξει διαγωγὴν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου.

3. Ἐθεσπίσθη καὶ ὠλοκληρώθη διὰ τῆς ΙΕ' Συντακτικῆς Πράξεως «Περὶ ἐκλογῆς καθηγητῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων») (ὡς αὕτη ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη διὰ τῶν ΚΗ', ΛΓ' καὶ ΛΔ' Συντακτικῶν Πράξεων) προοδευτικὴ νομοθεσία πρὸς ἐξυγιάνσιν καὶ ἐκσυγχρονισμόν τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως, καταπολέμησιν τοῦ νεποτισμοῦ, προώθησιν καὶ ἀξιοποίησιν τοῦ ὑπάρχοντος ἐπιστημονικοῦ δυναμικοῦ καὶ ἀμβλυνσιν τῆς δυσαναλογίας μεταξύ διδασκόντων καὶ διδασκομένων. Διὰ τῆς νομοθεσίας ταύτης ὀρίζεται, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι (ἄρθρ. 9) «κυρίαν ἀποστολὴν τῶν καθηγητῶν τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων ἀποτελεῖ τὸ διδακτικόν, ἐρευνητικὸν καὶ συγγραφικὸν ἔργον» καὶ ὅτι κάθε «τακτικὸς ἢ ἑκτακτος καθηγητὴς ὀφείλει ἐντὸς 18 μηνῶν, ἀπὸ τῆς 19ης Δεκεμβρίου 1967 ἢ ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ του, ὅπως θέσῃ εἰς κυκλοφορίαν ἐπωνύμως σύγγραμμα ἢ ἐγχειρίδιον περιέχον τὰς παραδόσεις του εἰς τὸ κύριον τούλάχιστον μάθημα τῆς ἑδρας του».

4. Ἐτέθη ἐπὶ νέων σοβαρῶν βάσεων (διὰ τοῦ Α.Ν. 553/1968) ὁ θεσμὸς τοῦ βοηθητικοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ (ἐπιμελητῶν καὶ βοηθῶν) τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, ὥστε νὰ συμβάλλῃ θετικῶς εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν φοιτητῶν καὶ ν' ἀποτελῇ πραγματικὸν φυτώριον διαμορφώσεως νέων πανεπιστημιακῶν διδασκάλων. Εἰς ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου τούτου ἐθεσπίσθησαν, πέραν τῶν ὑφισταμένων 2275 θέσεων ἐπιμελητῶν, βοηθῶν καὶ παρασκευαστῶν, 3986 νέαι θέσεις βοηθητικοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ.

5. Ὡξήθη κατὰ 25% ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν, εἰς τοὺς ὁποίους παρέχεται ὑπὸ τοῦ Κράτους ὑποτροφία σπουδῶν καὶ οὕτως οἱ ὑπότροφοι ἀντιπροσωπεύουν τὸ ἓν δέκατον περίπου τοῦ συνόλου τῶν φοιτητῶν τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Ἀπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1969-70 καθιερώθησαν 620 εἰδικαὶ ὑποτροφίαι διὰ φοιτητὰς τῶν λεγομένων «καθηγητικῶν σχολῶν» (μαθηματικούς, φυσικούς, χημικούς, φυσιογνώστας καὶ ξένων γλωσσῶν), οἱ ὅποιοι ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὑπηρετήσουν εἰς τὴν ὑπαιθρον ἐπὶ ἑπταετίαν.

6. Ἐθεσπίσθη ἡ χορήγησις ἀτόκων «δανείων σπουδῶν» (τῶν ὁποίων ἡ ἐξόφλησις θ' ἀρχίσῃ δύο ἔτη μετὰ τὴν λήψιν τοῦ πτυχίου) εἰς τοὺς φοιτητὰς, οἵτινες δὲν εἶναι ὑπότροφοι τοῦ Κράτους, ἀλλὰ πραγματοποιοῦν ὀρισμένην ἐπίδοσιν.

7. Καθιερώθη ἀπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1968-69 νέον ἀδιάβλητον σύστημα εἰσιτηρίων ἐξετάσεων εἰς τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα, χάρις εἰς τὸ ὁποῖον εἰσάγονται οἱ ἱκανώτεροι καὶ εἰς τὰς σχολὰς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τῆς βασικῆς προτιμῆσεώς των. Πρὸς τοῦτο διεχωρίσθησαν αἱ σχολαὶ ἀναλόγως τοῦ εἶδους τῆς παρεχομένης ὑπ' αὐτῶν μορφώσεως καὶ ἐσχηματίσθησαν 13 ἐνότητες («κύκλοι») σχολῶν ὁμοειδοῦς χαρακτῆρος ἢ ὁπωσδήποτε συγγενῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστημονικῆς εἰδικότητος καὶ ἐπαγγελματικῆς κατευθύνσεως, οὕτως ὥστε ἡ ἐκλογή τοῦ «κύκλου» καὶ ἡ ἐντὸς αὐτοῦ ἐκδήλωσις προτιμῆσεων ν' ἀνταποκρίνονται, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, εἰς τὰς πραγματικὰς κλίσεις καὶ δυνατότητας τοῦ ὑποψηφίου. Τὸ σύστημα βαθμολογίας τῶν ὑποψηφίων καὶ διαχωρισμοῦ τῶν ἐπιτυχανόντων καὶ κατατάξεώς των εἰς τὰς οἰκείας σχολὰς (δι' ἡλεκτρονικοῦ ὑπολογιστοῦ) ἐγγυᾶται ἀπολύτως τὸ ἀδιάβλητον τῶν ἀποτελεσμάτων.

8. Ἡρξισεν ἡ λειτουργία τοῦ Πανεπιστημίου Πατρῶν, τὸ ὁποῖον

είχε συσταθῇ χωρὶς καμμίαν προπαρασκευὴν καὶ ὑφίστατο εἰς τὰ χαρτιά μόνον. Ἐγένετο συμπλήρωσις τοῦ διὰ τῆς ἰδρύσεως παρ' αὐτῷ (πέραν τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς) καὶ Πολυτεχνικῆς καὶ τῆς ἐνάρξεως λειτουργίας τοῦ τμήματος ἡλεκτρολόγων μηχανολόγων. Διὰ τὴν ἄνετον ἐγκατάστασιν τοῦ Πανεπιστημίου τούτου ἐπελέγη ἔκτασις 2100 στρεμμάτων, ἐπὶ τμήματος τῆς ὁποίας κατεσκευάσθησαν 20 ἐργαστήρια μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων ἄλλων κτισμάτων.

9. Ἐλύθη τὸ περιάλλητον ζήτημα τῆς Πανεπιστημιουπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ὅποιον παρέμενεν ἐκκρεμὲς ἀπὸ δεκαπενταετίας. Ἀπεφασίθη ὀριστικῶς ὅπως αὕτη ἀνεγερθῇ ἐπὶ ἐκτάσεως 1500 περίπου στρεμμάτων εἰς τὴν περιοχὴν Ζωγράφου. Πρὸς τοῦτο ἐχορηγήθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν δάνειον 1500 ἑκατομμυρίων δραχμῶν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ ἐλληνικοῦ Δημοσίου καὶ ἕτερον δάνειον 300 ἑκατομμυρίων, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐγγύησιν, διὰ τὴν ἀνέγερσιν εἰς τὸν χῶρον τῆς Πανεπιστημιουπόλεως καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ Ἀρεταίου καὶ τοῦ Αἰγινήτειου Νοσοκομείου.

10. Συνεστήθη κατὰ συνταγματικὴν ἐπιταγὴν (ἄρθρ. 17 § 4 ἐδ. δ') παρ' ἐκάστῳ ἀνωτάτῳ ἐκπαιδευτικῷ ἰδρύματι ἀνὰ μία θέσις Κυβερνητικοῦ Ἐπιτρόπου «πρὸς ἀποδοτικωτέραν συνεργασίαν τοῦ Κράτους μετ' αὐτῶν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως καὶ λειτουργίας των» καὶ καθωρίσθησαν διὰ νόμου αἱ ἀρμοδιότητές των.

11. Κατεβλήθη ἐπιτυχὴς προσπάθεια διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν εἰς διδακτικὸν προσωπικὸν τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων κενῶν, τὰ ὅποια προϋπῆρχον καὶ ἐδημιουργήθησαν ἐν τῷ μεταξύ.

Ἐπίσης μετερρυθμίσθη ἡ διάρθρωσις τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ ἐνισχύθη δι' ἐπιστημονικῶν στελεχῶν, ὥστε νὰ δύναται ν' ἀσκῇ ἀποτελεσματικῶς καὶ διοικητικὸν καὶ ἐπιτελικὸν ἔργον.

Διὰ τὴν ὁργάνωσιν τῆς κατωτέρας καὶ τῆς μέσης ἐπαγγελματικῆς καὶ τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐψηφίσθησαν δύο νόμοι : εἰς ἀφορῶν εἰς τὴν μόνιμον ἐπ'ἀνδρῶσιν τῶν δημοσίων σχολῶν τοῦ τομέως τούτου (Ν.Δ. 580/1970) καὶ ἕτερος ἀφορῶν εἰς τὴν καλυτέραν ὁργάνωσιν τῆς σχολῆς, ἡ ὁποία ἐκπαιδεύει λειτουργοὺς τῆς ἐπαγγελματικῆς καὶ τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως (Ν.Δ. 581/1970). Ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν δύο τούτων νόμων προσδοκᾶται οὐσιώδους αὐξήσεως καὶ βελτίωσις τῆς ἀποδόσεως τῆς κατωτέρας καὶ τῆς μέσης ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ ὁποία

εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας.

Πρέπει νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἡ μόνη χώρα τοῦ κόσμου, ὅπου ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις παρέχεται ἐντελῶς δωρεὰν εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς καὶ εἶναι προσιτὴ εἰς κάθε νέον κατεχόμενον ἀπὸ τὴν διψαν τῆς μαθήσεως καὶ πραγματοποιοῦντα ἱκανοποιητικὴν ἐπίδοσιν.

6. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Ἰδρύματα ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν παιδείαν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας γενικώτερον ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀρκετά. Ἐκ τούτων κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς :

1. Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.—Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἰδρύθη τὴν 18ην Μαρτίου 1926 ὑπὸ τοῦ δικτάτορος Θ. Παγκάλου καὶ τὰ πρῶτα μέλη της (38 ἐν ὅλῳ) διωρίσθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἰδρυτικὴν Συντακτικὴν Ἀπόφασιν σκοπὸς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν εἶναι : « ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ προαγωγὴ τῶν ἐπιστημῶν, τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ καθόλου τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων διὰ τῆς συγκεντρώσεως καὶ συνεργασίας τῶν ἐπιφανεστέρων Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, λογογράφων καὶ καλλιτεχνῶν καὶ τῆς μετὰ τῶν ξένων Ἀκαδημιῶν καὶ ἄλλων ὑπερόχων λογίων καὶ καλλιτεχνῶν ἐπικοινωνίας· ἡ ἔρευνα τῶν στοιχείων καὶ τῶν προϊόντων τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ ἡ καθόλου μελέτη τῆς φύσεως τῆς χώρας, ἡ ἐπιστημονικὴ ὑποστήριξις καὶ ἐνίσχυσις τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας, τῆς ναυτιλίας καὶ τῶν λοιπῶν πλουτοπαραγωγικῶν κλάδων καὶ δυνάμεων τοῦ τόπου καὶ ἐν γένει ἡ προαγωγὴ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας· καὶ ἡ διὰ γνωμοδοτήσεων, προτάσεων, αποφάσεων καὶ κρίσεων διαφωτισίς καὶ καθοδήγησις εἰς τὰ σχετικὰ ἔργα αὐτῶν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν καὶ ἡ ἐν γένει ἐξυπηρέτησις τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἀρμοδιότητα αὐτῆς δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἀναγκῶν τοῦ τόπου».

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀποτελεῖ Σῶμα διαιρούμενον εἰς τρεῖς Τάξεις μὲ 60 ἐν ὅλῳ μέλη : τὴν Τάξιν τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὰ μαθηματικά, τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, τὴν ἱατρικὴν καὶ τὰς ἐφηρμοσμένας ἐπιστήμας (μέλη 25)· τὴν Τάξιν τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὴν φιλολογίαν, τὴν λογοτεχνίαν, τὴν ἱστορίαν, τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τὰς καλὰς τέχνας (μέλη 20)·

καὶ τὴν Τάξιν τῶν Ἡθικῶν καὶ τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὴν θεολογίαν, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν νομικὴν καὶ τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας (μέλη 15). Τὸ σῶμα περιλαμβάνει ἐπίσης πρόσεδρα μέλη, ἐπίτιμα μέλη, ξένους ἐταίρους καὶ ἀντεπιτελλόντα μέλη.

Παρὰ τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν λειτουργοῦν ὁκτώ Κέντρα Ἑρευνῶν.

2. Ἑλληνικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀτομικῆς Ἑνεργείας.—Ἰδρύθη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1954 «πρὸς συντονισμόν, προώθησιν καὶ ἔλεγχον τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν μελετῶν, ὡς καὶ τῶν πάσης φύσεως ἐργασιῶν τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον χρησιμοποίησιν ἐν Ἑλλάδι τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας». Ἀρχικῶς ὑπήγχετο ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἤσκει τὴν ἐποπτεῖαν αὐτοῦ διὰ τῶν Ὑπουργῶν Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ Συντονισμοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1960 ὑπῆχθη εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1968 διὰ τοῦ Α.Ν. 451 «Περὶ ἀναδιοργανώσεως τῆς Ε.Ε.Α.Ε.» καθωρίσθη ὅτι «ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀτομικῆς Ἑνεργείας ὑποκινεῖ, ὑποστηρίζει ἢ ἐνεργεῖ ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνικὰς ἐρεῦνας πρὸς χρησιμοποίησιν τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς τῆς ἐπιστήμης, τῆς βιομηχανίας, τῆς γεωργίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης».

Ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιτροπὴν Ἀτομικῆς Ἑνεργείας λειτουργοῦν : τὸ Κέντρον Πυρηνικῶν Ἑρευνῶν «Δημόκριτος» Σταθμοὶ δειγματοληψίας καὶ μετρήσεων ραδιενεργείας περιβάλλοντος καὶ (παρὰ τῷ «Δημοκρίτῳ») Κέντρα ἢ Ἰνστιτοῦτα ἐξειδικεύσεως καὶ ἐπιμορφώσεως ἐπιστημόνων εἰς τὸν τομέα τῶν πυρηνικῶν ἐπιστημῶν.

3. Ἑθνικὸν Ἰδρυμα Ἑρευνῶν.—Συνεστήθη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1958 πρωτοβουλία τοῦ Βασιλέως Παύλου «πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ ἐξασφάλισιν σὺν τῷ χρόνῳ περισσοτέρων εὐκαιριῶν δημιουργικῆς ἀπασχολήσεως εἰς ἱκανοὺς Ἕλληνας ἐπιστήμονας, ὡς καὶ πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων εἰς ἀπόκτησιν ἀρτίως ἐπιστημονικῆς μορφώσεως καὶ ἐμπειρίας ἐπὶ συστηματικῶν καὶ ἀνωτέρου ἐπιπέδου ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν». Κατὰ τὸν κυρωθέντα διὰ Β.Δ. Ὁργανισμόν «σκοπὸς τοῦ Ε.Ι.Ε. εἶναι ἡ παρ' αὐτοῦ ὀργάνωσις, χρηματοδότησις ἢ κατ' ἄλλον τρόπον ὕλική καὶ ἡθικὴ ἐνίσχυσις ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν ἀνωτάτου ἐρευνητικοῦ ἐπιπέδου».

1. Τί είναι εκπαιδευσις ;
2. Πώς έπετυγχάνετο ή μάθησις εις τούς πρωτογόνους λαούς ;
3. Πώς έπιτυγχάνεται ή μάθησις εις τās πολιτισμένας κοινωνίας ;
4. Ποίος ό σκοπός τής εκπαιδεύσεως ;
5. Ύπό ποίου, πότε και πώς διετυπώθη τό αίτημα τής καθολικεύσεως τής εκπαιδεύσεως ;
6. Ποία τά προβλήματα τής εκπαιδεύσεως σήμερον ;
7. Ποιοι οί λόγοι τής μη ικανοποιητικής αποδόσεως τής εκπαιδευτικής προσπαθείας εις τήν Έλλάδα ;
8. Ποία προβλήματα αντιμετωπίζει ή Πολιτεία εκ τής στροφής τών νέων πρός τήν παιδείαν ;
9. Ποιοι οί φορείς τής παιδείας εις τήν Έλλάδα ;
10. Ποίαι αί βαθμίδες τής Έκπαιδεύσεως ;
11. Ποία τά άνώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα ;
12. Ποίας σχολάς περιλαμβάνει τό Έθνικόν Πανεπιστήμιον και ποίαν τό Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης ;
13. Ποία τά άνώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα ;
14. Πώς εισάγονται οί φοιτηταί και οί σπουδασταί εις τά άνώτατα και τά άνώτερα ιδρύματα ;
15. Πώς καθορίζεται ό αριθμός τών εισαγομένων εις έκάστην σχολήν ;
16. Τί είναι ό επαγγελματικός προσανατολισμός ;
17. Ποία τά άποτελέσματα του έσφαλμένου επαγγελματικού προσανατολισμού ;
18. Ποίων παραγόντων άπαιτείται ή συνεργασία διά τήν όρθήν εκλογήν επαγγέλματος ;
19. Ποιοι οί τεθέντες σκοποι εις τόν τομέα τής Έκπαιδεύσεως ύπό τής Έπαναστάσεως ;
20. Ποία τά ληφθέντα μέτρα ύπό τής Έπαναστάσεως διά τήν βελτίωσιν τής Έκπαιδεύσεως ;
21. Πώς ελύθη τό θέμα τών διδακτικών βιβλίων εις όλας τās βαθμίδας ;
22. Ποιον σύστημα εισιτηρίων εξέτάσεων εις τά άνώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα καθιερώθη ;
23. Ποία τά κύρια πνευματικά ιδρύματα τής χώρας ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΧΙΙ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1. ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἡ κοινωνικὴ ἀνισότης εἰς κάθε μορφήν συμβιώσεως ἐδημιούργησε τὸ πρόβλημα προστασίας τῶν ἀσθενεστέρων, περιθάλψεως τῶν δυστυχούντων, ἀπαλύνσεως τῶν διαφορῶν καὶ ρυθμίσεως τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν ομάδων. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα τὸ πρόβλημα ἀντεμετωπίζετο διὰ τῆς λήψεως μέτρων καταναλωτικοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χαρακτῆρος. Εἰς τὸ Βυζάντιον ἡ κοινωνικὴ δρᾶσις, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶχε προσλάβει καθαρῶς φιλανθρωπικὸν χαρακτῆρα, ἀσκουμένη ὑπὸ τῆς Πολιτείας, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀτόμων. Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος ἐκ μέρους τῆς εἰς Κράτος ὀργανωμένης κοινωνίας ἀντεμετωπίσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος εἰς τὰ μεγάλα βιομηχανικὰ κράτη διὰ τῆς ψηφίσεως διαφόρων νόμων κοινωνικῆς προστασίας πρὸς καταπολέμησιν τῆς ὁμαδικῆς δυστυχίας.

2. ΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1968 καθορίζει, διὰ πρώτην φοράν, τὰ κοινωνικὰ καθήκοντα τοῦ Κράτους καὶ δίδει εὐρύτατον περιεχόμενον εἰς τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ. Εἰς τὰ ἄρθρα 26-29 ὀρίζει ὅτι τὸ Κράτος μεριμνᾷ : διὰ τὴν υἰεῖαν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλειαν τοῦ πληθυσμοῦ· διὰ τὴν ἀπόκτησιν στέγης παρὰ τῶν στερουμένων ταύτης· διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ἀπασχολήσεως εἰς τοὺς ἐργαζομένους, καθορίζον τοὺς γενικοὺς ὅρους αὐτῆς· καὶ διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς θέσεώς των καὶ τὴν ἡθικὴν ἐξύψωσίν των.

Τὰ μακροχρόνια καὶ βραχυχρόνια προγράμματα ἀναπτύξεως τὰ

τά ἀφορῶντα εἰς τὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν (ἀπασχόλησις, υἱεία, κοινωνικὴ ἀσφάλις καὶ πρόνοια, κατοικία), ἐπεξεργάζεται καὶ ἐγκρίνει τὸ Κυβερνητικὸν Πολιτικὸν Συμβούλιον, τὸ συσταθὲν διὰ τοῦ Ν.Δ. 1/1968, ὡς ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη διὰ τοῦ Ν.Δ. 585/1970, καὶ ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ὅστις προεδρεῖ αὐτοῦ, τοῦ Ἀντιπροέδρου ἢ τῶν Ἀντιπροέδρων τῆς Κυβερνήσεως, καὶ τῶν Ὑπουργῶν Συντονισμοῦ, Ἐξωτερικῶν, Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Ἐσωτερικῶν, Οἰκονομικῶν, Ἐθνικῆς Παιδείας, Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν καὶ Ἐμπορίου.

Ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ ὑπὸ τὴν εὐρείαν ἔννοιαν, τὴν διαλαμβανομένην εἰς τὸ Σύνταγμα, δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο μεγάλους τομεῖς : τὸν τομέα τῆς Ἐργατικῆς Προστασίας, ἡ εὐθὺνὴ τοῦ ὁποίου ἀνήκει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας· καὶ τὸν τομέα τῆς Κοινωνικῆς Προστασίας, ἡ εὐθὺνὴ τοῦ ὁποίου ἀνήκει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν. Τὸ Ν.Δ. 1/1968 καθιέρωσε (ἄρθρ. 36 §§ 7 καὶ 8) τὴν διαίρεσιν ταύτην ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς ὑπαγωγῆς εἰς τὰ δύο ταῦτα Ὑπουργεῖα ἀρμοδιοτήτων, αἱ ὁποῖαι ὑπῆγοντο εἰς πλείονα Ὑπουργεῖα καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ὀρθολογιστικωτέρας κατανομῆς τῶν ἀρμοδιοτήτων μεταξὺ τῶν Ὑπουργείων Ἐργασίας καὶ Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν.

3. ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Πολιτικὴ προστασίας τῶν ἐργαζομένων ἤρχισε νὰ ἀκολουθῇται εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς δευτέρας κυρίως δεκαετίας τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἔκτοτε δὲ διεμορφώθη σὺν τῇ χρόνῳ μία ἐργατικὴ νομοθεσία, ἡ ὁποία δύναται νὰ θεωρηθῇ τόσοσιν συγχρονισμένη, ὥστε πλήρης ἐφαρμογὴ τῆς νὰ διασφαλίζῃ ἐξ ὀλοκλήρου τὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων καὶ ἡ ἐργατικὴ νομοθεσία τῆς Ἑλλάδος νὰ συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν καλυτέρων.

Δὲν εἶναι δυνατόν ὅμως νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι ἡ νομοθεσία αὕτη ἐφηρμόζετο πλήρως. Καὶ τὸ φαινόμενον τῆς διαστάσεως μεταξὺ νομικοῦ καθεστῶτος καὶ καθημερινῆς πρακτικῆς ὠφέιλετο, ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν διαφθορὰν τῆς συνδικαλιστικῆς ἡγεσίας (ἡ ὁποία ἀντεμετωπίσθη ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως διὰ νομοθετικῆς καταργήσεως τοῦ κατ' ἐπάγγελμα «ἐργατοπατέρισμοῦ» καὶ ἐξυγιάνσεως τοῦ συνδικαλισμοῦ) καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς διοικήσεως καὶ τὴν ἔλλειψιν σώ-

ματος ἐπιθεωρητῶν καὶ ἐποπτῶν ἐργασίας μὲ δικαστικὴν συνείδησιν.

Σήμερον, χάρις καὶ εἰς τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, ἡ πολιτικὴ Ἑργατικῆς Προστασίας, ἀρμοδιότητος τοῦ Ὑπουργείου Ἑργασίας, καλύπτει ὅλας τὰς ἀνάγκας τῶν ἐργαζομένων.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1968 κατοχυρώνει πλήρως τὸ δικαίωμα τῆς ὀργανώσεως (ἄρθρ. 19 § 1) καὶ τῆς διεκδικήσεως τῶν ὕλικῶν καὶ ἡθικῶν συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων, ἀπαγορεύει δὲ μόνον τὴν προσφυγὴν αὐτῶν εἰς ἀπεργίαν διὰ τὴν ἐπιδιώξιν πολιτικῶν ἢ ἄλλων σκοπῶν ξένων πρὸς τὰ συμφέροντα ταῦτα (ἄρθρ. 19 § 5).

4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Ὁ τομεὺς τῆς κοινωνικῆς προστασίας καλύπτει σήμερον ἔναντι τῶν κινδύνων καὶ τῶν συνεπειῶν τοῦ γήρατος, τῆς ἀσθενείας, τῆς μητρότητος, τῆς ἀναπηρίας καὶ τοῦ θανάτου τὰ 95% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας.

Ἡ κοινωνικὴ προστασία ὑπάγεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν καὶ περιλαμβάνει :

α) Τὴν πολιτικὴν ὑγείας, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὴν λήψιν προληπτικῶν μέτρων κατὰ τῶν διαφόρων ἀσθενειῶν καὶ τὴν φροντίδα διὰ τὴν ἱατρικὴν, νοσοκομειακὴν καὶ φαρμακευτικὴν περίθαλψιν ὑπὸ τοὺς καλυτέρους ὅρους καὶ προϋποθέσεις.

β) Τὴν πολιτικὴν τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως. Ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλισις ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Κράτους διὰ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ὑπὸ τῶν ὀργανισμῶν κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως διὰ τοὺς ἐργαζομένους.

Οἱ ὀργανισμοὶ κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως διαιροῦνται εἰς τρεῖς κατηγορίας : Εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς κυρίας ἀσφαλίσεως· εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς ἐπικουρικῆς ἀσφαλίσεως· καὶ εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς προνοίας. Οἱ βασικοὶ ὀργανισμοὶ κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως εἶναι δύο : Τὸ Ἰδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (Ι.Κ.Α.-1937) μὲ σύνολον ἀμέσως ἡσφαλισμένων 905.000 καὶ συνταξιούχους 212.000 καὶ ὁ Ὄργανισμός Ἀγροτικῆς Ἀσφαλίσεως (Ο.Γ.Α. - 1962) μὲ σύνολον ἀμέσως ἡσφαλισμένων 2.100.000 καὶ συνταξιούχων 410.000 περίπου. Οἱ λοιποὶ ὀργανισμοὶ κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ἔχουν 535.000 ἡσφαλισμένων καὶ 162.000 συνταξιούχων.

γ) Τὴν πολιτικὴν κοινωνικῆς προνοίας. Ἡ κοινωνικὴ πρόνοια συνίσταται ἐκ τῶν συμπληρωματικῶν πρὸς τὴν προστασίαν τῆς υἱείας καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλειν κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ περιλαμβάνει : τὴν παιδικὴν μέριμναν καὶ προστασίαν καὶ τὴν δημοσίαν ἀντίληψιν καὶ προστασίαν ἀναπήρων.

δ) Τὴν στεγαστικὴν πολιτικὴν. Ἡ στεγαστικὴ πολιτικὴ ἔχει ὡς ἀποστολὴν νὰ δημιουργήσῃ τὰς προϋποθέσεις, οὕτως ὥστε ὅλαι αἱ οἰκογένειαι νὰ ἀποκτήσουν σύγχρονον κατοικίαν καὶ διακρίνεται εἰς τρεῖς κλάδους : τὸν κλάδον τῆς λαϊκῆς στέγης, τὸν κλάδον τῆς προσφυγικῆς στέγης καὶ τὸν κλάδον τῆς ἐργατικῆς κατοικίας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τί εἶναι κοινωνικὴ πολιτικὴ ;
2. Ποία ἡ μορφή τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ;
3. Ποία ἡ μορφή τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς εἰς τὸ Βυζάντιον ;
4. Πότε καὶ πῶς ἀντεμετωπίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν κρατῶν ἡ κοινωνικὴ δυστυχία ;
5. Ποῖα τὰ κοινωνικὰ καθήκοντα τοῦ Κράτους ;
6. Τί εἶναι τὸ Συμβούλιον τῆς Κοινωνικῆς Πολιτικῆς ;
7. Ποῖοι οἱ τομεῖς τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς καὶ εἰς ποῖα ὑπουργεῖα ὑπάγονται ;
8. Πότε καὶ πῶς καθιερώθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐργατικὴ προστασία ;
9. Ποῦ ὠφελεῖτο ἡ διάστασις μεταξὺ ἐργατικῆς νομοθεσίας καὶ πρακτικῆς ;
10. Ποῖαν προστασίαν παρέχει τὸ Σύνταγμα εἰς τοὺς ἐργάτας ;
11. Τί καλύπτει ὁ τομεὺς τῆς κοινωνικῆς προστασίας ;
12. Ποῦ ὑπάγεται ἡ κοινωνικὴ προστασία καὶ τί περιλαμβάνει ;
13. Τί σημαίνει πολιτικὴ υἱείας ;
14. Πῶς ἀσχεῖται ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλεις καὶ ποῖοι οἱ φορεῖς αὐτῆς ;
15. Εἰς τί συνίσταται ἡ κοινωνικὴ πρόνοια καὶ τί περιλαμβάνει ;
16. Ποία ἡ ἀποστολὴ τῆς στεγαστικῆς πολιτικῆς καὶ εἰς ποίους κλάδους διακρίνεται ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΧΙΠ

Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Ὁ ἀθλητισμὸς εἶναι εὐγενὲς δημιούργημα τοῦ ἐλληνικοῦ Ἔθνους κατ' ἐξοχὴν. Ἀποτελῶν ἔκφρασιν τοῦ ἰσχυροῦ ὀρμεμφύτου ἀμίλλης καὶ διακρίσεως, ποὺ ἀνέκαθεν ἐχαρακτήριζε τὴν ἐλληνικὴν φυλὴν, ἀνήχθη κατὰ τὴν ἐλληνικὴν ἀρχαιότητα εἰς ἄφθαστον ὕψος τελειότητος. Ἑλληνικὸν καὶ πανάρχαιον εἶναι τὸ πρόσταγμα : «αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων», τὸ ὁποῖον συνοψίζει κατὰ τὸν λιτότερον τρόπον τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀθλητικοῦ πνεύματος. Χάρις εἰς τοὺς Ἕλληνας ὁ ἀθλητισμὸς προσέλαβε τὴν ἀγνωτέραν μορφήν του, ἐμπλουτισμένος ἀπὸ πλήρη συνειδήσιν τῆς σημασίας του διὰ τὴν διάπλασιν τοῦ ἀνθρώπου.

1. Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Τὸ βασικὸν γνῶρισμα τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ σύμμετρος ἀνάπτυξις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. «Εὖ τὸ σῶμα ἔχειν καὶ τὴν ψυχὴν» εἶναι ἡ χρυσὴ τῶν Ἑλλήνων ρήτρα. Διὰ νὰ καταστῇ κανεὶς «καλός, ἅμα δὲ καὶ ἀγαθός», λέγει ὁ Πλάτων, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ δηλαδὴ τὸ ἰδεώδες τῆς τελειώσεως, πρέπει «μήτε τὴν ψυχὴν ἄνευ σώματος κινεῖν μήτε σῶμα ἄνευ ψυχῆς». Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ὀρμώμενοι οἱ Ἕλληνες κατέστησαν παλαιότατα ἤδη — ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν καὶ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων — κυριώτατον παιδεύμα τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ ἐκαλλιέργησαν τὸ ἀθλητικὸν πνεῦμα διὰ τῶν ἀγώνων.

Τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἀναφέρουν εἰς πλεῖστα σημεῖα τὴν ἐπ' εὐκαιρίᾳ διενέργειαν δημοσίων ἀθλητικῶν ἀγώνων. Ἡ μεγάλη ὅμως ἀνάπτυξις τῆς ἀγωνιστικῆς ἐσημειώθη ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ὅτε ἐκάστη σχεδὸν πόλις τῆς Ἑλλάδος ὀργάνωνεν ἰδικούς της ἀγῶνας ὀνομαζομένους ἀπὸ τῶν τόπων, ὅπου ἐγίνοντο, ἀπὸ τῶν θεῶν, πρὸς τὴν λατρείαν τῶν ὁποίων συνεδέοντο, καὶ ἐξ ἄλλων λόγων.

Πέραν ὅμως τῶν τοπικῶν τούτων ἀγώνων, ἐνωρίτατα ἤρχισαν νὰ τελῶνται καὶ «κοινοὶ» — δηλαδὴ μὲ συμμετοχὴν ὅλων τῶν Ἑλλήνων — ἀγῶνες. Οὗτοι διεξήγοντο κατὰ τακτὰς περιόδους. Ὁ χρόνος τῆς τελέσεώς των ἐθεωρεῖτο ἱερὸς καὶ κατὰ τὴν διάρκειάν των ἐκηρύσσετο «ἐκ χειρὶ», δηλαδὴ ἐσίγων αἱ ἔριδες καὶ οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Τῶν ἀγώνων τούτων ἐπεμελοῦντο οἱ καλούμενοι «ἀγωνοθέται», προσερχόμενοι ἐκ τῆς περιοχῆς, αἱ δὲ ἄλλαι πόλεις ἔστελλον ἀντιπροσώπους, τοὺς «θεωροὺς».

Μόνον Ἕλληνες μετεῖχον τῶν ἀγώνων. Οἱ βάρβαροι ἠδύναντο νὰ παρίστανται, ἀλλ' ὥς θεαταί. Αἱ γυναῖκες καὶ οἱ δοῦλοι ἀπεκλείοντο. Ὁ ἀγὼν ἦτο «στεφανίτης» καὶ δὲν ἐγένετο χάριν ὑλικῆς ἀμοιβῆς. Διὰ τοὺς Ἕλληνας ὑψίστη δόξα ἦτο ὁ στέφανος, τὸν ὅποιον ἐλάμβανον εἰς τὸ στάδιον τῆς νίκης καὶ ἡ ἄλλη αἴγλη, μὲ τὴν ὁποίαν τοὺς περιέβαλλεν ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ ἰδιαίτερα πατρίς των. Ἡ χρηματικὴ ἀμοιβή, ὅπου παρείχετο, ἐτίθετο ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ.

Τέσσαρες ἦσαν οἱ ἐπὶ ἐθνικῆς κλίμακος τελούμενοι («κοινοὶ» ἢ πανελλήνιοι) ἀγῶνες : τὰ Ὀλύμπια, τὰ Πύθια, τὰ Νέμεα καὶ τὰ Ἰσθμια.

2. Η ΑΝΑΒΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ ΙΔΕΑΣ

Οἱ ἀγῶνες — τόσον οἱ Ὀλυμπιακοί, ὅσον καὶ οἱ ἄλλοι πανελλήνιοι καὶ οἱ τοπικοὶ — συνεχίσθησαν ἐπὶ 1200 περίπου ἔτη, ἐτέθη δὲ τέρμα εἰς αὐτοὺς τὸ 393 μ.Χ., ὅτε διὰ διατάγματος τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου ἀπηγορεύθη ἡ τέλεσις τῶν «ἐθνικῶν» (ἦτοι τῶν εἰδωλοκρατικῶν) ἑορτῶν.

Κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ὁ ἀθλητισμὸς ὑπὸ τὴν ἀρχαιοελληνικὴν μορφήν του ἐξηφανίσθη, διότι ἦτο συνδεδεμένος μὲ αἰσθητικὰς, θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς ἀντιλήψεις, τὰς ὁποίας κατεδίκαιζεν ὁ Χριστιανισμός. Ἡ ἄσκησις τοῦ σώματος ἐγένετο κυρίως διὰ σκοποὺς πολεμικῆς ἀποδόσεως καὶ ἀπετέλεσε μέρος τῆς στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ ἀποδίδονται δὲ εἰς αὐτοκράτορας, στρατηγούς καὶ διάφορα θρυλικά πρόσωπα κατορθώματα μαρτυροῦντα ὑπεράνθρωπον ρώμην. Ἀλλ' αἱ μαρτυρίαι αὗται ὀφείλονται προφανῶς εἰς τὴν διάθεσιν ἐξιδανικεύσεως τῶν προσώπων τούτων. Ὡρισμέναι ἐπιδείξεις, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶχον σαφῶς ἐπαγγελματικὸν καὶ ἀκροβατικὸν χαρακτῆρα.

Ἐπὶ Τουρκοκρατίας, εὐθὺς ὡς ἤρχισεν ἡ ἀντίστασις κατὰ τοῦ δυνάστου καὶ ἐσχηματίσθησαν αἱ πρῶται ὁμάδες κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν, ἡ σωματικὴ ἄσκησις — διὰ πολεμικοὺς πάλιν σκοποὺς — ἀπέκτησε ζωτικὴν σημασίαν. Οἱ ἀγωνισταὶ τῆς ἐλευθερίας, οἱ ὁποῖοι εἶχον καταφύγει εἰς τὰ ὄρη, ἤσχοῦντο, πλὴν τῆς σκοποβολῆς, εἰς τὸ ἄλμα, τὸν δίσκον, τὴν βολὴν σφαίρας ἢ λίθου καὶ εἰς τὸ τρέξιμον.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἐνεφανίσθησαν κατὰ καιροὺς ἀρκετοὶ ὑπέρμαχοι τῆς συστηματικῆς σωματικῆς ἀγωγῆς τῶν νέων διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ μαθήματος τῆς γυμναστικῆς εἰς τὰ σχολεῖα. Τοῦτο ὅμως ἐπραγματοποιήθη πολὺ βραδύτερον — τὸ 1882. Ἐν τῷ μεταξὺ συνέβη κάτι, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ πόσον ζωηρὰ παρέμενεν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀρχαίας δόξης : τὸ 1859, τὸ 1870 καὶ τὸ 1875 ὀργανώθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας — προχείρως βεβαίως — Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Ἐκ τούτων οἱ τρίτοι ἐσημείωσαν σχετικὴν ἐπιτυχίαν, χάρις εἰς τὰς προσπάθειάς τοῦ Ἰ. Φωκianoῦ (1845-1896) διευθυντοῦ τοῦ πρώτου δημοσίου Γυμναστηρίου. Τὸ 1882 ἰδρύθη ὁ πρῶτος «Γυμναστικὸς Σύλλογος», ὅστις τὸ 1886 μετωνομάσθη «Ἀθλητικὸς Σύλλογος», ἐξ οὗ τὸ 1891 προῆλθεν ὁ «Πανελλήνιος Γυμναστικὸς Σύλλογος».

Τὴν 25ην Νοεμβρίου τοῦ 1892 ὁ Γάλλος παιδαγωγὸς καὶ φίλαθλος βαρῶνος Πέτρος ντε Κουμπερτέν (1863-1937) ἔρριψε τὴν ἰδέαν τῆς ἀνασυνδέσεως τοῦ ὀλυμπιακοῦ πνεύματος πρὸς τὸν νεώτερον πολιτισμὸν διὰ τῆς ἀναβιώσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, ἀλλὰ ὑπὸ διεθνῇ μορφήν. Ἡ ἰδέα αὕτη, μετὰ τινὰς δισταγμοὺς, ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὑπὸ τοῦ συγκληθέντος ἐπὶ τούτῳ ἐν Παρισίοις τὴν 16ην Ἰουνίου τοῦ 1894 διεθνoῦς συνεδρίου γυμναστικῶν σωματείων, τοῦ ὁποῖου μετέσχε καὶ ὁ «Πανελλήνιος Γυμναστικὸς Σύλλογος», ἀντιπροσωπευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις διαμένοντος Ἑλλήνου συγγραφέως Δημ. Βικέλα (1835-1908).

Κατὰ τὸ συνέδριον τοῦτο ἀπεφασίσθη ὅπως οἱ πρῶτοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες τελεσθοῦν τὸ 1896, ὡς τόπος δὲ τελέσεως αὐτῶν ὠρίσθησαν, κατόπιν προτάσεως τοῦ Δ. Βικέλα, αἱ Ἀθήναι, πρωτεύουσα τῆς χώρας εἰς τὴν ὁποίαν ἤκμασε τὸ ὀλυμπιακὸν ἰδεῶδες. Πράγματι κατὰ τὰ τέλη Μαρτίου καὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου τοῦ 1896 ἐτελέσθησαν εἰς τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον, ἀναμαρμαρωθὲν δαπάναις τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ (1818-1899), οἱ Ἀ' Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες τῶν νεωτέρων χρό-

νων, οἱ ὅποιοι ἐσημείωσαν μεγάλην ἐπιτυχίαν. Τῶν ἀγώνων τούτων μετέσχον 13 ἔθνη. Εἰς τὰ ἀγωνίσματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, προσετέθη ὁ Μακρῶνιος δρόμος μήκους 42.195 μέτρων, εἰς τὸν ὅποιον ἐνίκησεν ἡ Ἑλλάς.

Σῆμα τῶν διεθνῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, οἱ ὅποιοι τελοῦνται ἕκτοτε ἀνὰ τετραετίαν, εἶναι πέντε συμπεπλεγμένοι κύκλοι, συμβολίζοντες τὰς πέντε ἡπείρους τῆς γῆς.

3. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Ὁρισμὸς τοῦ ἀθλητισμοῦ, γενικῆς ἀποδοχῆς, δὲν ὑπάρχει. Κατὰ τὸν ντὲ Κουμπερτέν «ἀθλητισμὸς εἶναι ἡ ἐκουσία καὶ κατὰ συνήθειαν καλλιέργεια ἐντατικῆς μυϊκῆς προσπάθειας, στηριζομένης εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς προόδου καὶ δυναμένης νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ κινδύνου». Κατὰ τὸν Ἑλβετὸν ψυχολόγον καὶ παιδαγωγὸν Ἐδουάρδον Κλαπαρέντ (1873-1940) «τὸν ἰδιαιτέρον χαρακτῆρα τοῦ ἀθλητισμοῦ συνιστᾷ ἡ ἰδιότυπος ἐκείνη ἱκανοποίησις, τὴν ὁποίαν παρέχει ὁ ἀγὼν ἐναντίον οἰασδῆποτε δυσχερείας».

Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ ἀθλητισμὸς ἀποτελεῖ ἀνωτέρα μορφήν σωματικῆς ἀγωγῆς, χαρακτηριζομένην ὑπὸ συστηματικῆς ἀσκήσεως τῶν νέων εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ σώματος πρὸς ἀτομικὴν διάκρισιν, ὅτι εὐρύνει τὸ πεδίον τῆς αὐτενεργείας καὶ τῆς αὐτοβοουλίας τοῦ ἀτόμου καὶ ὅτι βοηθεῖ εἰς τὴν τελειοποίησίν του.

Ὁ ἀθλητισμὸς ἀπαιτεῖ ἔντονον προσπάθειαν, συνεχῆ ἄσκησιν, μεγάλην πειθαρχίαν καὶ εἰδικὴν ψυχικὴν διάθεσιν. Μὲ τὴν ἐπιστράτευσιν τῶν παραγόντων αὐτῶν ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀπόκτησις ἰσχυρᾶς θελήσεως, ἀποφασιστικότητος, ἀντοχῆς, θάρρους, ἐνεργητικότητος, ὑπομονῆς καὶ αὐτοκυριαρχίας. Ὑπεράνω ὅλων αὐτῶν τῶν ἀρετῶν κεῖται ἡ εὐθύτης τοῦ χαρακτῆρος. Ὁ ἀθλητισμὸς εἶναι εὐγενὴς ἄμιλλα. Δὲν εἶναι πόλεμος. Καὶ χωρὶς ἐντιμότητα εἰς τὸ παιγνίδι, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ.

Ἐναντίον τοῦ ἀθλητισμοῦ ὑπὸ τὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν ἔχει προσλάβει σήμερον, διατυποῦνται τρεῖς αἰτιάσεις, διὰ τὰς ὁποίας ὅμως δὲν εἶναι ὑπεύθυνοι οἱ ἀθλούμενοι : σωματικὴ ὑπερκόπωσις, συμβολὴ εἰς τὴν πνευματικὴν ὀπισθοδρόμησιν καὶ διάδοσις τοῦ κερδοσκοπικοῦ πνεύματος. Πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶχον διατυπωθῇ ὅχι ὀλίγαι ἐπικρίσεις κατὰ τοῦ ἀθλητισμοῦ λόγῳ τῶν «παραεκβάσεών του».

4. Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Ἡ ἐπιτυχία τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τοῦ 1896 ἔδωσε μεγάλην ὠθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νεωτέρου ἐλληνικοῦ ἀθλητισμοῦ. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1897 συνεκλήθη ἐν Ἀθήναις πανελλήνιον γυμναστικὸν συνέδριον μὲ συμμετοχὴν 28 ἐν ὅλῳ σωματείων, τὰ ὅποια ἱδρυσαν τὸν ἑκτοτε δρῶντα «Σύνδεσμον τῶν Ἑλληνικῶν Γυμναστικῶν καὶ Ἀθλητικῶν Σωματείων» (Σ.Ε.Γ.Α.Σ.).

Ἐκτοτε ὀργανώθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλοὶ ἀγῶνες καὶ βραδύτερον διάφοροι φίλαθλοι συναντήσεις ἐλληνικῶν ἐθνικῶν ὁμάδων πρὸς ξένας ὁμάδας, οἱ δὲ Ἕλληνες ἀθληταὶ στίβου κατῳρῶσαν βαθμὴδὸν ν' ἀντιπροσωπεύσουν εὐπροσώπως πολλάκις τὸν ἐλληνικὸν ἀθλητισμὸν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Τὸ 1929 συνεστήθησαν οἱ Βαλκανικοὶ ἀγῶνες εἰς τοὺς ὁποίους ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διέπρεψαν οἱ Ἕλληνες ἀθληταί. Ὁ Β' Παγκόσμιος Πόλεμος καὶ τὰ ἐπακολούθησαντα δραματικὰ γεγονότα ὁλοκλήρου δεκαετίας ἐπέδρασαν, ὅπως ἦτο φυσικόν, ἀνασταλτικῶς ἐπὶ τῆς προόδου τοῦ ἐλληνικοῦ ἀθλητισμοῦ.

Σήμερον, ὁλόκληρος ἡ ἀθλητικὴ προσπάθεια τῆς χώρας τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὸν ἐλεγχον τῆς Γενικῆς Γραμματείας Ἀθλητισμοῦ. Εἰς αὐτὴν ὑπάρχοντα : ὁ κλασσικὸς ἀθλητισμὸς, ἡ κολύμβησις, τὸ ποδόσφαιρον, ἡ σκοποβολή, ἡ ὀπλομαχητικὴ, ἡ καλαθοσφαίρισις, ἡ πετοσφαίρισις, ἡ ποδηλασία, ἡ κυνηγεσία, ἡ πάλη, ἡ πυγμαχία, ἡ ἱστιοπλοΐα, ἡ κωπηλασία, τὰ ἵππικὰ ἀγωνίσματα, ἡ ὀρειβασία, αἱ χιονοδρομίαι, ἡ ἀντισφαίρισις καὶ ἡ ἐπιτραπέζιος ἀντισφαίρισις.

Μία ἐκ τῶν πρώτων φροντίδων τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως ὑπῆρξεν ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ ἐξωσχολικοῦ ἀθλητισμοῦ, ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἐκ τῆς νοσηρᾶς καταστάσεως τοῦ παρελθόντος καὶ ἡ ἀξιοποίησις ὁλοκλήρου τοῦ ἀθλητικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας. Οἱ στόχοι οὗτοι ἐπετεύχθησαν εἰς μέγιστον βαθμόν. Ἐξυγιάνθη ἡ ἀθλητικὴ διοίκησις, ἐπολαπλασιάζθησαν καὶ ἐβελτιώθησαν ποιοτικῶς τὰ τεχνικὰ στελέχη καὶ ἀποκατεστάθη ἡ ἐμπιστοσύνη εἰς τὴν διαιτησίαν καὶ τὴν ἀθλητικὴν κρίσιν γενικώτερον.

Παραλλήλως ἡ Γενικὴ Γραμματεία Ἀθλητισμοῦ, διὰ τῶν πόρων τοὺς ὁποίους ἐξησφάλισε, ἠδυνήθη νὰ ἱδρῇ πλῆθος νέων ἀθλητικῶν ἐγκαταστάσεων, νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ ν' ἀξιοποιήσῃ ἄλλας, νὰ ἱδρῇ κέντρα νεότητος εἰς ὁλόκληρον τὴν χώραν καὶ νὰ ἐνισχύσῃ ἀποτελεσματικῶς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν. Ἀπὸ τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967 μέ-

χρι τῆς 21ης Ἀπριλίου 1970 διετέθησαν 1365 ἐν ὄλῳ ἑκατομμύρια δραχμῶν δι' ἀθλητικούς σκοπούς. Κατεσκευάσθησαν 73 νέα σύγχρονα καὶ πρότυπα ἐθνικὰ στάδια (μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ περίφημον Στάδιον Καραϊσκάκη)· 17 κολυμβητήρια, 20 κέντρα νεότητος, 4 σκοπευτήρια, 73 δημοτικά καὶ 505 κοινοτικά γυμναστήρια· καὶ διετέθησαν σημαντικαὶ πιστώσεις διὰ τὴν ὀργάνωσιν ἀθλητικῶν ἐκδηλώσεων ἐπὶ ἐθνικοῦ καὶ διεθνοῦς ἐπιπέδου. Ἀποκορύφωμα τῆς καταβληθείσης εἰς τὸν ὀργανωτικὸν τομέα ἐπιτυχοῦς προσπάθειας ὑπῆρξεν ἡ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1969 τέλεσις εἰς τὸ Στάδιον Καραϊσκάκη τῶν Ἀγώνων τοῦ 9ου Εὐρωπαϊκοῦ Πρωταθλήματος.

ὑπὸ τὴν Γενικὴν Γραμματεῖαν Ἀθλητισμοῦ ὑπῆχθησαν ἐπίσης : ἡ Ἐπιτροπὴ Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, τὰ Σώματα Ἑλλήνων Προσκόπων, Ἑλληνίδων Ὀδηγῶν, Ἀκρίμων Νέων καὶ Νεανίδων καὶ ἡ Φίλιππος Ἐνωσις Ἑλλάδος.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τί εἶναι ὁ ἀθλητισμός ;
2. Ποῖον τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀθλητικοῦ πνεύματος ;
3. Ποῖον τὸ βασικὸν γνώρισμα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ;
4. Πῶς ἐγίνοντο οἱ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες κατὰ τοὺς ὀμηρικούς χρόνους ;
5. Πῶς ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ;
6. Ποῖοι ἦσαν οἱ ἐπὶ ἐθνικῆς κλίμακος τελούμενοι ἀθλητικοὶ ἀγῶνες ;
7. Ποῖα ἡ μορφή τοῦ ἀθλητισμοῦ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν ;
8. Πότε κατηργήθησαν οἱ πανελληνιοὶ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες ;
9. Ποῖα ἡ μορφή τοῦ ἀθλητισμοῦ κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ;
10. Ποῖα ἡ μορφή τοῦ ἀθλητισμοῦ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ;
11. Πῶς ἀνεβίωσεν ἡ ὀλυμπιακὴ ἰδέα ἐπὶ διεθνοῦς κλίμακος ;
12. Πότε καὶ ποῦ ἐτελέσθησαν οἱ πρῶτοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ;
13. Ποῖον τὸ σῆμα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ;
14. Τί ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀθλητικοῦ πνεύματος ;
15. Ποῖαι αἰτιώσεις διατυποῦνται ἐναντίον τῆς σημερινῆς μορφῆς τοῦ ἀθλητισμοῦ ;
16. Ποῖοι οἱ τομεῖς δράσεως τῆς Γενικῆς Γραμματείας Ἀθλητισμοῦ ;
17. Ποῖοι οἱ στόχοι τῆς Ἑθνικῆς Κυβερνήσεως ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀθλητισμόν ;
18. Ποῖα τὰ ἐπιτεύγματα τῆς Γενικῆς Γραμματείας Ἀθλητισμοῦ ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ XIV

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΘΝΟΣ

1. Η ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΑ

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν συντριπτικὴν τοῦ πλειονότητα εἶναι, κατὰ τὰ τελευταῖα πορίσματα τῆς ἀνθρωπολογικῆς ἐπιστήμης, αὐτόχθων καταγόμενος ἐκ φύλων, τὰ ὅποια ἔζησαν εἰς τὸν ἑλλαδικὸν χώρον τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς — δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ 3.000 π.Χ. Δὲν εἶναι γνωστὸν ποῖαν γλῶσσαν ὠμίλουν οἱ τότε κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τοῦ τέλους, πάντως, τῆς 3ης χιλιετηρίδος καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 2ας καλοῦνται Ἕλληνες καὶ ὁ βασικὸς ἀνθρωπολογικὸς τύπος των, ἀπλούμενος καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἡλκισθῆναι μέχρι σήμερον, παρὰ τὰς ἐπιμειξίας, αἱ ὁποῖαι ἐγέναν ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν ἤδη χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Οἱ αὐτόχθονες οὗτοι κάτοικοι τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου ἐδημιούργησαν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους δύο μεγάλους πολιτισμοὺς : τὸν κρητικὸν (μινωικὸν) ἀπὸ τοῦ 3.000 μέχρι τοῦ 1400 π.Χ. καὶ τὸν μυκηναϊκὸν ἀπὸ τοῦ 2.000 μέχρι τοῦ 1100 π.Χ. Πινακίδες ἔγγραφοι, εὑρεθεῖσαι εἰς Κνωσόν, Πύλον καὶ Μυκῆνας καὶ ἀναγνωσθεῖσαι τὸ 1952, ἀπέδειξαν ὅτι ἡ γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφησαν αὗται κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 2ας π.Χ. χιλιετηρίδος (διὰ συλλαβικοῦ ἀλφαβήτου, ὅπερ ἀπεκλήθη ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων «Γραμμικὴ γραφὴ Β»), εἶναι ἡ προοιμική ἐλληνική.

Ἐκ τούτου συνάγεται, κατὰ τρόπον ἐπιστημονικῶς ἀναμφισβήτητον, ὅτι τόσον ὁ κρητικὸς πολιτισμὸς κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς του, ὅσον καὶ ὁ μυκηναϊκὸς ἦσαν πολιτισμοὶ ἐλληνικοί, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον γραπτὴν γλῶσσαν 700 τοῦλάχιστον ἔτη προτοῦ υἱοθετήσουν τὸ γνωστὸν ἀλφάβητόν των (ὅπερ ἐγένεν ἀλφάβητον ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν) καὶ ὅτι ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα, ὁμοῦ μὲ τὴν κινεζικὴν, εἶναι

ἡ ἀρχαιοτέρα ζωσα γλῶσσα τοῦ κόσμου, ὁμιλουμένη, γραφομένη καὶ ἐξελισσομένη ἀπὸ 3.500 ἐτῶν ἄνευ διακοπῆς.

Τοὺς δύο τούτους μεγάλους ἐλληνικοὺς πολιτισμοὺς διεδέχθη εἰς τὸν ἐλληνικὸν χῶρον μία περίοδος πολιτιστικῆς ὀπισθοδρομῆσεως, διαρκείας τεσσάρων περίπου αἰώνων, ὀφειλομένη εἰς τὰς ἀναστατώσεις, τὰς ὁποίας προεκάλεσεν ἡ ἐκ βορρᾶ ἐπιδρομὴ τῶν δωρικῶν φύλων. Μετὰ τὴν σκοτεινὴν αὐτὴν παρεμβολὴν ἀρχίζουσιν, ἀπὸ τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος, οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τοὺς ὁποίους διεμορφώθη καὶ ζήθησεν ὁ κ λ α σ σ ι κ ὸ ς ἑ λ λ η ν ι κ ὸ ς π ο λ ι τ ι σ μ ὸ ς (τοῦ 6ου, τοῦ 5ου καὶ τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος) μετ' ἐπίκεντρον τὰς Ἀθήνας.

2. Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Ἡ ἐλληνικὴ φυλὴ ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς προνομιούχου φυλῆς, τελείως διάφορος κατὰ τὴν ψυχροσύνησιν, τὴν νοστοπρίαν καὶ τὰς ἱκανότητάς τῆς ἀπὸ τὰς ἄλλας φυλάς, αἱ ὁποῖαι εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς (Αἴγυπτον, Μεσοποταμίαν, Περσίαν, Παλαιστίνην κλπ.) ἐδημιούργησαν πρὸ αὐτῆς ἢ παραλλήλως, ἰδικούς των πολιτισμούς. Ὁ χῶρος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀνέπτυξε τὴν δημιουργικὴν δραστηριότητά τῆς, οὔτε μεγάλας ἐκτάσεις γονίμου γῆς περιελάμβανεν, οὔτε ἀφθονίαν μετάλλων περιέκλειεν εἰς τοὺς κόλπους του. Ἐπέτυχον, ἐν τούτοις, ν' ἀναπτύξουν πολιτισμὸν κατὰ πολὺ ἀνώτερον καὶ πολυμερέστερον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀνεπτύχθη ἀκόμη καὶ εἰς τὰς πλουσιωτέρας χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Χωρὶς, ἐπίσης, νὰ κληρονομήσῃ ἀπὸ τὸ παρελθὸν σημαντικὰ πολιτιστικὰ στοιχεῖα, ὡς ἀφετηρίαν, ἐπραγματοποίησε πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἐπιτεύγματα, τὰ ὁποῖα ἕκτοτε ἀποτελοῦν διὰ τὸν ἄνθρωπον τὴν κυρίαν πηγὴν ἐμπνεύσεως ἐν τῇ ἀναζητήσει τῆς γνώσεως καὶ τοῦ κάλλους.

Οὐδεὶς ἐκ τῶν πολιτισμῶν, οἱ ὁποῖοι προηγήθησαν τοῦ ἐλληνικοῦ ἢ περιέβαλλον τοὺς Ἕλληνας, ἐχρησίμευσεν εἰς αὐτοὺς ὡς πρότυπον. Ὅλοι σχεδὸν οἱ πολιτισμοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐχαρακτηρίζοντο ἀπὸ ἀπολυταρχισμὸν, ὑπερβατισμὸν, κληρικοκρατίαν, ἄρνησιν τόσον τοῦ σώματος, ὅσον καὶ τοῦ πνεύματος καὶ ὑποταγὴν τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν ὁμάδα. Τὸ πολιτικὸν καθεστῶς των ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς βίας ἐνσαρκουμένης ὑπὸ ἐνὸς ἀπολύτου μονάρχου, τὸν ὁποῖον ὑπεστήριζε πανίσχυρον ἱερα-

τεῖον. Ἡ θρησκεία των συνίστατο εἰς τὴν λατρείαν παντοδυνάμων θεῶν, οἱ ὅποιοι ἤζιουν ὅπως ὁ ἄνθρωπος εἶναι ταπεινὸς καὶ περιφρονῇ ἑαυτὸν πρὸς μείζονα δόξαν αὐτῶν. Ὁ πολιτισμὸς εἰς τὰς φοβερὰς αὐτὰς αὐτοκρατορίας ἐχρησίμευε κυρίως ὡς ὄργανον ἐξάρσεως τῆς δυνάμεως τοῦ Κράτους καὶ τόνωσεως τοῦ γοήτρου τῶν μοναρχῶν καὶ τῶν ἱερέων.

Οἱ Ἕλληνες ἐδημιούργησαν κάτι ἐντελῶς νέον. Ἐτοποθέτησαν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ κέντρον τοῦ σύμπαντος καὶ ἐχρησιμοποίησαν τὸν νοῦν ὡς ὁδηγὸν τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ βασικὰ γνωρίσματά των — ἀποκλειστικῶς ἐλληνικὰ τότε — ἦσαν ἡ ἱκανότης προσαρμογῆς εἰς τὴν ζωὴν καὶ ἐλλόγου ἀπολαύσεώς της, ἡ ἔφεις πρὸς δρᾶσιν καὶ στοχασμόν, ἡ θετικὴ καὶ ἀκαταπόνητος ἀναζήτησις τῆς ἀληθείας, ἡ δύναμις ν' ἀντιμετωπίζουν μὲ διαύγειαν ἀκόμη καὶ τὰ ἀσχημότερα τῶν πραγμάτων. Ἡ διαμόρφωσις τῆς σκέψεώς των, ἡ ἐπιθυμία των νὰ μὴ ἀφήνουν τίποτε σκοτεινὸν καὶ ἀνεξέταστον, ἐπηρεάσθη ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν ἀφθαστον φωτεινότητα τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἔζων.

3. Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΟΣ

Οἱ Ἕλληνες διὰ λόγους φυσικῆς διαμορφώσεως τοῦ χώρου των καὶ φυλετικοῦ χαρακτῆρός των παρέμειναν πολιτικῶς διηρημένοι καὶ δὲν ἐδημιούργησαν ἐνιαῖον κράτος. Ἀπέκτησαν ὅμως ἐνωρὶς συνείδησιν τῆς ἐθνικῆς ἐνότητός των καὶ τῆς διαφορᾶς των ἀπὸ τὴν λοιπὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ ἀπόπειρα τοῦ Ἀσιανισμοῦ νὰ τοὺς ὑποδουλώσῃ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος προσέκρουσεν εἰς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν συνείδησιν τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος, τὴν ὁποίαν ἐσφυρηλάτουν κατὰ τοὺς Ἀθηναίους, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, τοῦ «ἐλληνικοῦ τὸ ὅμαιμόν τε καὶ ὁμόγλωσσον καὶ θεῶν ἰδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι ἡθεὰ τε ὁμότροπα» (ἡ κοινότης τοῦ αἵματος, τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας καὶ τοῦ τρόπου ζωῆς).

Ἡ κοινὴ καταγωγὴ, ἡ κοινὴ γλῶσσα, ἡ κοινὴ θρησκεία καὶ ὁ κοινὸς πολιτισμὸς ὑπεγραμμίζοντο ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας πάντοτε, ὡσάκεις ἤθελον νὰ ἐνισχύσουν τὸ αἶσθημα τῆς ἐθνικῆς ἐνότητός των καὶ νὰ ἐξάρουν τὴν διαφορὰν των ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἡ κοινὴ καταγωγὴ τοὺς ἤτο γνωστὴ ἀπὸ τοὺς θρύλους μιᾶς ἡρωικῆς ἐποχῆς, τῆς ὁποίας αἱ διάσημοι προσωπικότητες ἦσαν γενάρχαι πολλῶν οἰκογενειῶν καὶ ἐτιμῶντο εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα δι' ἁσμάτων καὶ ἀγαλμάτων. Ἡ κοινὴ γλῶσσα

ἀπετέλει ἀναμφισβήτητον πραγματικότητα. Μολονότι ἡ ἐλληνικὴ διηρεῖτο εἰς τέσσαρας κυρίας διαλέκτους καὶ ἐκάστη ἐξ αὐτῶν εἶχεν ἀρκετοὺς κλάδους, ὅλοι ἦσαν μέρη μιᾶς ἐνιαίας καὶ πλουσίας γλώσσης, ἀμοιβαίως κατανοητά, παρὰ τὰς διαφορὰς λεξιλογίου καὶ προφορᾶς. Ἡ κοινὴ θρησκεία διεπιστοῦτο ὅχι μόνον ἀπὸ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν Ὀλυμπίων θεῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν ἱερῶν τόπων, ὅπως τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς, ὅπου Ἕλληνες ἐξ ὅλων τῶν περιοχῶν συνηγνῶντο διὰ τὴν τέλεσιν θυσιῶν καὶ ἀγώνων καὶ ἐλησμόνων τὰς τοπικὰς διαφορὰς συνειδητοποιοῦντες τὴν ἐλληνικὴν ἐνότητά των. Ὁ κοινὸς πολιτισμὸς ἦτο προφανὴς εἰς ἓνα λαόν, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τόσον ἰσχυρὰν ἐθνικὴν ζωὴν. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον εἶχε περισσοτέραν σημασίαν δι' αὐτοὺς ἐν προκειμένῳ ἦτο ἡ ἐλευθερία. Ἐπέμμενον ἐπὶ τοῦ ὅτι ἦσαν ἐλεύθεροι τόσον ἀπὸ ξένης κυριαρχίας, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς ἰδιοτροπίας ἀνευθύνων μοναρχῶν («οὐ τινος δοῦλοι κέκληνται φωτός, οὐδ' ὑπήκοοι» — δὲν εἶναι δοῦλοι κανενὸς ἀνθρώπου, οὔτε ὑπήκοοι, λέγει ὁ Αἰσχύλος) καὶ τοῦτο περισσότερον ἀπὸ ὅ,τιδήποτε ἄλλο τοὺς ἐπειθεν ὅτι δὲν ὠμοίαζον μὲ τοὺς ἄλλους λαούς, τοὺς ὁποίους ἀπεκάλουν «βαρβάρους».

Οἱ Ἕλληνες ἐπέτυχον νὰ ὀργανώσουν ἓνα αἰσθητῶς κανονικώτερον καὶ λογικώτερον τρόπον ζωῆς, ἐν συγκρίσει μὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς ἄλλους λαούς, οἱ ὅποιοι διῆλθον ἐκ τοῦ πλανήτου. Ἡ ἔλλειψις μεγάλων ἀναστατώσεων μετὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, ἡ σπάνις στυγερῶν ἐγκλημάτων καὶ ἡ ἱκανοποίησις μὲ ἀπλᾶς διασκεδάσεις καὶ μέτριον πλοῦτον, μαρτυροῦν ὅτι ἡ ζωὴ τὴν ὁποίαν διῆγον, ἦτο ἀνεκτὴ καὶ ἴσως εὐτυχής. Ἡ νευρικὴ ἀστάθεια καὶ αἱ συναισθηματικαὶ συγκρούσεις, αἱ ὁποῖαι τυραννοῦν τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, ἦσαν ἄγνωστοι εἰς τοὺς Ἕλληνας. Εἶναι λίαν εὐγλωττον τὸ γεγονός ὅτι σπανιώτατα ἐσημειοῦντο αὐτοκτονίαι εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐταὶ διὰ λόγους πολὺ σοβαροῦς.

Ὁ ἐλληνικὸς πολιτισμὸς ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς ιδέας τῆς ἐλευθερίας, ἐπὶ τῆς αἰσιοδόξου ἀντιλήψεως τῆς ζωῆς, τῆς ἐκτιμῆσεως πρὸς τὰ ἐγκόσμια, τοῦ ὀρθολογισμοῦ, τῆς παραλλήλου καλλιιεργείας τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἀπολύτου σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀτόμου. Τὸ ἄτομον ἐπειθάρχει μόνον εἰς τὸν κανόνα τῆς πλειονοψηφίας καὶ εἰς τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ἐθέσπιζεν αὐτή. Ἡ θρησκεία ἦτο ἐγκόσμιος καὶ πρακτικὴ, ἐξυπηρετοῦσα τὰ συμφέροντα τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων. Ἡ λατρεία τῶν θεῶν ἦτο μέσον ἐξευγενισμοῦ

τῶν ἀνθρώπων. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κληρικοκρατίαν τῆς Ἀνατολῆς, οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον ὀργανωμένον ἱερατεῖον. Ἐκράτουν τοὺς ἱερεῖς των παράμερα καὶ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπέτρεπον εἰς αὐτοὺς νὰ καθορίζουν τὸ δόγμα ἢ νὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰ τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἢ εἰς τὸν τομέα τῆς ἠθικότητος. Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος στηριχθεὶς ἐπὶ τῆς πρωταρχικότητος τῆς νοήσεως καὶ ἐπὶ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πνεύματος τῆς ἐλευθέρας ἐρεύνης.

4. Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος κατὰ μέγα μέρος σκέπτεται ὅπως σκέπτεται, αἰσθάνεται ὅπως αἰσθάνεται, ζῇ ὅπως ζῇ καὶ συγκινεῖται ὅπως συγκινεῖται, διότι ὑπῆρξαν οἱ Ἕλληνες. Ὅσα γραπτὰ μνημεῖά των καὶ δημιουργήματα τῆς καλλιτεχνικῆς εὐαισθησίας των διεσώθησαν ἀπὸ τὴν καταλυτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ χρόνου, τὴν ἀναλγησίαν τῆς φύσεως καὶ τὴν βαρβαρότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν, ἀποτελοῦν πιθανῶς τὸ ἐν δέκατον μόνον τῆς ἑλληνικῆς εἰσφορᾶς. Ἐπέθεσαν ὅμως τὴν σφραγίδά των ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἀρκοῦν διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀπαραιμήλου ποιότητος τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Ἡ ἑλληνικὴ σκέψις ἀνεπτύχθη εὐρέως καὶ ἐλευθέρως, χωρὶς νὰ περιορίζεται ἀπὸ γραπτὰ κανόνες, ὑποχρεωτικὰς δοξασίας ἢ δόγματα. Οἱ μόνοι νόμοι, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπετάγη, ἦσαν οἱ νόμοι τῆς σαφηνείας καὶ τῆς λογικῆς. Καὶ εἰς τοῦτο ὀφείλεται τὸ ὅτι αἱ ἔννοιαι, τὰς ὁποίας ἐκληροδότησεν ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα κατέστησαν μόνιμα καὶ εὐχρηστα ὄργανα. Οἱ Ἕλληνες ἐμελέτησαν μὲ ἐμβρίθειαν τὴν πραγματικότητα, πού τοὺς περιέβαλλε καὶ προσεπάθησαν πρῶτον νὰ τὴν κατανοήσουν καὶ κατόπιν νὰ δεσπόσουν αὐτῆς. Διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν κυριαρχίαν αὐτὴν ἐκαλλιέργησαν τὰς δημιουργικὰς δυνατότητας τῆς ἀνθρωπίσης φύσεως, ἐμελέτησαν τοὺς ἑαυτοὺς των, τόσον ὡς ἄτομα μὲ προσωπικὰς ἐπιδιώξεις καὶ ἀδυναμίας, ὅσον καὶ ὡς μέλη κοινότητος μὲ κοινὴν μοῖραν καὶ προσεπάθησαν νὰ εὕρουν κάποιον τρόπον συμβιβασμοῦ τοῦ ἰδεώδους τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας μὲ τοὺς περιορισμούς, τοὺς ὁποίους ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ φύσις καὶ ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις.

Οἱ φιλόσοφοι τῆς Ἑλλάδος ἐδημιούργησαν συστήματα λογικῆς καὶ ἀρχὰς ἠθικῆς, πού παραμένουν ἔκτοτε ὡς ὁδηγοὶ καὶ καθώρισαν τὰ

ῥια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκινήθη μέχρι σήμερον ἡ φιλοσοφικὴ ἔρευνα. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τομέα τῶν ἐπιστημῶν διετύπωσαν, διὰ τῆς διαισθήσεως, διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ διὰ τοῦ πειράματος ἐν μέρει, ἀπόψεις αἱ ὁποῖαι ἀπεδείχθησαν εἰς ἐκπληκτικὸν βαθμὸν ἀκριβεῖς ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἐρεῦνης. Διὰ τῆς λογικῆς ἐπαγωγῆς προέτρεξαν πολλῶν διαπιστώσεων τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἡτοίμασαν τὴν ὁδὸν διὰ θεμελιώδεις μεθόδους καὶ ἀνακαλύψεις. Τὰ μαθηματικά, ἡ φυσικὴ, ἡ ἀστρονομία, ἡ ἱατρικὴ, ἡ ψυχολογία, ἡ ζωολογία, ἡ γεωγραφία, ἡ παιδαγωγικὴ, ἀκόμη καὶ ἡ στρατιωτικὴ τέχνη, ὀφείλουν τὰς βάσεις των εἰς τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς καλὰς τέχνας. Ἡ αἴσθησις τῆς ἀρμονίας, ποὺ ἐχαρακτήριζε τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ὥθησεν ὄχι μόνον νὰ ἐπιδιώξουν ὅπως σχηματίσουν κατανοητὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σύμπαντος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκφράσουν τὰς σκέψεις των καὶ τὰ συναισθήματά των ὑπὸ μορφήν, ποὺ ἀπετέλεσε μόνιμον ἔμπνευσιν διὰ τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Οὐδαμοῦ ἡ ἔφεσις αὐτῇ τῆς ἀρμονίας εἶναι τόσον αἰσθητή, ὅσον εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ γλυπτικὴν. Ἡ ἑλληνικὴ ποίησις, ἀφ' ἐτέρου, καθώρισε τὴν μορφήν καὶ τὸ περιεχόμενον ὁλοκλήρου τῆς ποιήσεως, ποὺ ἐπηκολούθησε. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ δραματοποιία — ἡ τραγωδία καὶ ἡ κωμῶdia — ἐξακολουθεῖ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον τὴν ὑψηλότεραν αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν. Τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν μοῦραν, ἡ ὁποία παρεμβαίνει εἰς ὅλας τὰς πράξεις του, συνδέεται πρὸς τὴν φύσιν του καὶ ἐπιβάλλεται ἀπὸ ἐξωτερικὰς δυνάμεις, ἐπέσυρεν ὁλόκληρον τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων στοχαστῶν, ἔδωκεν ἀφορμὴν δημιουργίας τῶν συγκλονιστικωτέρων ἔργων τῆς παγκοσμίου δραματοποιίας καὶ ἡχμαλώτισε καὶ ἐνέπνευσε ὅσον τίποτε ἄλλο τὴν νεωτέραν σκέψιν.

5. Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ

Θαυμάσιον χαρακτηριστικὸν τῆς ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ συνεχὴς, ἀνευ διακοπῆς, παρουσία των εἰς τὸν πολιτιστικὸν στίβον, μολονότι ἐν τῇ διαδρομῇ τῶν αἰώνων εὗρέθησαν ὑπὸ συνθήκας, αἱ ὁποῖαι θὰ εἶχον ἐξουθενώσει οἷονδήποτε ἄλλο ἔθνος. Οἱ κλασσικοὶ χρόνοι (ὁ 6ος, ὁ 5ος καὶ ὁ 4ος π.Χ. αἰὼν) ὑπῆρξαν ἡ λαμπροτέρα περίοδος τῆς

ἀκτινοβολίας τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτοὺς συνεχίσθη ἡ προσφορά του πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἡ συνένωσις ὅλων τῶν ἐλληνικῶν κρατῶν-πόλεων ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (356-323 π.Χ.) εἰς μίαν αὐτοκρατορίαν, τῆς ὁποίας τὰ ὅρια ἐξετάθησαν μέχρι τοῦ Ὑδάσπου, παραποτάμου τοῦ Ἰνδοῦ, ἐδημιούργησεν ὅρους ἀναπτύξεως ἐνὸς νέου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τοὺς ἀποκληθέντας ἐλλήνιστικούς χρόνους (ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 4ου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1ου π.Χ. αἰῶνος).

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα κατέστη παγκόσμιος γλῶσσα, οἱ Ἕλληνες διεδραμάτισαν διεθνῇ ρόλον καὶ αἱ ἐπιστῆμαι, ἰδίως ἡ ἀστρονομία, τὰ μαθηματικά, ἡ γεωγραφία, ἡ ἱατρικὴ καὶ ἡ φυσικὴ, καλλιεργούμεναι ὑπὸ Ἑλλήνων κυρίως, ἔλαβον τεραστίαν ἀνάπτυξιν, ἀνάλογος τῆς ὁποίας μόνον ἀπὸ τοῦ 17ου μ.Χ. αἰῶνος ἐσημειώθη εἰς τὴν Εὐρώπην. Τὸ ἰδεῶδες ὅμως τῆς δημοκρατίας (τὸ ὅποιον ἄλλωστε μόνον ἐπὶ βραχὺ διάστημα καὶ σποραδικῶς εἶχε καταστῆ προηγουμένως πραγματικότης) ὑπεχώρησε. Οἱ ἐλληνιστικοὶ χρόνοι εἶναι χρόνοι πολιτικοῦ δεσποτισμοῦ, ἐντόνου ἐπιστημονισμοῦ, καλλιεργείας τῆς ἡθικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀμφιβολίας, ἐνισχύσεως τῆς τάσεως πρὸς εὐδαιμονισμόν, ἐπιχειρηματικοῦ καὶ ἐξερρευνητικοῦ πνεύματος καὶ φιλολογικῆς εὐρυμαθείας, ἀποτελοῦντες μακρυνὴν προαναγγελίαν τῆς νοστορπίας τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ἡ Ἑλλάς, μὲ τὸν κλασσικὸν καὶ μὲ τὸν ἐλληνιστικὸν πολιτισμόν της, ἐχάρισεν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος νέας γνώσεις, νέας ἐννοίας καὶ νέας λέξεις. Οἱ παγκοσμίου χρήσεως ὅροι : ἀναλογία, ἀρχιτεκτονικὴ, ἀστρονομία, γεωγραφία, γυμναστικὴ, δημοκρατία, διαλεκτικὴ, δρᾶμα, θεωρία, ἰδέα, ἱστορία, κωμῳδία, λογικὴ, μαθηματικά, μοναρχία, μουσικὴ, οἰκονομία, ποίησις, πολιτικὴ, ρυθμός, συλλογισμός, τραγωδία, τυραννία, φιλοσοφία, χορὸς κ.ἄ.π. εἶναι ἐλληνικοὶ καὶ διατηροῦν καὶ διὰ τὸν σύγχρονον ἀνθρώπον τὴν ἐννοιαν, τὴν ὁποίαν προσέδωκαν εἰς αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες.

Τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος ἐπέθεσαν τὴν σφραγίδά των ἐπὶ τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος ἐδημιουργήθη ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κατὰκτησιν. Δύο εἶναι τὰ κοσμοϊστορικῆς σημασίας γεγονότα τῶν πέντε αἰώνων τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Πρῶτον, ἡ βαθεῖα ἐπίδρασις τῆς ἐλληνικῆς κληρονομίας ἐπὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἰδίως εἰς τοὺς τομεῖς τοῦ στοχασμοῦ, τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς τέχνης. Καὶ δεύτερον, ἡ

διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία ἦτο ἡ παγκόσμιος γλῶσσα τῆς ἐποχῆς καὶ ὁ ἐμπλουτισμός του μὲ οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας.

Ἀπὸ τὸ χάος, ποῦ διεδέχθη τὴν κατάρρευσιν τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἀνεδύθη εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἓνας νέος, ὑπερχιλιετοῦς διαρκείας πολιτισμός, ὁ βυζαντινὸς πολιτισμός, οἰκοδόμοι τοῦ ὁποίου ὑπῆρξαν ἐπίσης οἱ Ἕλληνες. Ὁ πολιτισμὸς οὗτος κληρονομήσας μόνον τὰς διοικητικὰς καὶ νομικὰς παραδόσεις τῆς αὐτοκρατορικῆς Ρώμης, ἦτο ἐντόνως χριστιανικὸς κατὰ τὴν θρησκείαν καὶ σαφῶς ἐλληνικὸς, ἀπὸ πνευματικῆς καὶ γλωσσικῆς ἀπόψεως. Οἱ Βυζαντινοὶ ὠμίλουν καὶ ἔγραφον τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, ἐμελέτων τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν φιλολογίαν καὶ ἡσθάνοντο ἑαυτοὺς συνεχιστὰς τῆς ἀρχαίας πνευματικῆς παραδόσεως τῶν Ἑλλήνων. Ἀκόμη καὶ οἱ ἱεράρχαι ἔτρεφον μεγάλην ἐκτίμησιν πρὸς τὴν ἀρχαιοελληνικὴν κληρονομίαν. Ἡ ὀρθόδοξος θεολογία, ἄλλωστε, ἤξιοποίησεν εἰς σημαντικὸν βαθμὸν τὰς πλατωνικὰς καὶ ἀριστοτελικὰς φιλοσοφικὰς ἀντιλήψεις.

Ἡ πτώσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπέφερε τὸ τέλος τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μὲ τὰς μακρὰς πολιτιστικὰς παραδόσεις της. Δὲν ἐξηφάνισεν ὅμως τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος, παρὰ τὴν ὑποδούλωσίν του εἰς τοὺς Τούρκους, τῶν ὁποίων ὁ κατακτητικὸς δυναμισμὸς ἐνισχύετο ἀπὸ μίαν ἄκαμπτον καὶ ἐπιθετικὴν θρησκείαν. Αἱ ἀρχικαὶ παραχωρήσεις πρὸς τὸ «γένος» τῶν Ἑλλήνων ἤρθησαν μετ' ὀλίγον. Ὅλαι σχεδὸν αἱ ἐκκλησίαι των μετετράπησαν εἰς ἰσλαμικὰ τεμένη. Ἡ ἵδρυσις σχολείων παρημποδίζετο συστηματικῶς. Οἱ Ἕλληνες, ἐν τούτοις, διετήρησαν καὶ τὴν γλῶσσάν των καὶ τὴν θρησκείαν των κατὰ τοὺς πέντε περίπου αἰῶνας τῆς δουλείας. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐπέτυχον σὺν τῷ χρόνῳ νὰ γίνουν οὐσιαστικῶς κύριοι τῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τελικῶς ν' ἀνακτήσουν τὴν ἐθνικὴν ἐλευθερίαν μὲ πολλὰς θυσίας, διὰ τῶν ἰδίων των ὅμως δυνάμεων.

Τὰ περισσότερα εὐρωπαϊκὰ ἔθνη δὲν ἔχουν ἱστορίαν μακροτέραν τῆς χιλιετίας. Ἐνῶ τὸ ἐλληνικὸν εἶναι συνεχῶς παρὸν εἰς τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου ἐπὶ τέσσαρας περίπου χιλιάδας ἐτῶν καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔδωκεν ἐξ ἀλληλοδιαδόχους πολιτισμοὺς : τὸν κρητικόν, τὸν μυκηναϊκόν, τὸν κλασσικόν, τὸν ἐλληνιστικόν, τὸν βυζαντινόν καὶ τὸν νεοελληνικόν λαϊκόν πολιτισμόν (ὁ ὁποῖος διεμορφώθη ἀπὸ τοῦ 17ου μέχρι τοῦ 19ου αἰῶνος). Ἡ κληρονομία τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων εἶναι

πολυτιμότερα από κάθε άλλου έθνους, αλλά και ιδιαζόντως βαρεΐα, δημιουργούσα αναλόγους υποχρεώσεις.

"Οτι έχει συνείδησιν τών ύψηλών αὐτῶν υποχρεώσεων τὸ ἀπέδειξε περιτράνωσ κατὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον, ὅποτε ἀντέστη νικηφόρως κατὰ τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως ὑπὸ ὅρους δραματικῶς ἀνίσους καὶ διὰ τῆς ἀντιστάσεώς του ἐπέδρασεν ἀποφασιστικῶς ἐπὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀναμετρήσεως. Ὁ ἐλληνικὸς ἀγὼν τοῦ 1940 - 1941 εἶναι ἠθικῶς ἰσότιμος πρὸς τὸν ἀγῶνα, τὸν ὅποιον διεξήγαγον οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος ἐναντίον τῆς ἀσιατικῆς ἐπιδρομῆς.

6. ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος εἶναι κράτος μονοεθνικόν, ἐκ τῶν ὁμοιογενεστέρων τοῦ κόσμου, τόσον ἀπὸ γλωσσικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως. Ἐπὶ 1000 κατοίκων αὐτοῦ οἱ 952 ὀμιλοῦν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, οἱ 974 εἶναι χριστιανοὶ καὶ οἱ 967 ἀνήκουν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Δὲν περικλείει ὅμως εἰς τοὺς κόλπους του ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἦτο ἀνέκαθεν ἔννοια πολὺ εὐρύτερα τῆς ἔννοιας τῆς Ἑλλάδος ὡς κράτους, διὰ δύο λόγους :

Πρῶτον, διότι ἔξω τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας παρέμειναν καὶ παραμένουν συμπαγεῖς μᾶζαι Ἑλλήνων μὲ ἑλληνικὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, αἱ ὅποιαι ἐπιθυμοῦν τὴν ἑνωσὶν των μὲ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ τοιαῦτα εἶναι οἱ Κύπριοι (τὰ 80% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου) καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Βορείου Ἠπείρου (παρὰ τὰς προσπάθειας ἀφελληνισμοῦ των, τὰς ὁποίας κατέβαλε τόσον τὸ μοναρχικόν, ὅσον καὶ τὸ κομμουνιστικὸν καθεστῶς τῆς Ἀλβανίας).

Καὶ δεύτερον, διότι (πέραν τῶν γηγενῶν Ἑλλήνων τῆς Τουρκίας, οἱ ὅποιοι δὲν περιελήφθησαν εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν βάσει τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης τοῦ 1923 καὶ οἱ ὅποιοι διαμένουν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν) ἀπὸ τοῦ 18ου ἤδη αἰῶνος εἶχον ἀρχίσει νὰ δημιουργοῦνται διὰ τῆς μεταναστεύσεως ἑλληνικαὶ παροικίαι, τόσον εἰς τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου καὶ τὴν Εὐρώπην, ὅσον καὶ εἰς τὰς ὑπερπόντιους χώρας, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλαι περιωρίσθησαν λόγῳ ἱστορικῶν συγκυριῶν καὶ ἄλλαι διωγκώθησαν εἰς σημαντικὸν βαθμόν. Ὁ ἀπόδημος

οὗτος Ἑλληνισμός, τὸν κορμὸν τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν οἱ ἐλληνικῆς καταγωγῆς πολῖται τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν, ὑπολογίζεται ὅτι ὑπερβαίνει τὰ 2.500.000 καὶ περιλαμβάνει πλὴν τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Δυτικῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ ὅλον τὸν ἀνὰ τὸν κόσμον Ἑλληνισμὸν τῆς διασποράς.

7. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΥΤΟΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι κληρονόμος μιᾶς παραδόσεως πλουσίας εἰς ἡθικὰς καὶ πολιτιστικὰς ἀξίας ἀπολύτου ἀντοχῆς καὶ κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν. Γνωρίζει ὅτι δὲν ἀποτελεῖ ἐποικοδομητικὴν προσφορὰν διὰ τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων τῆς ἀνθρωπότητος οὔτε ὁ μαρξιστικὸς ὁλοκληρωτισμός, ὁ ὁποῖος ἀπέτυχεν ἀφοῦ ἐξηπάτησε τὴν ἀνθρωπότητα ἐπὶ ἡμισυν αἰῶνα καὶ ἔχυσε ποταμοὺς αἱμάτων, οὔτε ὁ δυτικὸς μηδενισμός, ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ εἰς τὴν διάλυσιν καὶ τὸ ἀποβαρβαρωμένον χάος. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν συνείδησιν εὐγενοῦς καταγωγῆς καὶ νὰ ἐμπνεώμεθα ἀπὸ αὐτήν. Διότι :

1. Χωρὶς τὴν ἐλληνικὴν φυλὴν δὲν θὰ ὑπῆρχεν ὁ σύγχρονος πολιτισμός.
2. Ἐχομεν συνεχῇ πολιτιστικὴν ὑπαρξιν ἐπὶ 4.000 περίπου ἔτη.
3. Ἀπετελέσαμεν σωτήριον διὰ τὸν κόσμον φράγμα ἐναντίον τοῦ ἀσιανισμοῦ κατὰ τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα.
4. Ἐκαλλιέργησαμεν πρῶτοι τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν.
5. Ἐδημιουργήσαμεν μὲ τὴν καλλιτεχνικὴν εὐαισθησίαν μας ἀπαράμιλλα μνημεῖα τέχνης.
6. Ἐχαρίσαμεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἀριστουργήματα τοῦ ἐντέχνου λόγου.
7. Συνελάβομεν πρῶτοι τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας.
8. Προσεφέραμεν τὴν γλῶσσάν μας, διὰ τῆς ὁποίας διεδόθη ὁ Χριστιανισμός.
9. Ἐπεβιώσαμεν δύο μεγάλων κατακτήσεων : τῆς ρωμαϊκῆς καὶ τῆς ὀθωμανικῆς.
10. Ὑπῆρξαμεν πρωτοπόροι εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀφύπνισιν τῶν ὑποδουλωμένων λαῶν μὲ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

11. Ἀντρέψαμεν μὲ τὴν αὐτοθυσίαν μας τὸ χρονδιάγραμμα τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, τὸ ὅποῖον εἶχεν ἐκπονήσει ὁ χιτλε-ρισμός.

12. Ἀντεμετωπίσαμεν νικηφόρως τὸν κομμουνιστικὸν ἐπεκτα-τισμόν.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποῖοι οἱ μεγάλοι πολιτισμοὶ τῶν προϊστορικῶν χρόνων εἰς τὸν ἑλληνικὸν χρόνον ;	11. Ποῖα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς χρόνους ;
2. Ποῖα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν πολιτισμῶν τῆς Ἀνατολῆς ;	12. Τί ἐχάρισεν ἡ Ἑλλάς εἰς τὸν κόσμον μὲ τὸν κλασσικὸν καὶ τὸν ἑλληνιστικὸν πολιτισμόν ;
3. Ποία ἡ στάσις τῶν Ἑλλήνων ἔναντι τῆς ζωῆς ;	13. Ποῖα τὰ κοσμοϊστορικῆς σημασίας γεγονότα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ;
4. Ποῖοι οἱ πνευματικοὶ προσανατολισμοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ;	14. Τί εἶναι ὁ βυζαντινὸς πολιτισμὸς καὶ ποῖοι οἱ οἰκοδόμοι αὐτοῦ ;
5. Ποῖα τὰ βασικὰ γνωρίσματα τῶν Ἑλλήνων ;	15. Ποία ἡ θέσις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ;
6. Εἶχον οἱ Ἕλληνες συνείδησιν ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ πῶς ἐσφυρηλατεῖτο αὕτη ;	16. Διατί ὁ Ἑλληνισμὸς εἶναι ἐννοια εὐρυτέρα τῆς ἐννοίας τῆς Ἑλλάδος ὡς κράτους ;
7. Ποῦ ἐστηρίχθη ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ;	17. Ποία ἡ κληρονομία τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων ;
8. Εἰς ποίους νόμους ὑπετάγη ἡ ἑλληνικὴ σκέψις ;	18. Διατί ὀφείλομεν οἱ Ἕλληνες νὰ ἔχωμεν συνείδησιν εὐγενοῦς καταγωγῆς καὶ νὰ ἐμπνεώμεθα ἐξ αὐτῆς ;
9. Ποία ἡ συμβολὴ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν τομέα τῶν ἐπιστημῶν ;	
10. Ποία ἡ συμβολὴ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν τομέα τῶν καλῶν τεχνῶν ;	

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ XV

Η ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ

Ἡ Ἑλλάς, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ μεσοπολέμου, ἀποτελεῖ στόχον μονίμου ἐπιβουλῆς τοῦ κομμουνισμοῦ. Δυναμικὴ ὅμως ἐκδήλωσις αὐτῆς κατέστη δυνατὴ μόνον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐχθρικῆς Κατοχῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Ἐκτοτε καὶ εἰς διάστημα ἑξ ἑτῶν (ἀπὸ τοῦ 1943 μέχρι καὶ τοῦ 1949) ὁ κομμουνισμός, χρησιμοποιῶν ὡς δύναμιν κρούσεως τὸ Κ.Κ.Ε., ἐπεχείρησε τρεῖς φορὰς νὰ ὑπολυσθῇ τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς αἱματηρᾶς βίας. Οὐδεμία ἄλλη εὐρωπαϊκὴ χώρα, ἐκ τῶν σήμερον ἐλευθέρων, ἀντεμετώπισε παρόμοιον κίνδυνον καὶ ἀπέκτησε τὴν ὁδυνηρὰν ἐμπειρίαν τῆς κομμουνιστικῆς ἀπειλῆς, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ Ἑλλάς.

1. ΟΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΑΙ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὅταν κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1940 ἡ Ἰταλία ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις καὶ ὁ διεθνὴς κομμουνισμὸς ἦτο σύμμαχος τῆς χιτλερικῆς Γερμανίας βάσει τοῦ διαβοήτου συμφώνου Ρίμπεντροπ-Μολότωφ, τὸ ὁποῖον εἶχε συναφθῇ τὴν 23ην Αὐγούστου 1939. Συμμορφούμενον πρὸς τὴν πολιτικὴν αὐτὴν τὸ Κ.Κ.Ε. ἐχαράκτηρισε τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἠναγκάσθησαν νὰ κηρύξουν τὴν 3ην Σεπτεμβρίου 1939 ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἐναντίον τῆς Γερμανίας ὡς «ἱμπεριαλιστικόν», παρουσίασε τὴν χιτλερικὴν Γερμανίαν ὡς θῦμα τῆς ἀγγλογαλλικῆς ἐπιθετικότητος καὶ μόλις αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἤρχισαν νὰ σημειῶνουν τὰς πρώτας νίκας κατὰ τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν Ἀλβανίαν διεκήρυξεν ἐπισήμως ὅτι «ὁ ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος προκλήθηκε ἀπὸ τὴ βασιλομεταξικὴ σπεῖρα, ποὺ διατάχθηκε ἀπὸ τοὺς Ἑγγλέζους ἱμπεριαλιστὰς» καὶ «δὲ μπορεῖ νὰ ἔχει τὴν παραμικρὴν σχέσιν μὲ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδας μας», ὅτι ἦτο «πόλεμος φασιστικὸς κατακτητικὸς», ἐκ μέρους μας, ὅτι αἱ ἑνοπλοὶ δυνάμεις μας ὀφείλουν, ὡς ἐκ τούτου, «ν' ἀρ-

νηθῶν νὰ πολεμήσουν καὶ ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ ἄμεσος σύναψις «ξεχωριστῆς εἰρήνης» μὲ τὴν φασιστικὴν Ἰταλίαν.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν (Ἀπρίλιος 1941) οἱ κομμουνισταὶ ὑπεδέχθησαν τοὺς κατακτητὰς, συνοδευομένους καὶ ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, ὡς συμμάχους καὶ φίλους. Ὅχι ἀδικαιολογήτως δέ. Διότι μετ' ὀλίγον ἡ G.F.P. (ἡ εἰδικὴ μυστικὴ ἀστυνομία τῶν ἀρχῶν κατοχῆς) ἀπὸ συμφώνου μετὰ τῆς ἐν Ἀθήναις πρεσβείας τῆς Βουλγαρίας (ἡ ὁποία ἀπὸ 1ης Μαρτίου 1941 ἦτο σύμμαχος τῆς Γερμανίας) ἔσπευσε ν' ἀφήσῃ ἐλεύθερα τὰ κρατούμενα εἰς τὴν Ἀκροναυπλίαν 27 στελέχη τοῦ Κ.Κ.Ε. Μέχρι τῆς 22ας Ἰουνίου 1941, ὁπότε ἡ Γερμανία ἐπετέθη κατὰ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, οἱ κομμουνισταὶ τῆς Ἑλλάδος ἦσαν συνεργάται τῶν κατακτητῶν.

Κατόπιν, τὸ Κ.Κ.Ε. ἐξηφανίσθη ἐκ τοῦ προσκηνίου, ἀφοῦ κατ' Αὐγουστον τοῦ 1941, δι' ἀποφάσεώς του διεκήρυξεν ὅτι ἐφεξῆς «βασικὸ καθήκον τῶν Ἑλλήνων κομμουνιστῶν εἶναι ἡ ὀργάνωσις τῆς πάλης γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως». Ἡ ἐπανεμφάνισις του ἐγένεε κατὰ τὸ δεῦτερον τρίμηνον τοῦ 1942 ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τοῦ Ε.Α.Μ. («Ἐθνικοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Μετώπου») μὲ συνθήματα πλέον ἐθνικὰ καὶ πατριωτικὰ, μὲ τὰ ὁποῖα σὺν τῷ χρόνῳ ἐπέτυχε νὰ παρασύρῃ ἀρκετοὺς Ἑλληνας ἐξ ὧν τῶν πολιτικῶν παρατάξεων καὶ ὄχι ὀλίγους νέους, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον ἀκόμη καμμίαν πολιτικὴν τοποθέτησιν.

Ὅταν βραδύτερον κατῴρθωσεν νὰ ιδρῇ τὰς πρώτας ἐνόπλους ομάδας του, τὰς ὁποίας ὠνόμασεν «Ἐθνικὸν Λαϊκὸν Ἀπελευθερωτικὸν Στρατόν» (Ε.Λ.Α.Σ.), διὰ νὰ προσεταιρισθῇ νέους ὁπαδοὺς ἐχρησιμοποίησε, πέραν τῆς παραπλάνησεως, καὶ τὴν «πρόκλησιν» πρὸς ἀξιοποίησιν τῆς τερατώδους ἀρχῆς τῆς «ὁμαδικῆς εὐθύνης», τὴν ὁποίαν ἐφήρμοζον οἱ Γερμανοί. Οὕτω, τὸ Κ.Κ.Ε. διὰ τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ἐφόνευε δύο-τρεῖς μετακινουμένους εἰς τὴν ὑπαιθρον Γερμανοὺς καὶ κατόπιν «εἰσέπραττε» τὴν ἀμοιβήν του. Διότι τὴν ἐπομένην τῆς στρατιωτικῆς ἀσκόπου αὐτῆς ἐνεργείας, ἤρχοντο οἱ Γερμανοί, κατέστρεφον τὸ χωρίον εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ὁποίου διεδραματίσθη τὸ ἐπεισόδιον καὶ ἐξέτελουν ὅσους κατοίκους του συνελάμβανον. Τοῦτο ἐξηγάγκαζε τοὺς ἀγρότας νὰ καταφεύγουν προληπτικῶς εἰς τὰ βουνὰ καὶ νὰ ἐντάσσωνται εἰς τὸν Ε.Λ.Α.Σ., μόλις ἐπληροφοροῦντο ὅτι ἐσημειώθη εἰς τὰ πέραν ἐπίθεσις ἐναντίον Γερμανῶν.

Τὸ Κ.Κ.Ε. ἔθεσεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡς στρατηγικὸν σκοπὸν τοῦ τὴν βιαίαν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας διὰ τοῦ προσχήματος τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος. Μόνον ὅμως ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1943 (πολὺ μετὰ τὰς νίκας τοῦ Ἀλαμείν καὶ τοῦ Στάλινγκραντ, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1942, ἐκ τῶν ὁποίων κατέστη πρόδηλον ὅτι ὁ Ἄξων οὐδεμίαν εἶχε πιθανότητα νὰ κερδίσῃ τὸν πόλεμον) ἀπεκάλυψε τὰς προθέσεις του καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν συστηματικὴν προπαρασκευὴν τοῦ ἐδάφους. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν στρατηγικὸν σκοπὸν τῆς βιαίας καταλήψεως τῆς ἐξουσίας ἔθεσε τοὺς ἐξῆς τρεῖς στόχους: αὐξήσεις ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον τῆς ἐνόπλου δυνάμεώς του καὶ ψυχολογικὴ κυριαρχία εἰς τὰς πόλεις καὶ τὴν ὑπαιθρον· ἐξουδετέρωσις τῶν δύο ἄλλων ὑφισταμένων ἀνταρτικῶν ὀργανώσεων: τοῦ Ε.Δ.Ε.Σ. καὶ τῆς Ε.Κ.Κ.Α. (τοῦ συντάγματος 5/42 τοῦ συνταγματάρχου Ψαρροῦ)· καὶ προσεταιρισμὸς τῶν ἐλευθέρων ἐνόπλων δυνάμεων τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ, τοῦλάχιστον, μαχητικὴ ἀχρήστευσις των. Ἡ ἐπιδίωξις τῶν συγκεκριμένων αὐτῶν στόχων, ἡ ὁποία ἤνοιξε διὰ τὴν Ἑλλάδα μίαν περίοδον ἐφιαλτικῶν δοκιμασιῶν, ἀποτελεῖ τὸν ἀποκληθέντα «π ρ ὠ τ ο ν γ ὤ ρ ο ν» τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως, βασικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ διὰ σειρᾶς βιαίων, δολίων καὶ προδοτικῶν ἐνεργειῶν προσπάθεια μονοπωλήσεως τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος.

Οὕτω, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1943, διεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Κ.Κ.Ε. καὶ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ἡ ἀρχὴ ὅτι μοναδικὴ ἐθνικὴ ὀργάνωσις ἀντιστάσεως εἶναι τὸ Ε.Α.Μ.—Ε.Λ.Α.Σ., ὅλαι δὲ αἱ ἄλλαι —τόσον αἱ διατηροῦσαι ἀνταρτικὰ σώματα εἰς τὴν ὑπαιθρον, ὅσον καὶ αἱ ἐπιδιδόμεναι εἰς τὴν συλλογὴν πληροφοριῶν, τὴν διενέργειαν σαμποτάζ, τὴν ἐκδοσιν μυστικοῦ τύπου, τὴν ὀργάνωσιν διαφυγῶν κλπ. — εἶναι «προδοτικά». Ἐν ἀρχῇ τὸ Κ.Κ.Ε. ἠρέσθη εἰς τὴν ἐντατικὴν προφορικὴν προπαγάνδαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ. Κατόπιν ἐπροχώρησε διὰ τῆς Ο.Π.Λ.Α. («Ὀργάνωσεως Προστασίας Λαϊκῶν Ἀγωνιστῶν») εἰς τὴν συστηματικὴν ὀργάνωσιν τρομοκρατικῶν ἀποπειρῶν καὶ δολοφονιῶν εἰς βάρος στελεχῶν τῶν ἄλλων ὀργανώσεων. Καὶ τέλος, ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ καταδίδῃ διὰ τοῦ μυστικοῦ τύπου του εἰς τοὺς Γερμανοὺς τοὺς ἀρχηγούς καὶ τὰ στελέχη τῶν ἐθνικῶν ὀργανώσεων ἀντιστάσεως.

Ἀκολούθως, ἐνῶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1943 εἶχεν ὑπογράψῃ ὡς Ε.Α.Μ.—Ε.Λ.Α.Σ. συμφωνίαν μετὰ τοῦ Συμμαχικοῦ Στρατηγείου νὰ μὴ εἰσ-

βάλλη εις περιοχάς κατεχομένας ὑπὸ ἄλλων ἀνταρτικῶν ὀργανώσεων ἐπετέθη ἀνάνδρως, ἀρχομένου τοῦ Ὀκτωβρίου κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Ε.Δ.Ε.Σ. μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν διάλυσίν του. Ἡ ἐνέργεια αὕτη ἐπροκάλεσε κατὰπλήξιν εἰς τὸ Συμμαχικὸν Στρατηγεῖον καὶ ἠνάγκασε τὸν στρατηγὸν σέρ Μαίτλαντ Οὐίλσον νὰ καταγγεῖλῃ διεθνῶς τὸν Ε.Λ.Α.Σ. ὡς ληστρικὴν ὀργάνωσιν. Κατόπιν (ἔπειτα ἀπὸ δευτέραν συμφωνίαν, τοῦ Φεβρουαρίου 1944, διὰ τῆς ὁποίας ἀνελάμβανε νὰ διακόψῃ ὀριστικῶς κάθε ἐχθρικὴν ἐνέργειαν ἐναντίον τοῦ Ε.Δ.Ε.Σ. καὶ νὰ συνεργασθῇ μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τῆς Ε.Κ.Κ.Α. εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ στρατοῦ Κατοχῆς) ἐπετέθη τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1944 αἰφνιδιαστικῶς ἐναντίον τῆς ἄλλης ἀνταρτικῆς ὀργανώσεως, τοῦ 5/42 Συντάγματος τῆς Ε.Κ.Κ.Α., ἐπέτυχε τὴν διάλυσίν της, ἐτουφέκισεν ὅλους τοὺς ἀνδρας της, ποὺ συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι καὶ κατεκρεοῦργησε τὸν ἀρχηγὸν της συνταγματάρχην Δημήτριον Ψαρρόν.

Παραλλήλως, τὸν ἴδιον μῆνα (Ἀπρίλιον τοῦ 1944), ὑπεκίνησε διὰ πρακτόρων του τοὺς ὁποίους εἶχε διαπεραιώσει εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν, στάσιν τῶν ἐλευθέρων ἐλληνικῶν δυνάμεων (στρατοῦ καὶ ναυτικοῦ), αἱ ὁποῖαι εὐρίσκοντο εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ στάσις αὕτη κατεστάλη τελικῶς, ἀλλ' ὑπῆρξε λίαν ἐπιζημία διὰ τὸ γόητρον τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἰσχύν της, διότι εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τήν, προσωρινὴν ἔστω, ἀποδιοργάνωσιν τῶν ἐλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμὴν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Κατοχῆς ἡ δρᾶσις τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. κατὰ τῶν Γερμανῶν καθορίζετο συνήθως ὄχι βάσει τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν τοῦ γενικοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ βάσει τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀναγκῶν τοῦ Κ.Κ.Ε. Ἀποκορύφωμα τῆς τακτικῆς αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ στάσις τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς καταρρεύσεως τῶν Γερμανῶν. Τότε ἡ ἡγεσία του, ἀντὶ νὰ πλήξῃ τοὺς ὑποχωροῦντας Γερμανοὺς, προῆλθεν εἰς συμφωνίαν μετ' αὐτῶν (1 Σεπτεμβρίου 1944), δυνάμει τῆς ὁποίας ὁ Ε.Λ.Α.Σ. ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐμποδίσῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, μὲ ἀντάλλαγμα νὰ τοῦ παραδοθῇ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἡ Θεσσαλονίκη. Παρόμοιαι συμφωνίαι ἡγετῶν τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. μὲ τοὺς Γερμανοὺς συνήφθησαν καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, πραγματοποιηθείσης μάλιστα καὶ «συναδελφώσεως» τῶν ἑλασιτῶν μὲ τὰς χιτλερικὰς ὁρδὰς. Ἐπίσης συμφωνία τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ὑπεγράφη (20 Σεπτεμβρίου 1944) καὶ μὲ τὸν βουλγαρικὸν στρατὸν καὶ τὴν Βουλγα-

ρικὴν Λέσχην (ποὺ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Κατοχῆς κατηύθυνε τὴν ἐξόντωσιν τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης), διὰ τῆς ὁποίας οὗτος ἀνελάμβανε νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ βουλγαρικά στρατεύματα κατοχῆς κατὰ τὴν ἀποχώρησίν των ἐξ Ἑλλάδος.

Ἔτσι κατὰ τὴν καταδίωξιν τῶν ὑποχωρούντων Γερμανῶν, ἐνῶ τὰ ἀγγλικά στρατεύματα ἐκινουῦντο πρὸς βορρᾶν, συνήντων δυνάμεις τοῦ Ε.Λ.Α.Σ., αἱ ὁποῖαι ἐβάδιζον πρὸς τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν. Διότι ὁ Ε.Λ.Α.Σ. πολὺ περισσότερον ἐνδιεφέρετο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας ἵνα καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν, παρὰ νὰ πολεμήσῃ μὲ τοὺς Γερμανοὺς.

3. Η ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΗ ΑΝΤΑΡΣΙΑ

Πεντήκοντα δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν ἐξ Ἀθηνῶν (προτοῦ καὶ ὁλοκληρωθῇ ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος, διότι ἡ Κρήτη κατεῖχeto ἀκόμῃ) τὸ Κ.Κ.Ε., μετέχον τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὡς Κ.Κ.Ε. καὶ ὡς Ε.Λ.Α.Μ., ἐξαπέλυσε τὴν 3ην Δεκεμβρίου 1944 κλασσικοῦ τύπου ἐπανάστασιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν. Τὸ λεπτομερὲς σχέδιον τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεως ἐξεπονήθη ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1943 μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1944 καὶ ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἀπελευθερώσεως ἤρχισεν ἡ ψυχολογικὴ, πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ προπαρασκευὴ τῆς ἐκτελέσεώς του.

Οὕτω : Εἰς τὰ τμήματα τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ἐτονίζετο ἀπὸ τοὺς «καπεταναίους» — στελέχη τοῦ Κ.Κ.Ε. — ὅτι δὲν ἔληξεν ἡ ἀποστολὴ των μὲ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Γερμανῶν, διότι «ἀπομένει ἡ συντριβὴ τῆς ἐσωτερικῆς ἀντίδρασης» καὶ ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ἔτοιμα «γιά νέες μάχες καὶ νίκες»· εἰς τὰ τμήματα τῆς Κ.Ο.Α. («Κομμουνιστικῆς Ὁργάνωσης Ἀθηνῶν») ἐδίδετο ἐντολὴ συντάξεως καταλόγων προγραφῶν κατὰ συνοικίας, ἐπαγγέλματα καὶ σωματεῖα· εἰς τὰς λαϊκὰς μάζας ἐκαλλιεργεῖτο φοβία καὶ ἐρεθισμὸς διὰ τῆς μεθόδου τῆς δολοφονίας ἐθνικοφρόνων πολιτῶν ὑπὸ τῆς Ο.Π.Λ.Α., οἱ ὁποῖοι ἐκηδεύοντο ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν πομπωδῶς ὡς «ἐθνικοὶ ἀγωνιστές, ποὺ ἔπесαν θύματα τῆς ἀντίδρασης»· καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐνετάσσοντο οἱ ὑπάρχοντες κομμουνισταὶ εἰς ἐνόπλους ὁμάδας, ἐνῶ συνέρρεον πρὸν αὐτὴν ἐξ ὅλων τῶν σημείων τῆς χώρας μονάδες τοῦ Ε.Λ.Α.Σ.

Τὴν 27ην Νοεμβρίου, κατόπιν μακρῶν διαπραγματεύσεων διὰ τὴν ἀποστράτευσιν τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. καὶ τοῦ Ε.Δ.Ε.Σ., οἱ ὑπουργοὶ τοῦ Κ.Κ.Ε.

καὶ τοῦ Ε.Α.Μ. εἰς τὴν Κυβέρνησιν Παπανδρέου, ἐπέδωσαν εἰς τὸν πρωθυπουργὸν γραπτὴν συμφωνίαν περὶ δημιουργίας τμήματος ἐθνικοῦ στρατοῦ (μὲ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ὁρεινῆς Ταξιαρχίας, τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, μονάδος τοῦ Ε.Δ.Ε.Σ. καὶ μιᾶς Ταξιαρχίας τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. Ἰσης πρὸς τὸ ἄθροισμα τῶν τριῶν πρώτων μὲ ἴσον ὅπλισμόν). Ἡ συμφωνία αὐτὴ ἐγένεν ἀποδεκτὴ καὶ ἐχαιρετίσθη ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴν προπαγάνδαν ὡς «συμβολὴ τοῦ Κ.Κ.Ε. στὴν ὁμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξιν». Τὴν ἐπομένῃν ὁμῶς (28 Νοεμβρίου) ὁ κομμουνιστὴς ὑπουργὸς Ζέβγος ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν πρωθυπουργὸν ὅτι τὸ Κόμμα του, παρὰ τὴν ἐνυπόγραφον δέσμευσίν του, δὲν ἀποδέχεται πλέον τὴν συμφωνίαν καὶ θέτει νέους ὅρους — διότι ἔκρινεν ὅτι εἶχε φθάσει «ἡ κατάλληλη στιγμή γιὰ τὴν ἐπανάστασιν».

Τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1944 ἡ «Ἐθνικὴ Πολιτοφυλακὴ» (ἡ ἀστυνομία τοῦ Ε.Λ.Α.Σ.) ὤφειλε διαλυομένη νὰ παραδώσῃ ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἐθνοφυλακὴν. Δὲν τὸ ἐπραξεν ὁμῶς. Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ πρωθυπουργοῦ ὅπως ληφθῇ ἀπόφασιν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου πρὸς ρύθμισιν τοῦ ζητήματος οἱ ὑπουργοὶ τοῦ Κ.Κ.Ε. καὶ τοῦ Ε.Α.Μ. (Γ. Ζέβγος, Μ. Πορφυρογένης, Ἀ. Σβῶλος, Ἡ. Τσιρικῶκος, Ἀ. Ἀγγελόπουλος καὶ Ν. Ἀσκούτσος) ἀπῆντησαν μὲ τὰς παραιτήσεις των. Ταυτοχρόνως, ἀνασυνεκροτεῖτο ἡ Κ.Ε. τοῦ Ε.Λ.Α.Σ., ἀπεφασίζετο ἡ κήρυξις γενικῆς ἀπεργίας καὶ ἐζητεῖτο ὑπὸ τοῦ Ε.Α.Μ. ἄδεια διὰ τὴν συγκρότησιν συλλαλητηρίου τὴν 3ην Δεκεμβρίου. Ἡ Κυβέρνησις παρεχώρησε τὴν αἰτηθεῖσαν ἄδειαν, ἀλλ' ὅταν ἐπληροφορήθη τὴν ἐπομένῃν τὰς ἐπαναστατικὰς ἀποφάσεις τῆς Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε., ἀπηγόρευσε τὸ συλλαλητήριον. Οἱ κομμουνισταὶ ὁμῶς ἐπροχώρησαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου των : Συνεκρότησαν ἑνοπλον συλλαλητήριον, ἐπετέθησαν κατὰ τῆς οἰκίας τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὅπου ἔρριψαν χειροβομβίδας καὶ ἐτραυμάτισαν ἓνα φρουρὸν ἀστυφύλακα καὶ κατόπιν ἐπετέθησαν εἰς τὴν πλατεῖαν Συντάγματος ἐναντίον τῆς Ἀστυνομίας, τὴν ὁποίαν ὑπεχρέωσαν ν' ἀμυνθῇ. Ὁ «δ εὐ-τε ρ ο ς γ ὅ ρ ο ς» εἶχεν ἀρχίσει.

Ἐπὶ 33 ἡμέρας ἡ περιοχὴ τῆς πρωτεύουσος ἔζησε τὰς δραματικωτέρας στιγμὰς τῆς ἱστορίας της. Ὁ μηχανισμὸς τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐκινήθη μὲ ἄγριον πάθος διὰ τὸ ἐγκλημα, περιεφρόνησε καὶ τὸν πλέον στοιχειώδη ἀνθρωπισμὸν καὶ ἐσκόρπισεν ἀδιστάκτως τὸν θάνατον. Οἱ Ἕλληνες κομμουνισταὶ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας τοῦ Δεκεμβρίου ἀπέδειξαν ὅτι ὁ φασισμὸς ἀπετέλει, ἐν συγκρίσει μὲ τὸν κομμουνισμόν, μετριοπαθῆ

μᾶλλον ἐκδήλωσιν τῆς «ἐπιστημονικῆς βαρβαρότητος». Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ἀντιβασιλεὺς Δαμασκηνὸς ὑπελόγισε τὸν ἀριθμὸν τῶν πάσης φύσεως θυμάτων εἰς 65.000. Μόνον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ ἐφονεύθησαν ἀπὸ τὴν Ο.Π.Λ.Α. καὶ τὰς ἐπικουρικὰς δολοφονικὰς ομάδας τοῦ Κ.Κ.Ε. 15.685 ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ. Καὶ εἰς τὸν φοβερὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἔχουν λεόντειον τὴν μερίδα οἱ ἐργάται καὶ οἱ νέοι. Μεταξὺ τῶν θυμάτων τῆς κομμουνιστικῆς θηριωδίας περιλαμβάνονται καὶ 246 συνδικαλιστικὰ στελέχη μὲ εὐδόκιμον θητείαν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐθνικῆς ἀντιστάσεως. Οἱ ἐκτελεσται τοῦ Κ.Κ.Ε. ὑπερέβησαν καὶ τοὺς πλέον πεπωρωμένους δολοφόνους εἰς σκληρότητα. Τὰ θύματα τῶν σφαγῶν τοῦ Δεκεμβρίου περιλαμβάνουν ὁλοκλήρους οἰκογενείας. Πλεῖστα πτώματα εὐρέθησαν φρικωδῶς παραμορφωμένα, μὲ ἐξωρυγμένους ὀφθαλμούς, σχισμένα τὰ στόματα καὶ κομμένες τῖς μύτες.

Δὲν ἤρκεσθη ὅμως τὸ Κ.Κ.Ε. εἰς τὰς δολοφονίας, τὰς ὁμαδικὰς σφαγὰς καὶ τὰς, ὅπωςδῆποτε, ἀσκόπους ἀνατινάξεις καὶ καταστροφὰς κτιρίων καὶ ἐργοστασίων, ποὺ δὲν ἀπετόλμησαν κατὰ τὴν ἀποχώρησίν των οὔτε οἱ ξένοι κατακτηταί. Διέταξε καὶ ὠργάνωσεν ἐκτεταμένην καὶ πρωτοφανῇ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἱστορίαν ὁμηρίαν. Δεκάδες χιλιάδες Ἀθηναίων καὶ Πειραιωτῶν, γέροντες, γυναῖκες, ἀσθενεῖς, ἄνθρωποι φιλήσυχοι καὶ νοικοκυραῖοι, ἐπιστήμονες καὶ ἐργάται, διανοοῦμενοι καὶ ἔμποροι ἀπήγοντο ἡμίγυμνοι κατὰ τὰς παγερὰς νύκτας τοῦ Δεκεμβρίου καὶ ὠδηγοῦντο πεζῇ, διὰ μέσου χιόνων καὶ χαραδρῶν, μακρὰν τῶν ἐστιῶν των. Καθ' ὁδὸν ἐξετελοῦντο ἐπὶ τόπου οἱ ἐξ ἀδυναμίας βραδυποροῦντες καὶ ἀπὸ τοὺς μαρτυρικῶς προχωροῦντας ἐγίνετο κάθε τόσο ἐπιλογὴ δι' ἐκτελέσεις. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἐκτελέσεις καὶ ἀπὸ τὴν ὁμηρίαν κατάρθωσαν ἄρκετοὶ νὰ διασωθοῦν : ὅσοι ἦσαν εἰς θέσιν νὰ πληρώσουν λύτρα. Μὲ αὐτὰ καὶ μὲ τὸ προῖον τῆς διατεταγμένης ἄνωθεν λαφυραγωγίας, ἡ ὁποία ἔλαβε κατὰ τὸν Δεκέμβριον ἐκπληκτικὰς διαστάσεις, ἄρκετοὶ «σύντροφοι» ἔλυσαν τὸ οἰκονομικόν των πρόβλημα καὶ τὸ ταμεῖον τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐξησφάλισε σεβαστοὺς πόρους διὰ τὰς μεταγενεστέρas ἐξορμήσεις του.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφιαλτικῆς ἀνταρσίας ὁ γραμματεὺς τῆς «Κομμουνιστικῆς Ὁργάνωσης Ἀθηνῶν» Μπαρτζώτας-Φάνης ἐξέδωσε διαταγὴν ἀνατινάξεως τῆς Ἀκροπόλεως. Παραλήπτῃς τῆς διαταγῆς αὐτῆς ἦτο ὁ διοικητὴς τμήματος τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. Ἰ. Λογοθέτης (πρῶην ἐκπαιδευτικὸς) ὁ ὁποῖος ἀδυνατῶν νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ τερατώδης αὐτὴ

διαταγή προήρχετο από την ήγηση του Κ.Κ.Ε. ανεφέρθη εις τὸ Πολιτικὸν Γραφεῖον τοῦ Κόμματος ζητῶν νὰ ἐξετασθῇ μήπως ἦτο πλαστὴ καὶ προήρχετο ἀπὸ κανένα πράκτορα ξένης δυνάμεως. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἔλαβεν ἐπίσημον ἀπάντησιν ὅτι ἡ διαταγὴ τοῦ Φάνη ἦτο τῆς ἐγκρίσεως ὁλοκλήρου τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου. Ἡ Ἀκρόπολις ἐσώθη, διότι ἐν τῷ μεταξῷ, μέχρι λήψεως τῆς ἀπαντήσεως, τὸ τμήμα τοῦ Λογοθέτη εἶχεν ἀναγκασθῇ νὰ ὑποχωρήσῃ ἀπὸ τὴν περιοχὴν τοῦ Ἱεροῦ Βράχου.

Ἡ δεκεμβριανὴ ἀνταρσία ἀπέτυχε, παρὰ τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ἐναντι τῶν ὀργανωμένων ἐθνικῶν δυνάμεων, καὶ τὴν 10ην Ἰανουαρίου τοῦ 1945 οἱ κομμουνισταί, ὑπογραφείσης ἀναχωρῆς ἤρχισαν ν' ἀποσύρωνται ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς πρωτευούσης. Ἡ ἀποτυχία ὤφειλετο εἰς τοὺς ἐξῆς λόγους : Εἰς τὴν αὐτοθυσίαν τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας καὶ τῶν μονάδων τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ· εἰς τὴν δυναμικὴν παρέμβασιν τῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σκόμπη βρετανικῶν δυνάμεων· εἰς τὴν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡθικὴν καὶ πολιτικὴν ἀπομόνωσιν τῶν κομμουνιστῶν, οἱ ὅποιοι ἐστερήθησαν τῆς ἐνεργητικῆς συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ· καὶ εἰς ὠρισμένα λάθη τακτικῆς τῆς στρατιωτικῆς διευθύνσεως τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεως.

4. Ο ΣΥΜΜΟΡΙΤΟΠΟΛΕΜΟΣ

Ἐν ἔτος καὶ τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς δεκεμβριανῆς ἀνταρσίας καὶ ἀφοῦ πλέον εἶχε λήξει ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, τὸ Κ.Κ.Ε. ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν καὶ μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν κομμουνιστικῶν χωρῶν, ἐξαπέλυσε κατὰ τῆς Ἑλλάδος νέαν ἔνοπλον ἐξέγερσιν, ἀνταρτικοῦ τύπου, ἡ ὁποία διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1946 μέχρι καὶ τοῦ Αὐγούστου 1949, ἐπροκάλεσε μυριάδας θυμάτων καὶ προσέθεσε νέας καταστροφὰς εἰς τὰς ἐκ τοῦ πολέμου, τῆς κατοχῆς καὶ τῆς δεκεμβριανῆς ἀνταρσίας συσσωρευθείσας.

Ὁ «δεύτερος γῦρος» εἶχε κλείσει μετὰ τὴν συναφθεῖσαν τὴν 12ην Φεβρουαρίου 1945 *Συμφωνίαν τῆς Βάρκιζας*, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἀσυγχώρητον λάθος τῆς τότε πολιτικῆς ἡγεσίας καὶ τῶν Βρετανῶν συμβούλων τῆς, διότι ἔδωκεν εἰς τὸ Κ.Κ.Ε. τὴν δυνατότητα ν' ἀνασυντάξῃ τὰς δυνάμεις του διὰ νέαν βιαίαν ἀναμέτρησιν. Διὰ τῆς συμφωνίας ταύτης τὸ Κ.Κ.Ε. ἐδέχθη νὰ διωχθοῦν ποινικῶς «τὰ συναφῆ κοινὰ ἀδικήματα κατὰ τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν

ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πολιτικοῦ ἀδικήματος», νὰ ἀποστρατεύσῃ τὸν Ε.Λ.Α.Σ. καὶ νὰ παραδώσῃ ὠρισμένον ἀριθμὸν ὅπλων. Ἐξησφάλισεν ὁμως τὴν ἀτιμωρησίαν τῶν ἡγετῶν τοῦ, ποὺ ἦσαν οἱ μεγάλοι ὑπεύθυνοι τῶν διαπραχθέντων ἐγκλημάτων, τὴν ἐλευθερίαν προπαγάνδας τοῦ κομμουνισμοῦ, τὴν ἄρσιν τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, τὴν διεξαγωγὴν δημοψηφίσματος διὰ τὸ πολιτειακὸν ἐντὸς τοῦ ἔτους κλπ. Θέσασα ἑαυτὴν ἔξω ἀπὸ τὴν ἀρπάγην τοῦ νόμου ἡ ἡγεσία τοῦ Κ.Κ.Ε. καὶ συνδέσασα μονίμως μὲ τὸν κομμουνισμὸν τὴν μᾶζαν τῶν ἐκτελεστικῶν ὀργάνων τῆς, τὰ ὁποῖα θὰ ὕφίσταντο τὰς συνεπειάς, διέταξε τὴν ἀπόκρυψιν ὅλων τῶν καλῶν ὅπλων τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. καὶ τὴν φυγάδευσιν ὠρισμένων βασικῶν στελεχῶν τοῦ εἰς τὰς γειτονικὰς «λαϊκὰς δημοκρατίας», ὅπου, κατόπιν εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀπετέλεσαν τοὺς πυρῆνας νέας, ἔξωθεν πλέον, ἐνόπλου ἐξορμήσεως κατὰ τῆς χώρας. Ἡ Συμφωνία τῆς Βάρκιζας ἐχαρακτηρίσθη κατόπιν ἐπισήμως ὑπὸ τῆς κομμουνιστικῆς ἡγεσίας «στρατηγικὸς ὑποχωρητικὸς ἐλιγμὸς γιὰ τὸ πέρασμα στὴ νέα ἐπίθεση».

Ἡ ἀπόφασις «γιὰ τὸ πέρασμα στὴ νέα ἐπίθεση», διὰ τὴν ἐπανάληψιν, δηλαδὴ, τοῦ ἐνόπλου ἀγῶνος, ἐλήφθη τὴν 12ην Φεβρουαρίου 1946, ἐν ἀκριβῶς ἔτος μετὰ τὴν Συμφωνίαν τῆς Βάρκιζας, «μὲ τὴ ρητὴ ἐπίσημη βεβαίωση τοῦ Τίτο ὅτι θὰ δώσει» εἰς τὸ Κ.Κ.Ε. «οὐσιαστικὴ συμπαράστασις» — καθ' ὁμολογίαν, ἐκ τῶν ὑστέρων, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κ.Κ.Ε. ὁ ὁποῖος ἀπεσιώπησεν ὅτι παρομοίαν «ἐπίσημη βεβαίωση» εἶχε δώσει καὶ ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Ἀλβανία. Ἡ «οὐσιαστικὴ συμπαράστασις» τῆς Γιουγκοσλαβίας θὰ εἶχεν ὡς ἀντάλλαγμα τὴν ὑπὸ τοῦ Κ.Κ.Ε. παραχώρησιν εἰς αὐτὴν τῆς ἐλληνικῆς Μακεδονίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοῦ 1945 ὁ γιουγκοσλαβικὸς τύπος, ἰσχυρίζετο ὅτι κατοικεῖται κατὰ πλειονότητα ἀπὸ σλαβοφώνους ἔχοντας ἰδίαν ἐθνικὴν συνείδησιν («Μακεδονικόν»). Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀποφάσεως ἤρχισε τὴν 30ὴν Μαρτίου 1946 μὲ τὴν ἐπίθεσιν τῆς κομμουνιστικῆς συμμορίας τοῦ καπετὰν Μπαρούτα κατὰ τοῦ Σταθμοῦ Χωροφυλακῆς Λιτοχωρίου. Μέχρις ὁμως τοῦ Ὀκτωβρίου 1947 (ἤτοι ἐπὶ 18 ὁλοκλήρους μῆνας) τὸ Κ.Κ.Ε. ἀπελάμβανε πλήρους νομιμότητος καὶ ἀνέπτυσσεν ἐλευθέρως τὴν δρᾶσιν του. . .

Ὁ συμμοριτοπόλεμος προπαρεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Κ.Κ.Ε. εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς (διπλωματικόν, στρατηγικόν, στρατιωτικόν, ψυχολογικόν, «ἐθνικόν», θεωρητικόν καὶ πολιτικόν) μὲ μεγάλην μεθοδικότητα μαρτυροῦσαν τὴν συστηματικὴν ἔξωθεν καθοδήγησιν. Ἐξαπολυθεὶς τὸν Ἀπρί-

λιον τοῦ 1946 διήρκεσε μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1949, ὅποτε διὰ τῶν ἀποφασιστικῶν μαχῶν, τὰς ὁποίας διεξήγαγεν ὁ ἐθνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν (ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1949) τοῦ στρατηγοῦ Ἀλ. Παπάγου κατὰ τῶν ὠχυρωμένων εἰς τὸ Βίτσι καὶ τὸν Γράμμον συμμοριτῶν, ἐδόθη τὸ τελικὸν συντριπτικὸν πλῆγμα καὶ εἰς τὴν τρίτην ἀπόπειραν βιαίας ἐπικρατήσεως τοῦ κομμουνισμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν 41 αὐτῶν μηνῶν ὁ ἀγὼν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας τῆς χώρας ὑπῆρξε σκληρὸς καὶ πλήρης δραματικῶν φάσεων, τὸ δὲ Ἔθνος ὁλόκληρον ὑπέστη μεγάλας δοκιμασίας.

Οἱ κυριώτεροι σταθμοὶ τῆς ἐφιαλτικῆς αὐτῆς περιόδου, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς κομμουνιστικῆς δραστηριότητος, ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς :

1. Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1946 ἐξῆλθεν εἰς τὸ βουνό, κατὰ διαταγὴν τοῦ Κ.Κ.Ε., ὁ Μάρκος Βαφειάδης (καπετάνιος τῆς ὁμάδος Μεραρχιῶν τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. Μακεδονίας, κατὰ τὴν Κατοχήν), διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγεσίαν καὶ τὸν συντονισμόν τῆς δράσεως τῶν διασπάρτων ἀνὰ τὴν χώραν κομμουνιστικῶν συρμοῦν. Καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ 1946 ἔδρυσεν τὸ «Γενικὸ Ἀρχηγεῖο τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ Ἑλλάδας».

2. Τὸν Μάιον τοῦ 1947 καθιερώθη ὑπὸ τοῦ Κ.Κ.Ε. ἡ βιαία στρατολογία τοῦ μαχίμου πληθυσμοῦ διὰ τὴν κάλυψιν τῶν δημιουργουμένων κενῶν καὶ τὴν αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συμμοριτῶν.

3. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1947, ἀντιπροσωπεῖα τοῦ Κ.Κ.Ε. ἀπὸ τοὺς Ν. Ζαχαριάδην καὶ Μ. Πορφυρογένην, παρέστη εἰς τὸ ἐν Στρασβούργῳ συνέδριον τοῦ Κ.Κ. τῆς Γαλλίας. Κατ' αὐτὸ ὁ Μ. Πορφυρογένης διεκήρυξεν ὅτι σκοπὸς τοῦ «Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ Ἑλλάδας εἶναι ἡ δημιουργία μιᾶς λευτέρης δημοκρατικῆς Ἑλλάδας με δική της κυβέρνησιν καὶ κρατικὴ ὑπόστασιν».

4. Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1947, ὁ Μάρκος Βαφειάδης ἐδημοσίευσεν ἐν εἶδος «Συντάγματος» τῶν συμμοριτῶν μετὸν τίτλον : «Καταστατικὰς διατάξεις γιὰ τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα», τὸ ὅποιον ἀνεκήρυσσε τὴν Ἑλλάδα «δημοκρατία» καὶ ἐξέδωσε τὴν ὑπ' ἀριθ. 1 «πράξιν» του, διὰ τῆς ὁποίας καθώριζεν ὅτι «βασικὸς φορέας τῆς λαϊκῆς ἐξουσίας εἶναι τὰ λαϊκὰ συμβούλια, ἐκλεγόμενα ἀπὸ τὴ γενικὴ συνέλευσις τῶν πολιτῶν».

5. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1947, ἡ 3η Ὁλομέλεια τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐκήρυξεν ἐπισήμως τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐτάχθη ἀνεπιφυλάκτως παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ «Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ».

6. Τὴν 24ην Δεκεμβρίου 1947 ἀνηγγέλθη ὁ σχηματισμὸς «Προ-

σωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης» με «πρωθυπουργὸν τὸν καπετὰν Μάρκο. Σκοπὸς τῆς κυβερνήσεως τοῦ βουνοῦ ἦτο «ἡ ἀποκατάσταση στενῶν σχέσεων με τοὺς βαλκανικοὺς γείτονες τῆς Ἑλλάδας».

7. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1948 τὸ Κ.Κ.Ε. υἱοθέτησε τὴν τακτικὴν τοῦ «παιδομαζώματος», δηλαδὴ τῆς βιαιᾶς ἀπαγωγῆς παιδιῶν ἡλικίας 5 ἕως 17 ἐτῶν καὶ τῆς μεταφορᾶς των εἰς τὰς «λαϊκὰς δημοκρατίας». Τὸ μέτρον τοῦτο, τὸ ὁποῖον συνεχίσθη μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1949, ἀπέβλεπεν ἀφ' ἐνὸς εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν μεγαλυτέρως ἡλικίας παιδιῶν ὡς μαχίμων καὶ ἀφ' ἐτέρου εἰς τὴν μετατροπὴν των, διὰ καταλλήλου διαπαιδαγωγήσεως, εἰς στελέχη τοῦ κομμουνισμοῦ. Τὰ οὕτως ἀπαχθέντα παιδιὰ ἀνῆλθον συνολικῶς εἰς 28.000.

8. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1948, ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Κ.Κ.Ε. Ζαχαριάδης ἀνελάμβανε προσωπικῶς τὴν «ἀρχιστρατηγίαν» τοῦ συμμοριτισμοῦ, ἀφοῦ προέβη εἰς ἐκκαθάρισιν τοῦ Μάρκου Βαφειάδῃ, τὸν ὁποῖον κατόπιν κατήγγειλεν ὡς «συνθηκολόγο ὀππορτουνιστὴ», «δειλὸν», «προδότη», «κάθαρμα», «χαφιέ» κλπ.

9. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949, ἡ 5ῃ Ὀλομέλεια τῆς Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε. ἀπεφάσισεν ὅτι, ἂν αἱ συμμορίαι καταστοῦν «πραγματικὸς λαϊκὸς στρατός», ἡμποροῦν νὰ νικήσουν καὶ χωρὶς ἄμεσον ἔξωθεν ἐπέμβασιν, ὅτι ἡ Βόρειος Ἑλλὰς κατοικεῖται ἀπὸ τοὺς «Μακεδόνας», λαὸν ἰδιαιτέρως ἐθνικότητος, καὶ ὅτι «σὰν ἀποτέλεσμα τῆς νίκης τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ Ἑλλάδας καὶ τῆς λαϊκῆς ἐπανάστασης ὁ μακεδονικὸς λαὸς θὰ βρῇ τὴν πλήρη ἐθνικὴ ἀποκατάστασίν του, ἔτσι ὅπως τὴ θέλει ὁ ἴδιος προσφέροντας σήμερα τὸ αἷμα του γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσει».

5. ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ ΤΟΥ

Οἱ βασικοὶ λόγοι, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλεται ἡ ἀποτυχία τοῦ συμμοριτοπολέμου εἶναι οἱ ἑξῆς :

1. Ἡ ἀπόφασις τῶν Ἦν. Πολιτειῶν ὅπως βοηθήσουν ὑλικῶς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της καὶ τὴν ἀκεραιότητά της, ἡ ἐξαγγελθεῖσα τὴν 12ην Μαρτίου 1947 μετὰ τὴν δῆλωσιν τῆς βρετανικῆς κυβερνήσεως ὅτι εὐρίσκεται ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ παράσχω περαιτέρω ἐνίσχυσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἀπόφασις αὕτη, ἡ ὁποία ἐχάρασσε νέαν παγκόσμιον πολιτικὴν ἀνασχέσεως τοῦ κομμουνισμοῦ, εἶναι γνωστὴ ὡς «Δόγμα Τροῦμαν». Ἡ παρασχεθεῖσα εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑλική

βοήθεια επέτρεψε την αύξησιν τῆς δυνάμεως τοῦ στρατοῦ, τὴν ἀποτελεσματικὴν ἐκπαίδευσίν του καὶ τὸν ἄρτιον ἐξοπλισμόν του.

2. Ἡ σὺν τῷ χρόνῳ προσαρμογὴ τοῦ ἐλληνικοῦ Κράτους, ὡς ἐκτελεστικῆς καὶ νομοθετικῆς ἐξουσίας, εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐπεβάλλετο ἔξωθεν. Ἡ προσαρμογὴ αὕτη ἐξεδηλώθη διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως πλήρους ἐθνικῆς ἐνότητος, κατόπιν ἄρσεως ὠρισμένων ἐπιφυλάξεων τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ὡς πρὸς τὸν προσφορότερον τρόπον ἀντιμετωπίσεως τῆς ἐπαναστάσεως καὶ διὰ τῆς λήψεως σειρᾶς νομοθετικῶν καὶ ἀστυνομικῶν μέτρων πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ συνωμοτικοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἀνταρσία οὐδεμίαν πολιτικὴν παράταξιν καὶ οὐδεμίαν κοινωνικὴν τάξιν κατῴρθωσε νὰ προσεταιρισθῇ ὡς σύμμαχον.

3. Ἡ ἐπίτευξις, σταδιακῶς, μεγάλης προόδου εἰς τὸν τομέα τῆς καθαρῶς στρατιωτικῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ συμμοριτισμοῦ, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ἱστορίαν ἓνας τακτικὸς στρατὸς κατῴρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ εἰς ἓν νέον, ἀνορθόδοξον εἶδος πολέμου — τὸν ἀνταρτοπόλεμον.

4. Ἡ ἀδυναμία τοῦ Κ.Κ.Ε. νὰ «κινήτοποιήσῃ τὰς πόλεις» ὑπὲρ τῆς ἀνταρσίας καὶ νὰ συγκινήσῃ ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τῆς τὰ μεγάλα στρώματα τοῦ λαοῦ, ἡ ἀπάνθρωπος καὶ ἐγκληματικὴ συμπεριφορὰ τῶν συμμοριτῶν εἰς τὰς περιοχὰς ὅπου ἐπεκράτουν προσωρινῶς καὶ ἡ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐκφύλισις τῆς ἀνταρσίας εἰς ἓν ληστρικὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει μάστιγα διὰ τὸν πληθυσμόν.

5. Ἡ ἀποκάλυψις εἰς τὰ ὅμματα ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους τοῦ προδοτικοῦ καὶ καθαρῶς πρακτοριακοῦ ρόλου τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐκ τῆς ἀποφάσεως τῆς διαβοήτου 5ης Ὀλομελείας (30 Ἰανουαρίου 1949) ἐπὶ τοῦ «Μακεδονικοῦ», διὰ τῆς ὁποίας τοῦτο ὑπέσχετο εἰς τοὺς σλαβοφώνους τῆς Μακεδονίας (μὴ ὑπερβαίνοντας τὰς 80.000 ἐπὶ πληθυσμοῦ 1.500.000) τὸν ἐδαφικὸν ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐν περιπτώσει ἐπικρατήσεως τῆς ἀνταρσίας.

6. Ἡ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1949 ἀπόφασις τῆς Γιουγκοσλαβίας ὅπως σφραγίσῃ τὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα σύνορά της καὶ διακόψῃ τὴν παροχὴν οἰασθήποτε βοηθείας πρὸς τὸν συμμοριτισμόν. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ λογικὴ συνέπεια τῆς ἐναντι τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἀνεξαρτητοποιήσεως τῆς Γιουγκοσλαβίας (ἡ ὁποία ἐγνώσθη ἐπισήμως τὴν 28ην Ἰουνίου τοῦ 1948 διὰ τῆς καταγγελίας τοῦ Τίτο ὡς ἀποστάτου) καὶ τῆς

διαπιστώσεώς της ότι ο συμμοριτισμός ἐβάδιζε πρὸς τὴν συντριβὴν καὶ ὅτι συνεπῶς δὲν ἠδύνατο νὰ προσδοκᾷ ἐξ αὐτοῦ ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος.

7. Ἡ ἱκανότης τῆς ἡγεσίας τοῦ στρατεύματος, ὁ ἥρωισμός τῶν στελεχῶν του — μονίμων καὶ ἐφédρων — καὶ τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας τοῦ στρατευμένου Ἑθνους, ποὺ κατέστησαν τὸν ἐθνικὸν στρατὸν ἀποτελεσματικὸν ὄπλον κατὰ τῆς ἐγκληματικῆς ἐπιβουλῆς τοῦ κομμουνισμοῦ. «Ἡ ἐπιτυχὴς ἀντιμετώπισις τῆς κομμουνιστικῆς ἀπειλῆς κατὰ τῆς ἐλληνικῆς ἀνεξαρτησίας — ἔλεγεν ἐνώπιον τοῦ Κογκρέσσου τὸν Νοέμβριον τοῦ 1949 ὁ τότε πρόεδρος τῶν Ἡν. Πολιτειῶν Χ. Τρούμαν — πρέπει νὰ ἀποδοθῇ κατὰ π ρ ὠ τ ο ν λ ὅ γ ο ν εἰς τὸ θάρρος τοῦ λαοῦ καὶ τῶν μαχητῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἄνευ τῆς ἐλληνικῆς θελήσεως πρὸς ἀντίστασιν εἶναι ἀμφίβολον ἐὰν ἡ ξένη βοήθεια ἢ ἡ διεθνὴς διπλωματία ἢ αἱ τυχαῖαι ἐξελίξεις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐμποδίσουν τὴν προέλασιν τῶν κομμουνιστῶν πρὸς τὴν Μεσόγειον. Αἱ συνέπειαι τῆς ἥττης τῆς Ἑλλάδος θὰ ᾤσαν τότε ἀνυπολόγιστοι».

6. ΘΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΑΙ

Ὁ πόλεμος, τὸν ὁποῖον ἀντεμετώπισεν ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1946 μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1949 ὑπῆρξεν ὀλοκληρωτικὸς καὶ ἀσυνήθους καταστροφικότητος καὶ ἐπροκάλεσε μεγάλην ὀπισθοδρόμησιν τῆς χώρας. Ἐνῶ τὰ ἄλλα κράτη τῆς Εὐρώπης ἐπεδίδοντο ἀπερίσπαστα εἰς τὴν ἀνασυγκρότησίν των καὶ ἔθετον τὰς βάσεις τῆς σημερινῆς ὑλικῆς εὐημερίας των, ἡ Ἑλλάς μετὰ ἀνάπαυλαν ἐνὸς μόλις ἔτους καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐξουθενωτικὴν Κατοχὴν καὶ τὸ ἐγκληματικὸν δεκεμβριανὸν κίνημα, εἰσῆρχετο εἰς ἕνα νέον πόλεμον διαρκείας 41 μηνῶν. Ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου τούτου, ὁ ὁποῖος τῆς ἐπεβλήθη ἔξωθεν μὲ ὄργανον τὸ Κ.Κ.Ε. δὲν ἔχασε μόνον χρόνον πολύτιμον διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνόρθωσίν της καὶ τὴν ἔγκαιρον ὕψωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ της, ἀλλ' ὑπέστη καὶ ἀνυπολόγιστους καταστροφὰς εἰς ἔμψυχον καὶ ἄψυχον ὑλικόν.

Ἄνω τῶν 90.000 τάφων ἠνοίχθησαν εἰς τὴν γῆν αὐτὴν λόγῳ τοῦ συμμοριτοπολέμου. Οἱ νεκροὶ ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοὶ καὶ ὀπλιταὶ μας ἀνῆλθον εἰς 14.890 (ἀξιωματικοὶ 1040). Οἱ χωροφύλακες εἰς 1515. Οἱ πολῖται ποὺ ἐξετελέσθησαν ἀπὸ τοὺς συμμορίτας εἰς 4288

(ἐκ τῶν ὁποίων 165 ἱερεῖς). Οἱ φονευθέντες ἐκ ναρκῶν ἰδιῶται εἰς 931. Οἱ συμμορῖται καὶ οἱ συνεργάται των, μαζὶ μὲ τοὺς βιαίως στρατολογηθέντας, ποὺ ἔπесαν μὲ τὸ ὄνειρον τῆς ὑποδουλώσεως τῆς πατρίδος των, εἰς 70.000. (Μεταξὺ αὐτῶν, ὅμως, δὲν περιλαμβάνεται οὔτε ἓνας ἡγέτης τοῦ Κ.Κ.Ε.). Οἱ τραυματῖαι καὶ ἀνάπηροι ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί καὶ ὀπλῖται ἀνῆλθον εἰς 32.450 (ἀξιωματικοί 1.850) καὶ οἱ χωροφύλακες εἰς 2.239. Οἱ ἀγνοούμενοι στρατιωτικοί εἰς 3.800 καὶ χωροφύλακες εἰς 159. Δηλαδή κάπου 130.000 ἄνθρωποι ἔχασαν τὴν ζωὴν των ἢ τὴν ὑγείαν των.

Αἱ ὕλικαὶ ζημίαι πρέπει νὰ διαιρεθοῦν εἰς δύο κατηγορίας : εἰς τὰς θετικάς καὶ εἰς τὰς ἀποθετικάς ἢ ἐμμέσους ζημίας. Αἱ θετικαὶ ζημίαι ἀνέρχονται εἰς τὸ ἰλιγγιώδες ποσὸν τῶν 11.370.000.000 δραχμῶν, δηλαδή 380.000.000 δολλαρίων καὶ ἀναλύονται εἰς τὰ ἐξῆς ποσά : Γεωργικὰ μηχανήματα, ἐργαλεῖα καὶ προϊόντα ἀξίας 2,5 δισεκατομμυρίων. Ζῶα καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ἀξίας ἄνω τῶν 2 δισεκατομμυρίων. Δάση, δασικὰ προϊόντα καὶ ξυλεία ἀξίας 700.000.000. Ἐργοστάσια, τεχνικὰ μέσα καὶ ὄργανα τηλεπικοινωνίας ἀξίας 300.000.000. Γέφυραι, ὁδοί, σιδηροδρομικαὶ γραμμαῖ, βαγόνια, αὐτοκίνητα κλπ. ἀξίας 210.000.000. Οἰκοσκευαί, τρόφιμα καὶ μέσα διαβιώσεως λεηλατηθέντα, ἀξίας 1,5 δισεκατομμυρίου περίπου. Δημόσια κτίρια, σχολεῖα καὶ ἐκκλησίαι, ποὺ κατεστράφησαν ἀξίας 160.000.000. Οἰκοδομαὶ ὀλικῶς καταστραφεῖσαι 24.626, μερικῶς καταστραφεῖσαι 22.000 καὶ ἀγροτικά ἐγκαταστάσεις (ἀποθῆκαι, σταῦλοι, ἀχυρῶνες) ὀλικῶς καταστραφεῖσαι 15.139, ἀξίας συνολικῆς 4 περίπου δισεκατομμυρίων. Αἱ θετικαὶ αὗται ζημίαι ἀντιπροσωπεύουν τὰ 95% περίπου τῆς ἀμερικανικῆς βοήθειας, ἢ ὅποια παρεσχέθη εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνόρθωσίν της ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῆς Οὐνρα μέχρι τῆς 1ης Ἰουλίου 1949 καὶ ἢ ὅποια ἀνῆλθεν εἰς 400 περίπου ἑκατομμύρια δολλάρια.

Αἱ ἔμμεσοι ζημίαι, αἱ ὅποια προεκλήθησαν ἀπὸ τὴν συντήρησιν ἠϋζημένων ἐνόπλων δυνάμεων διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἀνταρσίας καὶ διὰ τὴν διατήρησιν τῆς πραγματοποιηθείσης ἀσφαλείας, ἀπὸ τὰς δαπάνας διὰ τὴν περίθαλψιν καὶ τὴν ἐπανεγκατάστασιν 700.000 συμμοριοπλήκτων καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόσπασιν ἐνὸς περίπου ἑκατομμυρίου ψυχῶν ἐκ τῆς παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως, ὑπερβαίνουν τὰ 3,5 δισεκατομμύρια. Ἐχομεν, δηλαδή, σύνολον ὕλικῶν ζημιῶν ποὺ φθάνει τὰ 15 δισεκατομμύρια δραχμῶν, ἥτοι τὰ 450 ἑκατομμύρια δολλαρίων,

τὰ ὅποια ἀντιπροσωπεύουν διπλάσιαν καὶ πλεον σημερινὴν ἀξίαν.

Μετὰ τὴν στρατιωτικὴν συντριβὴν τοῦ ὁ κομμουνισμὸς ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀνασύνταξιν τῶν δυνάμεών του καὶ ἐντὸς ὀλίγων σχετικῶς ἐτῶν ἐπέτυχε νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ἡθικῆς ἀπομονώσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε περιαχθῇ, νὰ μεταβληθῇ εἰς σημαντικὸν παράγοντα τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας καὶ νὰ δημιουργήσῃ, διὰ τῆς διαβρώσεως τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων, τὰς προϋποθέσεις νέας βιαίας ἀποπείρας διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν ἐπρόλαβεν ἡ Ἐπανάστασις τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967. Ὁ ἐκ τοῦ κομμουνισμοῦ, πάντως, κίνδυνος εἶναι διὰ τὴν Ἑλλάδα μόνιμος λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπιβάλλεται συνεχῆς ἐπαγρύπνησις καὶ ἀξιοποιήσις τῆς κτηθείσης ἐκ τοῦ παρελθόντος ὁδυνηρᾶς πείρας.

1. Ποιαν θέσιν ελαβε τὸ Κ.Κ.Ε. κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1940 καὶ πῶς ἐχαρακτήρισεν αὐτόν ;
2. Πῶς ἐδέχθησαν τοὺς κατακτητὰς οἱ κομμουνισταὶ καὶ διὰ ποῖον λόγον ;
3. Πότε τὸ Κ.Κ.Ε. ἐστράφη ἐναντίον τῶν Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν κατακτητῶν ;
4. Ποίας ὁργανώσεις ἱδρυσεν τὸ Κ.Κ.Ε. καὶ πῶς προσηταιρίζετο νέους ὁπαδούς ;
5. Ποῖος ἦτο ὁ στρατηγικὸς σκοπὸς τοῦ Κ.Κ.Ε. καὶ πότε ἀπεκάλυψε τὰς πραγματικὰς του προθέσεις ;
6. Ποῖον τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ πρώτου γύρου τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως ;
7. Διὰ ποίου τρόπου προσεπάθησε τὸ Κ.Κ.Ε. νὰ μονοπωλήσῃ τὴν Ἑθνικὴν Ἀντίστασιν ;
8. Ποία ἡ στάσις τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐναντι τῶν ἐθνικῶν ὁμάδων Ε. Δ.Ε.Σ. καὶ Ε.Κ.Κ.Α. ;
9. Βάσει ποίων κριτηρίων καθορίζετο ἡ δρᾶσις τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. κατὰ τῶν Γερμανῶν ;
10. Ποία ἡ στάσις τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν κατακτητῶν ἐξ Ἑλλάδος ;
11. Πῶς προητοιμάσθη ἡ δεκεμβριανὴ ἀνταρσία ;
12. Πόσον χρόνον διήρκεσε ὁ «δεύτερος γύρος» καὶ τί ἐστοίχισεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ;
13. Ποίαν διαταγὴν διὰ τὴν Ἀκρόπολιν ἐξέδωσεν ἡ «Κομμουνιστικὴ Ὁργάνωσις Ἀθηνῶν» ;
14. Ποῦ ὀφείλεται ἡ ἀποτυχία τοῦ δευτέρου γύρου τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως ;
15. Τί ἐπέτυχεν τὸ Κ.Κ.Ε. διὰ τῆς συμφωνίας τῆς Βάρκιζας καὶ πῶς ἐχαρακτήρισθη αὕτη ὑπὸ τῆς κομμουνιστικῆς ἡγεσίας ;
16. Πότε ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις διὰ τὸν τρίτον γύρον καὶ πότε ἤρχισεν ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς ;
17. Ποῖον ὑπῆρξε τὸ στρατηγικὸν ὁμητήριο τῶν ἀνταρτικῶν δυνάμεων καὶ βάσει ποίου ἀνταλλάγματος παρεχωρήθη ;
18. Ποίας φάσεις διῆλθεν ἡ κομμουνιστικὴ δραστηριότης κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ συμμοριτοπολέμου ;
19. Ποιοὶ οἱ λόγοι ἀποτυχίας τοῦ συμμοριτοπολέμου ;
20. Τί εἶπεν ὁ Χ. Τροῦμαν εἰς τὸ Κογκρέσσον διὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἀντιμετώπισιν τῆς κομμουνιστικῆς ἀπειλῆς κατὰ τῆς ἐλληνικῆς ἀνεξαρτησίας ;
21. Ποῖαι αἱ ἐκ τοῦ συμμοριτοπολέμου καταστροφαί ;
22. Πόσα τὰ θύματα τοῦ συμμοριτοπολέμου ;
23. Πόσοι, οἱ ἀνάπηροι καὶ οἱ τραυματαῖοι τοῦ συμμοριτοπολέμου ;
24. Ποῖαι αἱ ἄμεσοι ὕλικοι ζημίαι ἐκ τοῦ συμμοριτοπολέμου ;
25. Ποῖαι αἱ ἔμμεσοι ὕλικοι ζημίαι ἐκ τοῦ συμμοριτοπολέμου ;
26. Ποία ἡ δρᾶσις καὶ αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ κομμουνισμοῦ μετὰ τὸν συμμοριτοπόλεμον ;
27. Ὑφίσταται διὰ τὴν Ἑλλάδα κομμουνιστικὸς κίνδυνος ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ XVI

ΣΥΜΒΟΛΑ, ΥΜΝΟΣ, ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΕΠΕΤΕΙΟΙ

1. ΣΥΜΒΟΛΑ

α. **Σημαία.** Τὸ ἱερώτερον σύμβολον τοῦ Ἑθνους εἶναι ἡ **Σημαία**. Καθηγιασμένη ἀπὸ τοὺς μεγάλους ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας καὶ καθημαγμένη ἀπὸ τὰς θυσίας καὶ τὰ μαρτύρια τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, πέρικλείει εἰς τὰς πτυχάς της τὴν πλέον συγκλονιστικὴν σύνοψιν τῆς ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων, ἐκφράζει τὴν ἐθνικὴν ἐνότητά των καὶ τὴν θρησκευτικὴν των πίστιν καὶ ἐνσαρκώνει ὅλα τὰ ὁράματά των. Διὰ τῆς σημαίας τὸ Ἔθνος, ὡς ἡθικὴ προσωπικότης, δίδει εἰς ἑαυτὸ ὑλικὴν ὑπόστασιν. Εἰς αὐτὴν οἱ πολῖται κατὰ τὴν στρατεύσιν των ὁμνῶσιν τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα πίστιν, ὀρκιζόμενοι νὰ μὴ τὴν ἐγκαταλείψουν ποτὲ καὶ νὰ θυσιάσουν τὴν ζωὴν των διὰ τὴν προάσπισίν της.

Ἐγκατάλειψις στρατιωτικῆς σημαίας εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ ἐν ὥρᾳ μάχης συνιστᾷ ἀτίμωσιν τῆς μονάδος, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν ἡ σημαία, διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ὑπάρχῃ κίνδυνος αἰχμαλωσίας, διατάσσεται ἡ καταστροφή της. Προσβολὴ τῆς σημαίας ὑπὸ ξένων ἀποτελεῖ προσβολὴν τοῦ Κράτους, διὰ τὴν ὁποίαν ζητεῖται ἱκανοποίησις. Μὴ παροχὴ ἱκανοποιήσεως δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς διακοπὴν τῶν διπλωματικῶν σχέσεων ἢ καὶ εἰς σύρραξιν ἀκόμῃ.

Ἡ σημαία παραμένει ἐν ἐπάρσει καθ' ἐκάστην, ἀπὸ τῆς 8ης πρωινῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, εἰς μονάδας, καταστήματα καὶ στρατόπεδα τοῦ Στρατοῦ Ξηρᾶς, Θαλάσσης καὶ Ἀέρος, εἰς πολεμικὰ πλοῖα, ὑπουργεῖα, δημόσια, δημοτικὰ καὶ κοινοτικὰ καταστήματα, διδαστήρια πάντων τῶν δημοσίων σχολείων ἀνωτάτης, ἀνωτέρας, μέσης καὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σχολικῆς περιόδου, συμμαχικὰ στρατηγεῖα, εἰς τὰ ὅποια ὑπηρετοῦν ἑλληνικαὶ ἐνοπλοὶ ду-

νάμεις, ἐμπορικὰ πλοῖα, πρεσβείας καὶ προξενεῖα. Παραμένει ἐπίσης ἐν ἐπάρσει κατὰ τὴν διάρκειαν ἀθλητικῶν ἐκδηλώσεων.

Κατὰ τὴν ἐπαρσιν ἡ ὑποστολὴν σημαίας φρουρίου ἢ στρατιωτικοῦ καταστήματος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀποδίδονται τιμαὶ ὑπὸ φρουρᾶς καὶ σάλπιγγος καὶ κατὰ τὴν διέλευσιν τμήματος μὲ πολεμικὴν ἢ ἐθνικὴν σημαίαν εἰς ἐπισήμους συγκεντρώσεις καὶ ἀθλητικὰς ἐπιδείξεις, ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὸν ἴδιον χώρον ἢ πλησίον αὐτοῦ ὀφείλουν νὰ λάβουν στάσιν προσοχῆς καὶ νὰ στραφοῦν πρὸς τὸ μέρος τῆς σημαίας τηροῦντες σιγὴν μέχρις ὅτου γίνη ἡ ἐπαρσις ἢ ὑποστολὴ ἢ διέλθῃ ἡ σημαία.

Κατὰ τὰς ἐθνικὰς ἐορτὰς καὶ ἐπετεῖους πραγματοποιεῖται γενικὸς σημαϊστολισμὸς τῶν οἰκιῶν, ὁ ὁποῖος διατηρεῖται καὶ τὴν νύκτα, ἐφ' ὅσον ὁ σημαϊστολισμὸς ἔχει ὀρισθῇ διαρκείας περισσοτέρων τῆς μιᾶς ἡμερῶν. Εἰς ἡμέρας ἐθνικοῦ ἢ θρησκευτικοῦ πένθους αἱ σημαῖαι κυματίζουν μεσίστιοι.

Τὰ χρώματα τῆς ἐλληνικῆς σημαίας εἶναι τὸ κυανοῦν καὶ τὸ λευκόν.

Ἡ ἐθνικὴ σημαία «σχηματίζεται ἐξ ἐννέα ὀριζοντίων ταινιῶν, πέντε κυανῶν καὶ τεσσάρων λευκῶν, διατεταγμένων ἐναλλάξ. Εἰς τὴν ἄνω πρὸς τὸν ἰστὸν γωνίαν ὑπάρχει λευκὸς ἰσοσκελὴς σταυρὸς ἐντὸς κυανοῦ τετραγώνου, ἔχοντος μῆκος πλευρᾶς ἴσον πρὸς τὸ πλάτος πέντε ταινιῶν». Ἡ ὑπὸ τῶν κρατικῶν, δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ὑπηρεσιῶν ἐπαιρομένη ἐθνικὴ σημαία φέρει ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν ὀψεων καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ σταυροῦ τὸ Βασιλικὸν Στέμμα, κιτρίνου χρυσίζοντος χρώματος.

Ἡ ἐθνικὴ σημαία δὲν ἀνακρεμάται ἐξ ἐξωστῶν ἢ παραθύρων, δὲν φέρει ἐπ' αὐτῆς τὰ διακριτικὰ ὀργανώσεων, ὀργανισμῶν, συλλόγων, σχολῶν ἢ ἰδρυμάτων, δὲν χρησιμοποιεῖται πρὸς κάλυψιν ἀγάλματος ἢ προτομῆς (ἢ ὁποία γίνεται δι' ἀπλοῦ ὑφάσματος μὲ τὰ ἐθνικὰ χρώματα), ἢ δι' οἰονδήποτε διαφημιστικὸν ἢ ἐμπορικὸν σκοπὸν, δὲν ἀπορρίπτεται εἰς τὰ ἄχρηστα, ἀλλὰ ἀντικαθισταμένη λόγῳ παλαιότητος καταστρέφεται κατὰ προτίμησιν διὰ πυρᾶς, καὶ δὲν χρησιμοποιεῖται ὡς λάβαρον σωματείων, συλλόγων καὶ ὀργανώσεων.

Αἱ πολεμικαὶ σημαῖαι τῶν μαχίμων μονάδων τῶν κλάδων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἀποτελοῦνται ἐξ ὀρθογωνίου ὑφάσματος, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐπιφάνεια εἶναι κυανῇ διαιρουμένη εἰς τέσσαρα ὀρθογώνια διὰ λευκοῦ σταυροῦ, ὁ ὁποῖος φέρει εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ ἐξωγραφισμένην τὴν εἰκόνα τοῦ κατὰ κλάδον προστάτου Ἀγίου (τοῦ

Ἀγίου Γεωργίου ἐφίππου αἱ σημαῖαι τοῦ Στρατοῦ Ξηρᾶς, τοῦ Ἀγίου Νικολάου αἱ σημαῖαι τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ αἱ σημαῖαι τῆς Ἀεροπορίας). Τὸ Σῶμα τῆς Χωροφυλακῆς ἔχει πολεμικὰς σημαίας ὁμοίας πρὸς τὰς τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Ἀγίας Εἰρήνης. Αἱ πολεμικαὶ σημαῖαι εἶναι τετράγωνοι μὲ πλευρὰς ἐνὸς μέτρου, κατεσκευασμέναι ἐκ μετάξης μὲ ἐπίχρυσα κρόσια εἰς τὰ ἄκρα τῶν ἐλευθέρων πλευρῶν, καὶ φέρονται ἐπὶ κοντῶν μήκους 2,50 μ. ἐπενδεδυμένων μὲ κυανοῦν βελούδον καὶ περιβαλλομένων ἀπὸ κυανοῦν καὶ λευκὸν κορδόνι. Τὸ Λιμενικὸν Σῶμα, ἡ Ἀστυνομία Πόλεων καὶ τὸ Πυροσβεστικὸν Σῶμα ἔχουν σημαίαν μήκους 0,63 μ. μὲ ταινίας πλάτους 0,007 μ.

Τὸ κυανοῦν καὶ τὸ λευκὸν χρῶμα καθωρίσθησαν ὡς χρώματα τοῦ «ἐθνικοῦ σημείου» καὶ τῶν «σημαιῶν τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ξηρᾶς» ὑπὸ τῆς Α' ἐν Ἐπιδαύρῳ συνελθούσης κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1822 Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, ἡ ὁποία συνέταξε τὸ «Προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος». Πρὸ τῆς Ἐθνεγερσίας καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μακροῦ ἀντιστασιακοῦ ἀγῶνος τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς κατὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ εἶχον χρησιμοποιηθῇ καὶ ἄλλα χρώματα, ὅπως τὸ ἐρυθρὸν καὶ τὸ μέλαν, αἱ δὲ σημαῖαι ἔφερον ποικίλα σήματα, παραστάσεις καὶ ἐπιγραφάς.

Αἱ χαρακτηριστικώτεροι ἐκ τῶν σημαιῶν τούτων ὑπῆρξαν : Ἡ τοῦ κλέφτου Κροκοδείλου Κλαδᾶ (1464), ἐρυθρὰ μὲ δικέφαλον ἀετὸν· ἡ τῶν Μαυρομιχαλαίων (1769), λευκὴ μὲ σταυρὸν κυανοῦν· ἡ ὑπὸ τοῦ Ρήγα Βελεστινῆ σχεδιασθεῖσα (1797), ἐρυθρά, λευκὴ καὶ μέλαινα μὲ τὸ ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους καὶ τρεῖς σταυροὺς· καὶ ἡ τοῦ Μάρκου Μπότσαρη (1820), λευκὴ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Γεωργίου καὶ σταυρὸν πλαισιούμενον ὑπὸ δάφνης. («Τὸ κόκκινον – ἔγραφεν ὁ Ρήγας – σημαίνει τὴν αὐτοκρατορικὴν πορφύραν καὶ αὐτεξουσιότητα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ· τὸ ἐμεταχειρίζοντο οἱ προπάτορές μας ὡς ἐνδυμα πολέμου, θέλοντες νὰ μὴ φαίνωνται αἱ πληγαὶ ὅπου ἔτρεχον αἷμα, διὰ νὰ μὴ δειλιῶσιν οἱ στρατιῶται· τὸ ἄσπρον σημαίνει τὴν ἀθωότητα τῆς δικαίας ἡμῶν ἀφορμῆς κατὰ τῆς τυραννίας· τὸ μαῦρον σημαίνει τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ ἐλευθερίας ἡμῶν θάνατον»).

Ἡ πρώτη ἐπίσημος ἐλληνικὴ σημαία ὑψώθη τὴν 28ην Φεβρουαρίου τοῦ 1821 εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαυίας ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Ἦτο ὁμοία μὲ τὴν σημαίαν τοῦ Ρήγα (τρίχρωμος), ἀλλ' ἀντὶ

ροπάλου και τριῶν σταυρῶν εἶχε τὰς εἰκόνας τῶν Ἀγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης μετὸν σταυρὸν καὶ τὰς λέξεις : «Ἐν τούτῳ νίκα», εἰς δὲ τὴν ἐτέραν ἐπιφάνειαν εἶχε τὸν φοῖνικα καὶ τὴν ρῆσιν : «Ἐκ τῆς κόνεώς μου ἀναγεννῶμαι». Ἡ ἐπίσημος ὁμως αὕτη σημαία δὲν ἐπεκράτησεν οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν Βλαχίαν.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως ἐχρησιμοποιήθησαν τοπικῶς πολλαὶ σημαῖαι μετὰ διάφορα χρώματα (ἐρυθρόν, κυανοῦν, λευκόν) καὶ ποικίλας παραστάσεις. Εἰς τὴν Πελοπόννησον ἡ πρώτη κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ὑψωθείσα σημαία (21 Μαρτίου 1821) εἶναι τὸ παραπέτασμα τῆς ὥραιας πύλης τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Λαύρας, τὸ ὁποῖον ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὴν θέσιν του καὶ ὑψώθη ὡς σύμβολον τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους. Ἐχει ἐπιφάνειαν βυσσινόχρου κεντημένην μετὰ ἄργυρον καὶ χρυσὸν καὶ στολισμένην μετὰ μαργαρίτας, φέρει δὲ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας.

β. **Ἐθνόσημον.** Διακριτικὸν σῆμα τοῦ Ἔθνους ἀποτελεῖ καὶ τὸ Ἐθνόσημον, τὸ ὁποῖον φέρουν ἐπὶ τοῦ πηλίκιου των οἱ στρατιωτικοί. Τοῦτο καθιερώθη διὰ πρώτην φορὰν τὸ 1833. Σήμερον ἔχει τὸ σχῆμα ἀρχαίας ἀσπίδος, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ὁποίας ὑπάρχει σταυρὸς καὶ ἐπ' αὐτοῦ περικεφαλαία. Ὑπεράνω κεῖται τὸ στέμμα, κάτωθεν δὲ καὶ ἐκατέρωθεν δέσμη φύλλων δάφνης.

γ. **Θυρεός.** Ὁ θυρεὸς τῆς ἐλληνικῆς Δυναστείας, καθωρίσθη τὸ 1863, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ Ἐθνοσήμου, ἄνευ περικεφαλαίας, μετὰ στέμματος καὶ μετὰ ἐκατέρωθεν ὡς «ὑποστηρίγματα» ροπαλοφόρους Ἡρακλεῖς, κάτωθεν δὲ αὐτῶν ἐπὶ κυανῆς ταινίας τὸ ρητόν : «Ἰσχύς μου ἡ ἀγάπη τοῦ Λαοῦ». Ἡ ὅλη παράστασις περιβάλλεται ὑπὸ πορφυρᾷ «χλαμύδος» ἐχούσης σχῆμα ἀναπεπταμένης σκηνῆς, εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ὁποίας ὑπάρχει στέμμα.

δ. **Φοῖνιξ Ἐπαναστάσεως.** Ἡ Ἐπανάστασις τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967 ἔχει ὡς Σύμβολόν της τὸν φοῖνικα, τὸν ἐκ τῆς τέφρας του ἀναγεννῶμενον, πρὸ τοῦ ὁποίου ἵσταται στρατιώτης μετὰ τὸ ὄπλον «ἀναρτήσατε». Ἡ ὅλη παράστασις (τοῦ χρυσοχρόου φοῖνικος, μετὰ ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας ἀναδυομένου ἐκ φλογῶν, καὶ τοῦ ὀπλίτου) εἰκονίζεται ἐπὶ κυανοῦ βάθους καὶ φέρει τὰς ἐπιγραφάς : «Ἑλλάς» καὶ «21 Ἀπριλίου». Ὁ φοῖνιξ, συμβολίζων τὴν ἀναγέννησιν τοῦ Ἔθνους, ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἔμβλημα τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας κατὰ τὰ πρῶτα μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ἔτη, ὅποτε ἐκόπησαν καὶ νομίσματα μετὰ τὴν παράστασίν του.

Ὁ Ἑθνικὸς Ὑμνος τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς δύο πρώτας στροφὰς τοῦ ἐξ 158 στροφῶν «Ὑμνου πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν», ὁ ὁποῖος ἐγράφη τὸν Μάϊον τοῦ 1823 ἐν Ζακύνθῳ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ (1798-1857) καὶ ἐτυπώθη τὸ πρῶτον ἐν Μεσολογγίῳ τὸ 1825. (Τὸ αὐτὸ ἔτος εἶχεν ἐκδοθῇ ἐν Παρίσις, μεσολαβήσῃ τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραΐ μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως τοῦ Stanislas Julien). Ἡ μελοποίησις του ἐγένετο τὸ 1828 ὑπὸ τοῦ μουσουργοῦ Νικολάου Μαντζάρου (1795-1873), ὅστις τὸ 1844 ἀφιέρωσε τὴν μουσικὴν του (δημοσιευθεῖσαν τὸ 1873) εἰς τὸν βασιλέα Ὁθωνα.

Ὁ «Ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», γραφεὶς κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως, ὅταν πλέον τὸ ἐξεγερθὲν γένος εἶχε δώσει διὰ τῶν κατορθωμάτων του καὶ τῶν θυσιῶν του συγκεκριμένον νόημα εἰς τὸν ἀγῶνά του (ἐκπολιόρρησις τῆς Τριπολιτσᾶς, μάχη τῆς Κορίνθου, ἀπόκρουσις τῶν Τούρκων ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, ναυτικὰ κατορθώματα, μαρτύριον τοῦ Πατριάρχου) καὶ εἶχε προκαλέσει τὰς συμπαθείας τῶν Φιλελλήνων καὶ τὴν ἀντίδρασιν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, ἀπετέλεσε πολιτικὴν πράξιν ὑψίστης σημασίας καὶ «θεμέλιον ἱερὸν ἐρμηνείας καὶ ἀξιοποιήσεως τῆς Ἐπαναστάσεως», εἶναι δὲ κατὰ μὲν τὸν Ἰάκωβον Πολυλᾶν (1825-1896) «ὁ πρῶτος γνήσιος καρπὸς τῆς ἐλληνικῆς φαντασίας, ὅστερ' ἀπὸ εἴκοσι αἰῶνες μαρασμοῦ της», κατὰ δὲ τὸν Κωνσταντῖνον Παπαρρηγόπουλον (1815-1891) «ἐν τῶν μᾶλλον ὑπὲρ τῶν τολμημάτων τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς ποιήσεως».

Ὁ «Ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν»: «ὀρίζει τὴν Ἐλευθερίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Θρησκείαν μὲ νέα πλατύτατα ὅρια, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσιν, τὴν πίστιν τοῦ Ἑθνους καὶ τὴν Ἱστορίαν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος. Δίδει νόημα εἰς τὸν Ἀγῶνα, εἰς τὰς μάχας, εἰς τὰς σφαγὰς, εἰς τὰς ἐκδικήσεις. Ἐξαίρει τοὺς ἥρωισμοὺς καὶ τὰ κατορθώματα εἰς τὸν Μοριάν, εἰς τὴν Ρούμελην, εἰς τὰς Νήσους. Ταυτίζει τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς νέους Ἕλληνας, θέτει τὴν Θρησκείαν ὁδηγὸν καὶ προσγράφει τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ὑπερασπιστὴν ἀκόμη μίαν φοράν κατὰ τοῦ βαρβαρισμοῦ. Σιωπᾷ τὰ προσωπικὰ κατορθώματα — μόλις ὑποφαίνεται ὁ Κανάρης — ἀπὸ τὰ μαρτύρια ἐξαίρει τὸ σύμβολον τῆς θυσίας τοῦ Πατριάρχου, ἐξισώνει τὴν ἀξίαν τοῦ αἵματος ὄλων τῶν πολεμιστῶν. Διδάσκει, τέλος, τὸ ὀλέθριον τῆς διχονοίας, τὸ ἀποτε-

λεσματικὸν τῆς ὁμονοίας, τὴν ἀξίαν ποὺ ἔχει τὸ χριστιανικὸν σύμβολον ὑπὲρ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος».

Μέχρι τοῦ 1865 ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχεν ἐπίσημον Ἑθνικὸν Ὑμνον. Ἐπὶ Καποδιστρίου ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ περίστασιν διάφορα θούρια, μετὰ δὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ὁθωνος εἶχε καθιερωθῇ ὁ βαυαρικὸς, εἰς τὴν μουσικὴν τοῦ ὁποίου προσηρμώσθησαν ἑλληνικοὶ στίχοι («Τὸν Βασιλέα μας Ὁθωνα τὸν Πρῶτον σῶσον, Θεέ. Αὖξησησον, κράτυνον τὴν βασιλείαν του. Τὸν Βασιλέα μας σῶσον, Θεέ»). Ἡ πρώτη χρησιμοποίησις τοῦ «Ὑμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» τοῦ Δ. Σολωμοῦ ὡς Ἑθνικοῦ Ὑμνου ἐγένετο τὸ 1865, κατὰ τὴν μετὰβασιν τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' εἰς Κέρκυραν (μετὰ δηλαδὴ τὴν Ἑνωσιν τῆς Ἐπτανήσου μετὰ τὴν Ἑλλάδα) ἐπὶ κυβερνήσεως Ἀλεξάνδρου Κουμουνδούρου. Ἐν τῷ μεταξῷ, εἶχεν ἐκδοθῇ τὸ ἀπὸ 4ης Αὐγούστου 1865 Διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ὠρίζετο ὅτι «τὸ ποίημα τοῦ Δ. Σολωμοῦ θέλει παιανίζεσθαι κατὰ πάσας τὰς ναυτικὰς παρατάξεις θεωρούμενον ὡς ἐπίσημον Ἑθνικὸν ᾄσμα».

3. ΕΘΝΙΚΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

α. Ἡ κορυφαία Ἑθνικὴ Ἑορτὴ τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ 25 η Μαρτίου, κατὰ τὴν ὁποίαν τιμᾶται ἡ μνήμη τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ ἑορτάζεται ἡ ἀνάκτησις τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Κατ' αὐτὴν τελεῖται ἐπίσημος δοξολογία εἰς τὴν Πρωτεύουσαν, γίνεται κατὰθεσις στεφάνου εἰς τὸ Μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου καὶ ἐπακολουθεῖ στρατιωτικὴ παρέλασις. Δοξολογίαι καὶ καταθέσεις στεφάνων εἰς ἡρῶα καὶ κατάλληλοι ὁμίλια γίνονται τὴν ἰδίαν ἡμέραν καὶ εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς χώρας.

Ὁ προσδιορισμὸς τῆς 25ης Μαρτίου ὡς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἑθνους ἐγένετο τὸ 1838 διὰ Διατάγματος τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, τὸ ὁποῖον διαλαμβάνει τὰ ἐξῆς : «Θεωρήσαντες ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς 25ης Μαρτίου, λαμπρὰ καθ' ἑαυτὴν εἰς πάντα Ἑλληνα διὰ τὴν ἐν αὐτῇ τελούμενην ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, εἶναι προσηλὺς λαμπρὰ καὶ χαρμόσυνος διὰ τὴν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἑναρξιν τοῦ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τοῦ ἑλληνικοῦ Ἑθνους, καθιεροῦμεν τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς τὸ διηνεκὲς ὡς ἡμέραν Ἑθνικῆς Ἑορτῆς».

β. Ἡμέραν ἐνδόξου Ἑθνικῆς Ἑορτῆς ἀποτελεῖ ἐπίσης ἡ 28 η

Ὁκτωβρίου, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος τιμᾷ τὴν κοσμοϊστορικῆς σημασίας ἐμπλοκὴν τοῦ εἰς τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον (28 Ὁκτωβρίου 1940) διὰ τῆς ἀπορρίψεως τοῦ τελεσιγράφου τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας καὶ τὴν ἐξάμηνον νικηφόρον ἀντίστασίν του κατὰ τοῦ Ἀζονος, ὑπὸ συνθήκας συντριπτικῶς ἀνίσους. Διὰ τῆς ἀντιστάσεως αὐτῆς ἐδημιουργεῖτο διὰ τὸ Ἔθνος μας ἓνας νέος σταθμὸς ἄξιος νὰ ἐμπνέῃ, νὰ γεννᾷ ὑπερηφάνειαν καὶ νὰ προβάλλεται ὡς παράδειγμα. Διὰ τὴν γενεὰν τοῦ 1940 ἰσχύει τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους: «Εἰ γὰρ ἦν ἅπανι πρόδηλα τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι καὶ προήδεσαν πάντες...οὐδ' οὕτως ἀποστατέον τῇ πόλει τούτων ἦν, εἴπερ ἡ δόξης ἢ προγόνων ἢ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος εἶχε λόγον».

4. ΕΠΕΤΕΙΟΙ

α. Τὴν 3ην Δεκεμβρίου τιμᾶται διὰ μνημοσύνου, τελουμένου εἰς τὸ Σύνταγμα Χωροφυλακῆς Μακρυγιάννη, ἡ Ἐπέτειος τῶν μαχῶν τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας διὰ τὴν καταστολὴν τῆς κομμουνιστικῆς ἀνταρσίας, ἡ ὁποία διήρκεσεν ἀπὸ τῆς 3ης Δεκεμβρίου 1944 μέχρι τῆς 10ης Ἰαουαρίου 1945. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο αἱ δυνάμεις τῆς τάξεως ἀντεμετώπισαν μὲ αὐτοθυσίαν τὰς ἐπιθέσεις τῶν κομμουνιστῶν, ὑπέστησαν σοβαρὰς ἀπωλείας καὶ συνέβαλον μεγάλως εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς Πρωτευούσης ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴν ἀπειλήν.

β. Τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τοῦ Αὐγούστου ἐορτάζεται ἡ Ἡμέρα τῆς Πολεμικῆς Ἀρετῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Ἐφέδρου Πολεμιστοῦ καὶ ἡ Ἐπέτειος τῆς στρατιωτικῆς συντριβῆς τοῦ κομμουνιστοσυμμοριτισμοῦ εἰς τὸ Βίτσι καὶ τὸν Γράμμον (Αὐγустος 1949).

Ὁ τετραετὴς ἀγὼν τοῦ Ἔθνους ἐναντίον τοῦ κομμουνιστοσυμμοριτισμοῦ ἀποτελεῖ τὴν προσφατωτέραν ἀνάδειξιν τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἀξίας τοῦ Ἐφέδρου Πολεμιστοῦ.

γ. Τὴν 21ην Ἀπριλίου ἐορτάζεται ἡ Ἐπέτειος τῆς Ἐθνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1967, διὰ τῆς ὁποίας αἱ Ἐνοπλοὶ Δυνάμεις ἀνέλαβον τὴν εὐθύνην διακυβερνήσεως τῆς χώρας.

Ἵπεύθυνον ἀνάλυσιν τῆς θέσεως τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν, τῆς σημασίας τῶν ἀγώνων τοὺς ὁποίους διεξή-

γαγε καὶ τῶν αἰτίων καὶ σκοπῶν τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 21 Ἀπριλίου ἀποτελεῖ ἡ κατωτέρω Ἡμερησία Διαταγή, τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε πρὸς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις τὴν 30ὴν Αὐγούστου 1969 ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ Ὑπουργὸς Ἐθνικῆς Ἀμύνης Γεώργιος Παπαδόπουλος ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς Ἡμέρας τῆς Πολεμικῆς Ἀρετῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Ἐφένδρου Πολεμιστοῦ καὶ ἐπὶ τῇ 20ῇ Ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς συντριβῆς τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν εἰς Βίτσι καὶ Γράμμον.

«Ἀνήκομεν εἰς ἓν Ἔθνος, ὅπερ διὰ τῆς παρουσίας του ἔχει ἐπιθέσει ἀνεξίτηλον τὴν σφραγίδά του ἐπὶ τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Τὸ γεγονός τοῦτο, διὰ τὸ ὅποιον αἰσθανόμεθα εὐλογον ὑπερηφάνειαν, ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν ἐν εἰρήνῃ δημιουργικὴν ἰδιοφυΐαν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ ἐφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἐν πολέμῳ ἀρετὴν της. Διὰ τῆς πρώτης, ἡ ἀνθρωπότης ἐπλουτίσθη μὲ θεμελιώδεις πολιτιστικὰς ἀξίας, αἱ ὁποῖαι ἐξακολουθοῦν νὰ κατευθύνουν τὰ βήματά της. Διὰ τῆς δευτέρας, δὲν διεσώθημεν ἀπλῶς ἀπὸ τὸν ἀφανισμόν, ἀλλὰ κατέστημεν ἐπανειλημμένως ἐν τῇ διαδρομῇ τῶν αἰώνων πρόμαχοι τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ Ἔθνος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν μακρὸν ἱστορικὸν βίον του ἀπέδειξεν ὅτι ἀγαπᾷ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ δὲν φοβεῖται τὴν θυσίαν. Ὅταν διακυβεύωνται ἡ ἐλευθερία του, ἡ ἀνεξαρτησία του, ἡ ἀξιοπρέπειά του, ἀπαντᾷ ἀδιστάκτως εἰς τὸ προσκλητήριον τῆς Μοίρας. Καὶ ἡ ἀπάντησίς του, ὑπῆρξε πάντοτε ἀποφασιστικὴ, χωρὶς ὑπολογισμοὺς καὶ ἐμποτισμένη μὲ ὑψηλὸν ἰδεαλισμόν.

Ζῶμεν εἰς μίαν γεωγραφικὴν περιοχὴν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἀνέκαθεν σημεῖον διασταυρώσεως πολλῶν βλέψεων. Ἐπληρώσαμεν πολὺ ἀκριβὰ τὸ ἰδιότυπον αὐτὸ προνόμιον. Ἀλλὰ ἔχομεν τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι ἐξεπληρώσαμεν ἀφόγως τὸ χρέος μας καὶ ὅτι πολλάκις μέχρι τοῦδε ἡ στάσις μας ἀπετέλεσε σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἔκρινεν, ὅχι μόνον τὴν ἰδικήν μας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδικήν της τύχην – καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ κατὰ τοὺς μέσους χρόνους καὶ κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχὴν καὶ προσφάτως.

Οἷσοδῆποτε ἄλλος λαὸς θὰ εἶχε χαθῇ ὑπὸ τὸν κατακλυσμὸν τῶν δοκιμασιῶν, τὰς ὁποίας ἔχει ὑποστῇ ὁ ἑλληνικός. Ἡ διαπίστωσις αὕτη πρέπει νὰ μᾶς πληροῖ μὲ ἀκλόνητον αὐτοπεποίθησιν καὶ αἰσιοδοξίαν. Ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας μας συνάγεται ὅτι κατὰ τὰς κρίσιμους στιγμὰς ὁ ἑλληνικός λαὸς ἀνακτᾷ εἰς βαθμὸν ἐκθαμβωτικὸν τὴν

αἰσθησιν τοῦ χρέους, ἡ ὁποία ἐξαλείφει ὅλας τὰς ἀδυναμίας του καὶ τὸν ὑψώνει εἰς ἱστορικὸν παράγοντα.

Πρόσφατον σχετικῶς παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ στάσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον. Τοῦ ἐτέθη τὸ δίλημμα μετὰ τὴν ταπεινωτικὴν ὑποταγῆς εἰς τὴν φασιστικὴν ἐπιδρομὴν καὶ ὑπερτάτης θυσίας ὑπὸ συνθήκας ἄνευ ἐλπίδος. Καὶ μὲ θαυμαστὴν ὁμοψυχίαν ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς θυσίας καὶ δι' αὐτῆς μετέβαλε — κατὰ παγκόσμιον ἀναγνώρισιν — τὸν ροῦν τοῦ πολέμου. Ἡ πολεμικὴ ἀρετὴ τῶν Ἑλλήνων μονίμων καὶ ἐφέδρων πολεμιστῶν ἤγγισε τὰς κορυφὰς κατὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν δοκιμασίαν.

Ὀλίγον κατόπιν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὑπεχρεώθη ν' ἀντιμετωπίσῃ νέαν ἐξουθενωτικὴν ἀπειλὴν, εἰς ἀλλεπαλλήλους φάσεις, ἐκ μέρους τοῦ κομμουνιστικοῦ ἐπεκτατισμοῦ. Ἡ τελευταία φάσις, τοῦ συμμοριτοπολέμου, ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς συντριβῆς τοῦ ὁποίου συμπληροῦται ἐφέτος εἰκοσαετία, διήρκεσεν ἐπὶ τέσσαρα περίπου ἔτη. Ἰπῆρξε καὶ αὕτη μία φοβερὰ δοκιμασία, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχὴς καὶ μὲ τὰ στήθη ἀποκλειστικῶς τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν ἀπόκρουσις, περιέσωσεν ὄχι μόνον τὴν ἰδικὴν μας ἐλευθερίαν, ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀκεραιότητα, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐλευθέρου κόσμου τὰς θέσεις εἰς τὴν νευραλγικὴν περιοχὴν τῆς Μεσογείου.

Ἡ παρεμβολὴ τῆς αἱματηρᾶς κομμουνιστικῆς ἐπιβουλῆς ὑπῆρξεν ἡ βασικὴ αἰτία, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ἡ καθυστέρησις τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεώς μας, διότι δι' ἡμᾶς ὁ πόλεμος διήρκεσε διπλάσιον χρόνον. Πέραν τούτου ὅμως, ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος ἐκληρονόμησε τὴν εἰρήνην καί, πρὸ πάντων, ἡ ἀμβλύτης τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως μερίδος αὐτοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπέτρεψαν εἰς τὸν κομμουνισμὸν νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἡθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀπομονώσεώς του, νὰ διαβρώσῃ τὸν κρατικὸν μηχανισμόν, ν' ἀποκτήσῃ προγεφυρώματα εἰς τὰ λεγόμενα ἀστικά κόμματα καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὰς προϋποθέσεις νέας ἐπιβουλῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐβύθιζε τὴν Ἑλλάδα εἰς νέαν αἱματηρὰν δοκιμασίαν.

Κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν ἐπενέβησαν αἱ ἑνοπλίοι δυνάμεις καὶ διὰ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967 ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν καταστροφὴν. Τριπλῇ εἶναι ἡ ἀποστολὴ τὴν ὁποίαν ἔταξεν ἡ Ἐπανάστασις εἰς ἑαυτὴν : Πρῶτον, ἡ θωράκισις τῆς χώρας ἐναντὶ πάσης νέας κομμουνιστικῆς ἐπιβουλῆς· δεῦτερον, ἡ ἀνάκτησις τοῦ ἀπολεσθέντος διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν χρόνου· καὶ τρίτον, ἡ δη-

μιουργία δημοκρατικοῦ Κράτους συγχρονισμένου καὶ προοδευτικοῦ.
"Ενοπλοι δυνάμεις καὶ λαὸς — φορεῖς μοναδικῆς ἱστορικῆς κληρονομίας — ἔχουν τεθῇ ἐπὶ τὸ ἔργον διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας Ἑλλάδος».

Ἐκ τῶν ἄλλων ἱστορικῶν Ἐπετείων σημαντικώτεραι εἶναι :

Ἡ 26η Ὀκτωβρίου (1912, Ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης).

Ἡ 21η Φεβρουαρίου (1913, Ἀπελευθέρωσις τῶν Ἰωαννίνων).

Ἡ 10η Ἀπριλίου (1826, Ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου).

Ἡ 29η Μαΐου (1453, Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως).

Ἡ 24η Ἰουνίου (1824, Καταστροφή τῶν Ψαρῶν).

Ἡ 23η Σεπτεμβρίου (1821, Κατάληψις τῆς Τριπολιτσᾶς).

Ἡ 10η Ὀκτωβρίου (1912, Μάχη τοῦ Σαρανταπόρου).

Ἡ 8η Νοεμβρίου (1866, Ὁλοκαύτωμα τοῦ Ἀρκαδίου).

Ἡ 3η Δεκεμβρίου (1912, Ναυμαχία τῆς Ἑλλης).

1. Τί συμβολίζει ή σημαία ;
2. Τί συνεπάγεται ή ἐγκατάλειψις τῆς σημαίας εἰς χεῖρας τοῦ ἑχθροῦ ;
3. Ποῖαι αἱ συνέπειαι τῆς προσβολῆς τῆς σημαίας ὑπὸ ξένων ;
4. Ποῦ καὶ κατὰ ποίας ὥρας ή σημαία μένει ἐν ἐπάρσει ;
5. Ποῖα τὰ χρώματα, τὸ σχῆμα καὶ ή μορφή τῆς ἐθνικῆς σημαίας ;
6. Ποῦ ἀπαγορεύεται ή χρησιμοποίησις τῆς ἐθνικῆς σημαίας ;
7. Ποῖον τὸ σχῆμα καὶ ή μορφή τῶν πολεμικῶν σημαιῶν ;
8. Πότε τὸ κυανοῦν καὶ τὸ λευκὸν χρώμα καθωρίσθησαν ὡς χρώματα τῆς ἐθνικῆς σημαίας ;
9. Ποία ἦτο ή μορφή καὶ ποῖον τὸ χρώμα τῆς σημαίας πρὸ τῆς Ἑθνεγερείας ;
10. Ποία ή σχεδιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ρήγα σημαία καὶ ποία ή σημασία τῶν χρωμάτων αὐτῆς ;
11. Ποία ὑπῆρξε ή πρώτη ὑψωθείσα κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν σημαία εἰς τὴν Πελοπόννησον ;
12. Τί εἶναι Ἑθνόσημον ;
13. Τί εἶναι θυρεός ;
14. Τί εἶναι ὁ Φοῖνιξ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τί συμβολίζει ;
15. Τί εἶναι ὁ Ἑθνικός Ὑμνος, πότε καὶ ὑπὸ ποίου ἐγράφη, πότε ἐτυπώθη καὶ ὑπὸ ποίου ἐμελοποιήθη ;
16. Πότε καθιερώθη ἐπισήμως ὡς Ἑθνικός Ὑμνος ὁ « Ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν » τοῦ Σολωμοῦ ;
17. Ποία ή σημασία τῆς 25ης Μαρτίου καὶ πότε καθιερώθη ὡς Ἑθνικὴ Ἑορτή ;
18. Ποία ή σημασία τῆς 28ης Ὁκτωβρίου ;
19. Ποῖαν ἐπέτειον ἐορτάζομεν τὴν 3ην Δεκεμβρίου ;
20. Ποῖαν ἐπέτειον ἐορτάζομεν τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τοῦ Αὐγούστου ;
21. Ποῖαν ἐπέτειον ἐορτάζομεν τὴν 21ην Ἀπριλίου ;
22. Ποία ή τριπλῇ ἀποστολὴ τῆς Ἐπαναστάσεως ;
23. Ποῖαι αἱ σημαντικώτεραι ἐκ τῶν ἄλλων ἱστορικῶν ἐπετειῶν ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ XVII

ΕΘΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Τὸ ἐλληνικὸν Ἔθνος εἶχε τὴν ἀτυχίαν (διὰ λόγους συνδεομένους πρὸς τὰς ἀντιθέσεις μεταξύ τῶν μεγάλων δυνάμεων καὶ πρὸς τὰς ἐκάστοτε βλέψεις των), νὰ μὴ περιληφθῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὀλόκληρον ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐλληνικοῦ Κράτους. Ἐχρειάσθησαν ἄλλεπάλληλοι καί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αἱματηροὶ ἀγῶνες διὰ νὰ ἐπιτύχῃ σταδιακῶς τὴν περαιτέρω ἀπελευθέρωσιν ἐδαφῶν ἀμιγῶς ἐλληνικῶν, τὰ ὅποια τοῦ ἀνῆκον. Ἀκόμῃ ὅμως δὲν ἔχει συντελεσθῇ ἡ ὀλοκλήρωσις τῶν δικαιωμάτων του καὶ τῶν πόθων του. Ἐκτὸς τούτου καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὀρισμένων ἐκ τῶν ἐδαφῶν αὐτῶν δὲν ἔπαυσαν γείτονές τινες νὰ ἐπιβουλεύονται τὴν ἀκεραιότητα τοῦ ἐλληνικοῦ Κράτους λόγῳ τῆς προνομιούχου γεωγραφικῆς θέσεώς του. Οὕτως ἡ Ἑλλὰς σήμερον ἀντιμετωπίζει ἀφ' ἐνὸς θέμα πλήρους ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεώς της διὰ τῆς Ἑνώσεως τῆς Κύπρου καὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀποφασιστικῆς προστασίας τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητός της, ἡ ὅποια ἀπειλεῖται διὰ τῆς ἐπινοήσεως καὶ τῆς καλλιιεργείας διαφόρων κατὰ καιροὺς μύθων ἐκ μέρους τοῦ σλαβισμού.

1. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ἡ Κύπρος εἶναι Ἑλλὰς ὅσον καὶ οἰαδήποτε ἄλλη περιοχὴ τοῦ ἐλληνικοῦ Κράτους. Ἀπωκρίσθη ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν ἤδη χρόνων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ κάτοικοί της διετήρησαν τὸν ἐλληνισμόν των διὰ μέσου τῶν αἰώνων παρὰ τὴν διέλευσιν πλείστων κατακτητῶν ἐκ τῆς νήσου. Οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τῆς Κύπρου, εἰς τὴν συντριπτικὴν πλειονότητά των, εἶναι Ἕλληνες ἀπὸ φυλετικῆς, γλωσσικῆς, πολιτιστικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀπόψεως.

Μετά τοὺς κλασσικοὺς, τοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ἡ πολιτιστικὴ καὶ πολιτικὴ ἐξέλιξις τῆς νήσου ὑπῆρξεν ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῶν λοιπῶν περιοχῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ Κύπρος ἀπετέλεσεν ἐπὶ 8 ὁλοκληροὺς αἰῶνας τμηματῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολικῆς (Βυζαντινῆς) Αὐτοκρατορίας (4ος μέχρι 12ου αἰῶνος). Ἡκολούθησαν τρεῖς περίπου αἰῶνες φραγκοκρατίας (1191-1489) καὶ εἰς περίπου αἰῶν ἐνετοκρατίας (1489-1571). Τὸ 1571 κατέλαβον τὴν νῆσον οἱ Τοῦρκοι, ἀντιμετωπίσαντες σκληρὰν ἀντίστασιν τῶν Ἑλλήνων (μολονότι οὗτοι δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ἐνετικὴν κυριαρχίαν) καὶ ἐπιδοθέντες ἀκολούθως, κατὰ τὰ εἰωθότα εἰς σφαγὰς, λεηλασίας καὶ διαρπαγὰς νέων καὶ νεανίδων. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς χρονολογεῖται ἡ πρώτη παρουσία Τούρκων εἰς τὴν Κύπρον.

Τὸ 1873 οἱ Τοῦρκοι ἐπώλησαν τὴν Κύπρον εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς (οἱ ὅποιοι τὴν προσήρτησαν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν των τὴν 5ην Νοεμβρίου τοῦ 1914 καὶ τὴν κατέστησαν «ἀποικίαν τοῦ στέμματος» τὴν 1ην Μαΐου 1925). Ὅταν τὴν 29ην Ἰουνίου τοῦ 1878 ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν νῆσον ὁ πρῶτος Βρεταννὸς ἄρμοστής σὲρ Γκάρνερ Γούλσλεϋ, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Σωφρόνιος τὸν ὑπεδέχθη διὰ τῶν ἐξῆς λόγων : «Ἀποδεχόμεθα τὴν μεταπολίτευσιν τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ἔχομεν τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἡ Μεγάλη Βρεταννία θὰ βοηθήσῃ τὴν Κύπρον, ὥς ἔπραξε καὶ περὶ τῶν Ἰονίων νήσων, νὰ ἐννοηθῇ μετὰ τὴν μητέρα Ἑλλάδα, μετὰ τὴν ὁποίαν φυσικῶς συνδέεται». Ὀλίγα ἔτη κατόπιν, τὴν 13ην Μαρτίου τοῦ 1897, ὁ Ἀγγλὸς πολιτικὸς Γλάδστον (1809-1898) ἔγραφε τὰ ἐξῆς πρὸς τὸν δοῦκα τοῦ Οὐεστμίνστερ : «Θὰ αἰσθανθῶ ἱκανοποίησιν ἂν, πρὸ τοῦ τέλους τῆς μακρᾶς ζωῆς μου, δυνηθῶ νὰ ἴδω τὸν πληθυσμὸν τῆς ἑλληνικῆς νήσου Κύπρου ἐνοῦμενον ὁργανικῶς διὰ μιᾶς φιλικῆς διευθετήσεως, μετὰ τοὺς ἀδελφούς του τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ τῆς Κρήτης».

Οἱ Τουρκοκύπριοι εἶναι ἀπόγονοι τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰσβολῆς (20.000 περίπου) καὶ δεκακισχιλίων ἀποίκων ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, οἱ ὅποιοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν νῆσον μετὰ τὸ 1571, παρὰ δὲ τὴν μετανάστευσιν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλλας χώρας κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, τὸ ποσοστὸν αὐτῶν κυμαίνεται περὶ τὸ 18%, (104.942 κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1960 ἐπὶ συνολικοῦ πληθυσμοῦ 573.566). Ἡ Τουρκία, καὶ ὥς αὐτοκρατορία καὶ ὥς δημοκρατία, παρητήθη τόσον πραγματικῶς, ὅσον καὶ νομικῶς, παντὸς δι-

καιώματός της ἐπὶ τῆς νήσου, ἀφ' ἑνὸς μὲ τὴν πώλησίν της εἰς τοὺς Ἕλληνας (1878) καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς συθήκης τῆς Λωζάννης (1923).

Ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Ἑλλήνων ὡς «ἀγοραστῶν» τῆς νήσου (1878) οἱ Κύπριοι δὲν ἔπαυσαν νὰ διεκδικοῦν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ τὴν Ἑνωσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα — μὲ ὑπομνήματα, μὲ ταραχώδεις ἐκδηλώσεις, μὲ δημοψηφίσματα, μὲ προσφυγὰς καὶ μὲ ἐπαναστάσεις. Οἱ κυριώτεροι σταθμοὶ τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ εἶναι : Ἡ στάσις τῆς 21ης Ὀκτωβρίου 1931, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπυρπολήθη τὸ βρεταννικὸν κυβερνεῖον τῆς νήσου. Τὸ ὄργανωθὲν ὑπὸ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς δημοψήφισμα τῆς 15ης Ἰανουαρίου 1950, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπὶ 224.757 ἐνηλίκων Κυπρίων διακηρυχθέντων ψήφου ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς Ἑνώσεως 215.108 ἤτοι τὰ 95,68%. Ἡ κατάθεσις προσφυγῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Ο.Η.Ε. τὴν 16ην Αὐγούστου 1954 διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιαθέσεως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Κύπρου. Καὶ ἡ Ἐπανάστασις τῆς Ε.Ο.Κ.Α.

Ἡ Ἐπανάστασις αὐτὴ ἤρχισε τὴν 1ην Ἀπριλίου 1955, διεξήχθη ὑπὸ τῆς «Ἐθνικῆς Ὁργανώσεως Κυπρίων Ἀγωνιστῶν» (Ε.Ο.Κ.Α.) μὲ ὀργανωτὴν καὶ ἡγέτην τὸν στρατηγὸν Γ. Γρίβαν (Διγενῆ), προσέλαβε τὴν μορφὴν ἀνταρτοπολέμου, ἐσημείωσεν ἀπόλυτον στρατιωτικὴν καὶ ἡθικὴν ἐπιτυχίαν καὶ διήρκεσε μέχρι τῆς 9ης Μαρτίου 1959. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ Ἕλληνες προέβησαν εἰς ἀθρόας ἐκτελέσεις ἀγωνιστῶν καὶ ὑπέβαλον ἑκατοντάδας ἐξ αὐτῶν εἰς κτηνώδη βασανιστήρια. Παρὰ τὴν ἐπιτυχίαν ὅμως τῆς ἐπαναστάσεώς των, οἱ Κύπριοι δὲν ἐπέτυχον ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον ἔχυσαν τὸ αἷμά των, τὴν ἀναγνώρισιν, δηλαδή, τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιαθέσεως καὶ τὴν, κατ' ἐφαρμογὴν τούτου, Ἑνωσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ τραγικὴ αὐτὴ ἀποτυχία ὑπῆρξε τὸ ἀθροιστικὸν ἀποτέλεσμα ἀστόχων διπλωματικῶν χειρισμῶν, κακῆς ἐκτιμῆσεως ὀρισμένων ρυθμιστικῶν σχεδίων, ὑπόπτου ἀδιαλλαξίας, ἐπαισχύντου συνεργασίας τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς μὲ τοὺς κατακτητὰς, ἡθικῆς ἀμβλύτητος τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ ἰδιοτελείας τῆς βρεταννικῆς πολιτικῆς, ἡ ὁποία ἐπανειλημμένως ἐπαγίδευσεν τὴν Ἑλλάδα ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ 1950 ἤδη εἶχε φροντίσει νὰ ἐπανεισαγάγῃ βαθμηδὸν ὡς «παράγοντα» τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος τὴν Τουρκίαν.

(Τὸ ἀποκορύφωμα τῆς τακτικῆς αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1955 σύγκλησις ἐν Λονδίνῳ «τριμεροῦς» διασκέψεως — Ἀγγλίας,

Ἑλλάδος, Τουρκίας — διὰ τὴν «συζήτησιν» τοῦ Κυπριακοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχεν ἀστοχώτατα ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ κατὰ τὴν διάρκειαν τούτης ἐξαπόλουσις μὲ τὴν ἀνοχήν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, τὴν 6ην Σεπτεμβρίου, ὀργανωμένης ἐπιθέσεως τοῦ ὄχλου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Σμύρνης κατὰ τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου καὶ τῶν ἐν Σμύρνῃ ἐλληνικῶν δυνάμεων τοῦ Ν.Α.Τ.Ο. Ἡ ἐπίθεσις αὕτη, γενομένη πρὸς «υπογράμμισιν» τοῦ τουρκικοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν Κύπρον, ὑπεδύθη τὴν μορφήν «δευτέρας Ἀλώσεως». Διερρήχθησαν καὶ διηρηπάγησαν ὅλα τὰ ἐλληνικὰ καταστήματα, κατεστράφησαν καὶ ἐσυλήθησαν πλεῖστοι ναοί, ἀνεσκάφησαν νεκροταφεῖα, ἡνοίχθησαν τάφοι πατριαρχῶν, ἐφονεύθησαν ἱερεῖς καὶ λαϊκοί, ἐβιάσθησαν γυναῖκες, ἐπροπηλακίσθησαν χυδαίως «Ἕλληνες ἀξιοματικοί».

Τὴν 19ην Φεβρουαρίου τοῦ 1959, κατόπιν συζητήσεων ἐν Ζυρίχῃ μεταξὺ τῶν ὑπουργῶν Ἑξωτερικῶν Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ὑπεγράφη ἐν Λονδίνῳ ὑπὸ τῶν πρωθυπουργῶν Μ. Βρεταννίας, Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἑλληνοκυπρίων καὶ τῶν Τουρκοκυπρίων μία συμφωνία, ὁλοκληρωθεῖσα διὰ τοῦ Συντάγματος τῆς 6ης Ἀπριλίου 1960, ὅπερ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν τὴν 16ην Αὐγούστου τοῦ ἰδίου ἔτους. Βάσει τῶν ἀνωτέρω ἡ Κύπρος ἀνεκηρύχθη ἀνεξάρτητος δημοκρατία (μὲ πρόεδρον Ἕλληνα καὶ ἀντιπρόεδρον Τούρκον), ἡ ὁποία οὔτε νὰ ἐνωθῇ μὲ τὴν Ἑλλάδα δύναται, οὔτε νὰ διχοτομηθῇ, ἡ δὲ Μ. Βρεταννία διατηρεῖ τὴν κυριαρχίαν της ἐπὶ τῶν περιοχῶν, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν τὰς ἐν τῇ νήσῳ στρατιωτικὰς βάσεις της.

Αἱ Συμφωναί καὶ τὸ Σύνταγμα, ἀποτελοῦσαι τερατώδη καὶ πρακτικῶς ἀδυνατοῦσαν νὰ λειτουργήσῃ «λύσιν» τοῦ Κυπριακοῦ, προβλέπουσι: Χωριστὰς κοινοτικὰς βουλὰς, χωριστοὺς δήμους εἰς τὰς πόλεις, χωριστὰς ψηφοφορίας εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ἀντιπροσώπων (ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ 50 βουλευτάς, ἐξ ὧν 35 Ἕλληνες καὶ 15 Τούρκοι, ἐνῶ κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ ἔπρεπεν αἱ Ἕλληνες βουλευταὶ νὰ εἶναι 41 καὶ οἱ Τούρκοι 9) ἐπὶ δημοσιονομικῶν θεμάτων, διακρίσιμα ἀρνησικυρίας (veto) τοῦ Τούρκου ἀντιπροέδρου ἐπὶ θεμάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἄμυναν καί, δυσαναλόγως πρὸς τὴν ἀριθμητικὴν δυνάμιν των, ὑψηλὴν συμμετοχὴν τῶν Τούρκων εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας (30%) καὶ εἰς τὰς δυνάμεις ἀσφαλείας (40%).

Πόσον ἐξαμβλωματικὴ, ἄδικος καὶ ἐπικίνδυνος εἶναι ἡ διὰ τῶν συμ-

φωνιῶν Ζυρίχης — Λονδίνου δοθεῖσα (λύσις) εἰς τὸ Κυπριακὸν ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐξῆς γεγονότων : Πρῶτον, ἐκ τοῦ ὅτι καίτοι παρῆλθεν ἔκτοτε δεκαετία ἡ «κυπριακὴ δημοκρατία» δὲν κατέστη ἀκόμη κράτος στοιχειωδῶς εὐνομούμενον καὶ ἀποτελεσματικόν. Δεύτερον, ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν διάστημα ἐχύθη ἐκ νέου ἄφθονον αἷμα καὶ ἐδεινοπάθησαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι τῆς νήσου. Τρίτον, ἐκ τοῦ ὅτι τρεῖς φορές ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Τουρκία ἔφθασαν εἰς τὰ πρόθυρα ἐνόπλου συρράξεως ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Κυπριακοῦ : τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1963· τὸν Αὐγούστον τοῦ 1964· καὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1967. Τέταρτον, ἐκ τοῦ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1964 ἐδρεύει εἰς τὴν Κύπρον, κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, «δύναμις εἰρηνεύσεως» τοῦ Ο.Η.Ε. Καὶ πέμπτον, ἐκ τοῦ ὅτι «ἐνδοκυπριακαί» (ἐλληνοτουρκικαί) συνομιλίας, ἀρξάμεναι ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1968 οὐδεμίαν ἀπολύτως ἐσημείωσαν πρόοδον.

Ἡ μόνη ὁρθή, δικαία καὶ πραγματοποιήσιμος λύσις τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος (σύμφωνος καὶ πρὸς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ πρὸς τὴν ἀκολουθηθεῖσαν διὰ δεκάδας παρομοίων ἡ ἀναλόγων ἐθνικῶν προβλημάτων) εἶναι ἡ ἀναγνώρισις εἰς τὸν κυπριακὸν λαὸν τοῦ δικαίωματος τῆς αὐτοδιαθέσεως — τοῦ δικαίωματος, δηλαδή, ὅπως ἀποφασίσῃ ἂν θέλῃ νὰ συγκροτήσῃ ἀνεξάρτητον κράτος ἢ ἂν ἐπιθυμῇ νὰ ἐνωθῇ μὲ ἄλλο κράτος. Δεδομένου ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλος κανὼν λήψεως ἐγκύρων ἀποφάσεων ἀπὸ τὸν κανόνα τῆς πλειονοψηφίας, εἴτε ἡ μία εἴτε ἡ ἄλλη λύσις προκριθῇ, εἶναι αὐτονόητον ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς τουρκικῆς μειονότητος τῆς Κύπρου πρέπει ν' ἀντιμετωπισθῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς δημοκρατίας καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή, καθ' ὃν τρόπον ἀντεμετωπίσθησαν καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀνάλογα προβλήματα.

2. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ἡ Ἑλλάς διεκδικεῖ ἐπισήμως τὴν ἀπόδοσιν τῆς Β. Ἠπείρου ἀπὸ τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου τοῦ 1828 (ἤτοι προτοῦ ἀναγνωρισθῇ διεθνῶς ὡς ἀνεξάρτητον κράτος), ὁπότε ὁ Ἰ. Καποδίστριας διὰ ρηματικῆς διακοινώσεώς του διεκήρυξεν ὅτι «ἡ ἑκτασις τῆς Ἑλλάδος θὰ πρέπει νὰ καθορισθῇ πρὸς Βορρᾶν διὰ γραμμῆς ἀρχομένης ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Βοῖοῦσα » (Ἀφῶ), δηλαδή βορείως τοῦ Αὐλῶνος. Ἐκτοτε καὶ μέχρι τῆς λήξεως τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ἡ Βόρειος Ἠ-

πειρος περιήλθεν εις την 'Ελλάδα τετράκις καὶ τετράκις τῆς ἀφηρέθη. Ἀπὸ τῆς ἐν Παρισίοις Συνδιασκέψεως τῆς εἰρήνης (Αὐγουστος — Ὁκτώβριος 1946) τὸ ζήτημα τῆς Βορείου Ἡπείρου παραμένει ἐκκρεμὲς ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῶν Τεσσάρων, κατόπιν ἐπισήμου δηλώσεως τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως, αἱ δὲ σχέσεις 'Ελλάδος καὶ Ἀλβανίας εἶναι τυπικῶς ἐμπόλεμοι, μὴ συναφθείσης μέχρι σήμερον συνθήκης εἰρήνης μεταξύ τῶν δύο χωρῶν.

Ἡ Β. Ἡπειρος (περιλαμβάνουσα τὰς περιφερείας Κορυτσᾶς, Ἀργυροκάστρου καὶ μέρος τῆς περιφερείας Αὐλῶνος μετὰ τῆς νήσου Σάσσωνος) ἀπετέλει κατὰ τὸ 1940 νότιον τμήμα τῆς Ἀλβανίας, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς 9ης Ἰουνίου τοῦ 1940 διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 194 Β. Διατάγματος, ἐγκριθέντος ἐνθουσιωδῶς ὑπὸ τῆς ἀλβανικῆς βουλῆς, ἀνεγνώριζεν ὅτι θὰ εὑρίσκετο αὐτομάτως εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μετὰ τῶν κρατῶν, πρὸς τὰ ὁποῖα θὰ περιήρχετο εἰς πόλεμον ἡ Ἰταλία. Εἰς ἐφαρμογὴν τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἡ Ἀλβανία μετέσχε τοῦ ἐναντίον τῆς 'Ελλάδος πολέμου τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας δι' ἀνεξαρτήτων ταγμάτων ἀλβανικοῦ Στρατοῦ, τὰ ὁποῖα ἔλαβον μέρος εἰς διαφόρους μάχας, διὰ 3.500 Ἀλβανῶν ἐθελοντῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλεσαν ὁμάδας δράσεως κατὰ τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων στελεχωμένας ἀπὸ Ἰταλοὺς ἀξιωματικούς καὶ διὰ ταγμάτων μελανοχιτῶνων (ἀλβανικῆς φασιστικῆς ἐθνοφυλακῆς).

Ἡ Β. Ἡπειρος πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν 'Ελλάδα διὰ λόγους : ἱστορικούς, ἐθνολογικούς, διεθνοῦς ἀναγνώρισεως καὶ κεκτημένων δικαιωμάτων.

1. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ Ἡπειρος ἐθεωρήθη πάντοτε ἐλληνικὴ με βορειότατα σύνορα τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀφύου καὶ νοτιώτατα τὸν Ἀμβρακικὸν καὶ με πολιτιστικὸν κέντρον τὸ μαντεῖον τῆς Δωδώνης, τὸ ἀρχαιότερον καὶ σεβασμιώτερον τῶν ἐλληνικῶν μαντείων. Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἡ βόρειος καὶ ἡ νότιος Ἡπειρος ἀπετέλει τμήμα τῆς ἐλληνικῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, ὅταν δὲ τὸ 1204 οἱ σταυροφόροι κατέλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος Κομνηνὸς ἱδρυσεν τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου μέχρι τῆς Ναυπάκτου.

Διαρκοῦντος τοῦ 17ου αἰῶνος, ὅταν ἀκόμη ἡ ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία δὲν εἶχε γίνοι ὁ «μέγας ἀσθενής», εἰς ὅλους τοὺς ἐκδοθέντας χάρτας τῆς 'Ελλάδος, τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Εὐρώπης, ἡ Ἡπειρος χαρτογραφεῖται ὡς ἐπαρχία τῆς 'Ελλάδος, με ὅρια πάντοτε βορείως τοῦ Αὐ-

λῶνος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἑρρίκος Κίπερτ (1818-1899), ὁ μεγαλύτερος καὶ ἐπιστημονικώτερος γεωγράφος τοῦ 19ου αἰῶνος, θεωρεῖ τὸν ποταμὸν Σκούμπη (Γενοῦσον), ὁ ὁποῖος διέρχεται διὰ τοῦ Ἑλβασάν, ὡς βόρειον ὄριον τῆς Ἑλλάδος, περιλαμβάνων ὁλόκληρον τὴν Ἡπειρον μεταξὺ τῶν ἐλληνικῶν ἐδαφῶν.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἡπείρου διεδραμάτισαν σημαντικὸν μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα Ἀνεξαρτησίας τοῦ ἐλληνικοῦ Ἔθνους. Δύο ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἰδρυτὰς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ὁ Νικόλαος Σκουφᾶς (1779-1819) καὶ ὁ Ἀθανάσιος Τσακάλωφ (1788-1851), ἦσαν Ἡπειρώται. Περὶ τὰ τέλη τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀντιπρόσωποι ἐξ ὅλης τῆς Ἡπείρου μετέσχον τῆς ἐν Ἀργεῖ Ἐθνοσυνελεύσεως, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1829. Ἐπίσης, ἀντιπρόσωποι ἐξ Ἡπείρου, μολοντί αὕτη δὲν εἶχεν ἐνσωματωθῇ εἰς τὸ ἐλληνικὸν βασίλειον, μετέσχον τῶν συζητήσεων τῆς συνελευσίσης ἐν Ἀθήναις τὴν 8ην Νοεμβρίου 1843 Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως, ἡ ὁποία καθιέρωσε διὰ τοῦ Συντάγματος, ὅπερ ἐψήφισε (1844), καθεστῶς συνταγματικῆς μοναρχίας.

Κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἡ Ἡπειρος ὑπῆρξεν ἡ καρδιά τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὅλα σχεδὸν τὰ μεγάλα ἐκπαιδευτικὰ καὶ πνευματικὰ ἰδρύματα τῆς Ἑλλάδος ὀφείλονται εἰς τὸν θερμὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἡπειρωτῶν.

2. Τὰ δικαιώματα τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Β. Ἡπείρου ἀνεγνωρίσθησαν ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῶν Μ. Δυνάμεων καὶ ὑπὸ τῆς Ἰταλίας. Τὸ πρωτόκολλον τῆς Κερκύρας τῆς 17ης Μαΐου 1914 (τὸ ὁποῖον ἐπεκυρώθη τὴν 1ην Ἰουλίου 1914 καὶ ὑπὸ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αὐстроουγγαρίας) ἀναγνωρίζει σαφῶς τὸν ἐλληνικὸν χαρακτῆρα τῆς Β. Ἡπείρου. Ὁταν ἐξεργάγη ὁ Πρῶτος Παγκόσμιος Πόλεμος, αἱ δυνάμεις τῆς Ἀντάντ, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἰταλίας, ἐκάλεσαν τὴν Ἑλλάδα νὰ καταλάβῃ τὴν Β. Ἡπειρον. Πράγματι, τὴν 25ην Ὀκτωβρίου 1914 ἐλληνικαὶ δυνάμεις προέβαινον εἰς κατάληψιν τῆς περιοχῆς ταύτης, ἐνῶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1914 ἡ Ἰταλία ἔθετε πόδα ἐπὶ τοῦ Αἰλῶνος. Ἡ συνελθούσα εἰς Δίβραν τὸ 1916 ἄλβανικὴ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐψήφισε μεταξὺ ἄλλων τὰ ἐξῆς: «Ἀναγνωρίζομεν τὸν ἐλληνικὸν χαρακτῆρα τῆς νοτίου Ἀλβανίας, ὅπου τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τῶν ἐλληνικῶν σχολείων δεσπάζει τόσον ἀπὸ ἠθικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως».

Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν (28 Ἰουνίου 1919) συνήφθη μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος, τὴν 29ην Ἰουλίου 1919,

ιδιαιτέρα συμφωνία, γνωστή ως «συμφωνία Τιτόνι—Βενιζέλου», διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἰταλία ἀνεγνώριζε τὰ ἑλληνικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς Β. Ἡπείρου καὶ ἀνελάμβανε νὰ τὰ ὑποστηρίξη. (Μετὰ ἓν ἔτος ὅμως, τὴν 22αν Ἰουλίου 1920, ἡ Ἰταλία ἐπωφελουμένη τῆς δυσχεροῦς διπλωματικῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος, κατήγγειλε διὰ τοῦ κόμητος Σφόρτσα τὴν συμφωνίαν, ὡς μὴ ἐξυπηρετοῦσαν τοὺς ἐπεκτατικούς σκοποὺς τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀλβανίᾳ. Τὴν καταγγελίαν ταύτην οὐδέποτε ἀπεδέχθη ἡ Ἑλλάς).

Τὴν 9ην Δεκεμβρίου 1919 αἱ κυβερνήσεις τῆς Μ. Βρεταννίας, τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν καὶ τῆς Γαλλίας διὰ «μεμοράντουμ», φέροντος τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἀντιπροσώπων των, ἀνεγνώριζον τὰ ἐπὶ τῆς Β. Ἡπείρου δικαιώματα τῆς Ἑλλάδος. Τὴν 17ην Μαΐου 1920 ἡ Γερουσία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀπεδέχθη ὁμοφώνως τὸ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 324 ψήφισμα : «Ἡ Γερουσία ἀποφαίνεται : Ἐχει τὴν γνώμην ὅτι ἡ Βόρειος Ἡπειρος (συμπεριλαμβανομένης τῆς Κορυτσᾶς), αἱ Δώδεκα Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ ἡ δυτικὴ παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου κυριαρχεῖ ἰσχυρὸς ἑλληνικὸς πληθυσμὸς, πρέπει ν' ἀποδοθοῦν ὑπὸ τῆς Συνδιασκέψεως τῆς εἰρήνης εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἐνσωματωθοῦν εἰς τὸ Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος».

3. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τετράκις ἐντὸς τριακονταετίας ἔβαψε μὲ τὸ αἷμά του τὰ ἑλληνικὰ ἐδάφη τῆς Β. Ἡπείρου. Διαρκοῦντος τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις κατέλαβον τὴν Β. Ἡπειρον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1913. Τῇ ἐπιμονῇ ὅμως τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αὐстроουγγαρίας (αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀντικρουόμενα συμφέροντα καὶ ἐπωφθαλμίων ἐκάστη δι' ἴδιον λογαριασμὸν τὴν Β. Ἡπειρον καὶ τὴν Ἀλβανίαν) ἠναγκάσθησαν ν' ἀποσυρθοῦν. Ἡ ἀξίωσίς των αὕτη ἐπεκυρώθη ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Φλωρεντίας τῆς 17ης Δεκεμβρίου 1913.

Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1914, ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Β. Ἡπείρου, τοῦ ὁποίου δὲν εἶχον ληφθῇ ὑπ' ὄψιν οἱ πόθοι, ἠρνήθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ πρωτόκολλον τῆς Φλωρεντίας, ἐπανεστάτησε καὶ ἱδρυσεν αὐτόνομον κράτος τῆς Β. Ἡπείρου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἑλληνοσ Βορειοηπειρώτου ἡγέτου Γεωργίου Ζωγράφου, περιλαμβάνον τὴν Χειμάρραν, τὸ Ἀργυρόκαστρον, τοὺς Ἀγίους Σαράντα, τὸ Δέλβινον καὶ τὴν Κορυτσᾶν. (Τὸ ἑλληνικὸν Κράτος παρέμεινεν ἐν προκειμένῳ οὐδέτερον). Μόλις ἐξερράγη ὁ Πρῶτος Παγκόσμιος Πόλεμος (1 Αὐγούστου 1914) ὁ ἑλληνικὸς στρατός, κατόπιν προσκλήσεως τῶν Συμμάχων, κατέλαβε πάλιν τὴν Β. Ἡπειρον καὶ τὴν ἐκράτησε μέχρι τοῦ 1917.

Τέλος, ἄφθονον ἑλληνικὸν αἷμα ἔβαψε τὰ ἴδια ἐδάφη τῆς Β. Ἡ-
πεύρου κατὰ τὸν ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον τοῦ 1940-1941. Ἡ ἀπρόκλητος
ἐπίθεσις τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἀλβανίας ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἀνε-
τράπη ἐντὸς δύο ἐβδομάδων καὶ κατόπιν ὁ νικηφόρος ἑλληνικὸς στρατὸς
κατέλαβεν ἀλληλοδιαδόχως ὅλα τὰ κέντρα τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ Ἑλλη-
νισμοῦ : τὴν Ἑρσέκαν, τὸ Λεσκοβίκι, τὴν Κορυτσάν, τὴν Μοσχόπολιν,
τὴν Πρεμετὴν, τοὺς Ἀγίους Σαράντα, τὸ Δέλβινον, τὸ Ἀργυρόκαστρον,
τὴν Χειμάρρην, τὴν Κλεισούραν. Ἡ ἑλληνικὴ εὐψυχία ἀνέτρεψεν ὑπὲρ
τῶν Συμμάχων τὸ ἀξονικὸν χρονοδιάγραμμα τοῦ πολέμου. Οἱ Σύμμαχοι
ὅμως διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν συμπεριεφέρθησαν ἀγνωμόνως πρὸς τὴν
Ἑλλάδα καὶ παρεβίασαν τὰς ἀρχάς, ὑπὲρ τῶν ὁποίων διεκήρυσσον ὅτι
μάχονται.

4. Ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἀλβανίας (28
Νοεμβρίου 1912) μέχρι σήμερον, ὑπὸ οἷονδήποτε καθεστῶς καὶ ἂν
ἐτέλει ἡ χώρα αὕτη (πρωτογόνου ἀποκεντρώσεως, ἡγεμονίας, ἀναρχίας,
ἰταλικῆς «προστασίας», «δημοκρατίας», μοναρχίας ἢ κομμουνισμοῦ τῆς
ἐσχάτης ὑποστάθμης), ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Β. Ἡπεύρου, ὁσάκις δὲν εὐ-
ρίσκετο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων, ἀπετέλεσεν ἀντι-
κείμενον συστηματικῶν διώξεων ἐκ μέρους τοῦ μουσουλμανικοῦ στοι-
χείου τῆς καθαυτὸ Ἀλβανίας, τὸ ὁποῖον ἀπέβλεπε καὶ ἀποβλέπει εἰς
τὴν ἐξόντωσίν του ἢ τὸν ἐξαλβανισμὸν του. Συνεπεία τῶν διωγμῶν
τούτων μέγας ἀριθμὸς Βορειοηπειρωτῶν ἀπώλεσε τὴν ζωὴν του ἢ ἡ-
ναγκάσθη νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ μεταναστεύσῃ εἰς δια-
φόρους ἄλλας χώρας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μεσοπολέμου καὶ τῆς κα-
τοχῆς καὶ μετὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον, μέχρι σήμερον.

3. Ο «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ» ΜΥΘΟΣ

Ἡ Μακεδονία, γεωγραφικὴ περιοχὴ τῆς Βαλκανικῆς χερσονή-
σου (μεταξὺ Μαυροβουνίου, Ἀχρίδος, Γράμμου, Ὀλύμπου, Χαλκιδι-
κῆς, Νέστου, Πιρὶν καὶ τοῦ ὅρους Ὀσογκόφσκα) ἀνῆκεν εἰς τὴν ὀθω-
μανικὴν αὐτοκρατορίαν μέχρι τῶν Βαλκανικῶν πολέμων τοῦ 1912-1913.
Μετὰ τοὺς πολέμους τούτους, τὸ ἀπελευθερωθὲν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ
στρατοῦ τμῆμά της περιῆλθε, βάσει τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου
(13 Αὐγούστου 1913), εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἕτερον τμῆμα ἐξεχωρήθη εἰς
τὴν Σερβίαν καὶ τὸ ὑπόλοιπον, μικρότερον, τμῆμα ἐδόθη εἰς τὴν Βουλγα-
ρίαν. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Τουρκοκρατίας, τόσον τὸ περιελθὼν

εις τὴν Ἑλλάδα τμῆμα τῆς βαλκανικῆς αὐτῆς περιοχῆς, ὅσον καὶ σημαντικὸν μέρος τῆς παραχωρηθείσης εἰς τὴν Σερβίαν (περιφέρεια τοῦ Μοναστηρίου) κατωκοῦντο ὑπὸ συμπαγοῦς καὶ ἀκμάζοντος, ὕλικῶς καὶ πολιτιστικῶς, ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπερεῖχε μεγάλως ἀπὸ ἀριθμητικῆς ἀπόψεως ἔναντι τῶν Τούρκων, τῶν Βουλγάρων, τῶν Σέρβων, τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν Κουτσοβλάχων κατοίκων.

Ἐπὶ τέσσαρας καὶ πλέον αἰῶνας, τοὺς προηγθέντας τοῦ 20οῦ, ὁ ὅρος «Μακεδονία» ἦτο, ἐντὸς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὅρος γεωγραφικός, μὲ μωσαϊκὸν κατοίκων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπικρατέστεροι ἦσαν οἱ Ἕλληνες, οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Βούλγαροι. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν τὸ 1893 ὁ Ντάμε Γκροῦεφ (1871-1906) ἱδρυσὲ τὴν «Ἐσωτερικὴν Μακεδονικὴν Ἐπαναστατικὴν Ὀργάνωσιν» (τῶν «Σαντραλιστῶν»), ἐκάλει πρὸς προσχώρησιν εἰς αὐτὴν «πάντα κάτοικον τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ἄνευ διακρίσεως γένους, ἐθνότητος, θρησκείας καὶ πεποιθήσεων» καὶ ἔτασεν ὡς σκοπὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν ὅλων τῶν κατοίκων τούτων ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ἐχρησιμοποιοί, δηλαδή, τὸν ὅρον «μακεδονικός» μὲ γεωγραφικὴν ἔννοιαν. Περὶ ὑπάρξεως χωριστῆς μακεδονικῆς ἐθνότητος οὐδεὶς ἐγένετο λόγος. Ἀλλὰ καὶ μετὰ δύο ἔτη (1895), ὁπότε ὁ Μπόρις Σαράφωφ (1872-1907) ἱδρυσὲ καθ' ὑπόδειξιν τοῦ τσαρίσκου τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδου τὴν «Ἐξωτερικὴν Μακεδονικὴν Ἐπαναστατικὴν Ὀργάνωσιν» (τῶν «Βερχοβιστῶν»), θέμα «Μακεδόνων» δὲν ἐτίθετο, ἀλλ' ἐζητεῖτο ἀπλῶς ἡ προσάρτησις τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν (βάσει τῆς διαβοήτου συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, ἡ ὁποία ἠκυρώθη, ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου τὸν Ἰούνιον - Ἰούλιον τοῦ 1878, πέντε μῆνας μετὰ τὴν σύναψιν τῆς ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς Ρωσσίας) καὶ ἐνεκαινιάζετο μία περίοδος ἀγρίας τρομοκρατικῆς δράσεως τῶν κομιτατζήδων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων κυρίως, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν δυνάσται, ἀλλὰ δυναστευόμενοι. Ἐν τῷ μεταξῷ, οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας εἶχον ἐπαναστατήσῃ τετράκις διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ : τὸν Μάϊον τοῦ 1821, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1822, τὸ 1854 καὶ τὸ 1878. Τόση δὲ ἦτο ἡ συνείδησις τῆς ἐλληνικότητος τῆς περιοχῆς ταύτης ὥστε κατὰ τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ κατόπιν πρωθυπουργὸς τῆς Μ. Βρεταννίας Σῶλσμπερυ (1830 - 1903) εἶχε διακηρύξει : «Ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη εἶναι ἐλληνικαὶ ἐπαρχίαι ὅπως καὶ ἡ Κρήτη».

Μέχρι τῶν Βαλκανικῶν πολέμων - κατὰ τὴν πρώτην δραματικὴν

καὶ αἱματηροτάτην δεκαετίαν τοῦ 20οῦ αἰῶνος — τρία κυρίως ἔθνη εὐρίσκοντο ἐπὶ σκηνῆς εἰς τὴν Μακεδονίαν : ἡ Τουρκία, ἡ ὁποία ἡγωνίζετο νὰ διατηρήσῃ τὴν εὐρωπαϊκὴν αὐτοκρατορίαν της· ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία ἐπεδίωκε νὰ προστατεύσῃ τὰ ὑπόδουλα τέκνα της ἀπὸ τὰς κομιτατζδικὰς ἐπιδρομάς, ἀναγκασθεῖσα νὰ ὀργανώσῃ πρὸς τοῦτο ἀνταρτικὰ σώματα· καὶ ἡ Βουλγαρία, ἡ ὁποία ἀπέβλεπεν εἰς τὴν δι' ἐξοντώσεως τῶν Ἑλλήνων προσάρτησιν τῆς Μακεδονίας. (Οἱ Σέρβοι, καίτοι εἶχον ἀνεξάρτητον κράτος, ἀπουσίαζον μᾶλλον ἀπὸ τὴν μάχην).

Εἰς διασπάρτους περιοχὰς τῆς ὑπαίθρου τῆς Μακεδονίας ὠμιλεῖτο, πλὴν τῆς ἑλληνικῆς, τῆς τουρκικῆς, τῆς βουλγαρικῆς, τῆς κουτσοβλαχικῆς καὶ τῆς σερβικῆς ἐν ὑποτυπῶδες ἰδιῶμα σλαβικῆς ὕφης (τὸ ὅποιον δὲν ἤμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἰδιαιτέρα «γλῶσσα», συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς γλωσσολογίας), συγγενέστατον πρὸς τὴν βουλγαρικὴν μᾶλλον παρὰ πρὸς τὴν σερβικὴν· γλῶσσαν καὶ μὲ λεξιλόγιον πτωχότατον, ἀποτελούμενον ἀπὸ βουλγαρικὰς, σερβικὰς, ἑλληνικὰς, τουρκικὰς, βλαχικὰς, ἀλβανικὰς κλπ. λέξεις. Ἡ σχέσις τοῦ ἰδιώματος τούτου πρὸς τὴ βουλγαρικὴν καὶ πρὸς τὴν σερβικὴν γλῶσσαν εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν σχέσιν τῆς ποντιακῆς λ.χ. ἢ τῆς κυπριακῆς διαλέκτου πρὸς τὴν ἑλληνικὴν. Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου τὸ σλαβικὸν τοῦτο ἰδιῶμα ἦτο προφορικῆς ἀποκλειστικῶς χρήσεως καὶ δὲν εἶχεν ἀποκτήσει γραπτὴν μορφήν. Οἱ ὀμιλοῦντες αὐτὸ ὑπῆρξαν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Τουρκοκρατίας, ἢ βουλγαρόφρονες ἢ ἑλληνόφρονες. Πολλοὶ ἐστάθησαν οἱ καθοριστικοὶ παράγοντες τοῦ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἢ τὴν Ἑλλάδα ἐθνικοῦ προσανατολισμοῦ των. Τὸ γεγονός εἶναι, πάντως, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος, σλαβόφωνα χωρία τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς περιφερείας τοῦ Μοναστηρίου ἔδωσαν φοβεροὺς Βουλγάρους κομιτατζήδες καὶ γενναίους Ἑλληνας ἀντάρτας.

Τὸ περίφημον «Μακεδονικὸν ζήτημα» ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἦτο ζήτημα ὅχι ἀποκαταστάσεως καμμιάς χωριστῆς ἐθνότητος διαβιούσης ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ διανομῆς τῆς περιοχῆς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων κυρίως, οἱ ὅποιοι προσεπάθουν διὰ τῶν κομιτατζήδων ν' ἀναλάβουν τὴν ἡγεσίαν τῶν σλαβοφόνων καὶ νὰ ἐξουδετερώσουν τὸν ἑλληνικὸν παράγοντα. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ τὴν διανομὴν τῆς Μακεδονίας μεταξὺ Ἑλλάδος, Σερβίας καὶ Βουλγαρίας καὶ μέχρι τοῦ 1921 τὸ «Μακεδονικὸν ζήτημα» ὑπῆρχεν ἀπλῶς

ὡς ἐκδήλωσις βουλγαρικοῦ «ἀλυτρωτισμοῦ», δηλαδή, ὡς προσπάθεια τῶν Βουλγάρων νὰ ἐπιτύχουν ἐνσωμάτωσιν τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς σερβικῆς Μακεδονίας, εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε διὰ τοῦ μεταβατικοῦ σταδίου τῆς «αὐτονομήσεως», κατὰ τὸ προηγούμενον τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας (1885). Μόνον μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ μπολσεβικισμοῦ ὡς κρατικοῦ καθεστῶτος εἰς τὴν Ρωσσίαν, ἐτέθη ὑπ' αὐτοῦ «Μακεδονικὸν ζήτημα», ὡς ζήτημα ἀπελευθερώσεως ἐνὸς ἰδιαιτέρου, τάχα, ἔθνους καὶ ἐπλάσθη ὁ σχετικὸς μῦθος.

Οὕτω, τὸ 1921 ἰδρύετο εἰς τὴν Βουλγαρίαν μία κομμουνίζουσα ὀργάνωσις με ἐπίσημον σκοπὸν ὄχι πλεόν τὴν προσάρτησιν τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλὰ τὴν ἱδρυσιν «ἀνεξαρτήτου καὶ ἐνιαίας μακεδονικῆς δημοκρατίας», ὡς τμήματος μιᾶς μεγαλυτέρας Ὀμοσπονδίας (Φεντεράτσιας) βαλκανικῶν κρατῶν, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως. Καὶ ὁ μὲν βίος τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς ὑπῆρξε βραχύς. Τὸ σύνθημα ὅμως, διὰ λόγους ἡθικῆς ἐνισχύσεως τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Βουλγαρίας, τὸ ὁποῖον εἶχε συντριβῇ μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦ Σεπτεμβρίου 1923, υἱοθετήθη τὸ 1924 (ὡς σύνθημα «ἐνιαίας καὶ ἀνεξάρτητης Μακεδονίας καὶ Θράκης») ὑπὸ τοῦ Κ.Κ.Ε. κατὰ διαταγὴν τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς. Τὸ αὐτὸ σύνθημα ἠρνήθη νὰ τὸ υἱοθετήσῃ τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα τοῦ τότε «Βασιλείου τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων» (μολονότι διετάχθη ὑπὸ τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνoῦς) διότι ἐφρόνει ὅτι δὲν ὑπάρχει ἰδιαιτέρα «μακεδονικὴ» ἐθνότης καὶ διότι ἦτο ὀλιγώτερον δουλόφρον ἀπὸ τὸ Κ.Κ.Ε.

Μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, τὸν Πρῶτον Παγκόσμιον Πόλεμον, τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν, τὰς ἐλληνοβουλγαρικὰς συμφωνίας περὶ ἐκουσίας μεταναστεύσεως κλπ., ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι σλαβοφώνων περιορίσθη σημαντικώτατα. Οὕτω, συμφώνως πρὸς τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928, ἐπὶ πληθυσμοῦ τῆς Β. Ἑλλάδος ἐξ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου, οἱ σλαβόφωνοι μόλις ὑπερέβαινον τὰς 80.000. Οὗτοι οὐδέποτε εἶχον ἰδιαιτέραν ἐθνικὴν συνείδησιν, ἐταλαντεύθησαν δὲ πάντοτε μετὰξὺ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας. Εἰς τὸν χῶρον τῆς ἐλληνικῆς ἐπικρατείας οὐδέποτε ἔζησαν ἄνθρωποι πιστεύοντες σοβαρῶς — καὶ μεταδίδοντες τὴν πίστιν των αὐτὴν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν — ὅτι δὲν εἶναι οὔτε Ἕλληνες, οὔτε Βούλγαροι, οὔτε Σέρβοι, οὔτε Τούρκοι, οὔτε Ἀρβανίτες, ἀλλὰ «Μακεδόνες».

Ἡ φοβερὰ δοκιμασία τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ἀπετέ-

λεσε νέαν άφορμήν έπαναλήψεως τής διαφοροποιήσεως τών σλαβοφώνων— δηλαδή τής εκδηλώσεως παρ' αὐτῶν έθνικοῦ προσανατολισμοῦ πρὸς τήν Ἑλλάδα ἢ τήν Βουλγαρίαν. Οὕτω, κατὰ τήν διάρκειαν τής Κατοχῆς, σημαντικόν μέρος τῶν σλαβοφώνων τής Ἑλλάδος συνειργάσθη στενῶς μετὰς βουλγαρικός ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐγκατασταθῇ εἰς τήν Β.Ἑλλάδα καί εἰς τήν Ν. Σερβίαν, ἔδρασαν ἐγκληματικῶς εἰς βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ καί τοῦ σερβικοῦ πληθυσμοῦ καί, ὅταν ἡ πλάστιγξ ἤρχισε νά κλίνη εἰς βάρος τοῦ Ἀξονος, ἀντήλλαξε τόν βουλγαρικόν σωβινισμόν μετὰ τόν κομμουνιστικόν «λαοκρατισμόν». Μετὰ τήν ἀπελευθέρωσιν, πάντως, τής χώρας, ὅσοι ἐκ τῶν σλαβοφώνων τής κατηγορίας αὐτῆς (οἱ ὁποῖοι δέν ἀντιπροσωπεύουν τὸ σύνολον, διότι πολλοὶ συμπεριφέρθησαν ὡς Ἑλληγες, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως) ἡσθάνοντο ὅτι διέτρεχον κίνδυνον νά τιμωρηθοῦν διὰ τὰ ἐγκλήματά των, κατέφυγον διὰ λόγους ἀσφαλείας ἄλλοι εἰς Βουλγαρίαν καί ἄλλοι εἰς Γιουγκοσλαβίαν. Εἰς τὰς δύο αὐτάς χώρας προσετέθη καί δεύτερον στρώμα τοιούτων φυγάδων (μαζὶ μετὰ ἑλληνοφόνους) μετὰ τήν στρατιωτικὴν συντριβὴν τής κομμουνιστικῆς ἀνταρσίας τοῦ 1946-1949. Ἔτσι σήμερον ἡ Ἑλλάς εἶναι τὸ «καθάρωτερον» ἀπὸ πληθυσμικῆς ἀπόψεως κράτος τής Εὐρώπης.

Ἐν τῷ μεταξῷ, μετὰ τήν ἐπικράτησιν τοῦ κομμουνισμοῦ ἀπὸ τοῦ 1945 ἐγεννήθησαν εἰς τὸ πολυεθνικόν κράτος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1929 ὀνομάζεται Γιουγκοσλαβία, τερατώδεις ἐπεκτατικαὶ ὀρέξεις. Τὸ καθεστῶς τοῦ Τίτο, ἀμέσως μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου προέβαλεν ἑδαφικὰς διεκδικήσεις εἰς βάρος ὅλων ἀνεξαρτήτως τῶν γειτόνων του : Ἀλβανίας, Ἱταλίας, Αὐστρίας, Οὐγγαρίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας καί Ἑλλάδος. Ἡ περίπτωσις του ἀποτελεῖ τὴν ἐκπληκτικωτέραν περίπτωσιν ἱμπεριαλιστικοῦ ἐπεκτατισμοῦ κατὰ τὰς ἡμέρας μας.

Μία ἀπὸ τὰς εκδηλώσεις τοῦ ἐπεκτατισμοῦ τούτου ὑπῆρξεν ἡ ἀναβίωσις καί ὁ ἐμπλουτισμὸς τοῦ ἰσχυοῦ καί βραχυβίου κομμουνιστικοῦ μύθου τοῦ μεσοπολέμου περὶ ὑπάρξεως εἰς τὴν Βαλκανικὴν, ἐκτὸς τῶν ἱστορικῶς γνωστῶν ἐθνοτήτων καί μιᾶς ἄλλης, τῆς «μακεδονικῆς», ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι κοιτὶς τῆς ἐθνότητος αὐτῆς, ἡ ὁποία ἔχει ἰδίαν ἐθνικὴν γλῶσσαν, τὴν «μακεδονικὴν», εἶναι ἡ νότιος Σερβία, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὴν ὑπὸ τοῦ νέου καθεστώτος ὀνομασθεῖσαν «Ὁμόσπονδον Λαϊκὴν Δημοκρατίαν τῆς Μακεδονίας», μετὰ πρωτεύουσαν τὰ Σκόπια, καί ἡ διακήρυξις ὅτι τμήματὰ της ζοῦν «ἀλύτρωτα» εἰς τὴν ἑλληνικὴν Μακεδονίαν

(τὴν ὁποῖαν οἱ Γιουγκοσλάβοι ἀποκαλοῦν «Μακεδονίαν τοῦ Αἰγαίου» κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ἰδικήν των «Μακεδονίαν τοῦ Ἀξιοῦ») καὶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν (τὴν λεγομένην «Μακεδονίαν τοῦ Πιρίν»). Διὰ τῆς χονδροειδοῦς ἀναβιώσεως καὶ τῆς «νομικῆς» διακοσμήσεως τοῦ μύθου τούτου ἡ Γιουγκοσλαβία ἀνέλαβεν αὐτόκλητος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ὅλους τοὺς σλαβοφώνους (δοσιλόγους, κομμουνιστάς, ἐλληνοφρονas), ποὺ προπολεμικῶς ἀπετέλουν τὴν πελατεῖαν καὶ τὸ ὄραμα τῆς Βουλγαρίας, ἥτις, ὡς σύμμαχος τοῦ Ἀξονος καὶ ἡττημένη, εἶχε χάσει τὸ γόητρόν την.

Ἡ πρώτη ἐπίσημος ἐξαπόλυσις τοῦ μύθου αὐτοῦ εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος ἐγίνε με ἐν ἄρθρον τῆς «Μπόρμπα» (ἐπισήμου ὀργάνου τοῦ Κ.Κ.Γ.) ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ἡ Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου», τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη τὴν 21ην Ἰουνίου τοῦ 1945, καθ' ὃν ἀκριβῶς χρόνον εἰς τὸ Μποῦλκες τῆς Γιουγκοσλαβίας προητοιμάζετο καὶ ὠργανοῦτο ὁ ἐναντίον τῆς χώρας μας συμμοριτοπόλεμος τοῦ Κ.Κ.Ε., τὸ ὁποῖον εἶχεν υἱοθετήσῃ ἐκθύμως τὸ σχέδιον προσαρτήσεως τῆς ἐλληνικῆς Μακεδονίας εἰς τὴν γιουγκοσλαβικήν. Εἰς τὸ σχέδιον αὐτὸ εἶχε προσχωρήσει καὶ ἡ Βουλγαρία (κατὰ τὴν μυστικὴν συμφωνίαν Τίτο — Δημητρώφ εἰς τὸ Μπλέντ, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1947), ἡ ὁποία θὰ ἐδίδεν εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν τὸ ἰδικόν της τμῆμα τῆς Μακεδονίας καὶ θὰ ἐλάμβανεν εἰς ἀντάλλαγμα τὴν περιοχὴν τοῦ Πιρότ, ἐπὶ πλέον δὲ θὰ εἶχε τὴν ὑποστήριξίν της διὰ τὴν εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος διεκδίκησιν τῆς Δυτικῆς Θράκης.

Ἐπηκολούθησεν ὅμως ἡ διένεξις τοῦ Τίτο μετὰ τὴν Κόμινφορμ (Ἰουνίος 1948), ἡ ὁποία ἀνέτρεψεν ὅλα αὐτὰ τὰ σχέδια. Καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ κατερράκωσε τὸν μῦθον τῆς ξεχωριστῆς «μακεδονικῆς» ἐθνότητος. Διότι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι τὸν εἶχον δημιουργήσῃ — ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις καὶ ἡ Βουλγαρία — τὸν ἐστραγγάλισαν. Ἦδη τὸ 1950, ζῶντος τοῦ Στάλιν, ἐξεδόθη εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἀπεριφράστως ὑποστηρίζει ὅτι οὔτε «μακεδονικὴ» γλῶσσα, οὔτε «μακεδονικόν» ἔθνος ὑπάρχει καὶ ὅτι οἱ κατοικοῦντες εἰς τὸ τμῆμα τῆς Βαλκανικῆς, ποὺ ὀνομάζεται Μακεδονία, εἶναι Ἕλληνες, Σέρβοι καὶ Βούλγαροι. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἤρχισαν καὶ οἱ Βούλγαροι νὰ ὁμολογοῦν ἀπεριφράστως ὅτι ὅλα τὰ «μακεδονικά» ἀποτελοῦν ἐθνολογικὴν καὶ γλωσσολογικὴν ἀπάτην. Καὶ ἔκτοτε μέχρι σήμερον δὲν παρέλειψαν καμμίαν εὐκαιρίαν ἐπαναλήψεως τῆς ὁμολογίας των.

Διὰ τὴν Ἑλλάδα «Μακεδονικὸν ζήτημα» δὲν ὑπάρχει. Ἡ Γιουγκο-σλαβία ὅμως, παρὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1950 ἀποκατάστασιν τῶν μετὰ τῆς Ἑλλάδος σχέσεων, ἀνακινεῖ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸν προσφιλεῖ της μῦθον προσπαθοῦσα νὰ διατηρήσῃ τοῦτον ἐν ζωῇ, εἴτε διὰ δηλώσεων ἐπισήμων ἐκπροσώπων της, εἴτε δι' ἀρθρογραφίας τοῦ διευθυνομένου τύπου τῶν Σκοπίων, εἴτε διὰ διαφόρων «διπλωματικῶν», χονδροειδοῦς ὕφους, μεθόδων. Ἡ στάσις της αὕτη ἐπιβάλλει εἰς τὸ ἐλληνικὸν Ἕθνος συνεχῆ ἐπαγρύπνησιν.

1. Ποια εθνικά θέματα αντιμετωπίζει σήμερα η Ελλάδα ;
2. Εις ποίαν εθνότητα ανήκουν οι κάτοικοι της Κύπρου ;
3. Ποία η πολιτική ιστορία της Κύπρου ;
4. Πότε απέβιβάσθη εις την νήσον ο πρώτος Βρετανός αρμοστής και διά ποίων λόγων υπεδέχθη αὐτὸν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Σωφρόνιος ;
5. Τί ἔγραψεν ὁ Ἀγγλος πολιτικός Γλάδστων πρὸς τὸν δούκα τοῦ Οὐεστμίνστερ διὰ τὴν Κύπρον ;
6. Διὰ ποίου τρόπου ἡ Τουρκία παρητήθη παντὸς δικαιώματός της ἐπὶ τῆς νήσου ;
7. Ποῖοι οἱ κυριώτεροι σταθμοὶ τοῦ ἀγῶνος τῶν Κυπρίων διὰ τὴν ἐλευθερίαν των καὶ τὴν Ἑνωσιν μετὰ τὴν Ἑλλάδα ;
8. Ποῖοι οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἐπετεύχθη ἡ Ἑνωσις ;
9. Ὑπὸ ποῖον πολιτικὸν καθεστῶς εὐρίσκεται σήμερον ἡ Κύπρος καὶ διὰ ποίων συμφωνιῶν ἐπεβλήθη τοῦτο ;
10. Τί προβλέπουν τὸ Σύνταγμα καὶ αἱ συμφωνίαι διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Κύπρου ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν αὐτῆς ;
11. Ποῖα γεγονότα ἐπιβεβαιοῦν ὅτι ἡ δοθεῖσα διὰ τῶν συμφωνιῶν Ζυρίχης-Λονδίνου, «λύσις» δὲν ἦτο ὀρθή καὶ δικαία ;
12. Ποία ἡ ὀρθὴ λύσις τοῦ Κυπριακοῦ ζητήματος ;
13. Ἀπὸ πότε καὶ πῶς ἡ Ἑλλάς διεκδικεῖ τὴν ἀπόδοσιν τῆς Β. Ἠπείρου ;
14. Διὰ ποίους λόγους πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἡ Β. Ἠπειρος εἰς τὴν Ἑλλάδα ;
15. Ποῖοι ἱστορικοὶ λόγοι συνηγοροῦν διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς Β. Ἠπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα ;
16. Διὰ ποίων διεθνῶς σημασίας ἐγγράφων ἀνεγνωρίσθησαν τὰ δικαιώματα τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Β. Ἠπείρου ;
17. Πόσας φορὰς καὶ πότε ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς κατέλαβε τὴν Β. Ἠπειρον ;
18. Ποία ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἀλβανικοῦ Κράτους ἔναντι τῶν Ἑλλήνων τῆς Β. Ἠπείρου ;
19. Ὁ ὅρος «Μακεδονία» ὑπὸ ποίαν σημασίαν ἀνέκαθεν ἐχρησιμοποιεῖτο ;
20. Τί εἶπεν ὁ κατόπιν πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας Σώλσμερυ εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου διὰ τὴν Μακεδονίαν ;
21. Ποίαν ἔνοιαν εἶχε τὸ «Μακεδονικὸν ζήτημα» ἐπὶ Τουρκοκρατίας ;
22. Πότε καὶ διὰ ποίου τρόπου τὸ «Μακεδονικὸν ζήτημα» ἔλαβε τὴν μορφὴν ἰδιαίτερου «ἐθνικοῦ» θέματος ;
23. Πότε καὶ διὰ ποίου τρόπου ἡ Γιουγκοσλαβία ἐδημιούργησε τὸν μῦθον τῆς «μακεδονικῆς» ἐθνότητος ;
24. Πῶς ἐξεφυλίσθη ὁ μῦθος περὶ ξεχωριστῆς «μακεδονικῆς» ἐθνότητος ;
25. Ὑπάρχει διὰ τὴν Ἑλλάδα «Μακεδονικὸν ζήτημα» ;
26. Ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ στάσις τῶν Ἑλλήνων ἔναντι τοῦ ἀνακινουμένου ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν «μακεδονικοῦ» μύθου ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΧVΙΙΙ

ΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Αἱ σχέσεις μεταξύ τῶν κρατῶν ρυθμίζονται ἀπὸ μακροῦ βάσει κοινῶν συμφωνιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπέχουν ἰσχὺν κανόνων θετοῦ δικαίου καὶ ἀποτελοῦν τὸ Διεθνὲς Δίκαιον. Τὸ Διεθνὲς Δίκαιον διακρίνεται εἰς Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, τὸ ὁποῖον ρυθμίζει τὰς σχέσεις τῶν κρατῶν μεταξύ των καὶ εἰς Ἰδιωτικὸν Διεθνὲς Δίκαιον, τὸ ὁποῖον ρυθμίζει σχέσεις μεταξύ ἰδιωτῶν ἐχούσας στοιχεῖον ἀλλοδαπότητος. Ἡ μὴ συμμόρφωσις κράτους τινὸς πρὸς κανόνα τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου δημιουργεῖ διεθνῇ εὐθύνην αὐτοῦ. Ἡ εὐθύνη γεννᾶται κανονικῶς ἐκ πράξεων τῶν κρατικῶν ὀργάνων καὶ κατ' ἐξάιρεσιν ἐκ πράξεων ἰδιωτῶν ἢ ἐμφυλίου πολέμου. Ἡ διεθνὴς εὐθύνη δυνατόν νὰ ὀφείλεται ἢ εἰς προσβολήν, ὅποτε ἀπαιτεῖται ἱκανοποιήσις ἢ εἰς προξενηθεῖσαν ζημίαν ὅποτε ἀπαιτεῖται ἐπὶ ἀνὸρθωσις.

1. ΟΡΓΑΝΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Ἐκαστον Κράτος ἐκδηλώνει τὴν βούλησίν του διὰ φυσικῶν προσώπων, τῶν ὀργάνων αὐτοῦ, αἱ πράξεις τῶν ὁποίων θεωροῦνται ὡς πράξεις τοῦ Κράτους. Τὰ ὄργανα τὰ ὁποῖα εἰς πᾶν Κράτος ἐπιφορτίζονται μὲ τὰς διεθνεῖς σχέσεις εἶναι : ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, οἱ διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι καὶ οἱ πρόξενoi.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους εἶναι ὁ διεθνὴς παραστάτης αὐτοῦ. Ἐνεκα τῆς ιδιότητός του αὐτῆς ἀπολαύει ὠρισμένων ἀσυλιῶν, αἱ κύριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ προσώπου καὶ ἡ ἑτεροδικία. Βάσει τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀπαραβιάστου τοῦ προσώπου ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους εἰς οὐδεμίαν ὑπόκειται πρᾶξιν ἐξαναγκασμοῦ ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν ἀλλοδαποῦ Κράτους, ὅπερ ἐπὶ πλέον ὑποχρεοῦται νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰδικήν

προστασίαν αὐτοῦ. Ἡ ἐτεροδικία συνίσταται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμοῦ τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, κατὰ τὸν ὅποιον τὰ δικαστήρια τοῦ ἀλλοδαποῦ Κράτους δὲν ἔχουν δικαιοδοσίαν, ὅπως ἐπιλαμβάνονται ὑποθέσεων ἀναφερομένων εἰς ἀρχηγὸν ἐτέρου Κράτους καὶ καταλογίζουσιν εἰς αὐτὸν ποινικὴν ἢ ἀστικὴν εὐθύνην.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν διευθύνει τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους ἢ τοῦ Κοινοβουλίου. Χρησιμεύει ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν ξένων διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων, ἀσκεῖ ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν διπλωματικῶν ὑπαλλήλων, προστατεύει τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ διαπραγματεύεται ἐν ὀνόματι τῆς χώρας του.

Οἱ διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι εἶναι οἱ μόνιμοι ἀντιπρόσωποι ἐνὸς Κράτους ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Διὰ τὴν ἀποστολὴν διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συγκατάθεσις τῆς πολιτείας, εἰς ἣν οὗτος θὰ ἀποσταλῇ. Οἱ διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι ἐφοδιάζονται μὲ «διαπιστευτήρια» (ὑπηρεσιακὰ ἔγγραφα διορισμοῦ), τὰ ὅποια ἐπιδίδουν ἅμα τῇ ἀφίξει των ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους ἢ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν. Τὸ σύνολον τῶν διαπεπιστευμένων εἰς ἓν Κράτος διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων χωρῶν ἀποτελεῖ τὸ διπλωματικὸν σῶμα.

Τὰ καθήκοντα τῶν διπλωματικῶν ὑπαλλήλων συνίστανται : εἰς τὸ νὰ διαπραγματεύωνται ἐν ὀνόματι τοῦ Κράτους, τὸ ὅποιον ἐκπροσωποῦν, νὰ παρατηροῦν καὶ νὰ παρέχουν πληροφορίας εἰς τὰς Κυβερνήσεις των, νὰ προστατεύουν τοὺς ὑπηκόους τοῦ Κράτους των καὶ νὰ ἀσκοῦν διάφορα δημόσια λειτουργήματα (διαβίβασις δικαστικῶν παραγγελιῶν, χορήγησις διαβατηρίων, πιστοποιητικῶν κλπ.). Οἱ διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι ὑποχρεοῦνται νὰ μὴ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ Κράτους, εἰς ὃ ἀσκοῦν τὰ καθήκοντά των καὶ νὰ ἐπικοινωνοῦν ἀπ' εὐθείας μετὰ τῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ διὰ τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν.

Τὰ προνόμια, τῶν ὁποίων ἀπολαμβάνουν οἱ διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι διὰ τὴν ἀκώλυτον ἀσκήσιν τῆς ἀποστολῆς των, εἶναι : Τὸ ἀπαρβίαστον τοῦ προσώπου αὐτῶν καὶ τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν των, τὸ ὅποιον ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τοῦ διπλωματικοῦ μεγάρου· τὸ ἀπαρβίαστον τῆς διπλωματικῆς ἀλληλογραφίας καὶ τῶν μέσων ἐπικοινωνίας· ἡ ἀστικὴ καὶ ποινικὴ ἐτεροδικία· καὶ ὠρισμένα προνόμια ἐκ λόγων ἀβροφροσύνης, ὅπως ἡ ἀπαλλαγὴ ἐκ τῆς ἀμέσου φορολογίας καὶ τῶν

τελωνειακῶν δασμῶν καὶ ἡ ἐλευθέρα ἄσκησις τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν λατρείας.

Ὁ διπλωματικὸς ἀντιπρόσωπος ἐνὸς Κράτους ὀνομάζεται π ρ ε - σ β ε υ τ ῆ ς, πλαισιοῦνται δὲ καὶ ὑπὸ ἀριθμοῦ ὑπαλλήλων, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὴν πρεσβείαν.

Οἱ π ρ ό ξ ε ν ο ι εἶναι ἐπίσημοι πράκτορες, οἱ ὅποιοι ἐγκαθίστῶνται εἰς πόλεις καὶ ἰδίως εἰς ἐμπορικοὺς λιμένας τῆς ἀλλοδαπῆς. Διακρίνονται εἰς τακτικούς καὶ εἰς ἐπιτίμους καὶ ἔχουν ὡς ἀρμοδιότητα τὴν προώθησιν καὶ προστασίαν τοῦ ἐμπορίου, τὴν προστασίαν τῶν ὑπηκόων τοῦ Κράτους, ποῦ ἐκπροσωποῦν καὶ τὴν ἄσκησιν δημοσίων λειτουργημάτων. Αἱ προξενικαὶ ἀσυλῖαι συνίστανται εἰς τὸ ἀπαρβίαστον (προσώπου, προξενείου καὶ ἀρχείου), εἰς τὴν ἑτεροδικίαν καὶ εἰς φορολογικὴν ἀπαλλαγὴν ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀμειψιότητος.

2. ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΙΣ

Ἡ Ἑλλὰς διατηρεῖ πρεσβείας εἰς τὰς ἐξῆς, κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν, χώρας ἐκ τῶν ὁποίων αἱ δι' ἀστερίσκου σημειούμεναι διατηροῦν ἐπίσης πρεσβείας ἐν Ἀθήναις : *Αἰθιοπίαν, Ἀλγέριον, *Αργεντινήν, *Αὐστραλίαν, *Αὐστρίαν, *Βέλγιον, *Βουλγαρίαν, *Βραζιλίαν, *Γαλίαν, *Γερμανίαν Δυτικὴν, *Γιουγκοσλαβίαν, *Δανίαν, *Ἑλβετίαν, *Ἡνωμένας Πολιτείας Ἀμερικῆς, *Ἡνωμένην Ἀραβικὴν Δημοκρατίαν, *Ἰαπωνίαν, *Ἰνδίαν, Ἰορδανίαν, *Ἰράν, *Ἰσπανίαν, *Ἰταλίαν, *Καναδᾶν, Κένυαν, *Κογκό, *Κύπρον, *Λίβανον, *Λιβύην, Μαρόκον, *Μεγάλην Βρεταννίαν, *Μεξικόν, *Νοτιοαφρικανικὴν Ἐνωσιν, *Ὀλλανδίαν, *Οὐγγαρίαν, *Πολωνίαν, *Πορτογαλίαν, *Ρουμανίαν, *Σαουδικὴν Ἀραβίαν, *Σοβιετικὴν Ἐνωσιν (Ε.Σ.Σ.Δ.), *Σουδάν, *Σουηδίαν, *Συρίαν, *Τουρκίαν, *Τσεχοσλοβακίαν, Τυνησίαν.

Ἐπίσης, διατηρεῖ διπλωματικὸν ἀντιπρόσωπον εἰς τὸ *Ἰσραήλ.

Εἰς τὰς κάτωθι χώρας ἡ Ἑλλὰς ἀντιπροσωπεύεται ἐμμέσως διὰ τοῦ ἐδρεύοντος εἰς ἄλλην πρωτεύουσαν, σημειουμένην ἐντὸς παρενθέσεως, Ἑλληνοῦ πρεσβευτοῦ : Ἀφγανιστάν (Τεχεράνη), Ἰνδονησία (Νέον Δελχί), Ἰράκ (Βηρυττός), Ἰσλανδία (Κόπεγχάγη), Κεϋλάνη (Νέον Δελχί), Κίνα (Τόκιο), Κορέα (Τόκιο), Λουξεμβούργον (Βρυξέλλαι), Μαλαισία (Νέον Δελχί), Νεπάλ (Νέον Δελχί), Νορβηγία (Κόπεγχάγη), Οὐρουγουά (Μπουένος Ἀιρες), Πακιστάν (Τεχεράνη), Πα-

ραγουάη (Μπουένος Άιρες), Ταϊλάνδη (Νέον Δελχί), Φιλιππίναι (Τόκιο), Φιλλανδία (Στοκχόλμη), Χιλή (Μπουένος Άιρες).

Έν Άθήναις διατηροῦν πρεσβείας, ἐκτὸς τῶν δι' ἀστερίσκου ἀνωτέρω σημειουμένων καὶ αἱ ἐξῆς χῶραι : Βενεζουέλα, Ἰράκ, Κίνα (Έθνικιστική), Νορβηγία, Οὐρουγουάη, Παναμαῶς.

Δὲν διατηροῦν πρεσβείας ἐξ ἐκείνων, εἰς τὰς ὁποίας ἀντιπροσωπευόμεθα ἀπ' εὐθείας, αἱ : Ἀλγέριον, Ἰορδανία, Κένυα, Μαρόκον, Τυνησία.

Τέλος, αἱ κάτωθι χῶραι ἀντιπροσωπεύονται ἐμμέσως διὰ τοῦ ἐδρεύοντος εἰς ἄλλην πρωτεύουσαν, σημειουμένην ἐντὸς παρενθέσεως, πρεσβευτοῦ των : Ἀφγανιστάν (Ρώμη), Βιετνάμ (Ρώμη), Βιρμανία(Βελιγράδιον), Γουατεμάλα (Ἰερουσαλήμ), Δομινικανή Δημοκρατία (Ρώμη), Ἰορδανία (Βυρηττός), Ἰσλανδία (Βόννη), Κεϋλάνη (Ρώμη), Κορέα (Ρώμη), Μαδαγασκάρη (Λονδίνον), Μάλτα (Ρώμη), Μαρόκον (Ρώμη), Νεπάλ (Λονδίνον), Πακιστάν (Βελιγράδιον), Περού (Παρίσιον), Ταϊλάνδη (Ρώμη), Τυνησία (Ρώμη), Φιλιππίναι (Ρώμη), Φιλλανδία (Βελιγράδιον).

Ἦτοι, ἡ Ἑλλάς ἀντιπροσωπεύεται ἀπ' εὐθείας εἰς 45 χώρας καὶ ἐμμέσως εἰς 18. Σύνολον 63.

Ἀντιπροσωπεύονται εἰς αὐτὴν ἀπ' εὐθείας διατηροῦσαι πρεσβείας ἐν Ἀθήναις 46, ἐμμέσως δὲ 19. Σύνολον 65.

3. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

Ἡ Ἑλλάς εἶναι μέλος τοῦ Ο.Η.Ε. ἀπὸ τῆς συστάσεώς του, μετέχει δὲ καὶ τῶν ἐξῆς ὀργανισμῶν :

Ι. Ὁλων τῶν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ο.Η.Ε. τελούντων Διεθνῶν Ὁργανισμῶν, ἥτοι : τῆς Παγκοσμίου Ταχυδρομικῆς Ἑνώσεως, τοῦ Διεθνοῦς Ὁργανισμοῦ Ἑργασίας, τῆς Διεθνοῦς Ἑνώσεως Τηλεπικοινωνιῶν, τοῦ Ὁργανισμοῦ Τροφίμων καὶ Γεωργίας, τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ, Ἐπιστημονικοῦ καὶ Πολιτιστικοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (Οὐνέσκο), τοῦ Διεθνοῦς Ὁργανισμοῦ Πολιτικῆς Ἀεροπορίας, τοῦ Παγκοσμίου Ὁργανισμοῦ Ὑγείας, τοῦ Παγκοσμίου Μετεωρολογικοῦ Ὁργανισμοῦ, τοῦ Διεθνοῦς Ὁργανισμοῦ Ἀτομικῆς Ἐνεργείας καὶ τοῦ Διακυβερνητικοῦ Συμβουλευτικοῦ Ναυτιλιακοῦ Ὁργανισμοῦ.

Μετέχει επίσης : τοῦ Διεθνoῦς Νομισματικοῦ Ταμείου, τῆς Διεθνoῦς Τραπεζῆς Ἀνασυγκροτήσεως καὶ Ἀναπτύξεως, τοῦ Γενικοῦ Συμφωνοῦ Δασμῶν καὶ Ἐμπορίου καὶ τῆς Διεθνoῦς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁργανισμῶν τελούντων ὡσαύτως ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ο.Η.Ε.

II. Τῶν ἐξῆς Ὁργανισμῶν τοῦ Ἐλευθέρου Κόσμου : τοῦ ἀμυντικοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Συνθήκης τοῦ Βορείου Ἀτλαντικοῦ (N.A.T.O.)· τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης (ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπεχώρησε τὴν 12ην Δεκεμβρίου τοῦ 1969)· καὶ τῶν οἰκονομικῶν Ὁργανισμῶν : Ὁργανισμοῦ Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως καὶ Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος ἢ Κοινῆς Ἀγορᾶς (ὡς συνδεδεμένον μέλος).

III. Τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς Ἰντερπόλ.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πῶς ρυθμίζονται αἱ σχέσεις μετὰ τῶν κρατῶν ;
2. Τί καλεῖται Διεθνὲς Δίκαιον ;
3. Τί καλεῖται Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον καὶ τί Ἰδιωτικόν ;
4. Τί εἶναι διεθνὴς εὐθύνη καὶ πῶς γεννᾶται αὕτη ;
5. Ποῖα τὰ ὅργανα τῶν διεθνῶν σχέσεων ;
6. Ποῖαι αἱ ἀσυλῖαι τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους ;
7. Ποῖαι αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν εἰς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις ;
8. Πῶς διορίζεται ἓνας διπλωματικὸς ὑπάλληλος ;
9. Τί καλεῖται διπλωματικὸν σῶμα ;
10. Ποῖα τὰ καθήκοντα τῶν διπλωματικῶν ὑπαλλήλων καὶ ποῖαι αἱ ὑποχρεώσεις των ;
11. Ποῖα τὰ προνόμια τῶν διπλωματικῶν ὑπαλλήλων ;
12. Τί εἶναι πρόξενοι, ποῖα τὰ καθήκοντά των καὶ ποῖαι αἱ ἀσυλῖαι αὐτῶν ;
13. Μὲ ποῖα κράτη ἡ Ἑλλάς ἔχει διπλωματικὰς σχέσεις ;
14. Εἰς ποίους διεθνεῖς ὁργανισμοὺς μετέχει ἡ Ἑλλάς ;
15. Ποῖα κράτη ἔχουν διπλωματικούς ἀντιπροσώπους ἐν Ἑλλάδι ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

Τὰ ἔθνη τῆς γῆς ἀποτελοῦν κατὰ τεκμήριον μίαν μεγάλην οἰκογένειαν. Μολονότι διαφέρουν πολλαπλῶς, ἔχουν πολλὰ τὰ κοινά. "Ολα ἐπιθυμοῦν νὰ ζοῦν — ἕκαστον μὲ τὸν τρόπον του — ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐτυχίᾳ. "Ολα ἐπιζητοῦν ν' ἀνταλλάσσουν τὰ προϊόντα των καὶ νὰ ἔχουν ἐμπορικὰς συναλλαγὰς. "Ολα ἔχουν κάτι νὰ προσφέρουν διὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ κόσμου. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν ἔθνων πολλαὶ διαφοραὶ φυλῆς, χρώματος, γλώσσης, ἀναγκῶν καὶ τρόπου ζωῆς, ἀνακύπτουν συχνὰ ἐκ τῆς ποικιλίας ταύτης ἐπικίνδυνοι ἀντιθέσεις γνωμῶν. Ἐνίοτε μάλιστα ὠρισμένα ἔθνη δὲν εὐρίσκουν ἄλλον τρόπον διακανονισμοῦ τῶν διαφορῶν των ἀπὸ τὴν βιαιάν καὶ δαπανηράν μέθοδον τοῦ πολέμου. Παρὰ τοῦτο ὅμως πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὅλα ἐπιθυμοῦν ν' ἀποφύγουν τὸν πόλεμον ὅταν δύνανται.

Πρὸς τοῦτο ἀπὸ μακροῦ τὰ ἔθνη ἐδοκίμασαν διαφόρους μεθόδους ἀπὸ κοινοῦ συζητήσεως τῶν διαφορῶν των διὰ τὴν ἐπίτευξιν φιλικοῦ διακανονισμοῦ. Ἐκτὸς τούτου ἀπὸ μακροῦ κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δύνανται νὰ καταστῇ εὐτυχέστερος ὁ κόσμος διὰ τῆς συμπράξεως καὶ τῆς συνεργασίας ἀντὶ τῆς ἀντιθέσεως καὶ πολλὰ πειράματα ἔγιναν μέχρι τοῦδε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. "Οσον περισσότερον προώδευε τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ ταξίδια καθίσταντο εὐχερέστερα, τόσον ἡῤῥα-νεν ἡ ἀλληλογνωριμία μιταξὺ τῶν λαῶν καὶ ἡ συναίσθησις τῆς ἀλληλεξαρτήσεώς των. Εἰς τὴν ἐξέλιξιν αὐτὴν ὀφείλονται ἀφ' ἑνὸς αἱ ἀπόπειραι ρυθμίσεως τῶν διαφορῶν διὰ διαιτησίας καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ διά-

φοροι τύποι διεθνῶν ὀργανώσεων, αἱ ὁποῖαι ἰδρύθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Παρὰ τὰς προσπάθειάς ὅμως ταύτας τὰ μεγάλα ἔθνη παρέμειναν καχύποπτα καὶ ἐπειδὴ διέθετον μεγάλους στρατοὺς, ἐφοβοῦντο ἄλληλα. Ἐξερράγη οὕτω τὸ 1914 ὁ Πρῶτος Παγκόσμιος Πόλεμος, ὁ ὁποῖος παρεμέρισεν ἐπὶ τι διάστημα ὅλα τὰ σχέδια συνεργασίας, ἐκτὸς ἐκείνων ἃτινα ἀπέβλεπον εἰς πολεμικοὺς σκοποὺς. "Όταν ἔληξεν ὁ πόλεμος καὶ συνήφθη εἰρήνη, οἱ κυβερνῆται τῶν μεγάλων ἐθνῶν ἀπεφάσισαν νὰ λάβουν μέτρα ὥστε, εἰ δυνατόν, νὰ μὴ ἐκραγῇ νέος πόλεμος. Καρπὸς τῆς προθέσεως αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, ἰδρυθεῖσα πρωτοβουλίᾳ ὠρισμένων «ἰδεαλιστῶν», Ἀμερικανῶν καὶ Ἀγγλῶν κυρίως.

A. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ (Κ.τ.Ε.).

Ἡ Κ. τ. Ε. ἦτο μία ἔνωσις κρατῶν ἀποσκοποῦσα τὴν διεθνῇ συνεργασίαν, τὴν εἰρηνικὴν ρύθμισιν τῶν διαφορῶν καὶ τὴν πρόληψιν τοῦ πολέμου. Τὸ Σύμφωνόν της (1919) προέβλεπε τὴν ἰδρυσιν διαφόρων ὀργανισμῶν διὰ τὴν προώθησιν τῆς υἱείας, τῆς παιδείας καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, καθὼς καὶ διὰ τὴν παρεμπόδισιν τοῦ δουλεμπορίου καὶ τοῦ ἐμπορίου ναρκωτικῶν. Ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κ. τ. Ε. τὸ «Μόνιμον Διεθνὲς Δικαστήριον» (τὸ ὁποῖον ἦτο προσιτόν καὶ εἰς τὰ μὴ μέλη καὶ ἤδρευεν εἰς τὴν Χάγην) εἶχεν ἀποστολὴν νὰ λύῃ διαφορὰς καὶ νὰ προσφέρῃ γνωμοδοτήσεις ἐπὶ θεμάτων σχετιζομένων μὲ τὸ Διεθνὲς Δίκαιον. Ἡ Κ. τ. Ε. εἶχεν εἰδικὴν ἀρμοδιότητα νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τήρησιν τῶν διατάξεων τῶν συνθηκῶν εἰρήνης τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν προστασίαν τῶν μειονοτήτων. Ἡ βασικὴ ὅμως ἐπιδιώξις τῶν μεγάλων δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι εἰσῆλθον εἰς τὴν Κ.τ.Ε., ἦτο ἡ διατήρησις τοῦ «καθεστῶτος» (status quo), τὸ ὁποῖον καθωρίσθη διὰ τῶν συνθηκῶν εἰρήνης. Τὰ κύρια ὄργανα τῆς Κ.τ.Ε. ἦσαν ἡ Συνέλευσις, τὸ Συμβούλιον καὶ ἡ Γραμματεία. Ἡ Κ.τ.Ε. μὴ δυνηθεῖσα νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν σεβασμὸν τῶν ἀποφάσεών της ἀπέτυχε εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ της καὶ διελύθη τυπικῶς τὸ 1946.

B. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (Ο.Η.Ε.)

Ἐπωφελοῦμενα τῆς πείρας τῆς κηθείσεως ἐκ τῆς Κ.τ.Ε. τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα συνεμάχισαν ἐναντίον τοῦ Ἀξονος κατὰ τὸν Δεύτερον Παγκό-

σμιον Πόλεμον (1939 - 1945), ἀπεφάσισαν ὅπως ἰδρῦσουν μίαν νέαν καὶ ἰσχυροτέραν διεθνῇ ὀργάνωσιν. Τρία ἢ τέσσαρα ἔτη πρὸ τῆς λήξεως τοῦ πολέμου, συνεκλήθησαν συνδιασκέψεις τῶν ἡγετῶν τῶν ἐθνῶν αὐτῶν ἢ ἀντιπροσώπων των διὰ νὰ ἰδρῦσουν ὀργανώσεις περιθάλψεως καὶ νὰ σχεδιάσουν μίαν νέαν παγκόσμιον τάξιν πραγμάτων. Τὸ 1945 συνῆλθεν εἰς τὸν "Ἀγιον Φραγκῖσκον γενικὴ διάσκεψις τῶν δυνάμεων καὶ ἔπειτα ἀπὸ μακρὰς συζητήσεις ὑπεγράφη τὴν 26ην Ἰουνίου ὁ Κ α τ α σ τ α - τ ι κ ὸ ς Χ ἄ ρ τ η ς τοῦ Ο.Η.Ε. Ὁ Καταστατικὸς Χάρτης, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰς πραγματικότητας τῆς παγκοσμίου καταστάσεως, προέβλεψε καὶ τὴν χρῆσιν βίας διὰ τὴν ἀνάσχεσιν ἐπιθέσεως. Ταυτοχρόνως, ἀνεγνώρισε τὴν ἀνάγκην ἀναπτύξεως φιλικῶν διεθνῶν σχέσεων, ἑναρμονίσεως τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν κρατῶν καὶ περιορισμοῦ πολλῶν ἐκ τῶν αἰτίων πολέμου. Ὁ Ο.Η.Ε. εἶναι διεθνὴς ὀργανισμὸς, τοῦ ὁποῦ μετέχουν σήμερον 134 κράτη, δηλαδὴ ἡ μερίστη πλειονότης τῶν θεωρουμένων κυριάρχων κρατῶν τοῦ κόσμου. Τὰ ἀρχικὰ μέλη του (μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλλάς) ἀνήρχοντο τὸ 1945 εἰς 51. Αἱ μετέχουσαι τοῦ Ο.Η.Ε. κυβερνήσεις διατηροῦν τὴν κυριαρχίαν των, ὁ δὲ Ο.Η.Ε. δὲν εἶναι ἀνώτερός των. Οὕτως ὁ Ο.Η.Ε. δὲν ἀποτελεῖ εἶδος «ὑπερκυβερνήσεως».

Κατὰ τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τοῦ ὁ Ο.Η.Ε. ἔχει τέσσαρας σκοπούς : τὴν διατήρησιν τῆς διεθνοῦς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας δι' ἀποτελεσματικῶν συλλογικῶν μέτρων· τὴν ἀνάπτυξιν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, στηριζομένων εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν· τὴν καλλιέργειαν διεθνοῦς συνεργασίας διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν διεθνῶν οικονομικῶν, κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν καὶ ἀνθρωπιστικῶν προβλημάτων· καὶ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς κέντρου διὰ τὴν ἐνοποίησιν τῶν ἐνεργειῶν τῶν κυβερνήσεων πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τούτων.

Ὁ Ο.Η.Ε. περιλαμβάνει 6 ἀνώτερα ὅργανα, τὰ ἐξῆς : τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν· τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας· τὸ Οἰκονομικὸν καὶ Κοινωνικὸν Συμβούλιον· τὸ Συμβούλιον Κηδεμονιῶν· τὸ Διεθνὲς Διαιτητικὸν Δικαστήριον· καὶ τὴν Γραμματεῖαν.

Γ. Ο Ο.Η.Ε. ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΣ

Κατὰ τὰ 25 ἔτη, τὰ ὅποια διέρρευσαν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του, ὁ Ο.Η.Ε. ἡσχολήθη μὲ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰς ἐξῆς περιπτώσεις :

1. Τὸ 1946 ἡ Ἑλλάς προσέφυγεν εἰς τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας, βάσει τῶν ἄρθρων 34 καὶ 35 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ο.Η.Ε., καὶ κατήγγειλε τὴν ἐκ μέρους τῆς Ἀλβανίας, τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας ὑποστήριξιν τῶν κομμουνιστικῶν ἐπιθέσεων εἰς τὰς βορείους ἐπαρχίας της. Κατόπιν τῆς προσφυγῆς ταύτης συνεκροτήθη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1947 Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ο.Η.Ε. διὰ τὰ Βαλκάνια, ἡ ὁποία παρηκολούθησεν ἐπὶ τόπου τὰς κομμουνιστικὰς ἐπιθέσεις καὶ τὰς ἐχαρακτήρισεν ὡς «ἀπειλὰς κατὰ τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τῆς Ἑλλάδος», δικαιώσασα οὕτω τὸν ἀγῶνα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τῆς ξένης ἐπιβουλῆς.

2. Τὸ 1948, διαρκούντος τοῦ «παιδομαζώματος» ἐκ μέρους τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν, καὶ κατὰ τὰ ἀμέσως ἐπόμενα ἔτη, ἡ Βαλκανικὴ Ἐπιτροπὴ μὲ τὰς ἐτησίας ἐκθέσεις της πρὸς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ Ο.Η.Ε. ἐδικαίωσε τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰσηγήθη τὴν ἄμεσον ἀπόδοσιν τῶν ἀπαχθέντων Ἑλληνοπαίδων, ὡς καὶ τῶν κρατουμένων εἰς τὰ κομμουνιστικὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως Ἑλλήνων στρατιωτῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον συλληφθῇ αἰχμάλωτοι ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν. Τόσον ὅμως αἱ ἀλλεπάλληλοι ἀποφάσεις τοῦ Ο.Η.Ε., ὅσον καὶ αἱ παράλληλοι ἐνέργειαι τοῦ Διεθνοῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, δὲν ἔγιναν σεβασταὶ ἐκ μέρους τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν ὑπευθύνων διὰ τὸ παιδομάζωμα κομμουνιστικῶν χωρῶν.

3. Ἀπὸ τοῦ 1947 μέχρι τοῦ 1952 τὸ Ταμεῖον Παίδων τοῦ Ο.Η.Ε., τὸ γνωστὸν ὡς «Οὐνισέφ», ἐβοήθησεν ὑλικῶς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν περίθαλψιν, διατροφήν, ἐπένδυσιν καὶ ὑπόδησιν 600.000 βρεφῶν, παίδων, μαθητῶν, σπουδαστῶν καὶ ἐπιτόκων, θυμάτων κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ συμμοριτοπολέμου. Σημαντικὴ, ἐπίσης, ὑπῆρξεν ἡ ἐνίσχυσις τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῆς «Οὐνισέφ» κατὰ τὴν περίοδον τῶν τρομακτικῶν σεισμῶν τῆς Ἑπτανήσου κατ' Αὐγούστον τοῦ 1953.

4. Ἀπὸ τοῦ 1954 μέχρι τοῦ 1964 αἱ διάφοροι Ἐπιτροπαὶ καὶ τὰ ἄλλα συλλογικὰ ὅργανα τοῦ Ο.Η.Ε. ἡσχολήθησαν, κατόπιν προσφυγῶν τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος, ἀλλ' ἄνευ ἱκανοποιητικοῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τοὺς ἐνωτικούς πόθους τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ ἀποτελέσματος.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Διατί υπάρχουν αντιθέσεις μεταξύ των κρατών ; 2. Ποῖος εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τρόπος λύσεως τῶν διαφορῶν ; 3. Διὰ ποίου τρόπου ἡ διεθνὴς κοινωνία ἐπιδιώκει τὴν ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου ; 4. Πότε καὶ ὑπὸ ποίων ἰδρύθη ἡ Κ.τ.Ε. ;	5. Ποῖος ὁ σκοπὸς τῆς Κ.τ.Ε. ; 6. Διὰ ποίου ὀργανισμοῦ ἀντικατεστάθη ; 7. Τί εἶναι ὁ Ο.Η.Ε. ; 8. Ποῖοι οἱ σκοποὶ τοῦ Ο.Η.Ε. ; 9. Ποῖα τὰ ὄργανα τοῦ Ο.Η.Ε. ; 10. Εἰς ποίας περιπτώσεις ὁ Ο.Η.Ε. ἠσχολήθη μὲ τὴν Ἑλλάδα ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Πέραν τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἑνωμένων Ἐθνῶν ὑπάρχει καὶ σειρά ἄλλων Ὁργανισμῶν οἰκονομικοῦ, κοινωνικοῦ, τεχνικοῦ ἢ πολιτιστικοῦ χαρακτῆρος. Οἱ Ὁργανισμοὶ οὗτοι συνδέονται μὲ τὸν Ο.Η.Ε. διὰ μιᾶς συμφωνίας μὲ τὸ Οἰκονομικὸν καὶ Κοινωνικὸν Συμβούλιον, καίτοι μερικοὶ ἰδρύθησαν ἄνευ τῆς ὑποδείξεως τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ ἄλλοι προϋπῆρχον αὐτοῦ. Ἐκαστος ἀπολαμβάνει οὐσιαστικῆς αὐτονομίας ὥς πρὸς τὴν ἐπιλογὴν τοῦ προσωπικοῦ, τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν καὶ τὴν χάραξιν πολιτικῆς. Οἱ συνδεόμενοι μὲ τὸν Ο.Η.Ε. διεθνεῖς Ὁργανισμοὶ ἀνέρχονται εἰς 14. Ἐκ τούτων ἔχουν διεθνῇ χαρακτῆρα (λόγῳ συμμετοχῆς εἰς αὐτοὺς χωρῶν τοῦ δυτικοῦ κόσμου, χωρῶν τοῦ ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ καὶ χωρῶν τοῦ τρίτου κόσμου τῶν «ἀδελφεύτων») οἱ ἐξῆς δέκα (κατὰ χρονολογικὴν σειράν ἰδρύσεως) :

1. *Παγκόσμιος Ταχυδρομικὴ Ἐνωσις*. Ἰδρύθη τὸ 1875 καὶ ἔχει σήμερον 129 μέλη - χώρας.

2. *Διεθνὴς Ὁργανισμὸς Ἑργασίας*. Ἰδρύθη τὸ 1919 καὶ συνδεθεὶς ἀπὸ τοῦ 1946 μὲ τὸν Ο.Η.Ε. ἀποτελεῖται νῦν ἐξ 118 μελῶν - χωρῶν.

3. *Διεθνὴς Ἐνωσις Τηλεπικοινωνιῶν*. Ἰδρύθη τὸ 1934, ἀναδιωργανώθη τὸ 1947 καὶ περιλαμβάνει σήμερον 128 μέλη - χώρας.

4. *Ὁργανισμὸς Τροφίμων καὶ Γεωργίας*. Ἰδρύθη τὸ 1945 καὶ ἀριθμεῖ σήμερον 117 μέλη - χώρας.

5. *Ἐκπαιδευτικὸς Ἐπιστημονικὸς καὶ Πολιτιστικὸς Ὁργανισμὸς τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν (Οὐνέσκο)*. Ἰδρύθη τὸ 1946 καὶ ἀριθμεῖ 124 μέλη - χώρας.

6. *Διεθνὴς Ὁργανισμὸς Πολιτικῆς Ἀεροπορίας*. Ἰδρύθη τὸ 1947 καὶ ἀριθμεῖ 116 μέλη - χώρας.

7. Παγκόσμιος 'Οργανισμός 'Υγείας. 'Ιδρύθη τὸ 1948 καὶ ἀριθμεῖ 128 μέλη - χώρας.

8. Παγκόσμιος Μετεωρολογικὸς 'Οργανισμός. 'Ιδρύθη τὸ 1951 καὶ ἀριθμεῖ 120 μέλη - χώρας.

9. Διεθνὴς 'Οργάνωσις 'Ατομικῆς 'Ενεργείας. 'Ιδρύθη τὸ 1957 καὶ ἀριθμεῖ 100 μέλη - χώρας.

10. Διακυβερνητικὸς Συμβουλευτικὸς Ναυτιλιακὸς 'Οργανισμός. 'Ιδρύθη τὸ 1958 καὶ ἀριθμεῖ 66 μέλη - χώρας.

'Οργανισμοὶ διεθνoῦς χαρακτῆρος, τελoῦντες ἐπίσης ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ο.Η.Ε., ἀλλὰ οἰκονομικοῦ περιεχομένου, εἶναι οἱ ἑξῆς τέσσαρες :

1. Διεθνὲς Νομισματικὸν Ταμεῖον. 'Ιδρύθη ὡς ἀνεξάρτητος ὀργανισμὸς τὸ 1945 καὶ συνεδέθη μετὸν Ο.Η.Ε. τὸ 1947. Μετέχουν αὐτοῦ 117 κράτη.

2. Διεθνὴς Τράπεζα 'Ανασυγκροτήσεως καὶ 'Αναπτύξεως. 'Ιδρύθη τὸ 1946 καὶ περιλαμβάνει 111 μέλη-κράτη.

3. Γενικὸν Σύμφωνον Δασμῶν καὶ 'Εμπορίου. 'Υπεγράφη τὸ 1948 ὑπὸ 23 χωρῶν, αἱ ὁποῖαι τὸ 1949 ἀνῆλθον εἰς 90.

4. Διεθνὴς Οἰκονομικὴ 'Επιτροπὴ. Συνεστήθη τὸ 1956. Συνδέεται πρὸς τὴν Διεθνῇ Τράπεζαν 'Ανασυγκροτήσεως καὶ 'Αναπτύξεως καὶ μετέχουν αὐτῆς 86 κράτη.

'Η 'Ελλάς μετέχει καὶ τῶν δέκα τεσσάρων τούτων 'Οργανισμῶν.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τί εἶναι διεθνεῖς 'Οργανισμοί ;

2. Πόσοι καὶ ποῖοι οἱ συνδεδεμένοι μετὸν Ο.Η.Ε. διεθνεῖς 'Οργανισμοί ;

3. Ποῖοι ἐκ τῶν διεθνῶν 'Οργα-

νισμῶν ἔχουν οἰκονομικὸν χαρακτῆρα ;

4. Εἰς ποίους ἐκ τῶν διεθνῶν 'Οργανισμῶν μετέχει ἡ 'Ελλάς ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Η ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ὁ ὁποῖος ἐπροκάλεσε τεραστίας καταστροφὰς ἰδίως εἰς τὴν Εὐρώπην, τὰ κράτη τοῦ ἐλευθέρου κόσμου κατέληξαν εἰς τὴν διαπίστωσιν ὅτι ἐπιβάλλεται στενότερα συνεργασία των, τόσον ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου διὰ τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ζημιῶν, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ στρατιωτικοῦ διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀμύνης των ἔναντι τοῦ κομμουνιστικοῦ ἐπεκτατισμοῦ, ὁ ὁποῖος κατέστη ἀπειλητικὸς ἀμέσως μετὰ τὸν τερματισμὸν τῶν ἐχθροπραξιῶν.

Ἐκ τῆς διαπιστώσεως ταύτης προῆλθε πλῆθος Ὀργανισμῶν, τὴν ἀφετηρίαν τῶν ὁποίων ἀπετέλεσαν : τὸ Πρόγραμμα Εὐρωπαϊκῆς Ἀνορθώσεως τοῦ 1947 (κοινῶς γνωστὸν ὡς Σχέδιον Μάρσαλ) καὶ ἡ Συνθήκη τῶν Βρυξελλῶν τοῦ 1948.

Οἱ Ὀργανισμοὶ τοῦ ἐλευθέρου κόσμου ἀπαρτίζουσι τρεῖς κατηγορίας, ἀναλόγως τῶν ἐπιδιώξεων των. Εἶναι : ἀμυντικοί, πολιτικοὶ καὶ οἰκονομικοί.

Α. ΑΜΥΝΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Ὁ βασικὸς ἀμυντικὸς Ὀργανισμὸς τῆς Δύσεως εἶναι ὁ Ὀργανισμὸς τῆς Συνθήκης τοῦ Βορείου Ἀτλαντικοῦ (N.A.T.O.). Οὗτος ἰδρύθη τὴν 4ην Ἀπριλίου τοῦ 1949, ὁπότε συνῆλθον εἰς Οὐάσιγκτων οἱ ὑπουργοὶ Ἐξωτερικῶν Βελγίου, Γαλλίας, Δανίας, Ἡνωμ. Πολιτειῶν, Ἰσλανδίας, Ἰταλίας, Καναδᾶ, Λουξεμβούργου, Μ. Βρετανίας, Νορβηγίας, Ὁλλανδίας καὶ Πορτογαλίας καὶ ὑπέγραψαν τὴν Συνθήκην τοῦ Βορείου Ἀτλαντικοῦ, δυνάμει τῆς

όποιας (άρθρ. 5) «ένοπλος επίθεσις έναντίον ενός ή πλειόνων εκ των συμβαλλομένων μερών εν Ευρώπη ή Αμερικη θέλει θεωρηθή ως επίθεσις έναντίον πάντων και συνεπώς εν περιπτώσει τοιαύτης ένόπλου επίθεσεως έκαστον εκ αυτών, εν τη άσκήσει του υπό του άρθρου 51 του Χάρτου των Ένωμένων Έθνών αναγνωριζομένου δικαιώματος άτομικής ή συλλογικής αυτοαμύνης, θα συνδράμη τά ύφιστάμενα την επίθεσιν εν ή πλείονα μέρη διά της άμέσου λήψεως τόσον άτομικώς, όσον και από συμφώνου μετά των άλλων μερών των μέτρων, άτινα θεωρεί αναγκαία, περιλαμβανομένης της χρήσεως ένόπλου βίας, προς άποκατάστασιν και διατήρησιν της άσφαλείας της περιοχής του Βορείου Ατλαντικού».

Η Συνθήκη του Βορείου Ατλαντικού έτέθη εν ισχύ την 24ην Αυγούστου 1949. Τον Φεβρουάριον του 1952, έγιναν δεκταί ως μέλη της Συνθήκης ή Ελλάδα και ή Τουρκία και τον Μάϊον του 1955 ή Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας.

Ο Οργανισμός της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού (N.A.T.O.) έχει από του Φεβρουαρίου 1952 (όποτε συνήλθεν εις την Λισσαβώνα το Συμβούλιόν του) την εξής διάρθρωσιν :

Το κύριον σῶμα του Οργανισμού είναι το Συμβούλιον «επιφορτισμένον με την ευθύνην της μελέτης όλων των θεμάτων των αναφερομένων εις την εκπλήρωσιν των όρων της Συνθήκης». Το Συμβούλιον είναι συμβούλιον κυβερνήσεων, εις το όποιον τά μέλη του N.A.T.O. αντιπροσωπεύονται υπό του Υπουργού των των Έξωτερικών και (ή) του Υπουργού των Έθνικης Αμύνης ή υπό άλλου αρμοδίου Υπουργού. Το Συμβούλιον συνέρχεται κανονικώς επί ύπουργικού επιπέδου δις ή τρίς του έτους.

Από του 1957 λειτουργεί παρά τῷ N.A.T.O. Πολιτική Επιτροπή, άποστολή της όποιας είναι ή εκπόνησις της ήμερησίας διατάξεως των πολιτικών θεμάτων, τά όποια θ' άπασχολήσουν το Συμβούλιον. Το 1963 συνεστήθη μία Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμοῦ, ως συντονιστικόν σῶμα των σχεδίων άμύνης των κρατών-μελών. Όπως το Συμβούλιον, οὔτω και ή Επιτροπή αὔτη συνέρχεται επί ύπουργικού επιπέδου.

Των συνεδριάσεων του Συμβουλίου, το όποιον έχει έδραν τάς Βρυξέλλας, προεδρεύει ο Γενικός Γραμματεὺς του N.A.T.O., πλην της έναρκτηρίου και της τελευταίας, όποτε παραχωρεί την θέσιν του εις τόν έκάστοτε πρόεδρον του Συμβουλίου.

Ἡ *Στρατιωτικὴ Ἐπιτροπὴ* ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Γενικῶν Ἐπιτελείων ὅλων τῶν κρατῶν-μελῶν καὶ συνέρχεται ἅπαξ ἢ δις τοῦ ἔτους, διατηρεῖται ὅμως (εἰς ἐπίπεδον στρατιωτικῶν ἀντιπροσώπων) ἐν μονίμῳ λειτουργίᾳ.

Β. ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Πολιτικὸς Ὄργανισμὸς ὅλως δευτερευούσης σημασίας καὶ ἀποκλειστικῶς εὐρωπαϊκὸς εἶναι τὸ *Συμβούλιον Εὐρώπης*, τὸ ὁποῖον ἰδρύθη τὸ 1949 (διὰ τῆς ἀπὸ 5ης Μαΐου τοῦ 1949 συμβάσεως τοῦ Λονδίνου) καὶ ἔχει ὡς σκοπὸν «τὴν ἐπίτευξιν μεγαλυτέρως ἐνότητος μεταξὺ τῶν μελῶν του διὰ τὴν προάσπισιν καὶ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἀποτελοῦν κοινὴν κληρονομίαν καὶ διὰ τὴν ὑποβολή-θησιν τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου των».

Τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης μετέχουν τὸ Βέλγιον, ἡ Γαλλία, ἡ Δανία, ἡ Ἰρλανδία, ἡ Ἰταλία, τὸ Λουξεμβούργον, ἡ Μ. Βρεταννία, ἡ Νορβηγία, ἡ Ὁλλανδία, ἡ Σουηδία, ἡ Τουρκία (1949), ἡ Ἰσλανδία (1950), ἡ Ὁμοσπονδιακὴ Δημοκρατία τῆς Γερμανίας (1951), ἡ Αὐστρία (1956), ἡ Κύπρος (1961), ἡ Ἑλβετία (1963) καὶ ἡ Μάλτα (1965).

Ἡ Ἑλλάς προσχωρήσασα εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης τὸ 1949 ἀπεχώρησε τούτου, λόγῳ τῆς μεροληπτικῶς ἀνθελληνικῆς στάσεώς του, τὴν 12ην Δεκεμβρίου 1969 καὶ κατήγγειλε ταυτοχρόνως τόσον τὴν ἀπὸ 5 Μαΐου 1949 σύμβασιν τοῦ Λονδίνου, ὅσον καὶ τὴν ἀπὸ 5 Νοεμβρίου 1950 σύμβασιν τῆς Ρώμης περὶ προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. Ὄργανισμός Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως.

Σημαντικὸς Οἰκονομικὸς Ὄργανισμὸς τοῦ ἐλευθέρου κόσμου εἶναι ὁ Ὄργανισμὸς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως (Ο.Ο.Σ.Α.), ὁ ὁποῖος συνεστήθη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1961, ὑποκαταστήσας τὸν ἀπὸ τοῦ 1948 λειτουργοῦντα Ὄργανισμὸν Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας.

Τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. μετέχουν 22 χῶραι αἱ ἐξῆς: Αὐστρία, Βέλγιον,

Γαλλία, Γερμανία, Δανία, 'Ελβετία, 'Ελλάς, 'Ην. Πολιτεῖαι, 'Ιαπωνία, 'Ιρλανδία, 'Ισλανδία, 'Ισπανία, 'Ιταλία, Καναδάς, Λουξεμβούργον, Μ. Βρετανία, Νορβηγία, 'Ολλανδία, Πορτογαλία, Σουηδία, Τουρκία καὶ Φιλανδία.

Οἱ σκοποὶ τοῦ νέου τούτου 'Οργανισμοῦ, ὅπως καθορίζονται εἰς τὴν ὑπογραφεῖσαν τὴν 14ην Δεκεμβρίου τοῦ 1960 σύμβασιν, εἶναι οἱ ἑξῆς : ἐπίτευξις τοῦ ἀνωτάτου δυνατοῦ ὁρίου οἰκονομικῆς προόδου καὶ ἀπασχολήσεως καὶ συνεχῆς βελτίωσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν μελῶν μὲ παράλληλον διατήρησιν τῆς νομισματικῆς σταθερότητος, ὑποβοήθησις τῆς ὑγιоῦς οἰκονομικῆς προόδου εἰς ὅλας τὰς χώρας ἐν τῇ ἐξεικτικῇ πορείᾳ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ συμβολὴ εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου ἐπὶ πολυμεροῦς καὶ ἄνευ διακρίσεων βάσεως συμφώνως πρὸς τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις.

2. *Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης (Κοινὴ 'Αγορά).*

'Η *Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης* (Ε.Ο.Κ.) ἡ συνθήκως ἀποκαλουμένη *Κοινὴ 'Αγορά*, ὑφίσταται ἀπὸ τῆς 1ης 'Ιανουαρίου 1958 καὶ βασίζεται ἐπὶ τῆς συνθήκης, τὴν ὅποιαν ὑπέγραψαν αἱ 6 εὐρωπαϊκαὶ χῶραι ἐν Ρώμῃ τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ 1957.

'Η συνθήκη αὕτη προβλέπει τὴν ἐντὸς περιόδου 12 ἐτῶν βαθμιαίαν τελωνειακὴν ἔνωσιν τῶν χωρῶν τούτων, τὴν λήψιν μέτρων διὰ τὴν ἐλευθέραν διακίνησιν τῶν ἐργατῶν, τῶν κεφαλαίων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν ἐντὸς τῆς Κοινότητος, τὴν υἱοθέτησιν κοινῆς πολιτικῆς εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὰς μεταφοράς, τὴν ἐναρμόνισιν τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, τὴν δημιουργίαν ἐνὸς κοινωνικοῦ Ταμείου διὰ τὴν ἐπανεκπαίδευσιν τῶν ἐργατῶν καὶ τὴν ἱδρυσιν μιᾶς Τραπεζῆς διὰ τὴν ὑποβοήθησιν τῆς ἀναπτύξεως τῶν καθυστερημένων περιοχῶν τῆς Κοινότητος. 'Η συνθήκη ἀπαγορεύει τὴν σύναψιν συμφωνιῶν ἢ τὴν χρησιμοποίησιν μεθόδων, αἱ ὅποια περιορίζουν, ἐμποδίζουν ἢ διαστρέφουν τὸν ἐλεύθερον συναγωνισμόν. Αἱ ἐπιδιώξεις αὗται δύνανται ν' ἀναχθοῦν εἰς δύο μεγάλους στόχους : τὴν τελωνειακὴν ἔνωσιν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἔνωσιν.

Τὴν 9ην 'Ιουλίου τοῦ 1961 ὑπεγράφη ἐν 'Αθῇναις συμφωνία, διὰ τῆς ὁποίας ἡ 'Ελλάς συνεδέθη μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα. 'Η συμφωνία, ἀφοῦ ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῶν κοινοβουλίων τῶν ἑξ χωρῶν-μελῶν τῆς Ε.Ο.Κ., ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τῆς 1ης Νοεμβρίου τοῦ 1962. Διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν, οἱ ὅποιοι

ετέθησαν υπό τῆς «συμφωνίας συνδέσεως» συνεστήθη ειδική 'Επιτροπή Συνδέσεως, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἐκ μελῶν τοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς 'Επιτροπῆς τῆς Ε.Ο.Κ. καὶ ἐξ ἐκπροσώπων τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως. 'Η συμφωνία συνδέσεως τῆς 'Ελλάδος ὑπῆρξεν ἡ πρώτη τοιαύτη συμφωνία, μὲ δευτέραν μέχρι τοῦδε (1960) τὴν συναφθεῖσαν βραδύτερον (12 Σεπτεμβρίου 1963) μὲ τὴν Τουρκίαν.

'Η συμφωνία συνδέσεως τῆς 'Ελλάδος μὲ τὴν Ε.Ο.Κ. προβλέπει τὰ ἑξῆς : 'Εντὸς 12 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος της αἱ χώραι τῆς Ε.Ο.Κ. θ' ἀφοπλισθοῦν κατὰ στάδια ἐξ ὁλοκλήρου δασμολογικῶς ἔναντι τῆς 'Ελλάδος μὲ ἄμεσον μείωσιν τῶν δασμῶν των ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν προϊόντων κατὰ 50% διὰ τὰ βιομηχανικὰ καὶ κατὰ 45% διὰ τὰ γεωργικὰ προϊόντα μας. 'Αντιθέτως, ἡ 'Ελλάς θ' ἀφοπλισθῇ ἐξ ὁλοκλήρου δασμολογικῶς ἔναντι τῶν χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ. ἐντὸς 22 ἐτῶν προκειμένου περὶ εἰδῶν παραγομένων καὶ εἰς τὴν 'Ελλάδα (διὰ τὰ ὅποια μειοῦνται ἄμέσως κατὰ 5% οἱ δασμοὶ) καὶ ἐντὸς 12 ἐτῶν προκειμένου περὶ εἰδῶν μὴ παραγομένων εἰς τὴν 'Ελλάδα (διὰ τὰ ὅποια μειοῦνται ἄμέσως οἱ δασμοὶ κατὰ 10%). Σταδιακῶς, ἐπίσης, καὶ διακεκριμένως δι' ἐκάστην τῶν δύο περιπτώσεων (εἰκοσιδιετίας καὶ δωδεκαετίας) θὰ γίνη ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ κοινοῦ ἐξωτερικοῦ δασμολογίου.

Οὕτω, ἐντὸς 22 ἐτῶν (ἤτοι τὸ 1984) δὲν θὰ ὑφίσταται δασμὸς οὔτε ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν ἐλληνικῶν προϊόντων εἰς τὰς χώρας τῆς Ε.Ο.Κ. οὔτε ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν προϊόντων τῶν 6 χωρῶν εἰς τὴν 'Ελλάδα. 'Εντὸς τοῦ αὐτοῦ χρονικοῦ διαστήματος ἡ 'Ελλάς καὶ ὅλαι αἱ χώραι τῆς Ε.Ο.Κ. θὰ ἐφαρμόζουν τὸ ἴδιον δασμολόγιον ἐπὶ τῶν εἰσαγωγῶν των ἀπὸ κάθε τρίτην χώραν. 'Επίσης, θὰ ἔχη καθιερωθῇ κοινὴ φορολογικὴ πολιτικὴ, ἐλευθερία διακινήσεως τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κεφαλαίου, κοινὴ γεωργικὴ πολιτικὴ, κοινὴ πολιτικὴ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν, κοινὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ καὶ κοινὴ πολιτικὴ ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου.

3. *Εὐρωπαϊκὴ Ζώνη 'Ελευθέρων Συναλλαγῶν.*

Δύο καὶ πλέον ἔτη μετὰ τὴν σύστασιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος ἰδρύθη ἡ *Εὐρωπαϊκὴ Ζώνη 'Ελευθέρων Συναλλαγῶν* (Ε.Ζ.Ε.Σ., ἀγγλ. Ε.Φ.Τ.Α.) ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, τῆς Δανίας, τῆς 'Ελβετίας, τῆς Μ. Βρεταννίας, τῆς Νορβηγίας, τῆς Πορτογαλίας καὶ τῆς Σουηδίας διὰ τῆς συμβάσεως τῆς Στοκχόλμης,

ή οποία ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ τὴν 3ην Μαΐου τοῦ 1960. (Τὴν 27ην Μαρτίου 1961 συνεδέθη πρὸς ταύτην καὶ ἡ Φιλανδία).

Ἡ Ε.Ζ.Ε.Σ. ἔταξε δύο σκοπούς : τὴν ἐλευθέραν διακίνησιν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων μεταξύ τῶν κρατῶν-μελῶν καὶ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ ἐδάφους διὰ μίαν εὐρυτέραν συνεργασίαν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ὡς συνόλου. Ὁ πρῶτος ἐκ τῶν σκοπῶν τούτων ἐπετεύχθη τὴν 31ην Δεκεμβρίου τοῦ 1966, ὅταν πρακτικῶς ἤρθησαν ὅλοι οἱ δασμοὶ μεταξύ τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς Ε.Ζ.Ε.Σ.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πότε καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν ἰδρύθησαν οἱ Ὅργανισμοὶ τοῦ Ἐλευθέρου Κόσμου ;	5. Ποῖοι οἱ στόχοι τῆς Ε.Ο.Κ. ;
2. Πόσαι καὶ ποῖαι αἱ κατηγορίαι τῶν Ὅργανισμῶν τοῦ Ἐλευθέρου Κόσμου ;	6. Τί προβλέπει ἡ συμφωνία συνδέσεως τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν Ε.Ο.Κ. ;
3. Ποίων Ὅργανισμῶν τοῦ Ἐλευθέρου Κόσμου μετέχει ἡ Ἑλλάς ;	7. Τὸ 1984 ποῖον οἰκονομικὸν καθεστῶς θὰ ὑφίσταται μεταξύ τῶν κρατῶν τῆς Ε.Ο.Κ. ;
4. Τί εἶναι Κοινὴ Ἀγορά, ἀπὸ πότε ὑφίσταται καὶ ποῦ βασίζεται ;	8. Τί εἶναι ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ζώνη Ἐλευθέρων Συναλλαγῶν ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV

ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. Κομεκόν.

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ, ἰδρύθη τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1949 ὑπὸ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως τὸ *Συμβούλιον Ἀμοιβαίας Οἰκονομικῆς Βοηθείας*, τὸ κοινῶς γνωστὸν ὡς *Κομεκόν*. Ἡ Κομεκόν περιλαμβάνει τὴν Σοβιετικὴν Ἐνῶσιν καὶ τὰς κομμουνιστικὰς χώρας τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης (πλὴν τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τῆς Ἀλβανίας) καὶ ἔχει ὡς κυρίαν ἀποστολὴν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐντὸς τοῦ συνασπισμοῦ οἰκονομικῆς συνεργασίας καὶ τὴν εὐθυγράμμισιν τῶν οἰκονομιῶν των.

Τὸ μεγαλύτερον ἐμπόδιον εἰς τοὺς διὰ τῆς Κομεκόν ἐπιδιωκόμενους ὑπὸ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως σκοποὺς εἶναι ἡ ἀπροθυμία τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ὅπως ἐνταχθοῦν πληρέστερον εἰς τὴν σοβιετικὴν οἰκονομίαν καὶ περικόψουν τὰ ἰδικὰ των οἰκονομικὰ σχέδια.

2. Ὁργανισμὸς τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας.

Ὁ Ὁργανισμὸς τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας συνεστήθη ὑπὸ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ὡς ἀντιστάθμισμα τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Συνθήκης τοῦ Βορείου Ἀτλαντικοῦ (N.A.T.O.). Τὸν Μάϊον τοῦ 1955 ἡ Σοβιετικὴ Ἐνῶσις καὶ αἱ κομμουνιστικαὶ χῶραι τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης (ἐκτὸς τῆς Γιουγκοσλαβίας) συνῆλθον εἰς Βαρσοβίαν καὶ ὑπέγραψαν ἐν εἰκοσαετοῦς διαρκείας Σύμφωνον, τὸ ὁποῖον ἔθεσε τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τῶν χωρῶν τούτων ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν καὶ προβλέπει τὴν παροχὴν στρατιωτικῆς βοήθειας πρὸς οἰονδήποτε μέλος, τὸ ὁποῖον θὰ ὑποστῇ ἐνοπλον ἐπίθεσιν. Αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις τοῦ Ὁργανισμοῦ τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας τελοῦν ἀπὸ τῆς συστάσεώς του ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ἐνὸς Ρώσσου ἀρχιστρατήγου.

1. Τί είναι ή Κομεκόν, ποίας χώρας έχει μέλη και ποία ή αποστολή της ;
2. Τί είναι τὸ Σύμφωνον τῆς Βαρσοβίας ;
3. Ποῖοι οἱ σκοποὶ τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V

ΑΛΛΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. Ἐρυθρὸς Σταυρὸς.

Διεθνὲς κίνημα, τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀνακούφισιν καὶ τὴν πρόληψιν τῶν ἀνθρωπίνων δοκιμασιῶν διὰ τῆς προσφορᾶς πρακτικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς κατηγορίας πληθυσμῶν καὶ εἰς ὁλόκληρα ἔθνη. Ὑπολογίζεται ὅτι εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον 100 ἑκατομμύρια ἀτόμων, ἀμφοτέρων τῶν φύλων, μετέχουν τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ τούτου κινήματος, τὸ ὁποῖον ἐκφράζεται διὰ τῶν κατὰ χώρας Ὁργανώσεων τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, τῆς Ἐνώσεως τῶν Ὁργανώσεων τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Τὸ υἱοθετηθὲν ὑπὸ τοῦ κινήματος σύμβολον εἶναι εἰς ἀπλοῦς ἐρυθρὸς σταυρὸς ἐπὶ λευκοῦ φόντου. Αἱ μουσουλμανικαὶ χῶραι, πλὴν τοῦ Ἰράν, χρησιμοποιοῦν τὴν ἐρυθρὰν ἡμισέληνον, τὸ Ἰράν τὸν ἐρυθρὸν λέοντα καὶ ἡ Ἰαπωνία τὸν ἐρυθρὸν ἥλιον. Αἱ ἀνὰ τὸν κόσμον ἐθνικαὶ ὀργανώσεις Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἀνέρχονται εἰς 74.

Ἡ πρωτοβουλία τοῦ κινήματος τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ὀφείλεται εἰς τὸν Ἑλβετὸν φιλόθρωπον Ἀνρί Ντυνά (1828-1910), ὁ ὁποῖος τὸ 1863 συνεκάλεσεν εἰς τὴν Γενεύην μίαν διεθνῇ διάσκεψιν, ἣτις ἀπηύθυνεν ἑκκλησίαν πρὸς ὅλους τοὺς λαοὺς ὅπως σχηματίσουν ὁμάδας ἐθελοντῶν διὰ νὰ βοηθοῦν τοὺς τραυματίας καὶ ἀσθενεῖς στρατιώτας ἐν καιρῷ πολέμου. Τὸ ἐπόμενο ἐτος (1864) συνεκλήθη εἰς τὴν Γενεύην νέα διάσκεψις, ἣτις ἐξεπόνησε τὴν πρώτην Σύμβασιν τῆς Γενεύης ὑπογραφεῖσαν τότε ὑπὸ 12 κυβερνήσεων.

Ἡ Σύμβασις αὕτη προέβλεπε τὴν μεταχείρισιν ὡς οὐδετέρου τοῦ προσωπικοῦ τῶν ἱατρικῶν ὑπηρεσιῶν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, τὴν ἀνθρωπιστικὴν μεταχείρισιν τῶν τραυματιῶν, τὴν οὐδετερότητα τῶν πο-

λιτών, οἱ ὅποιοι τοὺς βοηθοὺν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν ἑνὸς διεθνοῦς ἐμβλήματος διὰ τὴν ἐπισήμανσιν τοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν ἐφοδίων. Τρεῖς νέαι συμβάσεις συναφθεῖσαι ἔκτοτε ἐπεξέτειναν τὴν προστασίαν πρὸς τὰ θύματα τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου, τοὺς αἰχμαλώτους πολέμου καὶ τοὺς ἀμάχους πληθυσμούς ἐν καιρῷ πολέμου. Ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς ἀναλαμβάνει τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν αἰχμαλώτων μετὰ τῶν οἰκείων των, συγκροτεῖ ἐπιτροπὰς διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν στρατοπέδων αἰχμαλώτων, προβαίνει εἰς ἀναζητήσεις ἀγνοουμένων, μεσολαβεῖ μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν ὀργανώσεων Ἐρυθροῦ Σταυροῦ τῶν ἐμπολέμων κρατῶν κλπ.

Ἡ Ἑνωσις τῶν ὀργανώσεων τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ (τῆς ὁποίας ἡ Γραμματεία ἐδρεύει ἐν Γενεύῃ) ἰδρύθη τὸ 1919 καὶ ἀποτελεῖ ὁμοσπονδίαν, διὰ τῆς ὁποίας αἱ ἐθνικαὶ ἐρυθροσταυρικαὶ ὀργανώσεις διατηροῦν ἐπαφὴν πρὸς ἀλλήλας καὶ ἀλληλοβοηθοῦνται. Αὕτῃ ἀξιολογεῖ τὰς ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου πληροφορίας, αἱ ὁποῖαι ἐνδιαφέρουν τὸ κίνημα καὶ συντονίζει τὴν διεθνῇ δρᾶσιν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ εἰς περιπτώσεις καταστροφῶν, τὰς ὁποίας ἀδυνατεῖ ν' ἀντιμετωπίσῃ ἡ ὀργάνωσις τῆς πληγείσης χώρας.

Ἡ Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ἀπαρτιζομένη ἐξ 25 Ἑλβετῶν πολιτῶν, ἐξαγγέλλει τὰς ἀρχὰς τοῦ κινήματος καὶ μεριμνᾷ διὰ τὴν τήρησίν των, ἀναγνωρίζει τὰς ἰδρυόμενας νέας ἐθνικὰς ὀργανώσεις Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ ἐργάζεται διὰ τὴν ἀποδοχὴν καὶ τήρησιν ἐκ μέρους τῶν κυβερνήσεων τῶν ὄρων τῶν Συμβάσεων τῆς Γενεύης. Μία ἐκ τῶν ἐκ παραδόσεως λειτουργιῶν τῆς Δ.Ε.Ε.Σ. εἶναι καὶ ἡ δρᾶσις της ὡς οὐδετέρου μεσάζοντος μεταξὺ ἐθνῶν ἢ ὁμάδων ἐν συγκρούσει.

Ἀπὸ τοῦ 1867 συγκαλεῖται ἀνὰ τετραετίαν Διεθνὴς Διάσκεψις τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν ἐθνικῶν ὀργανώσεων, τῆς Ἑνώσεως, τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν κυβερνήσεων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὑπογράψῃ τὰς συμβάσεις τῆς Γενεύης. Κυρία ἀποτολὴ τῆς Διασκέψεως εἶναι ἡ ἐξέτασις τῆς ἐφαρμογῆς τῶν συμβάσεων ἐν τῇ πράξει, ἡ ἀναθεώρησις των, ἂν παρίσταται ἀνάγκη καὶ ἡ ἐκπόνησις νέων.

Ἡ Ἑλλὰς ὑπέγραψε τὴν Σύμβασιν τῆς Γενεύης (τὴν πρώτην) τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1865, ἤτοι ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ὑπογραφὴν της ὑπὸ τῶν 12 κυβερνήσεων. Ἡ πρώτη ὀργάνωσις Ἐρυθροῦ Σταυροῦ εἰς τὴν χώραν μας (Ἑλληνικὸς Σύλλογος τοῦ Ε.Σ.) ἰδρύθη τὸ 1877, ἐπισημο-

ποιηθεῖσα διὰ Β.Δ. καὶ ἀναγνωρισθεῖσα ἀμέσως ὑπὸ τῆς Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς. Νόμος ψηφισθεὶς τὸ 1928 ἐκύρωσε τὸ ἰδρυτικὸν Β.Δ., κατοχύρωσε τὴν αὐτοτέλειαν καὶ αὐτονομίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ε.Σ. καὶ τὸν ἐξαρχητέρισε νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου. Νέος νόμος τοῦ 1945 προσέδωκεν εἰς τὸν Ε.Ε.Σ. μεγαλυτέραν αὐτοτέλειαν καὶ αὐτονομίαν λόγῳ τῶν διεθνῶν ὑποχρεώσεών του καὶ τὸν κατέστησεν ἰδιότυπον νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου.

Ὁ Ἑλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς ἔχει ἀναπτύξει ἀξιόλογον δρᾶσιν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του καθ' ὅλας τὰς δοκιμασίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐκ πολεμικῆς αἰτίας, θεομηνιῶν, ἐπιδημιῶν κλπ. Καὶ ὡς γνωστὸν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῶν 90 περίπου ἐτῶν ἡ Ἑλλὰς πολλὰς ὑπέστη καὶ μεγάλας δοκιμασίας πάσης φύσεως. Τὸ 1924 ἱδρυσε τὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν τῆς Νεότητος, ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἔχει ἀναπτύξει ἀξιόλογον δρᾶσιν καὶ ἔχει συμβάλει εἰς τὴν ἀνθρωπιστικὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς μαθητικῆς νεότητος. Ὁ Ε.Ε.Σ. διευθύνει τὸν Σταθμὸν Ἀ' Βοηθειῶν, Σχολὰς Ἀδελφῶν Νοσοκόμων, Ἐπισκεπτριῶν Ἀδελφῶν καὶ Ἐθελοντῶν, Νοσοκομεῖον, πρότυπα Ἱατρεῖα, Κέντρα Ἀντιφυματικοῦ ἀγῶνος κλπ.

2. Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν.

Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε., ἀγγλ. W.C.C.) συνεστήθη ἐπισήμως τὴν 23ην Αὐγούστου τοῦ 1948, ὁπότε συνῆλθον εἰς τὸ Ἀμστερνταμ ἀντιπρόσωποι 147 Ἐκκλησιῶν ἐκ 44 χωρῶν. Τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὴν θεμελιώδη διακήρυξίν του, «εἶναι μία ἀδελφότης Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι ὁμολογοῦν πίστιν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Θεὸν καὶ Σωτῆρα κατὰ τὰς Γραφὰς καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐκπληρώσουν ὁμοῦ τὴν κοινὴν ἀποστολὴν των εἰς δόξαν τοῦ ἐνὸς Θεοῦ, Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Ἀγίου Πνεύματος». Μέλος τοῦ Π.Σ.Ε. δύναται νὰ γίνῃ πᾶσα Ἐκκλησία ἀποδεχομένη τὴν διακήρυξιν ταύτην καὶ πληροῦσα ὀρισμένας προϋποθέσεις, τὰς ὁποίας ὀρίζει ἡ Συνέλευσις ἡ ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ. Σήμερον (1970) ἀνήκουν εἰς τὴν Π.Σ.Ε. πλέον τῶν 230 προτεστάντικῶν, ἀγγλικανικῶν, ὀρθοδόξων καὶ παλαιοκαθολικῶν Ἐκκλησιῶν.

Τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν μετέχει καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος.

3. Διεθνής 'Οργάνωσις 'Εγκληματολογικῆς 'Αστυνομίας.

Ἡ Διεθνὴς 'Οργάνωσις 'Εγκληματολογικῆς 'Αστυνομίας, ἡ γνωστὴ κοινῶς ὡς Ἰντερπόλ, ἐδρεύει ἐν Παρισίοις καὶ ιδρύθη ἐπισήμως τὸ 1956 (ὡς συνέχεια τῆς ἀνεπισήμου «Διεθνoῦς 'Επιτροπῆς 'Εγκληματολογικῆς 'Αστυνομίας», ἡ ὁποία εἶχεν ιδρυθῇ τὸ 1923 καὶ ἤδρευεν ἐν Βιέννῃ) μετέχουν δὲ αὐτῆς διὰ τῶν ἀστυνομικῶν ὑπηρεσιῶν των 100 κράτη τοῦ κόσμου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ 'Ελλάς.

'Αποστολὴ τῆς Ἰντερπόλ εἶναι : ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας καὶ τῆς συνεργασίας ὅλων τῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν τῶν κρατῶν-μελῶν διὰ τὴν πάταξιν τῶν ἐγκλημάτων τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς νομοθεσίας, ἡ ὁποία ἰσχύει εἰς κάθε χώραν καὶ συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Διακηρύξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου· καὶ ἡ καθιέρωσις καὶ ἀνάπτυξις ὅλων τῶν θεσμῶν, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ συμβάλουν εἰς τὴν πρόληψιν καὶ τὴν καταστολὴν τῆς ἐγκληματικότητος. Κατὰ τὸ καταστατικὸν τῆς Ἰντερπόλ «ἀπαγορεύεται ἀπολύτως ἡ ἀνάμιξις της εἰς ὑποθέσεις πολιτικοῦ, στρατιωτικοῦ, θρησκευτικοῦ ἢ φυλετικοῦ χαρακτῆρος».

Ἡ Ἰντερπόλ διερευνᾷ ὅλα τὰ ἐγκλήματα τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου, διὰ τὴν διαλεύκανσιν τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖται διακρατικὴ ἀστυνομικὴ συνεργασία. Κυρίως ὅμως ἐνδιαφέρεται διὰ τοὺς δύο μεγάλους τομεῖς τῆς ἐγκληματικότητος : τὸ ἐμπόριον ναρκωτικῶν καὶ τὰς παραχράξεις χαρτονομισμάτων.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τί εἶναι ὁ 'Ερυθρὸς Σταυρὸς ;	7. Τί εἶναι τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν 'Εκκλησιῶν ;
2. Πότε, ὑπὸ ποίου καὶ διὰ ποῖον λόγον ιδρύθη ὁ 'Ερυθρὸς Σταυρὸς ;	8. Ὑπὸ ποίας προϋποθέσεις γίνεται δεκτὸν μέλος εἰς τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν 'Εκκλησιῶν καὶ πόσα σήμερον εἶναι τὰ μέλη του ;
3. Ποῖον εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ 'Ερυθροῦ Σταυροῦ ;	9. Τί εἶναι ἡ Ἰντερπόλ ;
4. Ποία ἡ ἀποστολὴ τοῦ 'Ερυθροῦ Σταυροῦ ;	10. Ποία ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἰντερπόλ ;
5. Πότε καὶ πῶς ιδρύθη ὁ 'Ελληνικὸς 'Ερυθρὸς Σταυρὸς ;	11. Ποῖα ἐγκλήματα διερευνᾷ ἡ Ἰντερπόλ ;
6. Ποία ἡ δράσις τοῦ 'Ελληνικοῦ 'Ερυθροῦ Σταυροῦ ;	

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΓΕΝΙΚΑΙ ΕΝΝΟΙΑΙ

I. ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ	9
1. Ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις	9
2. Ὁ πολιτισμὸς	11
3. Ἡθικὴ, δίκαιον, κράτος	12
II. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ	19
1. Αἱ ἀνατολικαὶ αὐτοκρατορίαι	19
2. Τὰ ἑλληνικὰ κράτη - πόλεις	20
3. Ἡ ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία	21
4. Ὁ φεουδαλικὸς μεσαίων	22
5. Νεώτερα κράτη καὶ αὐτοκρατορίαι	23
III. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	26
1. Οἱ θεμελιώδεις σκοποὶ τοῦ κράτους	26
2. Αἱ λειτουργίαι τοῦ κράτους	27
IV. ΚΡΑΤΟΣ, ΕΘΝΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΣ.	30
1. Στοιχεῖα τοῦ κράτους	30
2. Ὁμοσπονδιακαὶ ἐνώσεις	32
3. Ἔθνος καὶ πατρίς	32
V. ΜΟΡΦΑΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΩΝ	35
1. Μοναρχία	36
2. Δημοκρατία	37
3. Ὀλοκληρωτισμὸς	42
VI. ΘΕΩΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	46
1. Ἀναρχισμὸς	46
2. Σοσιαλισμὸς	47
3. Κομμουνισμὸς	48

4. Φασισμός	49
VII. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ	51
1. Ἡ ιδιότης τοῦ πολίτου	51
2. Δικαιώματα καὶ ἐλευθερίαι	52
3. Καθήκοντα τοῦ πολίτου.	56
VIII. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑ	58
1. Ἡ δημιουργία τῶν Συνταγμάτων	58
2. Προϋποθέσεις κάθε Συντάγματος	60

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ

I. ΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	62
1. Ἡ δημοκρατία εἰς τὴν ἱστορίαν	63
2. Αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς δημοκρατίας	66
II. ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	70
1. Λαϊκὴ ἀντιπροσώπευσις	70
2. Διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν	71
3. Κομματικὴ ζωὴ	71
4. Κατοχύρωσις ἐλευθεριῶν	72
5. Κυριαρχία τοῦ νόμου	72
III. ΨΗΦΟΣ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΑΙ	75
1. Τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου	75
2. Ἐκλογαὶ καὶ συστήματα ἐκλογῶν	78
IV. ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ	80
1. Ἀναγκαιότης τῶν κομμάτων	80
2. Κατηγορίαι κομμάτων	81
3. Κομματικὰ συστήματα	83
V. Ἡ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΩΣ ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ	87
VI. Ο ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ	90
1. Ἀπολυταρχισμός, δικτατορία, ὀλοκληρωτισμός	90
2. Ὁ κομμουνιστικὸς ὀλοκληρωτισμός	92
3. Τὰ βασικὰ γνωρίσματά του	94
4. Ἀρνήσεις τῆς δημοκρατίας	97
VII. Ἡ ΣΥΝΟΔΟΠΟΡΙΑ	100

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

I. Η ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΛΛΑΣ 1821 - 1967	103
1. 'Η πολιτική ὀργάνωσις κατὰ τὸν 'Αγῶνα	103
2. Τὰ Συντάγματα τῆς νεωτέρας 'Ελλάδος	106
3. 'Επιφάνεια καὶ πληθυσμὸς τῆς 'Ελλάδος	114
II. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ 21ΗΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1967	117
1. 'Η ἱστορικὴ ἀναγκαιότης τῆς 'Επανάστασεως	117
2. 'Η ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952	121
3. Βασικαὶ καινοτομίαι τοῦ νέου Συντάγματος	124
4. 'Η μορφή τοῦ πολιτεύματος	127
5. 'Η διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν	128
6. 'Ο Βασιλεὺς	129
III. Η ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ	132
1. 'Η Βουλὴ	132
2. Τὸ νομοθετικὸν ἔργον	138
3. Τὸ ἐλεγκτικὸν ἔργον	142
4. 'Η 'Εφημερίς τῆς Κυβερνήσεως	146
IV. Η ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ	149
1. 'Η Κυβέρνησις	149
2. 'Ο Πρωθυπουργὸς	152
3. Ὑπουργοὶ καὶ Ὑφυπουργοὶ	153
V. Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ	156
1. Ὅρια καὶ λειτουργία τῆς	156
2. Τὸ δίκαιον καὶ τὰ εἶδη αὐτοῦ	157
3. Ὅργανωσις καὶ τρόπος ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης	158
4. Ἐγγυήσεις ἀνεξαρτησίας	161
5. 'Ο πολίτης ἔναντι τῆς δικαιοσύνης	162
VI. Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ	165
1. Ἀποκέντρωσις	165
2. Αὐτοδιοικήσεις	166
3. Δημόσιοι ὑπάλληλοι	168
VII. ΕΘΝΙΚΗ ΑΜΥΝΑ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΤΑΞΙΣ	171
Α. ΕΘΝΙΚΗ ΑΜΥΝΑ	171
1. Τὸ ἔνοπλον Ἔθνος	171
2. Διάρθρωσις καὶ Διοίκησις	172

3. Στρατός, Ναυτικόν, Ἀεροπορία	173
4. Ὑποχρέωσις στρατεύσεως	173
5. Ἐκπαίδευσις τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων	175
6. Στρατολογία	177
B. ΔΗΜΟΣΙΑ ΤΑΞΙΣ	178
1. Σῶμα Χωροφυλακῆς	178
2. Σῶμα Ἀστυνομίας Πόλεων	179
3. Πυροσβεστικὸν Σῶμα	180
4. Ἀγροφυλακὴ	180
Λιμενικὸν Σῶμα	180
VIII. Ἡ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	182
I. Δικαιώματα καὶ καθήκοντα τοῦ πολίτου	182
A. Δικαιώματα	182
B. Καθήκοντα	184
1. Καθήκοντα πρὸς τὸ Κράτος	185
2. Προσωπικὰ καθήκοντα	188
3. Ἠθικὰ καθήκοντα	190
II. Πολιτικὰ Κόμματα	192
1. Ἱστορικὴ ἐξέλιξις	192
2. Τὰ κόμματα κατὰ τὸ Σύνταγμα	192
3. Τὸ καθήκον συμμετοχῆς εἰς κόμματα	194
III. Ψῆφος καὶ ἐκλογαὶ	195
1. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία	195
2. Σημασία τῶν ἐκλογῶν	197
3. Ἐκλογικὰ συστήματα	197
IV. Κοινὴ γνώμη καὶ ἐνημέρωσις	199
1. Ἡ σημασία τῆς ἐνημερώσεως τοῦ λαοῦ	200
2. Παράγοντες διαμορφώσεως τῆς κοινῆς γνώμης	201
3. Τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως	201
4. Ἐλευθεροτυπία καὶ δημοσιογραφία	203
5. Πολῖται καὶ τύπος	204
IX. ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	207
I. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους	207
II. Σκοποὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους	209
III. Πηγαὶ ἐσόδων τοῦ Κράτους	210
A. Φόροι – ἔμμεσοι καὶ ἔμμεσοι	210
1. Ἀμεσοὶ φόροι	211
2. Ἐμμεσοὶ φόροι	212
B. Ἄλλαι πρόσοδοι τοῦ Κράτους	213
Γ. Δημόσια δάνεια	214
IV. Οἰκονομικὴ Ἀνάπτυξις	216
1. Πρόγραμμα Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως	218

2. Προϋπολογισμός Ἐπενδύσεων	219
X. Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ	223
Α. Ἡ Ἀνατολική Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία	223
Β. Ὁρθοδοξία καὶ Ἑλληνισμός	227
Γ. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος	228
Δ. Σχέσεις Κράτους καὶ Ἐκκλησίας	231
XI. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ	234
1. Τὰ σύγχρονα προβλήματα	235
2. Ἡ ἐλληνικὴ ἐκπαίδευσις	236
3. Διάρθρωσις τῆς ἐκπαίδευσως	237
I. Δημοτικὴ Ἐκπαίδευσις	238
II. Μέση Ἐκπαίδευσις	238
III. Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευσις	239
4. Ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμός	242
5. Ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἡ ἐκπαίδευσις	244
6. Πνευματικὰ ἰδρύματα	249
XII. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	252
1. Ἱστορία	252
2. Οἱ τομεῖς τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς	252
3. Ἑργατικὴ Προστασία	253
4. Κοινωνικὴ Προστασία	254
XIII. Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ	256
1. Ἡ ἐλληνικὴ ἀθλητικὴ παράδοσις	256
2. Ἡ ἀναβίωσις τῆς Ὀλυμπιακῆς ιδέας	257
3. Ἡ σημασία τοῦ ἀθλητισμοῦ	259
4. Ὁ σύγχρονος ἐλληνικὸς ἀθλητισμός	260
XIV. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΘΝΟΣ	262
1. Ἡ προϊστορία του	262
2. Ὁ χαρακτήρ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος	263
3. Ἡ συνείδησις τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος	264
4. Ἡ προσφορὰ τῶν Ἑλλήνων	266
5. Ἡ πολιτιστικὴ συνέχεια	267
6. Ἑλλάς καὶ Ἑλληνισμός	270
7. Ἡ ἐλληνικὴ αὐτοσυνείδησις	271
XV. Η ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ	273
1. Οἱ κομμουνισταὶ καὶ ὁ πόλεμος	273
2. Ὁ «τρώτος γύρος»	275
3. Ἡ δεκεμβριανὴ ἀνταρσία	277
4. Ὁ συμμοριτοπόλεμος	280

5. Οι λόγοι τῆς ἀποτυχίας του	283
6. Θύματα καὶ καταστροφαι	285
XVI. ΣΥΜΒΟΛΑ, ΥΜΝΟΣ, ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΕΠΕΤΕΙΟΙ	289
1. Σύμβολα	289
2. Ἐθνικὸς Ὕμνος	293
3. Ἐθνικαὶ Ἑορταὶ	294
4. Ἐπέτειοι	295
XVII. ΕΘΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ	300
1. Τὸ ζήτημα τῆς Κύπρου	300
2. Τὸ ζήτημα τῆς Βορείου Ἡπείρου	304
3. Ὁ «μακεδονικὸς» μῦθος	308
XVIII. ΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	316
1. Ὅργανα διεθνῶν σχέσεων	316
2. Διπλωματικὴ ἐκπροσώπησης	318
3. Συμμετοχὴ εἰς Ὅργανισμούς	319

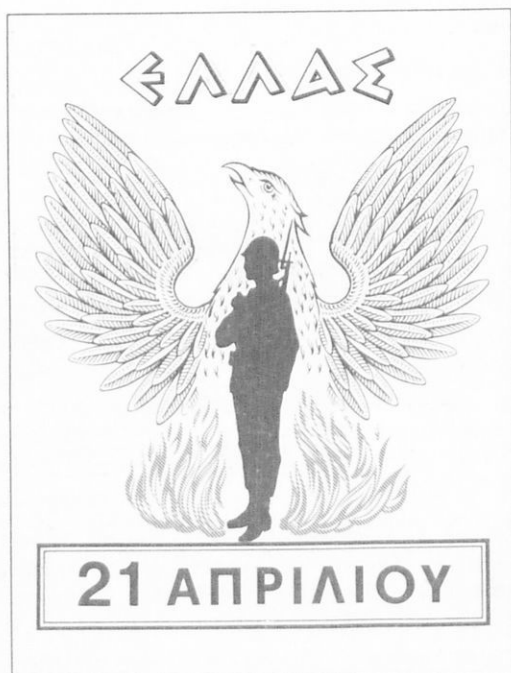
ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ο ΚΟΣΜΟΣ

I. Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ	321
A. Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν	322
B. Ὅργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν	322
Γ. Ὁ Ο.Η.Ε. καὶ ἡ Ἑλλάς	323
II. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	326
III. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΚΟΣΜΟΥ	328
Ἡ ἀφετηρία	328
A. Ἀμυντικοὶ Ὅργανισμοὶ	328
B. Πολιτικοὶ Ὅργανισμοὶ	330
Γ. Οἰκονομικοὶ Ὅργανισμοὶ	330
1. Ὅργανισμὸς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως	330
2. Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης	331
3. Εὐρωπαϊκὴ Ζώνη Ἐλευθέρων Συναλλαγῶν	332
IV. ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	334
1. Κομκεδὸν	334
2. Ὅργανισμὸς τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας	334

V. ΑΛΛΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	336
1. Έρυθρός Σταυρός	336
2. Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν	338
3. Διεθνῆς Ὁργάνωσις Ἑγκληματολογικῆς Ἀστυνομίας	339
ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	340

ΕΚΔΟΣΙΣ Δ', 1972 (VII) — Άντ. 145.000 — Σύμβασις 2279/29 - 6 - 72

Έκτύπωσις - Βιβλιοδεσία ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ ΑΣΠΙΩΤΗ-ΕΛΚΑ Α.Ε.

0020556240

Ψηφιοποιήθηκε από το Εθνικό Κέντρο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

